

Gemeente Den Haag

Programmarekening 2014

Programmarekening 2014

21 april 2015

Voorwoord

Voor u ligt de jaarrekening 2014 van de gemeente Den Haag. Hierin legt het college verantwoording af over zijn uitgaven: hoeveel geld heeft de gemeente vorig jaar uitgegeven, zijn alle doelen daarmee gehaald en past dat binnen de begroting?

Het huishoudboekje van de gemeente is goed op orde. De gemeente sluit het jaar af met een positief resultaat van 23 miljoen euro. Dat is een mooie uitkomst, omdat in het halfjaarbericht nog rekening werd gehouden met een verwacht financieel nadeel van 19 miljoen euro. Door tijdig en scherp bij te sturen, is het verwachte nadeel omgebogen in een voordeel. Zo waren er meevallers bij de bijstandsverlening en het programma Buitenruimte. Daarnaast is het verwachte tekort bij de Haagse Groep door actieve sturing zo goed als helemaal weggewerkt.

Bij de presentatie van deze jaarstukken kijken we ook terug op het eerste jaar van het nieuwe college. In het collegeakkoord *Vertrouwen op Haagse Kracht* ligt de nadruk op investeringen in duurzame groei van de economie en het welzijn van de Hagenaar. Veel plannen zijn besproken met betrokken bewoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Daarmee is de basis gelegd voor de verdere ontwikkeling van de stad.

De solide financiële koers, die de gemeente al jaren vaart, is ook in 2014 voortgezet. Waar mogelijk is geïnvesteerd in de stad en de inwoners, terwijl er tegelijkertijd geld achter de hand blijft om onverwachte tegenvallers op te kunnen vangen.

Er is een overtuigende start gemaakt met de uitvoering van het coalitieakkoord. Zo zijn de drie decentralisaties succesvol ingevoerd en is er flink geïnvesteerd in de aanpak van de (jeugd)werkloosheid. De bouw van Sportcampus Zuiderpark is gestart en de plannen voor mooie en groene stadsentrees en de facelift van Scheveningen Bad zijn vastgesteld. Daarnaast is geïnvesteerd in goede bereikbaarheid, door verder te werken aan modern openbaar vervoer en de aanleg van veilige en comfortabele fietspaden.

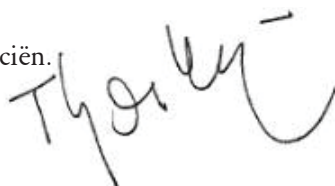
Voor bewoners en bedrijven zijn de gemeentelijke lasten ook in 2014 laag gebleven. Prioriteit voor het college, omdat de koopkracht van de Hagenaar zo op peil blijft, waardoor de economie wordt gestimuleerd. Den Haag is al jaren één van de steden met de laagste woonlasten – Hagenaars zijn jaarlijks 547 euro kwijt aan belastingen zoals de ozb, rioolheffing en afvalstoffenheffing tegen een landelijk gemiddelde van 678 euro.

In deze jaarrekening kunt u ook lezen dat we het strategisch vastgoed verder hebben moeten afwaarderen. De marktwaarde van de gebouwen in gemeentelijk bezit is opnieuw lager dan begroot. Er is bewust voor gekozen om deze rekening niet door te schuiven naar de toekomst en het totale bedrag van deze afwaarderingen nu direct in de jaarrekening te verwerken.

Behoedzaamheid is ook de komende jaren belangrijk. Ook al is in 2014 een positief resultaat behaald op de bijstand, de vooruitzichten zijn minder gunstig. Het aantal Hagenaars met een bijstandsuitkering stijgt nog steeds, terwijl het budget van het rijk hiervoor te laag is. Daarnaast is de vastgoedmarkt nog niet hersteld. Ondanks de licht aantrekkende economie moeten we dus alert blijven.

De financiële positie van de gemeente Den Haag blijft goed. We nemen geen onnodige risico's, we houden rekening met onvoorziene kosten en we zijn in staat om eventuele tegenvallers op te vangen. Het eerste jaar van deze collegeperiode hebben we een goede basis gelegd om verder te kunnen werken aan de ontwikkeling van een mooie en duurzame stad, waar het fijn wonen, werken en verblijven is. We blijven ook de komende jaren een financieel solide beleid voeren.

Tom de Bruijn, wethouder Financiën.

Leeswijzer

Voor u liggen de jaarstukken 2014 van de gemeente Den Haag. De gemeentelijke jaarrekening en het gemeentelijke jaarverslag zijn samengevoegd tot één boekwerk, genoemd Programmarekening 2014.

De Programmarekening 2014 begint in hoofdstuk één met een inleiding. In dit hoofdstuk staan de financiële kerngegevens van Den Haag en wordt kort ingegaan op het financiële resultaat. Vervolgens wordt in het hoofdstuk 2 Beleidsverantwoording ingegaan op de resultaten per programma. Aanvullend daarop worden de processen in hoofdstuk 3 toegelicht. In hoofdstuk 4 vindt u de voortgang van de grootste projecten. De specifieke onderwerpen worden nader toegelicht in de paragrafen 5 en 6. Vervolgens wordt de informatie over de stadsdelen in hoofdstuk 7 beschreven. Tot slot treft u in het hoofdstuk Financiële rekening de balans en de toelichting hierop aan.

Beleidsverantwoording

Bij de verschillende beleidsprogramma's is het volgende opgenomen:

- Elk programma begint met de belangrijkste resultaten en de topindicator
- Het resultaat per product is vervolgens ook de kapstok voor de financiële verschillenverklaring. Het product met het grootste resultaat (positief of negatief) staat het eerst vermeld.
- De verantwoording op productniveau begint met een beleidsmatige terugblik. Er wordt afgesloten met een blokje 'financieel resultaat' met de grootste of belangrijkste financiële verschillen.
- Afgesloten wordt met het verloop van financiële cijfers en toelichtingen. Hierin worden de verschillen met vorig jaar verklaard en de neutrale verschillen (gewijzigde omvang programma zonder dat dit resultaat oplevert). De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse.

Processen

Het hoofdstuk Processen is nieuw in deze programmarekening. In dit hoofdstuk wordt u geïnformeerd over enkele administratieve processen en hoe de gemeente die beheerst. De processen waarover gerapporteerd wordt zijn in samenspraak met de Rekeningencommissie geselecteerd. Daarnaast vindt u in dit hoofdstuk per gemeentelijke dienst de stand van zaken en voortgang op relevante bedrijfsvoeringsaspecten inclusief eerdere aandachtspunten van de Rekeningencommissie.

Projecten

Het hoofdstuk Projecten is nieuw in deze programmarekening. Met de gemeenteraad is afgesproken dat in de programmarekening in dit hoofdstuk gerapporteerd wordt over de uitvoering van de grootste projecten van de gemeente. Daar waar in eerdere jaren deze informatie op diverse plekken in de programmarekening te vinden was, is de stand van zaken nu op één plek terug te vinden.

Paragrafen

In hoofdstuk 5 en 6 staan door het BBV verplicht gestelde paragrafen. Deze paragrafen geven een gebundelde verantwoording over bepaalde thema's. Deze zouden anders te gefragmenteerd aan de orde komen. Deze informatie is van belang om de financiële positie van de gemeente te kunnen beoordelen. Het betreft de paragrafen bedrijfsvoering, gemeentelijke inkomsten, vastgoed, lokale heffingen, weerstandsvermogen, onderhoud kapitaalgoederen, financiering, grondbeleid, verbonden partijen, krachtwijken en subsidies.

Stadsdelen

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe de gemeente samen met de bewoners en bedrijven werken aan een betere leefomgeving. De stadsdelen leveren hiervoor maatwerk aan.

Financiële rekening

Dit hoofdstuk besteedt aandacht aan de balans en de toelichting hierop. Verder is ook een overzicht opgenomen van de lasten en baten op de programma's. Daarnaast zijn de waarderingsgrondslagen opgenomen en verantwoorden wij de gemeentelijke investeringen en het EMU-saldo in 2014.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Leeswijzer.....	3
1. Resultaat 2014	6
1.1 De programmarekening op hoofdlijnen	6
1.2 Infografic Burgerjaarverslag.....	17
1.3 Balans	18
1.4 Samenstelling college	20
2. Beleidsverantwoording	22
2.1 Programma Gemeenteraad	22
2.2 Programma College en Bestuur.....	24
2.3 Programma Wijkaanpak, Dienstverlening en Mediabeleid.....	29
2.4 Programma Openbare Orde en Veiligheid	38
2.5 Programma Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg.....	47
2.6 Programma Onderwijs.....	55
2.7 Programma Werk, Inkomen en Armoedebeleid	63
2.8 Programma Zorg en Welzijn	78
2.9 Programma Jeugd	90
2.10 Programma Ontwikkelingen Buitenruimte	95
2.11 Programma Economie, Internationale Stad en Binnenstad	103
2.12 Programma Sport	113
2.13 Programma Verkeer en Milieu	119
2.14 Programma Wonen en Duurzaamheid	128
2.15 Programma Stadsontwikkeling.....	136
2.16 Programma Financiën.....	150
2.17 Programma Overige Beleidsvoornemens	155
2.18 Programma Interne Dienstverlening.....	158
3. Processen	162
3.1 Inleiding.....	162
3.2 Programma overstijgende processen	163
3.3 Programmagerelateerde processen.....	173
3.4 Relevante thema's financieel beheer	175
4. Projecten	180
4.1 Projectverantwoording in de programmarekening.....	180
4.2 Samenvatting voortgang grootste projecten.....	181
4.3 Verantwoording Meerjaren Investeringsprogramma (MIP).....	186
4.4 Reserve Grote Projecten	192
5. Bedrijfsvoeringsparagraaf.....	194
5.1 Organisatieontwikkeling	194
5.2 Personeelsbeleid	195
5.3 Integriteitsbeleid.....	200
5.4 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)	202
5.5 Informatiebeleid	202
5.6 Doelmatigheid en doeltreffendheid	202
5.7 Duurzaamheid en interne milieuzorg	203
5.8 Juridische Zaken	205
5.9 Ambtelijke Huisvesting.....	206
6. Paragrafen	207
6.1 Gemeentelijke inkomsten , Ontvangen middelen van Derden	207
6.2 Lokale heffingen.....	210

6.3	Weerstandsvermogen.....	214
6.4	Vastgoed.....	222
6.5	Onderhoud Kapitaalgoederen	229
6.6	3 Decentralisaties	237
6.7	Financiering.....	239
6.8	Grondbeleid.....	250
6.9	Verbonden Partijen	261
6.10	Krachtwijken.....	285
6.11	Inspraak en Participatie	291
7.	Stadsdelen	292
8.	Financiële rekening.....	306
8.1	Staat van Baten en Lasten.....	306
8.2	Waarderingsgrondslagen	311
8.3	Balans (inclusief vergelijkend cijfer).....	316
8.4	Toelichting op de Balans	318
8.5	EMU-Saldo	361
9.	Controleverklaring	362
	Bijlagen	364
	Bijlage 1 Kostenverdeelstaat	364
	Bijlage 2 Reserves	368
	Bijlage 3 Overzicht doelen, maximale hoogtes en looptijden reserves.....	372
	Bijlage 4 Voorzieningen	380
	Bijlage 5 Specificatie Overlopende Activa en Passiva	384
	Bijlage 6 Specificatie Vaste Activa en Kapitaallasten	387
	Bijlage 7 Overzicht Gemeentelijke tarieven	389
	Bijlage 8 SISA – Verantwoordingsinformatie	391
	Bijlage 9 Incidentele Baten en Lasten	397
	Bijlage 10 Investerings Realisatie MIP	401
	Bijlage 11 Grote Investeringsprojecten MIP.....	404
	Bijlage 12 Grip op Grote Projecten	408
	Bijlage 13 Grondexploitaties	446
	Bijlage 14 Verschillenverklaringen grondexploitaties	447
	Bijlage 15 Financieel Economische monitor.....	460
	Bijlage 16 Begrippenlijst.....	464
	Bijlage 17 Afkortingenlijst.....	467

1. Resultaat 2014

1.1 De programmarekening op hoofdlijnen

2014: Geïnvesteed in de stad en zijn burgers

2014 was het eerste jaar van het nieuwe Haagse college. Dit college vertrouwt op Haagse kracht, want inwoners en ondernemers maken samen de toekomst van Den Haag. Dit college investeert daarvoor in een goede basis, geeft ruimte waar dat kan en biedt ondersteuning waar dat nodig is. Zo is er hard gewerkt aan de invoering van de drie decentralisaties, is er meer geïnvesteed in stadsvernieuwing en onderwijshuisvesting dan gepland, is de versnellingsimpuls in de buitenruimte voortgezet, zijn Hageenaars ondersteund waar dat nodig was en is het aantal bijstandsgerechtigden zo veel mogelijk beperkt.

Den Haag voert daarbij een financieel solide beleid. Door strakke programmasturing is het gelukt om 2014 ondanks enkele noodzakelijke afwaarderingen met een positief resultaat van € 22,9 miljoen af te sluiten.

De komende periode blijft dit college bewoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties vroegtijdig betrekken bij haar beleid.

Economische groei en werkgelegenheid

We hebben de Haagse ondernemers de ruimte gegeven om te ondernemen én we hebben vitale ontwikkelingen ondersteund of mede vorm gegeven. Zo is de The Hague Security Delta (HSD) campus geopend, een succesvolle vorm van triple helix waarin de krachten van de overheid, kennisinstellingen en het bedrijfsleven worden gebundeld. En in triple helix verband is een Roadmap Smart City opgesteld, met als doel het innovatieve vermogen in Den Haag te versterken.

We hebben het Haagse vestigings- en ondernemingsklimaat nog aantrekkelijker gemaakt door de lokale lasten laag te houden, bedrijfsinvesteringszones te ondersteunen en actief accountmanagement aan te bieden. Hierdoor hebben we in 2014 meerdere nationale (TNO, Nationale Nederlanden) en internationale (Oilinvest en Muntajat) hoofdkantoren mogen verwelkomen. Dat zorgt niet alleen voor directe werkgelegenheid op deze kantoren, maar ook voor omzet en banen bij de lokale toeleveranciers.

Om de belangrijke toeristische sector te versterken is de vernieuwde toeristische website denhaag.com gelanceerd. In 2014 hebben meer toeristen en congressen Den Haag gevonden. Dat zorgt voor extra omzet, juist ook bij het Haagse mkb en extra werkgelegenheid, met name ook voor mensen met een lage opleiding.

Met deze en vele andere mijlpalen heeft het college al in 2014 de eerste voorbereidingen getroffen om de lokale economie weer vitaal te krijgen, zodat Den Haag maximaal profiteert van de economische groei die de komende jaren wordt verwacht.

Dat dit niet vanzelfsprekend is, blijkt ook uit de werkgelegenheidscijfers. Het aantal arbeidsplaatsen is licht gedaald, en Den Haag heeft nog niet geprofiteerd van het herstel dat elders in Nederland zichtbaar werd. Er is fors ingezet op het terugdringen van de jeugdwerkloosheid en het aan het werk krijgen van uitkeringsgerechtigden en hier zijn

Red tape:
in 2014 hebben we
50 vergunningen
afgeschaft

In totaal zijn 1.196
jongeren uit een
uitkering gestroomd

belangrijke resultaten geboekt. Er zijn ruim 700 jongeren begeleid naar werk of een opleiding, en in totaal is van 6.400 personen de uitkering beëindigd na de inzet van een

voorziening gericht op werk. Desalniettemin is het aantal bijstandsgerechtigden per saldo met 7% gestegen, omdat er als gevolg van de langlopende crisis ook veel nieuwe mensen een uitkering hebben moeten aanvragen. Dit vraagt dus onverminderde inzet van het college in economie en werk de komende jaren.

De kracht van de Hagenaars

De kracht van Den Haag zit in de bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties, want zij maken de stad. In 2014 hebben we daarom veel Hagenaars gevraagd mee te denken over de toekomst van hun buurt, wijk en stad. Ruim 6.000 bewoners hebben ideeën aangedragen om de leefbaarheid in hun wijk te verbeteren. Per stadsdeel zijn daarnaast circa 20 initiatieven opgehaald om de participatie maatschappij van binnen uit vorm te geven. Met de subsidieregeling leefbaarheid en bewonersinitiatieven zijn 50 initiatieven gestart, van biologische moestuin tot het schoon houden van de eigen buurt.

Het aantal ideeën over leefbaarheid van de wijk is met 30% gestegen

De groei van het aantal vrijwilligers zet verder door. Er zijn inmiddels 135.000 vrijwilligers in de stad actief, waarmee dit een steeds belangrijker kracht van Den Haag wordt. Duizenden mensen zijn van hen afhankelijk, en helpen op hun beurt vrijwilligers zonder een baan nieuwe mensen te ontmoeten en ritme in dagbesteding te vinden.

Een belangrijke sector die niet zonder vrijwilligers kan is de sport. Zonder hen zouden de City-Pier-City, de Vredesloop en de Den Haag Marathon niet gelopen kunnen worden. Zonder hen zou het WK Hockey niet zo'n succes zijn geworden. En mede dankzij hen is de sportdeelname in Den Haag verder gestegen. Ongeveer 40% van de sportverenigingen vervult een maatschappelijke functie en onderneemt activiteiten waar ook mensen van buiten de vereniging aan deel kunnen nemen. De gemeente versterkt dit. Zo hebben we in 2014 aan 3 sportverenigingen het label 'buurthuis van de toekomst' gegeven, waarmee nu 17 verenigingen dit label hebben. Sporten kan niet zonder goede accommodatie. Daarom hebben we het afgelopen jaar aan 23 verenigingen een subsidie gegeven voor aanpassing of nieuwbouw van de accommodatie. Ook is het definitieve ontwerp van de sportcampus Zuiderpark vastgesteld.

1,5 miljoen mensen hebben in 2014 een Haags zwembad bezocht

De kans op een goede toekomst begint met onderwijs. Goed onderwijs, goede schoolgebouwen en een breed aanbod van opleidingen op alle niveaus bieden iedere Hagenaar de kans zijn of haar eigen kracht te benutten. De gemeente ondersteunt en begeleidt hierbij, zodat er minder schoolverzuim is dan een jaar eerder, minder schooluitval en minder zwakke scholen. Het aantal universiteitsstudenten is met 20% gestegen en met de start van de Cyber Security Academy is het veiligheidscluster verder versterkt. Onderwijsachterstanden worden aangepakt. Het aantal kinderen dat heeft deelgenomen aan voor- en vroegschoolse educatie is toegenomen en het taal- en rekenaanbod voor volwassenen is uitgebreid. Belangrijk hierbij was de opening van het Taalhuis in de Centrale bibliotheek.

4.300 kinderen namen deel aan voor- en vroeg schoolse educatie

Een goed cultuuraanbod inspireert mensen, zet hen aan tot denken en zorgt voor reuring in de stad. Dat Den Haag een goed aanbod heeft blijkt. Een goed cultuuraanbod is ook een belangrijke voorwaarde voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Bezoekers waarderen de culturele activiteiten met een 7,7. De

Rothko was de best bezochte tentoonstelling ooit in het GM

gemeente stimuleerde ook in 2014 zowel deelname aan culturele activiteiten voor jong en oud, als het bezoeken van culturele instellingen van klein tot groot. Belangrijk afgelopen jaar was de heropening van het Mauritshuis en de tentoonstelling van Mark Rothko in het gemeentemuseum is door 265.000 mensen bezocht. In september 2014 is het Zuiderstrandtheater geopend.

Investeren in een duurzame en bereikbare stad

Goede bereikbaarheid is essentieel voor de economie en het vestigingsklimaat van de stad. Daar hebben we in 2014 fors in geïnvesteerd. Zo zijn verschillende tramlijnen geschikt gemaakt voor de nieuwe, bredere trams. Het nieuwe Centraal Station is bijna gereed, en de voorontwerpen van de tophaltes Hollands Spoor en Leyweg zijn vastgesteld. In november is begonnen aan het Haags Startstation Erasmuslijn, waarmee deze lijn een eigen perron krijgt bij het Centraal Station. Ook is gestart met de voorbereidingen voor de Rotterdamse Baan en is er hard gewerkt aan de Neherkade.

De overeenkomst conducteurs op de tram is verlengd tot en met 2018

Bij de Groot Hertoginnelaan is vooral de ruimte gegeven aan de fiets door de aanleg van fietspaden. In dat kader is er in de hele stad 14 kilometer fietspad van rood asfalt voorzien, en is er veel energie gestoken in het creëren van nieuwe fietsparkeerplekken. In woonwijken, bij de stations en OV haltes, maar vooral ook in de binnenstad.

Ook in 2014 bleef het aantal inwoners in Den Haag groeien, van 509.682 naar 515.880. Om al deze mensen een plek in de stad te geven, is het van belang dat ook wordt geïnvesteerd in de groei van het aantal woningen. In 2014 zijn er 919 woningen opgeleverd, wat historisch laag is. Dit komt vooral doordat er in de voorgaande jaren grote terughoudendheid was bij nieuwe woningbouwprojecten. Wat dat betreft lijkt zich hier een kentering af te tekenen, in 2014 zijn er ruim 1.700 woningen in aanbouw genomen. Kleinschalig opdrachtgeverschap is hierbij een succes, er zijn 59 woningen in aanbouw genomen en de toekomstige bewoners van het voormalige AZC aan de Junostraat zijn gestart met de bouwactiviteiten. De transformatie van kantoren verloopt zeer goed. In 2014 is er voor 140.000 m² aan bouwvergunningen aangevraagd, de belangrijkste betreft de transformatie van het Wijnhavenkwartier.

Den Haag wil in 2040 een klimaatneutrale stad zijn. Om dit te bereiken is er in 2014 samen met de bewoners ingezet op duurzaamheid. We hebben subsidies verstrekt aan dak- en vloerisolatie en zonnepanelen. Vanuit het JESSICA fonds heeft de voetbalvereniging Laak een triple solar dak aangebracht, waarmee warmte wordt opgewekt. En enkele tientallen initiatiefnemers van stadslandbouwprojecten kregen actieve ondersteuning, waardoor binnenkort gestart wordt met het grootste stadslandbouwproject van Europa in het kantoorpand De Schilde.

5.000 Hagenaars zijn actief op gezamenlijke moestuinen

Zelfstandig waar het kan, ondersteuning waar het nodig is

Werk en onderwijs blijven de beste wegen uit armoede en schulden. Er zijn echter ook mensen voor wie dit niet, of nog niet, haalbaar is. Daarom biedt de gemeente Haagse minima een sociaal en solide vangnet. Onvoldoende inkomen kan een belemmering vormen om aan activiteiten deel te nemen. Gezondheid en het bevorderen van participatie in de samenleving staan voorop. Daarom hebben we in 2014 de eigen bijdrage van de Ooievaarspas afgeschaft, 11.000 ouderen met een laag inkomen een extra bijdrage gegeven en 2.000 kinderen uit gezinnen die gebruik maken van de voedselbank hebben een warme jas en schoenen gekregen. Inmiddels maakt 89% van de huishoudens met een laag inkomen gebruik van minimavoorzieningen, onder andere door het organiseren van de armoedebeurs, die door 5.000 Hagenaars werd bezocht.

88.000 Hagenaars ondernemen activiteiten met een Ooievaarspas

Voor de mensen in de stad die zonder hulp niet overeind kunnen blijven in de samenleving, bieden we een duurzaam vangnet met voorzieningen uit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), bijstand, sociaal-casemanagement (individuele ondersteuning) en schuldhulpverlening. De zorgtaken die door de gemeente worden uitgevoerd stonden in 2014 in het teken van de grote decentralisatie opgave. Het bestaande niveau van zorg en ondersteuning voor ouderen en gehandicapten en andere kwetsbare Hagenaars is in stand gehouden. Met het behoud van continuïteit is rust gecreëerd om te komen tot een zorgvuldige transitie richting wijk-zorg-coöperaties. Hiermee hebben wij voor de meest kwetsbare Hagenaars goede voorzieningen gerealiseerd.

585 trajecten dak- en thuislozen waren succesvol, 40% meer dan 2013

Welkom in de Buitenruimte en de Binnenstad

De buitenruimte van Den Haag bepaalt de eerste indruk van de stad. Hoe aantrekkelijker de Haagse straten, pleinen en het groen, hoe liever de mensen in de stad wonen, naar de stad komen en ook weet terugkomen. Daarom hebben we ook in 2014 veel geïnvesteerd in de buitenruimte. Door onderhoud van wegen, riolering en de openbare ruimte slim te combineren, zijn diverse delen van de stad flink aangepakt. De middelen voor de Versnellingsimpuls hebben hier een belangrijke bijdrage aan geleverd. Zo zijn onderhoudsachterstanden in woongebieden aangepakt, en hebben we verschillende straten, wegen en pleinen opnieuw ingericht, zoals de Brasserskade, de Reinkenstraat en de Groot Hertoginnelaan.

Kijkduin is uitgeroepen tot schoonste winkel gebied in Nederland

In de binnenstad zijn de ontwikkelingen rond de Grote Marktstraat toonaangevend geweest. De nieuwe bestrating is opgeleverd, de nieuwe Haagse passage is gereed en in december heeft de Primark in het Amadeuscomplex zijn deuren geopend. Andere belangrijke ontwikkelingen in de binnenstad waren de start van de Haagse Loper bij het Anna van Burenplein, waarmee een begin is gemaakt met een aantrekkelijke verbinding tussen het gebied rond het Centraal Station en het Centrum, en de herinrichting van de Veenkade, waar de doorvaart sinds eind november weer is geopend.

Den Haag is verkozen tot beste binnenstad van Nederland

De gemeenteraad heeft in november ingestemd met de kaders van de gebiedsontwikkeling Spuikwartier. Met dit belangrijke besluit blijft de realisatie van een nieuw onderwijs- en cultuurgebouw en het gele gebied er omheen binnen de planning.

In Den Haag voelt men zich veilig

De gezamenlijke inspanningen van veiligheidspartners betalen zich uit. Het totaal aantal misdrijven is in 2014 gedaald met 2,5% ten opzichte van 2013 en met 15% ten opzichte van 2010. De prioritair delicten dalen ten opzichte van 2013 zelfs nog meer, namelijk met 11%. Uitschieters zijn straatroof met een daling van 20% en woninginbraak met een daling van 19%.

In 2014 is de straatroof in Den Haag met 20% gedaald

In 2014 hebben 3.568 bewoners en ondernemers een enquête over de veiligheidsaanpak ingevuld. Dit is een forse stijging ten opzichte van de inspraak bij het veiligheidsplan 2012-2014 toen er 895 respondenten waren. De forse stijging van de respons kan worden gezien als een bevestiging van het opgebouwde netwerk van bewoners en ondernemers, waarin we de afgelopen jaren in de stadsdelen veel hebben geïnvesteerd. Daarnaast toont dit aan dat veiligheid leeft en tot de verbeelding spreekt en dat bewoners en ondernemers actief willen meedenken over het veiligheidsbeleid.

De aanhoudende aandacht voor de jihad heeft ertoe geleid dat steeds meer Haagse organisaties zich bewust zijn geworden van de omvang van het probleem en hun eigen

rol daarin. Eind 2014 hebben ruim 1.500 professionals deelgenomen aan een oriëntatieprogramma of een training die door de gemeente is aangeboden. Dat betreft onder meer politiemensen, docenten van het Voortgezet Onderwijs, het MBO en het HBO, jongerenwerkers, medewerkers van de gemeente en corporatie-medewerkers. De programma's zijn niet alleen gericht op kennisoverdracht maar ook op het aanreiken van handelingsperspectieven. Er wordt daarnaast intensief overleg gevoerd met de islamitische gemeenschappen in Den Haag. Radicalisering is een complex onderwerp dat vraagt om een brede benadering vanuit meerdere disciplines. De aanpak is drieledig: het beschermen van de democratie en de rechtsstaat, het bestrijden en verzwakken van de jihadistische beweging in Nederland en het wegnemen van de voedingsbodem voor radicalisering.

Internationale positie van de stad

Het profiel van Den Haag als internationale stad van vrede en recht is in 2014 heel prominent naar voren gekomen met de organisatie van de Nuclear Security Summit. Tijdens deze top was Den Haag een week lang het bestuurlijke centrum van de wereld, met aanwezigheid van 53 wereldleiders, waaronder president Obama. Een tweede moment dat de wereld naar Den Haag keek was tijdens het WK Hockey. Met 240.000 bezoekers en een directe economische spin-off van € 12,8 mln. was dit een groot succes.

300 miljoen mensen keken wereldwijd naar het WK Hockey

Naast deze twee mega evenementen is de internationale positie van Den Haag ook op vele andere manieren versterkt. Zo heeft de NATO Civil Military Cooperation Centre of Excellence naar Den Haag zich in Den Haag gevestigd, evenals twee nieuwe ambassades. Er zijn twee hoogleraren aangesteld voor de nieuwe leerstoel international governance. Het aantal instellingen in het cluster vrede en recht is gestegen tot 104, ruim boven de doelstelling. Het totaal van instellingen in het Internationale segment groeide tot 369. En in het programma Haagse Brug hebben 30 activiteiten plaatsgevonden die Hagenaars en expats met elkaar verbinden. In 2014 wees het decisierrapport bovendien uit dat internationale instellingen goed zijn voor 5,2 miljard directe bestedingen. Bestedingen die ten goede komen aan wegegelegenheden op alle niveaus.

Gezonde gemeentefinanciën

We hebben in 2014 een gedegen financieel beleid gevoerd, waarbij tijdig is geanticipeerd op tegenvallers. Bij het Haljaarbericht werd een nadeel van €19 mln. geprognoseerd, door goede ingrepen volgens de regels van programmasturing is het gelukt dit om te buigen naar een positief resultaat van €22,9 mln.

Gezonde gemeentefinanciën betekent ook lage lasten voor bewoners, zeker in deze economisch moeilijke tijden. Dat is ons ook in 2014 weer gelukt, met verlaging van de afvalstoffenheffing met 1% en geen indexatie van de OZB voor eigenaren. Door deze maatregelen stond Den Haag opnieuw in de top 3 van gemeenten met de laagste woonlasten. Ook bedrijven hebben in 2014 een flinke lastenverlaging gekregen. De OZB voor gebruikers van bedrijfspanden is eenmalig met 33% verlaagd, en de bovengrondse precario met 45%.

Den Haag had in 2014 de laagste OZB van heel Nederland

Het financieel resultaat en positie nader beschouwd

Een stabiele financiële basis is het fundament onder succesvol beleid.

Den Haag heeft een reputatie hoog te houden als het om degelijk financieel beleid gaat. Het beleid is behoedzaam en reëel. Financiële voordelen worden pas genomen bij voldoende zekerheid. Bij tegenvallers neemt de gemeente direct passende maatregelen. Een goed beheer van de budgetten is door de gehele organisatie gewaarborgd.

Het jaarrekeningresultaat van de gemeente is € 22,9. Dit is 0,8% van de gerealiseerde lasten, waarmee geconcludeerd kan worden dat 2014 nagenoeg conform de begroting is uitgevoerd. In de onderstaande tabel treft u het financieel resultaat per programma aan. In de eerste kolom staan de werkelijk gerealiseerde lasten. De tweede kolom vermeldt de werkelijke baten in 2014. De kolom saldo bevat het verschil tussen beiden. In de vierde kolom treft u het volgens de begroting toegestane saldo aan. In de vijfde kolom, tenslotte, staat het jaarrekeningresultaat.

(incl. dotaties en ontrekkingen, bedragen x € 1.000,-)

Activiteiten in 2014	Uitkomst 2014			Saldo	Begroot saldo 2014	Resultaat 2014		
	Lasten	Baten						
01 - Gemeenteraad	7,4	0,3	7,1	N	7,8	N	0,7	V
02 - College en Bestuur	45,1	1,7	43,4	N	44,7	N	1,3	V
03 - Wijkaanpak en dienstverlening	74,3	14,0	60,2	N	59,8	N	0,4	N
04 - Openbare orde en Veiligheid	59,6	6,7	52,9	N	54,1	N	1,2	V
05 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg	116,1	9,7	106,4	N	105,6	N	0,8	N
06 - Onderwijs	155,0	53,4	101,7	N	103,3	N	1,6	V
07 - Werk, Inkomen en Armoedebeleid	653,4	593,4	60,1	N	58,1	N	1,9	N
08 - Zorg en Welzijn	241,2	60,9	180,3	N	190,2	N	9,9	V
09 - Jeugd	47,7	7,7	40,0	N	41,0	N	1,0	V
10 - Ontwikkeling Buitenruimte	243,2	123,3	119,9	N	123,3	N	3,4	V
11 - Economie, Internationale stad en Binnenstad	63,8	15,8	48,0	N	52,0	N	4,1	V
12 - Sport	66,7	16,7	50,1	N	50,3	N	0,2	V
13 - Verkeer en Milieu	126,3	79,5	46,8	N	51,6	N	4,7	V
14 - Wonen en Duurzaamheid	39,1	21,0	18,1	N	22,0	N	3,9	V
15 - Stadsontwikkeling	267,4	209,6	57,8	N	43,9	N	14,0	N
16 - Financiën	167,4	1.304,2	1.136,8	V	1.117,0	V	19,8	V
17 - Overige beleidsvoornemens	381,0	265,0	116,0	N	105,1	N	11,0	N
18 - Interne dienstverlening	13,5	8,5	5,0	N	4,2	N	0,8	N
Totaal	2.768,4	2.791,3	22,9	V	0,0	V	22,9	V

Wanneer we dit resultaat nader beschouwen dat zien we drie belangrijke oorzaken.

Ten eerste hebben we meer opbrengsten gekregen dan verwacht. Het gemeentefonds viel voordelig uit, we hebben hogere opbrengsten uit erfpacht, opbrekingen en dwangsommen, meer bijstand kunnen terugvorderen dan gedacht en de definitieve afrekening van de BTW tramtunnel heeft meer opgeleverd dan waar we rekening mee hielden.

Ten tweede is er bij verschillende programma's sprake van onderbesteding. Dit kan zijn omdat de uitvoering meer tijd kostte, zoals bij wijkaanpak, toerisme en geluidssaneringsprojecten. Verder heeft financiële afrekening bij Pieken in de Delta en verschillende subsidies nog niet plaatsgevonden. Ook dat is onderbesteding, maar zonder dat de stad daar iets van merkt.

Ten derde hebben we opnieuw moeten afwaarderen. We blijven de waarde van onze bezittingen en plannen kritisch volgen, waardoor ook in 2014 vastgoed is afgewaardeerd, voornamelijk in de Binckhorst en het kascomplex van de Haeghegroep. Ook zijn voorzieningen getroffen voor zekere verliezen die we in de komende tijd te verwerken krijgen, met name bij het Koningin Julianaplein en de Amerikaanse ambassade.

Voor een uitgebreide toelichting op de resultaten wordt verwezen naar hoofdstuk 2 :
Beleidsverantwoording van de programmarekening.

Om een beter inzicht te krijgen in de totale ontwikkelingen in 2014, zoomen we nu verder op het totale verloop van de baten en lasten, inclusief de mutaties op de reserves. In de onderstaande tabel treft u de opbouw van het jaarrekeningresultaat aan. In de eerste kolom ziet u de ontwerpbegroting 2014. In de kolom Actuele begroting ziet u de begroting inclusief de bijstellingen en de effecten van het coalitieakkoord waarover de gemeenteraad bij het halfjaarbericht heeft besloten. De kolom uitkomst bevat de jaarrekeningcijfers. De vierde kolom geeft de verschillen tussen de actuele begroting en de jaarrekeningcijfers aan.

(bedragen x € 1.000,-)

	Ontwerp- begroting 2014,0	Actuele begroting 2014	Uitkomst 2014	Resultaat 2014
Lasten	2384,5	2.408,5	2.232,9	175,5 V
Baten	2238,1	2.275,9	2.176,8	99,1 N
Saldo exclusief reserves	146,5 N	132,5 N	56,1 N	76,4 V
<i>Dotaties aan reserves</i>	227,8	535,4	535,4	0,0 N
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	374,2	667,9	614,5	53,5 N
Saldo inclusief reserves	0,0 V	0,0 V	22,9 V	22,9 V

Van halfjaarbericht naar jaarrekeningresultaat

Het jaarrekeningresultaat is € 22,9 mln. positief. Bij het halfjaarbericht werd uitgegaan van een verwacht financieel nadeel van € 19 mln. Het college heeft toen aangekondigd alles op alles te zetten om te voorkomen dat Den Haag over 2014 in de rode cijfers zou belanden. Bij het halfjaarbericht is een pakket van maatregelen aangekondigd, waarmee de actuele begroting op 'nul' is gezet. We zien dat nagenoeg alle begrotingsprogramma's een bijdrage hebben geleverd aan het jaarrekeningresultaat.

Ten opzichte van het halfjaarbericht zijn vier ontwikkelingen die het verschil op hoofdlijnen verklaren:

- Het gemeentefonds komt € 13 mln. voordeliger uit dan gedacht. Dit komt vooral door onvoorziene nabetalings uit eerdere jaren.
- Er waren incidentele voordelen op de bijstandsverlening. In 2014 is de daling van de Rijksbijdrage voor de uitkeringen, ten opzichte van het halfjaarbericht, nog verder opgelopen met € 5,6 miljoen naar € 9,6 miljoen. (was ingeschat een daling van € 4 mln.). Tegenover dit nadeel op de Rijksbijdrage stonden incidentele voordelen door een minder sterke stijging van het aantal uitkeringsgerechtigden dan verwacht (€ 2 mln.), een betere inning van debiteuren (€ 7,1 mln.) en apparaatsvoordelen door lagere reorganisatielasten (€ 4 mln.)
- Het verwachte tekort van € 4,2 mln. bij de Haeghe Groep kon door actieve sturing en inzet van extra participatiemiddelen tot nihil worden teruggebracht.
- Door een actieve sturing op de kosten is het verwachte tekort van € 1,0 mln. binnen het programma Buitenruimte omgeslagen in een overschot van € 3,5 mln.

De gemeente behaalde in 2014 een rentevoordeel van € 8 mln. Hiervan heeft € 4,5 mln. betrekking op de verkoop van de vordering op Lansbanki. In het halfjaarbericht is deze verkoop aangekondigd. Met de verkoop van de vordering op Lansbanki is dit dossier afgerond. De gemeente heeft de hele vordering inclusief rente terugontvangen. Het resterende rentevoordeel is voornamelijk ontstaan door optimaal gebruik te maken van kortlopende financiering. Over deze leningen wordt een marginale rente betaald, waardoor rentevoordelen ontstaan.

Reële waardering grondexploitaties en vastgoed

De gemeente waardeert zijn vastgoed reëel. Elk jaar onderzoeken we of de boekwaarde van de grondexploitaties en het vastgoed nog overeenkomt met de marktwaarde. Als blijkt dat de marktwaarde lager ligt dan de boekwaarde, waardeert de gemeente af. Dit past binnen ons uitgangspunt van een gedegen financieel beleid. Te voorziene verliezen schuiven we niet door naar de toekomst. In 2014 hebben we de voorgenomen projectontwikkeling rondom het Koningin Julianaplein tegen het licht gehouden. Daaruit is naar voren gekomen dat de kantorenstrategie zoals bedacht was voor deze locatie niet langer houdbaar is. Hierdoor moeten we het project met € 19 mln. afwaarderen. De gemeenteraad is in december 2014 hierover geïnformeerd. In 2004 heeft de gemeente afspraken gemaakt met de Verenigde Staten over het kopen van de huidige ambassade op het moment dat deze naar de nieuwe locatie verhuist. Sindsdien is de vastgoedmarkt sterk verslechterd. Daarom treffen we in deze jaarrekening een voorziening voor afwaardering op het gebouw van € 7,15 mln.

In 2014 moest de gemeente het strategisch vastgoed verder afwaarderen. Dit kostte € 4 mln. Hier tegenover over stonden nagenoeg even grote meevallers vanwege een betere verhuurbaarheid van het vastgoed en meevallende onderhoudslasten. Verder bereidt de gemeente de verkoop voor van de kas van de Haeghe Groep en enkele overbodig geworden strategische panden op de Binckhorst. Op basis van taxaties is de marktwaarde van deze panden bepaald. Om tot een reële verkoopprijs te komen moesten deze panden voor € 10 mln. worden afgewaardeerd.

Investerings

Om onderbesteding tegen te gaan, wordt vanaf de begroting 2012 strakker op het totale investeringsvolume gestuurd. Dit hebben we onder meer gedaan door het meerjarig investeringsplan (MIP) te centraliseren en op begrotingsbasis rekening te houden met een bepaalde onderuitputting. Een betere financiële sturing op investeringsprojecten betekent ook dat er een kans is dat in enig jaar meer wordt geïnvesteerd dan begroot is. Op enkele onderdelen heeft de gemeente in 2014 inderdaad een overbesteding op het investeringsprogramma gerealiseerd. In alle gevallen past de overbesteding binnen het door de gemeenteraad vastgestelde kader. Met andere woorden: het project als geheel wordt niet duurder.

In 2014 investeerden we € 242 mln. Het gemeentelijk aandeel in deze investering was € 163 mln., waar de begroting uitging van een investering van € 121 mln. Op het eerste gezicht lijkt sprake te zijn van een overbesteding van € 42 mln. Als we dieper inzoomen past een nuancering van dit beeld.

De grootste overbestedingen in 2014 ontstonden op de programma's Cultuur (€ 13 mln.), Onderwijs (€ 13 mln.) en Stadsontwikkeling (€ 38 mln.). Daar stonden onderbestedingen op de programma's Ontwikkeling Buitenruimte (€ 8,1 mln.) en Sport (€ 8,5 mln.) tegenover.

De overbesteding op Cultuur wordt in hoofdzaak verklaard door investeringen die samenhangen met de ontwikkeling van het Spuikwartier. Tijdens het opstellen van de programmabegroting werd gewerkt aan een nieuw plan voor het onderwijs- en cultuurcomplex als onderdeel van de gebiedsontwikkeling Spuikwartier. De raming en fasering van de investering zijn daarom bij de programmabegroting op PM (0) gezet. In 2014 hebben wel investeringen plaatsgevonden, zoals de bouw van het Zuiderstrandtheater.

De investeringen in onderwijshuisvesting maken onderdeel uit van een omvangrijk meerjarig programma. De overbesteding in 2014 past binnen het totaal van dit programma. De realisatie is afhankelijk van het tempo waarin de scholen daadwerkelijk worden gebouwd en van het tempo waarin de schoolbesturen voorschotten en eindafrekeningen indienen. De praktijk laat in 2014 zien dat de schoolbesturen de afrekeningen sneller hebben ingediend dan wij gedacht hadden.

Op het programma Stedelijke Ontwikkeling zien we een overrealisatie van € 38 mln. Dit komt voornamelijk door de uitgifte van erfpachtgrond en de verwerving van strategisch vastgoed. Beide

worden vanwege het onvoorspelbare en of strategische karakter niet zichtbaar begroot en komen daarom alleen in de realisatie tot uitdrukking.

Op het programma Ontwikkeling Buitenruimte zien we een onderbesteding van € 8,1 mln. Dit komt omdat in 2014 is besloten de Haagse Markt niet in twee maar in vier fases her in te richten. Het project duurt hierdoor langer. Het plaatsen van ORAC's gebeurt in goed overleg met de bewoners. Het draagvlak voor ORAC's bij de Hagenaars is hierdoor groter. De inspraaktrajecten zorgen ervoor dat het feitelijk plaatsen van de ORAC's iets langer duurt dan verwacht en begroot.

De onderbesteding op het programma Sport wordt grotendeels verklaard door de Sportcampus. Bij de begroting gingen we er vanuit dat de feitelijke bouw in 2014 zou starten. Door de complexiteit van het project en een langdurig aanbestedingstraject zijn de voorbereidende werkzaamheden uitgelopen. Eind 2014 is de opdracht voor de bouw van de Sportcampus verleend.

Onderbesteding reguliere begroting

We zien dat de meeste programma's bijdragen aan het jaarrekeningresultaat. Een deel van dat resultaat is terug te voeren op onderbesteding. Ook zien we dat in 2014 € 56 mln. minder aan de bestemmingsreserves is onttrokken dan begroot. De gemeente heeft dan lager lasten, maar ook lagere baten zodat er geen financieel resultaat ontstaat. Er is echter wel sprake van onderbesteding. Deze paragraaf gaat op hoofdlijnen in op de oorzaken van de onderbesteding.

Binnen het programma Economie zien we een onderbesteding van € 22 mln. Voor bijna € 11 mln. is dit terug te voeren op een vertraagde verantwoording van Europese subsidies. Voor de verantwoording van deze subsidies is de gemeente deels afhankelijk van het Rijk en contractpartners in de uitvoering. Zoals het nu staat moeten de verantwoordingen medio 2016 zijn ingediend. Er is een taskforce ingesteld om ervoor te zorgen dat deze verantwoordingen tijdig worden ingediend. Voor projecten ter versterking van de toeristische functie en creatieve stad is een uitgebreide voorbereiding en afstemming met alle betrokken partijen nodig. Hierdoor duurt het langer voordat de projecten starten, maar wordt er wel voor gezorgd dat er een groot draagvlak is. Dit verklaart de rest van de onderbesteding op dit programma.

We zien dat in de programma's Onderwijs en Zorg en Welzijn bescheiden positieve resultaten worden behaald op de afrekening van subsidies. Verder valt op dat in 2014 voor € 5,5 mln. minder voorbereidingskosten zijn gemaakt voor de invoering van de decentralisaties. Tot op het laatste moment bleven er vanuit rijkszijde onduidelijkheden bestaan over de exacte invulling van de decentralisaties. Dit heeft een vertragend effect gehad op de gemeentelijke voorbereiding inzake de aanpassing van de organisatie en de ict-systemen. We benadrukken dat dit geen effect heeft op de te verlenen zorg: iedereen krijgt waar hij recht op heeft. In de meerjarenbegroting is voorzien in een zachte landing van de decentralisaties.

Binnen de programma's Buitenruimte en Verkeer zien we dat diverse projecten langer duren. Met de deal Schilderswijk krijgt de openbare ruimte een grondige opknopbeurt, naast het reguliere onderhoud dat hier wordt uitgevoerd. Deze projecten moeten zorgvuldig op elkaar worden afgestemd omdat anders de wijk onbereikbaar wordt. Een kleine vertraging bij één project veroorzaakt dan al snel een domino-effect van diverse vertragingen. Dit zorgt voor een onderbesteding in 2014 van € 3,5 mln. Bij verkeers- en herinrichtingsprojecten is afstemming met de buurt essentieel. Door goed met de buurt te overleggen, duurt onder andere de uitvoering van diverse projecten rondom de Laan van Meerdervoort langer.

Binnen het programma Stadsontwikkeling zien we dat in 2014 voor bijna € 80 mln. minder baten en lasten zijn gerealiseerd. Voor de gemeente is dit budgettair neutraal, maar het betreft wel een onderbesteding. De onderbesteding heeft voor meer dan de helft betrekking op grondexploitaties. De afgelopen jaren is extra aandacht besteed om deze processen zo realistisch mogelijk te begroten. Maar

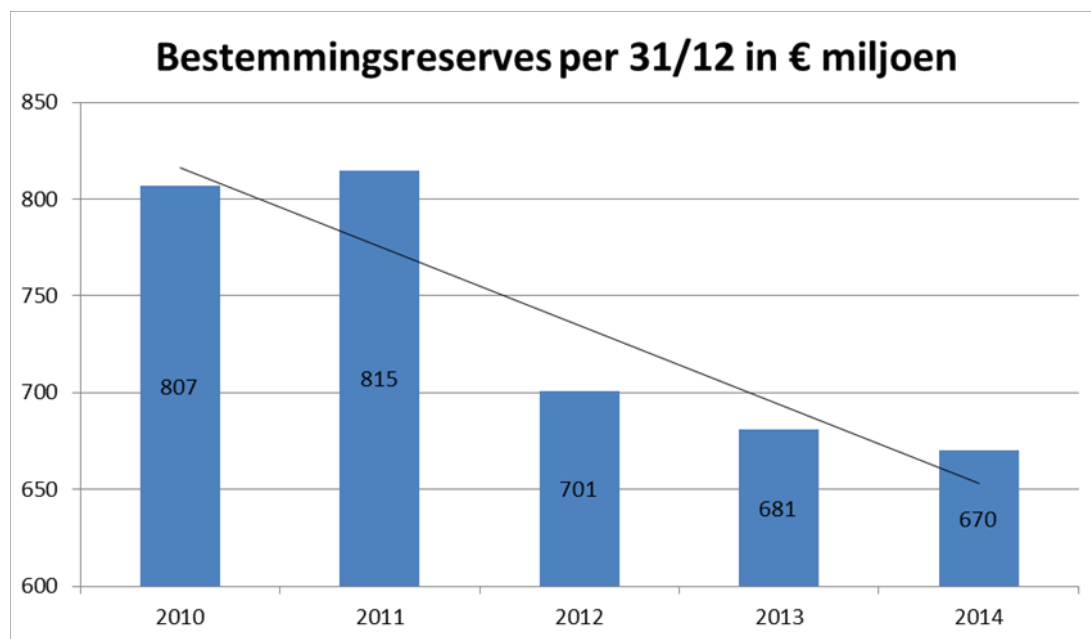
de volumes die in deze projecten omgaan zijn groot en de voortgang is dynamisch. De onderbesteding heeft vooral betrekking op een lagere realisatie van verwerving van vastgoed en de kosten voor bouwen woonrijp maken binnen lopende grondexploitaties. Dit komt grotendeels door gewijzigde planvorming in de projecten Spuikwartier, Leyweg MTS en het Wijnhavenkwartier in 2014. Verder was € 10 mln. aan bijdragen uit reserves begroot als dekkingsbron voor nieuwe en bij te stellen grondexploitaties (bijvoorbeeld Scheveningen Haven, Haga), terwijl dit niet is gebeurd. De uitwerking van de plannen vergt meer tijd dan vooraf verwacht. Dit is onder meer vanwege besprekingstrajecten met derden. Voor de opbrengsten op grondexploitaties is overigens wel een goed resultaat behaald in 2014. Er zijn zelfs meer gronduitgiftes gerealiseerd dan begroot.

Ook overige projecten op Stadsontwikkeling kennen een grote dynamiek die moeilijk te begroten is. Voor het project Rotterdamse baan verwerft de gemeente vastgoed. Het verwerven van vastgoed is het moment van het sluiten van de koopovereenkomst niet altijd goed planbaar. Hierdoor kunnen aanzienlijke verschuivingen tussen jaren ontstaan. Op de grondbank Vroondaal is een onderbesteding als gevolg van de herfasering van gronduitgifte van het vierde kwartaal 2014 naar het eerste kwartaal van 2015. In 2014 is de Wijkontwikkelingsmaatschappij (WOM)Den Haag ZuidWest gestart. We hadden geld gereserveerd om in 2014 een risicovoorziening te kunnen treffen voor de eerste kapitaalstorting. Dat bleek niet nodig, het geld blijft in de reserve aanwezig voor latere jaren.

Financiële positie

Voor een goede analyse van de financiële positie van de gemeente dient niet alleen naar het jaarrekeningresultaat te worden gekeken, maar ook naar de vermogens- en financieringspositie. Deze positie bestaat uit het totaal aan reserves, voorzieningen, leningen en overige vermogensposten van de gemeente.

De gemeentelijke reserves zijn in essentie onder te verdelen in weerstandsvermogen en reserves om beleid uit te voeren. Het weerstandsvermogen, bestaande uit de algemene reserve, de programmareserves, dienstcompensatiereserves, centrale bedrijfsvoeringsreserve en de reserve grondbedrijf, hebben we om risico's op te vangen. Bij de voorjaarsnota brengt de gemeente opnieuw de relatie tussen de risico's en de omvang van het weerstandsvermogen in beeld. Het verschil tussen de noodzakelijke omvang van het weerstandsvermogen en het werkelijke weerstandsvermogen maakt onderdeel uit van het budgettaire kader bij de eerst volgende begroting.

De gemeentelijke bestemmingsreserves nemen met € 11mln af. Deze dalende tendens is al een aantal jaren zichtbaar. In het verleden heeft de gemeente in diverse bestemmingsreserves geld gereserveerd voor projecten die de stad ten goede komen. De uitvoering van deze projecten vordert gestaag. Dit leidt tot een hoger en beter voorzieningenniveau van de stad.

Financiering

De gemeente hanteert de stelregel dat bezittingen waarvan de gemeente lange tijd profiteert gefinancierd worden met vermogen waarover de gemeente lange tijd kan beschikken. Hiermee wordt het renterisico beperkt. Voor de financiering van deze bezittingen zijn in 2014 twee langlopende leningen aangetrokken van in totaal € 140 mln. Deze nieuwe leningen kennen een lagere rente dan voorheen. De gemiddelde rente die de gemeente betaalt daalde daardoor van 3,84 procent naar 3,62 procent. In totaal is de leningen portefeuille van de gemeente in 2014 toegenomen van € 761,8 mln. tot € 953 mln. In deze toename zit ook een extra lening van € 74 mln. die doorverstrekkt is aan HTM. Van het totale bedrag aan leningen heeft € 528,4 mln. betrekking op aan derden doorverstrekte leningen, met name HTM. In de gemeentebegroting is rekening gehouden met een oplopende financieringspositie. De gemeente kan dan ook meerjarig aan zijn verplichtingen blijven voldoen.

Conclusie

De gemeentelijke financiën zijn op orde. De gemeentelijke reserve positie neemt wel af, maar minder dan verwacht. Dit past binnen de tendens van de afgelopen jaren. De totale gemeentelijke financieringspositie blijft robuust. Met een actuele, lagere waardering van ons vastgoed schuiven we de problemen niet voor ons uit en hebben we een goede basis gelegd voor de verdere ontwikkeling van de stad.

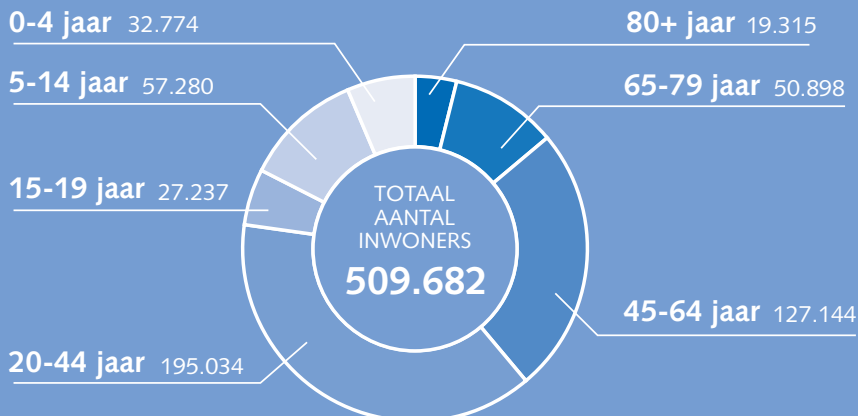
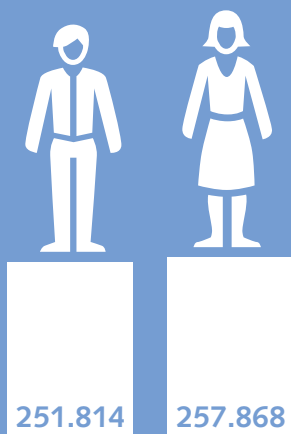
Wel zijn er onderliggende bewegingen die tot waakzaamheid gebieden. Tegen de verwachting in is in 2014 nog een positief resultaat behaald op de bijstandsverlening. Dit neemt niet weg dat de onderliggende trend negatief is. Het aantal Hagenaars in de bijstand stijgt nog steeds. Het college doet er alles aan om deze stijgende tendens om te keren. Daarnaast is het rijksbudget dat de gemeente ontvangt voor de bijstandsverlening te laag. 2014 laat ons ook zien dat de vastgoedmarkt nog niet hersteld is. Ondanks een licht aantrekkende economie blijft ook hier dijkbewaking noodzakelijk.

Resumé

- € 2,2 miljard aan lasten
- Jaarrekeningresultaat € 22,9 mln.
- € 242 mln. aan investeringen.
- € 50 mln. bouwgrond verkocht.
- € 26,15 mln. afgewaardeerd op het Koningin Julianaplein en het gebouw van de Amerikaanse ambassade.

Dienstverlening Gemeente Den Haag in 2014

Aantal inwoners naar leeftijd en geslacht

Contact met de gemeente

4.059.531
Bezoeken website

545.299
Telefoongesprekken met 14070

586.406
Bezoekers balies

6.841 Likes op Facebook
7.537 International Center
22.096 E-mails
22.952 Chats met contactcentrum
32.590 Twitter volgers

Producten en diensten

Bureau landelijke taken

3.942 Echtscheidingsakten

2.017 Geboorteakten

1.310 Huwelijksakten

381 Rechterlijke uitspraken

304 Overlijdensakten

1.3 Balans

(bedragen x €1.000,-, excl. resultaatbestemming)

ACTIVA		Stand 31-12-2014	Stand 31-12-2013 (aangepast)	Her- rubricering	Stand 31-12-2013 (jrk 2013)
Vaste activa (art. 33)					
Immateriële vaste activa (art. 34)					
A 1.1.2	Kosten voor onderzoek en ontwikkeling	0	0	0	0
		0	0	0	0
Materiële vaste activa (art. 35)					
A 1.2.0.1.1	Materiële vaste activa met economisch nut	1.284.977	1.239.283	-35.936	1.275.219
A 1.2.0.1.2	Materiële vaste activa met economisch nut uit heffing	32.749	35.936	35.936	0
A 1.2.0.2	Materiële vaste activa met maatschappelijk nut	47.105	34.088	0	34.088
		1.364.831	1.309.307	0	1.309.307
Financiële vaste activa (art. 36)					
A 1.3.1.1	Kapitaalverstrekking aan Deelnemingen	91.084	82.696	0	82.696
A 1.3.1.2	Kapitaalverstrekking aan gemeenschappelijke regelingen	0	0	0	0
A 1.3.1.3	Kapitaalverstrekking aan overige verbonden partijen	2.027	2.247	0	2.247
A 1.3.2.1	Leningen aan woningbouwcorporaties	0	0	0	0
A 1.3.2.2	Leningen aan deelnemingen	0	0	-260.100	260.100
A 1.3.2.3	Leningen aan overige verbonden partijen	120.829	121.773	0	121.773
A 1.3.3.1	Overige langlopende leningen aan derden	452.709	374.671	260.100	114.571
A 1.3.2.2	Algemene voorziening voor oninbaarheid	-23.213	-21.962	0	-21.962
t/m 1.3.3.1					
A 1.3.3.2	Overige uitzettingen met looptijd > 1 jaar	194.620	212.911	0	212.911
		838.056	772.336	0	772.336
Vlottende activa (art. 37)					
Voorraden (art. 38)					
A 2.1.1	Niet in exploitatie genomen bouwgronden	27.874	28.383	0	28.383
A 2.1.2	Overige grond- en hulpstoffen	410	400	0	400
A 2.1.3	Onderhandenwerk (incl. bouwgronden in exploitatie)	9.910	26.908	0	26.908
A 2.1.4	Gereed product en handelsgoederen	1.314	1.455	0	1.455
		39.508	57.146	0	57.146
Uitzettingen/Vorderingen (art. 39)					
A 2.2.1	Vorderingen op openbare lichamen	108.330	99.981	0	99.981
A 2.2.2a	Verstrekte kasgeldleningen aan openbare lichamen	0	0	0	0
A 2.2.2b	Overige verstrekte kasgeldleningen	0	0	0	0
A 2.2.3	Rekening courant verhoudingen niet financiële instellingen	19	19	0	19
A 2.2.4	Overige vorderingen	126.717	136.650	0	136.650
A 2.2.5	Overige uitzettingen	37.500	8.150	0	8.150
		272.566	244.800	0	244.800
Overlopende activa (art. 40a)					
A 2.9.1.1	Overlopende activa Europ./Nederl. Overheidslichamen	29.700	13.908	0	13.908
A 2.9.1.2	Overlopende activa	150.687	147.463	4.078	143.385
		180.387	161.371	4.078	157.293
Liquide middelen (art. 40)					
A 2.3.1	Kas/bank/ giro	3.103	2.627	0	2.627
		3.103	2.627	0	2.627
Totaal Activa		2.698.451	2.547.587	4.078	2.543.509

(bedragen x €1.000,-, excl. resultaatbestemming)

PASSIVA	Stand 31-12-2014	Stand 31-12-2013 (aangepast)	Her- rubricering	Stand 31-12-2013 (jrk 2013)
Vaste passiva (art. 41)				
Eigen Vermogen (art. 42/43)				
P 1.1.1.1 Algemene reserve	85.039	124.459	0	124.459
P 1.1.1.2 Compensatie-reserves	7.461	16.562	0	16.562
P 1.1.1.3 Bedrijfsvoeringsreserve	4.475	0	0	0
P 1.1.1.4 Programmareserves	0	0	0	0
P 1.1.2.1 Reserve Grondbedrijf	45.124	51.591	0	51.591
P 1.1.2.2 (Tarief)egaliseringsreserves	18.824	27.552	11.286	16.266
P 1.1.2.3 Bestemmingsreserves overig	669.561	669.357	-11.286	680.643
P 1.1.2.4 Activa-financiering	110.196	112.924	0	112.924
P 1.1.4.1 Saldo van de rekening (onverdeeld resultaat)	22.908	25.692	0	25.692
	<u>963.588</u>	<u>1.028.137</u>	<u>0</u>	<u>1.028.137</u>
Voorzieningen (art. 44)				
P 1.2.1.1 Voorzieningen	145.405	108.371	0	108.371
P 1.2.1.2 Voorzieningen gevormd uit heffingen	18.298	19.747	19.747	0
P 1.2.2 Voorzieningen met voeding van derden	15.413	9.164	-19.747	28.911
	<u>179.116</u>	<u>137.282</u>	<u>0</u>	<u>137.282</u>
Langlopende schulden (art. 46)				
P 1.3.2 Leningen van pens.fondsen en verzekeraars	9.529	9.756	0	9.756
P 1.3.3.1 Leningen van banken	943.423	752.006	0	752.006
P 1.3.4.1 Leningen van bedrijven	0	0	0	0
P 1.3.7 Door derden belegde gelden	30.341	18.493	0	18.493
P 1.3.8.1 Waarborgsommen	3.004	3.747	0	3.747
P 1.3.8.2 Vooruitontvangen canons	29.070	29.943	0	29.943
	<u>1.015.367</u>	<u>813.945</u>	<u>0</u>	<u>813.945</u>
Vlottende passiva (art. 47)				
Vlottende schulden (art. 48)				
P 2.1.1a Opgenomen kasgeldleningen van openbare lichamen	0	0	0	0
P 2.1.1b Overige opgenomen kasgeldleningen	170.000	200.000	0	200.000
P 2.1.2 Bank- en giro-saldi	91.439	63.978	0	63.978
P 2.1.3.1 Overige schulden	133.405	127.690	2.017	125.673
P 2.1.3.2 Rekening courant verhoudingen met niet-financiële instellingen	18	30	0	30
P 2.1.3.3 Schulden aan andere publiekrechtelijke lichamen	40.360	32.085	580	31.505
	<u>435.222</u>	<u>423.783</u>	<u>2.597</u>	<u>421.186</u>
Overlopende passiva (art. 49)				
P 2.9.1.1 Overlopende passiva Europ./Nederl overheidslichamen	51.869	75.623	-33.800	109.423
P 2.9.1.2 Overlopende passiva	53.289	68.817	35.281	33.536
	<u>105.158</u>	<u>144.440</u>	<u>1.481</u>	<u>142.959</u>
Totaal Passiva	2.698.451	2.547.587	4.078	2.543.509

1.4 Samenstelling College

Samenstelling college van burgemeester en wethouders

Jozias van Aartsen, Burgemeester

Portefeuille: Openbare orde en veiligheid, Algemene bestuurlijke aangelegenheden en Representatie

Coördinerend portefeuillehouder van de programma's:

2 College en Bestuur

4 Openbare orde en Veiligheid

Ingrid van Engelshoven

Portefeuille: Kenniseconomie, Internationaal, Jeugd en Onderwijs

Coördinerend portefeuillehouder van de programma's:

6 Onderwijs

9 Jeugd

11 Economie, Internationale stad en Binnenstad

Stadsdeelwethouder Haagse Hout en Loosduinen

Rabin Baldewsingh

Portefeuille: Sociale zaken, Werkgelegenheid, Wijkaanpak en Sport

Coördinerend portefeuillehouder van de programma's:

3 Wijkaanpak en Dienstverlening

7 Werk, Inkomen en Armoedebeleid

12 Sport

18 Interne dienstverlening

Stadsdeelwethouder Escamp en Laak

Joris Wijsmuller

Portefeuille: Stadsontwikkeling, Wonen, Duurzaamheid en Cultuur

Coördinerend portefeuillehouder van de programma's:

5 Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg

14 Wonen en Duurzaamheid

15 Stadsontwikkeling

Stadsdeelwethouder Segbroek

Boudewijn Revis

Portefeuille: Binnenstad, Stadsontwikkeling Kerngebieden en Buitenruimte

Coördinerend portefeuillehouder van de programma's:

10 Ontwikkeling Buitenruimte

15 Stadsontwikkeling

Stadsdeelwethouder Centrum

Karsten Klein

Portefeuille: Stedelijke economie, Zorg en Havens

Coördinerend portefeuillehouder van de programma's:

8 Zorg en Welzijn

11 Economie, Internationale stad en Binnenstad

Stadsdeelwethouder Scheveningen

Tom de Bruijn

Portefeuille: Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu

Coördinerend portefeuillehouder van de programma's:

13 Verkeer en Milieu

16 Financiën

17 Overige beleidsvoornemens

Stadsdeelwethouder Leidschenveen-Ypenburg

2. Beleidsverantwoording

2.1 Programma Gemeenteraad

Coördinerend portefeuillehouder : Presidium

Hebben we bereikt wat we hebben beoogd?

De raad is het hoogste bestuursorgaan in de gemeente en bepaalt de hoofdlijnen van het gemeentelijk beleid. Na de verkiezingen is op 27 maart 2014 de nieuwe raad aangetreden. De raad bestaat thans uit 13 fracties en twee groepen die zijn ontstaan door het uittreden van een lid uit een fractie. Na een lange onderhandelingsperiode ontstond een coalitie bestaande uit vijf fracties met in totaal 26 raadsleden. Op 26 juni werd het nieuwe college geïnstalleerd, bestaande uit de burgemeester en zes wethouders. Het college voert het beleid uit en wordt door de raad gecontroleerd.

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

De raad heeft in 2014 in totaal 16 keer vergaderd. Het Reglement van orde voor de werkzaamheden van de raad is geactualiseerd. De Verordening raadscommissies is gewijzigd, zodat het tweeminutendebat nu ook formeel mogelijk is in alle vakcommissies. Ook de Verordening voorzieningen raadsleden is op een aantal technische aspecten aangepast vanwege het nieuwe Besluit rechtspositie raads- en commissieleden. In 2014 heeft de raad een aantal belangrijke besluiten genomen, zoals over de drie Decentralisaties, het Spuikwartier, de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag en de begroting.

Financiële cijfers

(incl. dotaties en ontrekkingen, bedragen x € 1 mln)

Activiteiten in 2014	Uitkomst 2014			Begroot saldo 2014	Resultaat 2014
	Lasten	Baten	Saldo		
Bestuursondersteuning Gemeenteraad	2,0	0,0	2,0 N	2,3 N	0,3 V
Apparaatskosten Gemeenteraad	3,0	0,2	2,7 N	2,9 N	0,2 V
Gemeenteraad	1,4	0,0	1,4 N	1,6 N	0,1 V
Rekenkamer	0,5	0,0	0,5 N	0,5 N	0,0
Ombudsman	0,5	0,0	0,5 N	0,5 N	0,0
Totaal	7,4	0,3	7,1 N	7,8 N	0,7 V

Toelichting financieel resultaat

De griffie heeft in 2014 een aantal personeelsleden gedetacheerd bij andere gemeentelijke onderdelen. Deze medewerkers zijn niet vervangen. Hierdoor ontstaat een voordeel € 0,3 mln.V

Bestuursondersteuning Gemeenteraad

De voorzitter van de raad, het presidium van de raad, de raadsleden en de raadscommissies worden ondersteund door de griffie. Sinds de installatie van de nieuwe raad werkt de griffie papierarm. In 2014 is gestart met het verbeteren van de zoekfunctionaliteit voor de website van de gemeente Den Haag, waar ook het Raadsinformatiesysteem gebruik van maakt.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

(bedragen x € 1.000)

Programmatotaal 2014	Uitkomst 2014	Actuele begroting 2014	Resultaat 2014	Ontwerp- begroting 2014
Lasten	7.370	8.075	705 V	8.031
Baten	261	305	44 N	305
Saldo exclusief reserves	7.109 N	7.770 N	661 V	7.726 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	-	-	- -	-
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	-	-	- -	-
Saldo inclusief reserves	7.109 N	7.770 N	661 V	7.726 N

(bedragen x € 1.000)

Uitkomst 2014-2013	Uitkomst 2014	Uitkomst 2013	Vershil 2013-2014
Lasten	7.370	6.651	719 N
Baten	261	18	243 V
Saldo exclusief reserves	7.109 N	6.633 N	476 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	-	-	- -
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	-	-	- -
Saldo inclusief reserves	7.109 N	6.633 N	476 N

Uitkomst 2014 - 2013

De uitgaven zijn in 2014, naast trendmatige stijgingen onder andere door de nieuwe cao, vooral gestegen door incidentele uitgaven. Voor de verkiezingen zijn uitgaven gedaan voor opkomstbevordering en de verkiezingsavond. Daarnaast zijn de kosten van de fractieondersteuning gestegen omdat er na de verkiezingen meer fracties zijn gekomen (€ 104 N). De kosten van huisvesting en kantoorautomatisering zijn in 2014 € 160 hoger dan in 2013. Dit wordt deels veroorzaakt door nagekomen kosten uit 2013. Het structurele element bedraagt € 72 N. De hogere baten in 2014 zijn een gevolg van de afrekening van de fractieondersteuning, die elke vier jaar bij de verkiezingen plaatsvindt (€ 247 V).

(bedragen x € 1.000)

Saldi reserves/voorzieningen /investeringen	Uitkomst 2014	Begroting 2014	Uitkomst 2013
Eindsaldo 31-12 Reserves	0	0	0
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	134	142	227
Investeringen	106	190	10

Investeringen

Vervanging van het Raadinformatiesysteem (RIS)

Vervanging van RIS is uitgesteld. Nader onderzoek is gewenst naar het gebruiksgemak en functionaliteit.

2.2 Programma College en Bestuur

Coördinerend portefeuillehouder : Jozias van Aartsen

Hebben we bereikt wat we hebben beoogd?

Het college van burgemeester en wethouders vormt samen met de raad het Haagse gemeentebestuur. Daarbij stelt de raad de kaders vast van het door het college te voeren beleid. Het is de taak van het college om dit beleid te operationaliseren.

Na de verkiezingen is op 27 maart 2014 de nieuwe raad aangetreden. Op 26 juni werd het nieuwe college geïnstalleerd, bestaande uit de burgemeester en zes wethouders in plaats van acht in het vorige college.

Metropoolregio Rotterdam en Den Haag

Op 19 december 2014 vond het constituerend beraad van het algemeen bestuur van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) plaats. Daarmee is de Metropoolregio een feit. Het doel is het verbeteren van onze concurrentiepositie.

De MRDH is vorm gegeven als een gemeenschappelijke regeling tussen 23 gemeenten. Er is een algemeen bestuur waarin iedere gemeente één afgevaardigde heeft, maar Rotterdam en Den Haag hebben er ieder drie. Uit hoofde van hun functie zijn de burgemeester en wethouder Verkeer & Vervoer (bij ons wethouder FVVM) lid. Daarnaast is wethouder SEZH het derde lid. De burgemeesters van Rotterdam en van Den Haag zijn roulerend voorzitter en vicevoorzitter. De komende twee jaar is burgemeester Aboutaleb voorzitter en burgemeester Van Aartsen vicevoorzitter. Het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur vergaderen 4 tot 5 maal per jaar. De gemeenten betalen een bijdrage van € 2,45 per inwoner.

Bij wet zijn per 1 januari 2015 de plusregio's afgeschaft. Het Stadsgewest Haaglanden verkeert sinds 1 januari 2015 in liquidatie. De gemeente Zoetermeer fungeert als liquidatie-organisatie voor Haaglanden. De gemeenten in Haaglanden werken gezamenlijk aan de taakvelden ruimte, wonen en groen. Deze worden niet opgepakt door de Metropoolregio.

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Financiële cijfers

(incl. dotaties en ontrekkingen, bedragen x € 1 mln)

Activiteiten in 2014	Uitkomst 2014			Begroot saldo 2014	Resultaat 2014
	Lasten	Baten	Saldo		
Concernfunctie POI en Communicatie	18,1	0,2	17,9 N	19,0 N	1,1 V
College van BenW	2,6	0,2	2,4 N	2,6 N	0,2 V
Concernfunctie Financiën	11,1	0,0	11,1 N	11,3 N	0,2 V
Concernfunctie Juridische zaken	1,1	0,0	1,1 N	0,9 N	0,1 N
Apparaatskosten college van B&W	2,6	0,4	2,2 N	2,1 N	0,1 N
Bestuursondersteuning en bestuursadvisering	6,2	0,9	5,3 N	5,3 N	0,0 -
Bestuurlijke samenwerking	3,2	0,0	3,2 N	3,1 N	0,0 -
Dienstenbibliotheek	0,3	0,0	0,3 N	0,3 N	0,0 -
Totaal	45,1	1,7	43,4 N	44,7 N	1,3 V

Toelichting financieel resultaat	€ 1,3 mln. V
<u>Werknet</u>	€ 0,3 mln. N/I
Het nadeel bij Werknet (het gemeentelijke intranet) is vrijwel helemaal veroorzaakt door licentiekosten over 2014. In 2015 wordt dit nogmaals incidenteel opgevangen in programma 2 met ingang van 2016 is hierin voorzien binnen de begroting.	
<u>Haalbaarheidsonderzoeken</u>	
<u>Concarnbrede Informatiesystemen</u>	€ 0,2 mln. V/I
In 2014 zijn minder haalbaarheidsonderzoeken uitgevoerd dan waarvoor budget beschikbaar was. Reden is dat de portefeuille aan projecten in uitvoering en nog uit voeren projecten meer dan gevuld is, zodat haalbaarheidsonderzoeken naar nieuwe projecten minder aan de orde zijn.	
<u>Taskforce ICT</u>	€ 0,6 mln. V/I
Door vertraging bij de realisatie van de 'Haagse Bron' was er een onderbesteding in de begrote programmakosten, in de geraamde toename van beheerkosten van de 'Haagse Bron' en in de opstartkosten en de structurele kosten van 'BIRGIT'. Ook bij de Roadmap 'Basisinfrastructuur' zijn enkele projecten vertraagd. De uitrol van smartphones en de overgang van Groupwise naar MS Exchange bleek veel complexer dan vooraf ingeschat. Daarnaast is er veel capaciteit gaan zitten in het uitvoeren van de aanbevelingen uit het Rekenkameronderzoek naar de informatieveiligheid van de infrastructuur.	
Toelichting: De kernregistraties (Basisregistratie natuurlijke personen, de Basisregistratie adressen en gebouwen (BAG) en het Handelsregister) zijn vervangen door een nieuw gegevensmagazijn. Dit gegevensmagazijn draagt de naam Haagse Bron. De verbonden partij " BIRGIT " levert en beheert de software voor het Gegevensmagazijn.	
<u>Voordeel op P&O-beleid</u>	€ 0,6 mln. V/I
-De ontwikkeling van de nieuwe Strategienota P&O 2014-2018 heeft meer tijd in beslag genomen mede door de lopende trajecten uit de vorige nota. De implementatie van de Strategienota P&O 2014-2018 moet nog starten. Hierdoor zijn minder organisatiekosten gemaakt.	
-De voornaamste oorzaak van het voordeel is de keuze voor een alternatieve organisatie van het Management Developmentprogramma Pitstop. Hierdoor is een forse besparing gerealiseerd op de inschakeling van een externe partij evenals op accommodatiekosten (in eigen huis i.p.v. op externe trainingslocaties).	
<u>Overig</u>	€ 0,2 mln. N/I

Bestuurondersteuning en bestuursadviesering college van B&W Programmabureau Strategie

In 2014 heeft Programmabureau Strategie (PBS) gezorgd voor een inhoudelijke uitgangspunt voor de coalitiebesprekingen en het schrijven van het collegeakkoord. Daarnaast heeft PBS in het in 2014 gestarte Rijksproject 'Agenda Stad' de Haagse ontwikkelingen en belangen geschetst zodat deze Agenda de stad Den Haag beter in de gelegenheid stelt de doelen uit het collegeakkoord te behalen. Ten slotte is verder gewerkt aan de kennisbasis van de stad door de verdere uitbouw van de Stadspanels, de nieuwe Atlas van de MRDH en het organiseren van een nieuwe Metropool Mastercourse Strategie.

Bureau Interim Den Haag

Vanaf de opstartperiode (september 2013) tot en met 1 november 2014 zijn zeventien opdrachten door Bureau Interim Den Haag uitgevoerd door de medewerkers. Hierdoor draagt Bureau Interim bij aan het verminderen van de externe inhuur. De kennis over deze opdrachten blijft bovendien behouden voor de gemeente.

Personeel & Organisatie

In 2014 is geïnvesteerd in de ontwikkeling van de organisatie: ter voorbereiding op de opgave van de 3 Decentralisaties, ter versterking van de samenwerking binnen de organisatie en met de stad en als nadere invulling van de ambitie de bedrijfsvoering te bundelen.

In 2014 is de implementatie van twee belangrijke nieuwe personeelsinstrumenten afgerond: het nieuwe generieke functiehuis en de nieuwe gesprekscyclus. Ook is het betrokkenheidsonderzoek uitgevoerd en is een inventarisatie gemaakt van mogelijkheden om de aantrekkelijkheid als werkgever (voor huidige en nieuwe medewerkers) te versterken. De werk naar werk opgave als gevolg van de krimp van de organisatie is in 2014 definitief afgerond.

Tevens is in 2014 het Arbo Centrum verder uitgebouwd om de aanpak van langdurig arbeidsverzuim te ondersteunen. In het Arbo Centrum is ook de gemeentebrede aanpak van agressie en geweld ondergebracht. Ook is in 2014 gestart met het Expertisecentrum Arbeidsjuridische zaken (als onderdeel van de bundeling van P&O-expertise).

Verder zijn in 2014 twee gemeentebrede talentenprogramma's voor leidinggevendenden georganiseerd en aan het middenmanagement is een generiek en breed opleidingsprogramma gericht op vakontwikkeling aangeboden.

Informatievoorziening

De Roadmap 'Basisinfrastructuur ICT 2014-2016' is gestart; afstemming met de plannen van de nieuwe Digicommissaris Bas Eenhoorn inzake de landelijke 'Generieke Digitale Infrastructuur' wordt hierin meegenomen.

Eind 2014 heeft de gemeente de prijs voor het beste ICT-project van de gemeente Den Haag van 2014 uitgereikt aan het project 'Bouw Concern Informatie Vastgoed Systeem (C-VIS)', een applicatie van de Centrale Vastgoedorganisatie Den Haag.

Informatieveiligheid

De Rekenkamer heeft in 2014 een onderzoek gedaan naar de staat van de informatiebeveiliging bij de gemeente Den Haag en heeft een aantal aanbevelingen gegeven aan de raad. Deze aanbevelingen zijn door het college overgenomen en met voortvarendheid zijn deze uitgevoerd door de gemeente in 2014. Kaders voor informatieveiligheid zijn opgesteld en er is gestart met de implementatie van de Baseline Informatie Nederlandse Gemeenten (BIG). In dit jaarverslag wordt in de paragraaf Bedrijfsvoering separaat aandacht geschonken aan Informatieveiligheid.

Concernfunctie Juridische Zaken

De instroom van bezwaarschriften heeft zich in 2014 gestabiliseerd. Het aantal bezwaarschriften (1686) tegen de handhavingsbesluiten met betrekking tot verkeerd aangeboden huisvuil blijft onverminderd hoog. In plaats van bezwaarschriften juridisch-technisch te benaderen, zoekt de gemeente in steeds meer zaken (waaronder verkeerd aangeboden huisvuil) direct contact met betrokken partijen, om zonder een juridische procedure het gerezen probleem op te lossen. Dit versnelt de behandeling, bespaart kosten en verhoogt de tevredenheid van betrokken partijen. Door deze nieuwe zaaksbehandeling is 93% van de bezwaren binnen de wettelijke termijn afgedaan; de norm is 90%.

Thorbecke en Juliana monumenten

In het afgelopen jaar is een passende locatie gevonden voor het monument Thorbecke. Het monument kan in mei of juni 2015 worden geplaatst. Het advies van de begeleidingscommissie monument Juliana is op verschillende aspecten nader onderzocht op haalbaarheid. Nu dat onderzoek is afgerond, kan het college van burgemeester en wethouders begin 2015 beslissen of het advies over het gekozen beeld zal worden gevolgd en de realisatie van het monument kan worden gestart.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

(bedragen x € 1.000)

Programmatotaal 2014	Uitkomst 2014		Actuele begroting 2014		Resultaat 2014		Ontwerp- begroting 2014	
Lasten	45.104		46.156		1.052	V	45.911	
Baten	274		9		265	V	83	
Saldo exclusief reserves	44.830	N	46.147	N	1.317	V	45.828	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	-		-		-	-	-	
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	1.429		1.429		-	-	217	
Saldo inclusief reserves	43.401	N	44.718	N	1.317	V	45.611	N

Neutrale ontwikkelingen, geen financieel resultaat

Wethouderpensioen hogere lasten en baten € 0,2 mln.
De tekorten in de pensioenvoorziening voor alle (ex-)wethouders zijn aangevuld met € 0,3 mln. Het nadeel in de pensioenopbouw dat hoofdzakelijk is ontstaan doordat de verlaging van rekenrente (van 3% naar 2%), is verlengd van 1 januari 2016 tot 1 januari 2017. De bijstorting heeft geleid tot een overschrijding van het budget met € 0,2 mln. Daartegenover staan enkele voordelen door afrekeningen bij de aankoop van pensioenpolissen, uitbetaling van een winstindexatie van 0,6% en een storting wegens het achterblijven van de indexering van de uit te betalen pensioenen. Totaal gaat het om ca. € 0,2 mln. aan baten.

(bedragen x € 1.000)

Uitkomst 2014-2013	Uitkomst 2014		Uitkomst 2013		Vershil 2013-2014	
Lasten	45.104		44.837		267	N
Baten	274		657		383	N
Saldo exclusief reserves	44.830	N	44.180	N	650	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	-		-		-	-
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	1.429		119		1.310	V
Saldo inclusief reserves	43.401	N	44.061	N	660	V

Uitkomst 2014 – 2013

De hogere baten in 2013 waren hoofdzakelijk een gevolg van enkele incidentele baten in 2013. De hogere onttrekkingen in 2014 zijn een gevolg van het collegebesluit om reserveringen met een omvang kleiner dan € 2,5 mln. vrij te laten vallen en de dienstcompensatiereserves te verlagen om zo extra middelen vrij te maken voor nieuw beleid. Zo is de reserve Standbeelden Thorbecke en Juliana opgeheven, het saldo van eind 2013 is in 2014 volledig onttrokken (€ 0,3 mln).

(bedragen x € 1.000)

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve	Res. best.	Uitkomst 2014			Begroting 2014		
		Dot.	Onttr.	Vrijval	Dot.	Onttr.	Vrijval
BR Standbeelden Thorbecke en Juliana	0	0	0	341	0	0	341
Reserve compensatie cs	43	0	247	841	0	247	841
Totaal	43	0	247	1.182	0	247	1.182

(bedragen x € 1.000)

Saldi reserves/voorzieningen /investeringen	Uitkomst 2014	Begroting 2014	Uitkomst 2013
Eindsaldo 31-12 Reserves	500	500	1.886
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	899	911	495
Investeringen	449	1.300	3.276

Investeringen

Op de volgende projecten is meer/minder geactiveerd dan voorzien in het MIP.

Afgewikkelde projecten

- Overige Projecten € 0,1 mln. V
- Glasvezel € 0,4 mln. V

De gemeente was voornemens mede eigenaar te worden van een glasvezelkabel in de Internationale Zone. De mogelijkheid tot het verkrijgen van medezeggenschap blijkt echter niet te passen binnen de kaders van de Nationale Politie. Het krediet valt vrij. Wel is € 0,45 mln. betaald aan de nationale politie voor een bijdrage voor de aanleg van de glasvezelkabel. Deze is ten laste van programma 4 gebracht.

- Kernregistratie medewerkers: € 0,1 mln. V

Dit project is niet meer nodig. Het krediet kan vrijvallen.

Projecten in uitvoering

- Diverse projecten op P&O-gebied. € 0,2 mln. V

2.3 Programma Wijkaanpak, Dienstverlening en Mediabeleid

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

Hebben we bereikt wat we hebben beoogd?

Wijkaanpak

Stadsdelen en wijken zijn bij uitstek het niveau om oplossingen te bieden voor leefbaarheidsproblemen en voor het stimuleren van sociale verantwoordelijkheid. Samen met bewoners wordt gewerkt aan een betere leefomgeving. De stadsdelen leveren hierin maatwerk om bewonersinitiatieven van de grond te krijgen of om knelpunten in verschillende wijken op te lossen. Want dat is de kracht van de wijkaanpak: maatwerk!

Dienstverlening

De gemeente heeft dan ook hoge ambities ten aanzien van de tevredenheid van de Hagenaar over de dienstverlening. Iedere transactie of interactie tussen bewoners, bedrijven of instellingen en de gemeente is zo adequaat als mogelijk afgehandeld. 84% van de Hagenaars waardeert de klantgerichtheid van de gemeente met minimaal een 7.

Topindicator	Realisatie 2014	Begroting 2014	Realisatie 2013	Nulmeting 2000-2003
Klanttevredenheid dienstverlening	84%	90%	84%	77%

Bron: Ipsos/Synocate 2014

Topindicator	Realisatie 2014	Begroting 2014	Realisatie 2013	Nulmeting 2009
Hagenaars dat slaagt voor het inburgeringsexamen als % van het aantal Hagenaars dat examen doet	79%	77%	60%	76%

Bron: ISI (Informatie Systeem Inburgering)

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Financiële cijfers

(incl. dotaties en ontrekkingen, bedragen x € 1 mln)

Activiteiten in 2014	Uitkomst 2014			Begroot saldo 2014	Resultaat 2014
	Lasten	Baten	Saldo		
Burgerzaken	30,8	1,6	29,1 N	27,8 N	1,4 N
Media/ICT in de stad	1,7	0,0	1,7 N	1,7 N	0,0 N
Wijkaanpak	7,2	0,0	7,2 N	8,7 N	1,5 V
Leefbaarheid & Bewonersparticipatie 3D	0,6	0,0	0,6 N	0,0 -	0,6 N
Stadsdelen	12,0	0,0	12,0 N	11,6 N	0,4 N
Leefbaarheid en bewonersparticipatie	8,0	0,0	7,9 N	8,2 N	0,2 V
Interculturalisatie en diversiteitsbeleid	4,4	0,0	4,4 N	4,6 N	0,2 V
Volwasseneneducatie (inburgering)	0,9	0,0	0,9 N	1,0 N	0,1 V
Coördinatie Krachtwijken	0,7	0,0	0,7 N	0,7 N	0,0 -
Asielzoekers en vluchtelingenbeleid	1,0	0,2	0,8 N	0,8 N	0,0 -
Baten secretarieleges	5,0	11,2	6,3 V	6,3 V	0,0 -
Burgerparticipatie krachtwijken	0,2	0,0	0,2 N	0,2 N	0,0 -
Inburgering	1,8	1,0	0,8 N	0,8 N	0,0 -
Totaal	74,3	14,0	60,2 N	59,8 N	0,4 N

Burgerzaken

Klanttevredenheid

Hagenaars zijn welkom aan het digitale loket op www.denhaag.nl (click), aan de telefoon via 14070 (call) of bij de loketten op de stadsdeelkantoren (face). Het directe contact met de gemeente bepaalt immers in hoge mate of inwoners, ondernemers en organisaties tevreden zijn over hun gemeente of niet. Hoe effectief en persoonlijk de gemeente een aanvraag afhandelt, maakt of een Hagenaar zich goed bediend voelt of juist van het kastje naar de muur is gestuurd.

Met het Masterplan Dienstverlening geeft de gemeente Den Haag invulling aan het streven om haar dienstverlening verder te verbeteren. De inspanningen hebben geleid tot een klanttevredenheid van 79% voor click, 84% voor call, 94% voor face en 83% voor de e-mail.

Dienstverlening

De digitale dienstverlening van de gemeente is in 2014 verbeterd. Op de persoonlijke internetpagina MijnDenHaag zijn veel producten beschikbaar. www.denhaag.nl voldeed in 2014 aan de richtlijnen voor toegankelijkheid. Dat betekent dat de website door alle bezoekers goed kan worden gebruikt en goed vindbaar is met zoekmachines. Het digitale loket is overzichtelijker gemaakt. Tenslotte is het voor bewoners gemakkelijker geworden om een melding te doen over de openbare ruimte via de website of met een nieuwe smartphone app. Zo hoeven mensen onder andere minder stappen te doorlopen en is de opbouw van de app logischer geworden. Steeds meer bewoners maken gebruik van deze mogelijkheid. In 2014 zijn op deze manier ruim 130.000 meldingen gedaan.

De gemeente maakte de dienstverlening via de stadsdeelkantoren klantvriendelijker en efficiënter. Allereerst hebben we de openingstijden aangepast. Stadsdeelkantoren met veel bezoekers (Laak, Escamp, Segbroek, Centrum en Loosduinen) hebben ruimere openingstijden gekregen. De minder druk bezochte locaties (Scheveningen, Leidschenveen-Ypenburg en Haagse Hout) zijn in uren beperkt. Daarnaast is de vrije inloop beperkt van 9.00 tot 11.00 uur; daarna werken we alleen op afspraak. Ook de avondopenstellingen zijn volledig op afspraak. Door het werken op afspraak hoeft de klant minder lang te wachten, en omdat van tevoren duidelijk is waar de klant voor komt kunnen we hem ook beter helpen.

Verkiezingen

Op 19 maart en 22 mei heeft de gemeente respectievelijk de gemeenteraadsverkiezingen en de Europese Parlementsverkiezingen georganiseerd. De gemeente Den Haag heeft ook de taak om voor de landelijke en Europese verkiezingen de Kiezers Buiten Nederland te laten stemmen. Met 265 stembureaus in de stad, 200.000 (gemeenteraad) en 120.000 (Europees parlement) stemmen zijn deze operaties succesvol verlopen.

Toelichting financieel resultaat

€ 1,4 mln. N

Beheer ICT systemen

€ 0,6 mln.N/I/S

Publiekszaken voert concernbrede ICT projecten uit (bijv. de Haagse Bron). In 2014 is op het beheer van deze informatievoorzieningen een nadeel ontstaan van € 0,6 mln. Voor het beheer was in 2014 extra personele inzet nodig om op een goede wijze uitvoering te kunnen geven aan de werkzaamheden rondom het beheer van deze systemen.

Telefoniekosten

€ 0,4 mln. N/I

In 2014 is het aantal telefoontjes toegenomen voor de burgerzakenproducten, o.a. door de invoering van het werken op afspraak bij de burgerzakenloketten. Hiervoor is meer personeel ingehuurd.

Overig

€ 0,4mln. N/I

Stadsdelen

Algemeen

Veel actieve bewoners hebben ideeën aangedragen voor hun wijk, bijvoorbeeld voor het organiseren van activiteiten voor de jeugd, schoonmaakacties of een groenere leefomgeving. In totaal hebben bijna 6.000 bewoners ideeën aangedragen, ruim 30% meer dan vorig jaar!

Drie decentralisaties in het Sociaal Domein

Het project 'Stadsbetrokkenheid' bij de drie decentralisaties van het Sociaal Domein loopt in 2014 en 2015 en heeft tot doel de stad te informeren over veranderingen in het Sociaal Domein, maar vooral om een bijdrage te leveren aan de kanteling van de samenleving waarin we van verzorgingsstaat naar participatiemaatschappij gaan. Partners in de stad hebben initiatieven opgehaald en aangejaagd. Per stadsdeel zijn gemiddeld 20 initiatieven opgehaald op het gebied van de WMO-problematiek.

Baten Secretarieleges

Leges reisdocumenten

Op 9 maart 2014 is de geldigheidsduur van nieuwe paspoorten en identiteitskaarten voor personen die 18 jaar en ouder zijn, verlengd van vijf naar tien jaar. Daarmee zijn ook de maximumtarieven voor het paspoort verhoogd van € 50,35 naar € 66,95 en voor de identiteitskaart van € 41,90 naar € 52,95. De gemeente mag geen vermissingsleges voor reisdocumenten meer in rekening brengen.

Leges rijbewijzen

Het Rijk heeft met ingang van 1 januari 2014 een maximumtarief van € 38,48 voor een standaardaanvraag van een rijbewijs ingevoerd. Den Haag heeft door deze maatregel het tarief voor een rijbewijs in 2014 moeten verlagen van € 46,50 naar € 38,48 (afgerond € 38,45).

Knelpunt Baten Secretarieleges

De gemeente Den Haag heft leges voor onder andere paspoorten, rijbewijzen en uittreksels GBA. Burgers nemen steeds minder legesproducten af, mede als gevolg van de invoering van de langere geldigheidsduur. Dit betekent dat de begrote leges niet meer kunnen worden gerealiseerd. In 2013 was hierop voor het eerst een tekort van circa € 1,7 mln. Om deze reden is in het voorjaar 2014 gewerkt aan een nieuwe prognose voor 2014. De uitkomst was een tekort van bijna € 2 mln. In het coalitieakkoord zijn incidentele middelen ter beschikking gesteld om dit knelpunt te overbruggen. Van deze middelen is € 2 mln. ingezet in 2014, waardoor het resultaat nagenoeg nihil is. Inmiddels is een plan van aanpak opgesteld. Het zwaartepunt is een efficiëntere uitvoeringsorganisatie met minder fte's en kosten, een meerjarig traject dat tot en met 2016 loopt. Een ander onderdeel van dit plan is het ontwikkelen van een meerjarige ramingsmethodiek leges (aantallen/baten), waardoor een goed inzicht ontstaat in de vraag en de benodigde capaciteit om de burger te kunnen bedienen. Duidelijk is dat 2015 nog een overbruggingsjaar zal zijn bij het oplossen van dit knelpunt.

Wijkaanpak

Impuls gelden

Met extra middelen uit de 'versnellingsimpuls' hebben kwetsbare wijken een impuls gekregen. Met bewoners en ondernemers zijn op wijk- en buurniveau activiteiten en maatregelen uitgevoerd die de stad zichtbaar mooier en leefbaarder hebben gemaakt, zoals de aanpak van straatmeubilair, het groen, (sociale) veiligheid, sport- en spelfaciliteiten, aanpak van pleinen en openstellen van schoolpleinen voor buurtkinderen. Hiermee is tevens een impuls in de lokale economie en het midden- en kleinbedrijf gegeven. Ook is aandacht gegeven aan het winkelstraatmanagement om het ondernemersklimaat een impuls te geven en de bestaande winkelgebieden te versterken.

Wijkaanpak Mariahoeve / Laak

De wijkaanpak Mariahoeve loopt van 2013 door tot in 2016, de aanpak Laak tot 2015. In een aparte bestuurlijke rapportage wordt periodiek over de voortgang van de wijkaanpak gerapporteerd. In 2014 is er veel in gang gezet.

Toelichting financieel resultaat	€ 1,5 mln. V
<u>Wijkaanpak Laak en Mariahoeve</u>	€ 1,2mln. V/I
In 2013 zijn extra middelen beschikbaar gesteld voor de aanpak Mariahoeve en Laak. Het gaat hierbij om een aanpak die loopt in de periode 2014-2016. In 2014 is een voordeel ontstaan op deze twee aanpakken van in totaal € 1,2 mln. Enerzijds door aanbestedingsvoordelen (onderzoekskosten Mariahoeve) en anderzijds doordat de aanpakken in 2014 te maken hebben gehad met een vertraging in de uitvoering (er was bijvoorbeeld meer tijd nodig voor het maken van afspraken in de coalitie Laak).	
<u>Impulsgelden Stadsdelen</u>	€ 0,2mln. V/I
Ieder stadsdeel had de beschikking over een budget voor diverse projecten. Deze projecten zijn fysiek afgerond in het eerste kwartaal van 2014. Op diverse projecten is door aanbestedingsvoordelen een positief resultaat ontstaan van € 0,2 mln.	
<u>Overig</u>	€ 0,1 mln.V/I

Leefbaarheid en Bewonersparticipatie

Algemeen

Voor bewonersinitiatieven voor de leefomgeving is een apart budget beschikbaar: de Subsidieregeling Leefbaarheid en Bewonersparticipatie. Zo is in het stadsdeel Leidschenveen-Ypenburg het Schelpenpad opgeknapt door een bewoner in samenwerking met de bewonersorganisatie. In het Zeeheldenkwartier is een braakliggend stuk grond door bewoners omgetoverd tot een biologische moestuin genaamd 'het Welpje'. Daarnaast zijn er projectleiders aangesteld om initiatieven aan te jagen op het gebied van schoon. Dit heeft geresulteerd in 50 nieuwe bewonersinitiatieven! In 2014 is nog met activiteitenprogramma's gewerkt. Vanaf 2015 en 2016 worden door middel van gebiedsgerichte programma's kansen en problemen aangepakt. Hierin is meer zeggenschap vanuit bewoners en organisaties een prioriteit.

Bewonersorganisaties en initiatiefnemers

Voor initiatiefnemers zijn twee goed bezochte bijeenkomsten van Lab070 georganiseerd, het Haags platform voor creatieve bewonersinitiatieven. Hier zijn nieuwe initiatieven bedacht en zijn bewoners met elkaar en met de gemeente in contact gekomen. De bewonersorganisaties hebben actieve bewoners geholpen met hun subsidieaanvraag. Deze bewonersorganisaties vervullen een belangrijke intermediaire rol tussen de gemeente en actieve wijkbewoners. In theater Dakota is er een bijeenkomst geweest met vertegenwoordigers van alle Haagse bewonersorganisaties. Naar aanleiding hiervan heeft het college besloten om de subsidie voor administratieve ondersteuning van de bewonersorganisaties in 2015 op het niveau van 2014 te houden.

Asielzoekers en vluchtelingenbeleid

Vestiging toegelaten vluchtelingen

Het afgelopen jaar zijn er meer asielzoekers gekomen. Een direct gevolg daarvan is dat de gemeente meer toegelaten vluchtelingen (statushouders) moest huisvesten.

Om hun vestiging in Den Haag zo goed mogelijk te laten verlopen subsidieert de gemeente de Stichting Vluchtelingenwerk voor de volgende activiteiten:

- De statushouder bekend maken met de sociale kaart van Den Haag, het vinden van een huisarts in de buurt, het inschrijven van de kinderen op een school, het regelen van een aansluiting van gas, water en licht en dergelijke;
- Het verstrekken van informatie en (juridisch) advies. In 2014 hebben ca. 4.000 statushouders informatie en advies ontvangen;
- Ondersteuning bij gezinshereniging, in 2014 aan ca. 150 statushouders.

Asielzoekers die (nog) niet over een verblijfsvergunning beschikken

In het Bestuursakkoord dat gemeenten en Rijk in 2007 met elkaar hebben gesloten is onder meer afgesproken dat gemeenten geen opvang bieden aan asielzoekers die niet over een geldige verblijfsvergunning beschikken. Dat neemt niet weg dat zich regelmatig schrijnende situaties voordoen die om een (tijdelijke) oplossing vragen. Daarvoor is het Noodfonds Vluchtelingen in het leven geroepen. De Stichting Samenwerkende Sociale Fondsen beheert dit fonds. Bij de uitvoering zijn ook Vluchtelingenwerk en Stichting voor stad en kerk (Stek) nauw betrokken.

Inburgering

Sinds 2013 moeten inburgeraars zelf hun inburgering organiseren en biedt de gemeente geen inburgeringstrajecten meer aan. Alle nog lopende inburgeringstrajecten zijn voor de gemeente eind 2014 zo goed als afgerond. Eind december zijn er in Den Haag nog 133 inburgeraars bezig met het afronden van hun gemeentelijke inburgeringstraject. Daarnaast handhaaft de gemeente van zo'n 1.900 mensen de inburgerverplichtingen. Voor deze handhaving heeft het Rijk extra budget ter beschikking gesteld.

Leefbaarheid & Bewonersparticipatie 3D

Toelichting financieel resultaat	€ 0,6 mln. N
<u>Vergroten mede-eigenaarschap van de stad</u>	€ 0,6 mln. N/I
In 2014 zijn kosten gemaakt om de burger te informeren over wat de invoering van de 3D's voor hen betekent (vergroten van het mede-eigenaarschap van de stad). Hierop is € 0,6 mln. aan kosten gemaakt. Voor de invoering van de 3D's is centraal een investeringsbudget beschikbaar om kosten te dekken voor de voorbereiding van de gemeente op de invoering van 3D's. De kosten van € 0,6 mln. worden verrekend met het centraal beschikbaar gesteld investeringsbudget (gemeentebrede reserve).	

Interculturalisatie en diversiteitsbeleid

Het integratiebeleid is gericht op verdere participatie en zelfredzaamheid van migranten in de Haagse samenleving. Het beleid was onder meer toegespitst op taalverwerving, EU-arbeidsmigranten, antidiscriminatie, stimuleren van diversiteit en aanpak conservatisme/radicalisering.

Taalverwerving

Een belangrijke sleutel tot maatschappelijke participatie is het verwerven van de Nederlandse taal. Er is jaarlijks een groeiende belangstelling voor het laagdrempelige taalaanbod, Taal in de Buurt. In 2014 zijn meer dan 2500 taaltrajecten uitgezet. Ook is een pilot taalvaardig digitaliseren gestart, waaraan zes vrijwilligersorganisaties hebben deelgenomen. Het doel hiervan is cursisten vertrouwd te maken met digitale diensten en zelfstandig hiervan gebruik te laten maken. Over deze pilot volgt in 2015 een evaluatie.

EU-arbeidsmigranten

Het gemeentelijke beleid voor arbeidsmigratie uit Midden- en Oost-Europa is gecontinueerd. In 2014 stonden 16.831 mensen afkomstig uit Midden- en Oost-Europa geregistreerd. Bijna driekwart van hen woont in de stadsdelen Escamp, Centrum en Laak. Die situatie is al jaren vrijwel ongewijzigd.

-De gemeente bestrijdt illegale situaties en lost maatschappelijke problemen op.

Antidiscriminatie

Het antidiscriminatiebeleid omvat wettelijke en niet-wettelijke taken. Bij de wettelijke taak gaat het om de registratie en monitoring van discriminatiemeldingen. In 2014 zijn 700 meldingen bij het Bureau Discriminatiezaken binnen gekomen. Een van de niet-wettelijke taken is de jaarlijkse organisatie van de Internationale Dag tegen Racisme en Discriminatie op 21 maart. Ook zijn in 2014 diverse activiteiten georganiseerd. Zo hebben ruim 400 jongeren aan de hand van workshops stilgestaan bij de negatieve gevolgen van discriminatie. Via diverse culturele optredens van onder meer CultureClash4U is aandacht besteed aan discriminatie in brede zin (op de arbeidsmarkt, religie, tussen culturen etcetera). Verder is in het voorjaar het onderzoek 'Mystery Guests' uitgevoerd naar discriminatie van allochtone jongeren bij Haagse uitgaansgelegenheden. Het thema discriminatie is ook bespreekbaar gemaakt op de Haagse arbeidsmarkt, via Den Haag Inclusief. Met een platform van 17 Haagse werkgevers zijn een aantal activiteiten geïnitieerd, waaronder werkconferenties, coachingsdagen en gesprekken met HR-professionals over tips & tricks op de arbeidsmarkt.

Stimuleren van de diversiteit

De activiteiten in het kader van diversiteit hebben zich op twee sporen gericht. Enerzijds op het bevorderen van de multiculturele samenstelling van het personeel en de besturen en raden van bestuur en anderzijds op het stimuleren van multicultureel vakmanschap van personeel dat werkt bij Haagse maatschappelijke instellingen.

Aanpak Conservatisme en sociale druk

Het vraagstuk rond radicalisering en sociale druk is, mede als gevolg van de incidenten die zich in de Schilderswijk hebben voorgedaan, zichtbaar geweest. Er is veel tijd en aandacht besteed aan het contact met de stad als het gaat om dit thema. Een ander vraagstuk is huwelijksdwang en achterlating.

Krachtwijken

In 2014 is op het terrein van Schoon en handhaving ingezet op gedragsverandering door participatie van bewoners en ondernemers.

Op het terrein van Jongeren en onderwijs is voortgang geboekt in het versterken van de zorgstructuren op scholen door meer nadruk te leggen op preventie. Zo wordt de input van de jeugdverpleegkundige in het interne zorgoverleg als een grote meerwaarde gezien door de betreffende schooldirecteuren. Zij geven aan dat lijnen hierdoor korter worden en er eerder (preventieve) zorg ingezet kan worden. Het inloopspreekuur is in stadsdeel Escamp op twee basisscholen uitgevoerd. De zichtbaarheid van JGZ op de scholen is verbeterd, wat doorwerkt in een lagere drempel voor ouders en leerkrachten om contact op te nemen met de jeugdgezondheidszorg.

Voor het steunen van multiprobleemgezinnen is in 2014 onder andere ingezet op het project 'Huis aan huis aan het werk'. 500 gezinnen in de Schilderswijk met een WWB-uitkering (minimaal 3 jaar) en inwonende kinderen krijgen een huisbezoek en worden op maat begeleid in het vinden van werk of een vrijwilligersplek. Doel is de armoede die van generatie op generatie wordt overgegeven, te doorbreken. Dit project wordt nu geëvalueerd.

Ook het maatschappelijk werk is versterkt om hulp te bieden aan gezinnen of ze door te verwijzen naar de juiste instellingen. Veel van hen zijn doorverwezen vanuit het CJG of de huisarts. Problematiek betreft vaak de opvoeding van kinderen, financiën en het psychosociale.

Op het gebied van Economie en werk lag de nadruk in 2014 op het versterken van winkelgebieden en het sluiten van de keten arbeid-arbeidsmarkt. Dit heeft geresulteerd in een convenant van gemeente, vastgoedeigenaren en ondernemers van de Hobbemastraat om het winkelgebied te versterken door sturing op de branchering. De openbare ruimte van het Hobbemaplein wordt op residentieniveau gebracht. De winkelgebieden Haagse Markt, Hobbemastraat en Paul Krugerlaan worden met elkaar

verbonden en worden versterkt, zonder hun eigenheid te verliezen. De openbare ruimte van de Koningstraat wordt in 2015 op residentiekwaliteit gebracht in samenhang met aanpak van de winkelplinten.

Om de keten arbeid-arbeidsmarkt te sluiten is in 2014 gewerkt aan het bereiken van werkzoekende jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt. Hiervoor is een banenmarkt georganiseerd in de Schilderswijk en in Escamp. Hierdoor vond een groep jongeren betaald werk, een stageplek of een leerwerkplek. Ook ontstonden hieruit nieuwe initiatieven bij verschillende bedrijven in de stad om meer leerwerkplekken beschikbaar te stellen.

Een andere thema van de wijkaanpak in 2014 was Leefbaar wonen. Met name in de Schilderswijk, die achter blijft op de andere aandachtswijken wat betreft inkomen, werk, opleiding en de kwaliteit van de woningvoorraad, is ingezet op de verbetering van de woonkwaliteit. Zo wordt er 10% meer van de woningen toegewezen aan woningzoekenden met een midden-inkomen en zijn er drie kluscomplexen en vijf kavels beschikbaar gesteld die voor een deel zijn verkocht. Deze maatregelen zorgen voor het behoud van draagkrachtigen in de wijk. Dit draagt bij aan de diversiteit en de leefbaarheid van de wijk.

Mediabeleid

Den Haag FM/TV, de lokale omroep van Den Haag, wordt in overeenstemming met de mediawet gesubsidieerd door de gemeente. Ook de jongerenomroep FUNX kreeg een bijdrage van de gemeente Den Haag om allochtone jongeren via de radio te bedienen. Daarnaast waren er diverse evenementen zoals de Journalistieke jaarprijs de Tegel en de Nacht van de Journalistiek.

Digitale muurkrant

Segbroek en Haagse Hout hebben in 2014 een flink aantal digitale muurkranten erbij gekregen. Daar zetten de stadsdeelorganisaties de muurkranten nu actief in voor de communicatie in de wijk. Daarnaast is het aantal muurkranten in de zorgsector gegroeid.

ICT in de Stad

ICT is een belangrijke pijler van de economie van de Haagse regio en verantwoordelijk voor bijna 10% van de werkgelegenheid. Ondernemers, bewoners en instellingen profiteren van een goede ICT-infrastructuur en een digitaal vaardige beroepsbevolking. 'De focus van ICT in de Stad lag in 2014 op verglazen van de stad, wifi in de stad, open data, samenwerking met andere steden en marktpartijen.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

(bedragen x € 1.000)

Programmatotaal 2014	Uitkomst 2014	Actuele begroting 2014	Resultaat 2014	Ontwerp- begroting 2014
Lasten	74.295	77.684	3.389 V	74.859
Baten	11.870	14.338	2.468 N	14.994
Saldo exclusief reserves	62.425 N	63.346 N	921 V	59.864 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	-	-	- -	-
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	2.180	3.505	1.326 N	2.619
Saldo inclusief reserves	60.245 N	59.840 N	404 N	57.246 N

Neutrale ontwikkelingen, geen financieel resultaat

De onderwijslasten bij inburgering blijven achter bij de begroting € 2,2 mln.
Van 2009 tot en met 2012 zijn bijna 18.000 inburgeringstrajecten gestart. Vanaf 2013 was er als gevolg van de wijziging van de Wet inburgering geen nieuwe instroom meer zodat een periode van afbouw begon. Op dat moment liepen er nog 2.600 trajecten. In overleg met de taalaanbieders is besloten dat alle trajecten tot uiterlijk 31 juli 2014 konden doorlopen. De periode van 1 augustus tot 31 december 2014 is gebruikt voor de administratieve afwikkeling. In de begroting was rekening gehouden met de historische percentages voor examendeelname en slagen. Dit is te hoog gebleken waardoor de lasten € 1,7 mln. lager zijn. Er hoefde hierdoor ook minder ingehuurd te worden (€ 0,5 mln.). Hierdoor was het niet noodzakelijk om de volledig begrote onttrekking uit de reserve afbouw Inburgering en uit het Participatiebudget in de baten te nemen.

Verkiezingen € 0,7 mln.
In 2014 zijn 2 verkiezingen georganiseerd. De verwachte kosten hiervoor waren € 4 mln. In de Programmarekening 2014 blijken de gerealiseerde lasten € 3,3 mln. te zijn. Tegenover deze lagere last, staat ook een lagere onttrekking aan de reserve verkiezing van € 0,7 mln.

(bedragen x € 1.000)

Uitkomst 2014-2013	Uitkomst 2014	Uitkomst 2013	Vershil 2013-2014
Lasten	74.295	79.524	5.229 V
Baten	11.870	26.621	14.751 N
Saldo exclusief reserves	62.425 N	52.903 N	9.522 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	-	-	- -
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	2.180	-	2.180 V
Saldo inclusief reserves	60.245 N	52.903 N	7.342 N

Uitkomst 2014 – 2013 (> € 1 mln.)

Impulsgelden /wijkaanpak € 3,4 mln. N
Met incidentele extra middelen hebben wijken in de stadsdelen een impuls gekregen. De inzet van de middelen over de jaren verschilt, het zwaartepunt ligt in 2014 vandaar dat ten opzichte van 2013 € 3,4 mln. meer is uitgegeven.

Verkiezingen € 2,6 mln. N
In 2014 zijn er twee verkiezingen georganiseerd. Deze operaties hebben, inclusief de structurele kosten voor het bureau Verkiezingen, ruim € 3,3 mln. gekost. In 2013 hebben er geen verkiezingen plaatsgevonden en waren er enkel structurele kosten van bijna € 0,7 mln.

Afbouw inburgering
Door de afbouw van inburgering lopen de lasten terug om uiteindelijk in 2017 op nihil te komen. In 2014 is als gevolg van de afbouw € 11 mln. minder op onderwijslasten gerealiseerd dan vorig jaar. Voor personeel was € 2,2 mln. minder aan lasten benodigd.

(bedragen x € 1.000)

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve	Res. best.	Uitkomst 2014			Begroting 2014		
		Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.	Vrijval
Bestemmingreserve verkiezingen	0	0	1.335	0	0	2.000	0
Bestemmingsreserve Risico's Inburgering en verantwoorde afbouw	0	0	845	0	0	1.505	0
Totaal	0	0	2.180	0	0	3.505	0

(bedragen x € 1.000)

Saldi reserves/voorzieningen /investeringen	Uitkomst 2014	Begroting 2014	Uitkomst 2013
Eindsaldo 31-12 Reserves	2.569	1.244	4.749
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	1.172	1.291	1.090
Investeringen	3.055	5.561	1.271

Investeringen

€ 3,0 mln.

Er zijn diverse ICT-projecten actief binnen programma Wijkaanpak en dienstverlening. Door afwijkende fasering van diverse projecten is in 2014 minder besteed dan begroot. De grootste afwijking betreft een onderbesteding van € 1,0 mln. aan het project Haagse Bron. De Haagse Bron gaat informatie bevatten over de Basis Registraties Personen, Niet Ingezetenen, de Basisregistraties Gebouwen en Adressen en het Handelsregister. Met Rotterdam en naar verwachting ook met Utrecht wordt gewerkt aan verdere realisatie (BIRGIT). Dit vergt meer overleg/afstemming dan verwacht, waardoor vertraging ten opzichte van de oorspronkelijke begroting optreedt.

2.4 Programma Openbare Orde en Veiligheid

Coördinerend portefeuillehouder: Jozias van Aartsen

Hebben we bereikt wat we hebben beoogd?

Het integraal veiligheidsbeleid 2012-2015 van Den Haag kreeg vorm langs drie sporen:

1. Aanpakken van zware en veel voorkomende criminaliteit;
2. Gebiedsgerichte aanpak in wijken en buurten in combinatie met een persoonsgerichte en groepsgerichte aanpak van overlastgevende- en criminele jongeren, veelplegers en ex-delinquenten;
3. Stevige aanpak van de georganiseerde criminaliteit, strafrechtelijk en bestuurlijk.

Deze aanpak heeft gewerkt, getuige de positieve resultaten.

Topindicator	Realisatie 2014	Begroting 2014	Realisatie 2013	Nulmeting 2012
Beoordeling gevoel van onveiligheid in Den Haag als geheel:				
- percentage dat zich wel eens onveilig voelt	45,2%	46,2%	46,5%	48,0%
- percentage dat zich vaak onveilig voelt	4,5%	4,6%	4,3%	4,8%
Slachtofferschap:				
Afgelopen 12 maanden één of meer keer slachtoffer geweest van een misdrijf	24,7%	26,0%	24,7%	27,0%
<i>Bron: Veiligheidsmonitor CBS</i>				

Het totaal aantal misdrijven is in 2014 3% lager dan in 2013 en 15% lager dan in 2010. De prioritaire delicten (overval, straatroof, bedreiging, mishandeling, woninginbraak en geweld) dalen zelfs nog meer, namelijk met 11% ten opzichte van 2013. Uitschieters zijn straatroof met een daling van 20% en woninginbraak met een daling van 19%. Van de prioritaire delicten steeg alleen het aantal overvallen met 5%. Van de overige delicten springen fietsendiefstal in het oog met een stijging van 42% en diefstal uit auto met een daling van 24%. Er waren in 2014 4% meer overlastmeldingen dan in 2013, maar nog wel 3% minder dan in 2010.

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Financiële cijfers

(incl. dotaties en ontrekkingen, bedragen x € 1 mln)

Activiteiten in 2014	Uitkomst 2014			Begroot saldo 2014	Resultaat 2014
	Lasten	Baten	Saldo		
Brandweer en rampenbestrijding	42,8	3,4	39,4 N	40,0 N	0,6 V
Bestrijding Onveiligheid	15,8	3,2	12,6 N	13,1 N	0,5 V
Bestrijding onveiligheid Deco	0,2	0,1	0,1 N	0,1 N	0,0 -
Strandveiligheid	0,8	0,0	0,8 N	0,8 N	0,0 -
Totaal	59,6	6,7	52,9 N	54,1 N	1,2 V

Veiligheidsregio Haaglanden

In de Veiligheidsregio Haaglanden (VRH) werken 9 gemeenten samen aan het voorkomen en bestrijden van ongevallen, rampen en crisissituaties, onder andere door te zorgen voor opleidingen en oefeningen. De VRH voert de operationele regie over drie hulpdiensten: Brandweer Haaglanden, de Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio (GHOR) en de Meldkamer Ambulancezorg (MKA).

In 2014 is het Regionaal Beleidsplan voor 2015–2018 (RIS 276470) opgesteld.

Toelichting financieel resultaat	€ 0,6 mln. V
<u>Bijdrage aan de Veiligheidsregio Haaglanden</u>	€ 0,2 mln. V/I
Het voordelig verschil is onder andere ontstaan doordat de post onvoorzien (ca. € 0,1 mln.) niet is aangesproken. Daarnaast zijn er wat kleinere voordelen door verschillen in trendsystematiek en areaaluitbreiding.	
<u>Voormalig personeel Brandweer</u>	€ 0,2 mln. V/I
Door pensionering wordt de groep voor wachtgeld, fpu, voormalige FLO-regeling en ziektekosten gepensioneerd aan voormalig personeel van de Haagse Brandweer steeds kleiner. Het voordeel is incidenteel omdat het budget voor 2015 en volgende jaren al is verlaagd bij opstelling van de Meerjarenbegroting 2013-2016.	
<u>Overig</u>	€ 0,2 mln. V/I

De Veiligheidsregio Haaglanden (VRH) en de gemeente Den Haag hebben in 2014 een nieuw convenant met de Haagse Vrijwillige Reddings Brigade (HVRB) opgesteld in de vorm van een dienstverleningsovereenkomst met als uitgangspunt dat de VRH de volledige verantwoordelijkheid krijgt voor de strandbewakingstaak en het beheer van de HVRB.

Spoor 1 Aanpak zware en veel voorkomende criminaliteit

De aanpak van zware en veel voorkomende criminaliteit kenmerkt zich door een sterke focus op specifieke delicten, daders en dadergroepen. Dit leidde ook in 2014 tot zichtbare positieve effecten op de veiligheid. De zorgvuldige afgewogen mix van preventie en respressie vormde een rode draad hierin. Het accent van de preventieve acties en nazorg lag in 2014 op overvallen, woninginbraken en veiligheid in en om de woning.

Overvallen

In 2014 zijn 28 woningen en 19 bedrijven overvallen. Na overleg met de politie zijn de slachtoffers bezocht. Daarnaast zijn ondernemers bezocht die hun bedrijf hebben in de directe omgeving van een locatie waar een collega is overvallen. Bij een nazorgbezoek van de gemeente wordt ook een preventieadvies gegeven, met indien gewenst begeleiding in de keuze voor passende preventie maatregelen. Ook de subsidiemogelijkheid voor preventie maatregelen krijgt daarbij aandacht.

Woninginbraken

In samenwerking met de politie, betrokken woningbouwcoöperaties en Verenigingen van Eigenaren of individuele woningeigenaren is geïnvesteerd in het veiliger maken van woningen op 8 hotspots:

- Drapeniersgaarde (Escamp), ca. 130 woningen
- Frans Halsstraat (Centrum), ca. 65 woningen
- Drebbel- en Deimanstraat (Laak), ca. 130 woningen
- Jan van Gojenstraat e.o. (Centrum), 105 woningen
- Van der Neerstraat (Centrum), 15 woningen
- Aagje Dekenlaan (Escamp), 22 woningen
- Rederijkerstraat (Escamp), 35 woningen
- Amerikaanse buurt in Wateringseveld (Escamp), 230 woningen.

Deze woningen zijn voorzien van inbraakwerende maatregelen, zoals bijzetsloten, anti-inbraakstrips, raamsluitingen en barrièrestangen.

Er zijn 50 leden van 10 Buurtpreventie- en Interventie Teams (BITs) opgeleid en ingezet voor inbraakpreventie. Het betreft de BITs in Moerwijk, Leidscheveen-Ypenburg, Duinoord, Scheveningen, Wateringseveld, Morgenstond, Oostduinpark en de Velden. De teams met opgeleide leden voeren zelfstandig preventie-gesprekken met bewoners in de gebieden waar zij actief zijn.

In 2014 zijn voorlichtingsactiviteiten georganiseerd in supermarkten, waarmee 4.184 individuele personen zijn bereikt. Ook zijn er bijeenkomsten voor senioren georganiseerd. De 770 bezoekers

daarvan kregen naast informatie over het voorkomen van woninginbraken ook tips voor de preventie van zakkenrollerij/tasjesdiefstal, veilig pinnen, babbeltrucs, internetrisico's en woningovervallen. Daarnaast vonden nog 34 algemene voorlichtingsbijeenkomsten plaats, die zijn bezocht door 1.632 belangstellenden.

Burgernet

Eind 2014 telt Den Haag 27.000 deelnemers. Dat is meer dan de oorspronkelijke ambitie van 25.000 deelnemers in 2015. Burgernet heeft het afgelopen jaar in Den Haag 1.135 acties uitgezet. In 11% van de gevallen konden Burgernetdeelnemers de politie van uiterst bruikbare informatie voorzien.

Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO)

De gemeente verleende in 2014 ondersteuning aan 17 KVO's, waarvan 4 nieuwe gebieden (Lorentzplein, Goeverneurplein, Leyenburg, Loosduinse Hoofdplein). Bij aandachtsgebieden zoals de Leyweg, Dierenselaan-Apeldoornselaan en Koningstraat is het KVO doorontwikkeld. Eén KVO (Mariahoeve) staat op stapel.

Spoor 2 Gebiedsgerichte aanpak

Via de jaarlijkse veiligheidsscans van de politie en leefbaarheidsscans van de stadsdelen is de veiligheids- en leefbaarheidsproblematiek per stadsdeel in beeld gebracht en geprioriteerd. De scans zijn behandeld en vastgesteld in de Bestuurlijke Stuurgroep Veiligheid en Leefbaarheidshandhaving. Waar noodzakelijk stelde de Stuurgroep prioriteiten in de wijken die extra aandacht vroegen op het gebied van veiligheid en/of leefbaarheid. Concrete resultaten uit 2014 zijn de aanpak van het Oude Centrum, Duindorp en Bouwlust.

Problematische jeugdgroepen

De Haagse aanpak van problematische jeugdgroepen bevat repressie, preventie en nazorg. De basis van de aanpak ligt in een omgevings- en een dadergroepanalyse. Het aantal problematische jeugdgroepen in Den Haag is afgenomen van 46 in 2009 naar 27 in 2014. In 2014 zijn alle criminele groepen en criminele netwerken aangepakt. Van de criminele groepen en netwerken zijn er 5 verdwenen: Spoorwijk (Laak), Mariahoeve (Haagse Hout), Waldeck (Loosduinen), Bouwlust-Vrederust (Escamp) en Kortebos (Centrum). In samenwerking met het Veiligheidshuis zijn in 2014 voor alle 130 individuen uit de groepen integrale persoonsgerichte plannen van aanpak gemaakt. Veel groepsleden zijn opgepakt en veroordeeld. Leden van de Spoorwijkgroep hebben hogere straffen gekregen vanwege veroordeling voor deelname aan een criminele organisatie. Van het crimineel netwerk in Escamp zijn 55 leden aangehouden. Het aantal woninginbraken in Escamp en Loosduinen is respectievelijk met 23% en 40% afgenomen.

Overlast veroorzaakt door alcohol en drugs

Er is 1 alcoholverbod (Linnaeusstraat) ingetrokken omdat de situatie in dat gebied is genormaliseerd. Dit brengt het totale aantal alcoholverboden in Den Haag eind 2014 op 23.

Door de aanwezigheid van handelaren in en gebruikers van harddrugs, wat bijdroeg aan een gecompliceerde overlastproblematiek, is de gebiedsaanwijzing Oude Centrum (het noodgebied) in 2014 ongewijzigd verlengd met een periode van 12 maanden tot 1 december 2015.

Wet 'Maatregelen bestrijding voetbalvandalisme en ernstige overlast' (Overlastwet)

Den Haag is één van de koplopers als het gaat om de frequentie van de inzet van de Overlastwet. Vooral de mogelijkheid om gebiedsverboden op te leggen is benut. In 2014 zijn in totaal 59 gebiedsverboden opgelegd en 23 waarschuwingen afgegeven. Van de 59 gebiedsverboden zijn er 36 opgelegd met het doel om overlast in wijken/buurtten te verminderen, 6 om overlast tijdens het WK Voetbal te voorkomen en 17 om overlast tijdens de jaarwisseling 2014-2015 te voorkomen. Bij meerdere gebiedsverboden zat een overlap tussen genoemde doeleinden.

Oud en Nieuw

De jaarwisseling 2014 - 2015 is in Den Haag rustig verlopen. Meer dan 10.000 Hagenaars luidden het nieuwe jaar op feestelijke wijze in tijdens de vuurwerkshow op de Hofvijver. De twee vreugdevuren op het strand in Scheveningen en Duindorp trokken veel bekijks. De politie hield gedurende de jaarwisseling in Den Haag beduidend minder verdachten aan voor misdrijven dan afgelopen jaar. Ook het aantal incidenten tegen hulpverleners was lager dan vorig jaar. In zes gevallen was er sprake van geweld (belediging en of fysiek geweld) tegen een politieambtenaar. In de stad was overdag beduidend minder sprake van vuurwerkoverlast, mede dankzij de verkorte afsteektijden. In de vuurwerkvrije zones die waren ingesteld rond ziekenhuizen, stadsboerderijen en dierenasiels was het rustiger dan in afgelopen jaren. Ondanks de daling van het aantal incidenten blijft het letsel dat door vuurwerk wordt veroorzaakt een aandachtspunt, onder meer door de aanpak van de import van illegaal vuurwerk.

Spoor 3 Bestuurlijke aanpak van georganiseerde criminaliteit

Het doel van de bestuurlijke aanpak van georganiseerde criminaliteit is het voorkomen van vermenging tussen onder- en bovenwereld. Prioriteit in 2014 hadden mensenhandel, hennepcultuur en vastgoedfraude.

Een integrale aanpak van georganiseerde misdaad via het RIEC

De gemeente Den Haag participeert in het Regionaal Informatie- en Expertisecentrum Den Haag (RIEC). De samenwerking binnen het RIEC maakt het mogelijk criminele organisatiestructuren, die vroeger verborgen bleven, bloot te leggen en aan te pakken. Doel is te voorkomen dat de overheid bewust of onbewust criminelen of criminele organisaties faciliteert. De Raad ontvangt in mei 2015 het jaarverslag 2014.

Intensivering aanpak mensenhandel en prostitutie

In het kader van het toezicht en de handhaving van de vergunde prostitutie-inrichtingen, is in 2014 één inrichting bestuurlijk gesloten voor zes maanden vanwege de afwezigheid van een leidinggevende. Bij één inrichting was sprake van een spoedsluiting omdat de hygiëne beneden een aanvaardbaar niveau was.

In 2014 is 56 keer een last onder dwangsom opgelegd voor illegale thuisprostitutie. Het HEIT (Haags Economisch Interventie Team) heeft in 2014 368 controles verricht in de (illegale) prostitutie branche. De politie heeft 76 bestuurlijke rapportages opgemaakt. Daarvan hebben 52 gevallen bestuurlijke opvolging gekregen in de vorm van een last onder dwangsom of -in geval van recidive- de verbeurdverklaring van een al eerder opgelegde dwangsom. De Haagse Pand Brigade (HPB) heeft in 38 gevallen een inspectierapport opgemaakt voor woningonttrekking en in 7 zaken een boete opgelegd. In 11 gevallen is aan de woningcorporatie gerapporteerd, die waar mogelijk overgaat tot maatregelen die kunnen leiden tot ontruiming van de woning. In 12 gevallen trad de gemeente op omdat personen onjuist of niet geregistreerd waren in de Basis Registratie Persoonsgegevens (BRP). Er zijn 13 gevallen doorgegeven aan SHOP (hulpverlening voor sekswerkers).

Het aantal controles in de raamstraten (Doubletstraat en Geleenstraat/Hunzestraat) is sinds april 2014 opgevoerd en vindt waar nodig plaats in samenwerking met de brandweer, GGD en de Belastingdienst. Ook de overige vergunde seksinrichtingen worden maandelijks gecontroleerd. De afgelopen periode zijn 6 sekswerkers doorverwezen naar de hulpverlening en kregen 10 sekswerkers een negatief werkadvies vanwege een te groot risico op slachtofferschap van mensenhandel.

Het HEIT heeft in 2014 11 controles uitgevoerd bij Chinese massagesalons, waarbij het Nederlands Forensisch Instituut aanwezig was. Bij 10 controles werden sporen van illegale prostitutie aangetroffen. Deze zaken zijn (tijdelijk) gesloten: 7 voor de duur van 6 maanden en 3 voor onbepaalde tijd (recidive).

Bij de aanpak van mensenhandel is verder geïnvesteerd in het toezicht op de vergunde prostitutiesector. De politie heeft 9 negatieve werkadviezen afgegeven aan exploitanten vanwege signalen van mensenhandel.

Haags Economisch Interventie Team (HEIT)

Het HEIT was in 2014 actief in alle sectoren waar (mogelijk) sprake is van malafide bedrijvigheid, naast de genoemde (illegale) prostitutie. In 2014 heeft het team in totaal 645 controles uitgevoerd. Het HEIT heeft gebiedsgerichte projecten uitgevoerd in Loosduinen (Dekkershoek) en Laak (omgeving Jonckbloetplein). Bovendien is het HEIT verder gegaan met de Shisha lounges (waterpijpcafés).

Aanpak van hennepkwekerijen

Hennepkwekerijen leiden tot overlast, verloedering en gevaar in woonwijken. Daarnaast is er veelal sprake van energiediefstal, uitkeringsfraude, belastingontduiking, geweld en intimidatie. In 2014 zijn circa 300 hennepkwekerijen opgerold.

Bevordering Integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (BIBOB)

In 2014 zijn bij 565 standaardtoetsen uitgevoerd, waarvan er 196 aan nader onderzoek zijn onderworpen. In 18 gevallen is een Bibob-advies aangevraagd aan het Landelijk Bureau Bibob (LBB). In vier gevallen trok de ondernemer zich terug tijdens het Bibob-onderzoek. De 11 ontvangen adviezen waren in acht gevallen negatief, waarop een weigerings- of intrekingsprocedure is ingezet. In twee gevallen is de vergunning onder extra voorwaarden verleend en in één geval is de vergunning zonder verdere voorwaarden verleend. Eind 2014 waren er nog drie dossiers in behandeling.

Daarnaast zijn er vier vergunningen buiten behandeling gelaten wegens het niet beantwoorden van vragen inzake de herkomst van de financiering, is één vergunning geweigerd aan de hand van een bestaand Bibob-advies, leidde de Bibob-toets in drie gevallen tot een weigering op grond van slecht levensgedrag, en zijn vijf vergunningen verleend onder extra voorwaarden.

Overig veiligheidsbeleid

Veiligheidshuis Den Haag

In 2014 heeft het Veiligheidshuis (VHH) de nadruk gelegd op de aanpak van plegers van high impact crimes, multiproblematiek en de leden van criminele (jeugd) groepen. Daarnaast heeft het VHH in 2014 een pilot gedraaid voor de aanpak van jihadisten. Als voorloper in Nederland heeft het VHH een werkwijze voor veiligheidshuizen ontwikkeld om deze doelgroep gemeentewijds aan te pakken. De Raad ontvangt in mei 2015 het jaarverslag 2014 van het Veiligheidshuis.

Cameratoezicht

Het flexibel cameratoezicht langs de kuststrook van Scheveningen tijdens het strandseizoen (april tot en met september) is opnieuw succesvol geweest. Ook op de andere locaties heeft dit toezicht bijgedragen aan een verbetering van de situatie. In 2014 was er flexibel cameratoezicht op de locaties Delftselaan/Rozenburgstraat, Jacob van Campenplein/Koningstraat, Spoorwijk en op de Leyweg. Het Oude Centrum, Kaapseplein en het Tesselse plein zijn nieuwe locaties met tijdelijk cameratoezicht.

Huiselijk geweld

De sluitende aanpak van huiselijk geweld is in 2014 verder aangescherpt, onder meer door het beter combineren van het strafrechtelijk, bestuurlijk en zorginstrumentarium. Het aantal opgelegde huisverboden in 2014 was 336, dat is meer dan de 291 huisverboden in 2013. Daarvan werden er 214 verlengd, dat is 64%. In 32 gevallen werd beroep aangetekend.

Sinds 2014 is het Steunpunt Huiselijk Geweld (na 1 januari 2015 Veilig Thuis) aangesloten als ketenpartner bij de Zorgvuldig Snel Maatwerk-tafel (ZSM). De procedure voor de afdoening van

huiselijk geweld wordt op dit moment geactualiseerd. Daarbij wordt aansluiting gezocht bij de actuele werkwijze van de gezamenlijke partners bij de ZSM-tafel. Daarnaast is een start gemaakt met het onderzoek naar de mogelijkheden om het huisverbod ook bij kindermishandeling in te zetten.

Opvangvoorziening Verwarde Personen

Besloten is tot de inrichting van een definitieve voorziening voor de opvang van verwarde personen (OVP) in het hoofdbureau van de politie. Voorheen ging veel politiecapaciteit zitten in het opbrengen van verwarde personen, die niet in een politiecel thuishoren. Een groot voordeel van dit in Nederland nieuwe model is dat betrokkenen na aanhouding direct gescreend worden door GGZ-medewerkers. Hierdoor kan het OM geadviseerd worden over de noodzaak tot zorg. Deze werkwijze sluit naadloos aan bij de nieuwe 'ZSM-aanpak' van het OM, namelijk 'snelle en zorgvuldige afdoening'. Het mes snijdt aan twee kanten, in de opvang krijgen verwarde personen direct de hulp die nodig is. Tegelijkertijd is het goed voor de veiligheid op straat, omdat de politie zich meer op haar kerntaken kan richten. Het Haagse model heeft inmiddels de interesse gewekt van andere grote steden. De gemiddelde instroom van de OVP in 2014 was 200 personen per maand.

Horeca

De gemeente heeft ingezet op risicogestuurd toezicht en handhaving van de APV, de Drank- en Horecawet en de Opiumwet. Ondernemers die de regels goed naleven, worden minder frequent gecontroleerd. In 2014 is het toezicht op de Drank- en Horecawet verder geïntensiveerd en zijn 800 controles uitgevoerd. Naar aanleiding van deze controles zijn circa 80 waarschuwingen uitgegaan. Van één ondernemer zijn de vergunningen ingetrokken. In het kader van het alcoholverbod voor minderjarigen op grond van de Drank- en Horecawet is circa 20 keer verbaliserend opgetreden. In 2014 zijn 19 horecainrichtingen gesloten in verband met geweldsincidenten en/of drugshandel. Er is ingezet op administratieve lastenverlichting voor ondernemers. Het vergunningstelsel voor ondernemers is vereenvoudigd.

Coffeeshops

De insteek van het Haagse coffeeshopbeleid in 2014 was opnieuw een strikte handhaving van de landelijke en lokale gedoogvoorwaarden om een kleinschalige, transparante en beheersbare coffeeshopbranche te behouden. De politie heeft alle 35 coffeeshops vier keer gecontroleerd. De branche houdt zich voor het overgrote deel goed aan de gedoogvoorwaarden. In 2014 zijn alle 35 coffeeshops gescreend op grond van de Wet Bibob. Voor één coffeeshop leidde dit tot een voornemen tot intrekking van de vergunning. De procedure die mogelijk leidt tot de definitieve sluiting van deze coffeeshop loopt nog.

Evenementen

In 2014 zijn in Den Haag 23 grote evenementen vergund. Opvallende evenementen waren het WK Hockey in het Kyocera-stadion, Night in the Park en het Oudejaarsvuurwerk vanaf de Hofvijver, waarmee een Haagse traditie nieuw leven is ingeblazen. Daarnaast waren er in 2014 circa 950 kleine evenementen, waarvan 58% met een simpele melding is afgedaan. Dit is in lijn met de door de Gemeenteraad aangenomen motie nr. M.11 (RIS 267406) om kleine evenementen zoveel mogelijk met een melding af te doen. Om de klantvriendelijkheid voor aanvragers te bevorderen is in 2014 begonnen met een project om de digitale aanvraagprocedure verder te vereenvoudigen. In april 2015 komt een nieuwe module, namelijk een tool om evenementenplattegronden te kunnen maken, beschikbaar.

Voetbal, Kyocera stadion

Uitgangspunt is dat goed gedrag van supporters wordt beloond met meer vrijheden en slecht gedrag wordt bestraft, bij voorkeur individueel. Hulpmiddelen waren opnieuw de Overlastwet, de huisregels van ADO en de APV. De politie-inzet is gestabiliseerd op circa 11.000 uur op jaarbasis. Er is een lokaal actieplan Voetbal en Veiligheid opgesteld. Speerpunten daarin zijn het verder terugdringen van de

benodigde politie-inzet, meer thuiswedstrijden die in de categorie A (laag risico) kunnen worden ingeschaald en het wegnemen van belemmeringen voor uitsupporters.

Demonstraties

Evenals in 2013 zijn in 2014 ongeveer 1.500 demonstraties gehouden. Den Haag is daarmee demonstratiehoofdstad van Nederland. Politie en gemeente leveren de nodige inspanningen om eenieder de mogelijkheid te bieden om het grondwettelijk beschermde recht op vrije meningsuiting te kunnen uitoefenen. Dat past ook bij onze stad van Vrede en Recht. De meest in het oog springende demonstraties waren die in de Schilderswijk in de zomer en daaruit voortvloeiend demonstraties op 20 september, de demonstratie van Koerden, studenten tegen het leenstelsel en demonstraties tegen bezuinigingen. Slechts bij hoge uitzondering was er aanleiding om een beperking op te leggen. Dit was bijvoorbeeld het geval bij drie demonstraties op 20 september. De Voorzieningenrechter heeft de aan deze demonstraties opgelegde beperkingen in stand gelaten. Vrijwel alle demonstraties zijn in goede orde verlopen. In een enkel geval was politieoptreden helaas noodzakelijk. Daarbij valt op dat er met een bepaalde organisatie herhaaldelijk slechte ervaringen zijn geweest. Dit wordt betrokken bij eventuele volgende kennisgevingen.

NSS

Voor de Nuclear Security Summit (NSS) van maart 2014 zijn de veiligheidsmaatregelen en crisisbeheersingsplannen voorbereid met de betrokken veiligheidsregio's enerzijds en het Rijk anderzijds. Ook is intensief contact onderhouden met bewoners die rond het conferentiegebied wonen. De top is zeer succesvol verlopen en financieel gezien ruim binnen het budget gebleven (programma 11).

Radicalisering

In november 2014 is in de Raadcommissie Bestuur de hoofdlijnenbrief besproken over de rol van de gemeente bij de aanpak van jihadisme en radicalisering (RIS 278115).

Centraal staan het voorkomen van deelname van Haagse jongeren aan de jihad ("heilige oorlog") in Syrië en Irak en de resocialisering van teruggekeerde jihadgangers. Tot 31 december 2014 zijn 35 Hagenaars uitgereisd. Daarvan zijn er 8 vermoedelijk overleden en 7 weer teruggekeerd. Een nieuwe ontwikkeling is dat ook minderjarige meisjes willen uitreizen. Het is gelukt er 3 op het laatste moment tegen te houden. Voor 34 personen is in het Veiligheidshuis een plan van aanpak opgesteld. Dit betreft terugkeerders, mensen die zijn tegengehouden bij een poging om het land te verlaten voor deelname aan de jihad en mensen die geradicaliseerd zijn.

De aanhoudende aandacht voor de jihad heeft ertoe geleid dat steeds meer Haagse organisaties zich bewust zijn geworden van de omvang van het probleem en hun eigen rol daarin. Eind 2014 hebben ruim 1500 professionals deelgenomen aan een oriëntatieprogramma of een training die door de gemeente is aangeboden. Dat betreft onder meer politiemensen, docenten van het Voortgezet Onderwijs, het MBO en het HBO, jongerenwerkers, medewerkers van de gemeente en corporatiemedewerkers. De programma's zijn niet alleen gericht op kennisoverdracht maar ook op het aanreiken van handelingsperspectieven. Er wordt daarnaast intensief overleg gevoerd met de islamitische gemeenschappen in Den Haag. De moskeeorganisaties wijzen deelname aan de jihad af.

Toelichting financieel resultaat

€ 0,5 mln. V

Bestrijding mensenhandel

€ 0,2 mln. V/I

De gemeente heeft in de begroting een financiële bijdrage aan de politie om mensenhandel tegen te gaan. Met ingang van 2014 mag de politie wettelijk geen bijdrage van de gemeente ontvangen voor de uitvoering van deze politietaken. De eenheid Den Haag voert echter haar taken ter zake onverminderd uit. In 2015 zal worden bezien of dit voordeel structureel is of dat op een andere wijze middelen moeten worden bijgedragen.

<u>Infrastructuur NSS</u>	€ 0,5 mln. N/I
Voor de NSS is er een aparte herbruikbare veiligheidsinfrastructuur van de Nationale Politie aangelegd in het gebied van het World Forum. De kosten hiervoor worden voor een deel door de gemeente gedragen. Bij nader inzien bleek dit een bijdrage te zijn in de investering van de Politie. Zie ook de toelichting op de investeringen in programma 2.	
<u>Veiligheid en Jeugd</u>	€ 0,5 mln. V/I
Jarenlang is geïnvesteerd in de Haagse aanpak van problematische (jeugd)groepen. Ook in 2014 heeft dat opgeleverd dat er minder groepen hoefden te worden aangepakt. In 2009 waren er nog 46 problematische groepen in 2014 zijn dat er 27. Mede daardoor zijn minder kostbare interventies nodig geweest. Daarnaast zijn in 2014 deze projecten effectiever ingekocht. Dit is echter geen garantie voor komende jaren. Door de decentralisatie van onder ander de Jeugdzorg ontstaan er nieuwe structuren en moet nog blijken of daarbinnen voldoende aandacht is voor de zwakste groep. Dat zijn over het algemeen ook de mensen die overlast veroorzaken en criminaliteit plegen.	
<u>Overig</u>	€ 0,3 mln. V/I

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

(bedragen x € 1.000)

Programmatotaal 2014	Uitkomst 2014	Actuele begroting 2014	Resultaat 2014	Ontwerp- begroting 2014
Lasten	59.590	60.555	965 V	62.128
Baten	3.381	3.185	196 V	2.490
Saldo exclusief reserves	56.210 N	57.370 N	1.160 V	59.638 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	-	-	- -	3.740
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	3.287	3.287	- -	3.353
Saldo inclusief reserves	52.923 N	54.083 N	1.160 V	60.025 N

(bedragen x € 1.000)

Uitkomst 2014-2013	Uitkomst 2014	Uitkomst 2013	Verschil 2013-2014
Lasten	59.590	60.224	634 V
Baten	3.381	6.102	2.722 N
Saldo exclusief reserves	56.210 N	54.122 N	2.088 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	-	1.038	1.038 V
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	3.287	3.516	229 N
Saldo inclusief reserves	52.923 N	51.644 N	1.279 N

Uitkomst 2014 -2013

In 2014 waren de lasten en baten lager bij het LIEC en Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC) (€ 3,0 mln.) en verklaart grotendeels het verschil op de baten. De administratieve dienstverlening aan het LIEC (Landelijk Informatie en Expertise Centrum) is met ingang van 2014 gestopt en bij het RIEC is de verwerking van de bijdragen in natura (inzet van personeel) door de partners in de financiële administratie gewijzigd. Deze verwerking van gegevens verhoogde onnodig de lasten en baten. Tegenover de lagere lasten bij LIEC en RIEC staan ook hogere uitgaven in 2014, met name de extra dotatie aan de Voorziening Overgangsregeling FLO Brandweer (€ 1,8 mln.) en de bijdrage aan de Nationale Politie voor infrastructuur NSS (€ 0,5 mln.). De dotatie in 2013 bedroeg een storting in de Bestemmingsreserve Veiligheidsfonds. Deze bestemmingsreserve is in 2014 opgeheven.

(bedragen x € 1.000)

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve	Res. best.	Uitkomst 2014			Begroting 2014		
		Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.	Vrijval
BR Afwikkeling Ontvlechting Brandweer	0	0	0	1.231	0	0	1.231
BR Veiligheidsfonds	0	0	0	2.056	0	0	2.056
Totaal	0	0	0	3.287	0	0	3.287

(bedragen x € 1.000)

Saldi reserves/voorzieningen /investeringen	Uitkomst 2014	Begroting 2014	Uitkomst 2013
Eindsaldo 31-12 Reserves	0	0	3.287
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	6.802	6.487	5.069
Investeringen	0	0	0

Het eindsaldo voorzieningen betreft de Voorziening Overgangsregeling FLO Brandweer. Het saldo ultimo 2014 is hoger dan voorzien in de begroting doordat de uitkeringen levensloop van de verzekeraar hoger zijn dan de betaling door de gemeente aan betrokkenen. De oorzaak is dat in het verleden te hoge stortingen zijn verricht. Op 29 januari 2015 heeft de Centrale Raad van Beroep een tussenuitspraak gedaan in het hoger beroep tegen de uitspraak van de rechtbank, inhoudende dat de gemeente de te veel betaalde levensloopbijdrage mag terugvorderen. De exacte omvang van de bijdragen worden berekend door IDC-HRS. De voorziening heeft een egaliserend karakter, de FLO-regeling loopt door tot 2045 of later (al naar gelang de ontwikkeling van de AOW-leeftijd). De totale uitgaven na 2014 zullen ca. € 63,7 mln. bedragen. Een eventueel vrijvallend bedrag aan levensloopstortingen blijft beschikbaar in de voorziening, gezien de onzekerheden die bij een raming op een dergelijke lange termijn bestaan.

2.5 Programma Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg

Coördinerend portefeuillehouder: Joris Wijsmuller

Hebben we bereikt wat we hebben beoogd?

Cultuur

Den Haag heeft een cultuuraanbod om trots op te zijn. Een goed cultuuraanbod inspireert mensen, zet hen aan tot denken en zorgt voor een aangenaam verblijfsklimaat. Er is nog steeds een spannend en interessant aanbod, vooral dankzij de inventiviteit en inzet van culturele organisaties en makers in de stad. Bovendien trekken de culturele instellingen en evenementen jaarlijks miljoenen bezoekers en leveren daarmee ook een belangrijke economische bijdrage. De gemeente wil hiermee bereiken dat het culturele erfgoed van de stad behouden blijft en haar collecties professioneel worden beheerd. Het college ondersteunt kunstuitingen in Den Haag met cultuursubsidies. De verdeling van de cultuursubsidies is voor het grootste deel vastgelegd in het Meerjarenbeleidsplan Kunst en Cultuur 2013-2016. Ten slotte vindt het college het van belang dat kinderen via cultuuronderwijs in aanraking komen met een palet van cultuuruitingen.

Topindicator

Het college vindt het belangrijk dat er een gevarieerd en hoogwaardig cultuuraanbod is voor haar bewoners en bezoekers. De inwoners waarderen dit aanbod met een 7,7.

Topindicator	Realisatie 2014	Begroting 2014	Realisatie 2013	Nulmeting 2007
Oordeel bezoeker over aanbod cultuurvoorzieningen (rapportcijfer)	7,7*	7,3	7,3	7,4

Bron: Stadsenquête

* Het oordeel over 2014 is niet te vergelijken met dat van eerdere jaren doordat anders dan in voorgaande jaren de enquête is afgenomen onder het Stadspanel en niet onder een aselechte steekproef van Hagenaars.

Bibliotheken

Conform de meerjarenvisie 2012-2015 van de bibliotheek zijn de inspanningen op het gebied van mediawijsheid en taal- en leesbevordering geïntensiveerd. Het aanbod van e-books is uitgebreid. Ook voor laaggeletterden is het specifieke aanbod verder vergroot. In de ontwikkeling van de Centrale Bibliotheek is ruimte geschapen voor een Taalhuis dat een verwijfsfunctie heeft naar verschillende taalaanbieders. In het kader van de decentralisaties in het sociale domein zijn in vier bibliotheken servicepunten geopend, waarbij burgers worden geholpen met de digitale communicatie met de gemeente. In september is de volledig gerenoveerde wijkbibliotheek Haagse Hout geopend.

Gemeentearchief

Alle archiefbestanden van het Nederlands Muziekinstituut (NMI) zijn nu ondergebracht bij het HGA. Het gaat om circa 2.000 m². In 2015 zal ook de bibliotheekcollectie van het NMI vanuit de Koninklijke Bibliotheek worden verhuisd naar de depots van het HGA. In 2014 hebben 65 vrijwilligers een bijdrage geleverd aan het ontsluiten en scannen van archief- en beeldmateriaal. Het aantal documenten dat wordt beheerd is in 2014 gegroeid met 21%. Er zijn nu 15.000.000 gemeentelijke documenten duurzaam en betrouwbaar opgeslagen. Er zijn afspraken vastgelegd in een dienstverleningsovereenkomst over een intensieve samenwerking tussen het HGA en het Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg.

Archeologie

De doelstelling voor 2014 was het archeologisch erfgoed van Den Haag duurzaam beheren, onderzoeken en de kennis er over uitdragen.

Bij nieuwbouwprojecten probeert Den Haag de archeologische vindplaatsen zo veel mogelijk te behouden, te integreren in de nieuwbouw of als inspiratiebron te gebruiken. Alleen wanneer een archeologische vindplaats niet te behouden is, wordt die opgegraven, gedocumenteerd en gerapporteerd; de kosten zijn voor de initiatiefnemer. Den Haag beheert de vondsten in het gemeentelijk archeologie-depot. Onze kennis en onderzoeksresultaten zetten we in voor bewustwording en kennisvermeerdering over het verleden van onze stad.

Uit de resultaten van de stadsenquête van 2014 blijkt dat 49% van de ondervraagde Haagse bevolking het thema archeologie kent (was 40% in 2012). Dit percentage is toegenomen als gevolg van de vele publieksactiviteiten die zijn georganiseerd.

Monumentenzorg

Den Haag beschikt over een veelzijdig en rijk bezit aan cultureel erfgoed. Met het oog op kennisdelen en het uitdragen van de grote rijkdom aan cultuurhistorisch erfgoed is eerder, in 2013, een onderzoek uitgevoerd naar cultuurwaarden, getiteld "Sporen van smaragd Indisch erfgoed in Den Haag 1853-1945". De resultaten van dit onderzoek zijn op de Tong Tong Fair in 2014 nogmaals nadrukkelijk onder de aandacht gebracht met de première van een film over dit onderwerp.

Beheer gemeentelijk vastgoed Den Haag

De hoofddoelstelling van het beheer van het gemeentelijk vastgoed is het optimaal inzetten hiervan ter ondersteuning van de uitvoering van onder meer de beleidsdoelstellingen voor cultuur, overeenkomstig het door de gemeenteraad vastgestelde meerjarenbeleidsplan kunst en cultuur; het beheer wordt uitgevoerd door de centrale vastgoedorganisatie Den Haag (CVDH). Aan de doelstelling is door de CVDH voldaan door het vastgoed in een goede staat van onderhoud te houden en te adviseren over (her)huisvestingsvraagstukken. Waar nodig zijn er aanpassingen aan accommodaties uitgevoerd.

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Financiële cijfers

(incl. dotaties en ontrekkingen, bedragen x € 1 mln)

Activiteiten in 2014	Uitkomst 2014			Begroot saldo 2014	Resultaat 2014
	Lasten	Baten	Saldo		
Overige kunst	4,5	0,0	4,5 N	4,6 N	0,1 V
Gemeente-archief	6,2	0,1	6,1 N	6,0 N	0,1 N
Beeldende kunst	3,1	0,6	2,5 N	2,6 N	0,1 V
Kunstzinnige vorming	2,9	0,0	2,9 N	3,0 N	0,1 V
Musea	17,2	0,0	17,2 N	17,2 N	0,0 -
Openbare bibliotheek	26,1	2,6	23,4 N	23,4 N	0,0 -
Accommodaties voor kunstbeoefening	13,3	0,3	13,0 N	13,0 N	0,0 -
Toneel en dans	8,8	0,0	8,8 N	8,9 N	0,0 -
Archeologie	1,8	0,0	1,8 N	1,8 N	0,0 -
Muziek, zang en opera	4,8	0,0	4,8 N	4,8 N	0,0 -
Film, video en letterkunde	1,7	0,0	1,7 N	1,7 N	0,0 -
Amateur kunst	2,5	0,0	2,5 N	2,5 N	0,0 -
Monumentenzorg	2,1	0,7	1,4 N	1,4 N	0,0 -
Beheer gemeentelijk Vastgoed	21,0	5,4	15,6 N	14,6 N	1,0 N
Totaal	116,1	9,7	106,4 N	105,6 N	0,8 N

Overige kunst (TodaysArt, cultuurprojecten en programma's)

TodaysArt

De gemeente heeft subsidie verstrekt aan het TodaysArt Festival dat in september 2014 heeft plaatsgevonden in en rond het nieuwe Zuiderstrandtheater.

Collectieve cultuurmarketing

De gemeente heeft Den Haag Marketing subsidie verleend voor de collectieve cultuurmarketing. In 2014 heeft Den Haag Marketing de nieuwe eigentijdse website 'This is The Hague' (DenHaag.com) gelanceerd. In samenwerking met de Stichting Vier het Leven heeft Den Haag Marketing film-, theater- en concertbezoeken voor ouderen georganiseerd. Het Haags Uitfestival (de opening van het culturele seizoen 2014-2015) heeft in 2014 voor de tweede keer in één weekend in combinatie met de Haagse Museumnacht, het Embassy Festival en andere activiteiten plaatsgevonden onder de noemer '48 uur Den Haag'.

Internationaal cultuurbeleid

In 2014 hebben verschillende Haagse cultuurinstellingen zich met succes gepresenteerd in het buitenland. De Koninklijke Schouwburg en het Nationale Toneel willen met internationaal toneel van topniveau meer expats interesseren in hun aanbod.

In 2014 zijn door Haagse bands als Tim Akkerman, The Deaf, Generate, GARTMALEN, Taymir, Tears & Marble, Playground Zer0 en Jara de festivals Reeperbahn in Hamburg en The Great Escape in Brighton (UK) bezocht om Den Haag als muziekstad uit te dragen in een internationale popsetting.

Stimulering cultureel ondernemerschap

Het Fonds Stimulering Cultureel Ondernemerschap heeft ten doel plannen en initiatieven van Haagse cultuur-instellingen te honoreren die hun cultureel ondernemerschap blijvend versterken. In 2014 zijn 11 aanvragen goedgekeurd. In 2014 hebben de gemeente Den Haag en de Rabobank Den Haag en omgeving het project de Culturele Business Case (CBC) voortgezet. De CBC organiseert samenwerking tussen de culturele sector en het bedrijfsleven.

Subsidies Culturele Projecten en Pluriform Programmeren

In 2014 is aan 64 projecten subsidie toegekend, en zijn 8 bijdragen verstrekt voor Pluriform Programmeren. Het gaat om nieuwe formules en samenwerkingsverbanden; geslaagde experimenten worden geïncorporeerd in de reguliere activiteiten.

Gemeentearchief

Toelichting financieel resultaat

Het resultaat is een gevolg van meerdere ontwikkelingen

- Extra uitgaven ten behoeve van de leeszaal
- Extra uitgaven ten behoeve van een lekkage
- diverse kleine uitgaven

€ 0,1 mln. N

€ 0,1 mln. N/I

Beeldende kunst

In 2014 heeft de gemeente subsidie verleend aan Heden, Liefhertje en De Grote Witte Reus, Nest, 1646, Stroom Den Haag, de Vrije Academie/GEMAK en West. Pulchri heeft subsidie ontvangen voor het onderhoud aan het monumentale pand. Den Haag onder de Hemel heeft subsidie gekregen voor de organisatie van de jaarlijkse beeldtentoonstelling op het Lange Voorhout.

Buiten het meerjarenbeleidsplan om ontvangt de Grafische Werkplaats een subsidie om de continuïteit in de dienstverlening te kunnen waarborgen.

Liefst 4 Haagse presentatie-instellingen en kunstenaarsinitiatieven kregen in 2014 subsidie van het landelijke Mondriaan Fonds voor hun beeldende kunstprogramma's: 1646, Nest, Stroom en West. Dit tekent de kracht en dynamiek van de Haagse beeldende kunst sector.

Er zijn 21 subsidieaanvragen ingediend voor culturele activiteiten Broedplaatsen, waarvan er 16 (gedeeltelijk) zijn gehonoreerd.

Kunstzinnige vorming/cultuureducatie

In 2014 heeft het college subsidie verleend aan CultuurSchakel, het Koorenhuis, Boekids, Festival de Betovering, het Haags Kinderatelier, Huis van Gedichten en jeugdtheaterschool Rabarber.

In de nieuwe opzet voor cultuureducatie bemiddelt CultuurSchakel tussen scholen en culturele instellingen. De cultuurcoaches in dienst van deze instellingen geven advies aan beide groepen instellingen over cultuuronderwijs en brengen vraag en aanbod bij elkaar. Daarnaast heeft CultuurSchakel een rol in de bemiddeling van het vrijetijdsaanbod (zie Amateurkunst). Cultuurschakel heeft samen met scholen en culturele instellingen verder uitvoering gegeven aan de ontwikkeling van doorlopende leerlijnen voor het cultuuronderwijs in het kader van het project 'Cultuureducatie op z'n Haags'. In het meerjarenbeleidsplan Kunst en cultuur 2013-2016 is opgenomen dat de organisatie ten minste 5% van het subsidiebudget aan cultuureducatie besteedt.

In 2014 zijn er financiële problemen aan het licht gekomen bij het Koorenhuis. Deze komen voort uit de ingrijpende transitie die het Koorenhuis in 2013 heeft doorgemaakt. Het bestuur heeft maatregelen getroffen om de bedrijfsvoering op orde te brengen. Teneinde het Koorenhuis in staat te stellen om haar missie te verwezenlijken, heeft de gemeente besloten de tekorten die zijn ontstaan als gevolg van de transitie in 2013 financieel te dekken.

Musea

Den Haag heeft een gevarieerd aanbod van grote (inter)nationaal gerichte musea, naast kleinere musea met een meer lokaal bereik. Het rijksgesubsidieerde Mauritshuis heeft in 2014 zijn deuren heropend na een grondige renovatie en uitbreiding met een nieuwe vleugel. Dit leidde tot een grote stroom bezoekers. De gemeente subsidieert het Gemeentemuseum Den Haag inclusief GEM en Fotomuseum, Escher in het Paleis, het Haags Historisch Museum, het Museon, Museum Bredius, Muzee Scheveningen en het Loosduins Museum De Korenschuur.

Tijdens de Nuclear Security Summit op 24 en 25 maart 2014 is de overkapping van de binnentuin van het Gemeentemuseum in gebruik genomen. Met de overkapping van de binnentuin zijn de publieks- en horecavoorzieningen sterk verbeterd en kan het museum in huis evenementen organiseren. 2014 werd door het Gemeentemuseum afgesloten met een succesvolle tentoonstelling van het werk van Mark Rothko.

Bibliotheken

In september is de volledig gerenoveerde wijkbibliotheek Haagse Hout geopend. De totale kosten van de verbouwing zijn uitgekomen op € 0,4 mln. Een andere groot project was de aansluiting van de sector Bibliotheek Den Haag (voorheen Dienst Openbare Bibliotheek) op de gemeentelijke ICT-omgeving. In het afgelopen jaar zijn alle bibliotheken conform het vastgestelde aantal openingsuren geopend geweest voor het publiek. Dit geldt zowel voor de wijkbibliotheken als voor de buurtbibliotheken. Het ledenaantal is vrijwel constant gebleven en het aantal uitgeleende items is licht gedaald. Hieruit blijkt dat de bibliotheek nog steeds een belangrijke plaats inneemt binnen het culturele leven van de stad.

Dit jaar is de openbare bibliotheek opnieuw gecertificeerd en voldoet daarmee aan de gestelde certificeringsnormen van de Stichting Certificering Openbare Bibliotheken; dit betekent dat onder meer de kwaliteit van de producten en de dienstverlening aan de normen voldoen.

In 2014 zijn er voor de leden meer keuzemogelijkheden voor abonnementsvormen geïntroduceerd.

Naast de reeds bestaande basis- en jeugdpassen is het nu ook mogelijk een abonnement op een maandpas, een kleine pas, een stepas of een vriendenpas te nemen.

Evenals in 2013 heeft de bibliotheek zich ingezet voor het vergroten van de cultuurparticipatie in stadsdelen Loosduinen en Ypenburg-Leidschenveen.

Accommodaties voor kunstbeoefening

De gemeente heeft subsidie verleend aan verschillende podia, te weten het Paard van Troje, de Koninklijke Schouwburg, Theater Korzo, Stichting Exploitatie Muziekcentrum (Dr Anton Philipszaal en

Lucent Danstheater), Theater aan het Spui (inclusief Zaal 3 in het voormalige Zeebelt Theater), Diligentia en PePijn, de PopHotSpot, Theater Dakota, Theater De Vaillant en het Laaktheater. Daarnaast zijn cultuurankerfuncties ondergebracht bij het Diamant Theater, Muzee, De Nieuwe Regentes en de bibliotheken in Loosduinen en Leidschenveen-Ypenburg. Vastgoedorganisatie Prins27 ontvangt subsidie voor de exploitatie van het pand Prinsegracht 27 en een deel van Zuid57. In 2014 is Prins27 er niet in geslaagd om de exploitatie sluitend te krijgen. De gemeente heeft besloten deze tekorten op zich te nemen. De stichting gaat een bedrijfsplan opstellen met maatregelen voor een sluitende begroting.

Spuikwartier

In de tweede helft van 2014 is een integrale gebiedsontwikkeling voorbereid voor het Spuikwartier met inbegrip van de realisatie van het nieuwe onderwijs- en cultuurgebouw. Op 7 november 2014 heeft de raad ingestemd met de kredietaanvraag en kaders voor de gebiedsontwikkeling Spuikwartier. Eind 2014 is de selectiefase van de Design Build & Maintain-opdracht afgerond en begin 2015 is de dialoog- en inschrijvingsfase met de drie geselecteerde consortia van start gegaan. Hieruit zullen ontwerpvoorstellen komen die leiden tot realisatie van het onderwijs- en cultuurgebouw en een visie hoe het gebied (inclusief Wijnhaven) tot een aantrekkelijk uitgaans-, woon-, en leefgebied te maken.

Het Zuiderstrandtheater in Scheveningen, dat tijdelijk huisvesting zal bieden aan het Residentie Orkest en waar programmering van het Dans- en Muziekcentrum, het Nederlands Danstheater en het Residentie Orkest zal plaatsvinden, is in september geopend.

Muziek, zang en opera

Subsidie is verleend aan culturele instellingen en festivals op het gebied van diverse muziek-genres. Het gaat om het Residentie Orkest, Festival Classique, Johan Wagenaar Stichting, Internationaal Kamermuziekfestival Den Haag, Loos, Musica Antica da Camera, Opera2Day, Slagwerk Den Haag, New European Ensemble en Haags Orgel Kontakt.

Toneel en dans

Het college heeft subsidie verleend aan toneel- en dansgezelschappen en een internationaal dansfestival. Dit zijn het Nationale Toneel (inclusief het nieuwe jeugdtheatergezelschap NTjong), Toneelgroep De Appel, Firma Mes, Nederlands Dans Theater, Holland Dance Festival, De Dutch Don't Dance Division en Van Leth. Den Haag is een stad met een (inter)nationaal aantrekkelijk theater- en dansklimaat. De samenwerking van het Nationale Toneel, de Koninklijke Schouwburg en Theater aan het Spui in de Toneelalliantie is voortgezet. Ook gaan het Nederlands Dans Theater, Korzo Theater en Holland Dance Festival samen verder werken op het gebied van dans. Theatergroep Drang heeft andermaal een incidentele subsidie ontvangen, waarmee Drang educatief theater maakt voor het onderwijs rond maatschappelijke thema's.

Archeologie

Wettelijk is bepaald dat archeologisch onderzoek integraal deel uitmaakt van het ruimtelijke ordeningsproces. Om dat te realiseren worden bestemmingsplannen voorzien van een archeologieparagraaf. In 2014 zijn 28 bestemmingsplannen gecontroleerd, waarbij in 5 bestemmingsplannen de inhoud is geactualiseerd op aanwezigheid van archeologie.

In 2014 zijn 7 vooronderzoeken uitgevoerd, 7 archeologische begeleidingen gedaan en 8 proefsleufonderzoeken en opgravingen uitgevoerd. Blikvanger is de zilverschat die gevonden is bij de opgravingen bij de aanleg van de Rotterdamsebaan.

In allerlei samenwerkingsverbanden is verder geprobeerd de archeologie dichterbij bewoners en bezoekers te brengen met publicaties, open dagen, tentoonstellingen, lessen voor scholen, lezingen, en een TVWest-serie.

Film, video en letterkunde

Subsidie is verleend aan het Filmhuis Den Haag, de filmfestivals Movies that Matter en Indian Film Festival The Hague, de Jan Campertstichting (die verantwoordelijk is voor de gemeentelijke literaire prijzen) en de literaire festivals Crossing Border en Writers Unlimited.

Amateurkunst

Subsidie is verleend aan CultuurSchakel, Aight, Bazart, het Haags Pop Centrum en het Prinses Christina Concours. De ondersteuning aan de Haagse amateurkunstenaars is voortgezet.

De Haagse Popprijs ging in 2014 naar de band Taymir, die door 3FM in 2013 ook al was beloond met het landelijke label 'Serious Talent'. De band Playground Zer0 werd uitgeroepen tot aanstormend talent en Lucy's Wijsje tot het beste initiatief van 2014.

Monumentenzorg

Op het terrein van het kennisdelen en het uitdragen van de grote rijkdom aan cultuurhistorisch erfgoed werden de resultaten van het in 2013 afgeronde cultuurwaardenonderzoek 'Sporen van Smaragd Indisch erfgoed in Den Haag 1853-1945' op de Tong Tong Fair nogmaals nadrukkelijk onder de aandacht gebracht met de première van een film over dit onderwerp. Bovendien werd een expositie over dit onderwerp in het Haags Informatiecentrum in het Atrium opgesteld.

In 2014 verscheen het boek Bleek van Begeerte, Winkelarchitectuur in Den Haag, een jubileumuitgave ter gelegenheid van dertig jaar gemeentelijke VOM-reeks.

De Open Monumentendag had dit jaar het thema 'Op Reis'. De vele deelnemers konden op deze dag 89 verschillende monumenten bezoeken. Het publiek koos het Haags Gemeente Museum tot winnaar van de Haagse Monumentenprijs 2014.

Het Europees Erfgoedlabel werd door de Europese Commissie aan het Vredespaleis verleend. Rond het project ter bescherming van de historische bebouwing in de 'Winkelkern' vond besluitvorming plaats over fase 7. Dit zal leiden tot de plaatsing van 17 panden aan de Korte Poten (even zijde) op de gemeentelijke monumentenlijst.

In 2014 is het onderhoudsbudget verdeeld over 28 monumentale kerken (18 rijksmonumenten en 10 gemeentelijke monumenten). Deze impuls leidde tot een investering in het onderhoud van totaal circa 1,3 mln. Het project van de Stichting Haags Industrieel Erfgoed (SHIE) voor behoud van geschilderde muurreclames is in 2014 afgerond met het gereedkomen van de restauratie van een muurreclame aan de Frederik Hendriklaan. Het plan voor de inrichting van een Erfgoedcentrum is niet gerealiseerd. Om het erfgoed-in-de-breedte meer onder de aandacht te brengen wordt de komende periode gekeken naar een andere vorm.

Het industrieel erfgoed van de Binckhorst speelde een prominente rol op de 'erfgoeddag'.

Beheer gemeentelijk vastgoed

Toelichting financieel resultaat	€ 1,1 mln. N
<u>Technische verwerking voorbereidingskosten Spuikwartier</u>	€ 0,8 mln. N/I
Naar aanleiding van het vastgestelde raadsvoorstel gebiedsontwikkeling Spuikwartier (rv 94) dient in de jaarrekening een aantal technische mutaties plaats te vinden. In rv 94 is een post opgenomen i.v.m. derving van exploitatieopbrengsten Wijnhavenkwartier. Omdat niet alle facturen hiervan in 2014 zijn ontvangen ontstaat een voordeel op dit programma dat terugvloeit naar de reserve Grote Projecten, zodat de facturen in 2015 kunnen worden voldaan. Daarnaast worden de historische voorbereidingskosten Spuiforum in het resultaat 2014 verantwoord in het programma Cultuur. Ter dekking van deze kosten is in de reserve activa-financiering eenzelfde bedrag vrijgevallen op het programma Financiën. De mutatie is hiermee gemeentebreed neutraal.	
<u>Overig</u>	€ 0,3 mln. N/I

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

(bedragen x € 1.000)

Programmatotaal 2014	Uitkomst 2014	Actuele begroting 2014	Resultaat 2014	Ontwerp- begroting 2014
Lasten	116.136	115.429	707 N	107.201
Baten	8.971	9.058	87 N	8.745
Saldo exclusief reserves	107.165 N	106.372 N	793 N	98.456 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	-	-	- -	50
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	764	764	0 V	91
Saldo inclusief reserves	106.401 N	105.608 N	793 N	98.415 N

(bedragen x € 1.000)

Uitkomst 2014-2013	Uitkomst 2014	Uitkomst 2013	Vershil 2013-2014
Lasten	116.136	108.088	8.048 N
Baten	8.971	8.397	574 V
Saldo exclusief reserves	107.165 N	99.691 N	7.474 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	-	50	50 V
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	764	72	692 V
Saldo inclusief reserves	106.401 N	99.669 N	6.732 N

Uitkomst 2014-2013

De belangrijkste verschillen met 2013 zijn:

- een eenmalige subsidie in 2013 aan het Koorenhuis in het kader van de transitie die is ingezet met het meerjarenbeleidsplan Kunst en Cultuur.
- Het verschil aan de lastenkant wordt grotendeels verklaard door de afboeking van de voorbereidingskosten van het project Spuiforum en een bijdrage wegens het niet kunnen realiseren van exploitatieinkomsten door tijdelijke verhuur van de JuBi-toren en de ondergelegen parkeergarage. Dit is conform het besluit gebiedsontwikkeling Spuikwartier (RV94).
- Het restant betreft diverse kleinere verschillen.

(bedragen x € 1.000)

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve	Res. best.	Uitkomst 2014			Begroting 2014		
		Dot.	Onttr.	Vrijval	Dot.	Onttr.	Vrijval
Reserve compensatie cs	0	0	0	149	0	0	149
Reserve Atelierbeleid	0	0	0	615	0	0	615
Totaal	0	0	0	764	0	0	764

Bestemmingsreserves met een saldo van minder dan € 2,5 mln zijn conform het gemeentelijk beleid opgeheven.

(bedragen x € 1.000)

Saldi reserves/voorzieningen /investeringen	Uitkomst 2014	Begroting 2014	Uitkomst 2013
Eindsaldo 31-12 Reserves	851	851	1.615
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	9.004	7.676	11.197
Investeringen	15.873	1.877	4.647

Toelichting

De eindstand 2014 van de voorzieningen op het terrein van cultuur is € 1,3 mln. hoger dan verwacht op basis van de begroting (€ 2,9 mln). Dit wordt veroorzaakt door een lagere onttrekking van de voorziening transitiekosten van € 0,7 mln. ten behoeve van het opvangen van frictiekosten bij cultuurinstellingen vanwege bezuinigingen op subsidies. Deze kosten worden in 2015 verwacht. Daarnaast is € 0,3 mln. minder onttrokken aan de voorziening Kunst in Ypenburg. Het kunstwerk is nog niet gerealiseerd. Ten slotte is € 0,3 mln. aan de voorziening Zcala toegevoegd.

In 2014 zijn meer investeringen gerealiseerd dan begroot. Dit hangt samen met de ontwikkeling van het Spuikwartier. Tijdens het opstellen van de programmabegroting werd gewerkt aan een nieuw plan voor het onderwijs- en cultuurcomplex als onderdeel van de gebiedsontwikkeling Spuikwartier. De raming en fasering van de investering zijn daarom bij de programmabegroting op PM (0) gezet. In 2014 hebben wel investeringen plaatsgevonden, zoals de bouw van het Zuiderstrandtheater.

2.6 Programma Onderwijs

Coördinerend portefeuillehouder: Ingrid van Engelshoven

Hebben we bereikt wat we hebben beoogd?

De kwaliteit van het Haagse onderwijs is de rode draad in het Haagse onderwijsbeleid van de komende jaren. Het is een gezamenlijke agenda van de gemeente, de schoolbesturen, opvang- en welzijnsinstellingen en andere partners met een educatieve taak in stad en regio. Op 20 februari 2014 stelde de raad de Haagse Educatieve Agenda (HEA) 2014-2018 vast onder de titel 'Kwaliteit als kompas, werken aan uitstekend onderwijs in Den Haag', (RIS 268491).

Bij het begrip 'kwaliteit' staan de school en de leraar centraal. Een goed functionerende, veilige en gezonde school en een bekwame, enthousiaste leraar maken het verschil. 'Kwaliteit' staat daarnaast voor de brede ontwikkeling van jonge en volwassen Hagenaars en voor het werken aan leeropbrengsten en baankansen.

De activiteiten en uitgaven in 2014 zijn nog op basis van de vorige HEA 'Haags talent (h)erkend'. Dat laat onverlet dat al in 2014 accentverschuivingen zijn aangebracht om voor te sorteren op het beleid uit de nieuwe HEA.

Zo is in 2014 ingezet op de brede buurtschool en de verbinding van onderwijs met de Internationale Stad van Vrede en Recht. Er is nieuw beleid geïntroduceerd waar maatschappelijke en economische trends om vragen. Denk aan meer aandacht voor professionele ontwikkeling van leraren en schoolleiders, meer inzet op de preventie van jeugdwerkloosheid en het verder bijeenbrengen van onderwijs, kinderopvang en peuterspeelzaalwerk voor kinderen tot 12 jaar. Daarnaast neemt talentontwikkeling in het onderwijsbeleid van de gemeente Den Haag een prominente plaats in.

Goed onderwijs, goede schoolgebouwen en een breed aanbod van opleidingen op alle niveaus bieden iedere Hagenaar de kans het beste uit zichzelf te halen. Investeren in onderwijs is investeren in de toekomst van de stad en van iedere Haagse burger.

Topindicator

2.607 doelgroepeuters namen deel aan Voor en Vroegschoolse Educatie (VVE) (peildatum 1 november 2014). Dit is ongeveer even veel als in 2013 (2.632). In totaal namen 4.300 kinderen deel aan de voor- en vroegschoolse educatie op voorschoolpeuterspeelzalen en kinderdagverblijven, zowel doelgroepkinderen als niet-doelgroepkinderen; dat is 143 meer dan in 2013 (peildatum 1 oktober 2014).

Topindicator	Realisatie 2014	Begroting 2014	Realisatie 2013	Nulmeting 2006
Aantal doelgroepeuters dat deelneemt aan vroeg- en voorschoolse educatie	2.607	2.400	2.632	1.442

Bron: LLZ/Civision 1 november 2014

Op 1 oktober 2014 waren er 83 voorscholen (samenwerking tussen VVE peuterspeelzaal en VVE basisschool). Er waren 300 groepen met voorschoolse educatie (op peuterspeelzalen en kinderdagverblijven). Dit is iets minder dan een jaar geleden, omdat in de kinderopvang zeven groepen gesloten zijn en één vroegschool met weinig doelgroepkinderen is gestopt. Toch heeft Den Haag voldoende plekken om de doelgroepkinderen een aanbod in VVE te doen.

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Financiële cijfers

(incl. dotaties en ontrekkingen, bedragen x € 1 mln)

Activiteiten in 2014	Uitkomst 2014			Begroot saldo 2014	Resultaat 2014
	Lasten	Baten	Saldo		
Act/ projecten stedelijk onderwijsbeleid	29,4	4,4	25,1 N	25,8 N	0,7 V
Leerlingenvervoer	6,8	0,0	6,8 N	7,3 N	0,4 V
Voor- en vroegschoolse educatie	3,1	0,0	3,1 N	3,3 N	0,2 V
Onderwijsachterstandsbeleid	59,3	44,2	15,1 N	15,3 N	0,2 V
Openbaar basisonderwijs subs POO	0,1	0,4	0,3 V	0,3 V	0,1 V
Speciaal (Voortgezet) onderwijs,	0,8	0,0	0,8 N	0,8 N	0,0 -
Volwasseneneducatie	4,6	3,6	0,9 N	1,0 N	0,0 -
Gymnastiek- en schoollokalen	0,0	0,0	0,0 N	0,0 V	0,0 -
Kinderopvang OCW	1,9	0,7	1,2 N	1,2 N	0,0 -
Schoolbegeleidingsdienst	1,4	0,0	1,4 N	1,4 N	0,0 -
Schoolbegeleidingsdienst reguliere	1,8	0,0	1,8 N	1,8 N	0,0 -
Onderwijshuisvesting	19,3	0,0	19,3	19,3	0,1 N
Beheer gemeentelijk Vastgoed	26,4	0,0	26,4	26,4	0,1 V
Totaal	155,0	53,4	101,7 N	103,3 N	1,6 V

De basiskwaliteit van het onderwijs

Den Haag heeft geen zeer zwakke scholen voor primair of voortgezet onderwijs. Wel waren er in 2014 vijf zwakke scholen in het primair onderwijs en vier zwakke scholen in het voortgezet onderwijs. Dat is minder dan in 2013. De gemeente werkt samen met de schoolbesturen om de kwaliteit op scholen te verbeteren. In 2014 ontvingen 5 basisscholen en 1 voortgezet onderwijsschool subsidie voor verbetering van de onderwijskwaliteit. Op deze scholen is bijvoorbeeld geïnvesteerd in verdere professionalisering van de leerkrachten.

Sinds 1 oktober 2013 kunnen ouders hun kinderen op de basisschool van hun keuze aanmelden als die één jaar zijn. Met deze procedure krijgen alle ouders een eerlijke kans om hun kind op de gewenste school in te schrijven. Per 1 december 2014 is de aanmeldapplicatie verder uitgebreid en kunnen ook 2-, 3- en 4-jarigen worden ingeschreven. Met deze verlenging van het aanmeldproces, wordt vervuiling in de wachtlijsten tegengegaan en ontstaat er voor ouders en scholen een reëel en actueel beeld van de te verwachten instroom en het aantal beschikbare plaatsen op de school.

In BOVO-Haaglanden werken schoolbesturen in primair onderwijs (PO) en voortgezet onderwijs (VO) aan een soepele overgang van groep 8 naar het VO voor leerlingen in Den Haag, Voorburg-Leidschendam en Rijswijk. Er zijn bindende afspraken gemaakt over de overgangprocedure. Op basis van de aanbevelingen zullen in de komende HEA-periode verbeteringen worden doorgevoerd in de overgang.

Activiteiten/projecten stedelijk onderwijsbeleid

Toelichting financieel resultaat	€ 0,7 mln. V
<u>Subsidies</u>	€ 0,3 mln.V/I
Er is een voordeel op de afrekening van subsidieverleningen uit voorgaande jaren van € 0,1 mln. V en onderbesteding van de subsidie voor de Startersbeurs van € 0,2 mln. V.	
<u>Onderwijshuisvesting</u>	€ 0,2 mln.V/I
Er is een voordeel van € 0,5 mln. (1,7% van het budget) op de afrekening van onderwijshuisvestingsprojecten uit voorgaande jaren met schoolbesturen. Hier staat een overcommitting van € 0,3 mln. op nieuwe projecten tegenover. Het resultaat heeft een relatie met een veelvoud aan specifieke projecten op onderwijshuisvesting.	
<u>Overig</u>	€ 0,2 mln.V/I

In het schooljaar 2013-2014 waren er 1.219 voortijdige schoolverlaters (VSV), dat is 45 minder dan een jaar eerder.

De scholen hebben maatregelen getroffen om te voorkomen dat jongeren uitvallen, zoals coachingstrajecten, opvangklassen, en betere begeleiding bij loopbaanoriëntatie en bij de overstap van Vo (Voortgezet Onderwijs) naar Mbo (Middelbaar Beroeps Onderwijs). Hierdoor zijn minder jongeren uitgevallen, maar van de jongeren die wel zijn uit gevallen zijn er minder teruggeplaatst. Dit is de verklaring waarom het aantal schoolverlaters ongeveer gelijk is gebleven.

Het afgelopen jaar is een start gemaakt met het verbeteren van de VSV-dagbesteding- en leerwerktrajecten. Vanuit een aantal van die trajecten is verbinding gezocht met het onderwijs, zodat ook overbelaste jongeren minder uitvallen.

Ten slotte is er de samenwerking tussen de verschillende gemeentelijke diensten en ROC Mondriaan in een aanpak die de "Wegwijzer" heet, gericht op jongeren tot 27 jaar die aankloppen bij de gemeente voor werk en/of inkomen. Zij worden middels een sluitende aanpak op weg geholpen. Het principe is: eerst een diploma halen en dan aan het werk, zo nodig met extra ondersteuning en/of hulp met als doel dat de jongere zich zelfstandig kan handhaven op een duurzame plek op de arbeidsmarkt.

Schoolverzuim

Scholen zijn wettelijk verplicht schoolverzuim tijdig te melden. De gemeente heeft over toezicht op schoolverzuim met succes afspraken kunnen met de onderwijsinspectie. Door een betere registratie is het aantal verzuimgevallen in het afgelopen schooljaar verminderd. Totaal waren er 4.921 verzuimmeldingen in 2013-2014 tegen 5.260 in 2012-2013 waarbij vooral absoluut verzuim (kinderen die geen schoolinschrijving hebben) fors terug is gelopen van 731 naar 350. De tijd tussen een verzuimmelding en de eerste (re)actie van de leerplichtambtenaar is verkort; in 73% van de verzuimmeldingen gaat er binnen 2 werkdagen na beoordeling een waarschuwingsbrief naar de ouders, in 91% binnen een week (totaal 3.089 maal). Als het verzuim dan niet stopt (in 588 gevallen), voert de leerplichtambtenaar een gesprek met ouders en leerling. Zo nodig schakelt de leerplichtambtenaar andere partijen in (bv. Jeugdhulp) of volgt een HALT-afdoening (204 maal), proces-verbaal (567 maal) of stopzetting van de kinderbijslag (11 maal aangevraagd; 1 maal uitgevoerd; in de andere 10 gevallen was de aanzegging alleen al voldoende).

Aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt

In februari 2014 hebben 45 partijen zich (opnieuw) gecommitteerd aan de regionale Actieagenda 'Geslaagd in het vak 2.0, onderwijs en arbeidsmarkt verbinden in Haaglanden'. Deze actieagenda is uitgebreid met de nieuwe speerpunten ICT en Greenport (groene sector). In het coalitieakkoord is aangegeven dat Den Haag door wil op deze ingeslagen weg.

Eén van de speerpunten is jongeren helpen aan een goede loopbaanstart. Steeds meer hoogopgeleide jongeren (mbo 4, hbo of wo) hebben moeite om na hun opleiding werk te vinden. Daarom verstrekt de gemeente voor € 0,65 miljoen startersbeurzen. Hoogopgeleide jongeren kunnen met een startersbeurs een werkstage bij een werkgever doen. In 2014 maakten 80 Haagse jongeren gebruik van een startersbeurs.

De € 0,14 mln. voor mbo-leerlingen die moeilijk of niet aan een stageplek konden komen, zijn toegekend aan het ROC Mondriaan voor leerplekken voor leerlingen Zorg en Welzijn. Tot november 2014 heeft ROC Mondriaan al 132 leerlingen een plek kunnen aanbieden in Laak en Schilderswijk.

Hoger en internationaal onderwijs

Om de Campus Den Haag van de universiteit Leiden de komende tien jaar uit te breiden, investeert de gemeente Den Haag in de herontwikkeling van het Wijnhavenkwartier II. Zo kunnen er in 2016 4.000 studenten van de Universiteit Leiden in Den Haag studeren. In december 2014 stond de teller al op 3.000. Dit is 20% meer dan het jaar ervoor. In december is de Cyber Security Academy van start gegaan, een versterking van het veiligheidscluster in de stad.

De groei van de Europese School zet door. De school biedt al jaren basisonderwijs aan en start in schooljaar 2014-2015 met voortgezet onderwijs. De Haagse Schoolvereniging doet per schooljaar 2014-2015, als een van 12 Nederlandse basisscholen, mee aan de landelijke pilot tweetalig primair onderwijs.

Leerlingenvervoer

Toelichting financieel resultaat	€ 0,4 mln. V/I
Het leerlingenvervoer is opnieuw aanbesteed. De kosten zijn hierdoor gedaald. Het structurele voordeel voor de jaren 2015 en verder is verwerkt in de meerjarenbegroting 2015-2018.	

In 2014 waren er 1.127 deelnemers in het leerlingenvervoer. Hiervan hadden er 929 aangepast vervoer, 120 een vergoeding voor openbaar vervoer en 78 een vergoeding voor eigen vervoer.

Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE)

Door bestuursafspraken met het Rijk kan Den Haag tot en met 2015 € 13 mln. per jaar investeren in het voorkomen en/of verminderen van taalachterstanden bij jonge kinderen, bijvoorbeeld door de inzet van coaches op hbo-niveau die de VVE-leidsters ondersteunen en door extra taalscholing voor de leidsters.

Onderwijsachterstandenbeleid en Brede buurtschool

De brede buurtschool in het primair en voortgezet onderwijs

Aan het einde van 2014 zijn er 24 Leerkansenprofiel scholen die 6 uur per week extra onderwijstijd bieden. De leerlingen zijn verplicht aan deze extra onderwijstijd deel te nemen. Door deze extra tijd kan er meer aandacht besteed worden aan de basisvakken taal en rekenen, maar ook aan cultuureducatie, sport en techniek.

In 2014 waren er 17 zomerscholen en 11 weekendscholen in het primair onderwijs; dat is meer dan in 2013. Vooral leerlingen met een achterstand profiteren van de extra leertijd die de zomer- en weekendscholen bieden.

In 2014 ontvingen 16 scholen voor voortgezet onderwijs subsidie voor de ontwikkeling en uitvoering van een bredebuurtschoolprogramma.

Kop- en schakelklassen

Op 1 oktober 2014 (peildatum) namen circa 1.250 leerlingen deel aan een van de 95 schakelklassen, waaronder 2 kopklassen. Dit is opnieuw iets meer dan vorig jaar. Een schakelklas besteedt extra aandacht aan taal, zodat achterstanden op dit gebied weggewerkt worden. De kopklas is een speciale schakelklas. Deze klas is voor leerlingen die meer in hun mars hebben, maar door een taalachterstand in groep 8 niet het schooladvies krijgen dat recht doet aan hun leervermogen.

Bijna alle leerlingen in het schooljaar 2013-2014 hebben de doelstelling van de kopklas gehaald: 100% van de leerlingen uit de havo/vwo kopklas, 92% van de vmbo-t/havo en 100% van de vmbo-t kopklas ontvingen een hoger opleidingsadvies.

Ouderbetrokkenheid

Leerlingen presteren beter als hun ouders betrokken zijn bij de school van hun kind. Als ouders meer inzicht hebben en beter begrijpen waarmee hun kind op school bezig is, kunnen zij hun kind beter begeleiden en motiveren. De ingezette koers van de afgelopen jaren is dan ook gecontinueerd.

Cultuureducatie

In het Deltaplan Cultuureducatie hebben we het belang van hoogwaardig cultuuronderwijs voor ieder Haags kind vastgelegd. Sinds het begin van het schooljaar 2013-2014 zijn daarvoor cultuurcoaches aan de slag.

Passend onderwijs

Met de invoering van de Wet Passend Onderwijs op 1 augustus 2014 is het onderwijs nog nadrukkelijker dan voorheen de partij die moet zorgen voor een passend (ondersteunings)aanbod voor leerlingen die wat extra's nodig hebben. Deze taak is ondergebracht bij de wettelijk voorgeschreven Regionale Samenwerkingsverbanden Onderwijs (swv). In de regio Den Haag, Rijswijk en Leidschendam-Voorburg zijn twee samenwerkingsverbanden voor het primair onderwijs ontstaan en één samenwerkingsverband voortgezet onderwijs. Sinds de invoering van de Wet Passend Onderwijs is er voor kinderen en hun ouders nog niet veel veranderd. Kinderen gaan naar school waar ze voorheen ook naar school gingen en krijgen nog steeds het ondersteuningsaanbod dat zij nodig hebben. De verwachting is dat de komende jaren een verschuiving plaats gaat vinden en meer kinderen met een ondersteuningsvraag in het reguliere onderwijs een plaats gaan krijgen. Onderwijs en jeugdzorg moeten in dit kader nauwer samenwerken; het schoolmaatschappelijk werk vervult hierin een belangrijke rol als schakel tussen de school en de jeugdhulp. Hierdoor krijgt ieder leerling het onderwijs dat bij hem of haar past en zorg en ondersteuning op maat indien nodig.

Schoolveiligheid

Een veilige schoolomgeving, in zowel fysieke als sociale zin, is voor alle kinderen een voorwaarde om te kunnen leren en zich positief te kunnen ontwikkelen. De gemeente ondersteunt de scholen bij het opstellen van de veiligheidsplannen.

Verschillende schooldirecties zijn aangesloten bij het veiligheidsoverleg in de stadsdelen (voortkomend uit de convenanten Schoolveiligheid) en in het laatste stadsdeel (Centrum) is nu ook het convenant Schoolveiligheid ondertekend. 43 scholen hebben nu een certificaat Veilige School.

Daarnaast is in 2014 ingezet op actuele onderwerpen zoals radicalisering en sociale veiligheid op school. Tot slot hebben alle Haagse scholen aan het eind van het jaar de vernieuwde Haagse Veiligheidskaart ontvangen, waarmee ze hun eigen veiligheidsbeleid kunnen checken. In de vernieuwde veiligheidskaart is onder andere aandacht voor seksuele diversiteit, pesten, radicalisering en huwelijkse dwang en achterlating.

Volwasseneneducatie

In 2014 is per 1-1-2015 een wetswijziging op de Wet Educatie en Beroepsonderwijs aangenomen. De nieuwe wet schrijft een regionale samenwerking voor tussen gemeenten volgens de indeling van arbeidsmarktregio's. Het Rijk beoogt hiermee versnippering van rijksmiddelen voor de volwasseneneducatie tegen te gaan. Den Haag is als contactgemeente aangewezen en krijgt de taak voor de periode 2015-2018 de educatie voor de regio te coördineren en te verantwoorden aan het Rijk. In het 4e kwartaal 2014 is het overleg gestart met de regiogemeenten voor de totstandkoming van een regionaal educatieplan voor 2015 als ook een overeenkomst met de regiogemeenten om de middelen te kunnen uitzetten. De doelstelling van de educatie blijft ongewijzigd. Het aanbod blijft gericht op het verbeteren van de Nederlandse taal en rekenen voor de doelgroepen laaggeletterden, analfabeten en niet-inburgeringsplichtigen van 18 jaar en ouder om zodoende hun positie in de Nederlandse samenleving te versterken.

De stichtingen Wereldvenster en Ontmoeting met Buitenlandse Vrouwen zijn begin 2014 gefuseerd tot de nieuwe Stichting Taal aan Zee (TAZ). TAZ is gehuisvest op de locatie Brouwersgracht bij de Taal+ school van ROC Mondriaan. Er is hiermee één centrale locatie gerealiseerd voor taal- en rekenlessen aan volwassenen voor het gesubsidieerde aanbod vanuit onderwijsbeleid.

Daarnaast heeft ROC Mondriaan in 2014 het taal- en rekenaanbod op diverse locaties in de stad uitgebreid, bij basisscholen, consultatiebureaus, in wijk- en buurtcentra en bij organisaties met kwetsbare doelgroepen; totaal 31 groepen variërend van 8 tot 12 deelnemers. Er zijn in 2014 weer 500 taaltrajecten gerealiseerd voor EU-migranten. ROC Mondriaan heeft in 2014 in totaal voor 3.380 deelnemers taal- en rekentrajecten verzorgd voor volwassenen.

In 2014 is het Taalhuis geopend bij de Centrale bibliotheek. Het Taalhuis maakt Hagenaars wegwijs die aan de slag willen met Nederlandse taal. TAZ werkt met haar vrijwilligers actief mee aan het Taalhuis.

Gymnastiek- en schoollokalen

De scholen in Den Haag hebben gezamenlijk ruim 200 gymzalen. Daarvan worden er 55 (op tijden dat de scholen er geen gebruik van maken) door de gemeente verhuurd. Van de opbrengst gaat 88% naar de scholen.

Schoolzwemmen

Ieder kind moet leren zwemmen. Daarom biedt Den Haag schoolzwemmen aan. In het schooljaar 2013-2014 hebben vanuit 111 scholen en 10 regionale expertisecentra 6.858 leerlingen deelgenomen aan het schoolzwemmen.

Toezicht en handhaving kinderopvang

Sinds januari 2013 heeft de Inspectie van het Onderwijs de gemeente Den Haag de A-status toegekend voor de handhaving van de kwaliteit van de kinderopvang. Het gaat om dag- en buitenschoolse opvang, gastouderbureaus, voorzieningen voor gastouderopvang en peuterspeelzalen. In 2014 was in 77% van de inspectierapporten geen overtreding geconstateerd, of volgde een advies aan de gemeente om niet te handhaven. In 2013 was dit 74%. De stijging komt door strikt te handhaven en door het risicogestuurde toezicht (minder toezicht waar het kan en meer waar het nodig is).

Onderwijshuisvesting

Toelichting financieel resultaat

€ 0,2 mln. N/I

Er is een nadeel ontstaan op Bijzonder voortgezet speciaal onderwijs en Bijzonder voortgezet onderwijs van per saldo € 0,5 mln N. omdat de huurlasten van schoolgebouwen aan de Monsterseweg en voor het Zandvlietcollege niet waren begroot. Hier stonden diverse kleinere voordelen tegenover van € 0,3 mln.

In 2014 zijn dertien nieuwe of uitgebreide scholen opgeleverd, te weten de Montessorischool aan de Abeelstraat, de Montessorischool aan de Cederstraat, de Prof. Mr. A. Anemaschool aan de Eindstede, De Poort aan de 2e Sweelinckstraat, de O.G. Heldringschool aan het IJsvogelplein, de Benoordenhoutschool aan de Dreiholtzstraat, Montessori Waalsdorp aan de Utenbroekestraat, de Vlierboomschool aan de Vlierboomstraat, de Petrus Dondersschool en de Erasmusschool aan de Ambachtsgaarde (brede buurtschool plus Vrederust), De Wissel aan de Steenwijklaan, De Vrije School aan de Waalsdorperweg en Balans aan het Klaverveld.

Daarnaast zijn negen projecten in aanbouw genomen of nog in uitvoering, te weten: de Nutsschool aan de Woonstede, de Willemsparkschool aan de Cantaloupenburg/Frederikstraat, de Jan van Nassauschool aan de Zaanstraat (brede buurtschool plus Rivierenbuurt), De Kleine wereld en Cor Emous afdeling speciaal onderwijs aan de Van Ruysbroekstraat (brede buurtschool plus Moerwijk), Zandvliet aan de Bezuidenhoutseweg, het Edith Stein College aan het Louis Couperusplein, de 1e Nederlandse Buitenschool aan de Doorniksestraat en Maris Kijkduin aan de Landréstraat.

Met de nieuwbouw van de scholen worden eventueel voorschool/peuterspeelzalen, ruimtes voor kinderopvang en ruimtes voor multifunctioneel gebruik meegebouwd.

Bij ongeveer 50 scholen worden nu plannen gemaakt of uitgevoerd om deze ruimtes te realiseren.

Gesteld kan worden dat er met toepassing van het beleidskader alleen nog maar brede scholen worden gebouwd.

24 scholen hebben een aanvraag voor het verwijderen van asbest ingediend. Het gaat hier niet om gevaarlijke situaties waar acuut verwijderd dient te worden.

Verloop van de financiële cijfers en toelichtingen

(bedragen x € 1.000)

Programmatotaal 2014	Uitkomst 2014		Actuele begroting 2014		Resultaat 2014		Ontwerp- begroting 2014	
Lasten	145.408		150.343		4.935	V	145.773	
Baten	48.741		50.905		2.164	N	47.495	
Saldo exclusief reserves	96.667	N	99.438	N	2.771	V	98.278	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	9.630		9.630		-	-	9.630	
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	4.631		5.775		1.144	N	6.042	
Saldo inclusief reserves	101.666	N	103.293	N	1.627	V	101.866	N

Neutrale ontwikkelingen, geen financieel resultaat

Specifieke rijksuitkering onderwijsachterstanden

Door geen één op één aansluiting tussen schooljaren en kalenderjaren is € 2 mln. minder uitgegeven dan begroot. De rijksregeling loopt door tot en met 2015 en logischerwijs zijn zijn hierdoor de baten ook € 2 mln. lager.

Verbetering duurzaamheid schoolgebouwen

Er is € 1,1 mln. minder aan declaraties ontvangen. De uitvoering van duurzaamheidsprojecten kunnen doorgaans alleen worden uitgevoerd in schoolvakanties en de termijnen die schoolbesturen hanteren voor de financiële afwikkeling varieert in hoge mate. Zowel de lasten als de onttrekking aan de reserve vallen hierdoor lager uit dan begroot.

(bedragen x € 1.000)

Uitkomst 2014-2013	Uitkomst 2014		Uitkomst 2013		Verschil 2013-2014	
Lasten	145.408		136.347		9.061	N
Baten	48.741		46.523		2.218	V
Saldo exclusief reserves	96.667	N	89.824	N	6.843	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	9.630		8.500		1.130	N
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	4.631		6.535		1.904	N
Saldo inclusief reserves	101.666	N	91.789	N	9.877	N

Uitkomst 2014 - 2013

De stijging van de lasten in 2014 ten opzichte van 2013 wordt voornamelijk veroorzaakt door de volgende factoren:

Er zijn in 2014 meer middelen voor het programma onderwijshuisvesting beschikbaar gekomen en uitgegeven. Hiermee is een bedrag gemoeid van € 3,4 mln. Ter bestrijding van onderwijsachterstanden is € 1 mln. meer uitgegeven. Op het gebied van activiteiten/projecten voor stedelijk onderwijs is sprake van een toename van de lasten met € 3,4 mln. Hiervan heeft € 0,8 mln. betrekking op de pilot stagestart en stagebeurs. Het restant van € 2,6 mln betreft onderwijshuisvestingsprojecten, zoals asbestverwijdering en andere duurzaamheidsbevorderende maatregelen. Tot slot kan in dit kader de besteding van € 1,2 mln. aan extra rijksmiddelen die zijn toegevoegd aan het participatiebudget genoemd worden.

De baten zijn met € 2,0 mln toegenomen. Dit komt voornamelijk door vorengenoemde toegevoegde middelen aan het participatiebudget.

Het verschil op dotaties aan reserves wordt veroorzaakt door de extra dotatie in verband met met

verruiming van de doelstelling duurzame huisvesting, waarvan een extra dotatie van € 1 mln. heeft plaatsgevonden. De onttrekkingen waren in 2014 € 1,9 mln. lager omdat in 2013 € 1,8 mln. is vrijgevallen aan reservegelden, hetgeen werd geboekt als onttrekking.

(bedragen x € 1.000)

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve	Res. best.	Uitkomst 2014			Begroting 2014		
		Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.	Vrijval
Reserve Activiteiten/projecten stedelijk onderwijsbeleid	0	0	0	108	0	0	108
Reserve Duurzame Huisvesting Onderwijs	0	2.000	1.371	0	2.000	2.094	0
Reserve Exploitatie rendabele panden	0	500	0	0	500	0	0
Reserve krachtwijken brede scholen	0	0	0	80	0	0	80
Reserve Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen	0	7.130	2.667	0	7.130	3.089	0
Reserve Personeel voormalig POO	0	0	0	404	0	0	404
Totaal	0	9.630	4.038	592	9.630	5.183	592

(bedragen x € 1.000)

Saldi reserves/voorzieningen /investeringen	Uitkomst 2014	Begroting 2014	Uitkomst 2013
Eindsaldo 31-12 Reserves	18.253	17.108	13.253
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	135	206	0
Investeringen	40.951	27.888	30.895

Toelichting

De werkelijke uitgaven in de investeringen onderwijshuisvesting in 2014 zijn € 13 mln. hoger dan geraamd. Reden hiervoor is dat verschillende onderwijsprojecten eerder zijn gestart dan geraamd. Hier is sprake van versnellingen binnen de door de raad vastgestelde investeringsbudgetten, de resterende kredieten zijn dan ook toereikend voor de afronding van deze projecten. Ook zijn de aanbestedingsprocedures goed verlopen waardoor minder vertraging optrad. Verder declareren de schoolbesturen sneller hun investeringsuitgaven.

2.7 Programma Werk, Inkomen en Armoedebeleid

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

Alles begint bij een goede baan. En een goede baan begint bij een diploma. Daarom maakt de gemeente zich sterk voor werk en onderwijs. Wie dit niet zelfstandig kan bereiken, bieden we hulp aan om zelf de regie over zijn leven te (her)pakken.

De gemeente biedt kansen, het is de verantwoordelijkheid van de betrokkenen om die kansen te pakken. Wie verantwoordelijkheid neemt en investeert in zijn toekomst, verdient alle ondersteuning. Hierbij spreken we de eigen mogelijkheden van mensen maximaal aan. We verliezen het individu daarbij niet uit het oog, maatwerk is belangrijk.

Voor de mensen in de stad die zonder hulp niet overreind kunnen blijven in de samenleving, bieden we een duurzaam vangnet met voorzieningen uit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), bijstand, sociaal-casemanagement (individuele ondersteuning) en schuldhulpverlening.

Hebben we bereikt wat we hebben beoogd?

De ondersteuning van de gemeente Den Haag is erop gericht dat mensen zelf hun verantwoordelijkheid kunnen nemen en een actieve bijdrage leveren aan de maatschappij door werk, school of vrijwilligerswerk. Daarbij kan de gemeente een (tijdelijk) financieel vangnet en ondersteuning bieden bij het vinden van werk, opleiding of vrijwilligerswerk. Deze ondersteuning wordt snel en integraal aangeboden. Er wordt rekening gehouden met de persoonlijke omstandigheden en ook met het zelfstandig oplossingsvermogen van de burger. Deze ondersteuning is niet vrijblijvend; er staan verplichtingen tegenover. Daarom is het van belang dat de bijstandsgerechtigde goed geïnformeerd wordt over zowel zijn rechten als zijn verplichtingen en dat de gemeente hierop handhaaft. Aan deze doelstellingen is in 2014 verder vorm gegeven.

Topindicator

Ultimo 2014 werden er 22.940 uitkeringen verstrekt. Dit is 7% meer dan ultimo 2013 (21.436).

De realisatie van de topindicator 'Bijstandsvolume' is vrijwel overeenkomstig de verwachting bij de begroting 2014. In tegenstelling tot een aantal landelijke economische lichtpuntjes is de voorspelling met betrekking tot de economische ontwikkeling van Den Haag nog somber en heeft dit gevolgen voor de bijstand. In 2014 was er nog steeds sprake van een toename van een bijstandstoename.

Een hoog gebruik van de minimavoorzieningen, weergegeven met de topindicator 'Gebruik minimavoorzieningen' geeft weer dat het aanbod van de voorzieningen aansluit bij de ondersteuningsbehoefte van de doelgroep en dat de regeling voldoende onder de aandacht wordt gebracht

Topindicator	Realisatie 2014	Begroting 2014	Realisatie 2013	Nulmeting 2009
Bijstandsvolume als percentage van de huishoudens in Den Haag	9,2%	9,0%	8,4%	6,8%
<i>Bron: Aantal huishoudens CBS en bijstandsvolume SZW</i>				
Percentage huishoudens dat gebruikmaakt van de minimavoorzieningen ten opzichte van het aantal huishoudens met een inkomen tot 130% van het wettelijk sociaal minimumloon	91,1%	85%	85%	84%
<i>Bron: Armoede monitor</i>				

Verandering sociale zekerheid

2014 was een belangrijk wetgevingsjaar. De Wet werk en bijstand (Wwb) werd gewijzigd in de Participatiewet (per 1 januari 2015) met onder andere als gevolg dat in 2015 de bijstandsnorm voor alleenstaande ouders wijzigt, er een kostendelersnorm wordt ingevoerd, de arbeidsverplichtingen gelijkter zijn geworden en de tegenprestatie wordt ingevoerd. De Participatiewet betekent dat wij in 2015 extra voorzieningen kunnen inzetten voor mensen met een arbeidsbeperking. Hiervoor komen garantiebanen beschikbaar, die de sociale partners en overheden gaan realiseren. De groep arbeidsgehandicapten, die een beroep doet op de gemeentelijke dienstverlening, zal toenemen, omdat vanaf 2015 de Wajong alleen nog toegankelijk is voor mensen die volledig en duurzaam arbeidsongeschikt zijn. De Wet sociale werkvoorziening (WSW) zal geleidelijk via natuurlijk verloop worden afgebouwd. Daarnaast verplicht de Participatiewet tot regionale samenwerking en afstemming om de dienstverlening aan werkgevers binnen één arbeidsmarktregio te laten plaatsvinden.

Hierover is de raad in 2014 geïnformeerd (RIS 276482) en de raad heeft ter voorbereiding op de uitvoering 2015 de gemeentelijke verordeningen op dit terrein gewijzigd (RIS 277363 - RIS 277367).

Ontwikkeling arbeidsmarkt

Na de krimp in 2013 is de economie in 2014 met 0,75% gegroeid. Voor Nederland als geheel bedroeg het werkloosheidspercentage over 2014 gemiddeld 7,4% (bron: CBS, na revise volgens ILO definitie). Voor Den Haag bedroeg dit percentage 10,9%. Eind 2014 bedroeg het aantal bij het UWV geregistreerde werklozen in Den Haag 17,9% van de beroepsbevolking (bron: UWV), terwijl dit landelijk 10,6% bedroeg. Deze contraire ontwikkeling in Den Haag komt door de krimp bij de Rijksoverheid en bij enkele grote werkgevers in de telecom en financiële sector. Aangenomen wordt dat deze specifieke Haagse krimp wel tot 2016 voort kan duren.

Landelijke bezuinigingen

Met de invoering van de Participatiewet per 2015 voert het Rijk een bezuiniging door. Voor re-integratie ontving Den Haag € 6 mln. minder dan in 2013, namelijk € 41 mln. Ook bezuinigt het Rijk op de WSW: voor het tarief per WSW-plaats ontving de gemeente 25.500 euro ten opzichte van 25.900 euro in 2013 en er is een instroomstop ingevoerd op de WSW vanaf 2015. Het WWB-I-budget wijzigt jaarlijks door beleids- en volumewijzigingen in de bijstand. De ontwikkelingen met betrekking tot het WWB-I-budget (BUIG-budget) zijn vanaf 2015 zorgelijk. Over deze ontwikkelingen vanaf 2015 is de raad in 2014 geïnformeerd tijdens de behandeling van de invoering van de Participatiewet en de vaststelling van de verordeningen (RIS 278141, RIS 278480).

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Financiële cijfers

(incl. dotaties en ontrekkingen, bedragen x € 1 mln)

Activiteiten in 2014	Uitkomst 2014			Begroot saldo 2014	Resultaat 2014
	Lasten	Baten	Saldo		
<u>Algemene bijstandsverlening</u>					
Bijstandsverlening en inkomensvoorzieningen	411,5	437,1	25,6 V	22,1 V	3,5 V
<u>Sociale werkvoorziening en werkgelegenheidsprojecten</u>					
Werkgelegenheid	78,6	60,6	18,0 N	19,9 N	1,9 V
Werkgelegenheidsprojecten (WSW)	52,9	50,7	2,2 N	0,3 N	1,9 N
Sociale werkvoorziening	36,0	29,3	6,7 N	6,7 N	0,0 -
<u>Armoedebeleid</u>					
Gemeentelijk armoede- en schuldenbeleid	39,6	5,1	34,5 N	33,9 N	0,6 N
Financiële hulpverlening	8,2	9,7	1,5 V	1,0 V	0,5 V
Eenmalige rijksuitkeringen voor minima	2,6	0,0	2,6 N	3,0 N	0,3 V
Schuldhelpverlening	15,3	0,6	14,6 N	14,4 N	0,3 N
<u>Overig</u>					
Participatie 3D	1,0	0,0	1,0 N	0,5 N	0,5 N
Kinderopvang SZW	2,0	0,1	1,9 N	2,0 N	0,1 V
Wet op de lijkbezorging	0,3	0,1	0,2 N	0,2 N	0,1 V
Bijzondere hulpverlening huisvesting	0,1	0,0	0,1 N	0,1 N	0,0 -
Beheer gemeentelijk Vastgoed	5,2		5,2 N	0,2 N	5,0 N
Totaal	653,4	593,4	60,1 N	58,1 N	1,9 N

Algemene bijstandsverlening

Volumeontwikkeling

In 2014 zijn er meer bijstandsgerechtigden in Den Haag gekomen. Bij de begroting 2014 is er rekening mee gehouden dat het aantal uitkeringen met 1.935 zou stijgen naar 23.371 uitkeringen. De uiteindelijke stijging over 2014 is 431 uitkeringen lager uitgevallen (totale stijging is 1.504), waardoor een financieel voordeel is behaald. Dit komt voor een belangrijk deel door de goede integratieresultaten. In het kader van bestandsreductie worden de in- en uitstroomcijfers van de bijstand intensief gemonitord en vindt sturing plaats op de verschillende acties om uitstroom te bevorderen en de bijstandskosten zo laag mogelijk te houden.

Rijksbijdrage

De definitieve Rijksbijdrage voor de uitkeringslasten bedraagt voor 2014 € 367,5 mln. Het Rijk communiceert op drie momenten het budget voor de dekking van de uitkeringslasten. Eind september 2013 is het voorlopige budget voor 2014 gepubliceerd, begin juli 2014 het nader voorlopig budget en eind september 2014 is het definitieve budget voor 2014 beschikt. De verschillen tussen de rijksramingen kunnen aanzienlijk zijn. Hierdoor ontstaan per definitie verschillen tussen realisatie en begroting.

Maatregelen en fraude

Het maatregelenbeleid is in 2014 gecontinueerd. In 2014 zijn er 2.539 maatregelen opgelegd, waarvan in 889 keer een korting van 30% en 597 keer een korting van 100% op de uitkering. Ten opzichte van 2013 (2.885) zijn er 12% minder maatregelen.

In 2014 zijn 3.438 fraudeonderzoeken uitgevoerd, waarbij in 722 gevallen de uitkering is stopgezet of verlaagd. Er is in 2014 € 5,8 miljoen teruggevorderd als gevolg van fraudeonderzoek. Daarnaast is in 2014 in 936 gevallen een bestuurlijke boete opgelegd in verband met fraude voor € 1,4 miljoen. Eind 2014 heeft de Centrale Raad voor Beroep (CRvB) uitgesproken dat de hoogte van de boete in relatie moet staan met de aard van de fraude. Op grond van deze uitspraak zijn vanaf 24 november

2014 geen bestuurlijke boetes meer opgelegd, in afwachting van een reactie van het ministerie. Begin 2015 is deze reactie binnengekomen op grond waarvan bestuurlijke boetes met een aangepast beleid weer opgelegd kunnen worden.

Het college heeft in het coalitieakkoord afgesproken om fraudebestrijding te intensiveren. In 2014 is hiermee een start gemaakt: het aantal fraudeonderzoeken zal hierdoor in 2015 toenemen en informatiegestuurd handhaven zal geïntensiveerd worden.

Product Bijstandsverlening en inkomensvoorzieningen

Toelichting financieel resultaat	€ 3,5 mln. V
<u>Bijstandsuitkeringen</u>	€ 2,0 mln.V/I
<p>Door de crisis is het aantal bijstandsuitkeringen WWB levensonderhoud in 2014 gegroeid met 1.504. Dit is een groei van 7,0%. In de begroting werd geanticipeerd op een groei van 1.935 uitkeringen. Hiermee is de groei van het uitkeringenbestand WWB levensonderhoud minder sterk dan eerder verwacht, waardoor de uitkeringslasten ruim € 2,7 mln. lager uitkomen dan begroot. Maar er is een nadeel € 0,7 mln. op de uitkeringen voor IOAW, zelfstandig gevestigden en intramuraal wonende. Het tekort op de zelfstandig gevestigden wordt veroorzaakt doordat de bijdrage van het Rijk lager was dan begroot. Er resteert daarom een voordeel van € 2,0 mln. ofwel 0,5% op de bijstandsuitkeringen.</p>	
<u>Apparaat</u>	€ 4,0 mln.V/I
<p>Op de apparaatskosten is een voordeel gerealiseerd van € 4,0 mln. Dit resultaat is opgebouwd uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - een voordeel van € 1,4 mln. door gedeeltelijke vrijval van de reorganisatievoorziening. - voordeel van € 1,5 mln. op personeel. Door de landelijke stijging in het aantal aanvragen bijstand is de beschikbaarheid van dit gespecialiseerde personeel beperkt. De invulling van de vacatures is hierdoor pas later in het jaar op gang gekomen waardoor een voordeel op de personeelslasten is ontstaan. - een voordeel van € 1,1 mln is ontstaan doordat er voor € 0,6 mln minder is ingekocht dan begroot en voor € 0,5 mln meer aan vergoeding voor personeelslasten is ontvangen dan begroot voor de uitvoering van specifieke taken. 	
<u>Rijksbijdrage</u>	€ 9,6 mln.N/I
<p>Eind september 2014 is de definitieve beschikking van de rijksbijdrage ontvangen. Die was € 367,5 mln., dat is € 9,6 mln. lager dan in de begroting opgenomen. Reden van de afwijking is dat de budgetcyclus van het Rijk niet aansluit op de gemeentelijke begrotingscyclus, waardoor de gemeente in de begroting een schatting van de definitieve rijksbijdrage moet maken. Over de rijksbijdrage voor 2015 is in de risicoparagraaf een toelichting opgenomen.</p>	
<u>Baten door invordering</u>	€ 7,1 mln.V/I
<p>Een voordeel van € 7,1 mln. ontstaat omdat meer vorderingen geïnd konden worden dan gedacht (inclusief inning fraude en boetes). In 2014 is onverminderd ingezet op het invorderen van openstaande vorderingen. In de meerjarenbegroting wordt rekening gehouden met een hogere opbrengst uit bijstandsvorderingen.</p>	

Werkgelegenheid , Werkgelegenheidsprojecten (WSW) en Sociale werkvoorziening

Werkgelegenheid

Werkgeversbenadering

De samenwerking met werkgevers heeft in 2014 steeds meer een regionaal karakter gekregen. Een Regionaal Werkbedrijf is gevormd. Het bestuurlijk platform van het Regionaal Werkbedrijf in onze regio bestaat uit drie vertegenwoordigers vanuit de werkgevers, waaronder de rijksoverheid, drie vertegenwoordigers van de overheid, waaronder een wethouder van Den Haag en één vertegenwoordiger van werknemerszijde (FNV). De partijen in het Regionaal Werkbedrijf hebben de ambities en werkwijze beschreven in een Marktbewerkingsplan. Eenduidige communicatie richting werkgevers is daarbij een speerpunt. Voorts is een regionale toolbox ontwikkeld om de bemiddeling van werkzoekenden met een arbeidsbeperking naar een baan soepel te laten verlopen (RIS 276482). In 2014 zijn er verschillende bijeenkomsten geweest met werkgevers, met als sluitstuk de regionale Werktop eind 2014. Deze Werktop was een initiatief van het Regionaal Werkbedrijf, waarbij ruim 350 ondernemers zich lieten informeren over de Participatiewet. Tijdens deze Werktop is aan werkgevers gevraagd een bijdrage te leveren om mensen met een arbeidsbeperking in dienst te nemen en te “Ondernemen met hun hart”.

De gemeente Den Haag voert bij aanbestedingen een actief social return beleid, om daarmee het aantal plaatsingen op de arbeidsmarkt te vergroten. De doelgroep daarvan omvat mensen met een bijstandsuitkering, leerlingen en stagiaires, en mensen met een UWV-uitkering. De regeling Social Return wordt begin 2015 verduidelijkt en vereenvoudigd. Hierbij wordt tevens meer samenwerking gezocht in de arbeidsmarktregio (RIS 280011).

Jeugdwerkloosheid

In 2014 is een vervolg gegeven aan de forse inzet op het terugdringen van de jeugdwerkloosheid. Het actieplan “Aanpak Jeugdwerkloosheid” uit 2013 lag hier aan ten grondslag (RIS 257689). Jongeren gaan of naar school, of aan het werk, of ze worden gekenmerkt als kwetsbare jongeren en krijgen zorg en ondersteuning om de belemmeringen weg te nemen op weg naar school of werk. Hierdoor zijn 1.196 jongeren in 2014 uitgestroomd uit de uitkering. Door het werkgeversservicepunt zijn 641 jongeren bij werkgevers geplaatst en 80 jongeren zijn uitgestroomd naar school. De overige 475 jongeren zijn om zeer diverse redenen uitgestroomd.

In het kader van dit actieprogramma zijn in 2014 verschillende projecten en initiatieven vormgegeven, waaronder:

- De banenmarkt “Boost your Future” voor jongeren met maximaal MBO-4 niveau. Er waren ongeveer 900 jongeren aanwezig.
- De intensivering van de samenwerking met uitzendbureaus, een uitzendpool voor jongeren.
- De inzet van de Haagse Leerwerkcheque.
- Pilots voor zelfstandig ondernemerschap.

Er wordt vorm gegeven aan de sluitende aanpak voor jongeren om ervoor te zorgen dat jongeren niet tussen wal en schip belanden: jongeren moeten of naar school of naar werk of de juiste ondersteuning krijgen. Er wordt intensieve begeleiding geboden aan jongeren bij de terugkeer naar school en er zijn sociaal casemanagers ingezet voor kwetsbare jongeren. Hierin wordt nauw samengewerkt met VSV (projecten voortijdig schoolverlaten). Er is voorts een directe ingang bij het Werkgeversservicepunt gecreëerd voor jongeren die van de Praktijkschool of Voortgezet Speciaal Onderwijs komen.

Deze acties hebben eraan bijgedragen dat de toename van het aantal werkloze jongeren minder groot was dan in 2013. Het aantal bijstandsuitkeringen voor jongeren is in het afgelopen jaar met 10% gestegen. In het eerste kwartaal van 2015 wordt een vervolgplan voor de aanpak jeugdwerkloosheid aan de gemeenteraad gepresenteerd.

Ultimo 2014 waren er in Den Haag 4.953 jongeren (<27 jaar)werkloos en ontvingen 2.349 jongeren een bijstandsuitkering.

Re-integratie

De arbeidsmarkt wordt steeds flexibeler; steeds vaker wordt in plaats van (vaste) banen tijdelijk werk of klussen aangeboden. Daarom wordt de pilot flexwerk voortgezet. Eind 2014 heeft de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid aan de Tweede Kamer laten weten dat zij belemmeringen vanuit de bijstand wil oplossen, zodat bijstandsgerechtigden sneller en zonder veel administratieve procedures werkzaamheden kunnen verrichten op basis van flexibele arbeidsverhoudingen. Een mogelijk oplossing is daarbij een gezamenlijk onderzoek van de G4 naar de brutoering van de bijstandsuitkering; de huidige bijstand is gebaseerd op een netto inkomensgarantie en maakt verrekening met brutolonen ingewikkeld. Ultimo 2014 waren er 1.921 bijstandsgerechtigden met inkomsten uit parttime werk.

Bijstandsgerechtigden worden vanaf hun bijstandsaanvraag beoordeeld of zij snel bemiddeld kunnen worden met lichte ondersteuning of dat er zwaardere re-integratie-instrumenten ingezet moeten worden. In 2014 kregen ruim 11.000 klanten een route naar werk aangeboden. Door de inzet van verschillende voorzieningen zijn er 6.402 klanten uit de uitkering gestroomd. Hiermee werd de groei van het aantal bijstandsgerechtigden beperkt.

Huis aan Huis aan het Werk

Via het project Huis aan Huis aan het werk (HHW) is een specifieke doelgroep ondersteund met inzet van een intensieve begeleiding. In 2014 zijn in de Schilderswijk alle mensen met kinderen en langer dan drie jaar Wwb bezocht, zonder dat zij daarbij gebruik maken van een ander traject van de gemeente. Vervolgens werd de aanpak versterkt en de doelgroep verbreed met ouders met minder dan drie jaar Wwb. Eind 2014 zijn er in totaal met dit project circa 700 gezinnen in de Schilderswijk bereikt.

Participatie algemeen

De gemeente Den Haag verwacht van uitkeringsgerechtigden die vanwege hun afstand tot de arbeidsmarkt (nog) niet kunnen deelnemen aan een traject naar werk, dat zij actief aan hun eigen ontwikkeling werken. Met uitkeringsgerechtigden worden afspraken gemaakt hoe zij hun maatschappelijke participatie invullen. De afspraken worden vastgelegd in een participatieplan. Tijdens vervolgesprekken wordt bewaakt of de uitkeringsgerechtigde zijn afspraken ook nakomt. Zo werken we aan duurzame activering.

Hiervoor werkt de gemeente nauw samen met partners in de stad, waaronder de Haagse Welzijnsorganisaties (HWO's) en Participatie Emancipatie Professionals (PEP). Voor 2012 tot en met 2014 heeft de gemeente met de HWO's een afspraak gemaakt om in totaal 2.100 uitkeringsgerechtigden te ondersteunen bij hun activering. De afgesproken aantallen ondersteuningstrajecten zijn gerealiseerd.

Met PEP en de HWO's is ook de samenwerking rond de vrijwilligerspunten nader vorm gegeven. Vanuit die vrijwilligerspunten worden klanten geholpen bij het vinden van vrijwilligerswerk.

In 2014 zijn 6.570 uitkeringsgerechtigden ingestroomd in de route participatie, waarbinnen zij in maximaal drie maanden naar vermogen geactiveerd worden richting onder meer vrijwilligerswerk. Wanneer er belemmeringen zijn om aan vrijwilligerswerk of een taaltraject te gaan deelnemen, start de klant eerst met een traject om de problemen op te lossen. Eind 2014 nemen 3.076 uitkeringsgerechtigden deel aan vrijwilligerswerk.

Participatie en taal

Taalversterking is een belangrijk onderdeel van een participatietraject voor bijstandsgerechtigden die de Nederlandse taal onvoldoende beheersen. In 2014 zijn 572 bijstandsgerechtigden toegeleid naar een taalvoorziening. Specifiek voor bijstandsgerechtigden zijn er afspraken gemaakt met de taalaanbieders Capabel en Sagenn. Daarnaast is er in toenemende mate gebruik gemaakt van het reguliere taalaanbod van de stad.

Werkgelegenheidsprojecten WSW

De Haeghe Groep verzorgt de werkgelegenheidsprojecten in de vorm van 'brugplekken'. Hierin wordt gewerkt aan de ontwikkeling van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt door begeleiding, training en het opdoen van werkervaring. In 2014 waren 591 mensen bij de HGR werkzaam in het kader van de brugplekken. De in- en uitstroom is vanwege het karakter van de brugplekken relatief groot. Gemiddeld genomen zijn 180 mensen actief op de brugplekken.

Sociale werkvoorziening

Wet Sociale werkvoorziening: De HGR als werkgever

De Haeghe Groep (HGR) biedt mensen met een arbeidsbeperking werk in loondienst. Zij hebben een sw-dienstverband bij de HGR of een dienstverband als begeleid werkende bij een externe werkgever. De rijkstaakstelling 2014 voor 1.929 arbeidsplaatsen is gerealiseerd. Hiermee zijn circa 2.200 mensen aan het werk. De daarvoor ontvangen rijkssubsidie ad € 50,7 mln. bedroeg € 0,3 mln. meer dan begroot. Dit verschil wordt verklaard door de stimuleringsuitkering op Begeleid Werken.

In 2014 zijn 137 nieuwe Wsw-medewerkers bij de HGR ingestroomd en 6 nieuwe Wsw-geïndiceerden op Begeleid Werken plekken bij andere werkgevers. De instroom is voor 43% gerealiseerd volgens het principe 'First In First Out', waarmee is voldaan aan de Haagse Verordening wachtlijstbeheer sociale werkvoorziening. Eind 2014 waren er 2.139 mensen in dienst met een Wsw-indicatie. De wachtlijst is eind 2014 afgenomen tot 235 mensen; eind 2013 waren dat er nog 305.

De instroom in de Wsw is per 1 januari 2015 gestopt. Zittende Wsw-werknemers behouden hun rechten vanuit de Wsw en - voor zover van toepassing - op de CAO voor de sociale werkvoorziening. Mensen met een arbeidsbeperking, onder wie de mensen die eind 2014 op de wachtlijst staan, vallen voortaan onder de Participatiewet. Zij komen met voorrang in aanmerking voor de garantiebanen en het beschut werken. Eind 2014 is iedereen op de wachtlijst hierover geïnformeerd en er zijn gesprekken gaande om een beter beeld te krijgen van de mogelijkheden van de wachtlijstkandidaten.

Bedrijfsvoering: De HGR als producent en dienstverlener

De HGR werkt als producent en dienstverlener voor klanten in vooral de Haagse regio. De activiteiten van de HGR en de wijze waarop ze worden georganiseerd moeten maximaal bijdragen aan het rendement van de HGR. Door hogere omzet en lagere kosten zal de afnemende rijkssubsidie namelijk moeten worden opgevangen. In verband daarmee wordt de kwekerij afgestoten; de betrokken Wsw-medewerkers blijven in dienst. Voorts is het vervoer van en naar het werk van medewerkers die op een vervoersvoorziening zijn aangewezen, in 2014 opnieuw en tegen een lager bedrag aanbesteed. Er is geïnvesteerd in de professionalisering van de organisatie. Dit op basis van een veranderprogramma, dat in 2015 wordt afgerond. De commerciële inspanning is verhoogd. De exploitatie resulteerde in een nadeel van € 1,9 mln.

Toelichting financieel resultaat

€ 0,0 mln.

Sociale werkvoorziening en werkgelegenheidsprojecten

De Haeghe Groep moet zich omvormen tot een modern participatiebedrijf. Hierbij moet tevens een rijksbezuiniging worden ingevuld. Om dit te doen is een meerjarig businessplan opgesteld. Onderdeel van dit businessplan is dat de Haeghe Groep meer omzet uit de markt haalt. De realisatie van het businessplan vindt plaats over een reeks van jaren. In het halfjaarbericht is aangekondigd dat de doelstellingen voor 2014 niet haalbaar bleken te zijn. Een oorzaak hiervan was dat het economisch herstel nog broos is, waardoor de marktomzet achterbleef. Tevens is toen aangekondigd dat de gemeente alles op alles zou zetten om te voorkomen dat de Haeghe Groep in 2014 rode cijfers zou schrijven.

Bij het halfjaarbericht werd er vanuit gegaan dat het verlies van de Haeghe Groep € 3,0 mln. zou zijn. Door een actieve sturing in het laatste kwartaal is dit verlies terug gelopen tot € 1,9 mln. De kosten van de Haeghe Groep hebben betrekking op het sw-personeel en de begeleiding daarvan. Daarom kan deze

€ 1,9 mln. ten laste worden gebracht van de gereserveerde middelen voor participatie (participatiebudget). Door dit te doen realiseert de gemeente in 2014 een hogere baat uit het participatiebudget van € 1,9 mln. op het product werkgelegenheid. Hiertegenover staat eenzelfde bedrag aan lasten op het product Werkgelegenheidsprojecten. Per saldo is het daarmee voor de gemeente een resultaatsneutraal effect.

Voor de komende jaren is het zaak dat het businessplan verder wordt verfijnd en uitgewerkt, zodat de Haagse Groep duurzaam in balans komt.

Armoedebelid

Werk en onderwijs blijven de beste wegen uit armoede en schulden. Er zijn echter ook mensen voor wie dit niet, of nog niet, haalbaar is. Daarom biedt de gemeente Haagse minima een sociaal en solide vangnet. Onvoldoende inkomen kan een belemmering vormen om aan activiteiten deel te nemen. Gezondheid en het bevorderen van participatie in de samenleving staan voorop.

Schuldhulpverlening en financiële hulpverlening

Voorkomen is beter dan genezen. Er is daarom in 2014 flink ingezet op preventie en vroegsignalering binnen de schuldhulpverlening. Ook is er steeds meer samenwerking gezocht met maatschappelijke instellingen om mensen met financiële problemen op maat te ondersteunen.

Samenwerking

Haagse Burgers kunnen bij vrijwilligers terecht met financiële vragen en voor ondersteuning met hun post en administratie. De gemeente financiert daarvoor inloopsprekuren en maatjesprojecten van het Rode Kruis en STEK. Dit aanbod werd in september 2014 uitgebreid toen ‘Schuldhulpmaatje Den Haag’ startte.

Maatschappelijke en hulpverlenende organisaties krijgen ook inhoudelijke steun. De gemeente verzorgt voorlichtingen en trainingen voor professionals en vrijwilligers. In november 2014 startte het Stedelijk Overleg Haagse Welzijnsorganisaties, waarin de gemeente participeert. Dit overleg komt periodiek samen om ervaringen uit te wisselen en indrukken te delen.

In de pilot “Administratieve en financiële begeleiding kwetsbare doelgroepen” werd tijdens de aanvraag schuldhulpverlening nauw samengewerkt met de zorgverlener. Bij 37 casussen voerden de woonbegeleider en schuldhulpverlener samen gesprekken met de klant. Zij stelden na gezamenlijke overleg hun plan van aanpak op. Dit resulteerde in meer maatwerk. Ook leverde dit nuttige inzichten op over hoe de verschillende zorgverleners de gemeentelijke dienstverlening ervaren.

Preventie en vroeg-signalering

De gemeente financierde de preventieve schuldcampagne “Hoe word je rijk? In Den Haag”. Het doel was schulden bij jongeren te voorkomen. Deze boodschap werd positief gebracht: je kunt rijk worden door je school af te maken en hard te werken. Op 5 vmbo-scholen werden gastlessen gegeven aan 192 jongeren van 16 en 17 jaar. Via social media en een campagnewebsite werden jongeren in de hele stad bereikt.

Het project “Vermindering Huisuitzettingen” liep tot december 2014. Besloten werd deze samenwerking met de woningcorporaties te verlengen met twee jaar. De corporaties melden huurders met een dreigende huisuitzetting aan bij de gemeente. De gemeente zoekt vervolgens contact met die huurders en biedt hun ondersteuning bij het oplossen van hun financiële problemen.

De Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders (KBvG) ontwikkelt een digitaal beslagregister. Dit maakt geautomatiseerde communicatie mogelijk tussen gerechtsdeurwaarders en schuldhulpverleners. Zo worden incassokosten voorkomen en kan de beslagrijke voet beter worden gewaarborgd. De gemeente sloot zich bij dit initiatief aan.

Afgelopen jaar startten gesprekken met de zorgverzekeraars Menzis en VGZ over dwangincasso vanwege een achterstand in de premiebetaling (“bronheffing”). Bekeken wordt hoe mensen met een bijstandsuitkering gestimuleerd kunnen worden uit de bronheffing te komen en alsnog gebruik te maken van de collectieve zorgverzekering.

Schuldregelingen

In 2014 waren er 4.026 (in 2013: 4.343) aanvragen voor schuldhulpverlening. Deze daling komt omdat er minder burgers zijn met regelbare schulden en omdat het proces halverwege het jaar wijzigde. Tot dat moment werd iedereen die zich met een financiële hulpvraag meldde, ingepland voor een individueel gesprek. Veel mensen belden af, meldden zich opnieuw voor een nieuwe afspraak of bleven weg zonder bericht. Vanaf juli 2014 worden mensen daarom eerst doorverwezen naar een groepsgewijze voorlichting. Daar is meer tijd voor uitleg. De burger krijgt zo meer gelegenheid om de grote consequenties (auto weg doen, huis verkopen, kostgeld vragen van meerderjarige inwonende kinderen) van een traject van schuldhulpverlening te overdenken en aanvaarden. 698 mensen maakten gebruik van de voorlichting. Dit aantal is meegeteld in het totaal aantal aanvragen voor schuldhulpverlening.

In 2014 zijn er 2.821 (3.564 in 2013) financiële scangesprekken gevoerd. Tijdens dit scangesprek wordt een beoordeling gemaakt of burgers voor schuldhulpverlening in aanmerking komen, of een advies voldoende is of dat er eerst andere zaken geregeld moeten worden. Bij het laatste gaat het dan bijvoorbeeld om het afronden van een echtscheiding of het inzetten van andere hulpverlening.

Indien een minnelijke schuldregeling schuldhulpverlening aan de orde is, volgt een aanvraag voor de workshop ‘administratie sorteren’ om een overzicht te creëren van alle inkomsten en uitgaven. Er zijn 1.655 (in 2013: 1.982) burgers aangemeld voor het product schuldregeling.

De complexiteit van het opzetten van regelingen neemt toe. Burgers hebben veel begeleiding nodig om uitval gedurende het traject te voorkomen. Ook is er vaak sprake van niet-saneerbare schulden, omdat schuldeisers niet akkoord gaan met de voorgestelde regeling. Vooral vorderingen van de Belastingdienst en boetes van het CJIB vormen vaker een probleem.

Budgetbeheer wordt ingezet als instrument om nieuwe schulden te voorkomen. Eind 2014 maken 2.700 (2013: 2.400) burgers gebruik van deze dienstverlening.

Sociale kredietverlening

Aan meer een groter aantal burgers (570 in 2014 tegen 440 in 2013) die elders geen krediet kunnen krijgen in verband met hun leeftijd, inkomen of problemen bij eerdere kredieten, is een sociaal krediet verstrekt waarmee zij alsnog een noodzakelijke vervangingsuitgave of inlossing van betalingsachterstanden konden doen. Wanneer een aanvraag wordt afgewezen, vindt in het adviesgesprek ondersteuning en doorverwijzing plaats, onder andere naar de schuldhulpverlening. Meer en meer komt in deze dienstverlening het accent te liggen op dit soort op preventiegerichte adviesgesprekken. In 2014 zijn 1.570 adviesgesprekken gevoerd tegenover 952 in 2013. Overigens is ongeveer een kwart van de kredieten gebruikt voor een (volledige) schuldsanering, de rest voor andere doeleinden.

Hypothecaire kredieten

Meer burgers met een eigen woning met betalingsproblemen doen een beroep op deze dienstverlening (643, dit is 16 % meer dan in 2013), waarvoor echter minder vaak (nu 75 maal tegenover 121 in 2013) daadwerkelijk hulp kon worden geboden door het inzetten van een (hypothecair of sociaal) krediet. De afspraken die lokaal en landelijk zijn gemaakt tussen banken en schuldhulpverlening om gezamenlijk tot oplossing te komen, werpen inmiddels vruchten af, waarbij met bemiddeling van de schuldhulp een regeling met de eigen hypotheekverstrekker wordt getroffen. Ruim 90 klanten konden zo, vaak door directe bemiddeling vanuit het adviesgesprek, met een aangepaste hypotheekregeling alsnog in de eigen woning blijven met uitzicht op een financieel gezonde situatie.

Pandhuis

Het Pandhuis biedt door pandkredieten soelaas voor korte-termijn financiële problemen en bedient een doelgroep die op andere wijze vaak niet in beeld komt. Het Pandhuis fungeert daarmee als vindplaats voor mensen met ernstige schuldenproblemen, die dan ook worden doorverwezen naar de schuldhulpverlening. Nadat als gevolg van een dalende goudprijs in 2013 minder nieuwe beleningen konden worden afgesloten, is er nu weer sprake van een lichte groei (naar ruim 119.000 pandkredieten). Het uitstaand saldo is echter wel enkele procenten gedaald (naar € 25,6 miljoen). De nieuwe wetgeving rond pandbeleningen heeft geleid tot enkele aanpassingen in de bedrijfsvoering, vooral door de rente en kosten van beleningen samen te nemen tot één pandbeleenvergoeding, en door in de overeenkomsten duidelijker de voorwaarden voor pandbelening op te nemen.

Beschermingsbewind

Beschermingsbewind is een wettelijke beschermingsmaatregel wanneer iemand niet in staat is om op een verantwoorde manier zelf zijn financiële zaken te regelen. Dit door psychische- en/of medische oorzaak, door verkwisting of door problematische schulden. Benoeming van de beschermingsbewindvoerder geschiedt door de kantonrechter. Vooral onderbewindgestelden uit de laatste twee categorieën zijn gebaat bij een bewindvoerder uit de gemeentelijke organisatie, zodat de dienstverlening (o.a. schuldhulp en begeleiding) integraal kan worden aangeboden. Het aantal cliënten is in 2014 ten opzichte van 2013 verdubbeld naar 160.

Financiële hulpverlening

Toelichting financieel resultaat	€ 0,5 mln. V
<u>Pandhuis vervallen veilingoverschotten</u> Indien het pand niet uiterlijk binnen de overeengekomen beleenperiode is opgehaald, wordt het pand in openbare veiling verkocht. Indien er daarna nog een restopbrengst is, mag de klant tot 2 jaar daarna dit bedrag ophalen. Restopbrengsten die na 2 jaar niet zijn opgehaald vallen vrij in het resultaat. In 2014 valt € 0,3 mln. vrij in verband met niet opgehaalde restopbrengsten van 2012.	€ 0,3 mln.V/I
<u>Overig</u> Dit voordeel wordt grotendeels verklaard door een gedeeltelijke vrijval van de voorziening reorganisaties.	€ 0,2 mln.V/I

Gemeentelijk minimabeleid

Door de economische crisis en de aanhoudende werkloosheid deden in 2014 deden meer burgers een beroep op de Haagse minimavoorzieningen. Door burgers actief te benaderen over het voorzieningenaanbod, bijvoorbeeld op de armoedebeurs die door 5.000 Hagenaars werd bezocht, weten steeds meer minima van welke regelingen zij gebruik kunnen maken. Ook het afschaffen van de eigen bijdrage voor de Ooievaarspas heeft een positief effect gehad op het bereik. Uit het hoge bereik blijkt dat de minimavoorzieningen van de gemeente Den Haag in een behoefte voorzien. Een aantal huishoudtypen (bijvoorbeeld echtparen) zou zonder aanvullende gemeentelijke ondersteuning structureel tekort komen. Door het Rijk zijn in 2014 extra middelen aan de gemeenten voor maatwerk via de individuele bijzondere bijstand verstrekt. Deze middelen zijn onder andere ingezet om ouderen een extra bijdrage te geven uit het ouderenfonds, kinderen uit gezinnen die gebruik maken van de voedselbank van een warme jas en schoenen te voorzien en ervoor te zorgen dat het budget voor de uitvoer van landelijke koopkrachttegemoetkoming toereikend was voor de hele doelgroep.

Individuele bijzondere bijstand

Met de individuele bijzondere bijstand is maatwerk geleverd. Haagse burgers die met onvoorziene bijzondere kosten worden geconfronteerd konden hierop een beroep doen. In gevallen met meervoudige problemen die het sociale en maatschappelijk functioneren belemmeren, of een stapeling

van niet te voorziene meerkosten, kan bijzondere bijstand worden ingezet. De individuele bijzondere bijstand is ook ingezet om Haagse burgers die geen Wwb-uitkering ontvangen, zoals werkende armen, gericht te ondersteunen.

Aandacht voor doelgroepen

- Leerlingen met een Ooievaarspas konden bij de start van het schooljaar 2014-2015 de benodigde schoolspullen aanschaffen. Deze regeling is in de plaats van de schoolkostenregeling gekomen. 16.700 in plaats van de verwachte 15.000 leerlingen hebben hier gebruik van gemaakt. De nieuwe regeling is daarmee een succes.
Verder is afgelopen najaar aan ca. 2.000 kinderen met ouders in financiële problemen een winterjas en schoenen gegeven.
- Ouderen hebben dit laatste jaar van het ouderenfonds een extra uitkering ontvangen samen met de koopkracht tegemoetkoming. In totaal hebben ca. 11.000 ouderen met een inkomen tot 110% van het sociaal minimum in november een extraatje van € 125,- ontvangen. Dit is boven verwachting. In totaal is ca. 90% van de doelgroep bereikt. Door de afschaffing van categoriaal beleid per 2015 is een oplossing voor ouderen gezocht en gevonden bij een extra premieverlaging voor de collectieve, aanvullende zorgverzekering voor minima per 2015. Verder hebben meer dan 13.000 ouderen met een Ooievaarspas gebruik gemaakt van het gratis OV.
- De tegemoetkoming voor chronisch zieken en gehandicapten kende ook in 2014 een verdere stijging. Ruim 11.000 chronisch zieken en gehandicapten hebben dit financiële extraatje ontvangen.
- Haagse burgers die langdurig moeten rondkomen van een laag inkomen kregen ook dit jaar een toeslag waarmee zij kunnen voorzien in vervangingsuitgaven voor huisraad. 16.718 minimahuishoudens hebben van deze regeling gebruik gemaakt.

Ooievaarspas

De Haagse Ooievaarspas biedt korting op sportieve, culturele of recreatieve activiteiten met een educatief karakter. Tevens biedt de pas ouderen toegang tot gratis openbaar vervoer en kinderen van ouders met lage inkomens een volledige vergoeding van sport en cultuur. Daarnaast kunnen schoolgaande kinderen de pas gebruiken om de vrijwillige ouderbijdrage op scholen te voldoen en om hun eerder genoemde schoolspullen aan te schaffen. In totaal waren er meer dan 88.000 pashouders in 2014.

Collectieve zorgverzekering voor minima

Met het collectief contract voor minima wordt een uitgebreid aanvullend pakket geboden. Uit het dit jaar gehouden klanttevredenheidsonderzoek blijkt dat de deelnemers dit aanbod met een 8 waarderen. De extra uitkering uit het gemeentefonds is wegens het vervallen van de landelijke regeling Compensatie Eigen Risico aangewend om de groei van het aantal deelnemers op te vangen. Tevens heeft de inkomensgroep van 110-130% van het sociaal minimum een extra premiekorting ontvangen. Het eigen risico en eigen bijdragen zijn reeds meeverzekerd.

Gemeentelijk armoede- en schuldenbeleid

Toelichting financieel resultaat	€ 0,6 mln. N
<u>Schoolkosten</u>	€ 0,5 mln.N/S
Tot en met augustus er is een overschrijding van de schoolkostensubsidie van € 0,2 mln. Vanaf schooljaar 2014/2015 geeft Den Haag leerlingen met een Ooievaarspas een bijdrage voor schoolspullen. Vanwege het succes hiervan is € 0,3mln. extra subsidie verstrekt. Deze actie heeft ook een positieve uitwerking gehad op het aantal verstrekte fietsen voor brugklassers en op aanvragen voor sport en cultuur. Vanaf 2015 is een intensivering van middelen voor het armoedebeleid ingezet, waarmee deze structurele overschrijding wordt opgevangen.	
<u>Overig</u>	€ 0,1 mln.N/I

Enmalige rijksuitkeringen voor minima

Toelichting financieel resultaat	€ 0,3 mln. V/I
In totaal zijn er minder voorzieningen uitgekeerd dan begroot. Dit wordt mede veroorzaakt door de regeling pas in het najaar van 2014 bekend is geworden. De verwachting is dat in het eerste kwartaal van 2015 nog aanvragen voor de eenmalige uitkering zullen worden afgehandeld.	

Participatie 3D

Toelichting financieel resultaat	€ 0,5 mln. N/I
<u>Projecten invoering 3D's</u>	
Voor de invoering van de 3D's is een centraal budget beschikbaar gesteld. Uit dit budget wordt voor een mix van projecten bekostigd, waaronder IT-toepassingen ten behoeve van de invoering van de Participatiewet. Het nadeel van € 0,5 mln zal via het centrale budget op programma 17 worden afgerekend bij resultaatbestemming.	

Kinderopvang SZW

Aanvullend op de kinderopvangtoeslag die de Belastingdienst verstrekt aan burgers met een bijstandsuitkering en een traject naar werk, verstrekt de gemeente een extra tegemoetkoming van 5% in de kosten voor de kinderopvang. In totaal hebben in 2014 211 uitkeringsgerechtigden in een traject naar werk de extra tegemoetkoming van 5% gekregen.

Daarnaast verstrekt de gemeente aan burgers die om sociaal medische redenen niet voor hun kind kunnen zorgen een inkomensafhankelijke tegemoetkoming in de kosten kinderopvang. Voor de 150 burgers met een sociaal-medische indicatie en een bijstandsuitkering vergoedt de gemeente de totale kosten kinderopvang, op basis van het wettelijk uurtarief.

Wet op de lijkbezorging

In 200 gevallen is een beroep op de gemeente gedaan in het kader van de Wet op de lijkbezorging. Indien van een overledene geen nabestaanden bekend zijn, ontvangt de gemeente een melding. De gemeente stelt dan een onderzoek in en regelt de uitvaart en de afhandeling van de nalatenschap. Door individualisering en vergrijzing is het aantal meldingen verder gestegen.

Bijzondere hulpverlening huisvesting

125 Haagse gezinnen met kinderen tot 18 jaar die door een calamiteit dakloos werden, hebben een beroep moeten doen op de Stichting Noodopvang Haaglanden. Dit is minder dan de verwachte 150-160 gezinnen. Met het project vermindering huisuitzetting is in samenwerking met de woningbouwcorporaties de toestroom beperkt.

Beheer gemeentelijk vastgoed

Toelichting financieel resultaat	Sociale werkvoorziening	€ 5,0 mln. N/I
---	-------------------------	-----------------------

Afwaardering kassencomplex

In mei 2014 heeft het college besloten de werkzaamheden van de Haeghe Groep in een kassencomplex te beëindigen en het complex in het vierde kwartaal van 2014 te sluiten. Dit betekent dat per 31 december 2014 op grond van het BBV de boekwaarde van dit complex overeen moet komen met de marktwaarde op basis van een recente taxatie. Als gevolg hiervan bleek het noodzakelijk een bedrag van € 5 mln. af te waarden.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

(bedragen x € 1.000)

Programmatotaal 2014	Uitkomst 2014		Actuele begroting 2014		Resultaat 2014		Ontwerp- begroting 2014	
Lasten	643.260		641.054		2.206	N	634.023	
Baten	533.983		532.693		1.289	V	523.946	
Saldo exclusief reserves	109.278	N	108.361	N	917	N	110.077	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	10.152		10.152		-	-	8.911	
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	59.376		60.396		1.021	N	7.244	
Saldo inclusief reserves	60.054	N	58.117	N	1.938	N	111.744	N

Neutrale ontwikkelingen, geen financieel resultaat

Werkgelegenheid

Op het product werkgelegenheid is er voor € 1,7 mln. minder aan lasten gerealiseerd. Deze lagere lasten leiden echter niet tot een resultaat omdat de financiering uit het Participatiebudget wordt vastgesteld op basis van werkelijk gerealiseerde lasten en hierdoor dus ook een lagere dekking ontstaat. Het gaat om de volgende lasten:

Gesubsidieerde arbeid € 0,4 mln.N/I

De Stichting Werkbij is een aan de gemeente verbonden partij, waarvan het resultaat voor rekening van de gemeente komt. De stichting is risicodrager inzake de WGA (Werkhervatting Gedeeltelijk Arbeidsongeschikten) en heeft een nadelig resultaat door niet begrote uitgaven inzake de te betalen WGA-uitkeringen.

Apparaat € 0,9 mln.V/I

Het voordeel van € 0,9 mln wordt grotendeels verklaard door gedeeltelijke vrijval van de voorziening reorganisaties. Medewerkers die bij de reorganisatie niet op een functie geplaatst worden, zijn sneller dan verwacht doorgestroomd naar een reguliere baan. Verder is door reorganisaties in de afgelopen jaren veel geïnvesteerd in huisvesting, waardoor dit jaar veel reguliere huisvestingskosten, zoals vervanging inventaris, niet gemaakt hoefden te worden.

Participatie € 0,9 mln.V/I

Voor taaltrainingen is een budget gereserveerd voor de jaren 2013-2014. Dit budget was niet gebaseerd op de grootte van het klantenbestand omdat onbekend was hoeveel participatieklanten behoefte hadden aan een taaltraining.

Overig € 0,3 mln.V/I

Baten € 0,7 mln.N/I

Tegenover de in dit kader toegelichte lagere werkelijk gerealiseerde lasten staat een bedrag aan lagere baten van € 0,7 mln. Dit omdat de financiering wordt vastgesteld op basis van werkelijke gerealiseerde lasten.

Onttrekkingen bestemmingsreserves € 1,0 mln.N/I

Het product Werkgelegenheid heeft in 2014 minder lasten gemaakt, de toelichting hierop is hierboven beschreven. De lasten worden deels gefinancierd uit de bestemmingsreserves, waardoor hier minder uit onttrokken is: van de € 8,3 mln. begrote onttrekkingen uit de reserves is € 7,3 mln. gerealiseerd. De overige € 1,0 mln. zal in 2015 worden gerealiseerd. Het gaat hier om de reserves 'Werkgelegenheid in het bijzonder afbouw van ID en WIW banen' (€ 0,6 mln.) en de reserve 'Bestemmingsreserve Jeugdwerkloosheid Haaglanden' (€ 0,4 mln.).

(bedragen x € 1.000)

Uitkomst 2014-2013	Uitkomst 2014	Uitkomst 2013	Vershil 2013-2014
Lasten	643.260	596.976	46.284 N
Baten	533.983	516.048	17.935 V
Saldo exclusief reserves	109.278 N	80.928 N	28.350 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	10.152	36.710	26.558 V
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	59.376	7.236	52.140 V
Saldo inclusief reserves	60.054 N	110.402 N	50.348 V

Uitkomst 2014 - 2013

Algemene Bijstandsverlening € 61,7 mln V

De lasten voor bijstandsuitkeringen waren in 2014 ruim € 32 mln. hoger dan in 2013. Dit komt door de groei van het uitkeringenbestand met 1.504 WWB-levensonderhoud en 165 IOAW-uitkeringen. Daar staat een groei van de rijksbijdrage met € 10,6 mln. ten opzichte van 2013 tegenover. Verder zijn de baten uit vorderingen € 7,8 mln. hoger dan in 2013.

Het verschil in de dotaties en onttrekkingen is grotendeels het gevolg van het opheffen van de egaliseringsreserve Inkomensvoorzieningen. In de collegeonderhandelingen is overeengekomen deze reserve op te heffen en het resultaat op deze taken voortaan met de algemene reserve te verrekenen. Daar waar de reserve in 2013 nog met € 27,1 mln. werd verhoogd, werd deze in 2014 tot nul gereduceerd door het met € 48,2 mln. te verlagen. Het verschil tussen 2013 en 2014 is € 75,3 mln.

Werkgelegenheid € 2,9 mln. N

Bij gesubsidieerde arbeid is meer uitgegeven aan de doelgroepen jongeren, 55+ en personen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt en bij participatie meer aan de uitvoering van de sluitende aanpak (sociaal casemanagers) en een stijging van taaltrainingen voor totaal € 8,2 mln.

Bij re-integratie zijn de baten afhankelijk van de werkelijke gerealiseerde lasten. Als gevolg hiervan stijgen de baten met € 3,2 mln. Daarnaast is voor dekking van de WSW een extra baat opgenomen van € 1,9 mln.

De hogere dotatie aan de reserve is opgebouwd uit € 2 mln. lagere dotatie aan de reserve 'Werkgelegenheid in het bijzonder afbouw van ID en WIW' en € 6,8 mln. hogere dotatie aan de reserve 'Bestemmingsreserve Jeugdwerkeloosheid Haaglanden'.

Ook de onttrekkingen aan de reserves zijn afhankelijk van de werkelijk gerealiseerde lasten. Als gevolg hiervan stijgen de onttrekkingen met € 5 mln.

Schuldhelpverlening € 2,8 mln. N

In 2012-2013 was er nog een groot deel van het Participatiebudget bestemd voor Schuldhelpverlening. Aangezien in het Participatiebudget steeds minder ruimte komt voor besteding aan schuldhelpverlening als flankerende voorziening bij re-integratie trajecten droogt deze financieringsbron langzaam op. Hierdoor wordt ten behoeve van Schuldhelpverlening in 2014 miljoen minder onttrokken dan in 2013 € 0,9 mln N).

Financiële hulpverlening € 1,2 mln. V

Bij Financiële hulpverlening is in 2014 een hoger resultaat gerealiseerd (baten) van € 1,2 mln. dan in 2013. De belangrijkste oorzaak hiervan is het vrijvallen van € 1,4 mln. SAS-depots rentevoordelen. Deze voordelen zijn ontstaan in de voorliggende jaren bij de afwikkeling.

Participatie 3D € 1,0 mln. N

In 2014 is de invoering van de Participatiewet, welke met ingang van 2015 in werking treedt, voorbereid.

Eenmalige Rijksuitkering € 2,6 mln N

Ter versterking van het armoede- en schuldenbeleid met specifieke aandacht voor ondersteuning van kinderen die in armoede opgroeien.

WSW € 2,2 mln. N

Hieronder valt een extra bijdrage aan de Sociale Werkvoorziening € 1,9 mln N

Diversen € 1,0mln. N

(bedragen x € 1.000)

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve	Res. best.	Uitkomst 2014			Begroting 2014		
		Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.	Vrijval
Reserve compensatie cs	0	0	1.000	500	0	1.000	500
Bestemmingsreserve afbouw ID-banen	0	2.000	5.686	0	2.000	6.285	0
Bestemmingsreserve Chronisch zieken incl ouderen	0	0	0	2.332	0	0	2.332
Bestemmingsreserve Jeugdwerkloosheid Haaglanden	0	8.131	1.642	0	8.131	2.064	0
Egalisatiereserve Inkomensvoorzieningen (voorheen WWB I-deel)	-1.000	21	0	46.000	21	0	46.000
Reserve compensatie cs	15	0	0	2.215	0	0	2.215
Totaal	-985	10.152	8.328	51.047	10.152	9.349	51.047

(bedragen x € 1.000)

Saldi reserves/voorzieningen /investeringen	Uitkomst 2014	Begroting 2014	Uitkomst 2013
Eindsaldo 31-12 Reserves	23.910	22.889	74.118
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	8.231	9.686	8.796
Investeringen	1.221	1.153	0

2.8 Programma Zorg en Welzijn

Coördinerend portefeuillehouder: Karsten Klein

Hebben we bereikt wat we hebben beoogd?

Het programma Zorg en Welzijn is gericht op:

- het stimuleren van eigenaarschap door burgers in wijken en van een zorgzame samenleving
- meer zelfstandigheid van kwetsbare mensen onder andere ouderen en gehandicapten
- zorg aan daklozen, verslaafden, prostituees en slachtoffers van huiselijk geweld
- een betere volksgezondheid.

Eigen initiatief en zelfoplossend vermogen van burgers word gehonoreerd en gestimuleerd.

De voorzieningen voor maatschappelijke ondersteuning dragen vooral bij aan het langer zelfstandig wonen en aan het blijven meedoen aan de maatschappij. Met de huidige voorzieningen slaagt de gemeente Den Haag erin om het aandeel burgers met een Wmo-voorziening dat zelfstandig kan blijven wonen stabiel te houden.

Topindicator	Realisatie 2014	Begroting 2014	Realisatie 2013	Nulmeting 2009
WMO				
Het aandeel klanten met een Wmo-voorziening dat aangeeft dat deze voorziening bijdraagt aan het zelfstandig kunnen blijven wonen.	89%	90%	89%	84%
<i>Bron: SGBO-onderzoek tevredenheid cliënten WMO (realisatie is t-1)</i>				

Een tweede topindicator is het aantal gestarte trajectplannen en het aantal succesvol afgesloten trajecten voor dak- en thuislozen. Het trajectplan beschrijft de persoonsgebonden aanpak van de problemen van de cliënt. Succes betekent dat in het rapportagejaar wordt geconstateerd dat een cliënt gedurende 15 achtereenvolgende maanden beschikt over een regulier inkomen, huisvesting, een stabiel contact met de zorgverlening en dagbesteding (stabiele mix). De nulmeting van 2011 is het uitgangspunt. In dat jaar werkte het coördinatiepunt (CCP) nog niet met zorgpassen, waardoor een grote groep cliënten wel in de nachtopvang verbleef maar niet in beeld was bij het CCP. Deze groep dient nu eerst een zorgpas te halen bij het CCP, alvorens zij toegelaten worden tot de nachtopvang. Alle zorgpassen worden nu geregistreerd. Dat verklaart waarom bij de realisatie 2014 sprake is van een ruime verdubbeling ten opzichte van de begroting.

Topindicator	Realisatie 2014	Begroting 2014	Realisatie 2013	Nulmeting 2009
Aantal gestarte trajecten	1.379	600	1.147	598
Aantal succesvol afgesloten trajecten	585	500	422	525
<i>Bron: Centraal Coördinatiepunt (CCP) Maatschappelijke Opvang en openbare geestelijke gezondheidszorg</i>				

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Financiële cijfers

(incl. dotaties en ontrekkingen, bedragen x € 1 mln)

Activiteiten in 2014	Uitkomst 2014			Begroot saldo 2014	Resultaat 2014
	Lasten	Baten	Saldo		
Hulp bij het huishouden ouderen en gehandicapten	47,7	12,8	34,9 N	37,7 N	2,9 V
Vervoer ouderen en gehandicapten	27,0	0,4	26,6 N	24,3 N	2,3 N
Woonvoorzieningen ouderen en gehandicapten	10,1	0,0	10,1 N	10,8 N	0,7 V
Wet Maatschappelijke Ondersteuning 3D	4,6	0,0	4,6 N	9,4 N	4,8 V
Ruimtebedende wijkcentra	-0,3	0,0	0,3 V	0,0 V	0,3 V
Vrijwilligerswerk	4,7	0,5	4,2 N	4,5 N	0,4 V
Ouderenparticipatie	2,8	0,8	2,1 N	1,7 N	0,4 N
Ondersteuning ouderen	4,1	0,0	4,1 N	4,1 N	0,1 V
Mantelzorg	2,4	0,0	2,4 N	3,0 N	0,7 V
Beleid voor mensen met een beperking	0,6	0,3	0,4 N	0,4 N	0,1 V
Emancipatie	1,5	0,0	1,5 N	1,6 N	0,1 V
Maatschappelijk werk	8,0	0,0	8,0 N	8,0 N	0,0 -
Advies, informatie en sociaal juridische diensten	9,8	0,0	9,8 N	9,7 N	0,1 N
Geweld in afhankelijkheids-relaties	9,8	0,6	9,2 N	9,3 N	0,1 V
Thuislozenzorg	20,4	4,9	15,5 N	16,4 N	1,0 V
Verslavingszorg	7,9	3,1	4,8 N	5,3 N	0,5 V
Ambulancezorg	11,4	12,0	0,6 V	0,4 N	1,0 V
Openbare gezondheidszorg	29,3	11,3	17,9 N	17,7 N	0,3 N
Sociaal cultureel werk	24,2	0,8	23,3 N	23,7 N	0,4 V
Samenlevingsopbouw (opbouwwerk m.n. Boog)	2,0	0,0	2,0 N	1,8 N	0,2 N
Forensische geneeskunde ihkv wet op de lijkbezorging	0,6	0,2	0,4 N	0,5 N	0,1 V
Interne/ externe leveringen (OCW)	0,0	1,3	1,3 V	1,3 V	0,0 -
Sociaal cultureel werk gehandicapten	1,0	0,0	1,0 N	1,0 N	0,0 -
Maatschappelijk activeringswerk	0,4	0,0	0,4 N	0,4 N	0,0 -
Beheer gemeentelijk Vastgoed	11,3	11,9	0,6 V	0,5 V	0,1 V
Totaal	241,2	60,9	180,3 N	190,2 N	9,9 V

Hulp bij het huishouden ouderen en gehandicapten

Met hulp bij het huishouden kunnen mensen met (ouderdoms-) beperkingen langer zelfstandig thuis blijven wonen. In 2014 ontvingen 14.325 mensen in Den Haag hulp bij het huishouden, dat is 2% minder dan in 2013. De klanten zijn over het algemeen tevreden over de kwaliteit van de hulp. Er zijn geen wachtlijsten. Voor de hulp bij het huishouden heeft de gemeente op dit moment met 23 aanbieders een contract. De hulp wordt daarbij zoveel mogelijk wijkgericht georganiseerd.

Van de klanten heeft 77% een indicatie voor eenvoudige hulp (HH1) en 23% voor complexere hulp (HH2). In 2013 ontving 74% van de klanten HH1 en 26% HH2. Dat betekent dat nog steeds klanten van zware hulp doorstromen naar lichte hulp bij het huishouden.

Burgers kunnen kiezen uit zorg in natura of een persoonsgebonden budget (PGB), dat is een bedrag om zelf hulp bij het huishouden in te kopen. In 2014 kreeg 12% van de hulpvragers een indicatie voor een pgb en 88% voor zorg in natura. Ter vergelijking; in 2013 ontving 14% van de klanten een PGB en 86% zorg in natura. Er is dus sprake van een lichte daling in het aantal PGB's. Deze lichte verschuiving van PGB naar zorg in natura wordt veroorzaakt door strengere controle van PGB's en een betere voorlichting over PGB.

De methode die in 2014 gebruikt wordt om het aantal klanten weer te geven, wijkt af van de methode die voorheen gebruikt werd. Vorig jaar werd gewerkt met een peildatum (31 december) voor klanten die op dat moment hulp kregen. Vanaf nu wordt iedereen geteld die gaande het jaar hulp bij het

huishouden heeft gehad. Dit verklaart waarom de huidige cijfers hoger liggen dan de in de begroting geraamde aantallen. Deze methode is een nieuwe manier van meten en geeft een verbeterde en realistischer weergave van het daadwerkelijke aantal mensen dat gedurende het hele jaar hulp bij het huishouden heeft gehad.

Het Rijk bezuinigt 40% op de hulp bij het huishouden. In het coalitieakkoord 'Vertrouwen op Haagse Kracht' is deze rijksbezuiniging zowel structureel als incidenteel verzacht. Dit leidt ertoe dat de Hulp bij het Huishouden in Den Haag zoveel mogelijk kan worden gecontinueerd en dat de transitie naar wijkzorgcoöperaties goed kan worden voorbereid.

Op verzoek van de gemeenteraad is extra aandacht besteed aan de controles op PGB-bestedingen. 1.510 klanten met een PGB hulp bij het huishouden zijn gevraagd om hun administratie van de jaren januari 2011 tot en met juli 2014 bij de gemeente in te leveren. Hiermee zijn 407 onrechtmatig bestede PGB's opgespoord. Die zijn allemaal teruggevorderd. Van deze 407 klanten hebben ongeveer 200 klanten het PGB behouden en 207 PGB's zijn gestopt of omgezet in zorg in natura. De controle van het laatste halfjaar van 2014 bij deze klanten is niet uitgevoerd aangezien de kosten de baten ruim overstijgen. Vanaf 2015 is de Sociale Verzekerings Bank verantwoordelijk voor de controle op de betaling en besteding van het PGB.

Toelichting financieel resultaat	€ 2,9 mln. V
<u>Extra baten door eigen bijdrage en terugvordering onterechte PGB's</u>	€ 1,1 mln.V/I
Voor ruim € 0,9 mln. wordt dit verklaard door de opgelegde vorderingen van 407 PGB's die de klanten niet kunnen verantwoorden. Dit is de uitkomst van een alomvattende controle van de PGB bestedingen en administratie van de laatste 3,5 jaar. De overige € 0,2 mln. worden verklaard door de hoger dan verwachte inning van de eigen bijdrage voor 2012 en 2013.	
<u>Minder lasten bij de verstrekte voorzieningen bij hulp bij het huishouden</u>	€ 1,5 mln.V/I
Een verdere afname van het aantal en bedrag van de PGB's heeft plaatsgevonden door strengere controle en verbeterde voorlichting. Mede hierdoor is het bedrag bij de zorg in natura iets toegenomen.	
<u>Meer lasten apparaat</u>	€ 0,5 mln.N/I
In 2013 is besloten aanvragen voor individuele voorzieningen (= hulp bij het huishouden, vervoer en woonvoorzieningen) zo veel mogelijk digitaal af te handelen. De verwachting was dat hierdoor 40% formatiereductie mogelijk was. Dit is ook in de begroting verwerkt. De praktijk laat zien regelmatig aanvullend contact nodig is om de aanvragen te kunnen afhandelen. Daarnaast zijn er in 2014 8% meer besluiten op aanvragen genomen dan in 2013. Per saldo resulteert een tekort bij de aanvraag en afhandeling van individuele voorzieningen van € 1,0 mln. waarvan € 0,5 mln. bij hulp bij het huishouden.	
<u>Niet besteed transitiebudget WMO</u>	€ 0,6 mln.V/I
In de begroting van hulp bij het huishouden zat in 2014 een door het Rijk beschikbaar gesteld transitiebudget voor WMO bedoeld voor de voorbereiding op een geruisloze implementatie van de AWBZ-begeleiding. Veel projecten hadden opstarttijd nodig waardoor het zwaartepunt van de transitie WMO in 2015 ligt. Hierdoor is nu een voordeel behaald.	
<u>Overig</u>	€ 0,2 mln.V/I

Vervoer en woonvoorzieningen ouderen en gehandicapten

Contracten

Begin 2014 zijn zowel het contract voor de levering en onderhoud van trapliften als het contract voor levering en onderhoud van hulpmiddelen (rolstoelen, scootmobielen etc.) na een Europese aanbestedingsprocedure opnieuw gegund.

In 2014 is in de nieuwe contracten meer nadruk gelegd op de herinzetbaarheid van hulpmiddelen.

Wanneer een burger een hulpmiddel niet meer nodig heeft, wordt dit door de leverancier teruggenomen, nagekeken en opnieuw ingezet voor een andere burger. Hierdoor zijn minder nieuwe hulpmiddelen nodig. Het (financiële) effect van de nieuwe contracten zal pas geleidelijk aan manifest worden, immers uitsluitend de nieuwe leveringen van hulpmiddelen vallen hieronder. Voor hulpmiddelen die in het verleden aan burgers zijn verstrekt, gelden nog de oude voorwaarden en prijzen. De nieuwe contracten anticiperen op de rijkskorting op hergebruik van € 0,5 mln. in 2015 tot € 1,6 mln. structureel vanaf 2017.

Voorzieningen gehandicapten

In 2014 werden 1.588 scootmobielen geleverd, dat is 9% meer dan in 2013. Er werden 980 rolstoelen geleverd, dat is 18% minder dan in 2013. Deze afnemende trend is al langer zichtbaar en is onder andere het gevolg van het niet meer verstrekken van rolstoelen voor kortdurend gebruik. Deze rolstoelen kunnen veelal worden geleend en hoeven niet door de gemeente te worden verstrekt.

Taxibus

Bijna 13.000 Hagenaars maakten in 2014 ruim 650.000 ritten met de Taxibus. Dat is 12% meer dan in 2013. Door de aanhoudende groei heeft de vervoerder extra voertuigen en mensen ingezet om het dienstverleningsniveau op een goed peil te houden. In 2014 werd, net als in 2013, voldaan aan de norm (93%) voor op tijd rijden; gemiddeld 93,5 % van de ritten werd op tijd uitgevoerd.

Toelichting financieel resultaat	€ 2,3 mln. N
<u>Gebruik van vervoersvoorzieningen</u>	€ 0,6 mln. N/S
De grotere besteding is in lijn met de overschrijdingen in 2012 en 2013. De lasten zijn op vrijwel hetzelfde niveau gebleven als in 2013. De begroting is hier niet op aangepast omdat de budgetten en voorzieningen binnen de WMO (breder dan alleen Woonvoorzieningen) volop in beweging zijn.	
<u>Toename van het aantal gebruikers van de Taxibus</u>	€ 1,1 mln. N/S
Het aantal taxiriten is met 12% gestegen en deze stijging weerspiegelt zich ook in de lasten.	
<u>Overig</u>	€ 0,6 mln. N I/S
De bijdrage aan wijkbussen was hoger (€ 0,2 mln. N) en de aanvraag en afhandeling van individuele voorzieningen waren duurder (€ 0,2 mln. N).	

Woonvoorzieningen ouderen en gehandicapten

Er zijn 2.833 woningaanpassingen (inclusief trapliften) aangelegd in 2014. Dat is 14% meer dan in 2013. De in 2013 geconstateerde afname heeft niet doorgezet.

Toelichting Financieel resultaat	€ 0,7 mln. V
<u>Voordeel verstrekte woonvoorzieningen</u>	€ 0,7 mln. V/S
De onderbesteding in dit jaar is in lijn met de onderbesteding in 2012 en 2013, al is deze minder groot dan verwacht door de toename in woonaanpassingen met 14% (€ 0,8 mln.).	

Wet maatschappelijke ondersteuning 3D

In 2014 heeft de gemeente zich voorbereid op de decentralisatie van taken uit de Algemene wet bijzondere ziektekosten (AWBZ) naar de Wmo 2015. Per 1 januari 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor de begeleiding van burgers die beperkingen ondervinden bij het (zelfstandig) deelnemen aan de samenleving. Dit zijn veelal burgers met matige tot zware beperkingen op het gebied van zelfredzaamheid.

Begeleiding is bedoeld om de zelfredzaamheid te bevorderen, te behouden of te compenseren zodat men langer in de eigen omgeving kan blijven wonen. Men ontvangt individuele begeleiding, begeleiding in groepsverband of een combinatie hiervan. Om in terminologie onderscheid te maken ten opzichte van de oude situatie vervangen we 'AWBZ-begeleiding' door de term 'ondersteuning'.

Deze ondersteuning is in 2014 voor het jaar 2015 ingekocht middels een aanbesteding volgens het Zeeuws model. Dit houdt in dat de gemeente het tarief bepaalt dat de aanbieders vervolgens dienen te accepteren voor een geslaagde aanbesteding. De gemeente heeft met 40 aanbieders een contract gesloten en hoopt op deze manier de continuïteit van de ondersteuning aan de burgers te waarborgen.

In 2014 zijn de voorbereidingen getroffen voor het openen van 13 wijkcentra waar Hagenaars terecht kunnen voor algemene clientondersteuning. Het gaat hierbij informatie, advies en kortdurende begeleiding voor burgers die hun hulpvraag moeilijk kunnen verwoorden, beperkt inzicht in en overzicht hebben over problemen en mogelijke oplossingen en hulp nodig hebben bij het maken van keuzes. Onderdeel van de wijkcentra zijn de Servicepunten XL waarin frontoffice activiteiten van de Haagse welzijnsorganisaties zijn geïntegreerd en gecombineerd met een gemeentelijk Servicepunt.

Toelichting financieel resultaat

€ 4,8 mln. V

Projecten invoering 3D's

€4,8 mln. V/I

Het zwaartepunt van de transitie WMO door de decentralisatie van AWBZ-begeleiding komt meer in 2015 te liggen. Hierdoor is er nu een voordeel behaald wat wordt teruggestort op het centrale budget op programma 17.

Ruimtebiedende wijkcentra

Het Buurthuis van de Toekomst heeft tot doel meer samenwerking tussen maatschappelijke organisaties en meer gebruik van accommodaties. Het Buurthuis van de Toekomst maakt het mogelijk dat sportverenigingen, welzijnsorganisaties, zorginstellingen, scholen en diverse vrijwilligersinitiatieven gezamenlijk meer maatschappelijke taken oppakken en zo meer betrokken zijn bij behoeften en vraagstukken van de buurt, wijk of stadsdeel. In 2014 zijn 11 Buurthuizen van de Toekomst (BvdT) bijgekomen waarmee het totaal uitkomt op 39. In het kader van het evalueren en borgen van de meest succesvolle onderdelen van het tweejarig stimuleringsprogramma BvdT zijn o.a. de volgende activiteiten ondernomen:

- in de laatste drie stadsdelen zijn bijeenkomsten georganiseerd met de nieuwe doelgroepen die vanaf 2013 bij het concept BvdT werden betrokken, te weten het MKB en zelfstandigen zonder personeel. Gemiddeld werden deze avonden door 35 maatschappelijke organisaties en 33 bedrijven bezocht. Voor de bedrijven bleek vooral de drieslag klanten, imago en goed gesitueerd zijn in de wijk, de belangrijkste motivatie om deze avonden te bezoeken en nieuwe contacten te leggen;
- ook is een Expertmeeting BvdT georganiseerd waarbij vertegenwoordigers uit de wetenschap, de overheid en de Buurthuizen van de Toekomst reflecteerden op het onderwerp BvdT en vrijwilligers. Hieruit en mede uit de evaluatie van het project bij intern en extern betrokkenen is gebleken dat het project goede resultaten heeft geboekt;

- de toename in het multifunctioneel gebruik van accommodaties heeft geleid tot uitputting van het beschikbare budget van de subsidieregeling Impuls Buurthuis van de Toekomst en een stijging van de vraag naar vrijwilligers in het algemeen en naar specifieke functies zoals beheerders;
- Twee welzijnsaccommodaties hebben via een impuls subsidie de kans gekregen om zich door te ontwikkelen tot een financieel en programmatisch zelfstandig functionerend Buurthuis van de Toekomst;
- Er is een start gemaakt in de relatie tussen het BvdT en het cultuurbeleid.

Vrijwilligerswerk

Een speerpunt van het vrijwilligersbeleid is het verhogen van het aantal vrijwilligers. Er zijn inmiddels 135.000 Hagenaars vrijwilliger (27% van de Haagse bevolking). Hiermee wordt de sinds 2010 ingezette groei in het aantal vrijwilligers in Den Haag voortgezet. Om de toename te realiseren zijn de volgende activiteiten ingezet:

- het stimuleren van een professioneel vrijwilligersbeleid bij organisaties door advies, trainingen door Participatie Emancipatie Professionals (PEP) en begeleidingstrajecten voor het keurmerk Goed Geregeld;
- de lancering van de nieuwe vrijwilligersbank op www.denhaagdoet.nl waarmee het voor mensen gemakkelijker en aantrekkelijker is om een klus te vinden die bij hen past. Met de nieuwe vacaturebank zijn meer dan 100.000 mensen bereikt. De vacaturebank wordt maandelijks door 11.000 unieke bezoekers bezocht;
- de inzet van vrijwillige intercedenten voor het bemiddelen naar een passende vrijwilligersvacature en de training van vrijwilligers op de Servicepunten XL van de welzijnsorganisaties hebben het zicht op het aanbod van vrijwilligerswerk in de stadsdelen verbeterd. In dat verband zijn ook de 800 Hagenaars met WWB-uitkering in het kader van wederkerigheid bemiddeld.
- zichtbaarheid stimuleert het vrijwilligerswerk en verbetert ook haar imago: voor het WK Hockey zijn ruim 300 vrijwillige city hosts van de Ambassade van Den Haag geworven en getraind. Inmiddels is de Ambassade van Den Haag een zelfstandige stichting die ook de komende jaren bezoekers aan Den Haag gastvrij welkom heet;
- nieuwe doelgroepen met veel potentiële vrijwilligers zijn aangeboord, bijvoorbeeld via het Out of Office Volunteer Festival op de Grote Markt waar ruim 2.000 jongeren kennis hebben gemaakt met vrijwilligerswerk, of de Engelstalige vacaturebank www.volunteerthehague.nl waar vrijwilligerswerk ook voor expats vindbaar is gemaakt;
- tijdens NL Doet op 21 en 22 maart 2014 is maatschappelijk betrokken ondernemen gepromoot en zijn 2.500 Hagenaars aan de slag geweest op diverse klussen in de stad. Op 11 november 2014 is de Social Club Den Haag van start gegaan als ontmoetingsplek voor ondernemers die willen bouwen aan een mooier en sterker Den Haag;
- Door de decentralisaties wordt het belang van vrijwilligers groter. Daarom zijn vrijwillige vervoersdiensten in alle stadsdelen gestart, zijn extra middelen aan de boodschappenbegeleidingsdienst beschikbaar gesteld en zijn extra vrijwillige maatjes geworven voor bijvoorbeeld hulp bij administratie, preventie en het bestrijden van eenzaamheid. Daarnaast is ingezet op meer vrijwilligers in de jeugd- en zorgsector op basis van een onderzoek onder de belangrijkste instellingen in deze sector. Zo zijn er nu maatjes beschikbaar voor alleenstaande ouders en zijn ex-GGZ cliënten naar scholen gegaan om voorlichting te geven.

Bij het behouden van vrijwilligers is waardering belangrijk. In 2014 hebben 16 organisaties via de Waarderingsprijs van de gemeente Den Haag een passende waardering kunnen aanbieden aan hun vrijwilligers. Ook de gemeente laat zien hoe belangrijk vrijwilligers voor de stad zijn. Op 12 december 2014 zijn 3.500 vrijwilligers bedankt voor hun inzet tijdens het Haagse Helden Festival.

Ouderenparticipatie en Ondersteuning ouderen

Toelichting financieel resultaat

Ouderenparticipatie € 0,4 mln. N/I

Mantelzorgprojecten voor ouderen zijn betaald uit het budget mantelzorg en deels uit het budget voor ouderenbeleid. Hier staat een onderschrijding van € 0,4 mln) op Mantelzorg tegenover.

Ondersteuning Ouderen € 0,1 mln. V/I

Het resultaat is het gevolg van een onderbesteding op het subsidiebudget.

Het ouderenbeleid heeft als doelen goede participatie, ondersteuning en zorg. Hiervoor zijn de volgende activiteiten ondernomen:

- in elk stadsdeel is er een inlooppunt Centrum voor Ouderen gerealiseerd, in bestaande zorg- of welzijnsaccomodatie. De opgedane ervaringen met de pilots Centrum voor Ouderen in de voorgaande jaren worden meegenomen in de ontwikkeling van de sociale wijkzorgteams;
- de ervaringen met de inlooppunten waarmee een basis is gelegd voor de ontwikkeling van de sociale wijkzorgteams;
- voorlichting is gegeven over gezonde voeding, goed bewegen en op gewicht blijven;
- voor de vierde keer is het jaarlijkse keurmerk de 'Gouden Bordjes' uitgereikt. Er waren dit jaar 58 maaltijdaanbieders aangesloten. Het keurmerk 'Gouden Bordjes' krijgt landelijke bekendheid. Een nieuwe gids 'Den Haag aan Tafel' met de actuele ranking is breed verspreid;
- het initiatief van de Boodschappen Begeleidingsdienst 'Hagenaars nodigen ouderen uit aan tafel' is succesvol geweest. Veel ouderen hebben op de dag van de ouderen hier gebruik van gemaakt;
- 330 actieve ouderensociëteiten maken gebruik van de sociëteitenregeling Ouderen, dat is 7% meer dan in 2013;
- er zijn vier verhalentafels georganiseerd met de bibliotheek en het Haagse gemeentearchief;
- ouderen van 75 jaar en ouder zijn bezocht door een vrijwilliger die aangesloten is bij een van de Haagse welzijnsinstellingen. Van de bezochte ouderen blijkt ongeveer een derde kwetsbaar. Deze kwetsbare ouderen hebben direct ondersteuning aangeboden gekregen;
- in het kader van dementiebeleid is het herinneringsmuseum geopend, zijn er vijf Alzheimercafés operationeel en is het project Zwementie, waarbij studenten HBO-V van de Haagse Hogeschool zwemmen met demente ouderen, verder ontwikkeld;
- 25 medewerkers van belangen-, vrijwilligers-, zorg- en welzijnsorganisaties die zich hebben verenigd in de Stedelijke Allianties Cultuursensitiviteit voor ouderen en voor mensen met een beperking zijn getraind om aan de slag te gaan met cultuursensitiviteit;
- het platform doodgewoon Den Haag heeft in 6 wijkbibliotheken 1 of meer koffieochtenden georganiseerd en een publieksmanifestatie, waar rond de 100 mensen in gesprek gingen met platformleden, schrijvers en elkaar.

Mantelzorg

Toelichting financieel resultaat

€ 0,7 mln. V/I

Het resultaat op Mantelzorg bestaat uit een incidentele onderbesteding op subsidies van € 0,6 mln. V. Hier staat een overschrijding van € 0,4 mln.) op ouderenparticipatie tegenover. Het resterende voordeel, € 0,1 mln.V, betreft diverse kleinere voor- en nadelen.

Respijtzorg is tijdelijke professionele hulp wanneer mantelzorgers een korte periode de gebruikelijke zorg niet kunnen verlenen. Voor betere respijtzorg, ter ontlasting van de mantelzorgers, zijn 1.600 mantelzorgers ondersteund. De toegang tot het aanbod van zorg en ondersteuning is met de website www.respijtwijzerdenhaag.nl ontsloten. Informatie over mantelzorg is via de maandelijkse pagina over mantelzorg en respijtzorg in de Stadskrant verspreid. Organisaties die met vrijwilligers aan overbelaste mantelzorgers steun geven zijn in 2014 hiervoor extra gesubsidieerd. De door de Stichting Transmurale

Zorg en de lector mantelzorg aan de Haagse Hogeschool gegenereerde kennis over mantelzorg en de ontwikkelde producten zoals de instrumentenkoffer mantelzorg zijn ingezet in opleidingen en trainingen. Voor het nieuwe mantelzorgbeleid als een vorm van informele zorg zijn de projecten van het Mantelzorgakkoord 2012-2014 geëvalueerd.

In 2014 is met het oog op de Wmo 2015 een logeervoorziening in de Maatwerkvoorziening ondersteuning ontwikkeld. De logeervoorziening vervangt een mantelzorger maximaal 3 etmalen per week. Deze voorziening kan eenmaal per jaar worden opgespaard tot een logeervoorziening van maximaal 21 etmalen voor vakantie van de mantelzorger. Dertien zorginstellingen hebben gezamenlijk 76 plaatsen beschikbaar. Het is ook mogelijk om in aanmerking te komen voor een PGB logeervoorziening.

Beleid voor mensen met een beperking

Doel is dat mensen met een beperking volwaardig en gelijkwaardig deelnemen aan de Haagse samenleving. In 2014 heeft voor het eerst het All INclusive festival plaatsgevonden. Tijdens dit festival lieten de gemeente Den Haag en andere partners zien wat er in Den Haag gebeurt aan inclusief beleid, dat is beleid dat rekening houdt met de verschillende mogelijkheden en beperkingen van mensen. Het festival kreeg meer dan 2.000 bezoekers en een waardering van 7,7 (van de deelnemende bedrijven).

Verder zijn vier debatten over de betekenis van "inclusie" bezocht door ruim 350 personen.

Op verschillende beleidsonderdelen wordt beter rekening gehouden met mensen met een beperking: de fysieke toegankelijkheid, projecten in de openbare ruimte en behartiging van de belangen van mensen met een beperking.

De website www.ongehinderd.nl/denhaag bevat informatie over de toegankelijkheid van gebouwen en openbare voorzieningen. Ook is er een gratis app voor smartphone gebruikers gelanceerd, zodat men ter plekke deze toegankelijkheidsinformatie kan opzoeken. De toegankelijkheid van de Haagse stranden is verbeterd. Naast Scheveningen is ook op Kijkduin een elektrische rolstoel beschikbaar gesteld.

Emancipatie

De emancipatie van vrouwen is in 2014 vooral gericht op het bevorderen van economische zelfstandigheid, arbeidsparticipatie en maatschappelijke participatie. 54 vrouwen hebben een bijdrage ontvangen uit het Haags Emancipatie Studiefonds een beroepsgerichte opleiding. 17 vrouwen hebben het traject naar zelfstandig ondernemerschap afgerond aan de BissMiss School.

In de Schilderswijk hebben drie organisaties ruim 500 geïsoleerde vrouwen naar een traject geleid. De meeste vrouwen waren analfabeet of zeer laag opgeleid. Bij de start van het traject bevinden deze vrouwen zich op de eerste trede van de participatieladder. Aan het einde van het traject blijkt circa 30% naar de tweede trede te zijn gestegen.

In 2014 vonden 18 bijeenkomsten plaats over 'mannenemancipatie'. Hieraan namen 1.600 mannen deel. In het kader van acceptatie en veiligheid van LHBT (Lesbisch Homo Biseksueel en Transgender) zijn 22 maatschappelijke instellingen ondersteund. Aan de hiervoor georganiseerde bijeenkomsten namen ongeveer 1.100 Hagenaars deel. Het COC heeft op scholen 130 voorlichtingsbijeenkomsten verzorgd. Om discriminatie en homogeweld tegen te gaan hanteerden het Bureau Discriminatiezaken (BDZ), het COC en de politie Haaglanden in 2014 een landelijk gehanteerde registratiecode voor incidenten met een homofoob motief. De signalen uit de klachtenmelding en bijbehorende informatie werden afgestemd met de gemeente en partners binnen het RDO (Regionaal Discriminatie Overleg) i.c. het Openbaar Ministerie en politie.

In 2014 is het Lesbian festival georganiseerd waarbij het vergroten van de acceptatie en zichtbaarheid van lesbische vrouwen, biseksuele vrouwen en transgendervrouwen centraal staat. Het festival had 1500 bezoekers. De Haagse homo-emancipatieprijs John Blankensteinprijs is uitgereikt aan het Peer to Peer project, dat is uitgevoerd op het Maris College en het Knooppunt. Om de acceptatie van homoseksualiteit binnen migrantengroepen te ondersteunen wordt de samenwerking tussen het COC en de migranteninstellingen versterkt.

Ten ondersteuning van de emancipatie zijn tien Emancipatie Ambassadeurs ingezet.

Maatschappelijk Werk

Het primaire doel van het (Algemeen) Maatschappelijk Werk is dat burgers weer greep krijgen op hun leven, zodat zij weer volwaardig deel kunnen nemen aan de samenleving. Met het oog op de inrichting van de Sociale Wijkzorgteams, de CJG-teams en de Veilig Verder teams zijn daarnaast activiteiten ondernomen om het Algemeen Maatschappelijk Werk in voornoemde teams in te bedden.

Advies, Informatie en Sociaal-juridische dienstverlening

Sinds 2013 kan sociaal-juridische hulp ook thuis digitaal worden aanvraagd. Voor persoonlijk contact kan de burger ook terecht bij de Servicepunten op de Leyweg, het stadhuis en in het stadskantoor Laak. Hier helpt de gemeente Hagenaars persoonlijk met informatie en advies, bemiddeling, correspondentie, bezwaarschriften en begeleiding bij meervoudige problemen. Deze dienstverlening is vooral gericht op mensen die niet in staat zijn om er zelf uit te komen. Zowel digitaal als telefonisch en aan de balie is er een stijging van het aantal hulpvragen.

Over werk, inkomen, zorg en welzijn is steeds meer digitale informatie beschikbaar. In 2014 zijn daarom Sociale Zaken-internethoeken op de grotere stadsdeelkantoren ingericht, om hulp bij digitale informatie en aanvragen te kunnen bieden. Burgers kunnen daar ook hun papieren voor de Wwb, armoede-regelingen en Wmo inleveren. Hagenaars gebruikten deze internethoeken in 2014 48.000 keer. In 2014 is het aantal meldingen van burgers met meervoudige problemen via het centrale meldpunt, de Meldcode, ten opzichte van 2013 gestegen naar 2.652.

Huiselijk geweld (Geweld in afhankelijkheidsrelaties)

In 2014 waren er 3.860 meldingen bij het Steunpunt Huiselijk geweld. Dit is 30% meer dan in 2013. Daarnaast waren er 412 huisverboden, dat is 6% meer dan in 2013.

Thuislozenzorg

Toelichting financieel resultaat	€ 1,0 mln. V/I
Een voordeel van € 0,5 mln. V wordt veroorzaakt door minder subsidie omdat er minder klanten waren voor extramurale begeleiding. Verder is een begrote bijdrage aan een project voor cliënten met complexe problematiek niet nodig gebleken, omdat dit project door derden is bekostigd. Daarnaast levert de afrekening van subsidies uit voorgaande jaren een incidenteel voordeel van € 0,4 mln.V. Ten slotte is er een voordeel van € 0,1 mln V door van het vrijvallen van kleine restbedragen op reserves.	

In 2014 zijn 1.379 dak- en thuislozen een traject gestart in het programma Den Haag Onder Dak (DHOD) / thuislozenzorg. In 2014 is de doorstroom naar zelfstandig wonen verbeterd door de gemiddelde verblijfsduur in de doorstroomvoorzieningen terug te brengen van 12 maanden naar 7 à 8 maanden. Onder andere de volgende activiteiten zijn ingezet:

- het Centraal Coördinatiepunt (CCP) heeft de toeleiding naar alle kernactiviteiten versterkt, de relatie met de samenwerkingspartners aangehaald en de monitoring geoptimaliseerd;
- in het kader van de cliëntparticipatie hebben cliënten dagbestedingsactiviteiten beoordeeld waaruit de pilot “kwalificerend traject voor (ex)daklozen” naar voren is gekomen. Verder zijn de cliëntenraden van de instellingen beoordeeld en zijn aanbevelingen voor medezeggenschap gegeven;

Beschermd Wonen

Met het oog op de invoering van Wmo 2015 zijn convenanten met de regiogemeenten afgesloten ten behoeve van Beschermd Wonen voor burgers met een psychiatrische problematiek die niet zelfstandig kunnen wonen. Ook het toegangsproces is in overleg met aanbieders en regiogemeenten ingericht. Voor cliënten is een klankbordgroep geïnstalleerd.

Verslavingszorg

Toelichting financieel resultaat € 0,5 mln. V/I

Het resultaat op verslavingszorg wordt in belangrijke mate veroorzaakt (€ 0,3 mln. V) doordat gereserveerde frictiekosten niet nodig zijn (programma Den Haag Onder Dak is in 2014 afgerond) en door lagere kosten voor het pand Om en Bij. De verwachte oplevering van het pand zal in het 3^e kwartaal van 2015 plaatsvinden. Het restant betreft diverse kleinere voor- en nadelen van € 0,2 mln. V.

De aanpak Housing First is in 2014 voortgezet, waarbij 22 voormalige daklozen naar een zelfstandige woning met begeleiding zijn gebracht. Voor de opvang van ex-cliënten van de gebruikersruimte zijn twee woonzorgvoorzieningen (hostels) in gebruik genomen. Na sluiting van de gebruikersruimte aan het Zieken 107 zijn de resterende 29 dagelijkse dakloze bezoekers ondergebracht in nieuw gerealiseerde woonzorgvoorzieningen (in Housing First, Oranjeplein en Wagenstraat). De 56 wekelijkse/maandelijkse bezoekers zijn toegeleid naar vervangende zorg vanuit reguliere voorzieningen van Den Haag Onder Dak zoals de Haagse Zaak.

Ambulancezorg

Toelichting financieel resultaat € 1,0 mln. V

Het voordeel bij de Ambulancedienst is veroorzaakt door de definitieve afrekening van de nacalculatie 2012 en 2013 door de Regionale Ambulancevoorziening Haaglanden en doordat per 2014 de bekostiging door de Nederlandse Zorgautoriteit is gewijzigd. Tot aan 2014 werd de paraatheid bekostigd via een opslag op gereden ritten. Vanaf 2014 wordt de paraatheid zelfstandig bekostigd. Effect hiervan is dat de inkomsten voor paraatheid aanzienlijk zijn verhoogd. Hierdoor kon vanaf december een extra ambulance worden ingezet om aan de afgesproken opkomsttijden te blijven voldoen. Door deze uitbreiding van de paraatheid betreft het een incidenteel voordeel.

De financiering van de ambulancezorg vindt plaats via de zorgverzekeraars, waarmee jaarlijks afspraken over het budget worden gemaakt. In 2014 was voor het laatst een bijdrage vanuit de gemeente beschikbaar. Door een aangepaste paraatheid is de exploitatie van GGD-Ambulancezorg in 2014 geheel met externe middelen gefinancierd. Het budget vanuit de zorgverzekeraars is, na bezuinigingen in de drie voorgaande jaren, weer toegenomen.

Om de paraatheid op een aanvaardbaar niveau te houden is ook de capaciteit uitgebreid met twee reguliere ambulances en een zorgambulance. Hierdoor is het mogelijk om ruim 95% van het aantal ritten binnen de normtijd (maximaal vijftien minuten) uit te voeren.

Openbare gezondheidszorg

Toelichting financieel resultaat € 0,3 mln. N/I

Door het niet invullen van vacatures is een voordeel van € 0,3 mln. V ontstaan. Door het afstoten van de mobiele röntgenunit in verband met regionale samenwerking is een nadeel ontstaan van € 0,3 mln. N. Op Sociaal Medische Advies ontstaat een nadeel van € 0,4 mln. N vanwege minder adviesaanvragen voor parkeervergunningen en daarmee minder ontvangen vergoedingen.

Vanaf 1 januari 2014 is de regionale GGD Haaglanden van start gegaan door het samengaan van de GGD Den Haag en de GGD Zuid Holland West (GGD ZHW). De gehele formatie van GGD ZHW is overgekomen.

Eén van de taken van de GGD is de infectieziektebestrijding en medische milieukunde (MMK). In 2014 heeft het Regionaal Soa-Centrum Den Haag 11.383 consulten uitgevoerd waarbij in 17,2% van de gevallen een soa werd gevonden. 18.243 mensen bezochten de poli reizigerszorg bedroeg. Met 834 meldingsplichtige infectieziekten is er sprake van een stijging. Instellingen meldden veel schurft (scabiës). Er zijn 90 gevallen van TBC gemeld en 85 mensen behandeld. Er zijn ca. 8.000 röntgenfoto's gemaakt voor tbc-screening.

Voor de Medische Milieu Kwaliteit zijn 454 meldingen afgehandeld. Ook zijn in 2014 een groot aantal onderzoeken uitgevoerd naar het genotmiddelengebruik in het Haagse uitgaansleven, de gezondheid van Hagenaars in 2020 en de registratie van suïcide en parasuïcide. Verder kwam de Gezondheidsmonitor 2014 uit en werden onderdelen van de Haagse Aanpak Gezond Gewicht geëvalueerd.

Aan de hand van vijf thema's, voeding en bewegen, psychische gezondheid, genotmiddelen, seksualiteit en leefomgeving is uitvoering gegeven aan het laatste jaar van de nota "Gezond aan de slag!". Voor de Haagse Aanpak Gezond Gewicht zijn met de schoolpreventieprogramma's bijna 4.000 leerlingen bereikt, zijn 16.125 kinderen gemeten en gewogen en ruim 2.000 individuele consulten en 51 groepsconsulten verzorgd. Met Suïcide Nazorg (SuNa) zijn ruim 200 jongeren geholpen. Met het preventieprogramma Happyles, ter bevordering van de mentale veerkracht en ter voorkoming van een depressie, zijn 524 VMBO-leerlingen bereikt. Het schoolpreventieprogramma 'Gezonde school en genotmiddelen' wist ruim 2.000 leerlingen te bereiken. Via het project Unity zijn ruim 3.000 jongeren tijdens diverse Haagse festivals door leeftijdgenoten geïnformeerd over genotmiddelen. Gezonde seksualiteit werd bevorderd door het onderwerp bespreekbaar te maken tijdens de Week van de Liefde door middel van theatervoorstellingen en voorlichtingen. Met de aanleg van Zoneparcs (bij de Erasmusschool/Petrus Dondersschool en bij de Jan Ligthartschool), heeft Den Haag inmiddels zes van deze beweegvriendelijke speelpleinen. Meer dan 570 personen bezochten de voorlichtingsavonden over gezond wonen.

Verloop van de financiële cijfers en toelichtingen

(bedragen x € 1.000)

Programmatotaal 2014	Uitkomst 2014	Actuele begroting 2014	Resultaat 2014	Ontwerp- begroting 2014
Lasten	241.054	252.147	11.093 V	243.493
Baten	45.140	45.910	770 N	39.558
Saldo exclusief reserves	195.914 N	206.237 N	10.323 V	203.935 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	159	-	159 N	-
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	15.762	16.007	245 N	7.324
Saldo inclusief reserves	180.311 N	190.230 N	9.919 V	196.611 N

(bedragen x € 1.000)

Uitkomst 2014-2013	Uitkomst 2014	Uitkomst 2013	Verschil 2013-2014
Lasten	241.054	236.722	4.332 N
Baten	45.140	42.005	3.135 V
Saldo exclusief reserves	195.914 N	194.717 N	1.197 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	159	9.529	9.370 V
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	15.762	9.396	6.366 V
Saldo inclusief reserves	180.311 N	194.850 N	14.539 V

Uitkomst 2014 - 2013

De grootste verschillen in de uitkomsten 2014 ten opzichte van 2013 zijn de verkoop van Buurthuis de Mussen (lasten/baten - € 1,7 mln.), een andere boekingswijze van dotatie resultaat rendabele panden aan egalisatiereserve Welzijnsaccommodaties (lasten/baten - € 2,3 mln.), lagere lasten Ambulancezorg met name door bezuinigingen (-€ 1,0 mln.), lagere lasten door het afstoten van de mobiele röntgenunit (-€ 1,3 mln.), hogere lasten en baten door het formeren van de GGD Haaglanden (+€ 5,2 mln.) en hogere lasten voor de Taxibus (+€ 1,2 mln.) door de groei van 12% van het aantal taxiriten.

In 2014 wordt niet meer gedoteerd aan de reserve Wmo (2013: € 5,9 mln.). Dit komt door een verandering in de financiële spelregels waardoor een resultaat op de Wmo nu in de programmareserve

valt. De resterende verschillen zijn in belangrijke mate toe te schrijven aan het opheffen van de reserves van minder dan € 2,5 mln. In totaal was op dit programma sprake van een bedrag van € 10,4 mln. De vrijgevallen reserves zijn in de reguliere exploitatie van 2014 en volgende jaren verwerkt.

(bedragen x € 1.000)

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve	Res. best.	Uitkomst 2014			Begroting 2014		
		Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.	Vrijval
Reserve 630.6.02.01 Exploitatie rendabele panden	0	0	498	0	0	498	0
Reserve Aanvalsplan vrijwilligers	0	0	0	372	0	0	372
Reserve compensatie cs	211	0	0	1.093	0	0	1.093
Reserve digitaal leren	0	0	0	0	0	-1	1
Reserve Diverse ICT-kosten	0	0	0	128	0	0	128
Reserve Exploitatie rendabele panden Buurthuis van de Toekomst	0	0	394	0	0	715	0
Reserve Exploitatie rendabele panden CJG	0	0	0	0	0	0	0
Reserve Financiering ambulancedienst	0	159	110	0	0	34	0
Reserve frictiekosten shared services OCW	0	0	0	81	0	0	81
Reserve krachtwijken volksgezondheid	0	0	0	578	0	0	578
Reserve Stimuleringsfonds wonen, welzijn en zorg	0	0	0	766	0	0	766
Reserve thuislozenzorg DHOD	1.000	0	0	2.433	0	0	2.433
Reserve verslavingszorg DHOD	0	0	0	1.898	0	0	1.898
Reserve Voorzieningen Den Haag Onder Dak	0	0	0	2.474	0	0	2.474
Reserve Vrouwenopvang ouderenmishandeling	0	0	0	260	0	0	260
Reserve Wet voorzieningen Gehandicapten	0	0	0	277	0	0	277
Egalisatiereserve Individuele voorzieningen WMO	0	0	0	4.402	0	0	4.400
Totaal	1.211	159	1.002	14.762	0	1.246	14.761

(bedragen x € 1.000)

Saldi reserves/voorzieningen /investeringen	Uitkomst 2014	Begroting 2014	Uitkomst 2013
Eindsaldo 31-12 Reserves	13.896	13.494	28.290
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	5.239	3.358	4.555
Investeringen	3.278	4.567	3.264

2.9 Programma Jeugd

Coördinerend portefeuillehouder: Ingrid van Engelshoven

Hebben we bereikt wat we hebben beoogd?

De doelstellingen van het jeugdbeleid waren:

- kinderen en jongeren kunnen gezond en veilig opgroeien tot zelfstandige volwassenen;
- ouders zijn actief en verantwoordelijk;
- de jeugd kan zich optimaal ontplooiën en talenten maximaal benutten;
- jeugdigen en gezinnen participeren in de samenleving;
- de samenleving is betrokken bij haar jeugd en andersom;
- de gemeente zorgt voor een vangnet als dat nodig is.

Kortgezegd wil het college een jeugd-vriendelijke omgeving creëren. Deze wordt gekenmerkt door voldoende voorzieningen, veilige straten, goede scholen, plekken waar vrij gespeeld en gesport kan worden, en ruimte voor ontmoeting met burens en vrienden. Daarnaast is zijn de mensen en instanties die hulp kunnen bieden als dat nodig is, bereikbaar en toegankelijk.

Op dit laatste punt heeft in 2014 de focus gelegen binnen het programma jeugd. Immers, per 1-1-2015 zijn de gemeenten verantwoordelijk voor de jeugdhulp. Met de betrokken jeugd(hulp)instellingen en in samenhang met de andere decentralisaties, is in 2014 het jeugdhulpstelsel zo ingericht dat de gemeente in 2015 de gewenste zorgcontinuïteit kan bieden en de best passende hulp gaat bieden voor de jeugdige en zijn gezin.

De jeugdzorg in Den Haag staat voor grote veranderingen. De gemeente krijgt een grotere verantwoordelijkheid en moet vanaf januari 2015 een veelheid aan (nieuwe) taken met minder middelen net zo goed of beter dan op dit moment leveren.

Dit zijn de uitgangspunten voor de nieuwe Jeugdwet:

- meer inzet op preventie en vroegsignalering;
- verschuiving van zware zorg naar vroegtijdige interventies en lichte zorg;
- verschuiving van kind naar gezinsaanpak;
- jeugdzorg zoveel mogelijk bundelen in (via) het CJG en meer samenhang in de keten;
- één gezin, één plan, één zorgcoördinator.

Het college richt zich op innovatie (vroeger signaleren, gezin centraal, sneller passende zorg), samenwerking (afstemming met sociale wijkteams en partners in de wijk) en besparingen (minder dure uitgaven en effectiever zorgproces). Het beleid moet onder andere leiden tot betere kwaliteit van de jeugdhulp en besparingen. De gedachte is dat gemeenten door intensivering van preventie en ambulante jeugdhulp complexere en dus ook duurdere hulp kunnen voorkomen.

Topindicator

Ouders zijn het beste in staat om voor hun kinderen te zorgen en dat is ook het vertrekpunt voor een opgroeiend kind. Waar nodig helpt de gemeente en ook neemt ze de regie om de jeugd gezond en veilig in gezinsverband op te laten groeien. Gebaseerd op de Wet Publieke Gezondheid (WPG) biedt de Jeugdgezondheidszorg (JGZ) publieke preventieve gezondheidszorg aan alle kinderen in Den Haag. Dat wil zeggen dat de JGZ de ontwikkeling van alle kinderen in de meest brede zin volgt, beschermt en bewaakt. De JGZ voerde daarbij het basistakenpakket uit en het daaraan gekoppelde rijksvaccinatieprogramma. Tevens geeft de JGZ informatie aan ouders en kinderen over een gezonde ontwikkeling, signaleert (dreigende) stoornissen en zorgde in overleg met ouders voor behandeling danwel verwijzing.

Met 98% van de kinderen die geboren zijn in 2014 heeft de JGZ een contactmoment gehad, 85% van de kinderen van 4 jaar of ouder is in beeld bij JGZ, dat is gelijk aan voorgaande jaren.

Topindicator	Realisatie 2014	Begroting 2014	Realisatie 2013	Nulmeting 2010
Aantal door JGZ bereikte kinderen in het eerste jaar	99%	95%	98%	98%
Aantal kinderen 4 -19 jaar in beeld bij de JGZ	85%	80%	85%	85%

Bron: gemeente Den Haag

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

(incl. dotaties en ontrekkingen, bedragen x € 1 mln)

Activiteiten in 2014	Uitkomst 2014			Begroot saldo 2014	Resultaat 2014
	Lasten	Baten	Saldo		
Realisatie en beleid Centra voor Jeugd en Gezin	12,0	5,0	6,9 N	7,4 N	0,4 V
Jeugdgezondheidszorg GGD Haaglanden	17,8	0,4	17,4 N	17,6 N	0,2 V
Jeugdparticipatie	8,4	0,0	8,4 N	8,7 N	0,2 V
Gezinsondersteuning	8,0	2,2	5,8 N	6,0 N	0,2 V
Jeugd 3D	0,7	0,0	0,7 N	0,6 N	0,1 N
Jeugdgezondheidszorg (maatwerk deel)	0,8	0,0	0,8 N	0,8 N	0,0 -
Totaal	47,7	7,7	40,0 N	41,0 N	1,0 V

Realisatie en beleid Centra voor Jeugd en Gezin

Toelichting financieel resultaat	€ 0,4 mln. V
Het saldo is samengesteld uit diverse kleine onderdelen.	

Alle betrokken jeugdhulpinstellingen hebben een samenwerkingsovereenkomst getekend. Dit heeft geresulteerd in 20 jeugdteams die vanuit 10 CJG's verspreid over de stad ingezet kunnen worden. De jeugdteams worden daarbij wijkgericht werkzaam en werken intensief samen met het CJG, school, sportverenigingen, politie en het welzijnswerk in de wijk. In een Jeugdteam werken gezinscoaches vanuit verschillende expertises samen in de hulp aan ouder, kind en jongere.

Jeugdparticipatie

De Haagse Jeugd kan op twee manieren actief zijn: maatschappelijk (meedoen) en politiek (meedenken en meebeslissen). Zij worden met verschillende projecten gestimuleerd om zelf een bijdrage leveren, en zo maatschappelijk bewust worden. Zo hebben de jongerenambassadeurs adviezen gegeven, zijn er diverse stadsdeelgesprekken geweest waarbij de jeugd haar stem heeft kunnen laten horen, zijn er nieuwe initiatieven ontstaan (bijv. vanuit De Achterban die met voorstellen is gekomen om zwerfjongeren te helpen). Ter gelegenheid van het 25-jarige bestaan van het Kinderrechtenverdrag is een uitgebreid kinderrechtenfestival georganiseerd, waar meer dan 250 kinderen spelenderwijs aan de slag zijn gegaan met het thema kinderrechten.

Voor jeugdparticipatie is in 2014 het regionaal jeugdhulp platform Jong Doet Mee gerealiseerd; dit platform is eind 2014 ontstaan ten behoeve van de decentralisatie van de jeugdzorg. Het platform zal in de komende jaren betrokken worden bij en inbreng leveren voor de transformatie van de jeugdhulp.

Voor alle jongeren en kinderen die zich vrijwillig inzetten in Den Haag was er ook in 2014 een kans op een Haags Jeugdlintje. Op Koningsdag stonden 14 jongeren op deze manier in het middelpunt van de belangstelling tijdens een feestelijke uitreiking van deze onderscheiding. Niet alleen is hiermee de waardering getoond, maar tegelijkertijd zijn zij daarmee rolmodel geworden voor veel andere jongeren die nog meer zouden kunnen participeren in onze stad.

Jeugdgezondheidszorg

De perinatale sterfte (dat wil zeggen: vlak na de geboorte) in Den Haag was hoog. Dat is in 2014

aangepakt. De landelijke projecten HealthyPregnancy 4 All en Centeringpregnancy maken hier deel van uit. Het plan richt zich op zwangere vrouwen in de krachtwijken en specifiek de Hindoestaanse en Creoolse, die hogere sterftcijfers kennen. De betrokken beroepsgroepen zorgen samen dat ze problemen vroeg signaleren. De JGZ heeft de samenwerking met de eerstelijns ketenpartners (verloskundigen en 13 kraamorganisaties) geïntensiveerd.

Verder zijn de programma's 'aanpak overgewicht', 'huiselijk geweld' en 'stevig ouderschap' uitgevoerd. Bij 'stevig ouderschap' ging het om 680 kinderen waarvan de (aanstaande) jonge ouders gezien hun onzekerheid over opvoeding een huisbezoek en extra ondersteuning kregen.

Al met al kijken wij positief terug op 2014 waarin we veel bereikt hebben binnen het Haagse jeugdbeleid en daardoor kijken wij ook met vertrouwen naar 2015 waarin wij met de transformatie aan de slag gaan.

Gezinsondersteuning

De coaches van de GGD treden op in gezinnen waar dringend noodzakelijke hulp niet van de grond komt, of waar een betere afstemming van de zorg wenselijk is. Deze gezinscoaches zijn in 2014 in ongeveer 485 (zorgmijdende) gezinnen ingezet. Uitgangspunt is één gezin, één plan en zoveel mogelijk één vaste hulpverlener, en doel is dat ieder gezin de juiste hulp en ondersteuning krijgt. Dit vraagt nauwe samenwerking tussen de aanbieders en hulpverleners, en afspraken over de zorgcoördinatie. Op deze manier wordt specifieke opvoedkundige ondersteuning geleverd aan zeer kwetsbare ouders of gezinnen waar meer dwang noodzakelijk is om het gezin een stap verder te krijgen in de hulpverlening. Naast deze inzet van de gezinscoaches van de GGD is aan zo'n 450 gezinnen (thuis)begeleiding aangeboden. Ook bij multiprobleemgezinnen gaan gezinscoaches aan de slag. Hierbij is echter vaak sprake van complexe problematiek op meerdere leefgebieden. Hiervoor is de Haagse Integrale aanpak Multiprobleem Huishoudens (HIA) in 2014 verder ontwikkeld.

Jeugd 3D

Op 18 februari 2014 heeft de Eerste Kamer de nieuwe Jeugdwet aangenomen. Daarmee werd de verantwoordelijkheid voor de hulp aan kinderen en jongeren per 1 januari 2015 bij de gemeenten gelegd. De gemeente Den Haag heeft samen met partners en instellingen in de regio in 2014 de nodige voorbereidingen getroffen. De door de raad vastgestelde uitgangspunten zijn uitgewerkt in de kadernota Heel het Kind 2015-2017.

Ten eerste moest de gemeente ervoor zorgen dat de ongeveer 8.000 Haagse jeugdigen die jaarlijks jeugdhulp nodig hebben, deze na 1 januari ook krijgen. Tegelijkertijd is hard gewerkt aan een verbetering van de jeugdhulp. De gemeente wil samen met burgers meer doen om problemen te voorkómen. Zo veel mogelijk dicht bij huis, in de wijken, samen met de mensen zelf. De in 2014 verder ontwikkelde jeugdteams vormen samen met de sociale wijkzorgteams de toegang tot hulp voor jeugdigen en gezinnen met hulpvragen. De positie van de Centra voor Jeugd en Gezin (CJG's), van waaruit de jeugdteams werken, is versterkt, waardoor zij het middelpunt van de nieuwe jeugdhulp in Den Haag vormen.

We staan aan het begin van een omvangrijke transformatie. Deze is uiteraard niet op 1 januari 2015 afgerond. De komende jaren volgen nog veel keuzes en momenten van bijsturing.

In een aparte bijlage in de verantwoording 2014 wordt ingegaan op de voorbereidingen die zijn getroffen om in 2015 de transitie Jeugd in te laten gaan. De pijlers hierbij zijn:

1. Jeugdhulp algemeen
2. Toegang jeugdhulp
3. PGB jeugdhulp
4. Individuele voorzieningen in natura jeugdhulp
5. Veiligheid, jeugdreclassering en opvang jeugdhulp

Met de Kadernota Heel het Kind en de Verordening Jeugdhulp 2015 zijn de kaders neergelegd voor de inrichting van het jeugdhulpstelsel in Den Haag vanaf 2015. Tegelijkertijd is samen met de regiogemeenten en het stadsgewest het Regionaal Uitvoeringsprogramma Jeugdhulp 2015 opgesteld. Dit is de basis geweest voor het inkoopproces van de jeugdhulp. Het inrichten van het regionale inkoopbureau, de contractonderhandelingen met de verschillende jeugdhulpinstellingen en het uiteindelijk tijdig tekenen van de inkoopovereenkomsten zijn belangrijke mijlpalen geweest om de gewenste zorgcontinuïteit voor 2015 te kunnen bieden.

In 2014 is de Jeugdbeschermingstafel opgericht, waarbij de aanmelder en jeugdige/ouders aan tafel zitten met de professionals om te bespreken welke mogelijkheden er nog liggen voor hulpverlening zonder tussenkomst van de rechter. Hierdoor worden ongeveer 30% minder gevallen doorgeleid voor onderzoek door de Raad van de Kinderbescherming en is minder vaak een rechterlijke tussenkomst nodig omdat voor het gezin een andere oplossing gevonden is (binnen het vrijwillige kader). In eerste instantie is het voor al die jeugdigen en hun gezin een mooi resultaat, maar voor de gemeente heeft dit ook tot gevolg dat er minder dure gedwongen jeugdhulp nodig is.

Preventief Jeugdbeleid

De gemeente wil jeugdigen en hun gezinnen ondersteunen bij het opvoeden en het opgroeien met als doel zo veel mogelijk kansen te creëren voor een goede toekomst. Het uitgangspunt hierbij is dat inzet op een stevige basis en preventie lonen bij het voorkomen van problemen en van zwaardere (en duurder) inzet.

Met de realisatie van de jeugdteams, het opstarten van de sociaal wijkteams en de ambitie om de Haagse (eigen) kracht te versterken, zijn in het afgelopen jaar de rol en het belang van het jeugdwerk zichtbaarder geworden. Het jongerenwerk is inzetbaar op locaties waar jongeren zich bevinden: de school, de straat, het buurthuis van de toekomst (bijv. een sportvereniging) en het traditionele buurthuis. Jongerenwerkers worden steeds meer in de positie gebracht voor ondersteuning, activering en bevorderen van talentontwikkeling van (individuele) jongeren.

In 2014 is het reguliere jongerenwerk ingezet in samenwerking met de politie. Zij benaderen jongeren, geven grenzen aan, bemiddelen en begeleiden naar zinvolle activiteiten of hulpverlening. Het persoonlijke contact en aandacht voor de jeugd in een zo vroeg mogelijk stadium blijft dan ook van onschatbare waarde. Dit gebeurt door kinder- en jongerenwerkers die de jeugd opzoeken.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

Programmatotaal 2014	Uitkomst 2014		Actuele begroting 2014		Resultaat 2014		Ontwerp- begroting 2014	
Lasten	47.704		46.988		716	N	43.645	
Baten	4.787		3.098		1.689	V	1.594	
Saldo exclusief reserves	42.917	N	43.890	N	973	V	42.051	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	-		-		-	-	-	
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	2.871		2.871		0	N	2.218	
Saldo inclusief reserves	40.046	N	41.019	N	973	V	39.833	N

(bedragen x € 1.000)

Uitkomst 2014-2013	Uitkomst 2014	Uitkomst 2013	Vershil 2013-2014	
Lasten	47.704	44.502	3.202	N
Baten	4.787	3.076	1.711	V
Saldo exclusief reserves	42.917 N	41.426 N	1.491	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	-	-	-	-
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	2.871	1.048	1.823	V
Saldo inclusief reserves	40.046 N	40.378 N	332	V

(bedragen x € 1.000)

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve	Res. best.	Uitkomst 2014			Begroting 2014		
		Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.	Vrijval
Reserve actieprogramma jeugd	0	0	2.821	0	0	2.821	0
Reserve Exploitatie rendabele panden	0	0	50	0	0	50	0
Totaal	0	0	2.871	0	0	2.871	0

(bedragen x € 1.000)

Saldi reserves/voorzieningen /investeringen	Uitkomst 2014	Begroting 2014	Uitkomst 2013
Eindsaldo 31-12 Reserves	100	100	2.971
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	0	0	0
Investeringen	0	0	0

2.10 Programma Ontwikkelingen Buitenruimte

Coördinerend portefeuillehouder: Boudewijn Revis

Hebben we bereikt wat we hebben beoogd?

De buitenruimte bepaalt de eerste indruk van de stad. Bezoekers, winkelend publiek, ondernemers en ook bewoners ervaren de stad vooral buiten. De buitenruimte bepaalt of mensen graag in een stad komen. Hoe aantrekkelijker de Haagse straten, pleinen en het groen, hoe liever mensen in de stad wonen, naar de stad komen en er ook weer terugkomen. Daar hebben we in 2014 hard aan gewerkt. In het coalitieakkoord dat in 2014 tot stand is gekomen is geformuleerd hoe we de buitenruimte verder ontwikkelen. In 2014 en begin 2015 zijn agenda's aan de gemeenteraad aangeboden over De Binckhorst, De Kust Gezond, de Stadsentrees en het Oude Centrum.

Topindicator	Realisatie 2014	Begroting 2014	Realisatie 2013	Nulmeting 2012
Hoe vindt u het om in uw buurt te wonen (rapportcijfer)	7,0	7,0	6,9	6,9

Bron: Veiligheidsmonitor

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Financiële cijfers

(incl. dotaties en onttrekkingen, bedragen x € 1 mln)

Activiteiten in 2014	Uitkomst 2014			Begroot saldo 2014	Resultaat 2014
	Lasten	Baten	Saldo		
Onderhoud wegen/straten/pleinen	25,9	4,2	21,7 N	25,5 N	3,8 V
Algemene begraafplaatsen	3,8	0,3	3,5 N	2,0 N	1,5 N
Markten	6,2	0,0	6,2 N	5,1 N	1,1 N
Openbaar groen	25,6	2,4	23,2 N	22,5 N	0,7 N
Onderhoud bruggen/ viaducten/ tunnels	7,4	0,0	7,3 N	8,0 N	0,7 V
Straatreiniging	25,8	1,4	24,5 N	25,1 N	0,6 V
Riolering en waterzuivering	32,2	0,1	32,1 N	31,6 N	0,5 N
Baten marktgeden	0,0	1,2	1,2 V	1,7 V	0,5 N
Baten rioolrechten	0,0	35,5	35,5 V	35,0 V	0,5 V
Grachten en vaarten	6,6	1,5	5,0 N	5,5 N	0,5 V
Speelvoorzieningen	3,9	0,0	3,9 N	4,3 N	0,5 V
Stadsboerderijen	3,6	0,0	3,6 N	3,4 N	0,3 N
Afvalverwijdering	58,8	2,8	56,0 N	55,8 N	0,2 N
Leefbaarheid GSB (toezicht)	12,3	0,6	11,8 N	12,0 N	0,2 V
Baten reinigingsrechten en afvalstoffenheffing	0,0	59,2	59,2 V	59,1 V	0,2 V
Verlichting wegen	10,4	0,0	10,4 N	10,5 N	0,1 V
Diversen	20,0	11,8	8,2 N	9,1 N	0,9 V
Beheer gemeentelijk Vastgoed	0,7	2,2	1,5 V	1,3 V	0,2 V
Totaal	243,2	123,3	119,9 N	123,3 N	3,4 V

Onderhoud Straten Wegen Pleinen

De burgers waarderen het onderhoud van de straten en wegen met een 7,1 en het onderhoud aan de fietspaden met een 7,2. De waardering is daarmee vrijwel gelijk aan die in voorgaande jaren. Doelstellingen zijn het bevorderen van het fietsverkeer, het concentreren van doorgaand verkeer op hoofdroutes en de wijkontsluitingswegen. Tevens wordt ingezet op het onderhoud van de verblijfswegen met elementenverharding, zoals woonstraten en winkelgebieden. Door de extra beschikbare middelen (Versnellingsimpuls en reserve Werk met Werk) en door

combinaties van de diverse onderhoudsprojecten in de stad zijn meer onderhoudsmaatregelen uitgevoerd dan in voorgaande jaren. Enkele voorbeelden van projecten zijn de Groot Hertoginnelaan, de Brasserskade, de Copernicuslaan e.o., de Thomsonlaan (in uitvoering), de Reinkenstraat, Dekkershoek, de Prins Hendrikstraat en de Lekstraat.

In het groot wegonderhoudsprogramma is extra budget (€ 1,5 mln.) beschikbaar gesteld voor het onderhoud aan de hoofdwegen. In 2014 zijn deze middelen onder andere ingezet voor het onderhoud aan de Nieboerweg en de Houtrustweg.

Ook is in het kader van de Versnellingsimpuls ingezet op het aanpakken van de onderhoudsachterstand in woongebieden en druk belopen gebieden, en de boomwortelproblematiek in verharde wegen. Enkele projecten zijn de Lekstraat, de Mgr. Nolenslaan, de Laan van de Mensenrechten, de Van Limburg Stirumstraat en de Heemraadstraat. Ook is de Versnellingsimpuls ingezet voor het op orde brengen van de straatnaamborden en de afvalbakken en banken in de diverse groengebieden in de stad. In 2014 is de extra inzet op het onderhoud van straatmeubilair (€ 0,8 mln.) voortgezet. Net als in 2013 is in acht wijken het straatmeubilair op orde gebracht: Oud Loosduinen, Moerwijk, Westduinpark, Scheveningen-Dorp, Oude Centrum/Zeehelden/Archipel, Laak Centrum, Benoordenhout en De Vissen & De Velden. De 1ste fase van het werk aan de stadsentree A12/Benoordenhoutseweg is in 2014 afgerond. Met een solide bomenstructuur heeft deze entree van Den Haag vanuit de Utrechtsebaan een betere uitstraling.

Toelichting financieel resultaat

€ 3,8 mln V

Er is een voordeel op dit product van € 3,8 mln. Het saldo van de deal Schilderswijk wordt verrekend met de gemeentelijke Reserve Krachtwijken.

Deal Schilderswijk

€ 1,5 mln.V/I

In de Schilderswijk zijn diverse projecten gepland om groot onderhoud aan de wegen, straten en pleinen uit te voeren. Niet alle werkzaamheden kunnen in dezelfde periode worden verricht omdat de wijk door alle opbrekingen dan onbereikbaar zou worden. Dit vergt een goede onderlinge afstemming van de planning van de projecten. Dit is niet in alle gevallen goed gebeurd. Verder veroorzaakt een tegenvaller of "hick-up" in één project al snel een domino-effect: door een vertraging op één project ontstaat vertraging bij de overige projecten. De lopende projecten uit de Deal (Hannemanplantsoen, Houtzagerij, Koningstraat, Hobbemaplein) worden nu in afstemming en samenwerking met de buurt uitgevoerd, hiervoor vindt overleg plaats dat soms leidt tot planaanpassingen en extra tijd kost. Deze lopende projecten worden in 2015 afgerond.

Degeneratiekosten

€ 1,2 mln.V/I

Degeneratie is een vergoeding die kabel- en leidingbedrijven betalen als zij de openbare weg opbreken. Door het opbreken wordt de levensduur van de weg verkort, deze inkomsten vormen daar een compensatie voor. De voorgenomen werkzaamheden van kabel en leidingbedrijven in de openbare ruimte fluctueren jaarlijks sterk. Ook vinden deze werkzaamheden buiten de meerjarenprogrammering van de werken van de gemeente plaats. Daarom is de opbrengst niet te begroten en kan die jaarlijks sterk fluctueren. De helft van de opbrengst in 2014 heeft overigens te maken met 7 grote opbrekingen van o.a. Ziggo, Joulz, Eneco en Raggefiber.

Diverse projecten

€ 1,0 mln.V/I

Verder zijn de uitgaven lager dan geraamd als gevolg van vertragingen in de uitvoering op diverse projecten van tezamen € 0,6 mln. Concreet gaat het onder andere om de Groot Hertoginnelaan, de kruising Lozerlaan/Escamplaan, en de bomen aan de Laan van Meerdervoort; deze vertragingen worden veroorzaakt door communicatie- en afstemmingstrajecten met de omwonende inwoners en ondernemers. Tot slot is sprake van een voordeel van € 0,4 mln. op de budgetten voor de 'versnellingsimpuls' en 'beheren op niveau' (BON)-middelen.

Overig

€ 0,1 mln. V/I

Begraafplaatsen

Toelichting financieel resultaat

Dotatie voorziening Graven

€ 1,5 mln. N/I

In 2014 is onderzoek gedaan naar de noodzakelijke hoogte van de voorziening graven. Uit deze voorziening worden de contractueel overeengekomen onderhoudswerkzaamheden aan graven betaald. Gebleken is dat de onderhoudskosten de komende jaren hoger zijn dan de tot nu toe gereserveerde bedragen. Dit maakt een aanvulling noodzakelijk.

Markten

De gemeente is verantwoordelijk voor het beheer en de exploitatie van de warenmarkten. Als onderdeel hiervan wordt de markt aan de Herman Costerstraat vernieuwd. In maart 2014 is de bouw gestart. De herinrichting van het marktterrein (ondergrondse en bovengrondse infrastructuur en de marktinstallaties) en het nieuwe marktgebouw worden in 2014 en 2015 in vier fases gerealiseerd. De eerste fase, 144 nieuwe kramen met opslagunit, is in oktober 2014 in gebruik genomen. In oktober 2015 wordt de laatste fase opgeleverd.

Toelichting financieel resultaat

€ 1,1 mln N

Warenmarkten

€ 1,3 mln. N/I

De juridische kosten zijn € 0,2 mln. hoger door beroep en bezwaar. Verder was extra personeel nodig als gevolg van langdurig zieken (€ 0,3 mln.). Daarnaast zijn er extra uitgaven gedaan voor handhaving en regelgeving (€ 0,3 mln.). Voorts is extra werk uitgevoerd als gevolg van de herstructurering van de Herman Costermarkt (€ 0,4 mln.); het gaat hierbij bijvoorbeeld om kosten van communicatie, omgevings-management en facturatieproces.

Onderhoudskosten

€ 0,2 mln. V/I

Het voordeel van € 0,2 mln. wordt veroorzaakt door lagere onderhoudskosten van de markt aan de Herman Costerstraat. Door de verbouwing vindt minder regulier onderhoud plaats.

Baten Marktgeden

Toelichting financieel resultaat

Opbrengst marktgeden

€ 0,5 mln. N/I

Vanwege de werkzaamheden voor de herstructurering van de markt aan de Herman Costerstraat zijn minder kramen en opslagruimtes uitgegeven.

Openbaar Groen

De waardering van de bewoners van de stad voor het onderhoud van groen (7,2) is constant. Daarnaast blijkt er een grote betrokkenheid bij het wijk- en buurtgroen.

De reguliere uitval van bomen als gevolg van ziekten, plagen, storm en ouderdom schommelt jaarlijks tussen de 1.100 en 1.500 bomen. Dit jaar zijn circa 1.350 straatbomen verloren gegaan, hiervoor in de plaats zijn 1.350 nieuwe bomen geplant waardoor het bomenbestand op peil is gebleven.

In 2014 is 35.000 m² wijk- en buurtgroen vernieuwd. Voorbeelden zijn Isabellaland, de Haringkade/Badhuiskade, het Veenbespad, de Paets van Troostwijkstraat en de Leharstraat. Het ging om plantsoenen met veel slijtage (bijvoorbeeld door hoge gebruiksdruk) en om sociaal onveilige groenstroken. Bij deze renovatie wordt aangesloten bij andere initiatieven om werk-met-werk te maken. Alle werkzaamheden in het kader van de incidentele middelen voor parken (€ 2,5 mln.) zijn in 2014 afgerond (Marlot-Reigersbergen, Oostduin-Arendsdorp, Zuiderpark, recreatiegebied Madestein en

renovatie landgoed Oosterbeek). In 2014 zijn alle 7.000 populieren in de stad gecontroleerd op hun conditie en op veiligheid. Circa 900 populieren zijn er zo slecht aan toe dat zij de komende twee jaar vanuit het oogpunt van veiligheid moeten worden gekapt en vervangen. Bij de vervanging zal worden gestreefd naar een zo gevarieerd mogelijke vervangingsaanplant.

Toelichting financieel resultaat	€ 0,6 mln. N
<u>Extra onderhoudsprojecten</u>	€ 0,5 mln. N/I
De extra werkzaamheden zijn verricht op verzoek van bewoners, zoals het verder afwerken van de strook achter Isabellaland na het rooien van populieren en het inboeten en aanplanten van bomen op verschillende plekken. Daarnaast zijn extra bollen geplant en diverse kleine werkzaamheden verricht zoals het aanpassen van een paar hekken bij grote groengebieden en het aanpakken van een aantal paden in het groen.	
<u>Overig</u>	€ 0,1 mln. N/I

Onderhoud bruggen, viaducten en tunnels

De gemeente zorgt voor het beheer en onderhoud van bruggen, tunnels en viaducten. Groot onderhoud en vervangingen zijn opgenomen in meerjarenprogramma's kunstwerken. Meerjarenplan 1 (2012-2014) is grotendeels afgerond. De bruggen Laan van Meerdervoort en Laan van NOI zijn vervangen, en de brug Mauritskade is in uitvoering, in combinatie met het doorvaarbaar maken van de Dr. Kuyperdam. Dit gecombineerde werk wordt medio 2015 afgerond. De Leugenbrug (in de N211 tussen Den Haag en het Westland) en de brug Jan Thijssenweg zijn vervangen.

In 2014 zijn 22 kleinere bruggen vervangen of gerenoveerd. Bovendien zijn in de Uithof en Madestein 3 recreatievlonders vernieuwd voor een betere rolstoeltoegankelijkheid. In de zomer kunnen boten daar gebruik van maken.

Toelichting financieel resultaat	€ 0,7 mln. V
<u>Uitvoering platen tramviaduct Anna van Buerenplein</u>	€ 0,4 mln. V/I
In de loop der tijd zijn de platen aan de onderzijde van het viaduct beschadigd. Deze platen dragen bij aan het visueel aantrekkelijke karakter van het viaduct. De beschadiging aan de platen hing gedeeltelijk samen met de gekozen constructie. Om inzicht te krijgen in deze problematiek zijn diverse onderzoeken uitgezet. Hiermee was meer tijd gemoeid dan voorzien, en herstel zal op basis van de uitkomsten van deze technische analyse alsnog plaatsvinden.	
<u>Overig</u>	€ 0,3 mln. V/I

Straatreiniging

Straten zijn geveegd, het strand gereinigd, onkruid verwijderd en afvalbakken geleegd. Den Haag scoort een 8 voor Schoon en voldoet hiermee aan het doel van Operatie Schoon.

Om bewoners te betrekken bij het schoonhouden van hun buurt is een huis-aan-huis aanbelactie gehouden in Escamp. In Leidschenveen-Ypenburg is succesvol geëxperimenteerd met de aanpak van peuken bij het station. Uit landelijk onderzoek blijkt dat met de plaatsing van Ondergrondse Restafvalcontainers (ORAC's) de vervuilingssnelheid (zwerfafval) afneemt. Daarnaast zien we een lichte terugval in het aanbod veegvuil.

In 2014 zijn 750 ORAC's geplaatst. Dat zijn 150 minder dan gepland in de begroting. Oorzaken zijn zorgvuldige procedures en verlenging van het aanbestedingsproces. Er staan niettemin nu meer dan 4.000 ORAC's in Den Haag. De aanleg van ORAC's gaat door. Eind 2014 heeft de raad hiervoor een voorstel ontvangen.

Het Winkelgebied Kijkduin is uitgeroepen tot schoonste winkelgebied van Nederland. Hier zijn we trots op. Ook kreeg Den Haag gedurende dit strandseizoen voor het tweede achtereenvolgende jaar de Blauwe Vlag uitgereikt. De Blauwe Vlag is een internationaal keurmerk voor schone en veilige stranden.

Toelichting financieel resultaat	€0,6 mln. V
Het saldo van € 0,6 mln. V veroorzaakt door pijler 1 Schoon en handhaving, wordt verrekend met de Reserve Krachtwijken.	
<u>Krachtwijken, pijler 1 Schoon en handhaving fase 2</u>	€ 0,8 mln. V/I
De achterblijvende bestedingen worden veroorzaakt door vertraging in de planvorming voornamelijk als gevolg van het zich terugtrekken van bewoners en het wisselen van ontwerpers.	
<u>Haags Werkbedrijf</u>	€ 0,4 mln. V/I
Het voordeel is een gevolg van de subsidie-afrekening 2013. Eind 2013 waren bij de buurtserviceteams 51 van de 60 voormannen in dienst. Tevens waren de 400 leerwerkplekken niet eerder dan in het 4 ^e kwartaal 2013 volledig bezet.	
<u>Overig</u>	€ 0,6 mln. N/I

Riolering en Waterzuivering en baten rioolheffing

De gemeente zorgt voor doelmatige inzameling en transport van afvalwater en hemelwater ter bescherming van de volksgezondheid en het milieu en ter voorkoming van wateroverlast. Ook onderhoudt de gemeente drainagesystemen die op diverse plekken de grondwaterstand beïnvloeden en worden grondwaterstanden gemonitord.

In 2014 is 17,5 km riool vervangen, waarmee in totaal in de laatste 4 jaar 70,6 km is vervangen. Het nieuwe Gemeentelijk Rioleringsplan voor 2016 - 2020 wordt in de tweede helft van 2015 ter besluitvorming aan de raad aangeboden.

Grachten en Vaarten

De kademuren Om en Bij, Conradkade (deel 3) en de Koninginnegracht/Raamweg zijn vervangen. Het kadevervangingsproject Prinsessegracht is in uitvoering.

In Clingendael, de Uithof en bij volkstuincomplex Eigen Arbeid zijn in totaal 2.500 meter nieuwe beschoeiing geplaatst. In Mariahoeve en Loosduinen zijn watergangen gebaggerd. Voor de gehele stad is op reguliere basis het drijfvuil uit het water verwijderd. Het op afstand besturen van de fontein is mogelijk gemaakt, waarbij gekozen is voor universele besturingskasten.

Bijzonder voor 2014 was een proef met handmatige kroosverwijdering voor de verbetering van de ecologische waterkwaliteit. Deze proef is samen met het hoogheemraadschap van Delfland in de zomermaanden uitgevoerd en krijgt een vervolg in 2015.

Speelvoorzieningen

Meer dan 75% van de kinderen in Den Haag speelt minimaal twee keer per week buiten. De mogelijkheid om buiten te spelen wordt door de bewoners beoordeeld met een ruime voldoende (6,7). De waardering voor de meest bezochte speelplekken scoorde iets hoger (6,9). Op de vraag "Hoe vindt u het om in uw buurt te wonen?" werd net als in 2013 een 6,9 gescoord.

In 2014 is van 19 speelplekken de kwaliteit verbeterd. Ook zijn in 2014 16 nieuwe speelvoorzieningen geselecteerd voor een kwaliteitsimpuls. Hierbij gaat het om een investering van € 1,1 mln. Bovendien zijn vier tijdelijke bouwspelplaatsactiviteiten georganiseerd (Leidschenveen/Ypenburg, Escamp, Centrum en Laak) conform het amendement 'kindvriendelijke wijken' (RIS 251740). Met veel

enthousiasme van vrijwilligers, ouders en natuurlijk vooral kinderen is er getimmerd, geknutseld en geverfd. Bijna 1.500 kinderen hebben daaraan deelgenomen. Meer dan 350 ouders en vrijwilligers hebben deze activiteit begeleid. Een aantal bedrijven heeft bijgedragen door 'bouwmaterialen' te sponsoren.

Afvalverwijdering

NV Haagse Milieu Services (HMS) zamelt namens de gemeente het huishoudelijk restafval en gescheiden afvalstromen zoals glas, papier, plastic, textiel en elektrische apparaten in. In 2014 zijn extra containers voor de gescheiden afvalstromen geplaatst waaronder 20 containers voor de inzameling van elektrische apparaten en 60 containers voor plastic. Naast de plaatsing van diverse extra inzamelvoorzieningen, wordt er ook gezocht naar de beste manier om plastic in te zamelen. Zo is begonnen met de proef om huis-aan-huis plastic in te zamelen (RIS 271180). Grofvuil kunnen Haagse burgers brengen naar een van de drie afvalbrengstations. Het afvalbrengstation aan de Vissershavenstraat in Scheveningen staat onder druk vanwege overschrijding van de geluidnormen. Aan de Uitenhagestraat is in gezamenlijkheid met betrokken partijen de voorbereiding getroffen om een vervangende locatie in te richten (RIS 273510).

Leefbaarheid

In 2014 is de samenwerking met de politie geïntensiveerd. Negen basisteams zijn gehuisvest op de politiebureau's. Hiertoe is een convenant opgesteld waarin de operationele regie van de politie en het werkgeverschap van de gemeente geborgd is. In 2014 heeft het college extra budget beschikbaar gesteld om meer handhavingscapaciteit in te zetten in de weekenden en de avonduren.

In Segbroek is een pilot uitgevoerd voor het verwijderen van weesfietsen. In totaal zijn in twee verwijderingsrondes 1.371 fietsen verwijderd. In de gehele stad zijn 33.224 strafrechtelijke processen verbaal uitgeschreven. Daarnaast zijn 1.865 bestuursrechtelijke rapportages opgesteld. Dit betrof onder andere overtredingen van de Drank- en Horecawet, illegaal geplaatste aanhangers en terrassen die niet aan de vergunningsvoorwaarden voldeden. Tot slot is in 2014 de vorming van een brede Handhavingsorganisatie voorbereid. Op 1 januari 2015 is de nieuwe organisatie gestart.

Stadsboerderijen

Er zijn ongeveer 450 lessen gegeven aan klassen van het primair onderwijs. Ook zijn er meer dan 100 activiteiten georganiseerd, zoals het schoonmaken van de omgeving, uitdelen van zwerfboeken en inzameling voor de dierenvoedselbank. Met het inzamelen van gebruikt (frituur)vet scoren de Haagse stadsboerderijen in Nederland als één van de hoogste.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

(bedragen x € 1.000)

Programmatotaal 2014	Uitkomst 2014		Actuele begroting 2014		Resultaat 2014		Ontwerp- begroting 2014	
Lasten	243.168		249.345		6.177	V	237.918	
Baten	118.185		116.164		2.021	V	109.430	
Saldo exclusief reserves	124.983	N	133.181	N	8.198	V	128.488	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	-		-		-	-	67	
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	5.104		9.887		4.783	N	6.953	
Saldo inclusief reserves	119.879	N	123.294	N	3.415	V	121.602	N

Op programma 10 zijn de volgende neutrale volumeontwikkelingen gerealiseerd

(bedragen x € 1.000)

	Lasten	Baten	Dotaties	Onttrekkingen
Reserve Werk met Werk	4.130 V	-	-	4.130 N
Dienstcompensatiereserve	650 V	-	-	650 N
Verpakkingsconvenant	400 V	400 N	-	-
Totaal	5.180 V	400 N	-	4.780 N

Neutrale ontwikkelingen, geen financieel resultaat

Reserve Werk met Werk € 4,1 mln.

De realisatie in 2014 blijft achter op de begroting, omdat een groot deel van de projecten achter loopt wat betreft uitvoering, waaronder de Haagse Markt, Sportcampus Zuiderpark, Bezuidenhout-Oost Juliana van Stolberglaan en de Rijswijkseweg.

Dienstcompensatiereserve € 0,7 mln.

De lagere onttrekking aan de dienstcompensatiereserve wordt met name veroorzaakt doordat de uitvoering van de uit de DCR gefinancierde digitaliseringsprojecten langer duurt dan verwacht zodat een deel van de uitgaven in 2015 wordt gedaan.

Verpakkingsconvenant € 0,4 mln.

Van de geraamde € 0,6 mln. baten vanuit de landelijke subsidieregeling is slechts € 0,2 mln. uitgegeven. Dit geeft een nadeel van € 0,4 mln. aan de batenkant wat wordt gecompenseerd door een voordeel in de lasten van € 0,4 mln. Het restant mag worden aangewend in toekomstige jaren.

(bedragen x € 1.000)

Uitkomst 2014-2013	Uitkomst 2014	Uitkomst 2013	Verschil 2013-2014
Lasten	243.168	239.821	3.347 N
Baten	118.185	112.207	5.978 V
Saldo exclusief reserves	124.983 N	127.614 N	2.631 V
<i>Dotaties aan reserves</i>	-	125	125 V
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	5.104	3.242	1.862 V
Saldo inclusief reserves	119.879 N	124.497 N	4.618 V

(bedragen x € 1.000)

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve	Res. best.	Uitkomst 2014			Begroting 2014		
		Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.	Vrijval
Reserve Bomen	0	0	0	222	0	0	222
Reserve compensatie cs	239	0	528	1.539	0	1.182	1.539
Reserve Entree van de Stad	0	0	0	944	0	0	944
Reserve Werk met Werk	0	0	1.872	0	0	6.000	0
Totaal	239	0	2.400	2.705	0	7.182	2.705

Toelichting

Reserve Werk met Werk

Zie de toelichting in eerdere tabel **Neutrale volume-ontwikkelingen 2014 t.o.v. actuele begroting 2014**.

Dienstcompensatiereserve

Zie de toelichting in eerdere tabel **Neutrale volume-ontwikkelingen 2014 t.o.v. actuele begroting 2014**.

(bedragen x € 1.000)

Saldi reserves/voorzieningen /investeringen	Uitkomst 2014	Begroting 2014	Uitkomst 2013
Eindsaldo 31-12 Reserves	13.448	8.665	18.314
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	29.817	29.340	30.640
Investeringen	22.796	29.999	17.145

Toelichting

De realisatie in 2014 blijft achter op de begroting, omdat een groot deel van de projecten achter loopt wat betreft uitvoering, waaronder de Haagse Markt, Sportcampus Zuiderpark, Bezuidenhout-Oost Juliana van Stolberglaan en de Rijswijkseweg.

2.11 Programma Economie, Internationale Stad en Binnenstad

Coördinerend portefeuillehouder: Ingrid van Engelshoven

Hebben we bereikt wat we hebben beoogd?

In de afgelopen jaren heeft Den Haag – als gevolg van onder meer de afslanking bij de rijksoverheid – een sterk negatieve werkgelegenheidsontwikkeling doorgemaakt. Daarom heeft het college het stimuleren van de economische ontwikkeling tot speerpunt benoemd.

De gemeente en het Rijk investeren in het versterken van de positie van Den Haag als vestigingsplaats voor internationale organisaties, kennisinstellingen, ambassades, internationale scholen, niet-gouvernementele organisaties en bedrijven. Dit moet leiden tot positieve effecten op de werkgelegenheid, de verdien capaciteit en de internationale impact van de stad.

Topindicator	Realisatie 2014	Begroting 2014	Realisatie 2013	Nulmeting 2007
Aantal arbeidsplaatsen in Den Haag	250.125	249.500	251.500	225.000
<i>Bron: Werkgelegenheidsregister Haaglanden</i>				
Waardering van het ondernemersklimaat	geen meting	nvt	6,2	6,4
<i>Bron: In opdracht van MKB Nederland werd door LexNova elke twee jaar een onderzoek uitgevoerd onder de titel 'Meest MKB-vriendelijkste gemeente van Nederland'. Dit is overgedragen aan VNG/KING Bewijs van Goede Dienst.</i>				
Aantal toeristen:				
- aantal hotelgasten uit het buitenland	418.000	380.000	365.000	229.000
- aantal hotelovernachtingen buitenlandse gasten	686.000	643.000	613.000	613.000
<i>Betreft voorlopige cijfers december 2013 t/m november 2014. Bron: CBS</i>				

Topindicator	Realisatie 2014	Begroting 2014	Realisatie 2013	Nulmeting 2007
Aantal instellingen in het cluster vrede en recht	104	99	95	71
<i>Bron: Jaarplan BIZ/International Desk</i>				
Peildatum/periode	31 december			
Definitie begrippen	Niet-gouvernementele organisaties op het terrein van vrede, recht, veiligheid en mensenrechten.			

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

(incl. dotaties en ontrekkingen, bedragen x € 1 mln)

Activiteiten in 2014	Uitkomst 2014			Begroot saldo 2014	Resultaat 2014
	Lasten	Baten	Saldo		
Stedelijke economie	46,1	11,4	34,7 N	38,3 N	3,5 V
Internationale Stad	10,8	1,4	9,5 N	9,9 N	0,5 V
Industrieschappen	1,1	1,1	0,0 N	0,2 N	0,2 V
Zeehavens	3,0	0,8	2,1 N	1,9 N	0,2 N
Citymarketing	2,2	0,6	1,6 N	1,6 N	0,1 V
Beheer gemeentelijk Vastgoed	0,6	0,6	0,0 N	0,0 -	0,0 -
Totaal	63,8	15,8	48,0 N	52,0 N	4,1 V

Stedelijke economie en kenniseconomie

Binnen de stad en de regio geeft Den Haag verder vorm aan de 'triple helix' samenwerking (bedrijven, onderwijs, overheid) die essentieel is voor innovatie en ontwikkeling van de kenniseconomie. Ook wordt ingezet op factoren die de stad aantrekkelijk maken voor creatieve bedrijven en jong talent

Daarnaast is de inzet op het versterken van de economische clusters zoals de Hague Security Delta, het financieel-zakelijke cluster en het ICT-cluster. Er wordt ook ingezet op het versterken van het toerisme en aantrekken van meer internationale congressen.

The Hague Security Delta (HSD)

In februari 2014 is de HSD Campus officieel geopend. In een paar maanden tijd is meer dan 90 procent van de Campus verhuurd. Onder de huurders bevinden zich overheidspartijen (Nationale Politie, Belastingdienst), kennisinstellingen (TNO), grootbedrijf (Thales) en MKB (waaronder Tokenizer, Crowdsense). Inmiddels is een extra verdieping (1.500 m²) gehuurd om aan de huisvestingsvraag te kunnen voldoen.

In de eerste ronde van het HSD Stimuleringsfonds voor innovatie zijn uit 22 ingediende businesscases een vijftal projecten geselecteerd. Deze projecten hebben € 1 mln. aan subsidie ontvangen als cofinanciering van eigen investeringen. In juli 2014 is de tweede ronde van het HSD Stimuleringsfonds geopend. Eind december zijn uit 17 ingediende plannen 6 winnende innovatieve projecten gekozen. Rond de Nuclear Security Summit (NSS) heeft de gemeente Den Haag in samenwerking met het ministerie van Veiligheid en Justitie een Innovation Room georganiseerd. Buitenlandse delegaties hebben hierbij op de HSD Campus verschillende innovaties op het gebied van security kunnen ervaren. De ASIS European Security Conference twee weken later heeft een groot aantal bezoekers getrokken. De Cyber Security Academy (CSA) is formeel opgericht en op de HSD Campus gehuisvest. De masteropleiding van de CSA zal volgens planning op 1 januari 2015 van start gaan. Tevens is in december de Nationale Innovatie Agenda Veiligheid opgeleverd en gepresenteerd tijdens het Innovatiecongres van het ministerie van Veiligheid en Justitie.

Regionale strategie

Op 1 januari 2014 is de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij officieel van start gegaan, onder de nieuwe naam Innovation Quarter (IQ). Den Haag is aandeelhouder. De samenwerking met de andere aandeelhouders betreft ontwikkeling en innovatie (met name rond Security), participatie en financiering (van Haagse bedrijvigheid) en marketing en acquisitie. Per 1 mei 2014 zijn de afspraken rond een personele unie tussen de WestHolland Foreign Investment Agency (WFIA) en Innovation Quarter van kracht geworden. Dit betreft de overgang van acquireurs op de speerpuntsectoren Life Science, Clean Tech en Security van de WFIA naar IQ. In het kader van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag is gewerkt aan een gezamenlijke Agenda Economisch Vestigingsklimaat.

Kansen voor West (EFRO)

Het Kansen voor West I-programma is bijna ten einde. Grote gemeentelijke investeringen met een gedeeltelijke Europese financiering betroffen in 2014 met name Grote Marktstraat en de Haagse Markt. Deze projecten lopen in 2015 nog door. In het afgelopen jaar is veel aandacht besteed aan het tijdig afronden van projecten. Van projecten die op 31 december 2015 onvoldoende zijn afgerond moet het Europese geld worden terugbetaald.

Als blijk van succes heeft het college in 2014 een vervolg (met gemeentelijke middelen) gegeven aan de subsidieregeling van The Hague Security Delta. Hierdoor gaan begin 2015 zes nieuwe innovatieve projecten in het veiligheidscluster van start. Ook is in 2014 de eerste lening uit de Haagse JESSICA fondsen verstrekt. Voetbalvereniging Laakkwartier heeft nu een triple solar dak waarmee warmte wordt opgewekt. Dat is goed voor het milieu (minder fossiele brandstoffen nodig) en dat is (nadat de lening is terugbetaald) ook goed voor de exploitatie van de vereniging.

World Forum

Na de verwerving van het complex in 2013 en het afsluiten van een nieuwe huurovereenkomst met de exploitant (GL Events), is begonnen met de renovatie en de uitbreiding van het gebouw. Met het oog op de Nuclear Security Summit (NSS) in maart 2014 is het meest noodzakelijke aangepakt en is er een

extra aparte entreepartij gerealiseerd. Na de NSS zijn de werkzaamheden herstart en zijn de grote werkzaamheden aan dak en buitenkant van het gebouw in voorbereiding genomen. Hierbij is ook verduurzaming aan de orde.

Relatiebeheer en acquisitie

In 2014 heeft een aantal nieuwe bedrijven voor Den Haag gekozen als vestigingsplaats, zoals Nationale Nederlanden (hoofdkantoor vanuit Amsterdam), TNO (hoofdkantoor en TNO ICT) en Sandd. Ook hebben de buitenlandse oliemaatschappijen Oilinvest en Muntajat hun Europees hoofdkantoor in Den Haag gevestigd. In samenspraak met bedrijven en kennisinstellingen is een Roadmap Smart City opgesteld. Dit programma heeft tot doel het innovatieve vermogen van Den Haag te versterken door o.a. de clusters ICT en Telecom verder te ontwikkelen. In deze Roadmap is op hoofdlijnen bepaald op welke maatschappelijke problematieken (o.a. zorg, quality of life) het programma Smart City de focus zal richten. In 2015 zal deze Roadmap worden uitgewerkt tot een programma met concrete projecten. Het platform Den Haag Zakenstad heeft in mei een startbijeenkomst georganiseerd op de Campus van The Hague Security Delta. Met de businessmarketingcampagne 'Doing Business in The Hague' wordt Den Haag als vestigingsplaats voor bedrijfsleven gepositioneerd.

De WTC International Business Club heeft een fors aantal netwerkbijeenkomsten georganiseerd rond internationale sectoren en/of doellanden, waaronder het WTC International Trade & Investment Gala. Er zijn ook door de gemeente zelf diverse relatiebijeenkomsten met Haagse bedrijven georganiseerd, waaronder The Hague Tech, ondernemersontbijten en het meerdaagse Ondernemersplein. Tijdens het Ondernemersplein is de ondernemersprijs Zilveren Ooievaar uitgereikt, dit jaar aan het bedrijf Lobeco. In juni is de (derde) Haagse Parel uitgereikt aan het Amerikaanse bedrijf CB&I.

Kantorenbeleid

In 2014 is een samenwerkingsovereenkomst gesloten tussen het Rijksvastgoedbedrijf en de gemeente. Hierdoor is de gemeente nu actief betrokken bij de planontwikkeling in de komende jaren voor de afstoot/herbestemming van het rijksvastgoed in Den Haag, waaronder de ministeries van Buitenlandse Zaken, SZW en VWS. Naast mogelijke nieuwe invulling van de panden zelf wordt hierbij ook nadrukkelijk gekeken naar bredere ontwikkeling van het gebied.

Op 11 december is de Stichting Green BusinessClub Beatrixkwartier (GBC) formeel van start gegaan. Doelstelling is verduurzaming en verlevendiging, om de potentie van het Beatrixkwartier nog meer te benutten.

Dienstverlening

De aanloop van ondernemers richting het Ondernemershuis is fors afgenomen met het vertrek van de Kamer van Koophandel. In oktober is de exploitatie van het Ondernemershuis overdragen aan een commerciële partij, met de afspraak om nog minstens twee jaar aan het dienstverleningsconcept richting ondernemers vast te houden.

Met het bureau TNS-NIPO is de laatste hand gelegd aan de opzet van een Ondernemerspanel met als doel om meer zicht te krijgen in de ontwikkeling in het MKB (bedrijfsvoering, arbeidsmarkt) en van het vestigingsklimaat. In de eerste helft van 2015 zal de eerste enquête uit gaan.

In verband met de afbouw van Stadsgewest Haaglanden is besloten om het bureau Steenworp (vestigingsadviseurs, met als kerntaak het adviseren van (startende) bedrijven/organisaties/instellingen in hun huisvestingsbehoeften) formatief onder te brengen bij de gemeente Den Haag, met behoud van de regionale samenwerking. Dit is per 1 oktober geformaliseerd.

Bedrijfsruimte en bedrijventerreinen

Eén van de doelstellingen van het Actieprogramma Kleinschalige Bedrijfsruimte is het faciliteren of realiseren van nieuwe bedrijfsruimten voor ambachtelijke nijverheid. Dit gebeurt deels met private financiering en deels met financiering vanuit het FRED-fonds (Fonds Ruimtelijke Economie Den Haag). In 2014 zijn diverse locaties gerealiseerd, zoals een ruimte aan de Schenkweg. Voor de openbare ruimte

en aankleding van de bedrijventerreinen zijn in de tweede helft van 2014 financiële bijdragen geleverd aan de locaties Zichtenburg Kerketuinen Dekkershoek (met name Dekkershoek), Uitenhagestraat, Forepark en Westvlietweg.

Detailhandel en Horeca

Mede op basis van de detailhandelsmonitor (RIS 270670) wordt een nieuw Actieprogramma Winkelstad opgesteld. Door actief accountmanagement wordt met stakeholders, zoals ondernemers en beleggers, gewerkt aan verbetermogelijkheden van de winkelgebieden. Daarnaast is het programma Smart Shoppen ontwikkeld om de Haagse detailhandel te ondersteunen in de omslag naar een andere (digitale) manier van winkelen. Dit gaat in 2015 van start. Het Haags Retailpunt is actief in het ondersteunen en begeleiden van winkeliersverenigingen en Bedrijven Investeringszones (BIZ). Voor de Denneweg, de Keizerstraat ende Dierenselaan-Apeldoornselaan zijn voorbereidingen getroffen voor de doorstart van de Bedrijven Investerings Zones op basis van de nieuwe landelijke BIZ-wet. De herinrichting van de Zoutmanstraat, Reinkenstraat en Thomsonlaan is afgerond, net als de Appelstraat/Vierboomstraat waar € 0,12 mln. beschikbaar was. De werkzaamheden voor de herinrichting van de Fahrenheitstraat, Torenp plein en Prins Hendrikstraat worden in 2015 afgerond. Ook wordt gewerkt aan het aantrekken van onderscheidende winkelformules, horeca en pop-up stores. Zo is gekeken naar tijdelijke invulling voor leegstaande winkelpanden en heeft de nieuwe Haagse Passage een vliegende start gekend.

Krachtwijken

Voor het project Centrumvorming Transvaal/Schilderswijk zijn opdrachten uitgezet om het Hobbemaplein/Hobbemastraat, de Haagse Markt, Wijkpark Transvaal en de Paul Krugerlaan met elkaar te verbinden tot één verblijfsgebied met ruim 700 verkooppunten. In 2014 is hiervoor vooral veel tijd geïnvesteerd in het bijeenbrengen van de juiste partijen. Samen met de vastgoedeigenaren, BIZ'zen, bewonersorganisaties en publieke stakeholders wordt nu gewerkt aan het imago dat bij het nieuwe gebied past. Mede in dit licht worden de mogelijkheden bezien van uitbreiding van de bibliotheek aan het Hobbemaplein met sociaaleconomische en sociaalmaatschappelijke initiatieven.

Toerisme, Evenementen en Binnenstad

Begin zomer 2014 is de toeristische website www.denhaag.com gelanceerd. Hierop is alle toeristische en culturele informatie te vinden. Komende periode zal nog een verdere kwaliteitsslag van de content (tekstbewerking, fotografie) plaatsvinden.

Het verbouwde Mauritshuis heeft sinds de (her)opening een record aantal bezoekers mogen ontvangen. In algemene zin hebben de Haagse musea een goed jaar qua bezoekersaantallen behaald.

De eerste acties voor verbetering van Scheveningen Bad zijn gerealiseerd. Dit betreft onder andere verbeteren uitstraling, het beter toegankelijk maken van de openbare ruimte en gratis fietsparkeren.

Om de groeipotentie van congressen in Den Haag te kunnen benutten, is op basis van een onderzoek een voorstel gemaakt voor een nieuwe organisatieopzet van het Congresbureau, dat nu onder Den Haag Marketing ressorteert. Met betrokken partijen wordt hier nu verdere uitvoering aangegeven.

In de afgelopen periode is de samenwerking en communicatie van partijen in de binnenstad actief opgepakt. Het Bureau Binnenstad treedt nu als een zelfstandige stichting op namens marktpartijen en gemeente. De organisatie viel voorheen deels onder de gemeente. Het Bureau Binnenstad werkt als verbinder, aanjager en bewaker van afspraken uit het uitvoeringsconvenant Binnenstad 2014-2018.

Om te verkennen wat de koers voor het programma Creatieve Stad moet zijn, heeft een aantal evenementen en andere activiteiten, waaronder de hackathon WTHX, plaatsgevonden. Uit deze sessies is sterk naar voren gekomen dat de grootste meerwaarde zit in het koppelen van de creatieve en innovatie sector aan het 'reguliere' bedrijfsleven en instellingen. Dit heeft een positieve impact op het vestigingsklimaat van jonge bedrijven. Ook is dit een manier om jong talent aan de stad te binden. De uitkomsten worden vertaald in een nieuw Programma Creatieve Industrie, dat in de eerste helft van 2015 door het College zal worden vastgesteld.

Toelichting financieel resultaat	€ 3,5 mln V
<u>Minder subsidies afgerekend uit subsidieregeling Pieken in de Delta</u>	€ 2,6 mln.V/I
<p>In 2014 zijn minder subsidies uit deze regeling tot afrekening gekomen dan begroot, dit betreft per saldo € 2.6 mln. Voor ontvangst van deze afrekeningen is de gemeente afhankelijk van het ministerie van Economische Zaken, dat fungeert als penvoerder namens de subsidieverleners. Het onderhoudt de contacten met de subsidieontvangers en zendt de afrekeningen door. De niet gerealiseerde subsidiemiddelen zijn afkomstig uit de reserve Cofinanciering (programma 17) en het voordeel zal daarin terugvloeien. Hiermee blijven de middelen beschikbaar en kunnen de subsidies in 2015 worden afgerekend.</p>	
<u>Toerisme en vrijetijdseconomie</u>	€ 1,2 mln.V/I
<p>De doorontwikkeling van plannen in het kader van de Kanskaart Toerisme heeft meer tijd en afstemming met stakeholders gekost. Daardoor hebben in 2014 minder activiteiten plaatsgevonden dan oorspronkelijk verwacht en schuiven de activiteiten door naar 2015 en verder. Ook de middelen voor acquisitie van nieuwe toeristische trekpleisters zijn niet volledig tot besteding gekomen in 2014.</p>	
<u>Uitbreiding campus The Hague Security Delta</u>	€ 0,5 mln.N/I
<p>Op dit onderdeel ontstond de kans tot uitbreiding van de HSD campus (zie programmatekst). Daarvoor heeft de gemeente extra middelen aangewend.</p>	
<u>Overige</u>	€ 0,2 mln.V/I

Internationale Stad

Internationale organisaties en evenementen

Eén intergouvernementele organisatie (NATO Civil Military Cooperation Centre of Excellence) en twee ambassades (Burundi en Congo) hebben zich in 2014 in Den Haag gevestigd. Daarnaast heeft Syrië een permanente vertegenwoordiger in Den Haag gestationeerd. Het aantal NGO's op het terrein van vrede, recht, veiligheid en mensenrechten is in 2014 toegenomen tot 104. Een vergelijkbare groei zien wij bij andere internationale NGO's, intergouvernementele organisaties, aan ambassades gelieerde instellingen en internationale onderwijs- en kennisinstellingen. Het totaal aantal instellingen in het internationale segment kwam daarmee in 2014 uit op 369.

In maart is de Nuclear Security Summit in Den Haag georganiseerd. Tijdens deze top, op initiatief en in aanwezigheid van de Amerikaanse president Obama, maakten wereldleiders afspraken over het voorkomen van nucleair terrorisme. De samenwerking met de internationale organisaties en ambassades in het gebied rondom het World Forum is tot ieders tevredenheid verlopen. Van deze Nuclear Security Summit is een positieve impuls uitgegaan naar het Haagse security speerpunt. Het Nederlands Forensisch Instituut vervulde een prominente rol met de start van de "Innovation Pathway", een innovatieve aanpak op nucleair forensisch terrein. Dit resulteerde o.a. in de voorbereiding van een vervolgconferentie in het voorjaar van 2015 in het Vredespaleis.

Van 21 tot 24 november vond in Den Haag de jaarvergadering van de NAVO Parlementaire Assemblée plaats. De gemeente heeft voor zowel buitenlandse genodigden als de leden van de Eerste en Tweede Kamer, door het aanbieden van een receptiediner in het Atrium, een internationaal visitekaartje op niveau afgegeven.

Op 1 december 2014 is, tijdens de jaarlijkse bijeenkomst van lidstaten van Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW) voor het eerst de "OPCW - The Hague Award" uitgereikt. In het kader van het project Shelter City Den Haag heeft Justice and Peace in 2014 drie mensenrechtenverdedigers uit Rwanda, Pakistan en Oeganda uitgenodigd, die in Den Haag voor een duur van drie à vier maanden zijn opgevangen waarna ze weer terug moeten naar land van herkomst.

Kennisinfrastructuur

De versterking van het Haagse academische speerpunt vindt plaats via meerdere sporen. Zo zijn inmiddels 2 hoogleraren aangesteld voor de nieuwe leerstoel international governance.

De Cybersecurity Academy, gevestigd op de HSD Campus in het Beatrixkwartier, heeft verder vorm gekregen door de ontwikkeling en accreditatie van de Executive masteropleiding Cybersecurity.

Het European Network for Cyber Security (ENCS) ontwikkelt zich tot een internationaal adviesbureau op het gebied van cyber security voor vitale infrastructuur.

Het speerpunt cyber security was ook onderdeel van het programma van de Nederlandse handelsmissie naar Japan. De gemeente heeft hieraan deelgenomen, met het bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheid. Onder meer is een Memorandum of Understanding tussen ENCS en het Japanse Ministerie van Economische Zaken getekend.

In het Europees innovatieprogramma “Horizon 2020” (2014-2020), voor het stimuleren van innovatie op langere termijn, hebben kennisinstellingen en bedrijven uit de Haagse regio in 2014 28 innovatievoorstellen ingediend op de thema’s security, conflict prevention en governance. De gemeente heeft hierin een bescheiden verbindende rol gespeeld. Intussen zijn al acht projecten uit het vorige EU-programma in uitvoering. Zo is in 2014 het demonstratieproject DRIVER van start gegaan, met 37 Europese partners, waarin ook de gemeente en de Veiligheidsregio Haaglanden deelnemen. De Haagse regio vormt in dit project een van de drie demonstratielocaties waar in de komende zes jaar wordt gewerkt aan nieuwe oefen- en testfaciliteiten voor crisismanagement, die in een Europees netwerk met elkaar worden verbonden.

Om te groeien zal het security cluster zich ook internationaal sterk moeten positioneren. In dat kader is een eerste verkenning gedaan om te bezien in hoeverre een Knowledge and Innovation Community Security in EU-verband kansrijk is.

Op het gebied van bescherming tegen criminaliteit en terrorisme met chemische, biologische, radiologische en nucleaire middelen (CBRM) is in onze regio veel expertise aanwezig. TNO, NFI en RIVM richtten op dit terrein in samenwerking met de HSD (The Hague Security Delta) het CBRN Network of Excellence op. Met steun van het EU-UNICRI programma en de gemeente konden hiervoor in 2014 in Den Haag enkele internationale workshops en werkbezoeken aan de Internationale Zone en HSD Campus plaatsvinden.

Vestigingsklimaat

In tijden van recessie en toenemende concurrentie tussen steden blijft een gunstig vestigingsklimaat van groot belang. De gemeente speelt een faciliterende rol in (her)huisvestingsaangelegenheden en renovatie. Hierbij wordt samengewerkt met Steenworp en het Rijksvastgoedbedrijf. Om verdere clustering van organisaties te bevorderen zijn de Non-Gouvernementele Organisaties (NGO’s) uit de Zeestraat overgebracht naar het Bertha von Suttner gebouw voor NGO’s aan Laan van Meerdervoort 70. In september is voor de tweede keer het jaarlijkse Embassy Festival georganiseerd op het Korte Voorhout. Achtentwintig ambassades hebben een bijdrage geleverd aan het culturele programma. Er werd ook een relatie gelegd naar het bedrijfsleven. De bebording van gereserveerde parkeerplaatsen van ambassades en residenties is vervangen. De gereserveerde parkeerplaatsen kunnen voortaan beter gehandhaafd worden, een belangrijke wens van het Corps Diplomatique.

Internationale belangenbehartiging

De Haagse internationale contacten worden ingezet om meer internationale organisaties te interesseren voor vestiging in Den Haag. Het Haagse profiel van Internationale Stad van Vrede en Recht is actief uitgedragen via Nederlandse ambassades, journalisten en academici. De gemeente werkt samen met het ministerie van Buitenlandse Zaken in het project “Publieksdiplomatie Vrede en Recht”.

In Europees verband wordt ingezet op het creëren en benutten van Europese subsidiemogelijkheden en het beïnvloeden van Europese regelgeving. Dit doen we mede via de Europese netwerken waarin Den Haag actief is. Zo is wethouder KJJO plv. lid van het Comité van de Regio’s en is Den Haag lid van onder meer het Europese grotestedennetwerk Eurocities. Den Haag heeft zich niet opnieuw kandidaat

gesteld voor het dagelijks bestuur van deze organisatie. Daarmee is na twaalf jaar de rol van Den Haag in het dagelijks bestuur van deze organisatie beëindigd. Het voorzitterschap van het Eurocities Social Affairs Forum van Eurocities is afgerond. De G-4 samenwerking in Europa was in 2014 gericht op het Europese stedelijke beleid, de organisatie van een conferentie – samen met het Rijk - over stedelijke thema's en het aanbieden van twee Europacursussen voor medewerkers van de vier gemeenten.

Draagvlak in de stad

De Haagse Brug verbindt in alle stadsdelen Hagenaars en expats met elkaar. Ieder stadsdeel beschikte daartoe dit jaar over een eigen budget om activiteiten te stimuleren en te ondersteunen. Het resulteerde in 30 activiteiten. Daarnaast verzorgden expats in het kader van het programma “World in Your Classroom” gastlessen op middelbare scholen, waarin zij hun ervaringen als expat in Den Haag deelden. Onder de naam “Future of Peace” deden scholieren onderzoek bij diverse internationale organisaties. Op 21 september vond tijdens de Dag van de Vrede van de Verenigde Naties de jaarlijkse Haagse Internationale Dag plaats. Acht internationale organisaties openden hun deuren voor het publiek. In totaal hebben ruim 3.000 bezoekers deelgenomen. Rondom de Dag van de Vrede werd dit jaar voor het eerst het Just Peace-weekend georganiseerd. In het GEM Fotomuseum waren foto's, posters en video's uit de archieven van de VN te zien en er waren avondrondleidingen in het Vredespaleis. Dit jaar werd voor de tweede keer de World Class The Hague georganiseerd.

Toelichting financieel resultaat	€ 0,5 mln. V
<u>Begrote bijdragen die niet hebben plaatsgevonden in 2014</u>	€ 0,4 mln.V/I
Dit betreft drie bijdragen. Een bijdrage van de gemeente aan het Forensisch Instituut Kaapstad heeft niet plaatsgevonden omdat extra diplomatieke voorbereidingstijd noodzakelijk is. Een bijdrage aan het Humanity House naar een haalbaarheidsonderzoek voor een mogelijk museum voor Vrede en Recht zal in 2015 plaatsvinden. Een verlenging van de voorgenomen subsidie aan The Hague Security Delta (HSD) is niet gerealiseerd in 2014. Partijen hadden meer tijd nodig om tot een gedragen voorstel te komen voor het projectplan Integrale Gebiedsbeveiliging Internationale Zone.	
<u>Overig</u>	€ 0,1 mln. V/I

Industrieschappen

Het Industrieschap de Plaspoelpolder (IPP) heeft zich in 2014 gericht op de uitgifte van bedrijfskavels op bedrijventerrein Wateringse Veld. Vlak voor de zomer in 2014 heeft een gronduitgifte (1e fase) in de Landtong Plaspoelpolder plaatsgevonden. De bouw van het project Harbour Village, bedrijfsruimte voor het MKB, is hiermee van start gegaan. De 2e fase is momenteel in verkoop. Het IPP heeft in 2014 verder aan de verhuur en verkoop van de gebouwen van het project Helix Businesspark gewerkt. In 2014 is het nieuwe businessplan voor het bedrijvenschap Harnaschpolder definitief vastgesteld. Hiermee is een duidelijk kader voor de gewenste ontwikkelingen geschetst. In 2014 zou de grond aan Bauhaus worden uitgegeven, dit is inmiddels vertraagd naar 2015. Hierdoor is in 2014 één uitgifte van 1.500 m2 gerealiseerd.

Zowel het bedrijvenschap Harnaschpolder als het IPP is aangesloten bij de regionale samenwerking op het gebied van bedrijventerreinen: Businesspark Haaglanden. Eind 2014 heeft het Businesspark het meerjarig bedrijfsplan vastgesteld. Ambities daarin zijn de verdere professionalisering van het front office van Businesspark Haaglanden en het vergroten van de naamsbekendheid in de regio waardoor bedrijven de weg naar Businesspark Haaglanden weten te vinden als ze een vestigingsvraag hebben en op zoek zijn naar kennis en expertise op het gebied van bedrijfsruimte en werklocaties. Dit alles met het achterliggende doel de uitgifte van onze regionale bedrijventerreinen.

Zeehavens

In de Scheveningse haven is gestart met de voorbereidende werkzaamheden voor de vervanging van de damwand in de 3^e haven. De onderloopschermen van de kademuren in de Pijp worden hersteld. Het plan voor de vernieuwing van de Werkhaven is klaar. Daarnaast wordt een aantal kleine zaken gerealiseerd ten behoeve van een beter gebruik van de havens. Zo is de toegankelijkheid van de steiger in de 2^e haven verbeterd, is er een calamiteitensteiger aangelegd, wordt de afsluiting van de kade van de 1^e haven aangepast en wordt de watervoorziening voor schepen vernieuwd.

Citymarketing

De citymarketingaanpak is erop gericht de kernpositionering van Den Haag als Internationale Stad van Vrede en Recht te versterken en (nieuwe) bewoners, bedrijven, bezoekers en studenten aan te trekken en te binden aan de stad.

In het kader van de profilering van Den Haag als stad van vrede en recht is een bijdrage geleverd aan de Nuclear Security Summit. Dat vond onder andere plaats via een inhoudelijk programma met exposities, lezingen en debatten. Andere belangrijke evenementen in het afgelopen jaar waren het Grondwetfestival op 29 maart, het WK Hockey van 31 mei t/m 16 juni, de viering van 200 jaar Prinsjesdag van 13 t/m 16 september (samen met het Grondwetfestival onderdeel van de viering van 200 jaar Koninkrijk) en het Just Peace weekend van 19 t/m 21 september. Tijdens deze evenementen is ook inzet gepleegd om Den Haag als stad te promoten. Bij het WK Hockey is dit bijvoorbeeld gebeurd door een Haags Hockey Plein te creëren waar elke dag in het hart van Den Haag sportieve, educatieve en culturele activiteiten werden georganiseerd. Op het Haags Hockey Plein vond op 10 juni het Nationaal Congres Citymarketing plaats met ruim 200 deelnemers uit het hele land.

Voorbeelden van andere onderdelen van de Haagse citymarketing in het afgelopen jaar zijn de lancering van een wooncampagne voor starters, een internationale PR-campagne voor de promotie van Den Haag als zakenstad en de voortzetting van de steun aan het lectoraat Cityhospitality van de Hotelschool The Hague waarmee sleutelpartijen in Den Haag worden gefaciliteerd en gestimuleerd in gastvrij gedrag. Naar aanleiding hiervan is op 8 december een motivatiemiddag georganiseerd "Be my Guest". Doel was om iedereen die werkzaam is in de toeristenbranche en ook daarbuiten te motiveren en te informeren over het gastheerschap. Tijdens deze motivatiemiddag zijn ook het House of Hospitality en de Ambassade van Den Haag 2.0 gelanceerd.

Beheer stedelijke vastgoed

Dit heeft betrekking op het eigenarenonderhoud van het World Forumgebouw en de aanhuur en exploitatie van de Hague Security Delta-campus.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

(bedragen x € 1.000)

Programmatotaal 2014	Uitkomst 2014	Actuele begroting 2014	Resultaat 2014	Ontwerp- begroting 2014
Lasten	48.791	71.533	22.742 V	58.822
Baten	5.928	14.051	8.123 N	6.827
Saldo exclusief reserves	42.863 N	57.483 N	14.620 V	51.994 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	15.000	15.000	- -	18.960
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	9.891	20.456	10.565 N	19.260
Saldo inclusief reserves	47.972 N	52.026 N	4.055 V	51.694 N

Neutrale ontwikkelingen, geen financieel resultaat

Bovenstaande tabel laat zien dat 22,7 mln. minder aan lasten is gerealiseerd dan begroot. In 2014 is een voordelig resultaat van € 4,1 mln. behaald, dit is in de vorige paragrafen toegelicht. Het overige deel aan lagere lasten is een volumeontwikkeling. Tegenover die lagere lasten staat een even groot bedrag aan lagere baten en lagere onttrekkingen uit reserves. Dit zijn:

Afwikkeling Kansen voor West subsidies wel begroot, maar niet gerealiseerd in 2014 € 4,9 mln. V

Als gevolg van strikte Europese regelgeving hebben subsidieontvangers moeite om te voldoen aan de vereisten voor (financiële) verantwoording van projecten. Hierdoor zijn in 2014 geen Kansen voor West-subsidies afgerekend en zijn de begrote baten en lasten niet gerealiseerd. Afwikkeling van de subsidies vindt naar verwachting in 2015 plaats.

Werkzaamheden vastgoed World Forum Convention Center later gestart € 4,7 mln. V

In 2014 is voor € 7,2 mln. aan lasten begroot, en voor € 2,5 mln. gerealiseerd. Door de Nuclear Security Summit (NSS) zijn de grote bouwkundige ingrepen van het vastgoed later gestart. De aanpak van de buitenkant van het gebouw is in oktober 2014 in uitvoering genomen. Dit verklaart het grootste deel van de onderbesteding uit de reserve voor het World Forum.

Zichtenburg Kerketuinen Dekkershoek (ZKD) nog niet verantwoord € 2,8 mln. V

De verantwoording van dit afgeronde project is niet meer in 2014 gereed gekomen. Daardoor zijn de begrote lasten en baten niet gerealiseerd. Het samenstellen van de (financiële) verantwoording meer tijd gekost dan verwacht, er zijn veel partijen bij betrokken. Het project wordt in 2015 afgerekend.

Lagere lasten i.v.m. niet afrekenen van verleende subsidies medeoverheden € 1,8 mln. V

Dit betreft ondermeer een verleende subsidie aan Vestia, waarvan de vaststelling als gevolg van het opvragen van nadere informatie vertraging heeft opgelopen. Daarnaast is een begrote bijdrage aan het project Keurmerk Veilig Ondernemen niet opgevraagd omdat dit project nog niet is afgerond. De lasten en baten worden in 2015 verwacht.

Planvorming Toeristische gebieden en Creatieve industrie € 1,6 mln. V

Middelen voor Scheveningen en Creatieve industrie zijn niet volledig tot besteding gekomen. De afstemming van planvorming met stakeholders heeft meer tijd gekost. Daardoor hebben in het verslagjaar minder activiteiten plaatsgevonden dan verwacht. De subsidieregelingen creatieve industrie komen in 2015 tot besteding (indieningstermijn liep tot eind 2014). De begrote lasten van € 1,6 mln. zijn niet onttrokken uit de reserve Stedelijke Ontwikkeling.

Openbare ruimte winkelstraten € 1,6 mln. V

De begrote lasten – de overdracht van een ontvangen subsidie – heeft nog niet in 2014 plaatsgevonden omdat zorgvuldige afhandeling meer tijd heeft gekost. De overdracht vindt in 2015 plaats en dan worden de lasten en de onttrekking uit de reserve gerealiseerd.

Lagere lasten inzake the Hague Security Delta € 1,5 mln. V

Voor de 2^e Tranche Stimuleringsregeling the Hague Security Delta was € 1 mln. gereserveerd. De besluitvorming omtrent de toekenning heeft eind 2014 plaatsgevonden, waardoor de toekenningen pas in 2015 kunnen plaatsvinden. Daarnaast is de bijdrage voor activiteiten van de Stichting HSD lager uitgevallen. Hierdoor zijn minder lasten gerealiseerd en is de onttrekking uit de bestemmingsreserve Stadsontwikkeling €1,5 mln. lager dan begroot.

Overig € 0,2 mln. N

Per saldo resultaat van overige kleinere neutrale ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)

Uitkomst 2014-2013	Uitkomst 2014	Uitkomst 2013	Vershil 2013-2014
Lasten	48.791	41.900	6.891 N
Baten	5.928	6.761	833 N
Saldo exclusief reserves	42.863 N	35.139 N	7.724 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	15.000	10.998	4.002 N
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	9.891	8.581	1.310 V
Saldo inclusief reserves	47.972 N	37.556 N	10.416 N

Uitkomst 2014 – 2013

Meer lasten in 2014

In 2014 zijn meer lasten gerealiseerd dan in 2013. Dit heeft vooral betrekking op projecten binnen het programma Den Haag Internationale Stad en het Wervingsfonds. De hogere uitgaven in 2014 hebben onder meer betrekking op uitgaven voor de Nuclear Security Summit (€ 2,8 mln.) en een bijdrage aan het NCIA (NATO Communications and Information Agency) van € 2,5 mln.

Hogere dotaties aan reserves in 2014

Bij de begroting van 2014 zijn meer middelen zijn toegekend voor onder meer The Hague Security Delta (+€ 2,5 mln.), Toerisme Scheveningen (+€ 1,2 mln.) en Creatieve Industrie (+€ 1,0 mln.). Deze zijn toegevoegd aan de reserves. De jaarlijkse dotatie aan het Wervingsfonds van € 0,6 mln. is met ingang van 2014 opgeheven. Dit bedrag is nu omgezet in een regulier jaarlijks budget.

(bedragen x € 1.000)

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve	Res. best.	Uitkomst 2014			Begroting 2014		
		Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.	Vrijval
BR Wervingsfonds 3273	0	0	1.040	0	0	1.600	0
BR Citymarketing	0	0	0	615	0	0	615
BR Cofinanciering Economische Projecten	0	0	0	1.990	0	0	1.990
BR Co-financiering Kansen voor West Evenementen	0	0	0	1.040	0	0	1.040
BR Pieken in de Delta	0	0	0	1.519	0	0	1.519
BR Stadseconomie	0	2.500	601	29	2.500	4.014	29
BR Stedelijke Ontwikkeling (P21/310.4)	0	2.200	647	0	2.200	2.200	0
BR World Forum Convention Center	0	10.000	2.411	0	10.000	7.156	0
Fonds Economische Structuurversterking	0	0	0	0	0	0	0
Reserve Overcommitting	0	300	0	0	300	294	0
Totaal	0	15.000	4.699	5.193	15.000	15.263	5.193

Bestemmingsreserve Stadseconomie (lagere onttrekking € 3,4 mln)

Geraamd was om middelen te onttrekken voor ondermeer de projecten The Hague Security Delta stimuleringsregeling, Openbare Ruimte Winkelstraten. Zoals toegelicht zijn vertragingen opgetreden, waardoor de aanwending doorschuift naar 2015.

BR Stedelijke Ontwikkeling (lagere onttrekking € 1,6 mln)

De hierin opgenomen middelen ten behoeve van toerisme Scheveningen en Creatieve Industrie zullen, zoals eerder toegelicht, naar verwachting in 2015 worden aangewend.

BR World Forum Convention Center (lagere onttrekking € 4,7 mln)

Zie de toelichting onder neutrale financiële ontwikkelingen.

(bedragen x € 1.000)

Saldi reserves/voorzieningen /investeringen	Uitkomst 2014	Begroting 2014	Uitkomst 2013
Eindsaldo 31-12 Reserves	31.443	20.879	26.335
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	0	0	0
Investeringen	0	0	190

Toelichting

De lagere aanwending van de reserves in 2014 leidt ertoe dat het saldo van de reserves op dit programma ruim € 10 mln. hoger is dan begroot.

2.12 Programma Sport

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

Hebben we bereikt wat we hebben beoogd?

Sport heeft een belangrijke meerwaarde voor de inwoners van Den Haag. Sport is gezond, brengt mensen bij elkaar, leert mensen omgaan met winst en verlies en zet de stad op de kaart. Op diverse manieren stimuleert de gemeente het sporten van Hagenaars. Kinderen kunnen deelnemen aan schoolzwemmen en krijgen gymles op school. Vakleerkrachten en sportverenigingen organiseren na schooltijd sportactiviteiten in de directe woonomgeving van jongeren. Sportstimuleringsprojecten zorgen dat diverse groepen Hagenaars kennismaken met sport en proberen hen daarmee enthousiast te maken.

Den Haag kent een goede infrastructuur van sportorganisaties. Deze bieden veel sportactiviteiten aan. Ze worden daarbij ondersteund door de gemeente. Op haar beurt zorgt de gemeente voor goede sportvoorzieningen die bereikbaar, veilig en schoon zijn. Met al deze instrumenten en met een extra impuls voor het versterken van de wijkfunctie van sport door slimme combinaties met onder meer welzijn en gezondheid is in 2014 gewerkt om conform de sportnota 'Den Haag naar Olympisch Niveau 2011- 2014' de sport naar een hoger niveau te brengen.

Topindicator

Het programma Sport richt zich op een optimaal sportklimaat, zodat zoveel mogelijk Hagenaars regelmatig en intensief sporten op een prettige en verantwoorde manier en bij voorkeur in georganiseerd verband. De cijfers uit 2014 laten zien dat de sportdeelname van 16-70 jarigen gestegen is ten opzichte van 2011, 2012 en 2013 en met 67% boven de streefwaarde van 63% uitkomt. De afgelopen jaren bleef de sportdeelname gemeten via de Stadsenquête stabiel rond 56-59%. Dit Haagse beeld komt overeen met landelijke cijfers in dezelfde periode. Echter doordat de Stadsenquête veranderd is in een Stadspanel zijn de uitkomsten niet meer met vorige jaren, en niet met de streefwaarden vergelijkbaar. Het Stadspanel heeft een oververtegenwoordiging van mensen die meer participeren in onze samenleving, dus ook meer sporters. De afgelopen jaren bleef de sportdeelname gemeten via de Stadsenquête stabiel rond 56-59%. Dit Haagse beeld komt overeen met landelijke cijfers in dezelfde periode. Elke vier jaar voeren we uitgebreider onderzoek uit naar de sportdeelname van Hagenaars. Dit onderzoek heeft ook in 2014 plaatsgevonden. In dat onderzoek is zichtbaar dat over de langere termijn (2006-2014) de sportdeelname in Den Haag stijgt. Toch blijven dezelfde of zelfs meer inspanningen van gemeente, partners uit de stad en Hagenaars zelf nodig om te zorgen dat alle Hagenaars jong en oud, arm en rijk een leven lang regelmatig kunnen sporten. Dit heeft er mee te maken dat in het digitale tijdperk bewegen en sport onder druk staan. Daarnaast zorgen demografische veranderingen ervoor dat onze samenleving ontgroent en vergrijsd. Dit heeft invloed op de sportdeelname omdat mensen minder sporten als ze ouder worden.

Topindicator	Realisatie 2014	Begroting 2014	Realisatie 2013	Nulmeting 2009
% Sportdeelname totaal Den Haag	67%	63%	57%	54%

1) Bron: Mensen zijn steeds minder bereid om deel te nemen aan onderzoek. Dit zorgt ervoor dat onderzoekers elke keer nieuwe onderzoeksmethoden moeten inzetten om een nog voldoende respons te krijgen. Door steeds van methodiek te veranderen, treedt elke keer een trendbreuk op, waardoor de onderzoeksresultaten niet meer goed vergelijkbaar zijn

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Financiële cijfers

(incl. dotaties en onttrekkingen, bedragen x € 1 mln)

Activiteiten in 2014	Uitkomst 2014			Begroot saldo 2014	Resultaat 2014
	Lasten	Baten	Saldo		
Groene sportvelden en terreinen	11,9	1,6	10,3 N	10,7 N	0,3 V
Sportverenigingen	21,7	8,0	13,6 N	13,3 N	0,3 N
Sport- en spelaccommodaties	18,3	6,1	12,2 N	12,3 N	0,1 V
Beheer gemeentelijk Vastgoed	14,9	1,0	13,9 N	14,0 N	0,1 V
Totaal	66,7	16,7	50,1 N	50,3 N	0,2 V

Groene sportvelden- en terreinen

Financieel resultaat € 0,3 mln. V

Het resultaat is een saldo van diverse kleine bewegingen.

De gemeente streeft naar betere sportvoorzieningen door onder andere planmatig onderhoud, nieuwbouw en subsidies aan verenigingen voor verbetering van verenigingsaccommodaties. De hockeyvelden die zijn gebruikt tijdens het WK Hockey zijn verplaatst naar Ypenburg en HDS, in totaal zijn daarmee 3 hockeyvelden van een nieuwe toplaag voorzien. Het veld van het Haags Hockeyplein is verplaatst naar het sportpark Roemer Visscherstraat. Op het sportpark Ockenburgh is een kunstgrasveld aangelegd, op sportcomplex Roemer Visscherstraat een voetbalveld. Verder is het kunstgrasveld op het sportpark Steenwijklaan vernieuwd en uitgebreid (korfbal).

De voetbalvereniging GONA is een fusie aangegaan met de vv Wateringseveld en daar gaan spelen. Het achtergebleven sportpark aan de Beresteinlaan is toegewezen aan de vv HMC die daar vanaf begin 2015 zal worden gehuisvest. Voetbalvereniging Celeritas heeft het huurcontract met Bouwfonds beëindigd en het sportpark aan de Leyweg aan Bouwfonds opgeleverd. Celeritas is een samenwerking aangegaan met SVH aan de Noordweg. De gemeente heeft afspraken gemaakt met Bouwfonds waardoor de combinatie SVH/Celeritas tijdelijk gebruik kan maken van de velden aan de Leyweg voor trainingsdoeleinden, vooruitlopend op het haalbaarheidsonderzoek naar uitbreiding van de capaciteit van hockey en voetbal in het gebied rond Wateringseveld

Sportverenigingen

Financieel resultaat € 0,3 mln. N

Topsport-evenementen € 0,7 mln.N/I

Voor het WK Hockey is extra menskracht ingezet, dit leidt in 2014 tot hogere uitgaven.

Dotatie reserve € 0,5 mln.N/I

De reserve Olympisch fonds is aangevuld; dit was nodig door in 2013 gedane uitgaven.

Overig € 0,9 mln.V/I

Het resultaat is een saldo van meerdere kleine ontwikkelingen.

In 2014 richtte Den Haag zijn sportstimuleringsbeleid op het boeien en binden van Hagenaars in elke levensfase door het sportaanbod te laten aansluiten op hun wensen, behoeften en capaciteiten. Hierbij is aandacht besteed aan diversiteit in achtergrond (expats, niet-westerse Hagenaars) en mogelijkheden (geestelijke of lichamelijke beperkingen, chronische aandoeningen). Per levensfase zijn de belangrijkste partners in beeld gebracht: scholen, sportverenigingen, commerciële aanbieders en intermediaire organisaties.

Bevorderen sportdeelname doelgroep jongeren 6-25 jaar

De schoolsportcoördinatoren en jeugdsportcoördinatoren organiseren dagelijks sportactiviteiten na schooltijd. In 2014 gebeurde dit op 84 scholen in het primair onderwijs, 16 scholen in het voortgezet onderwijs en 55 sportverenigingen. Door de sportverenigingen worden in 18 takken van sport op school kennismakingslessen aangeboden. Aan de naschoolse sportactiviteiten in schooljaar 2013/2014 deden gemiddeld elke week 10.400 leerlingen mee. In 2014 is bij de deelnemende verenigingen het aantal jeugdlidmaatschappen toegenomen met 5% (447 jeugdlidmaatschappen).

Ook is het sporttechnisch kader verbeterd en uitgebreid. In 2014 waren 928 jeugdkaderleden actief bij de deelnemende sportverenigingen, een toename van 7,5 % ten opzichte van 2013. Ongeveer 40% van het aanwezige kader in de verenigingen is opgeleid en heeft een specifiek diploma van hun sportbond. Met ondersteuning van de gemeente zijn verschillende sportevenementen georganiseerd zoals schoolsporttoernooien in diverse sporten en de Haagse Schoolsport Olympiade; in totaal hebben 80 scholen met 10.000 leerlingen deelgenomen aan de toernooien.

Ook de streetsportactiviteiten hebben deels in het teken gestaan van het WK hockey. In totaal zijn er op 31 streetsportlocaties (playgrounds, Krajicek playgrounds en Cruiff courts) wekelijks zo'n 300 uur streetsportactiviteiten georganiseerd. In 2014 zijn 10 nieuwe locaties toegevoegd, waardoor nu ook in stadsdeel Loosduinen en stadsdeel Leidschenveen-Ypenburg activiteiten plaatsvinden. De streetsportleiders organiseerden in 2014 op 31 pleinen in acht stadsdelen 4.315 activiteiten waaraan 84.919 kinderen en jongeren hebben deelgenomen. Voetbal is verreweg de meest aangeboden sport op de pleintjes. Daarnaast waren ook tennis, basketbal, hockey en skaten populair in 2014. In 2014 is analoog aan het streethockey een pilot gestart met Smashball in aanloop naar het WK beachvolleybal 2015. Naast deze laagdrempelige sportactiviteiten zijn er op de playgrounds in 2014 negen grootschalige evenementen georganiseerd, zoals de Danone Nations Cup, Cruiff Courts Kampioenen, ABN Amro Young Talents Trophy en natuurlijk het streethockey toernooi tijdens het WK Hockey. Daarnaast hebben we de vijf Haagse Sporttuinen ondersteund, in de Schilderswijk, Duindorp, Laak, Bouwlust en Transvaal.

Bevorderen sportieve activiteiten volwassenen, senioren en kwetsbare Hagenaars

De gemeente investeert in sportstimuleringsprojecten om meer volwassenen, senioren en kwetsbare groepen zoals Hagenaars met een beperking of met overgewicht te verleiden te gaan sporten, door middel van het Haags actieplan 'Sportief Gezond'. Op 74 basisscholen werkten de vakleerkrachten lichamelijke opvoeding mee aan bestrijding van overgewicht bij kinderen. Op 20 scholen organiseerden speciaal opgeleide gymleerkrachten naschoolse sportactiviteiten voor circa 400-500 kinderen met motorische achterstand. Vijftien VMBO-scholen werkten met een naschools sportplan, waardoor 1.500 jongeren wekelijks gingen sporten.

Om volwassen Hagenaars te verleiden tot een sportievere leefstijl werkte de gemeente met negen Haagse organisaties samen om werknemers in beweging te krijgen. In 2014 werd daarvoor de campagne/wedstrijd het Fitste Bedrijf van Den Haag georganiseerd, waaraan zo'n 15 organisaties meededen. De gemeente zelf stimuleert haar medewerkers met het programma 'Fit en gezond op je werk'. De eindmeting over het programma laat zien dat tussen 2012 en eind 2014 37% van de respondenten aangeeft meer te zijn gaan bewegen. 13 Buurtsportcoaches, actief bij tien sportverenigingen, zetten sportactiviteiten op voor nieuwe ledengroepen als 55-plussers, onvoldoende actieve volwassenen en mensen met overgewicht, waardoor bijna 500 te weinig actieve Hagenaars weer zijn gaan sporten. Zestien sportverenigingen organiseren specifieke activiteiten voor Hagenaars met een beperking. De Beweegcoach bracht meer dan 120 Hagenaars met een beperking onder bij een passende sportactiviteit. Dit gebeurde in nauwe samenwerking met de gemeente en een aantal zorginstellingen. Bij zorginstelling Middin sporten wekelijks meer dan 300 cliënten dankzij de samenwerking met de gemeente, de Stichting Sportbelang SGK en Teamplayers-projecten van de Haagse Hogeschool/Academie voor Sportstudies en ROC Mondriaan. Een voortgangsrapportage gehandicaptensport is in het najaar van 2014 naar de commissie Samenleving gestuurd. Uit deze rapportage blijkt dat de regelmatige sportdeelname van gehandicapte Hagenaars tussen 2010 en 2014 met 12% is gestegen.

Den Haag kent zeven fitplaatsen, om in de eerste plaats senioren, maar ook jongere mensen (12 tot 55 jarigen) laagdrempelig te laten sporten in de openbare ruimte. In 2014 heeft de Haagse Hogeschool, lectoraat Gezonde Leefstijl in een stimulerende omgeving, in samenwerking met de gemeente deze fitplaatsen geëvalueerd; begin 2015 worden de resultaten van dit onderzoek verwacht. Voor 55-plussers zijn er op 4 fitplaatsen introductiecursussen georganiseerd en zijn er instructieboekjes verspreid. Daarnaast zijn er voor senioren i.s.m. buurtorganisaties cursussen over het belang van bewegen, o.a. in het kader van valpreventie georganiseerd en zijn de vakkrachten voor “meer bewegen voor ouderen” bijgeschoold, die bij welzijnsorganisaties 65-plussers begeleiden.

Maatschappelijk sterke sportverenigingen

De Haagse sportverenigingen met hun vele vrijwilligers vervullen een belangrijke rol in de civil society. De sportvereniging is de ontmoetingsplek bij uitstek waar Hagenaars actief kunnen zijn en hun steentje kunnen bijdragen aan de samenleving. De gemeente ondersteunt Haagse sportverenigingen zowel vraaggericht als pro-actief. Bij 28 verenigingen is een projectmanager ingezet. Ook werden verschillende bijeenkomsten en cursussen georganiseerd. Thema's waren 'Besturen met een Visie', werven van vrijwilligers, naleving alcoholverstrekking, juridische aansprakelijkheid, maatschappelijke sportsponsoring en goed werkgeverschap. De bijeenkomsten zijn door 98 sportverenigingen bezocht.

In 2014 is het vitaliteitsonderzoek herhaald. Aan dit onderzoek hebben 179 sportverenigingen deelgenomen (66%). Alle verenigingen hebben een rapportage ontvangen.

Op 24 november vond in het Kyocera Stadion voor de tweede maal het Haagse Sportvoorzitterscongres plaats, dat wederom op belangstelling mocht rekenen van ongeveer 70 sportverenigingen. Op het congres was onder andere aandacht voor integriteitsbeleid voor clubs en de mogelijkheden om een Verklaring Omtrent Gedrag te vragen (in het licht van de gebeurtenissen bij HGC). Tijdens het congres kozen de aanwezige Haagse sportbestuurders voetbalvereniging HVV Laakkwartier tot sportvereniging van het jaar. De tweede en derde prijs gingen naar respectievelijk korfbalvereniging HKV Ons Eibernest en atletiekvereniging Haag Atletiek.

De gemeente Den Haag stimuleert sporten in georganiseerd verband. Zij ziet ook graag dat sportclubs lid zijn van een bond die is aangesloten bij de nationale sportkoepelorganisatie NOC*NSF. Zo konden sportverenigingen die voor hun leden contributie afdragen aan een bij NOC*NSF aangesloten sportbond, ook in 2014, bij de gemeente een kleine compensatie aanvragen voor het huren van een gymnastiekzaal.

De gemeente wil de maatschappelijke functie van sportverenigingen verder versterken. Sportverenigingen kunnen hun verenigingsaccommodatie uit laten groeien tot een centrale ontmoetingsplek in de buurt, een Buurthuis van de Toekomst. In 2014 ontvingen 3 sportverenigingen het label 'Buurthuis van de Toekomst', in totaal hebben nu 17 sportverenigingen zo'n 'Buurthuis'. In 2014 waren in totaal 26 sportverenigingen bezig met de ontwikkeling van een brede maatschappelijke functie. In 2014 ontvingen 23 sportverenigingen subsidie voor het verbeteren van de sportaccommodatie. Dit betrof onder andere de aanvragen van grootschalige renovatie of nieuwbouw van korfbalvereniging HKV Achilles, voetbalverenigingen HVV Laakkwartier, HVV Ras en VUC. Het budget van € 2 mln. voor investeringssubsidies voor sportverenigingen werd daarmee volledig besteed. Verschillende sportverenigingen voltooiden een grootschalige verbouwing of nieuwbouw zoals HDM, HKV Ons Eibernest en HVV Laakkwartier.

Topsport

In januari 2014 vond het jaarlijks Haags Sportgala plaats om alle 350 Haagse sportkampioenen (minimaal Nederlands Kampioen) te huldigen en 5 sportprijzen uit te reiken. De gelukkige winnaars van de prijzen waren Casper Bouman (Haagse sportman van 2013), Anicka van Emden (Haagse sportvrouw van 2013), Alexander Brouwer & Robert Meeuwsen (Haagse sportploeg van 2013), Gijs Ronnes (Haagse sportcoach van 2013) en Machario Patti (Haags sporttalent van 2013).

Samen met Den Haag Topsport, uitvoeringsorganisatie voor topsport in de stad, is ook in 2014 gewerkt aan het optimaliseren van het Haagse topsportklimaat. Zo is met 269 officieel erkende topsporters contact over de educatieve, medische en maatschappelijke ondersteuningsmogelijkheden in de (top)sport carrière. Uiteindelijk zijn de inspanningen op het gebied van topsport in de stad in het collegeakkoord 2014-2018 verzilverd met een verhoging van € 1 mln. structurele bijdrage voor topsport vanaf 2016. Een evaluatie van het Haagse topsportbeleid is eind 2014 gestart, de resultaten worden begin 2015 gepresenteerd.

Topsportevenementen

Met de organisatie van het WK hockey wist Den Haag - samen met de Nederlandse Hockey Bond - in de eerste helft van het jaar de hele stad mee te laten beleven hoe fantastisch een Wereldkampioenschap in eigen huis kan zijn. Het WK hockey vond plaats van 30 mei t/m 15 juni in en rond het Kyocera-stadion. Het evenement liet zowel bij bezoekers als bewoners een onuitwisbare positieve en enthousiasmerende indruk achter. In de aanloop van het toernooi zijn tientallen side-events georganiseerd voor jong en oud, voor en door scholen, op de pleinen in de wijken, bij verenigingen, ondernemersplatforms, bedrijven, expats, ambassades en ministeries. Voorbeelden hiervan zijn streethockey, scholencompetitie, veteranentoernooi en oefen-interlands. Tijdens het WK vonden parallel ook toeristische, sportieve en economische en culturele activiteiten plaats waaronder congressen, muzikale optredens, demonstraties en bedrijfsbijeenkomsten. Het Plein in het centrum van de stad was omgetoverd tot een heus Haags Hockey Huis waar dagelijks een selectie van deze programma's plaatsvonden.

In 2014 vonden verder plaats de North Sea Regatta, de Sport 1 Open, de City-Pier-City Loop en de Grand Slam Beachvolleybal.

Sport- en spelaccommodaties

De gemeente beheert en exploiteert zeven zwembaden en zestien sporthallen. De gemeentelijke zwembaden worden gebruikt voor onder andere wedstrijdzwemmen, waterpolo, recreatief zwemmen, leszwemmen en schoolzwemmen. Voor de zwembaden en sporthallen zijn meerjarige onderhoudsplannen. Hierin is veel aandacht voor energiebesparende maatregelen en de toepassing van duurzame materialen. Door dit onderhoud blijven de kwaliteit van accommodaties, waaronder de (sociale) veiligheid, de toegankelijkheid en de bruikbaarheid, op een goed niveau gehandhaafd. In 2014 is de kantine en entree van sporthal Transvaal gerenoveerd en gemoderniseerd. Het aantal bezoeken aan de Haagse zwembaden is in 2014 met ruim 90.000 gestegen naar 1,45 miljoen bezoekers per jaar; dit wordt vooral veroorzaakt door de grote belangstelling voor het Hofbad.

In 2014 is het Definitieve Ontwerp van de sportcampus Zuiderpark vastgesteld en de procedure voor aanbesteding voor de daadwerkelijke bouw doorlopen. In december 2014 is de opdracht hiervoor aan de bouwcombinatie Ballast Nedam/Kuijpers gegeven. De Sportcampus Zuiderpark is een gezamenlijk initiatief van de Haagse Hogeschool en de gemeente voor de realisering van een (top)sport- en onderwijsvoorziening. De sportvoorzieningen bestaan uit een topsporthal, een dubbele breedtesporthal, een turnhal, een beachhal, een dojo, danszaal en vier gymzalen; het onderwijscluster bestaat uit MBO (ROC Mondriaan, Sport en Bewegen) en HBO (Haagse Hogeschool, academie voor sportstudies). Naar verwachting kan dit complex in het najaar van 2016 in gebruik worden genomen. Verder is in 2014 het definitief Ontwerp voor de tweede fase van de herindelings van de sportvelden Zuiderpark, de verbeteringen van het sportcomplex en het parkeerterrein opgesteld. Naar verwachting kan dit in 2015 worden gerealiseerd.

In 2014 is door het faillissement van de aannemers de bouw van het nieuwe multifunctionele sportgebouw van GSC ESDO op sportpark Escamp I gestopt. Eind 2014 heeft de Algemene Ledenvergadering van deze vereniging ingestemd met een haalbaarheidsonderzoek voor alternatieven.

Beheer gemeentelijk vastgoed

Dit onderdeel wordt nader toegelicht in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.

Verloop van de financiële cijfers en toelichtingen

(bedragen x € 1.000)

Programmatotaal 2014	Uitkomst 2014	Actuele begroting 2014	Resultaat 2014	Ontwerp- begroting 2014
Lasten	64.446	66.450	2.004 V	65.824
Baten	9.201	10.018	817 N	10.020
Saldo exclusief reserves	55.245 N	56.432 N	1.187 V	55.804 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	2.300	2.300	- -	5.306
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	7.450	8.410	960 N	8.623
Saldo inclusief reserves	50.095 N	50.322 N	227 V	52.487 N

(bedragen x € 1.000)

Uitkomst 2014-2013	Uitkomst 2014	Uitkomst 2013	Verschil 2013-2014
Lasten	64.446	62.439	2.007 N
Baten	9.201	10.698	1.497 N
Saldo exclusief reserves	55.245 N	51.741 N	3.504 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	2.300	3.232	932 V
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	7.450	6.317	1.133 V
Saldo inclusief reserves	50.095 N	48.656 N	1.439 N

(bedragen x € 1.000)

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve	Res. best.	Uitkomst 2014			Begroting 2014		
		Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.	Vrijval
Reserve combifuncties brede school, sport en cultuur	0	0	0	2.336	0	0	2.336
Reserve krachtwijken sport	0	0	0	283	0	0	283
Reserve Nationaal actieplan sport en bewegen	0	0	0	722	0	0	722
Reserve olympisch fonds	0	2.300	3.063	0	2.300	4.022	0
Reserve Topsport	0	0	0	1.047	0	0	1.047
Totaal	0	2.300	3.063	4.388	2.300	4.022	4.388

(bedragen x € 1.000)

Saldi reserves/voorzieningen /investeringen	Uitkomst 2014	Begroting 2014	Uitkomst 2013
Eindsaldo 31-12 Reserves	2.251	1.292	7.402
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	10.754	5.811	8.143
Investeringen	9.464	18.019	3.052

Toelichting

Het saldo van de reserves is hoger omdat het zwaartepunt van de begrote uitgaven voor het WK Beachvolleybal en Volvo Ocean Race in 2015 zal vallen.

Het eindsaldo voorzieningen valt hoger uit. Van het geplande meerjarige onderhoud aan sportaccomodaties wordt per jaar beoordeeld of het dat jaar moet worden uitgevoerd dan wel moet worden vervroegd (gecombineerd) of uitgesteld. Hierdoor kunnen de werkelijke uitgaven in enig jaar afwijken van het in dat jaar begrote bedrag. In meerjarig perspectief zijn de realisaties gelijk aan de ramingen. In 2014 is, omdat de staat van onderhoud van de sportaccomodaties beter was dan verwacht, minder onderhoud uitgevoerd dan aanvankelijk geraamd. Als gevolg hiervan neemt het bedrag in de voorziening toe.

De investeringen vallen lager uit omdat de tweede fase van de herontwikkeling van de velden in het Zuiderpark is uitgesteld naar de zomer van 2015.

2.13 Programma Verkeer en Milieu

Coördinerend portefeuillehouder: Tom de Bruijn

Hebben we bereikt wat we hebben beoogd?

Doelstelling van het programma Verkeer en milieu is het waarborgen van een duurzame bereikbaarheid van de stad. Bij bereikbaarheid ligt de nadruk op een beperkt aantal locaties in de stad, de 'toplocaties'. Bij duurzaamheid ligt de nadruk onder andere op de zorg dat het doorgaande autoverkeer niet door de Haagse woon- en leefgebieden rijdt en op het beheersen van de parkeerdruk op straat. Er wordt uitgegaan van een beheerste groei van het autoverkeer die moet worden bereikt door goede duurzame alternatieven (fiets, openbaar vervoer en P&R). De parkeerdruk wordt steeds uitgebreider gemonitord. Mede hierdoor is komen vast te staan dat er meer buurten zijn met een problematische parkeerdruk (> 90%).

Topindicator	Realisatie 2014	Realisatie 2013	Realisatie 2012	Begroting 2014
Reistijdenmatrix van verkeersstromen				
Gemiddelde trajectsnelheid auto:				
Regionaal hoofwegen min 35-40 km/uur	nog niet beschikbaar	63%	65%	>68%
Stedelijke hoofdweg min 20-25 km/uur	nog niet beschikbaar	74%	73%	>75%
Reistijd stadsrand tot toplocaties in minuten	nog niet beschikbaar	zie traject snelheid	zie traject snelheid	zie traject snelheid
<i>Bron: Nationaal Databestand Wegverkeersgegevens</i>				
Het aantal buurten met een parkeerdruk van meer dan 90%	22	28	23	18
<i>Bron: tellingen gemeente Den Haag. De parkeerdruk wordt steeds uitgebreider gemonitord. Mede hierdoor is komen vast te staan dat er meer buurten zijn met een problematische parkeerdruk (> 90%).</i>				
Vervoerswijze van Haagse burgers, % verplaatsingen per categorie				
Auto	nog niet beschikbaar	32	36	32
Openbaar Vervoer	nog niet beschikbaar	18	14	18
Fiets	nog niet beschikbaar	17	21	17
Lopen	nog niet beschikbaar	33	29	33
<i>Bron: Onderzoek Verplaatsingen in Nederland (OviN) van het CBS.</i>				

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

(incl. dotaties en ontrekkingen, bedragen x € 1 mln)

Activiteiten in 2014	Uitkomst 2014			Begroot saldo 2014	Resultaat 2014
	Lasten	Baten	Saldo		
Aanleg wegen, straten en pleinen	35,5	22,1	13,5 N	16,9 N	3,5 V
Parkeren op straat	36,5	8,2	28,3 N	31,3 N	3,0 V
Baten parkeerbelasting	0,0	42,0	42,0 V	44,3 V	2,4 N
Milieubeleid en milieubeheer	6,8	4,3	2,5 N	3,0 N	0,5 V
Groei aandeel openbaar vervoer	3,0	0,4	2,6 N	3,2 N	0,5 V
Verkeersregeling	7,3	0,0	7,3 N	6,9 N	0,3 N
Verkeersmaatregelen	21,5	1,2	20,3 N	20,2 N	0,1 N
Diversen	15,7	1,3	14,3 N	14,3 N	0,0 -
Totaal	126,3	79,5	46,8 N	51,6 N	4,7 V

Aanleg straten, wegen en pleinen

Plan van aanpak winkelstraten

De aanpak van de openbare ruimte geldt als belangrijke fysieke pijler voor de economische versterking van een winkelgebied. In het kader hiervan zijn in 2014 de winkelgebieden Zoutmanstraat/Prins Hendrikstraat/Piet Heinstraat, Torenplein en de Reinkenstraat heringericht.

Amendement bereikbaarheid ondernemers binnenstad

In 2014 is gestart met diverse communicatie-initiatieven, zoals websites per project, inloopbijeenkomsten, keukentafelgesprekken en de inzet van extra omgevingsmanagement. Dit is gedaan voor de gebieden Javastraat-Maliestraat, omgeving Hofkwartier, omgeving Lange Vijverberg, gebied Grote Marktstraat, en het gebied tussen Holland Spoor en de binnenstad.

Toelichting financieel resultaat	€ 3,5 mln. V
<u>Afwikkeling BTW tramtunnel onder het Spui (Souterrain)</u>	€ 1,9 mln. V/I
De gemeente Den Haag heeft een hogere vergoeding gekregen dan waar rekening mee was gehouden. Dit leidt tot een incidenteel voordeel van € 1,9 mln.	
<u>Meerjarenplan fiets</u>	€ 1,3 mln. V/I
De ontwerpfase duurde langer, en de participatietrajecten van geplande fietsroutes namen meer tijd in beslag dan verwacht; hierdoor zijn de werkzaamheden later gestart, en dit levert een incidenteel voordeel op.	
<u>Fietspad Trekvliettracé</u>	€ 0,4 mln. V/I
Het project fietspad Trekvliettracé (vanaf de molen aan de Laakweg tot de Geestbrugweg) is tijdig en binnen beschikbaar budget uitgevoerd. De subsidie van Haaglanden was hoger dan begroot. Hierdoor is het voordeel ontstaan.	
<u>Openbare ruimte winkelstraten (gemeentebrede reserve)</u>	€ 0,2 mln. V/I
Verschillende ontwerpen zijn later beschikbaar gekomen, herdoor is de uitvoering vertraagd van de werkzaamheden aan Thompsonlaan / Fahrenheitstraat en Prins Hendrikstraat.	
<u>Verbetering verkeersveiligheid op de aanrijroutes van de hulpdiensten (Amendement A6 RIS 254075)</u>	€ 0,2 mln. V/I
In 2014 is veel tijd besteed aan het ontwikkelen en afstemmen van de visie. Uitvoering van de pilot Van Boetzelaerlaan is vertraagd; hierdoor ontstaat onderbesteding.	
<u>Bereikbaarheid ondernemers binnenstad (Amendement A8 RIS 254075)</u>	€ 0,1 mln. V/I
De projecten hebben een langere doorlooptijd dan verwacht, hierdoor is onderbesteding ontstaan.	

Overige projectresultaten

€ 0,6 mln. N/I

Het saldo is een resultaat van diverse kleine projectresultaten, o.a. de afrekening van reeds gerealiseerde projecten uit het verstratingsfonds.

Parkeren op straat / Baten Parkeren

Digitalisering

Conform planning zijn begin 2014 alle parkeerautomaten geschikt gemaakt voor pinnen en kan niet meer met muntgeld betaald worden. Dit dient het betaalgemak en beperkt het openbreken van parkeerautomaten. In totaal werd er meer dan 5 miljoen keer gepind. Op drukke dagen loopt dit op tot 20 betalingen per minuut.

Daarnaast is in 2014 het betalen met mobiele telefoon met 18% hoger dan in 2013. Met ingang van juni hoeven 'belparkeerders' niet langer een pas achter de voorruit te leggen, maar wordt aan de hand van het kenteken gecontroleerd of men op dat moment betaalt voor het parkeren.

Parkeerregelingen

Begin 2014 is in Laak betaald parkeren ingevoerd. Met bijna 19.000 betrokken huishoudens is dit de grootste invoering van betaald parkeren in de gemeente Den Haag tot nu toe.

In Scheveningen zijn de werkingstijden en vergunningsgebieden vereenvoudigd. De regelingen zijn daarmee duidelijker voor de gebruikers, en beheer en handhaving worden hierdoor eenvoudiger.

De juridische status van 132 ambassadeplekken is gewijzigd zodat deze alleen gebruikt kunnen worden door ambassadepersoneel. De handhaving wordt hier uitgevoerd door de politie.

Pilot Fietsparkeren Grote Markt

Er zijn geen klachten meer over overlast en vervuiling door gestalde fietsen op de Grote Markt, en er zijn geen bezwaarschriften ingediend. De bezetting van de Biesieklettetalling Grote Markt is meer dan vervijfvoudigd.

Amendement nieuwe taxiverordening

In mei 2014 is de nieuwe taxiverordening van kracht geworden. Er zijn nu negen Toegelaten Taxi Organisaties (TTO). Binnen deze TTO's hadden zich bij aanvang 727 chauffeurs verenigd. Deze chauffeurs zijn allen houder van het Haags Taxikeurmerk. Tegelijkertijd is ook de handhaving gestart. De voorlopige resultaten zijn: 40 processen verbaal uitgeschreven voor het aanbieden van taxivervoer zonder vergunning, 80 waarschuwingen afgegeven in verband met overtreding van het protocol van de TTO's, en 1.700 processen verbaal voor parkeerexcessen door taxi's.

Toelichting financieel resultaat

Parkeren op straat/Baten Parkeren

€ 0,6 mln. V/I

Het begrote positief saldo van Parkeren op Straat en de Parkeerbaten bedraagt € 13,0 mln. De totale netto realisatie op deze producten is € 0,6 mln. voordelig. Het saldo wordt voornamelijk bepaald door lagere opbrengsten uit vergunningen en naheffingen, niet vervulde vacatures van parkeerwachten en het terughoudend omgaan met beheer en onderhoudsbudgetten.

Milieubeleid en beheer

Actieplan luchtkwaliteit

Met de maatregelen uit het actieplan luchtkwaliteit gaat Den Haag volgens de laatste prognose van het RIVM in 2015 aan de grenswaarden voor NO₂ voldoen. Langs de Lekstraat blijken geen speciale maatregelen meer nodig om aan de normen te voldoen. De reconstructie van de Neherkade is in 2014 gestart, waarna ook hier de normen zullen worden gehaald. Uit de in december 2014 gepubliceerde landelijke monitoringsrapportage blijkt dat langs de Raamweg en de Vaillantlaan geen speciale maatregelen nodig te zijn. Ook langs deze wegen wordt in 2015 voldaan aan grenswaarden.

De aanbesteding voor de aanleg van walstroom in de haven van Scheveningen is nog niet afgerond.

De nieuwe sloopregeling is, zoals beoogd, beëindigd in 2014 en heeft geleid tot de sloop van circa 2.000 vervuilende auto's.

Externe Veiligheid

Externe veiligheid betreft het beheersen van risico's die ontstaan voor de omgeving bij het gebruik, de opslag en het vervoer van gevaarlijke stoffen, zoals LPG en aardgas (door buisleidingen). In het Haagse beleid Externe veiligheid is in een vroeg stadium rekening gehouden met risico's in de stad. Externe veiligheid heeft daarom de aandacht bij de vergunningverlening aan bedrijven en bij de ruimtelijke ontwikkeling.

Haags Milieucentrum

Er is in 2014 op verzoek van de Raad nog eenmaal € 0,1 mln. ingezet als basissubsidie voor het Haags Milieucentrum. De subsidie is verleend voor de huisvesting, voor het ondersteunen en faciliteren van bij het HMC aangesloten natuur- en milieuorganisaties en voor projecten en activiteiten, zoals de Haagse Milieutafel en een verkiezingsdebat 'Den Haag in Duurzame Versnelling'.

Toelichting financieel resultaat	€ 0,5 mln. V
<u>Vertraging Projecten</u>	€ 0,6 mln. V/I
Vershillende projecten zoals het opstellen van het milieubeleidsplan en het aantal Milieu Effect Rapportages zijn vertraagd in 2014.	
<u>Overig</u>	€ 0,1 mln. N/I

Groei aandeel openbaar vervoer

In 2014 is in het kader van het programma Netwerk Randstad Rail de uitvoering van de volgende deelprojecten gerealiseerd of gestart

- Lijn 11, het perron van de halte Jacob Catsstraat is verbreed.
- Lijn 9, naar Vrederust: het gedeelte Melis Stokelaan tussen Troelstrakade en Moerweg is opgeleverd.
- Lijn 9, naar Scheveningen, het deel Koninginnegracht bij Dr. Kuypersdam is afgerond. Het deel Koninginnegracht (Laan Copes van Cattenburch- Madurodam) is in uitvoering.
- Lijn 16/17, met de aanpassing aan de perrons op het traject Wateringseveld is gestart.
- Hollands Spoor, er is gestart met de herinrichting van het brede deel van het stationsplein.

De conducteurs zijn ook in 2014 op de tram gebleven. Goed voor rust en veiligheid van reizigers en personeel.

Toelichting financieel resultaat	€ 0,5 mln. V
<u>Internationale treinbereikbaarheid</u>	€ 0,4 mln. V/I
Naar aanleiding van het vervallen van de Beneluxtrein en het debacle met de hogesnelheidstrein (Fyra) naar Brussel zonder dat daarvoor een hoogwaardige reizigersvriendelijke treindienst voor in de plaats kwam, heeft de gemeente Den Haag een poging ondernomen om zelf een aanbesteding te doen voor een directe treinverbinding tussen Den Haag en Brussel. De businesscase hiervoor is niet rondgekomen, waardoor de beoogde vervoerder geen treindienst is gaan exploiteren en deze gelden niet zijn besteed.	
<u>Planfasering groei openbaar vervoer</u>	€ 0,3 mln. V/I
De studies naar de ontvlechting van het Rijswijkseplein en het tracé voor de Fluwelen Burgwal zijn vertraagd.	
<u>Overig</u>	€ 0,2 mln. N/I

Verkeersmanagement voor derden

De aanpassing of vervanging van de verkeerslichten op de hoofdwegen van het DVM-netwerk is nagenoeg afgerond. Ook zijn 234 van de 252 Haagse verkeerslichten aangesloten op de verkeerscentrale. De verkeerslichten zijn daarmee gereed gemaakt voor netwerkbreed dynamisch verkeersmanagement. De verkeerscentrale is fysiek en wat betreft systemen vernieuwd. Zo is het systeem in werking getreden voor de bijsturing en bewaking van verkeerslichten en de dynamische route-informatiepanel (drips), inclusief het inzetten van verkeersscenario's.

Toelichting financieel resultaat	€ 0,4 mln. N
<u>Lagere Voorbereiding, Administratie en Toezicht (VAT) opbrengsten uit projecten.</u> € 0,1 mln. N/I VAT is een toeslag die in rekening wordt gebracht bij derden voor de kosten voor voorbereiding, administratie en toezicht. Mede door de economische crisis in de bouw is het aantal projecten gedaald dat door derden wordt uitgevoerd.	
<u>Overige</u> Het restant is een saldo van diverse kleine ontwikkelingen op onderdelen	€ 0,3 mln. N/I

Verkeersmaatregelen

Hoofdinfrastructuur Autoverkeer

De Haagse Nota Mobiliteit is in 2014 verder uitgewerkt op het gebied van de hoofdinfrastructuur Autoverkeer. Door waar mogelijk noodzakelijk onderhoud en gewenste verbeteringen van het wegennet te combineren, worden kosten bespaard.

De infrastructurele maatregelen bij het Beter Benutten-project A4/Zoetermeerse Rijweg zijn in 2014 uitgevoerd.

Het Schenkviaduct is nog niet aan het einde van de technische levensduur, maar staat wel op de rol om in de komende jaren vervangen te worden.

Meerjarenplan Fiets

Vanuit het MeerjarenPlan Fiets 2011-2014 moest nog 4 km fietspad worden omgezet van tegels in rood asfalt. Het nieuwe college heeft in 2014 besloten om nog eens 14,5 km tegel-fietspad te asfalteren (RIS 270320 en 274418). Hiervan is inmiddels 14 kilometer gerealiseerd, de resterende opgave is 4,5 km.

De Groot Hertoginnelaan is heringericht. Het aantal rijbanen is teruggebracht van vier naar twee en er zijn fietspaden aangelegd. In het brede deel van de Stationsweg en het Stationsplein bij Hollands Spoor zijn eveneens fietspaden gerealiseerd.

Er zijn in 2014 meer fietsparkeerplekken in de binnenstad gekomen, bij de stations, de OV-haltes en in de woonwijken, op de Voldersgracht, het Johanna Westerdijkplein (Hollands Spoor, 500 plekken). De uitbreiding van de stallingscapaciteit bij 29 OV-haltes is afgerond. In totaal zijn 288 fietsparkeerbeugels en 10 fietskluizen geplaatst. Er zijn in totaal dertien nieuwe buurtstallingen geopend en vijftien bestaande buurtstallingen opgeknapt en uitgebreid. Ook zijn 29 fietstrommels geplaatst in Vruchtenbuurt, Oostbroek, Laakkwartier en Bezuidenhout-Oost.

Er is voor tijdelijke spitsstallingen gezorgd in de drukke decembermaand. De fietskelder onder het stadhuis zal worden uitgebreid en opengesteld voor bezoekers aan de binnenstad. In 2014 is aan de Anna van Burenstraat (Den Haag Centraal) gestart met de aanleg van de fietsenstalling. Tevens is voor de Waldorpstraat tussen de Put en de Viaductweg vanuit de gebiedsontwikkeling Laakhaven-West een vrijliggend tweerichtingen-fietspad gerealiseerd.

Parkeren in woongebieden

Met uitzondering van enkele grote projecten waar de planuitwerking nog van loopt (garages Allard Piersonlaan en herinrichting Laan van Meerdervoort) is het uitvoeringsprogramma 2011 – 2013 op enkele herstelwerkzaamheden na gereed. De clusters Vruchtenbuurt, Laakkwartier-Oost, Oud

Leyenburg, Scheveningen zijn opgeleverd. De projecten Schilderswijk-west, Suezkade als onderdeel van het project Groot Hertoginnelaan, Noordpolderkade, Rosenberg en Moerwijk 't Puntje: Boendalestraat zijn gerealiseerd. In 2014 heeft dit circa 460 extra parkeerplaatsen opgeleverd.

Op 20 februari 2014 heeft de raad het 'Meerjarenprogramma parkeren in woongebieden 2014 – 2017' vastgesteld. Hiermee zijn drie nieuwe buurten aangemerkt als aandachtsgebieden voor Parkeren in Woonwijken: Bloemenbuurt-Oost, Bezuidenhout-Oost en Rustenburg-Oostbroek. Voor de twee eerstgenoemde gebieden is de planvorming vastgesteld. Naast de aandachtsgebieden zijn ook losse projecten aangewezen; aan de Nieboerweg zijn parkeerplaatsen toegevoegd, voor de Willem de Zwijgerlaan en de Capadosestraat zijn ontwerpen gemaakt voor 220 extra parkeerplekken.

In 2014 is discussie ontstaan over de plannen voor de Laan van Meerdervoort om de parkeerdruk in de Vruchtenbuurt te verlichten. Op basis van onderzoek zijn gewijzigde ontwerpen gemaakt.

In 2014 is het parkeerkader verder uitgewerkt. Voorbereidingen zijn getroffen voor herijking van de nota parkeernormen, en voor de vorming van een infra-fonds ter vervanging van het huidige parkeerfonds.

Verkeersveiligheid

Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid

In 2014 zijn werkzaamheden uitgevoerd voor een veilig wegbeeld aan de Nieboerweg – Duindorpdam en de rotonde Albardastraat – Groen van Prinsterenlaan. Kleine verkeersmaatregelen zijn gerealiseerd bij de Neckstraat, de Goudsbloemlaan, bij de fietsoversteek Houtrustweg, bij de blackspot Melis Stokelaan – Vredelustlaan, het Erasmusplein, het kruispunt Juliana van Stolberglaan – Beatrixlaan, de fietsoversteek op de Houtrustweg en aanpassingen aan het kruispunt Sportlaan – Segbroeklaan. Het project Limastraat – Laan Wateringseveld is in uitvoering.

In het kader van omzetting naar 30 km- zones zijn de Vogelwijk en de omgeving van het Frederik Hendrikplein aangepast. Er zijn tien schoolzones gerealiseerd en 26 schoolzones zijn in voorbereiding, waarbij beoogd wordt dat de weggebruiker zijn gedrag aanpast.

Ook zijn in 2014 oversteekplaatsen en aansluitingen van woonstraten aan de Sportlaan en het Willem Royaartsplein (Amendement A6 RIS254075) aangelegd. Tevens is het visiedocument "Verbetering verkeersveiligheid op de aanrijdroutes van de hulpdiensten en het openbaar vervoer" in december j.l. aan de Commissie Leefomgeving aangeboden. Op basis van deze visie wordt de pilot Van Boetzelaerlaan uitgevoerd in 2015.

Fietsonvriendelijke situaties

In 2014 zijn 27 fietsonveilige situaties aangepakt.

Verkeerseducatie

Bij 5 basisscholen zijn dit jaar verkeersparcoursen gekomen; in totaal zijn er nu 45 in gebruik. Met verkeersparcoursen worden de kennis over en vaardigheden in het verkeer vergroot. Op 29 scholen en in twee sporttuinen is het project Veilig Leren Fietsen voortgezet, waardoor er ruim 10.000 leerlingen fietsles gehad hebben. Met vijf scholen zijn maatregelen bedacht om de verkeersveiligheid rond de school te vergroten, in het kader van het project 'Kans' (Kinderen anders naar school). Ook in 2014 zijn de verkeersbrigadiers ondersteund door de gemeente, 139 leerlingen en 99 ouders van 7 scholen. Op 6 scholen voor voortgezet onderwijs hebben 466 leerlingen meegedaan aan het project Biking2skool, op deze scholen stijgen het fietsgebruik en het fietsbezit.

Toelichting financieel resultaat

€ 0,1 mln. N

Meerjarenplan Fiets

€ 0,6 mln. N/I

Het ontwerp van het fietsviaduct A4/Vlietzone (RIS 177825/rv1) blijkt niet toepasbaar en is daarom vervallen. Hierdoor ontstaat een incidenteel nadeel.

<u>Parkeren in Woongebieden</u>	€ 0,3 mln. N/I
In de bezwaar- en beroepsprocedure over de herinrichting van de Laan van Meerdervoort is discussie ontstaan over de aanleg van extra parkeerplaatsen voor de Vruchtenbuurt. De gemeente heeft hier meer manuren voor moeten inzetten en de nieuw uitgevoerde berekeningen zijn getoetst en beoordeeld door een extern verkeerskundig adviesbureau. De extra kosten leiden tot een incidenteel nadeel.	
<u>Vertraging verkeersmaatregelen</u>	€ 0,4 mln. V/I
Werkzaamheden aan enkele projecten, zoals 'Wijkplanologisch werk', 'Haagse Nota Mobiliteit', 'Externe contacten' en 'Verkeersmodel', zijn vertraagd of uitgesteld, als gevolg van knelpunten in de organisatie, waardoor een incidenteel voordeel ontstaat.	
<u>Overig</u>	€ 0,4 mln. V/I

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

(bedragen x € 1.000)

Programmatotaal 2014	Uitkomst 2014		Actuele begroting 2014		Resultaat 2014		Ontwerp- begroting 2014	
Lasten	100.066		144.369		44.304	V	114.016	
Baten	47.135		80.698		33.563	N	44.330	
Saldo exclusief reserves	52.931	N	63.671	N	10.741	V	69.686	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	26.282		26.282		-	-	19.200	
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	32.367		38.394		6.027	N	28.140	
Saldo inclusief reserves	46.845	N	51.559	N	4.714	V	60.746	N

Op programma 13 zijn de volgende neutrale volume-ontwikkelingen gerealiseerd

(bedragen x € 1.000)

	Lasten		Baten		Dotaties		Onttrekkingen	
Reserve Netwerk RandstadRail	725	N	-		-		725	V
Reserve Parkeren	2.290	V	-		-		2.290	N
Beschikkingen	16.200	V	16.200	N	-		-	
Beschikking Provincie FES Luchtkwaliteit	10.650	V	10.650	N	-		-	
Beschikking Rijk ISV3 Geluid	1.400	V	1.400	N	-		-	
Beschikking Rijk Wet Bodembeschermin	480	V	480	N	-		-	
Reserve Luchtkwaliteit	374	V	-		-		374	N
Totaal	30.669	V	28.730	N	-		1.939	N

Neutrale ontwikkelingen, geen financieel resultaat

Reserve Netwerk RandstadRail € 0,7 mln.

In 2014 zijn, naast de omvangrijke voorbereidende werkzaamheden aan de diverse lijnen, de werkzaamheden van de volgende projecten gestart of gerealiseerd:

- Hollands Spoor: er is gestart met de herinrichting van het brede deel van het stationsplein.
- lijn 11: Het perron van de halte Jacob Catsstraat is verbreed.
- lijn 16/17: Met de werkzaamheden ten behoeve van de aanpassingen aan de perrons op het traject Wateringseveld is gestart.
- lijn 9 naar Vredenburg: het gedeelte Melis Stokelaan tussen Troelstrakade en Moerweg is opgeleverd.
- lijn 9 naar Scheveningen: deel Koninginnegracht bij Dr. Kuiperdam is afgerond. Het deel Koninginnegracht (Laan Copes van Cattenburgh- Madurodam) is in uitvoering.

Hiervoor is in 2014 € 0,7 mln meer onttrokken uit de reserve Netwerk RandstadRail.

Reserve Parkeren (parkeren in woongebieden) € 2,3 mln.

In 2014 is het project Laan van Meerdervoort niet uitgevoerd vanwege de uitspraak van de Raad van State op de bezwaren van omwonenden en belanghebbenden. Daarnaast is de 2de tranche (uitvoeringprogramma 2014) waaronder Bezuidenhout Oost nog niet tot uitvoer gekomen. Dit leidt tot een onderuitputting op de reserve van circa € 2,3 mln.

Middelen van derden ten behoeve van investeringen € 16,2 mln.

In het kader van de het bruto activeren van investeringen in vaste activa zijn in 2014 de ontvangen subsidies voor dergelijke activa niet in de exploitatie verantwoord maar op de balans via de vaste activa. Dit leidt ertoe dat de beschikkingen voor circa € 16,2 mln. afwijken in de lasten en de baten.

Middelen van de provincie FES Luchtkwaliteit €10,7 mln.

Als gevolg van een aangepaste verantwoordingssystematiek wordt met ingang van 2014 (een gedeelte van) de realisatie niet meer in de exploitatie verantwoord, maar loopt dit via de balans. In de begroting waren nog wel de lasten en baten opgenomen, dit heeft een neutraal saldo van € 10,7 mln. tot gevolg.

Middelen van het Rijk ISV 3 Geluid € 1,4 mln.

Als gevolg van een aangepaste verantwoordingssystematiek wordt met ingang van 2014 (een gedeelte van) de realisatie niet meer in de exploitatie verantwoord, maar loopt dit via de balans. In de begroting waren nog wel de lasten en baten opgenomen, dit heeft een neutraal saldo van € 1,4 mln. tot gevolg. Door vertraging van de vaststelling van het programma omgevingslawaaai zijn er geen lasten gemaakt in 2014.

Middelen van het Rijk Wet Bodembescherming € 0,5 mln.

Dit rijksbudget is in 2014 niet aangewend, omdat eerst exploitatiemiddelen van 2014 zijn aangewend. Omdat het om rijksmiddelen gaat mag dit bedrag ook in 2015 worden aangewend.

Reserve Luchtkwaliteit € 0,4 mln.

De uitvoering van Walstroom heeft vertraging opgelopen vanwege een mislukte aanbesteding en zal in 2015 plaatsvinden.

(bedragen x € 1.000)

Uitkomst 2014-2013	Uitkomst 2014	Uitkomst 2013	Vershil 2013-2014
Lasten	100.066	179.299	79.233 V
Baten	47.135	75.424	28.289 N
Saldo exclusief reserves	52.931 N	103.875 N	50.944 V
<i>Dotaties aan reserves</i>	26.282	19.981	6.301 N
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	32.367	12.129	20.238 V
Saldo inclusief reserves	46.845 N	111.727 N	64.882 V

Uitkomst 2014 - 2013

In 2013 zijn alle activa met een maatschappelijk nut versneld afgeschreven. Hierdoor waren in 2013 de lasten en de baten € 58,4 mln. hoger.

In 2014 zijn de ontvangen subsidies van derden voor investeringen rechtstreeks in mindering gebracht op de waardering van de investering. In 2013 werden de investeringsbijdragen via de exploitatie verantwoord. Hierdoor waren de baten en lasten in 2013 € 32,8 mln. hoger.

Ten behoeve van het coalitieakkoord is in 2014 € 7,5 mln. onttrokken aan de reserve Parkeren.

(bedragen x € 1.000)

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve	Res. best.	Uitkomst 2014			Begroting 2014		
		Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.	Vrijval
Reserve Bodem	0	3.366	0	0	3.366	0	0
Reserve Geluid	0	0	0	831	0	0	831
Reserve Haags Startstation Erasmuslijn (HSE)	0	0	0	2.300	0	0	2.300
Reserve luchtkwaliteit	0	0	3.626	0	0	4.000	0
Reserve Openbaar Vervoer Hoger Plan	450	2.250	5.275	4.950	2.250	9.500	0
Reserve Parkeren	0	6.866	5.022	7.605	6.866	8.162	7.605
Reserve Verstrating grondbedrijf	0	0	0	1.398	0	0	1.397
BR Aanleg transferia	0	0	0	257	0	0	257
BR Stedelijke Ontwikkeling (P17/211)	0	13.800	1.104	0	13.800	4.342	0
Totaal	450	26.282	15.027	17.341	26.282	26.004	12.390

Toelichting

Reserve Openbaar Vervoer Hoger Plan

Zie de toelichting in de eerdere tabel **Neutrale volume-ontwikkelingen 2014 t.o.v. actuele begroting 2014**.

Reserve Parkeren

De lagere onttrekking in 2014 komt voornamelijk doordat het project Laan van Meerdervoort niet is uitgevoerd vanwege de uitspraak van de Raad van State op de bezwaren van omwonenden en belanghebbenden. Daarnaast is de tweede tranche (uitvoeringprogramma 2014), waaronder Bezuidenhout Oost, nog niet tot uitvoer gekomen.

Reserve Luchtkwaliteit

Zie de toelichting in de eerdere tabel **Neutrale volume-ontwikkelingen 2014 t.o.v. actuele begroting 2014**.

(bedragen x € 1.000)

Saldi reserves/voorzieningen /investeringen	Uitkomst 2014	Begroting 2014	Uitkomst 2013
Eindsaldo 31-12 Reserves	36.959	30.932	42.595
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	1.232	1.210	1.354
Investeringen	20.021	19.620	40.328

Toelichting

Zie hiervoor de toelichting bij de specificaties en onttrekkingen aan de reserves en voorzieningen en de toelichting op de geraliseerde investeringen.

2.14 Programma Wonen en Duurzaamheid

Coördinerend portefeuillehouder: Joris Wijsmuller

Hebben we bereikt wat we hebben beoogd?

De doelstelling van het programma Wonen is het realiseren van een aantrekkelijk stedelijk woonklimaat voor de huidige en nieuwe bewoners van de stad. De gemeente streeft naar een geschikte woonruimte voor iedereen in elke levensfase en op ieder inkomstenniveau. De herontwikkeling van leegstaand vastgoed, de investeringen in het vrijesectorhuursegment en projecten zoals kleinschalig opdrachtgeverschap hebben hier in 2014 aan bijgedragen. Het programma particuliere woningvoorraad is eind 2014 afgerond met als resultaat ca. 5.000 woningverbeteringen. In 2014 is de Wijkontwikkelingsmaatschappij Den Haag Zuidwest opgericht waardoor de herstructurering van Zuidwest nieuw leven wordt ingeblazen.

Steeds meer inwoners van Den Haag willen bijdragen aan het in stand houden van de kwaliteit van de leefomgeving. Zij organiseren zich in bewonersinitiatieven of dragen op andere wijze bij. Duurzaam Den Haag (DDH) brengt initiatieven rond duurzaamheid samen en ontzorgt de initiatiefnemers. Het afgelopen jaar heeft de gemeente aan 326 particulieren en 22 bedrijven subsidie toegezegd voor de aanschaf en plaatsing van zonnepanelen met een totaal vermogen van 1,5 MW. De uitvoering van de vastgestelde Voedselstrategie is van start gegaan. Enkele tientallen initiatiefnemers die een stadslandbouwproject aan het opstarten zijn, zijn daarbij ondersteund. Inmiddels zijn meer dan 5.000 Hagenaars actief op gezamenlijke moestuinen binnen de stadsgrenzen. Bij het opwekken van energie die in Den Haag is gebruikt, is in 2014 2.994 kiloton CO₂ uitgestoten. Dat is ongeveer 3% minder dan in 2013. Toen is 3.099 kiloton CO₂ uitgestoten.

Topindicator	Realisatie 2014	Begroting 2014	Realisatie 2013	Nulmeting 2006
Wijziging woningvoorraad				
Woningbouw productie	952	1.500	2.350	2.471
Opgeleverde nieuwbouw	597	1.300	1.958	2.280
Overige toevoegingen aan de woningvoorraad zijnde geen nieuwbouw	355	200	392	191
Totaal onttrekkingen aan woningvoorraad	484	540	94	1622
Saldo wijziging woningvoorraad	468	960	2.256	1.040
<i>Bron: Woningvoorraad ontwikkeling, op basis van CBS w015 en w055 opgave 2014, bewerking gemeente. Deze gegevens wijken af van de BAG opgave van de gemeente Den Haag aan de landelijke voorziening door mutatie achterstanden.</i>				
CO ₂ -reductie (%)	-2,0%	21%	-5,0%	0,0%
Uitstoot CO ₂ in kton*	2.994	2.328	3.099	2.947
<i>* Percentage reductie ten opzichte van de uitstoot in 1990. Een negatief percentage betekent een groei van de uitstoot. In 1990 werd 2.947 kton CO₂ uitgestoten. Doel is 1% daling per jaar.</i>				

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

(incl. dotaties en ontrekkingen, bedragen x € 1 mln)

Activiteiten in 2014	Uitkomst 2014			Begroot saldo 2014	Resultaat 2014
	Lasten	Baten	Saldo		
Bouw-, woning- en welstandstoezicht	9,3	3,6	5,7 N	7,3 N	1,6 V
Stadsvernieuwing woningen	12,4	13,2	0,9 V	0,1 N	1,0 V
Bijdragen aan klimaatdoelen & duurzame energie	2,5	0,2	2,2 N	2,6 N	0,4 V
Woonbeleid	4,3	1,0	3,3 N	3,6 N	0,3 V
Woonwagencentra	0,9	0,1	0,8 N	1,1 N	0,3 V
Woningbouw	8,0	2,3	5,7 N	5,9 N	0,2 V
Ongediertebestrijding (DSO)	0,1	0,0	0,1 N	0,2 N	0,1 V
Graffitibestrijding	0,6	0,0	0,6 N	0,7 N	0,0 -
Duurzaamheid (DSB)	0,5	0,0	0,5 N	0,5 N	0,0 -
Beheer gemeentelijk Vastgoed	0,5	0,5	0,0 V	0,0 -	0,0 -
Totaal	39,1	21,0	18,1 N	22,0 N	3,9 V

Bouw-, woning- en welstandstoezicht

Toezicht en handhaving

De gemeente houdt toezicht op de verleende vergunning (de realisatiefase) en controleert bouwwerken op overtredingen van wet- en regelgeving en zorgt ervoor dat deze overtredingen worden beëindigd. Deze handhaving ziet toe op de staat van de bouwwerken (illegale bouw en woningonderhoud) en het gebruik ervan (illegale kamerbewoning, ander illegaal gebruik, vergunningvoorschriften en woonoverlast). In 2014 werden de overtredingen met betrekking tot illegale kamerbewoning gemiddeld genomen opnieuw minder zwaar. Bij specifieke acties op huisjesmelkers of speciaal geselecteerde risicovolle panden zijn incidenteel nog zware overtredingen aangetroffen. De gemeente heeft zo bijgedragen aan weerbaarheid van huurders tegen huisjesmelkers. Verder is in 2014 het digitaal toezicht gestart (controle buiten met behulp van tablets). Dit zal op termijn bijdragen aan het efficiënter werken.

Aanpak woonoverlast

De gemeente ondersteunt bewoners die woonoverlast ervaren met het Meld- en Steunpunt Woonoverlast. Bij de aanpak van woonoverlast wordt samengewerkt met de politie, corporaties en Parnassia. Dit jaar zijn er circa 1.840 meldingen bij het Meld- en Steunpunt Woonoverlast binnengekomen. Dat is even veel als in 2013. Hiermee lijkt de groei van het aantal meldingen van de vorige jaren gestabiliseerd.

Toelichting financieel resultaat	€ 1,6 mln. V
<u>Vrijval reserve handhaving en ongediertebestrijding</u>	€ 0,8 mln.V/I
Deze reserve heeft haar einddatum bereikt en is vrijgevallen ten bate van het product bouw-, woning en welstandstoezicht. Hiervan is € 0,8 mln. niet als last gerealiseerd en dit verklaart het voordelig resultaat.	
<u>Minder apparaatlasten</u>	€ 0,4 mln.V/I
In 2014 zijn een drietal detacheringsplaatsen niet ingevuld	
<u>Opbrengst dwangsommen en bestuurlijke boetes</u>	€ 0,3 mln.V/I
De opbrengsten van opgelegde dwangsommen en bestuurlijke boetes zijn hoger dan begroot.	
<u>Overige</u>	€ 0,1 mln.V/I

Stadsvernieuwing Woningen

Kleinschalig opdrachtgeverschap

De gemeente Den Haag stimuleert en ondersteunt (collectief) particulier opdrachtgeverschap, dit is zelfbouw van woningen. De gemeente maakt dit mogelijk voor diverse inkomens- en doelgroepen. De

kopers zijn de opdrachtgever van hun eigen woning, dit op basis van hun eigen ideeën. Ook is op sommige locaties ruimte voor (kleine) ontwikkelaars en/of investeerders. Tot nu toe zijn in drie lichtingen 369 kavels en 188 klushuizen op 25 locaties aangeboden. De locaties zijn momenteel voor meer dan 40% uitgegeven, op 55% is een optie of reservering genomen, en 5% is nog vrij. In 2014 zijn 59 woningen op de diverse locaties in aanbouw genomen. Een bijzonderheid is kluscomplex Junoblok (66 kavels), een oud kantoorpand in de Binckhorst dat in 2014 volledig is uitgegeven. Verder is i.s.m. Haag Wonen een locatie ontwikkeld in de Schilderswijk (de Van Dijkstraat). Ook deze is in zijn geheel uitgegeven. De verkoop van de locatie Boomaweg, 20 kavels binnen Vroondaal is in december 2014 gestart.

Transformatie kantoren

Het aanbod-/leegstandspercentage van kantoren is eind 2014 14,7%. Deze leegstaande kantoren staan veelal in kansrijke woongebieden. Transformatie draagt bij aan een gezonde kantorenmarkt, aan de economie van de stad en aan de doelstelling betaalbaar wonen. De kantorenloodsen en accountmanagers stimuleren, enthousiasmeren en adviseren initiatiefnemers bij transformatie initiatieven. Financiering hiervan blijkt lastig. De ambitie om 50.000 m² kantoren per jaar te transformeren is voor 2014 ruimschoots behaald. In december is de Voortgangsrapportage transformatie kantoren 2014 aan het college aangeboden.

Een groot aantal van de rijks panden in Den Haag wordt afgestoten. De negatieve effecten hiervan moeten worden beperkt. Hiervoor heeft de gemeente in 2014 de bestaande samenwerkingsovereenkomst met het Rijk geactualiseerd met onder meer een uitvoeringsagenda 2014-2015. Gemeente en Rijk zoeken gezamenlijk naar gefaseerde, alternatieve invulling voor verschillende rijkskantoren. Een voorbeeld hiervan is de ingebruikname door de instelling MOOOV van het pand aan de Binckhorstlaan 135, voorheen het hoofdkwartier van de Luchtmacht.

Toelichting Financieel resultaat

€ 1,0 mln. V/I

Het resultaat is gerealiseerd op geluidsaneringsprojecten van de zogenaamde "A-lijst woningen".

- Voordelig aanbestedingsresultaat: € 0,2 mln.
- De uitvoering van het project voor de monumentale panden aan de Laan van Meerdervoort heeft vanwege de complexiteit vertraging opgelopen. Daarom is € 0,4 mln. nog niet uitgevoerd in 2014.
- Wegens prioritering werkzaamheden is het opstarten van nieuwe projecten vertraagd. Uitgesteld budget betreft € 0,4 mln.

Woonbeleid

Corporaties

Voor de periode 2015-2018 moeten nieuwe prestatieafspraken met de corporaties worden gemaakt. Hiervoor is een eerste (concept)raamwerk voor een volkshuisvestelijke agenda opgesteld in 2014. De gemeente stelt corporaties in staat een concreet bod te doen en zo naar redelijkheid bij te dragen aan het volkshuisvestelijk beleid van de gemeente Den Haag. Bij de voorbereiding van nieuwe prestatieafspraken houden we rekening met de ontwikkelingen in wetgeving voor het corporatiestelsel (zoals de Novelle op de Herziene Woningwet). We streven ernaar om rond de zomer van 2015 tot nieuwe prestatieafspraken met corporaties te komen.

Voortgang aanpak particuliere woningvoorraad

In 2010 t/m december 2014 zijn in totaal circa 5.000 woningen verbeterd waarvan 1.800 in 2014. Hiervan zijn 800 woningen verbeterd door dak- en vloerisolatie, dubbel glas, groene daken en zonnepanelen, kluswoningen, aanpak funderingen, voorbeeldwoningen, duurzame portiekverlichting en/of via het consortium Energie voor Energie. Circa 1.000 woningen zijn verbeterd door het verduurzamen van een Vereniging van Eigenaren (VvE) of meerdere woningen in een straat. In deze experimentele aanpak worden de bewoners uit een VvE of straat door de gemeente gezamenlijk

ondersteund bij de juiste keuze voor duurzame woningrenovaties van hun woningen (dat wil zeggen bouwkundige en/of energetische maatregelen). Daarnaast zijn in 2014 ca. 500 VvE's ge(re)activeerd. Er is een flink netwerk opgebouwd van marktpartijen, (bewoners)organisaties, kennisinstellingen zoals TU Delft, midden- en kleinbedrijf, banken, advocaten en notarissen. De gemeente faciliteert deze partijen in de vorm van een platform duurzame woningrenovaties. Partijen kunnen hier kennis delen en samen werken aan goede business cases op het vlak van particuliere woningverbetering. Inmiddels zijn circa 50 bedrijven aangesloten bij het Platform. Uit het netwerk van partijen is het Consortium Energie voor Energie opgericht. Dat heeft afgelopen jaar 150 woningen verbeterd in de Bomen- en Bloemenbuurt. In 2015 en 2016 wil het consortium nog eens 850 woningen duurzaam renoveren. Dit jaar is ook een pilot gestart voor een Haagse Marktplaats Duurzaam Bouwen. Dit is een digitaal platform, met een backoffice van "makelaars", waarbij vraag (eigenaren) en aanbod (bedrijven) worden verbonden bij duurzame woningrenovaties.

Huisvestingsafspraken (sociaal) kwetsbaren

Regionaal is afgesproken dat in Den Haag 2.000 aanvullende plaatsen voor arbeidsmigranten worden gefaciliteerd (2015, uitloop 2018). In het eerste kwartaal 2014 is een grote accommodatie (324 plaatsen) aan de Lozerlaan geopend. Daarnaast hebben de corporaties in 2014, net als in 2013, ongeveer 100 plekken voor tijdelijke huisvesting van arbeidsmigranten in bestaande woningen ter beschikking gesteld. De inschatting is dat er per jaar zo'n 6 arbeidsmigranten achtereenvolgens van dezelfde plek gebruik maken. Ook in de bestaande voorraad vinden arbeidsmigranten steeds vaker een legale, veilige kamer. In totaal waren eind 2014 ca. 800 plaatsen gerealiseerd.

In 2014 zijn 1.150 voorrangsverklaringen afgegeven. Dit is inclusief de huisvesting van personen met een verblijfsstatus via een voorrangsverklaring. Voor Begeleid Wonen is het project Housing First in 2014 voortgezet.

Het langer zelfstandig thuis wonen is opgenomen als speerpunt binnen het beleid Maatschappelijke Ondersteuning opgenomen. Er is gestart met het in kaart brengen van de opgave langer zelfstandig wonen per gebied. Een kwartiermaker zorgvastgoed (langdurige ouderenzorg) is gestart met inventariseren van de transformatie-opgave en is in gesprek getreden met eigenaren van zorgvastgoed over de toekomst van hun bezit.

De gemeente geeft vergunningen voor tijdelijk verhuur af aan particuliere eigenaren van woningen die door dubbele woonlasten in de financiële problemen komen. In 2014 zijn er ca. 225 vergunningen verleend. Dit is nagenoeg even veel als in 2013.

In 2014 zijn 38 stimuleringspremies verleend (49 aanvragen gedaan) voor grote sociale huurwoningen. Bij een verhuizing van een huurder vanuit een grote sociale huurwoning naar een klein sociale huurwoning kan een premie van € 5.000 worden toegekend.

Het voornemen uit het oude coalitieakkoord (2010-2014) om een pilot Skaeve Huse - voor een beperkt aantal overlastgevers, die een bovenmatige overlast veroorzaken - op te zetten is begin 2014 stopgezet. Het is niet gelukt een geschikte locatie te vinden, daarnaast is inmiddels een scala aan (wettelijke) instrumenten beschikbaar om woonoverlast aan te pakken. Er is gestart met de ontwikkeling en implementatie van een gebruikersvriendelijke website om bewoners die worden geconfronteerd met woonoverlast sneller te betrekken bij het bureau Bemiddeling & Mediation.

Toelichting Financieel resultaat

€ 0,3 mln. V/I

Uit een evaluatie van de woonvisie is gebleken dat deze nog actueel is en kan dienen als kader voor de volkshuisvestelijke agenda. Het gereserveerde programmabudget voor herijking van de woonvisie hoefde nauwelijks aangesproken te worden. Hiernaast is voor € 0,1 mln. aan overig resultaat behaald. Dit heeft geleid tot een voordeel van € 0,3 mln.

Woningbouw

Door de financiële crisis van 2008 is de woningmarkt zwaar getroffen. Door vraaguitval in de koopsector en een heroriëntatie van de corporaties is de bouwproductie vanaf 2010 fors gedaald. Ook de werkgelegenheid in de bouwsector staat onder druk. Verwacht wordt dat de landelijke

nieuwbouwproductie in 2014 het dieptepunt heeft bereikt. Vanaf medio 2014 klimt de Nederlandse economie weer langzaam uit het dal. De Haagse woningmarkt lijkt met het broos herstel van de economie voorzichtig te verbeteren. Na een opvallend hoog aantal opgeleverde woningen/eenheden in 2013 (2.350 woningen) heeft de woningbouwproductie in Den Haag in 2014 een dieptepunt bereikt, namelijk 952 woningen. De crisis op de (koop)woningenmarkt, de heroriëntatie in de corporatiesector, het Vestia-debacle en de grotere afhankelijkheid van particuliere ontwikkelingen heeft ertoe geleid dat in 2012 maar met name in 2013 minder woningen in aanbouw zijn genomen. Dit heeft geresulteerd in een lagere productie in 2014. Immers wat niet is gestart kan ook niet worden opgeleverd. Het afgelopen jaar zijn 1.704 woningen/eenheden in aanbouw genomen. Dit is weer in lijn met de gestelde woningbouwambitie van gemiddeld 1.500 woningen per jaar. Daarbij zien we een steeds grotere diversiteit aan woonconcepten, zoals een toename in het aantal markthuurloningen, studentenwoningen en het kleinschalig opdrachtgeverschap.

In 2014 zijn de vruchten geplukt van de acquisitie die vanaf 2011 is ingezet om partijen te vinden die investeren in het vrije sector huursegment. Er zijn bijna 800 woningen door verschillende beleggers in aanbouw genomen, zoals de Sigma-locatie (456 woningen) en het Wijnhavenkwartier (132 woningen). Daarnaast worden er meer transformatieplannen (vooral verbouw van kantoren) door marktpartijen ontwikkeld. De herontwikkeling van het voormalig ministerie van BZK (170 woningen), de transformatie van de kantoren aan de Eisenhowerlaan (64 woningen, 132 onzelfstandige eenheden) en de transformatie van de kantoortoren aan het De Savornin Lohmanplein (116 woningen) zijn gestart. Ook is een aanvang gemaakt met de bouwactiviteiten van de kluswoningen in het JUNO-blok. In het kader van kleinschalig opdrachtgeverschap zijn 59 woningen in 2014 in aanbouw genomen, onder andere in Laakhaven-West, Duinstraat (kluswoningen), Isabellaland, Beetsstraat, Gele Lis en Erasmushoven. Dat Den Haag zich steeds meer ontwikkelt als een stad voor studenten komt tot uitdrukking in het aandeel studentenwoningen dat ook in het afgelopen jaar in uitvoering is genomen. Op de Sigmalocatie en de Eisenhowerlaan betreft het totaal circa 500 woningen/eenheden. Het eerste project van de Wijkontwikkelingsmaatschappij Den Haag Zuidwest, 41 woningen in het project Quattro aan de Meppelweg is in april 2014 gestart. Verder zijn in 2014 onder meer de volgende projecten in aanbouw genomen: het project Wapserveen-/Oosterhesselenstraat (34 woningen), de Bouwmeester/Else Mauhsaan (26 woningen), Ambachtsgaarde (30 woningen) en de Badhuisstraat (63 woningen).

Woonwagencentra en Beheer gemeentelijk vastgoed

De gemeente verhuurt woonwagendamplaatplaatsen en onderhoudt deze. Alle elf woonwagendamplaatlocaties, met in totaal 233 standplaatsen, zijn dit jaar integraal gecontroleerd, met politie en de rijksbelastingdienst. Daarbij zijn enkele geringe overtredingen geconstateerd. De woonwagencentra waken daarmee op dit gebied niet in negatieve zin af van de rest van Den Haag.

Toelichting financieel resultaat

€ 0,3 mln. V/I

In 2014 is een bedrag aan achterstallige huuropbrengsten geïncasseerd en afgerekend. Dit zorgt eenmalig voor € 0,2 mln. hogere opbrengst. De budgetten voor uitvoeringskosten zijn niet volledig benut.

Bijdrage aan klimaatdoelen & duurzame energie en Duurzaamheid

Duurzaam Den Haag (DDH) brengt initiatieven rond duurzaamheid in de stad samen. DDH vervult vier functies: etalage, podium, verbinding en ontzorgder. Aan die functies is de tweede helft van 2014 vorm en inhoud gegeven. Duurzaamheid is een begrip dat bij veel bewoners en bedrijven leeft. Het gevoel 'iets' daaraan te moeten doen is breed verspreid. Men is echter vaak onzeker over de juiste aanpak, het juiste doel en de juiste contacten. Als 'facilitator' speelt DDH daarbij een steeds belangrijker rol. Het klimaatfonds Haaglanden (een lokaal klimaatfonds gericht op reductie van CO₂ uitstoot) wordt met ingang van 2015 geplaatst onder DDH. DDH en het Haags Milieucentrum willen in 2015 samengaan in een nieuwe organisatie.

In 2014 hebben 30 bewonersgroepen subsidies gekregen voor duurzaamheid. De energiebeurs werd dit jaar door 6500 bezoekers bezocht. In het programma “Duurzaam de wijk in” zijn in alle wijken inwoners geholpen om hun omgeving te verduurzamen. Zo hebben bijvoorbeeld in de Duurzame Straataanpak bewoners van een aantal straten in Den Haag met de gemeente samengewerkt om hun woningen comfortabeler, energiezuiniger en gezonder te maken. De aandacht bij het energiezuiniger maken van bestaande woningen is verlegd van bewustwording naar participatie. Bewonerscollectieven zijn geholpen bij het opstellen van projectplannen voor energiebesparing.

Subsidie voor zonnepanelen is in 2014 toegezegd aan 326 particulieren en 22 bedrijven. Het betreft de aanschaf en plaatsing van zonnepanelen met een vermogen van 1,5MW in totaal. Het project duurzaamheidskringen (theaters en musea) heeft onder andere geleid tot aanzienlijke energiebesparingen bij deelnemende bedrijven. De curator heeft in 2014 gewerkt aan de afhandeling van het faillissement van het aardwarmteproject en onderzoekt een eventuele doorstart. Dit is nog niet afgerond.

De uitvoering van de vastgestelde Voedselstrategie is van start gegaan. Enkele tientallen initiatiefnemers die een stadslandbouwproject aan het opstarten zijn, zijn daarbij actief ondersteund. De gegevens voor een digitale kaart, met daarop alle stadslandbouwinitiatieven in Den Haag, zijn verzameld. Inmiddels zijn meer dan 5.000 Hagenaars actief op gezamenlijke moestuinen binnen de stadsgrenzen. De business challenge voor het leegstaande kantoorpand de Schilde is afgerond en binnenkort wordt daar in begonnen met het grootste stadslandbouwproject in Europa.

Toelichting Financieel resultaat	€ 0,4 mln. V
<u>Impulsbudget Duurzaamheid</u>	€ 0,6 mln.V/I
Vanuit het impulsbudget Duurzaamheid was € 0,6 mln. gereserveerd voor een warmtenetaansluiting aan het gebied Zichtenburg, Kerkentuinen Dekkershoek. Dit is uitgesteld naar 2015 in afwachting van de afhandeling van het faillissement, of een eventuele doorstart van het aardwarmteproject	
<u>Haags Warmtenet</u>	€ 0,2 mln.N/I
De gemeente heeft onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden om de ontwikkeling van een Haagse warmtenet vorm te geven en te versnellen. Hierop was meer inzet benodigd dan begroot en dit heeft tot een nadelig resultaat geleid van € 0,2 mln.	

Ongediertebestrijding

De bestrijdingsacties van kakkerlakken en van papier-, oven- en zilversjes hebben de verspreiding van ongedierte beheersbaar gehouden. Bestrijding wordt gestart na meerdere klachten uit één woonblok. Het hele woonblok wordt onderzocht en ongedierte wordt er bestreden. Dit jaar zijn er 46 meldingen van ongedierte binnengekomen. Hieruit zijn 689 bestrijdingsacties uitgevoerd.

Graffitibestrijding

Bij de aanpak van plak- en kladvandalisme is sprake van een vijfsporenbeleid. Dit zijn de graffiti schoonmaakregeling, voorlichting, gezamenlijke aanpak met grooteigenaren, legale graffiti locaties en bestrijding wildplak. In 2014 is meer aandacht geweest voor de bestrijding van wildplak dan voorgaande jaren, daarom is dit nu ook als apart beleidsspoor benoemd. De stijging van het aantal nieuwe deelnemers (ca. 400) aan de schoonmaakregeling is minder dan afgelopen jaren door een verzadiging van de markt. De hoeveelheid verwijderde graffiti is iets afgenomen in 2014, doordat er minder graffiti is aangetroffen. Wegens bouwactiviteiten is de legale graffiti locatie in Laak gesloten, in Haagse Hout is één locatie toegevoegd.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

(bedragen x € 1.000)

Programmatotaal 2014	Uitkomst 2014	Actuele begroting 2014	Resultaat 2014	Ontwerp- begroting 2014
Lasten	33.065	41.356	8.291 V	37.907
Baten	7.381	7.354	28 V	3.760
Saldo exclusief reserves	25.684 N	34.003 N	8.319 V	34.147 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	6.000	6.000	- -	6.000
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	13.601	18.017	4.416 N	12.512
Saldo inclusief reserves	18.083 N	21.985 N	3.902 V	27.635 N

Neutrale ontwikkelingen, geen financieel resultaat

De lasten waren € 8,3 mln. lager dan begroot. Dit is voor bijna de helft een gevolg van voordelige resultaten (€ 3,9 mln.). Dit is in de vorige paragrafen toegelicht. Het restant (€ 4,4 mln.) is financieel neutraal. Tegenover deze lagere lasten, staat een even groot bedrag aan lagere onttrekking aan reserves. Dit wordt verderop gedetailleerd toegelicht bij de specificatie van onttrekkingen per reserve.

(bedragen x € 1.000)

Uitkomst 2014-2013	Uitkomst 2014	Uitkomst 2013	Verschil 2013-2014
Lasten	33.065	33.694	629 V
Baten	7.381	4.335	3.046 V
Saldo exclusief reserves	25.684 N	29.359 N	3.675 V
<i>Dotaties aan reserves</i>	6.000	24.909	18.909 V
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	13.601	16.291	2.690 N
Saldo inclusief reserves	18.083 N	37.977 N	19.894 V

Uitkomst 2014 -2013

In 2014 is minder gedoteerd aan de reserves dan in 2013 (€ 18,9 mln. V). Dit verschil is vooral administratief. In 2013 is extra aan reserves gedoteerd omdat toen middelen zijn overgeheveld van het programma stadsontwikkeling naar het programma wonen.

(bedragen x € 1.000)

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve	Res. best.	Uitkomst 2014			Begroting 2014		
		Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.	Vrijval
BR Flankerende maatregelen huisvesting arbeidsmigranten	0	0	0	606	0	0	606
BR Stadsvernieuwing (P18/821)	0	0	3.740	3.700	0	5.823	3.700
BR Stedelijke Ontwikkeling (P18/820)	0	6.000	2.951	191	6.000	5.285	191
BR VHV DHZW (programma 18)	0	0	0	1.095	0	0	1.095
Res. Handhaving en ongediertebestrijding	0	0	0	1.317	0	0	1.317
Totaal	0	6.000	6.691	6.909	6.000	11.108	6.909

Toelichting

In 2014 zijn de dotaties en vrijval van reserves conform de begroting verlopen. Op reserves is € 4,4 mln. minder onttrokken dan begroot. Dit wordt per reserve toegelicht.

Op de Bestemmingsreserve Stedelijke Ontwikkeling is € 2,3 mln. minder onttrokken. Opgebouwd uit: Risicoreservering bijdragen derden € 0,9 mln.

- Middelen zijn gereserveerd voor mogelijke tegenvallers bij activiteiten waarbij van marktpartijen een bijdrage in de gemeentelijke kosten wordt verwacht. Gebleken is dat voor 2014 voldoende alternatieve rendabele dekking aanwezig is. Het risico van tegenvallers blijft echter. De beschikbare middelen zullen voor de risico's vanaf 2015 ingezet worden.

Woningbouwprogrammering en -stimulering € 0,9 mln.

- Voor de woningbouwprogrammering (inclusief transformering kantoren naar woningen) is een aantal opdrachten (o.a. bouwprognose, en nieuwbouwprojecten) niet uitgezet. De opdracht bouwprognose is uitgesteld naar 2015 omdat zo de effecten van de aantrekkende woningmarkt kunnen worden meegenomen. Andere opdrachten zijn geherprioriteerd (wegens uitval van capaciteit op de beleidsafdeling) en zullen in 2015 in gang gezet worden.

Programma Particuliere Woningverbetering € 0,3 mln. en overig: € 0,2 mln.

- Het bedrag voor onder andere een voucherregeling is niet in 2014 gerealiseerd wegens juridische complexiteit (subsidieverordening voorzag niet in dergelijke vorm). De regeling wordt in 2015 uitgevoerd.

Op de Bestemmingsreserve Stadsvernieuwing is € 2,1 mln. minder onttrokken. Opgebouwd uit:

Meevallers uitgevoerde projecten: € 1,7 mln.

- De stimuleringsregeling voor planmatig onderhoud van woningen is in 2014 afgewikkeld. Bij de eindafrekening bleek € 0,7 mln. minder nodig. Kosten voor geluidsaneringsprojecten uit deze reserve zijn € 0,6 mln. lager uitgevallen. De definitieve afwikkeling van de subsidies in het kader van de onderhoudsstimulering is in 2014 voltooid en heeft geleid tot een voordeel van € 0,4 mln.

Vertraging Pilot Mariahoeve € 0,4 mln.

- De oplevering van de Pilot Mariahoeve is vertraagd. Wegens het grote aantal bewonersinitiatieven was meer tijd nodig om de aanvragen af te handelen. Eindafrekening vindt daarom in 2015 plaats.

(bedragen x € 1.000)

Saldi reserves/voorzieningen /investeringen	Uitkomst 2014	Begroting 2014	Uitkomst 2013
Eindsaldo 31-12 Reserves	18.116	13.699	25.716
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	1.406	1.297	1.129
Investeringen	0	0	15.557

Het eindsaldo van de reserves is in 2014 € 4,4 mln. hoger dan begroot. De achtergrond van de onderbesteding is in de vorige paragraaf toegelicht.

2.15 Programma Stadsontwikkeling

Coördinerend Portefeuillehouder: Joris Wijsmuller/Boudewijn Revis

Hebben we bereikt wat we hebben beoogd?

De doelstellingen van het programma Stadsontwikkeling zijn het verbeteren van het vestigingsklimaat, het stimuleren van werkgelegenheid, het bieden van ruimte aan alle Hagenaars en een vitalisering van Den Haag. De bevolking van Den Haag groeit en dus blijft de behoefte aan ontwikkeling van woningen, bedrijfsruimtes en maatschappelijke functies toenemen. In het coalitieakkoord "Vertrouwen op Haagse Kracht" is gekozen voor een meer organische manier van stadsontwikkeling. Dit betekent dat meer nadruk ligt op de samenwerking met partijen binnen en buiten Den Haag en de transformatie van leegstaand vastgoed. Ook is ervoor gekozen dat bestaande kwaliteiten uitgangspunt zullen zijn van nieuwe planvorming.

In 2014 zijn in de binnenstad grote projecten opgeleverd zoals de Markies, Amadeus en de Haagse Passage. Deze maken de Grote Marktstraat, die in 2014 is getransformeerd in een boulevard, tot de winkelstraat van Nederland. Een aantal markante plekken, zoals het Kurhaus en de Pier, heeft een nieuwe eigenaar gekregen waarmee intensief contact plaatsvindt. Diverse projecten bevinden zich volop in de uitvoering, denk aan de transformatie van het kantorencomplex aan de Savornin Lohmanlaan, de bouw van Eurojust en natuurlijk Den Haag Nieuw Centraal.

In totaal zijn 17 bestemmingsplannen vastgesteld, onder andere Laakhavens en Mariahoeve. Den Haag is landelijk trekker van een pilot in het kader van de nieuwe Omgevingswet, het betreft het Omgevingsplan Binckhorst. Daarnaast zijn er diverse beleidskaders vastgesteld zoals de gebiedsvisie internationale zone. In november heeft de raad ingestemd met de kredietaanvraag en de kaders voor de integrale gebiedsontwikkeling voor het Spuikwartier.

Investerings in de buitenruimte zijn steeds meer gekoppeld aan actieve samenwerking met partijen in het gebied en investeringen in het vastgoed. Goede voorbeelden hiervan zijn de openbare ruimte van het World Forum, de Uitenhagestraat en de Haagse Loper. We zien dat diverse marktpartijen afgelopen jaar projecten opgepakt hebben of in uitvoering nemen. Op diverse locaties is kleinschalig opdrachtgeverschap geïntroduceerd, bijvoorbeeld in de Schilderswijk, Laak, de Mient en het Junoblok op de Binckhorst.

In 2014 zijn 2.836 aanvragen ingediend met de activiteit Bouwen, dit betreft een stijging van 20% ten opzichte van 2013. Ter versterking van de wijkeconomie is een platform voor de Hobbemastraat gestart, het platform gaat aan de slag met de uitvoering van het vastgestelde covenant tussen vastgoedeigenaren, ondernemers en gemeente.

Topindicator	Realisatie 2014	Begroting 2014	Realisatie 2013	Nulmeting 2008
Aantal vestigers in en vertrekkers uit Den Haag				
- aantal vestigers uit het binnenland	18.900	18.000	18.135	18.259
- aantal vestigers uit het buitenland	18.195	18.243	17.127	16.593
- aantal vertrekkers naar het binnenland	19.596	19.690	18.755	17.947
- aantal vertrekkers naar het buitenland	14.084	14.026	16.646	12.619
<i>Bron begroting: Bevolkingsprognose 2015-2040, IPSO variant 27-11-2014</i>				
<i>Bron realisatie 2013: GBA, jaarrealisatie</i>				
<i>Bron realisatie 2014: maandelijkse update bevolkingsontwikkeling Den Haag 2014</i>				

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

(incl. dotaties en ontrekkingen, bedragen x € 1 mln)

Activiteiten in 2014	Uitkomst 2014			Begroot saldo 2014	Resultaat 2014
	Lasten	Baten	Saldo		
Bouwgrondexploitaties	89,1	73,8	15,3 N	5,7 N	9,6 N
Stadsvernieuwing	98,6	66,7	31,9 N	26,4 N	5,6 N
Erfpacht	9,5	23,0	13,5 V	8,2 V	5,3 V
Baten omgevingsvergunningen	0,0	20,6	20,6 V	16,0 V	4,6 V
Lasten omgevingsvergunningen	21,9	1,2	20,7 N	17,0 N	3,8 N
Bestemmingsplannen	4,6	0,0	4,5 N	4,2 N	0,3 N
Kernregistraties	5,2	1,0	4,3 N	4,4 N	0,1 V
Baten precariobelasting (DSO)	0,0	0,4	0,4 V	0,3 V	0,1 V
Lasten precariobelasting (DSO)	0,4	0,0	0,4 N	0,4 N	0,0 -
Beheer bedrijfspanden	19,1	9,5	9,5 N	9,5 N	0,0 -
Beheer gemeentelijk Vastgoed	19,0	13,4	5,7 N	0,8 N	4,8 N
Totaal	267,4	209,6	57,8 N	43,9 N	14,0 N

Bouwgrondexploitaties en stadsvernieuwing

Scheveningen

Stadsvernieuwing

In 2014 is gewerkt aan een agenda voor Scheveningen Bad: De Kust Gezond. Hiermee wil de gemeente de buitenruimte in Scheveningen Bad aantrekkelijker maken voor bezoekers en bewoners. Deze agenda wordt in 2015 in samenspraak met bewoners, ondernemers, vastgoedeigenaren en andere belanghebbenden in Bad uitgewerkt. Vastgoedeigenaar Hommerson ontwikkelt een plan voor sloop-nieuwbouw van bedrijfspanden aan de noordelijke boulevard. Het voorziet in horeca/winkels, een parkeergarage en een publiekstrekker. Het Kurhaus en de Pier hebben een nieuwe eigenaar gekregen. Dit geeft een impuls voor de verdere ontwikkeling van het gebied als grootschalige familiebadplaats. In Scheveningen-Dorp is gestart met de verbouw van 10 woningen binnen kluscomplex de Duinstraat (kleinschalig opdrachtgeverschap).

Grondexploitaties

Langs de Dr. Lelykade zijn de werkzaamheden aan het project de Reder (eerste fase) afgerond. De nieuwbouw op de locatie van Radio Holland voor de Rabobank is zo goed als gereed. De bouw van de Havenmeester is gestart. Daarvoor is de hellingbaan tussen de Dr. Lelykade en de Schokkerweg aan het verkeer onttrokken. De hoofdlijnen van een grondovereenkomst met een ontwikkelaar zijn vastgesteld ten behoeve van de realisering van het Topzeilcentrum aan de Hellingweg 127. De bruikleen-overeenkomst met de huidige gebruikers is als gevolg hiervan opgezegd. Start bouw wordt voorzien medio 2015.

Internationale zone

Stadsvernieuwing

Begin 2014 is de gebiedsvisie voor de internationale zone vastgesteld. Hieruit voortvloeiend wordt een visie ontwikkeld op het centrale groengebied in de internationale zone. De bouw van het Internationaal Strahof verloopt voorspoedig en er is gestart met de herinrichting van de omliggende openbare ruimte. Een Nota van Uitgangspunten is vastgesteld voor de renovatie en uitbreiding van de vestiging van NCIA (NATO). De bouw van de nieuwe ambassade voor de Verenigde Staten is gestart. De eerste fase van de herinrichting van de openbare ruimte in het World Forumgebied (de kern van de Internationale Zone) is inmiddels gereed. De nieuwbouw van het woon-zorgcomplex Deo Gratias heeft vertraging opgelopen als gevolg van een langdurig besluitvormingstraject bij de eigenaar. Naar verwachting zal in 2015 worden gestart met de bouw.

Grondexploitaties

In de eerste helft van 2014 is de locatie voor Eurojust bouwrijp gemaakt. De bouw is gestart.

Binnenstad

Stadsvernieuwing

In 2014 zijn de projecten de Markies, De Nieuwe Passage en is het winkelgedeelte van de Amadeus opgeleverd (Primark en Van Stockum). Deze maken de Grote Marktstraat, die in 2014 is getransformeerd in een boulevard, tot dé winkelstraat van Nederland Rondom het Korte en Lange Voorhout is gewerkt aan de nieuwbouw voor de Hoge Raad en aan de voorbereidingen van de parkeergarage onder het Tournooiveld (particulier initiatief). In 2014 zijn resultaten geboekt in de ambitie om meer woningen in en om de binnenstad toe te voegen. Zo is ondermeer gestart met Spui/Lamgroen (72 woningen) en Buitenom fase 2 (50 woningen). Voor het langdurig leegstaande kantoorpand aan de Kortenaerkade (om de binnenstad) is de WABO-vergunning afgegeven om het gebouw te transformeren naar woongebouw (154 woningen). Hiermee wordt begin 2015 gestart.

Grondexploitatie

De uitvoering van het eerste deel van de Haagse Loper is gestart. Het tweede deel aan de Turfmarkt zal starten begin 2015. In 2014 is de omgevingsvergunning voor Wijnhaven fase 2 (eerste deel) afgegeven. De verbouwing van de stationshal Den Haag Centraal is zo goed als afgerond. NS is nog bezig met de nieuwbouw van het winkelgedeelte. Ook is een aanvang gemaakt met de aanleg van het nieuwe eindstation voor de RandstadRail naar Rotterdam boven het busplatform. De openbare ruimte tussen New Babylon en Leidse Universiteit is in 2014 definitief ingericht, de inrichting van het Anna van Buerenplein is in 2014 grotendeels uitgevoerd en wordt in 2015 afgerond. Gelet op de toenemende behoefte aan fietsparkeerplekken heeft het college gekozen voor een versnelde aanleg van een ondergrondse fietsenstalling op het Koningin Julianaplein voor ca. 10.000 fietsen in combinatie met het creëren van een fraaie stadsentree en een verbinding met de groene Koekamp. De gesprekken met betrokkenen zijn gestart.

In de tweede helft van 2014 is een integrale gebiedsontwikkeling voorbereid voor het Spuikwartier met inbegrip van de realisatie van het nieuwe onderwijs- en cultuurgebouw. Op 7 november 2014 heeft de raad ingestemd met de kredietaanvraag en kaders voor de gebiedsontwikkeling Spuikwartier. Eind 2014 is de selectiefase van de Design Build & Maintain-opdracht afgerond en begin 2015 zal de dialoog- en inschrijvingsfase met de drie geselecteerde consortia van start gaan. Hieruit zullen ontwerpvoorstellen komen die leiden tot realisatie van het onderwijs- en cultuurgebouw en een visie hoe het gebied (inclusief Wijnhaven) tot een aantrekkelijk uitgaans-, woon-, en leefgebied te maken.

Haagse Hout

Stadsvernieuwing

Voor de transformatie van het kantoorgebouw aan de Oostduinlaan 75 is een omgevingsvergunning verleend voor de realisatie van ca. 230 luxe appartementen. De herontwikkeling van serviceflat Arendsdorp is vertraagd. De eigenaar was wegens financiële problemen genoodzaakt het complex te verkopen. De nieuwe eigenaar start in 2015 met planontwikkeling. Voor het binnenterrein aan de Spaarwaterstaat heeft de gemeente een grondreserveringsovereenkomst gesloten voor de bouw van 24 woningen. De bouw van het nieuwe Zandvlietcollege aan de Bezuidenhoutseweg is gestart.

Begin 2014 is het bestemmingsplan voor Mariahoeve onherroepelijk geworden. Op de Hongarenburg is een ontwikkelaar gestart met de bouw van 20 eengezinswoningen. Een particulier woningbouwplan voor 28 woningen is ontwikkeld voor de voormalige school aan de Haverkamp. De bouw is in 2015 voorzien. Er komen 18 eengezinswoningen aan de Amethistorst. Naar verwachting zal de bouw in 2015 starten. Vestia is aan de Hongarenburg gestart met de grootschalige renovatie van ca. 200 woningen. NS vastgoed heeft de bodemsanering van het terrein aan de Boekweitekamp afgerond en momenteel worden plannen ontwikkeld voor de realisatie van ca. 60 woningen.

Grondexploitatie

In Mariahoeve zijn de eerste woningen van de gebiedsontwikkeling Isabellaland opgeleverd. Vrijwel alle kavels voor kleinschalig opdrachtgeverschap zijn verkocht.

Stationsbuurt

Stadsvernieuwing

Het projectdocument Stationsentree Hollands Spoor Laakhavens is vastgesteld. Het omvat de ontwikkeling van een nieuwe stationsentree met het doortrekken van de stationstunnel naar Laakhaven, commerciële ruimte en plek voor 2.500 fietsparkeerplaatsen. De aanbesteding door NS is in voorbereiding. Aan de Stationsweg 140-166 zijn 7 horeca-eenheden en 48 studentenwoningen opgeleverd. Het gebied rond Hollands Spoor, zowel aan de voorzijde als achterzijde en zowel in vastgoed als buitenruimte, verbetert snel en zichtbaar. Met de Loper Oude centrum (Agenda Oude Centrum, december 2014, RIS 279665) wordt Hollands Spoor verbonden met de binnenstad en de Grote Marktstraat.

Grondexploitaties

In juni is de ontwikkelaar gestart met de bouw van de Sigma-locatie. Hier worden ca. 300 studenteneenheden, 150 starterswoningen en een parkeergarage gerealiseerd.

Rivierenbuurt

Stadsvernieuwing

Eind 2014 is een bouwvergunning is aangevraagd voor een appartementencomplex met 40 kleine woningen (Boskant, Uilebomen 71). De bouw van de Brede Buurtschool is hervat nadat deze door bezwaren van omwonenden tijdelijk heeft stilgelegen. De school wordt medio 2015 opgeleverd. De herinrichting van het aangrenzende Deltaplantsoen is afgerond.

Grondexploitaties

Voor het project Maasstraat is eind december is gestart met de bouw van 72 woningen, waarvan 14 koopwoningen. Op de locatie Spui/Lamgroen is gestart met de bouw van een appartemententoren met 72 huurappartementen. Oplevering is begin 2015.

Transvaal

Grondexploitaties

De 1e fase van de nieuwbouw Woonzorgcentrum Transvaal is in juli opgeleverd. De sloop van het oude woonzorgcentrum is eind 2014 gestart. In oktober zijn 110 woningen (40 sociale huurwoningen en 70 koopwoningen) en de openbare ruimte van Transvaal fase 4a opgeleverd. Dit is het laatste project van het Wijkplan Transvaal dat door Staedion in uitvoering is genomen. Het afvalbrengrstation Vissershavenstraat zal worden gesloten en er wordt gewerkt aan een nieuw te openen afvalbrengrstation aan de Uitenhagestraat. Het voorlopig ontwerp voor het afvalbrengrstation is in juni 2014 vrijgegeven voor raadpleging.

Schilderswijk

Stadsvernieuwing

In het kader van de Deal Schilderswijk wordt een breder woningaanbod en het aantrekken van andere groepen inwoners nagestreefd. Dit is onder meer gedaan door het kleinschalig opdrachtgeverschap in deze wijk te introduceren met kavels in de Jacob Catsstraat en kavels in de Van Dijkstraat (in opdracht van Haag Wonen). Daarnaast zijn drie klusprojecten met 20 appartementen en 12 units verkocht of in optie. Haag Wonen heeft een aantal complexen aangewezen voor toewijzing bij mutaties aan (lage) middeninkomens. Voor de herontwikkeling van het Nutscomplex heeft Haag Wonen een conceptbesluit genomen over de ontwikkelaar die de nieuwbouw van de 5 locaties gefaseerd zal gaan uitvoeren (200 koop- en vrijesector huurwoningen).

Door een uitspraak van de kantonrechter in februari 2014 is voor het eerst in Nederland een slecht functionerende Vereniging van Eigenaren (VVE) verplicht om bijeen te komen en zijn er inmiddels afspraken gemaakt over onderhoud.

Ter versterking van de wijkeconomie is in 2014 een platform met convenant van vastgoedeigenaren, ondernemers en gemeente in de Hobbemastraat gelanceerd; een brancheringsplan om gezamenlijk te sturen op kwaliteit is het oogmerk. Er is een ontwerp gemaakt voor de verbetering van de openbare

ruimte in de Koningstraat. Uitvoering vindt in 2015 plaats in samenhang met het opknappen van de winkelplinten door Staedion (de gemeente draagt hier aan bij).

Samen met ondernemers en bewoners worden momenteel plannen gemaakt om het gebied te verbeteren. Voor herinrichting van de openbare ruimte van het Hobbemaplein is in 2014 een schetsontwerp gemaakt. Een plan is opgesteld om de zichtbaarheid van de winkels in de Hobbemastraat te verbeteren door de reclame anders te organiseren. Om tot een kwaliteitsverbetering van het winkelgebied te komen worden ook de mogelijkheden van een publiek-privaat fonds onderzocht.

Laak

Grondexploitaties

Het pand Ketelstraat 21 is aangeboden aan de huidige huurder, Coöperatief Eigenwijzer, zij hebben tot maart 2015 om op het aanbod in te gaan. De ontwikkeling van 18 eengezinswoningen op deze locatie (na sloop gebouw) is hiermee van de baan. In het project Laakhaven West is de Calandtower met 104 woningen opgeleverd, een appartementencomplex met supermarkt aan de Waldorpstraat is in aanbouw. De bouw van de eerste Mandir (hindoeïstisch gebedshuis) is in 2014 gestart. Grond voor het wooncomplex White Nile met 66 huurappartementen is uitgegeven. De eerste bouwwerken in het kader van kleinschalig opdrachtgeverschap zijn in aanbouw.

Escamp en Den Haag Zuidwest

Stadsvernieuwing

In april 2014 is de bouw gestart van het project Quattro aan de Meppelweg. Het project omvat 41 woningen. Staedion heeft 34 sociale huurwoningen aan de Wapserveenstraat (Morgenstond Midden) opgeleverd. In juli 2014 heeft de gemeenteraad besloten tot de herinrichting van de Leyweg tussen Steenwijklaan en het winkelcentrum. In het najaar is dat ontwerp, in nauwe samenwerking tussen de gemeente, ondernemers en het wijkplatform Morgenstond, aangepast. De uitvoering van de herinrichting en de nieuwe Tophalte openbaar vervoer start medio 2015. In 2014 is gestart met de bouw van de Brede Buurtschool Moerwijk en is de Brede Buurtschool Vrederust is geopend.

Grondexploitaties

De bouw van de eerste fase van de Kloosterlocatie op de braakliggende gronden langs de Middachtenweg (57 eengezinswoningen) is gestart. Aangrenzend zijn de drie scholen gesloopt. Voor de gebiedsontwikkeling rondom het Haga Ziekenhuis is het bestemmingsplan Florence Nightingalepark vastgesteld. Omdat Vestia zich heeft teruggetrokken uit dit project heeft de gemeente een nieuwe nota van uitgangspunten vastgesteld. In 2014 zijn afrondende besprekingen gevoerd met de VOF Leyenburg (Heijmans/Vestia) inzake de aankoop door de gemeente van de zogenaamde Kas In locatie alsmede de condities waaronder de eerste projecten in uitvoering kunnen worden genomen.

Erasmushove is een locatie voor kleinschalig opdrachtgeverschap. Vrijwel alle kavels zijn in optie genomen en voor de eerste tien kavels is in 2014 de bouw gestart. 11 eengezinswoningen aan de Exloostraat zijn opgeleverd.

Het bestemmingsplan van de Uithofslaan is aangepast. Om de afzet van gronden te bevorderen, is meer variatie in bouwvormen toegestaan en wordt een deel van de gronden met kleinschalig opdrachtgeverschap in verkoop gebracht. In 2014 zijn zes losse kavels verkocht en met drie ontwikkelaars zijn overeenkomsten gesloten voor velden die in 2015 projectmatig ontwikkeld worden. Verder zijn de projecten Scholenveld Gaarden Noord Oost (woningen en speeltuin) en Naarderstraat (kleinschalige zorg met Thomashuis en Herbergier) opgeleverd.

Segbroek en Loosduinen

Stadsvernieuwing

In december 2014 is gestart met de transformatie van het leegstaande kantorencomplex aan het De Savornin Lohmanplein. Er komen 112 huurappartementen. Er is overeenstemming bereikt over de vervroegde heruitgifte in erfpacht van de schoollocatie aan de Begionastraat met een bestemmingswijziging voor 24 eengezinswoningen. Werkzaamheden starten begin 2015.

Grondexploitaties

Na vaststelling van het nieuwe bestemmingsplan Regentesse Zuid, is begin 2014 gestart met de uitwerking van de planontwikkeling langs de Loosduinsekade. De gemeente, Heijmans, Staedion en Syntrus Achmea hebben overeenstemming over de ontwikkeling en bouw van in totaal 200 woningen in verschillende typen en prijsklassen. De eerste kavels voor kleinschalig opdrachtgeverschap op het project Escamplan zijn in aanbouw genomen. Op een andere locatie met kleinschalig opdrachtgeverschap, de Mient, zijn alle kavels in optie genomen.

Binckhorst

Stadsvernieuwing

Het college heeft in 2014 een agenda geformuleerd voor de Binckhorst. Hierin wordt aangegeven dat de middelen met name worden inzet op de drie gebieden rond de Binckhorsthaven, Fokkerhaven en Poolsterhaven. Doel is om door investeringen in de buitenruimte de verdere ontwikkeling van de gebieden te stimuleren. Rondom de Binckhorsthaven gaat het met name om de ontwikkeling tot belangrijk economisch gebied gericht op ondernemers. Het gebied rond de Fokkerhaven is geschikt om te transformeren naar een woon-werk gebied en de Poolsterhaven als nieuw onderkomen voor de verschillende rondvaartorganisaties die onze stad rijk is. De planvorming is gestart en zal voor de verschillende gebieden zal medio 2015 uitgewerkt zijn.

Het geactualiseerde bestemmingsplan Binckhorst Noord is in november 2014 ter inzage gelegd, daarnaast is Den Haag aan de slag gegaan met een pilot in het kader van de toekomstige Omgevingswet. Het betreft het Omgevingsplan Binckhorst, waarmee vooruitlopend op de toekomstige wet wordt gekeken hoe verschillende wetten kunnen worden opgenomen in één regeling voor initiatiefnemers.

De nieuwe panden voor autodemontagebedrijven op Heron zijn opgeleverd en in gebruik genomen. De plannen voor verbetering van de openbare ruimte Saturnusstraat zijn vastgesteld, uitvoering vindt plaats in samenhang met de werkzaamheden aan de Rotterdamsebaan in 2015 en 2016.

De nieuwbouwoords op terrein DSB (veegbedrijf) aan de Plutostraat is opgeleverd. Het terrein aan de Hellingweg (Scheveningen) is hiermee voor stedelijke ontwikkeling beschikbaar gekomen.

Met diverse particuliere eigenaren/initiatiefnemers is contact over ontwikkeling. In de spoorboogzone is een bouwaanvraag ingediend voor geschakelde bedrijfshalletjes. In augustus is het Ketelhuis bij de Caballerofabriek verhuurd aan de Horecafabriek. De subsidie voor particuliere initiatieven in de Binckhorst is in 2014 succesvol gecontinueerd. Zo is het I'm Binck Festival ondersteund, waarmee het gebied op de kaart wordt gezet.

Kijkduin

Stadsvernieuwing

In het Masterplan Kijkduin zijn verschillende ontwikkellocaties vastgelegd. Voor een aantal daarvan vindt momenteel overleg plaats met potentiële ontwikkelaars. Voor de vernieuwing en uitbreiding van het Atlantic Hotel en het winkelcentrum Deltaplein zijn Planuitwerkingskaders opgesteld. Tevens is het nieuwe bestemmingsplan Kijkduin is door de raad vastgesteld. Dit vormt de basis voor de nieuwe ontwikkeling in Kijkduin.

Leidschenveen en Ypenburg

Grondexploitaties

In het kader van kleinschalig opdrachtgeverschap wordt op bouwlocatie Gele Lis kavels uitgegeven. Alle kavels zijn verkocht. De helft van de locatie is inmiddels bebouwd. Aan de Fregatsingelzone zijn eind 2014 22 kavels uitgegeven aan een ontwikkelaar, start bouw in 2015.

Toelichting financieel resultaat Stadsvernieuwing	€ 5,6 mln. N
<u>Voorziening tekort herontwikkeling Amerikaanse Ambassade</u>	€ 7,2 mln. N/I
De Amerikaanse ambassade verhuist in 2017 naar Wassenaar. In 2004 is afgesproken dat de gemeente het ambassadegebouw aan het Lange-/Korte Voorhout koopt als de Amerikanen verhuizen. De waarde van het gebouw en de mogelijkheden tot herontwikkeling zijn minder gunstig dan in 2004. Een eerste berekening van de herontwikkeling komt uit op een verwacht tekort van € 7,15 mln. Daarom is een voorziening getroffen ter hoogte van dit bedrag. Om leegstand op deze locatie te voorkomen, wordt in 2015 besloten over de toekomstige functie van het gebouw.	
<u>Voordelen op IpSO-gerelateerde projecten met verplichte afronding in 2015</u>	€ 1,7 mln. V/I
In 2014 is een voordeel ontstaan op IpSO-gerelateerde projecten van € 1,7 mln. Door vertraging in de uitvoering zijn de projecten nog niet volledig afgewikkeld. Dit betreffen ondermeer uitvoering van de projecten Rooilijnverlegging en Leefbaarheidsplein Dr. Lelykade.	
<u>Verwerving Rotterdamsebaan</u>	€ 1,3 mln. N/I
Soms is een gedeelte van een verworven perceel nodig voor realisatie van de Rotterdamsebaan, maar is verwerving van het gehele perceel noodzakelijk. Een deel van de verwervingslasten wordt dan niet rechtstreeks verrekend met het project, maar met de gemeentebrede Reserve Grote Projecten op programma 17. Over het vastgoed dat in 2014 is verworven/ingebracht wordt meer verrekend met de Reserve. Dit leidt op dit programma tot een nadeel, maar dekking is voorzien in programma 17.	
<u>Overig</u>	€ 1,2 mln V/I
Binnen stadsvernieuwing vindt de uitvoering plaats van vele fysiek ruimtelijke projecten. Op deze projecten is sprake van diverse kleine mee- en tegenvallers.	

Toelichting financieel resultaat Bouwgrondexploitaties	€ 9,6 mln. N
<u>Verantwoording grondexploitaties</u>	€ 9,4 mln. V/I
De ondergenoemde vier effecten worden uitgebreid toegelicht in de paragraaf Grondbeleid.	
<i>Actualisatie voorziening negatieve plannen</i>	<i>(€ 6,6 mln. V)</i>
- Lopende grondexploitaties zijn geactualiseerd en de, per saldo voordelige, effecten van opgetreden risico's en kansen zijn verwerkt.	
<i>Afsluiten grondexploitaties en liquidatie participatie</i>	<i>(€ 3,4 mln. V)</i>
- In 2014 zijn 14 grondexploitaties afgesloten met een resultaat van totaal € 1,5 mln. De liquidatie van de participatie Ontwikkelingsbedrijf Leidschenveen (OBL) heeft geresulteerd in een positief resultaat van € 1,9 mln voor 2014.	
<i>Voorziening compensatieregeling BTW</i>	<i>(€ 1,0 mln. N)</i>
- Het fiscale regime omtrent gronduitgifte in erfpacht met canon is per 2015 gewijzigd. Er moet meer BTW worden afgedragen. Deze wijziging is relatief laat door de Belastingdienst doorgevoerd en veel aspirant kavelbezitters hebben geen rekening kunnen houden met de wijziging. De gemeente compenseert particulieren (enkel particulieren) die voor 1 januari 2015 een door de gemeente ondertekende overeenkomst hebben onder voorwaarde dat deze in 2015 leidt tot uitgifte van de grond. Het maximale bedrag van de compensatie bedraagt € 1,0 mln.	
<i>Overig</i>	<i>(€ 0,4 mln. V):</i>
<u>Overig product bouwgrondexploitaties</u>	€ 19,0 mln. N/I
<i>Uitgangspunten plankaderwijziging Den Haag Nieuw Centraal (€ 19,0 mln. N):</i>	
- Eind 2014 zijn de uitgangspunten van een plankaderwijziging van de grondexploitatie Den Haag Nieuw Centraal vastgesteld. De financiële gevolgen van de uitgangspunten bedragen € 19,0 mln nadelig voor de betreffende grondexploitatie. Deze middelen zijn toegevoegd aan een nieuw ingestelde voorziening.	

Ontwikkeling Norfolkterrein Scheveningen, blokken 7 en 8 (€ 1,3 mln. N)

- Eind 2014 is besloten € 1,25 mln. toe te voegen aan de voorziening negatieve plannen voor de grondexploitatie Scheveningen Haven/Norfolkterrein op basis van een gedeeltelijke herziening (gewijzigd programma twee uitgifteblokken). Hiervoor, realiseren van voldoende goede en betaalbare woningen in het goedkope segment, zijn in de begroting 2015 middelen beschikbaar gesteld.

(Nog) geen grondexploitatie vastgesteld voor het Verhulstplein (€ 1,3 mln. V)

- In maart 2014 zijn financiële afspraken gemaakt en overeenkomsten getekend met een aantal marktpartijen over de herontwikkeling van het Verhulstplein. In de begroting werd rekening gehouden met het vaststellen van een grondexploitatie en hiervoor zijn middelen beschikbaar gesteld. Vaststelling volgt naar verwachting in 2015.

Erfpacht

Het canonpercentage is afhankelijk van de marktontwikkelingen op de kapitaalmarkt. In de afgelopen jaren is sprake van een sterke daling. Het canonpercentage is in 2014 verlaagd van 3,3% naar 3,1%.

Mede hierdoor opteren meer mensen voor erfpacht tegen canonbetaling in plaats van de grond te kopen. Dit geldt met name voor uitgiften via de Kavelwinkel, maar ook ontwikkelaars/bouwers maken steeds meer gebruik van deze mogelijkheid in de erfpachtvoorwaarden. Deze vorm van grondfinanciering is een sterk hulpmiddel gebleken bij de stimulering van de bouwmarkt.

Vooruitlopend op toekomstige expiratedata hebben ongeveer 150 erfpachters hun tijdelijke recht van erfpacht omgezet in een eeuwigdurend recht van erfpacht.

Eind 2014 zijn er een aantal plannen tot herontwikkeling van erfpachtgronden op gang gekomen. Dit heeft geleid tot een forse toename van de gerealiseerde afkoopsommen. De projecten De Havenmeester, AM Wonen fase 1 op de Dr. Lelykade te Scheveningen, Kloosterburen fase 1 en de Begoniahof waren hier voornamelijk verantwoordelijk voor.

Bij de uitvoering van het beleid met betrekking tot de verkoop van bloot eigendom blijkt de aantrekkelijke woningmarkt een positieve rol te spelen. Bij transacties in het duurdere segment wordt regelmatig geopteerd voor deze mogelijkheid.

Toelichting Financieel resultaat

€ 5,3 mln V

Afkoopsommen erfpacht

€ 3,4 mln. V/I

In 2014 zijn 80 heruitgegeven rechten van erfpacht eeuwigdurend afgekocht. Dit is meer dan begroot

Uitvoeringskosten erfpacht

€ 1,0 mln. V/I

Er zijn in 2014 geen grootschalige werkzaamheden voor heruitgifte en verkoop van bloot eigendom uitgevoerd. Een aantal rechten van erfpacht hebben bijzondere voorwaarden in de contracten, waarbij de gemeente Den Haag garant moet staan voor de uitgaven. Dit heeft zich niet voorgedaan in 2014. Tenslotte zijn in 2014 geen nieuwe rechtszaken geweest met erfpachters inzake geschillen over de grondwaarde of heruitgifte.

Administratie en beheer

€ 0,4 mln. V/I

Naast de reguliere beheerkosten die periodiek geïnd worden, vinden ook afkopen van de beheerkosten plaats. In 2014 is het aantal afkopen van de beheerkosten hoger dan aangenomen. Dit heeft voornamelijk betrekking op de voorgenomen verkoop van omgelabelde sociale huurwoningen.

Overige

€ 0,5 mln. V/I

Omgevingsvergunningen (baten en lasten)

Het afgelopen jaar zijn 2.836 aanvragen ingediend, voor de activiteit bouwen. 91 hadden betrekking op een bouwsom van meer dan € 1 mln. Er zijn 20% meer bouw aanvragen ingediend dan in 2013. Dit was niet verwacht. De stijging komt onder meer door het aantrekken van de markt voor grote plannen en doordat per 1 januari 2015 een aantal eisen uit het bouwbesluit met betrekking tot de energiezuinigheid van gebouwen zijn aangescherpt (de EPC-norm). Er mogen geen leges worden geheven voor bouwen in een gebied waar een bestemmingsplan geldt dat ouder is dan tien jaar. In totaal zijn 557 plannen ingediend in deze gebieden; de derving van bouwleges bedraagt in 2014 ruim € 2 mln. Dit bevestigt de noodzaak tot spoedige actualisering van alle bestemmingsplannen. Den Haag werkt hard aan het actueel maken van haar bestemmingsplannen. Tot medio 2016 zijn nog niet alle bestemmingsplannen actueel en zal er nog sprake kunnen zijn van derving van bouwleges. Tot die tijd is de focus gericht op actualiseren van bestemmingsplannen waarbinnen vergunningsaanvragen worden verwacht van grote bouwplannen. In 2014 is ondermeer gestart digitaal toezicht (controle op locatie met behulp van tablet) en het digitaal ontsluiten van de voortgang van bouw aanvragen voor initiatiefnemers (Mijn Haagse Zaken).

Toelichting Financieel resultaat	€ 0,8 mln. V
Het resultaat van € 0,8 mln. voordelig is het saldo van een voordeel van € 4,6 mln. op baten omgevingsvergunningen en een nadeel van € 3,8 mln. op het product lasten omgevingsvergunningen.	

<u>Beroep en bezwaar bij bouwvergunningen</u>	€ 0,8 mln. V/I
Er zijn minder bezwaren ingediend op afgegeven bouwvergunningen met als gevolg dat de juristen minder uren aan dit product gewerkt hebben. Dit leidt tot een incidenteel voordeel.	

<u>Hogere opbrengsten bouwleges (€ 4,6 mln.) ten bate van de voorziening bouwleges (Neutraal)</u>	
In 2014 zijn er meer bouwleges ontvangen dan begroot. Dit komt voornamelijk doordat aan het eind van het jaar nog een aantal plannen met een grote bouwsom zijn ingediend. Dit betreft o.a. de plannen Bezuidenhoutseweg, Kortenaerkade, Rijnstraat en het Hotel naast het Noordelijk Havenhoofd. Dit betreft een voordeel van € 5,2 mln. Bij de kleinere plannen (bouwsom kleiner dan € 1 mln.) is een voordeel gerealiseerd van € 1,2 mln. Hier staat tegenover dat voor € 1,8 mln. leges moesten worden terugbetaald voor ingetrokken bouwplannen en op basis van bezwaarschriften. Het per saldo voordeel van € 4,6 mln. op bouwleges wordt volledig gedoteerd aan de voorziening bouwleges. Door overschotten en bouwleges met de voorziening te verrekenen kunnen we het tarief van de bouwleges stabiel houden.	

Bestemmingsplannen

In 2014 zijn zeventien bestemmingsplannen vastgesteld. Er zijn geen beheersverordeningen vastgesteld aangezien in alle plannen in meer of mindere mate ontwikkelingen zijn meegenomen. In 2014 zijn 10 verzoeken om planschade ingediend en één verzoek om planschade uit 2013 is toegekend.

Kernregistraties

De gemeente Den Haag beheert een aantal (wettelijk verplichte) basis- en kernregistraties. Het beheer van de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) heeft verder vorm gekregen en er heeft kwaliteitsverbetering van de data plaatsgevonden. De gemeente is desondanks niet geheel geslaagd voor de BAG-inspectie door het ministerie van Infrastructuur en Milieu. Eind 2014 heeft het ministerie de inspecties bevroren. De huidige wijze van inspecties bleek niet het juiste toezichtsinstrument, veel gemeenten zijn gezakt of hebben niet aan de inspectie-verplichting voldaan. Het gemeentelijke WebGis is uitgebreid en een project is gestart om gebruikers (burgers en medewerkers gemeente) nog beter te bedienen. We hebben onderzoek gedaan naar professionalisering van de infrastructuur voor open data. Het vervolg is het implementeren van de adviezen. Met geo-informatie is een bijdrage geleverd aan o.a. de digitale schouw van de Haagse Pandbrigade en de doorontwikkeling van de warmte koudekaart (in het kader van Den Haag klimaat neutraal in 2040).

Toelichting financieel resultaat	€ 0,1 mln. V
<u>Technisch beheer</u>	€ 0,8 mln. N/S
Voor de apparatuur en software van geo-applicaties is technisch beheer nodig. Eind 2013 zijn de uitgangspunten voor het berekenen van de kosten voor het technisch beheer binnen de gemeente gewijzigd zodat de reële kosten per applicatie worden toegerekend. Gemeentebreed is dit financieel neutraal.	
<u>Geo-producten</u>	€ 0,5 mln. V/I
In 2014 zijn meer opbrengsten gerealiseerd, doordat veel vraag was naar de diverse geoproducten. De totale lasten zijn lager als gevolg van ondermeer een aanbestedingsvoordeel op puntmetingen.	
<u>Overig</u>	€ 0,4 mln. V/I

Precariobelasting

Voor het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond moet precario betaald worden. Dit betreft onder andere steigers, containers, hekken en reclameborden. In 2014 zijn op 8.800 adressen 14.500 reclameobjecten boven of op gemeentegrond gecontroleerd. Daarnaast zijn 1.200 controles bij steigers, containers en pompinstallaties uitgevoerd. Niet legaal geplaatste reclame is verwijderd of gelegaliseerd. In het coalitieakkoord 2014-2018 is afgesproken dat de bovengrondse precario wordt afgeschaft, dit is vanaf 2016 begroot.

Beheer bedrijfspanden en beheer gemeentelijk vastgoed (twee producten)

De gemeente toetst jaarlijks de boekwaarde van bedrijfspanden met een niet-maatschappelijke functie aan de marktwaarde. Tot deze categorie behoort vastgoed dat strategisch is aangekocht. In 2014 heeft deze toetsing geleid tot een afwaardering van € 4,5 mln. De exploitatie van de panden was in 2014 voordeliger dan begroot. Er is voor € 4 mln. minder aan lasten gerealiseerd omdat meer huuropbrengsten zijn gerealiseerd en de onderhoudslasten lager waren. Per saldo is daardoor € 0,5 mln. meer onttrokken uit de vastgoedreserves dan geraamd. Dit kan worden opgevangen binnen de bestaande reserves voor dit vastgoed, maar het gaat ten koste van het budget voor de meerjarige exploitatie.

De gemeente heeft in 2014 een negental panden verkocht waarvan het bezit niet (langer) bijdraagt aan beleidsdoelstellingen. Voor panden die de gemeente nog wil verkopen is de boekwaarde eveneens afgewaardeerd tot de marktwaarde, dit leidt tot een nadelig resultaat van € 5,5 mln.

Toelichting financieel resultaat	€ 4,8 mln. N
<u>Afwaardering te verkopen vastgoed</u>	€ 5,5 mln. N/I
De gemeente toetst jaarlijks de boekwaarde van bedrijfspanden met een niet-maatschappelijke functie aan de marktwaarde. Afwaardering van vastgoed dat we willen verkopen vormt resultaat.	
<u>Verkoopresultaat strategisch bezit</u>	€ 0,4 mln. V/I
De gemeente heeft 9 panden uit de portefeuille strategisch vastgoed verkocht. De verkoopprijs is per saldo € 0,4 mln. hoger dan de boekwaarde van de panden.	
<u>Apparaatsvoordeel en overig</u>	€ 0,3 mln. V/I
Diverse overige, voornamelijk het gevolg van voordeel op apparaat als gevolg van opbrengsten van gedetacheerd personeel	

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

(bedragen x € 1.000)

Programmatotaal 2014	Uitkomst 2014		Actuele begroting 2014		Resultaat 2014		Ontwerp- begroting 2014	
Lasten	190.537		250.914		60.377	V	214.245	
Baten	116.596		172.821		56.225	N	140.379	
Saldo exclusief reserves	73.941	N	78.094	N	4.152	V	73.866	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	76.906		77.039		133	V	63.954	
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	93.027		111.279		18.252	N	79.825	
Saldo inclusief reserves	57.820	N	43.853	N	13.967	N	57.995	N

Neutrale ontwikkelingen , geen financieel resultaat

In 2014 is € 60,4 mln. minder lasten gerealiseerd dan begroot. Er is een negatief resultaat van € 14 mln. behaald en dit is in de vorige paragrafen per product toegelicht). Afgerond is € 74,3 mln. aan begrote lasten niet gerealiseerd. Dit betreffen volume-ontwikkelingen en deze zijn financieel neutraal.

Tegenover dit deel aan lagere lasten staat een even groot bedrag aan lagere baten (€ 56,2 mln.) en, per saldo, lagere onttrekking aan reserves (€ 18,1 mln.). De volume-ontwikkeling wordt verklaard door:

Lagere baten en lasten grondexploitaties

€ 33,9 mln. V/I

De uitgifte van gronden op operationele grondexploitatie is conform planning verlopen, maar er zijn minder kosten gemaakt op operationele grondexploitaties (€ 31,3 mln.) Dit geldt in het bijzonder voor verwerving (€ 11 mln.) en bouw- en woonrijp maken (€ 16 mln.).

Bij het onderdeel verwerving wordt het grootste deel veroorzaakt door de aanpassing van het project Spuiforum naar het Spuikwartier waardoor de aankoop van de parkeergarage is vertraagd naar 2015. Bij het onderdeel bouw- en woonrijp maken is een derde deel van het lagere volume het gevolg van planningsoptimisme en heeft twee derde deel een andere oorzaak. Dit zijn de volgende: In de plannen Leyweg MTS-locatie en het Wijnhavenkwartier is het een gevolg van een herziening van de grondexploitatie. In de grondexploitatie Den Haag Nieuw Centraal is een aanbestedingsvoordeel op aanleg Anna van Burenplein gerealiseerd. In Laakhaven West heeft de vertraging een directe relatie met een langdurige procedure voorafgaand aan de aanleg van de damwand nabij het spoor.

Naast de effecten op operationele grondexploitaties zijn lagere lasten en baten ontstaan (€ 2,6 mln.) wegens het afsluiten van plannen, planningsoptimisme op anticiperende projecten en overige verschillen.

Lagere baten als gevolg van lagere lasten op projecten

€ 13,5 mln. V/I

Voor het project Rotterdamsebaan verwerft de gemeente vastgoed. Het moment van het sluiten van de koopovereenkomst is niet altijd goed planbaar. Hierdoor kunnen aanzienlijke verschuivingen tussen jaren ontstaan. In 2014 is minder verworven en daarom is € 7,2 mln. minder verrekend met het project dan begroot. Het resterende bedrag van € 6,3 mln. lagere baten en lagere lasten zijn diverse kleine verschillen. De grootste afwijking hierin betreft groundbank Vroondaal. Door een gewijzigde strategie (grondruil i.p.v. gronduitgifte) en een gewijzigd uitgiftepatroon is voor € 1,9 mln. minder aan baten en lasten gerealiseerd.

Lagere lasten en baten door interne leveringen

€ 12,4 mln. V/I

Abusievelijk is de begroting op programma 15 niet aangepast voor intern gemeentelijke leveringen. De realisaties zijn wel op dit programma aangepast om te voorkomen dat lasten en baten dubbel zijn opgenomen in de gemeenterekening. Dit leidt tot een verschil op de begroting op lasten en baten van € 12,4 mln. Een voorbeeld hiervan betreft de levering van bouwrijpe grond voor de Sportcampus Zuiderpark

Minder onttrekkingen uit reserves want minder grondexploitaties vastgesteld in 2014

€ 10,6 mln. V/I

In de reserve Stedelijke Ontwikkeling zijn in 2014 middelen beschikbaar gesteld ter dekking van nieuwe of te herziene grondexploitaties. Voor sommige grondexploitaties zoals Haga en Scheveningen Haven vindt bestuurlijke besluitvorming plaats in 2015. De voornaamste reden is dat uitwerking van de plannen meer tijd vergt dan vooraf verwacht. Dit ondermeer vanwege besprekingstrajecten met derden.

Minder onttrekkingen uit reserves vooral vanwege vertraging in oplevering € 7,6 mln. V/I

Op de reserve Stedelijke Ontwikkeling Stadsvernieuwing is 7,2 mln. minder onttrokken:

- WOM Den Haag ZuidWest: in 2014 heeft de eerste kapitaalstorting plaatsgevonden in deze participatie. Voor het meerjarige risico dat de gemeente hier loopt, zijn middelen opgenomen in de reserve voor het opvangen van eventuele toekomstige waardedalingen. In 2014 is dit niet nodig gebleken en de geraamde onttrekking van € 2,5 mln. heeft niet plaatsgevonden. De middelen dienen wel meerjarig beschikbaar te blijven.
- Aardwarmte: in de begroting was voorzien in een afwikkeling van het faillissement in 2014. Deze is nog niet afgewikkeld. De geraamde onttrekking van € 1,3 mln. heeft niet plaatsgevonden.
- Herstructurering Binckhorst/Pamatex: Gelet op de ontwikkelingen in de Binckhorst zal de sanering van deze locatie niet voor 2017 plaatsvinden. De begrotingsraming voor 2014 was te optimistisch waardoor de begrote onttrekking van € 1,3 mln. niet heeft plaatsgevonden.
- Diverse kleinere overige: € 2,1 mln op reserve Stedelijke Ontwikkeling Stadsvernieuwing.

Op de overige reserves op programma 15 is per saldo 0,4 mln. minder onttrokken. Dit is het effect van een hogere onttrekking aan de vastgoedreserves van € 0,5 mln. en onderuitputting van € 0,9 mln. op diverse overige reserves.

Bouwleges € 4,6 mln. N/I

In 2014 zijn er meer bouwleges ontvangen dan oorspronkelijk begroot voor een bedrag van € 4,6 mln. Dit bedrag wordt volledig gedoteerd aan de voorziening bouwleges.

Overige € 0,9 mln. V/I

Per saldo verschil van overige, kleinere, volume-ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)

Uitkomst 2014-2013	Uitkomst 2014	Uitkomst 2013	Vershil 2013-2014
Lasten	190.537	261.919	71.382 V
Baten	116.596	183.557	66.961 N
Saldo exclusief reserves	73.941 N	78.362 N	4.421 V
<i>Dotaties aan reserves</i>	76.906	89.778	12.872 V
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	93.027	98.374	5.347 N
Saldo inclusief reserves	57.820 N	69.766 N	11.946 V

Uitkomst 2014 - 2013

De activiteiten op dit programma zijn sterk projectmatig. Activiteiten verschillen per jaar en daarmee fluctueren ook financiële uitkomsten. De grootste verschillen tussen de uitkomst 2013 en 2014 zijn de volgende:

- In 2013 is € 68 mln. meer volume (lasten en baten) gerealiseerd op grondexploitaties dan in 2014, dit komt vooral door de toenmalige aankoop van de Ministerietorens aan het Wijnhavenkwartier.
- In 2013 is incidenteel ca. € 11 mln. uit de participatie OCWV uitgekeerd en aan de Reserve Grondbedrijf toegevoegd. Dit verklaart grotendeels de hogere dotatie aan reserves in 2013

(bedragen x € 1.000)

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve	Res. best.	Uitkomst 2014			Begroting 2014		
		Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.	Vrijval
BR Beroep en bezwaar	0	0	0	1.229	0	0	1.230
BR Campus Den Haag	0	0	0	51	0	0	51
BR Faciliteren en stimuleren private initiatieven Binckhorst	0	0	0	1.715	0	0	1.714
BR Haga pr 19 821.0.01	106	0	0	1.434	0	0	1.434
BR Internationale Zone	705	0	0	705	0	0	705
BR Stedelijke Ontwikkeling (P19/821)	0	59.343	12.303	30.962	59.376	57.614	3.200
BR VHV DHZW (programma 19)	0	399	103	1.700	399	845	1.700
BR. The Hague World Form	0	7.259	10.131	0	7.259	10.629	0
Res anticip wzh mpg	0	0	0	1.244	100	0	1.244
Res binnenstad	0	0	0	1.657	0	0	1.657
Res grondbedrijf gb	3.474	141	3.782	6.300	141	10.082	0
Res sa binckhorst	-8.238	8.100	3.679	0	8.100	5.113	0
Res schev haven	0	0	0	3.943	0	0	3.943
Res sv	-460	0	0	3.760	0	0	3.760
Res. Vastgoedexploitatie	-4.067	1.442	5.280	0	1.442	3.205	0
Reserve compensatie cs	211	222	20	578	222	395	203
Reserve DSO centraal station	0	0	0	1.879	0	0	1.879
Reserve Strategische aankopen Structuurvisie	-1.750	0	572	0	0	676	0
Reserve Universiteit Leiden Pr 19 821.0.01	-8.046	0	0	0	0	0	0
Totaal	-18.065	76.906	35.870	57.157	77.039	88.559	22.720

Toelichting

Vastgoedreserves

Er zijn minder exploitatielasten op het vastgoed gerealiseerd dan geraamd (meer huuropbrengsten en minder onderhoudskosten). Per saldo is echter over de drie vastgoedreserves in 2014 € 0,5 mln meer onttrokken dan geraamd. Dit wordt veroorzaakt door de extra afschrijving op de vastgoedportefeuille ter hoogte van € 4,5 mln. Hiervan heeft € 3,8 mln. betrekking op locaties die gedekt worden uit de Reserve Vastgoed Exploitatie (RVE) en € 0,7 mln. op de locaties binnen de Reserve Strategische Aankoop Binckhorst (SAB).

Reserve Den Haag Zuid West

In totaal is er circa € 0,7 mln. minder onttrokken dan begroot. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt doordat in 2014 geen projectvoorstellen zijn gedaan voor de door corporaties afgedragen suppletie erfpacht. Dit zal in naar verwachting in 2015 plaatsvinden.

Reserve Grondbedrijf

De begrote mutaties, inclusief mutatie Halfjaarbericht 2014, zijn verwerkt. Ten opzichte van de begrote onttrekkingen en vrijval is er gesommeerd geen afwijking in de realisatie. In de paragraaf Grondbeleid wordt nader ingegaan op de ontwikkelingen van de reserve Grondbedrijf.

Reserve Stedelijke Ontwikkeling

Een groot deel van de in 2014 gerealiseerde vrijval, stond als begroting geraamd. Dit betreft voornamelijk binnengemeentelijke overdracht van budgetten tussen programma's, bijvoorbeeld wanneer een project in de openbare ruimte van planvorming naar planuitvoering gaat. Deze overdracht was foutief als onttrekking begroot in plaats van vrijval. In de realisatie is rekening gehouden met dit onderscheid. Als de vrijval en onttrekkingen tezamen worden beschouwd, is de onttrekking € 17 mln. lager dan geraamd. De lagere onttrekking van circa € 17 mln. uit de Reserve Stedelijke Ontwikkeling is toegelicht bij de neutrale ontwikkelingen.

(bedragen x € 1.000)

Saldi reserves/voorzieningen /investeringen	Uitkomst 2014	Begroting 2014	Uitkomst 2013
Eindsaldo 31-12 Reserves	144.870	126.751	179.056
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	92.421	82.997	54.079
Investeringen	37.632	162	0

Toelichting

Reserves

Er is in 2014 ca € 18 mln. minder onttrokken aan reserves dan begroot. Deze lagere onttrekkingen hebben met name relatie met de bestemmingsreserve Stedelijke Ontwikkeling. Dit is nader toegelicht bij het onderdeel neutrale verschillen.

Voorzieningen

De toename van de voorzieningen is het gevolg van:

- Drie voorzieningen (€ 27,1 mln.) zijn ingesteld voor de aankomende plankaderwijziging van het project Den Haag Nieuw Centraal, voor de aankoop en herontwikkeling van de Amerikaanse Ambassade en de compensatieregeling BTW. Dit is in de programmatekst nader toegelicht.
- Toename voorziening bouwleges met € 4,6 mln. Het per saldo incidentele voordeel op bouwleges is verrekend met de voorziening bouwleges. Dit is in de programmatekst nader toegelicht. De stand van de voorziening bouwleges komt uit op een positief saldo van € 6,8 mln. Bestuurlijk is vastgelegd dat de voorziening niet hoger mag zijn 50% van de begrote omzet. Met de huidige stand wordt aan dat criterium voldaan.
- Verlaging van de voorzieningen met € 22,3 mln. als gevolg van ondermeer: gedeeltelijk afsluiten van een grondexploitatie (€ 8,0 mln.) actualisatie van de grondexploitaties (€ 6,6 mln.) voor de stand van de voorziening negatieve plannen en verwerking besluiten MTS Leyweg en OV Terminal waarbij middelen uit de voorziening ingezet zijn voor projecten voor een totaalbedrag van € 5,5 mln. zoals aangegeven in de paragraaf grondbeleid bij halfjaarbericht 2014.

Investerings:

- In 2014 is voor € 32 mln. aan grond in erfpacht tegen canonbetaling uitgegeven. Dit type gronduitgifte wordt op de balans van de gemeente geactiveerd en is daarmee een investering. Omdat vooraf moeilijk is in te schatten in welk jaar de akte wordt gepasseerd (het formele moment van gronduitgifte), zijn deze uitgiftes niet in het investeringsprogramma (MIP) begroot. De twee grootste uitgiftes betreffen de volgende: Vanuit de kavelwinkel is voor € 21,8 mln. aan kavels en kluswoningen in erfpacht tegen canonbetaling uitgegeven. Vanuit het Ontwikkelingsbedrijf Leidschenveen (OBL) is voor een bedrag van € 4,3 mln. aan kavels in erfpacht tegen canonbetaling uitgegeven.
- In 2014 is voor € 5,4 mln. aan vastgoed strategisch aangekocht. Strategische aankopen conform besluit college kunnen in verband met geheimhoudingsplicht vooraf niet in het MIP worden voorzien. In de dekking van de aan de strategische aankopen verbonden kapitaallasten is voorzien.
- Overige investering: € 0,2 mln.

2.16 Programma Financiën

Coördinerend portefeuillehouder: Tom de Bruijn

Hebben we bereikt wat we hebben beoogd?

Op het programma Financiën worden de meeste algemene middelen geregistreerd: gemeentefonds, rente, beleggingen, de OZB en overige belastingen.

Alle gemeenten ontvangen van het Rijk een uitkering uit het gemeentefonds. De gemeenten mogen deze vrij besteden; het Rijk kan geen bestedingsvoorschriften of afrekenmechanismen opleggen. De baten registreert de gemeente in dit programma, de lasten op de diverse beleidsprogramma's.

De gemeenteraad is in het begin van 2014 geïnformeerd over de ontwikkelingen op financieringsgebied, de liquiditeitsprognose en de op te nemen langlopende- en kortlopende financieringsmiddelen voor het jaar 2014 (RIS269436). De gemeente bezit ook aandelen van een aantal deelnemingen. In de paragraaf Verbonden Partijen zijn de relevante ontwikkelingen op deze deelnemingen toegelicht.

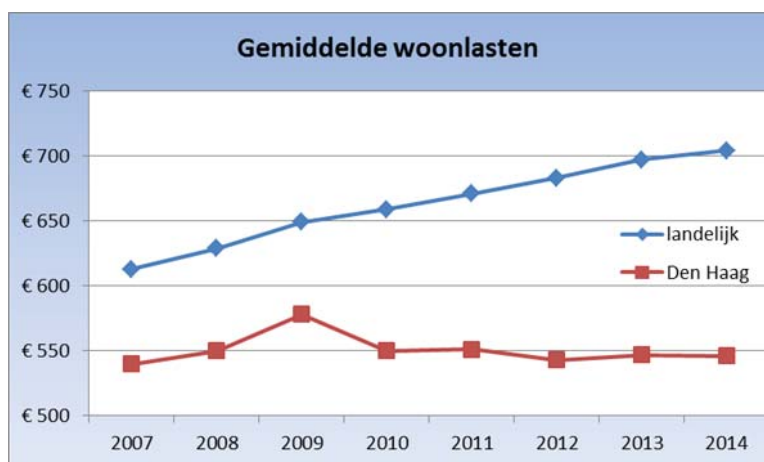
Tot slot is de OZB op woningen structureel met 10% (ten opzichte van 2009) gedaald. De tariefdaling is in stappen gerealiseerd. In 2014 is de gemiddelde OZB-aanslag voor een inwoner (ten opzichte van 2013) gelijk gebleven. Al jaren is Den Haag één van de gemeenten met de laagste woonlasten. In 2014 waren de woonlasten in Den Haag de op twee (Tilburg en Alkmaar) na de laagste van alle grote gemeenten.

Topindicator*	Realisatie 2014	Begroting 2014	Realisatie 2013	Nulmeting 2009
Positie op de ranglijst van gemeentelijke woonlasten van de grote gemeenten	3	3	3	5

Bron: COELO

* NB: uit recente berichtgeving blijkt dat Den Haag in 2015 op nummer 1 staat

Juist in deze economisch moeilijke tijd vindt het college het belangrijk de lasten voor burgers en bedrijven laag te houden. Ook in 2014 betaalden Haagse gezinnen fors minder woonlasten dan in andere gemeenten. De gemiddelde OZB-aanslag per woning is in 2014 de laagste van alle grote gemeenten (meer dan 90.000 inwoners). De tarieven van de afvalstoffenheffing zijn in 2014 in Den Haag met 1% verlaagd. Den Haag kent verder een relatief laag tarief voor de rioolheffing. Opgeteld zijn de woonlasten in 2014 (ten opzichte van 2013) nagenoeg gelijk gebleven.

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Gemeentefonds

Het gemeentefonds groeit en krimpt mee met de rijksuitgaven. Den Haag neemt haar eigen verantwoordelijkheid bij de raming van het gemeentefonds en wijkt af van de circulaire die het Rijk daarover stuurt. Veel gemeenten doen dat. In 2014 is het resultaat op het gemeentefonds licht positief.

Toelichting Financieel resultaat

€ 4,9 mln.V/I

Het voordeel op het gemeentefonds bedraagt in 2014 € 4,9 mln. Dit voordeel heeft een aantal oorzaken. Den Haag heeft € 2,7 mln. ontvangen met betrekking tot nabetalings gemeentefonds van voorgaande jaren. Daarnaast is een voordeel van € 1,9 mln. ontstaan op de gebruikelijke "restpost". Het gaat hierbij om 0,21% van het totaalbedrag van het gemeentefonds over 2014. Tot slot zijn in de septembercirculaire incidentele taakmutaties opgenomen voor in totaal € 0,4 mln. Deze taken waren niet begroot in 2014 en daarmee valt dit bedrag vrij.

Geldleningen kort en lang

In de paragraaf Financiering is een uitgebreide toelichting over de kort- en langlopende financiering opgenomen. De financiering is centraal geregeld. Voor de gemeentelijke activa wordt bij het verstrekken van leningen gebruik gemaakt van het omslagsysteem. Voor 2014 was de omslagrente vastgesteld op 4%.

Toelichting financieel resultaat

€ 4,6 mln.V/I

De gemeente had een vordering op Landsbanki. In oktober 2014 heeft de gemeente haar vordering op Landsbanki verkocht. Met deze verkoop is nagenoeg de volledige vordering terugontvangen en valt de getroffen voorziening vrij.

Toelichting Financieel resultaat

€ 3,5 mln.V/I

Rente opgenomen langlopende leningen

€ 1,4 mln. V

De gemeente benut de kasgeldlimiet optimaal. Hierdoor profiteren wij maximaal van de zeer lage korte rente. In 2014 zijn twee langlopende leningen aangetrokken voor in totaal € 140 mln. Door het later aantrekken en tegen een lager rentepercentage is het voordeel ten opzichte van de begroting € 1,4 mln.

Vrijval voorziening gegarandeerde geldleningen

€ 0,8 mln. V

Tegen uitstaande geldleningen staat een voorziening voor de risico's. Door reguliere aflossingen in 2014 is het risico op de uitstaande portefeuille geldleningen verlaagd. Dit leidt tot een gedeeltelijke vrijval van de voorziening met € 0,835 mln.

Personeelshypotheekportefeuille

€ 0,7 mln. V

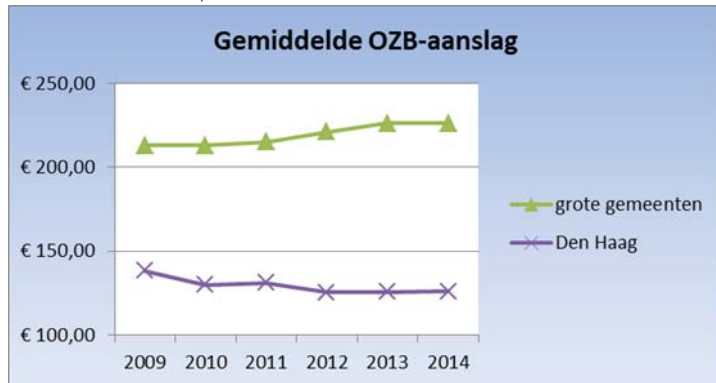
De gemeente ontvangt op de personeelshypotheekportefeuille een rendement. In 2014 bleek dit rendement € 0,4 mln. hoger dan begroot. Daarnaast heeft de gemeente op 19 december 2014 de personeelshypotheekportefeuille terug moeten nemen van RBS en een vergoeding gekregen van circa € 0,3 mln.

Overig

€ 0,6 mln.V

OZB

De gemiddelde OZB-aanslag per woning is in 2014 de laagste van alle grote gemeenten (meer dan 90.000 inwoners).

Ook in 2014 hebben we de lokale economie gestimuleerd door de lasten voor ondernemers te verlagen. Eenmalig is de OZB-niet woningen met één derde verlaagd.

Overige belastingen

Afvalstoffenheffing

De Egalisatievoorziening afvalstoffenheffing is al enige jaren te hoog. Daarvoor zijn maatregelen genomen in de programmabegroting 2014. Om de voorziening terug te brengen, zijn de tarieven van de afvalstoffenheffing in 2014 met 1 procent verlaagd en zijn deze in 2015 niet aangepast aan de inflatie.

Precariobelasting

In 2014 is op de precario leidingen een incidenteel voordeel van ca. € 0,2 mln. behaald. Dit komt doordat er in 2014, bij de afwikkeling van oude jaren, alsnog meer strekkende meters op aangifte zijn opgelegd.

In 2014 is de bovengrondse precario naar aanleiding van een amendement éénmalig verlaagd met 45%. In het coalitieakkoord 'Vertrouwen op Haagse Kracht' is opgenomen dat de precariobelasting (exclusief ondergrondse leidingen, kabels en buizen) met ingang van 2016 wordt afgeschaft. Dat zou betekenen dat de bovengrondse precariobelasting in 2015 weer op het niveau van vóór 2014 wordt gebracht, en in 2016 wordt afgeschaft. Om te voorkomen dat de precariotarieven in 2015 weer stijgen, wordt de afschaffing van de bovengrondse precariobelasting geleidelijk doorgevoerd. Dat doen we door de tariefsverlaging van 2014 (budgetneutraal) door te trekken naar 2015 en 2016, waarna met ingang van 2017 de bovengrondse precariobelasting geheel wordt afgeschaft.

Toeristenbelasting

Op de begrote baten toeristenbelasting is een voordeel van ca. € 0,9 mln. behaald. Dit is veroorzaakt door de groei van het aantal toeristen dat een overnachting heeft geboekt in Den Haag.

Leges

Gemeentelijke heffingen zijn maximaal kostendekkend, dat wil zeggen dat ze alleen worden geheven om de kosten te vergoeden die de gemeente maakt voor bijvoorbeeld de verstrekking van reisdocumenten of de behandeling van bouwaanvragen.

Toelichting Financieel resultaat

€ 0,9 mln. V/I S

Het voordeel op de toeristenbelasting heeft voor € 0,6 mln. betrekking op oude belastingjaren en voor € 0,3 mln. op belastingjaar 2014. Er waren meer overnachtingen dan verwacht. Het voordeel heeft voor ca. € 0,6 mln. een structureel karakter en is betrokken bij de tariefsbepaling 2015.

Activa-financiering

Toelichting Financieel resultaat € 6,0 mln. V/S

Uit de reserve activa-financiering valt € 6,0 mln. vrij. Dit heeft voornamelijk betrekking op het stopzetten van de activiteiten in het kassencomplex Haeghe Groep. Dit is nader toegelicht bij het programma Werk, inkomen en armoedebestrijding. Per saldo betreft dit een neutrale mutatie omdat tegenover het voordeel op dit programma een nadeel staat bij het andere programma.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

(bedragen x € 1.000)

Programmatotaal 2014	Uitkomst 2014	Actuele begroting 2014	Resultaat 2014	Ontwerp- begroting 2014
Lasten	156.176	163.859	7.683 V	213.522
Baten	1.208.337	1.202.232	6.104 V	1.223.306
Saldo exclusief reserves	1.052.161 V	1.038.373 V	13.788 V	1.009.784 V
<i>Dotaties aan reserves</i>	11.219	11.219	- -	-
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	95.889	89.881	6.008 V	14.795
Saldo inclusief reserves	1.136.831 V	1.117.036 V	19.796 V	1.024.579 V

(incl. dotaties en ontrekkingen, bedragen x € 1 mln)

Activiteiten in 2014	Uitkomst 2014			Begroot saldo 2014	Resultaat 2014
	Lasten	Baten	Saldo		
Activa-financiering	10,0	21,6	11,6 V	5,6 V	6,0 V
Algemene uitkering gemeentefonds (CTR)	0,0	875,5	875,5 V	870,6 V	4,9 V
Geldleningen en uitzetting korter dan 1 jaar	-3,8	0,5	4,3 V	0,2 N	4,6 V
Geldleningen en uitzetting langer of gelijk aan 1 jaar	50,8	111,3	60,4 V	57,0 V	3,5 V
Baten toeristenbelasting	0,0	5,2	5,2 V	4,2 V	0,9 V
Overige activiteiten gemeentebelastingen	0,0	0,4	0,4 V	0,0 V	0,4 V
Lasten heffing en invordering gemeentelijke	11,3	9,7	1,7 N	1,4 N	0,3 N
Baten precariobelasting	0,0	16,3	16,3 V	16,1 V	0,2 V
Uitvoering Wet WOZ	5,0	0,2	4,8 N	4,7 N	0,2 N
Interne / Externe leveringen (GAD)	0,0	0,3	0,3 V	0,5 V	0,2 N
Compensatieregeling startende ondernemers	0,6	0,0	0,6 N	0,5 N	0,1 N
Baten onroerende zaakbelasting gebruikers	0,0	13,9	13,9 V	14,1 V	0,1 N
Baten hondenbelasting	0,0	1,9	1,9 V	1,9 V	0,1 V
Kwijtschelding belastingen	0,2	0,0	0,2 N	0,1 N	0,1 N
Gemeentebrede onderzoeken en ondersteuning	0,6	0,0	0,6 N	0,6 N	0,1 V
Baten onroerende zaakbelasting eigenaren	0,0	59,1	59,1 V	59,1 V	0,0 -
Nutsbedrijven	1,2	19,9	18,8 V	18,7 V	0,0 -
Beleggingen	2,3	6,0	3,7 V	3,7 V	0,0 -
Interne / externe leveringen (DPZ)	87,9	87,9	0,0 N	0,0 -	0,0 -
Lasten en baten Algemene reserve	1,2	74,4	73,2 V	73,2 V	0,0 -
Totaal	167,4	1.304,2	1.136,8 V	1.117,0 V	19,8 V

(bedragen x € 1.000)

Uitkomst 2014-2013	Uitkomst 2014	Uitkomst 2013	Vershil 2013-2014
Lasten	156.176	230.988	74.812 V
Baten	1.208.337	1.242.355	34.018 N
Saldo exclusief reserves	1.052.161 V	1.011.367 V	40.794 V
Dotaties aan reserves	11.219	19.724	8.505 V
Onttrekkingen aan reserves	95.889	154.078	58.189 N
Saldo inclusief reserves	1.136.831 V	1.145.721 V	8.890 N

Uitkomst 2014 - 2013

Het saldo is nadeliger in 2014 dan in 2013. De voornaamste oorzaken zijn:

- De lasten zijn in 2014 € 34,7 mln. lager door de vervroegde aflossing op langlopende leningen en de aankoop van de World forum.
- De lasten en baten zijn in 2014 met € 28,3 mln. afgenomen. Met ingang van 2014 worden diverse belastingbaten verslaggeving technisch, anders verantwoord.
- De dotaties zijn voornamelijk lager doordat geen dotatie plaatsvindt aan de reserve Financiering van in totaal € 11,3 mln.
- De onttrekkingen in 2014 zijn lager dan in 2013 doordat € 58 mln. minder is onttrokken uit de algemene reserve en de reserve financiering.

(bedragen x € 1.000)

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve	Res. best.	Uitkomst 2014			Begroting 2014		
		Dot.	Ontrr.	Vrijval	Dot.	Ontrr.	Vrijval
Algemene reserve gdh	33.762	1.218	0	74.400	1.218	0	74.400
BR Activa-financiering Ambu Waldorpstraat	0	-4.320	0	0	-4.320	0	0
BR Activa-financiering Archeologie	0	-338	0	0	-338	0	0
BR Activa-financiering parkeergarage Nieuwersluisstraat	0	-2.840	0	0	-2.840	0	0
BR Activa-financiering Sportcampus Zuiderpark	0	-3.600	0	0	-3.600	0	0
BR Openbaar Vervoer HTM	0	0	0	225	0	0	225
BR Voorfinancieringsrente Sportcampus Zuiderpark	0	0	0	0	0	0	0
Reserve Activa-financiering	1.183	21.099	7.904	6.008	21.099	7.904	0
Reserve Financiering	0	0	0	7.000	0	0	7.000
Reserve compensatie cs	-222	0	0	11	0	0	11
Reserve compensatie cs	-203	0	0	341	0	0	341
Totaal	34.520	11.219	7.904	87.985	11.219	7.904	81.977

Uit de reserve Activa-financiering is € 6,0 mln. vrijgevallen.

(bedragen x € 1.000)

Saldi reserves/voorzieningen /investeringen	Uitkomst 2014	Begroting 2014	Uitkomst 2013
Eindsaldo 31-12 Reserves	206.262	212.270	256.412
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	7.055	7.484	7.484
Investeringen	930	900	6.699

2.17 Programma Overige Beleidsvoornemens

Coördinerend portefeuillehouder: Tom de Bruijn

Hebben we bereikt wat we hebben beoogd?

Op dit programma staan de post onvoorzien, de loon- en prijscompensatie en een aantal gemeentebrede uitvoeringsreserves.

Gemeenten zijn verplicht om in de begroting een post onvoorziene uitgaven op te nemen. Bij onvoorzien gaat het om onverwachte uitgaven of tegenvallers in het betreffende begrotingsjaar. Dat zorgt zodoende voor een beetje flexibiliteit. De kosten van de loon- en prijsstijgingen (trend) budgetteert de gemeente eerst op programma Overige beleidsvoornemens, daarna hevelt de gemeente de werkelijke trend over naar de desbetreffende beleidsprogramma's. De basis hiervoor zijn de gemeentelijke cao en de prijsontwikkeling volgens de Macro Economische Verkenning van het Centraal Planbureau.

De uitvoeringsreserves betreffen projecten die deels worden gefinancierd met rijksmiddelen en Europese middelen (cofinanciering). Bijvoorbeeld de reserve Krachtwijken en Grote projecten waarmee projecten worden gefinancierd respectievelijk wordt gespaard voor projecten met een lange tijdshorizon.

Dit programma heeft ook als doel het tijdelijk parkeren van budgetten met een omvang van structureel € 1,25 mln. omdat die wel zijn voorbestemd door het college, maar nog niet zijn voorzien van een zogenaamd beleidskaderbesluit door de raad. Voor 2014 waren hier geen middelen geparkeerd.

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

(incl. dotaties en ontrekkingen, bedragen x € 1 mln)

Activiteiten in 2014	Uitkomst 2014			Begroot saldo 2014	Resultaat 2014
	Lasten	Baten	Saldo		
Trend en overig onverdeeld	381,0	265,0	116,0 N	101,3 N	14,7 N
Post onvoorzien	0,0	0,0	0,0 -	3,8 N	3,8 V
Totaal	381,0	265,0	116,0 N	105,1 N	11,0 N

Post onvoorzien

De post onvoorzien is niet aangesproken in 2014.

Toelichting financieel resultaat	€ 3,8 mln. V/I
De post onvoorzien bedraagt in de begroting € 3,8 mln. Omdat zich in 2014 geen calamiteiten hebben voorgedaan valt dit bedrag vrij in de jaarrekening.	

Trend en overig onverdeeld

Halverwege 2014 is in het coalitieakkoord 2014 - 2018 besloten de begrote looncompensatie van 2014 naar beneden bij te stellen met 2% aangezien er nog geen CAO afspraken waren gemaakt.

Toelichting financieel resultaat	€14,7 mln. N/I
---	-----------------------

Lagere onttrekking gemeentelijke reserves	€ 10,7 mln. N/I
In de begroting 2014 zijn uit de reserves Grote Projecten, Krachtwijken, Co-financiering, Den Haag Internationale Stad en de Te verdelen middelen 2014 - 2017 bedragen onttrokken en overgeheveld naar de programma's. De werkelijke kosten komen per saldo € 10,725 mln. lager uit, waardoor een lagere onttrekking uit deze reserves plaatsvindt in de jaarrekening. In dit programma geeft deze lagere onttrekking een nadeel, maar in andere programma's komen de voordelen te staan. Per saldo is het neutraal.	

Uit de reserve te verdelen middelen begroting 2014 - 2017 is € 4,4 mln. minder onttrokken dan verwacht door lagere invoeringskosten Sociaal Domein. Daarnaast heeft een lagere onttrekking plaatsgevonden uit de reserve Co-financiering van € 2,9 mln., de reserve Krachtwijken € 2,6 mln., de reserve Grote Projecten van € 0,3 mln. en de reserve Den Haag Internationale Stad van € 0,6 mln.

Trend € 3,4 mln. N/I

De bijstelling van de looncompensatie halverwege 2014 heeft een financieel effect in 2014 van € 3,4 mln. op de subsidies die de gemeente aan instellingen verstrekt. De gemeente gaat deze korting vanaf 2015 toepassen en niet meer op de reeds verstrekte beschikkingen in 2014. In het Halfjaarbericht 2014 is dit nadeel reeds gemeld.

Overig € 0,6 mln. N/I

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

(bedragen x € 1.000)

Programmatotaal 2014	Uitkomst 2014	Actuele begroting 2014	Resultaat 2014	Ontwerp- begroting 2014
Lasten	3.245	3.018	228 N	15.354
Baten	-	-	- -	-
Saldo exclusief reserves	3.245 N	3.018 N	228 N	15.354 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	377.772	377.797	25 V	91.961
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	264.970	275.720	10.750 N	173.971
Saldo inclusief reserves	116.047 N	105.094 N	10.953 N	66.656 V

(bedragen x € 1.000)

Uitkomst 2014-2013	Uitkomst 2014	Uitkomst 2013	Verschil 2013-2014
Lasten	3.245	5.379	2.134 V
Baten	-	1.340	1.340 N
Saldo exclusief reserves	3.245 N	4.039 N	794 V
<i>Dotaties aan reserves</i>	377.772	186.120	191.652 N
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	264.970	202.916	62.054 V
Saldo inclusief reserves	116.047 N	12.757 V	128.804 N

Uitkomst 2014 – 2013

De uitkomsten 2014 ten opzichte van 2013 verschillen aanzienlijk. Het verschil op het saldo wordt bijna geheel veroorzaakt door de dotaties en onttrekkingen aan reserves. De belangrijkste verschillen worden veroorzaakt door

- een hogere dotatie aan de reserve te verdelen middelen begroting 2015 - 2018 van € 220,3 mln., een hogere dotatie aan reserve Herstructurering van € 40,9 mln. en een lagere dotatie aan de reserve te verdelen middelen 2014 – 2017 € 29,8 mln.
- De onttrekkingen zijn in 2014 € 62 mln. hoger dan in 2013. De belangrijkste verschillen zijn veroorzaakt door een hogere onttrekking uit de reserve te verdelen middelen 2014 - 2017 van € 83,5 mln. en een lagere onttrekking uit reserve te verdelen middelen 2011 – 2014 van € 40,6 mln.

(bedragen x € 1.000)

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve	Res. best.	Uitkomst 2014			Begroting 2014		
		Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.	Vrijval
BR Grote Projecten	-5.592	6.859	45.392	16.440	6.859	45.654	16.440
BR Co-financiering	0		8.293		0	11.146	0
BR Den Haag Internationale Stad	0	2.000	6.010		2.000	6.651	0
BR Friciekosten Bezuinigingstaakstelling 2011 -2014	0		2.550	5.057	0	2.550	5.057
BR Herstructurering reserves	0	40.881	17.269		40.881	17.269	0
BR Krachtwijken	0	200	3.712	920	225	6.321	920
BR Te verdelen middelen begroting 2011 - 2014	0		3.168		0	3.168	0
BR Te verdelen middelen begroting 2012 - 2015	0	920	914		920	914	0
BR Te verdelen middelen begroting 2013 - 2016	0	2.535	8.859	5.000	2.535	8.859	5.000
BR Te verdelen middelen begroting 2014 - 2017	4.933	99.648	135.727		99.648	140.113	0
BR Te verdelen middelen begroting 2015 - 2018	0	220.254	5.659		220.254	5.659	0
BR Centrale Bedrijfsvoeringsreserve	0	4.475			4.475	0	0
Totaal	-659	377.772	237.553	27.417	377.797	248.303	27.417

Het grootste verschil tussen de werkelijke- en begrote onttrekkingen heeft betrekking op de gemeentebrede reserves.

Reserve Grote Projecten

In 2014 is voor het project Rotterdamse Baan € 22,8 mln. onttrokken en voor het Spuikwartier € 6,5 mln. Daarnaast is in 2014 € 16,4 mln. uit de reserve vrijgevallen en toegevoegd aan het budgettair kader bij de coalitieonderhandelingen.

Toelichting verschillen reserves Te verdelen middelen begroting

De reserves Te verdelen middelen worden jaarlijks ingesteld bij een nieuwe begrotingsperiode om de beschikbare incidentele middelen uit het budgettair kader in te kunnen zetten in de desbetreffende begrotingsjaren. Al naar gelang de omvang van de beschikbare incidentele middelen kunnen er grote verschillen ontstaan in dotaties en onttrekkingen tussen de jaren.

(bedragen x € 1.000)

Saldi reserves/voorzieningen /investeringen	Uitkomst 2014	Begroting 2014	Uitkomst 2013
Eindsaldo 31-12 Reserves	420.198	409.473	308.055
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	0	0	0
Investeringen	0	0	0

2.18 Programma Interne Dienstverlening

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

Hebben we bereikt wat we hebben beoogd?

Algemeen

De interne dienstverlening gaat over alle kosten van werkplekken en vergaderzalen (gebouw, werkplek-ict, schoonmaak, verwarming, koffie, drukwerk, telefonie, en dergelijke). Het is onderverdeeld in de producten Basiswerkplekken en Plusproducten.

Organisatieontwikkelingen

In 2014 hebben er meerdere organisatieaanpassingen plaatsgevonden. De schoonmaak van de productgroep Huishoudelijke Zaken is overgedragen aan de Haeghegroep, de B&W-chauffeurs zijn ondergebracht bij de Bestuursdienst en bij de productgroep Catering is -als onderdeel van de invoering van een nieuw cateringconcept- een reorganisatie afgerond. Ook is het ARBO Centrum verder uitgebreid en zijn de voorbereidingen getroffen voor de overdracht van de scanvoorziening.

Voortgang kostprijsmodel

In 2013 is een nieuw kostprijsmodel ingevoerd. In 2014 is dat geëvalueerd. De berekening van de kosten van de basiswerkplekken is beter gefundeerd. Voor een diepgaande kostprijsanalyse zijn een verdere verfijning en vervolgstappen nodig. Het kostprijsmodel is ook noodzakelijk voor het opstellen van de begroting 2015 waarbij de baten en lasten in evenwicht zijn (0-begroting). De baten van de interne dienstverlening komen van de andere onderdelen van de begroting.

(incl. dotaties en ontrekkingen, bedragen x € 1 mln)

Activiteiten in 2014	Uitkomst 2014			Saldo	Begroot saldo 2014	Resultaat 2014		
	Lasten	Baten						
Basiswerkplekken	6,6	1,1	5,5	N	5,1	N	0,4	N
Plus-producten	5,5	5,5	0,0	V	0,4	N	0,4	V
Beheer gemeentelijk Vastgoed	1,4	1,9	0,5	V	1,3	V	0,8	N
Totaal	13,5	8,5	5,0	N	4,2	N	0,8	N

Algemeen

De interne dienstverlening vindt plaats op basis van een klant-leverancier relatie. Het niveau van dienstverlening is vastgelegd in een dienstverleningsovereenkomst en wordt verrekend via één tarief. Op dit moment zijn onder andere de kosten voor huisvesting, werkplekautomatisering, HR-services, koffie op de werkplek, printservice, klein druk- en printwerk en het gebruik van vergaderzalen in dit tarief verdisconteerd.

Strategisch huisvestingsplan

De gemeente heeft een groot aantal panden om haar ambtenaren te huisvesten. In 2012 is besloten 15 panden af te stoten om te bezuinigen. Alle ambtenaren van de gemeente met een kantoorfunctie werken nu in een van de volgende acht panden: Stadhuis/Bibliotheekcomplex, Stadskantoor Leyweg en de zes stadsdeelkantoren. Iedereen doet aan flexwerken of desksharen. In 2014 zijn panden Verheeskade, Stadhoudersplantsoen, Calandstraat en Grote Marktstraat afgestoten. Nader onderzoek heeft uitgewezen dat niet alle panden die in de beginfase voorzien waren om te worden afgestoten, verlaten kunnen worden. Sommige activiteiten in deze panden kunnen om praktische redenen niet over de strategische kernvoorraad verdeeld worden. Daarom is besloten het pand Binckhorstlaan niet af te stoten. Naar verwachting zal de het strategisch huisvestingsplan in 2017 afgerond worden.

Toelichting financieel resultaat	€ 0,4 mln. N/I
<u>Hogere lasten strategisch huisvestingsplan en basiswerkplekken</u> Bij het afstoten van de eerste panden bleken er hogere lasten voor de noodzakelijke aanpassingen in de panden gemaakt te moeten worden. Ook de doorlopende kosten van de panden zijn hoger dan geraamd.	€ 1,0 mln. N/I
<u>Hogere lasten personeel van derden</u> Bij automatisering is een groot aantal projecten ICT projecten met de inhuur van externen gerealiseerd. De transitie van Haagnet, de invoering van Stork 7 en de uitrol van van IAM en de vervanging van de mobiele telefoons zijn daar voorbeelden van. Het is voor de gemeente niet rendabel voor deze projecten personeel in dienst te nemen. Daarom wordt voor deze onderdelen specifiek ingehuurd.	€ 1,3 mln. N/I
<u>Lagere lasten panden</u> De tarieven van de gebruikersheffingen zijn lager dan begroot evenals de premies van de verzekeringen. Daarnaast zijn er lagere lasten voor onderhoud.	€ 0,7 mln. V/I
<u>Goedkopere uitvoerig projecten</u> Bij meerdere werkzaamheden voor de strategische kernvoorraad panden zijn efficiencyvoordelen behaald.	€ 0,6 mln. V/I
<u>Lagere energielasten</u> Door de zachte winter van 2014, voordelige afrekeningen vanuit eerdere jaren en het resultaat van eerder genomen energiebesparende maatregelen zijn de lasten lager. Het voordeel is deels structureel als gevolg van vervanging van installaties. Deze installaties zijn energiezuiniger.	€ 0,5 mln. V/I
<u>Overig</u>	€ 0,1 mln. V/I

Plusproducten

Op dit product worden de baten en lasten verantwoord van de uitzonderingen op het basispakket. Hierover worden separate afspraken gemaakt met de interne afnemers en dit pluspakket wordt rechtstreeks met de afnemers verrekend.

Toelichting Financieel resultaat	€ 0,4 mln. V/I
<u>Kosten personeel</u> Met het oog op toekomstige ontwikkelingen (reorganisatie facilitaire clusters en centralisatie bedrijfsvoering) zijn niet alle vacatures ingevuld, maar is er noodzakelijke capaciteit toegevoegd via detacheringen of externe inhuur. De werkelijke kosten van inhuur derden zijn hoger dan begroot. Deze hogere lasten zijn deels ontstaan door grotere ict-projecten (de invoering van release 12 van Oracle en de uitvoering van de nieuwe telefooncentrale voor het CCO) voor klanten en voor de verdere ontwikkeling van de basisinfrastructuur. De meerkosten bedragen € 2,6 mln. Hiertegenover staan hogere bijdragen van € 2,2 mln. vanuit de programma's waar de werkzaamheden voor worden uitgevoerd.	€ 0,4 mln. N/I
<u>Vrijval voorzieningen</u> Medewerkers die als gevolg van reorganisaties boventallig geworden zijn, zijn sneller van werk voorzien dan verwacht. Hiervoor kan een getroffen voorziening deels vrijvallen.	€ 0,8 mln. V/I

Gemeentelijk beheer en Vastgoed

Toelichting Financieel resultaat	€ 0,8 mln. N/I
<u>Huurderving</u>	€ 0,7 mln. N/I
Een deel van het pand aan de Fruitweg staat leeg. Dit deel werd voorheen verhuurd en bracht een huurbaat op van € 0,7 mln.	
<u>Overig</u>	€ 0,1 mln. N/I

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

(bedragen x € 1.000)

Programmatotaal 2014	Uitkomst 2014	Actuele begroting 2014	Resultaat 2014	Ontwerp- begroting 2014
Lasten	13.530	19.192	5.662 V	61.876
Baten	6.639	13.104	6.465 N	60.816
Saldo exclusief reserves	6.891 N	6.088 N	803 N	1.060 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	-	-	- -	-
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	1.865	1.865	- -	1.060
Saldo inclusief reserves	5.026 N	4.223 N	803 N	1 V

Neutrale ontwikkelingen, geen financieel resultaat

Projecten € 4,0 mln.

In 2014 zijn meer projecten van andere diensten gerealiseerd dan begroot. Het betreft huisvestingsprojecten die gerealiseerd zijn. Deze klantprojecten worden aan de gebruikers in rekening gebracht. Tegenover hogere lasten staan hogere baten. Zie ook de toelichting op plusproducten

Technische correcties/kostprijsmodel € 6,1 mln.

In de begroting zijn interne baten en lasten op dit programma niet juist verwerkt. Dit wordt in de jaarrekening hersteld. De werkelijke lasten voor interne dienstverlening (huisvesting) zijn toegerekend aan de overige programma's.

(bedragen x € 1.000)

Uitkomst 2014-2013	Uitkomst 2014	Uitkomst 2013	Verschil 2013-2014
Lasten	13.530	78.799	65.269 V
Baten	6.639	65.809	59.170 N
Saldo exclusief reserves	6.891 N	12.990 N	6.099 V
<i>Dotaties aan reserves</i>	-	-	- -
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	1.865	2.711	846 N
Saldo inclusief reserves	5.026 N	10.279 N	5.253 V

Uitkomst 2014 - 2013

De verschillen ten opzichte van vorig jaar worden veroorzaakt door een voorgeschreven technische correctie van de interne baten. Tot en met 2013 werden de interne baten van de plusproducten als baten verantwoord. In 2014 zijn deze baten als negatieve lasten opgenomen.

(bedragen x € 1.000)

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve	Res. best.	Uitkomst 2014			Begroting 2014		
		Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.	Vrijval
Reserve compensatie cs	500	0	0	250	0	0	250
BR Leyweg per 1-1-2012	0	0	782	0	0	782	0
Reserve compensatie cs	28	0	0	833	0	0	833
Totaal	528	0	782	1.083	0	782	1.083

(bedragen x € 1.000)

Saldi reserves/voorzieningen /investeringen	Uitkomst 2014	Begroting 2014	Uitkomst 2013
Eindsaldo 31-12 Reserves	7.055	7.055	8.392
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	4.815	5.300	3.023
Investeringen	7.214	9.720	6.046

Toelichting

Voorzieningen

In 2014 heeft een herijking plaats gevonden van de voorziening reorganisatie/ww, wat heeft geleid tot een vrijval. Een aantal medewerkers heeft eerder dan verwacht een nieuwe baan gevonden. Verder heeft een onttrekking bij deze voorziening plaatsgevonden ter dekking van de verplichtingen, die voortvloeien uit deze voorziening.

Investeringen

Rekening is gehouden met een investeringsbedrag van € 1,8 mln in de basisinfrastructuurprojecten. Ook de kosten van de transitie van Haagnet (€ 1,7 mln.) worden geactiveerd. De investeringen in de facilitaire projecten zijn vertraagd.

3. Processen

3.1 Inleiding

De gemeente stuurt op programma's. De gemeentelijke organisatie is echter ingericht in diensten. Elke dienst heeft te maken met het financieel beheer van processen, heeft een eigen stuk bedrijfsvoering en is verantwoordelijk hiervoor. In dit hoofdstuk beschrijven we processen, met een onderscheid naar programma gerelateerde en programma-overstijgende processen. Een proces definiëren we als "een doelgerichte en samenhangende reeks van structurele activiteiten, leidend tot (omvangrijke) financiële stromen en of vermogensmutaties". Programma- overstijgende processen worden omschreven als processen die (in zekere mate) door alle organisatieonderdelen worden uitgevoerd, en dus meerdere begrotingsprogramma's raken. Met de gemeenteraad is afgesproken in de programmarekening 2014 over enkele specifieke programma overstijgende processen te rapporteren (paragraaf 3.2) dit zijn:

- Salarissen;
- Inkopen en aanbesteden;
- Betalingsverkeer;
- Subsidieverstrekking;
- Heffen en innen van belastingen en retributies.

Het programma gerelateerde proces (processen die met name binnen een programma vallen) dat in deze Programmarekening (paragraaf 3.3) aan bod komt, is:

- Opbrengsten betaald parkeren.

Om de kwaliteit van het financieel beheer te borgen, wordt aanvullend gerapporteerd over een aantal processen in 2014 van de afzonderlijke diensten (paragraaf 3.4). De onderwerpen die vanuit de Rekeningencommissie extra aandacht hadden in 2014, komen terug in deze paragraaf.

Om het financieel beheer tussentijds in de gaten te houden is in 2010 gestart met tussentijdse afsluitingen in de boekhouding, de zogenaamde "hard closure". Door het tussentijds afsluiten van de administratie, zorgen we ervoor dat de administratie zoveel mogelijk is bijgewerkt en daardoor zorgen we voor een tijdig jaarrekening proces. Uitgangspunt bij tussentijdse afsluiting is een analyse wat de belangrijkste primaire en financiële processen van een dienst zijn en hoe deze beheerst worden. Bij de hard closure toetst de accountantsdienst of het financieel beheer op onderdelen op orde is en of processen verbeteren ten opzichte van voorgaande jaren. Het college rapporteert over beide hard closures aan de rekeningencommissie.

Tot slot is een behoorlijk aantal programma-overstijgende onderwerpen toegelicht in het hoofdstuk Bedrijfsvoering en het programma Interne dienstverlening. Deze onderwerpen geven onder andere ook de beheersmatige zijde van de organisatie weer. In het hoofdstuk bedrijfsvoering wordt gerapporteerd over de gemeentebrede bedrijfsvoering. De onderdelen organisatiebeleid, het personeelsbeleid, de externe inhuur, het diversiteitsbeleid, de integriteit, de buitenlandse reizen, de gemeentelijke topinkomens, het informatiebeleid, het vastgoedbeleid, het huisvestingsbeleid e.d. komen daar aan bod. De bedrijfsvoeringonderwerpen die vanuit de Rekeningencommissie extra aandacht hadden in 2014, komen deels terug in dit hoofdstuk.

3.2 Programma overstijgende processen

3.2.1 Salarisproces

Het salarisproces betreft het tijdig, compleet en accuraat registreren van personeels- en salarisgegevens. Hierbij gaat het om het verwerken en doorgeven van salarisdata aan de salarisverwerker, het tijdig en accuraat betalen van salarissen en verzorgen van de afdrachten aan ABP (pensioenuitvoerder) en Belastingdienst.

Beheer

De salarisverwerking wordt uitgevoerd door de onderneming ADP, die hiervoor het salarissysteem Prisal hanteert. Persoonsmutaties worden centraal vastgelegd door de afdeling HRS en worden digitaal in Oracle EBS verwerkt. Dagelijks worden deze mutaties vanuit Oracle via een subsysteem (PION) geëxporteerd naar Prisal. Pion wordt tevens als programma gebruikt voor het onderhoud en beheer van de bedrijfsregelingen.

Administratie/registratie

In 2009 is het controleraamwerk HRS ingevoerd. Hierin staat het hoofdproces van de aanvraag tot uitbetaling salarissen weergegeven en zijn alle controles beschreven om de kwaliteit van de salarisverwerking te waarborgen. Na verwerking van de aanvraag vindt een aantal controles op de juiste verwerking plaats. Jaarlijks vindt een controle op stamgegevens conform geldende wet- en regelgeving. Aan het controleraamwerk HRS is een Auditplan toegevoegd en worden interne audits gedaan.

Ontwikkelingen in 2014

De gemeente heeft in 2014 een aanbesteding gedaan voor de salarisverwerking. In juli 2014 heeft de beoordeling plaatsgevonden van drie partijen. De huidige dienstverlener ADP heeft de aanbesteding gewonnen. Het salarissysteem Prisal van ADP blijft bestaan, maar de bestaande koppeling is vervangen. Het overgaan op digitale loonstroken was ook in de scope opgenomen en is per 2015 ingegaan.

Financiële verantwoording

Het totaal aan salarissen (inclusief werkgeverspremies) 2014 komt uit op circa € 407 mln. Eind 2014 waren er 6.762 medewerkers in dienst van de gemeente.

3.2.2. Proces Inkopen en aanbesteden

De gemeente streeft naar het borgen van een juiste wijze van inkoop en aanbesteden. Het inkoopproces en de bijbehorende procedure verschillen door de soort van inkoop en door de omvang van de opdracht. Het beleid van de gemeente is gericht op een zowel doelmatige als rechtmatige inkoop, waarbij in het proces ook aandacht wordt besteed aan beleidsdoelen op het gebied van social return, innovatie, duurzaamheid en MKB-beleid. Het aanbestedingsproces is voor een belangrijk deel gebonden aan wettelijke regels. Het gaat hierbij om de volgende soort/type van aanbestedingen:

1. Werken – Alle bouwkundige en civieltechnische werken, bijvoorbeeld de bouw van een brug, kantoorgebouw of de aanleg van een weg.
2. Leveringen – Aankoop, huur, lease en huurkoop van producten. Ook tastbare zaken die niet onder werken vallen, zoals bijvoorbeeld de inkoop van mobiele telefoons en bloemen vallen hieronder.
3. Diensten – Alle inkopen die niet onder werken en leveringen vallen. Bijvoorbeeld inhuren van extern personeel, de inkoop van schoonmaakdiensten en verzekeringen. Bij de aanbesteding van diensten bestaat een onderverdeling tussen diensten waarbij het volledige regime van de Europese aanbestedingsrichtlijnen van toepassing is (2A) en diensten waarbij slechts een zeer beperkt gedeelte van de Europese aanbestedingsrichtlijnen van toepassing is (2B). De categorie 2B-diensten zijn aangemerkt als diensten die geen bijdrage leveren aan de eenwording van de interne markt omdat de diensten door nationale dienstverleners (moeten) worden uitgevoerd. Bij 2B-diensten is het alleen verplicht om de gunning te publiceren en de algemene regels van het EU verdrag en de regels van technische specificatie in acht te nemen

In de Gids Proportionaliteit staat aangegeven dat bij elke opdracht dient te worden nagegaan wat een passende procedure is. Dat is maatwerk. Dit beoordeelt de betrokken inkoper of aanbestedingsjurist.

Beheer

Om de doelmatige en rechtmatige gang van zaken te waarborgen is al geruime tijd een ontwikkeling ingezet met als doel herkenbare inkoopbureau's te realiseren met voldoende professionaliteit.

Op dit moment zijn dat de inkoopbureau's van het IDC (specialisme Leveringen en Diensten) en DSB (specialisme Werken). Ook de CVDH voert een aantal aanbestedingen uit. Gezien de specifieke vraagstukken die samenhangen met de Decentralisaties waarbij inkoop en subsidierelatie en organisatorische processen nog in hun onderlinge samenhang in ontwikkeling zijn, is die inkoop in de 3D projectorganisatie onder gebracht (SZW). De juridische ondersteuning van aanbestedingen wordt gedaan door BSD/JZ.

De gemeente heeft algemene inkoopvoorwaarden, die bij de offerteaanvraag te altijd moeten worden meegezonden. Welke voorwaarden moeten worden toegepast is maatwerk. In een contract kan daarom van de inkoopvoorwaarden worden afgeweken.

Naast het begeleiden van aanbestedingen bieden de inkoopbureaus ook advies over inkoopvraagstukken onder de Europese drempel of de voorbereiding van aanbestedingen. Voor Leveringen en Diensten onder deze Europese drempel is bij het IDC een aparte inkoophelpdesk ingericht die de medewerkers van de gemeente ondersteunt bij vragen over het inkoopproces. Ook is ter ondersteuning van het inkoopproces en het borgen van een juiste aanbesteding op WerkNet een inkoopportaal ingericht. Op het inkoopportaal waaraan alle inkoopafdelingen bijdragen leveren, is informatie te vinden over het inkopen van Werken, Diensten en Leveringen en welk proces er gevolgd moet worden om te voldoen aan het inkoopbeleid van de gemeente. Op het inkoopportaal worden de verschillende inkoopprocessen toegelicht.

Administratie/registratie

In 2014 is iProcurement gemeentebreed uitgerold. Oracle is het systeem waarin onder andere de financiële en inkoopadministratie wordt vastgelegd. Het proces binnen de iProcurement module betreft het bestelproces, dit verloopt volledig digitaal en vervangt de papieren inkoopstroom. Door bestelaanvragen via deze module decentraal binnen de dienst te beleggen, hetgeen bij diverse diensten al het geval is, wordt de meeste efficiency bereikt en zal de gemeente goed zijn voorbereid op de bundeling van Inkoop en Financiën.

Financiële verantwoording

Het inkoopvolume gemeentebreed, is ca. € 800 mln. Middels zogenaamde "spendanalyse" wordt het inkoopvolume gedestilleerd uit de financiële administratie.

Rechtmatigheid

De gemeente heeft te maken met vele wetten en regels. Bij de beleidsuitvoering moet de gemeente hieraan voldoen. In veruit de meeste gevallen lukt dat ook. Als de gemeente onverhoopt afwijkt van de wet- en regelgeving wordt dit zo snel en goed mogelijk hersteld. Als geen herstel meer mogelijk is, resteert aan het eind van het jaar een onrechtmatigheid. De meeste onrechtmatigheden hadden de afgelopen jaren te maken met (Europese) aanbestedingen. De gemeente heeft veel tijd en energie gestoken in procedures om een betere waarborging van de naleving van de aanbestedingsregels te garanderen. Dit heeft in 2014 zijn vruchten afgeworpen. We concluderen dat het aantal aanbestedingen waarbij onzekerheden over de rechtmatigheid is, is afgenomen. Door de complexe regelgeving op dit terrein blijft aanbesteding een verhoogd risico op onrechtmatigheden houden. We blijven hier dan ook alert op.

Over 2014 resteren een paar onvolkomenheden. Over de hele linie blijft de gemeente Den Haag ruim binnen de grenzen. De onrechtmatigheden die bij de bijstandsverlening zijn geconstateerd blijven

eveneens ruim binnen de daarvoor als aanvaardbaar geldende norm van 1 procent van de uitkeringslasten. In de onderstaande tabel treft u per gemeentelijke dienst de belangrijkste tekortkoming op het gebied van rechtmatigheid aan.

	Gesignaleerde tekortkoming	Beleid en maatregelen	Bedrag
Bestuursdienst	In 2013 is al opgemerkt dat een opdracht ten onrechte niet Europees is aanbesteed. De afronding van deze opdracht heeft in 2014 plaatsgevonden.	De opdracht is in 2014 afgerond. In 2014 is een verscherpte inkoopprocedure ingevoerd bij de Bestuursdienst	€ 0,266 mln. in 2013 en € 0,024 mln. in 2014.
Publiekszaken	In 2014 is gewerkt om de omvang van de onrechtmatigheden weer verder te verminderen: 2011: € 1,3 miljoen 2012: € 1,1 miljoen 2013: € 0,1 miljoen 2014: € 0,03 miljoen De risicodossiers hebben volledig betrekking op nog lopende aanbestedingen uit de fusieperiode bij het ontstaan van de Dienst Publiekszaken. Aanvullend zijn er nog een tweetal dossiers (€ 0,1 miljoen) die als onzeker zijn aangemerkt. In 2015 worden ook deze dossiers opgepakt in samenwerking met Juridische Zaken (BSD) en inkoopexperts (IDC).	Sinds 2014 wordt door zowel de dienst Publiekszaken als het concern een spend-analyses gemaakt. Hiermee kunnen we anticiperen op concernbrede uitgaven per leverancier en de onderlinge samenhang per dienst In 2014 is de maandelijkse controle op onrechtmatige dossiers volledig geborgd binnen dienst Publiekszaken. Hierbij wordt er gebruik gemaakt van de beschikbaar gestelde rapportages. Ook is dienst Publiekszaken als pilotdienst aangewezen voor het implementeren van het contract- en licentiemanagement. Deze pilot geldt als basis voor het gehele concern. Hiermee wordt de rechtmatigheid van de aanbestedingen mede geborgd.	Onjuistheden € 0,03 miljoen Onzekere dossiers: € 0,1 miljoen
Stadsbeheer	<u>Pollers</u> De in de stad aanwezige pollers raken als gevolg van aanrijdingen regelmatig beschadigd. Het herstel van de pollers kan het meest doelmatig worden uitgevoerd door BAM infratechniek B.V. die leverancier van de poller is. In de aanbesteding van de levering van de pollers is het herstel en onderhoud van de pollers niet meegenomen. <u>Datacommunicatie</u> De datacommunicatie tussen het beheersysteem en de parkeerautomaten wordt voor een belangrijk deel verzorgd door RAM data. Deze opdracht is niet Europees aanbesteed. <u>Verkeersborden</u> Omdat een raamcontractpartij voor de levering van verkeersborden niet tijdig conform de gewenste specificaties kon leveren is onderhands een opdracht gegund. Dit had niet gemogen, omdat deze opdracht vanwege zijn omvang Europees moest worden aanbesteed.	<u>Pollers</u> Inmiddels is een aanbesteding gestart voor het schadeherstel en onderhoud van de pollers. <u>Datacommunicatie</u> Wanneer gekozen wordt voor een andere leverancier van datacommunicatie dan moeten alle betrokken parkeerautomaten worden aangepast. Een dergelijke aanpassing brengt hoge kosten met zich mee. Daarom is besloten om deze fout gedurende de gebruiksduur van de parkeerautomaten niet aan te passen. <u>Verkeersborden</u> Omdat een raamcontractpartij voor de levering van verkeersborden niet tijdig conform de gewenste specificaties kon leveren is onderhands een opdracht gegund. Dit had niet gemogen, omdat deze opdracht vanwege zijn omvang Europees moest worden aanbesteed.	<u>Pollers</u> € 0,610 mln. <u>Datacommunicatie</u> € 0,241 mln. <u>Verkeersborden</u> € 0,270 mln.

	Gesignaleerde tekortkoming	Beleid en maatregelen	Bedrag
Stedelijke ontwikkeling	Het niet naleven van de (Europese) regelgeving met betrekking tot het (Europees) aanbesteden tijdens het inkoopproces kan tot onrechtmatigheden leiden. Uit de audit van de afdeling Procesadvisering en Auditing m.b.t. de (Europese) aanbestedingen binnen DSO over het jaar 2014 blijkt een onrechtmatigheid van maximaal € 0,261 mln.).	Er is bekendheid gegeven aan de regelgeving over Europees aanbesteden door terugkoppeling in het DT van DSO en het specifiek informeren van afdelingsmanagers die concreet met Europees aanbesteden te maken hebben.	€ 0,261 mln.
Interne dienstencentrum	Het IDC heeft in 2014 tekortkomingen in Europese aanbesteding in het kader van het aanbestedingsrecht geconstateerd. Het betreft nog openstaande dossiers uit voorgaande jaren, waarvoor gedurende 2014 aanbestedingsprocedures zijn gehouden en lopende onrechtmatige contracten zijn beëindigd.	De stringente sturing vanuit Juridische Control van het IDC op het houden van aanbestedingen zal gedurende 2015 onverkort worden doorgezet.	€ 0,740 mln. begin 2014 € 0,238 mln. eind 2014.
Sociale Zaken	De Wet Werk en Bijstand is een uitgebreide en gedetailleerde wet. Het juist, tijdig en volledig uitvoeren van deze wet is complex. Het risico op fouten en afwijkingen is daardoor aanwezig. Er wordt onderscheid gemaakt in financiële fouten en wettelijke afwijkingen zonder financieel gevolg. Voor de uitvoering van de WWB wordt een tolerantie grens gehanteerd in euro's van 1% voor financiële fouten. Financiële fouten Voor 2014 is het percentage financiële fouten vastgesteld op 0,52%. In 2013 was deze 0,45% en in 2012 0,44%. Het aantal financiële fouten in 2014 is 9. In 2013 was deze 12. De fouten zijn niet structureel van aard en komen verspreid over 2014 voor. De onderliggende redenen van deze fouten zijn divers van aard, wat het treffen van specifieke maatregelen lastig maakt. Wettelijke afwijkingen zonder financieel gevolg Het aantal afwijkingen is 40. Een deel van deze afwijkingen is structureel van aard en betreft het niet ingeschreven staan bij het UWV als werkzoekende. De dienst SZW heeft hiertoe in 2014 vergaande afspraken gemaakt met het UWV met betrekking tot geautomatiseerde bestandsvergelijking en inschrijving. Hierdoor wordt bij de ingeschreven klanten de inschrijving automatisch verlengd. In 2015 krijgt dit een vervolg voor de groep klanten die nog niet staan ingeschreven.	Om een rechtmatige uitvoering van de diensten en producten van de dienst SZW te waarborgen, heeft de dienst een adequaat stelsel van interne controle- en beheersmaatregelen ingebod. Binnen de uitvoering zelf is er sprake van functiescheiding en/of mandatering van de medewerkers door de afdeling Toetsing & Auditing. Gedurende het gehele jaar vinden er door de afdeling Interne Auditing (rechtmatigheid) audits plaats. Dit gebeurt in frequente en constructieve afstemming met de Gemeentelijke accountantsdienst. Daarnaast vindt afstemming en toetsing van (gemeentelijke) regelgeving en beleidsregels plaats door het cluster Juridisch Control.	nvt

3.2.3 Betalingsverkeer

De wet schrijft voor dat overheden facturen binnen 30 dagen betalen. De gemeente betaalt facturen pas als ze juist zijn en de prestatie volgens afspraak geleverd is. Het betaalproces moet dus efficiënt ingericht zijn. Bovendien moeten alle betrokken functionarissen tijdig reageren op uitstaande goedkeuringsverzoeken.

Beheer

In 2013 is het betalingsverkeer aanbesteed en de BNG is sindsdien de huisbank van de gemeente. De implementatie bij de diensten heeft in 2013 plaatsgevonden. Medio 2014 is de gemeentelijke belastingdienst ook overgegaan waardoor alle gemeentelijke diensten nu een of meer rekeningen bij de BNG Bank hebben. Alleen de Treasury houdt nog rekeningen aan bij andere banken voor het geval de gemeente met haar betalingsverkeer moet uitwijken als gevolg van een calamiteit.

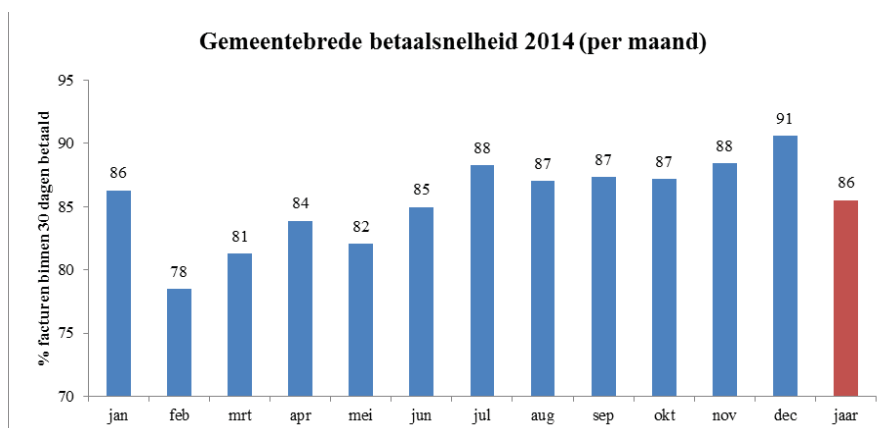
Functiescheiding is doorgevoerd als het gaat om het beheer van leveranciersgegevens, het aangaan van verplichtingen (budgethouder) en het aanmaken van betalingen. Bij het verrichten van betalingen dienen uit veiligheidsoverwegingen twee digitale handtekeningen geplaatst te worden door verschillende functionarissen. Functiescheiding is niet alleen doorgevoerd bij het daadwerkelijk betalen van facturen. De budgethouder neemt de afhandeling (goedkeuring) van de factuur voor zijn rekening. Hiermee zijn checks and balances ingebouwd om te waarborgen dat er geen onterechte betalingen verricht worden.

Administratie

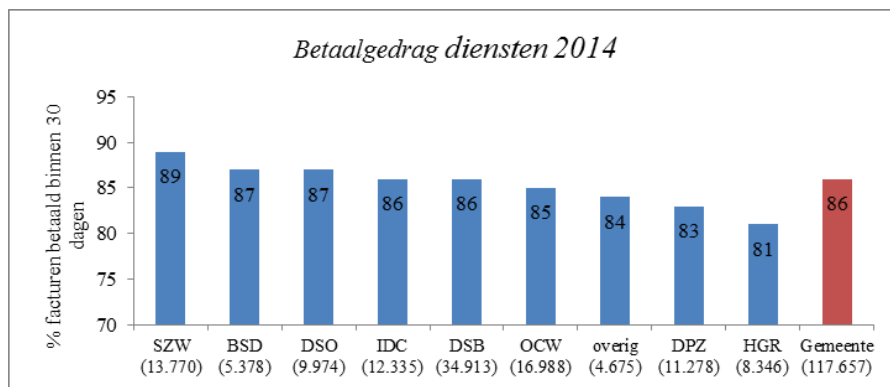
De gemeente werkt in SEPA (Single Euro Payments Area). Het betalingsverkeer in de Eurolanden is hiermee geüniformeerd. Sinds begin 2014 is de Europese Incasso in gebruik genomen. Eind 2014 is ook het digitale rekeningafschrift in het SEPA formaat ingevoerd. De deadline voor het uitfaseren van het oude formaat staat op 2017.

Betaalsnelheid

De gemeente besteedde de afgelopen jaren veel aandacht aan de betaalsnelheid. De doelstelling in 2014 was om 90 procent van de facturen binnen 30 dagen te betalen. Over het hele jaar, komt de betaalsnelheid uit op 86%. Belangrijkste oorzaak hiervan is dat in januari 2014 de gemeente van start is gegaan met een nieuwe release van het bedrijfsvoeringssysteem. Dit heeft geleid tot veranderingen in de bestaande werkwijze. De overgang heeft een dip veroorzaakt in de betaalsnelheid van facturen in februari. In de maanden erna is de betaalsnelheid weer langzaam aangetrokken en in december bedroeg de betaalsnelheid 91%. Het gaat hierbij om ongeveer 120.000 facturen.

Hieronder treft u het betaalgedrag in 2014 gesorteerd naar de diensten

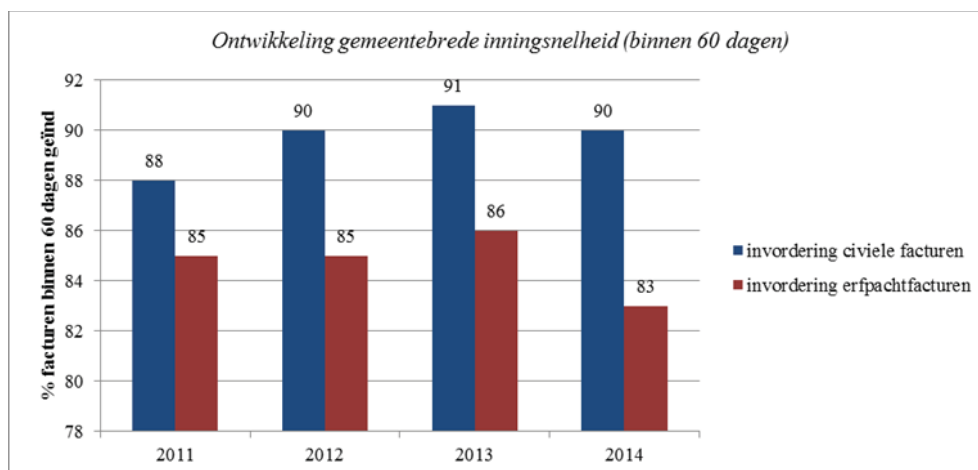

Gemeentelijke benchmark

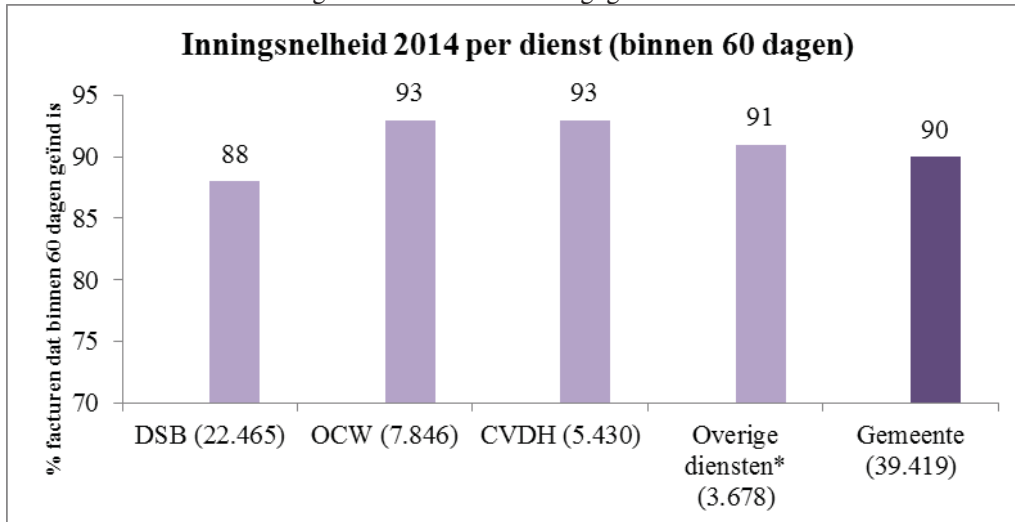
De rijksoverheid monitort met ingang van 2015 de gerealiseerde betaaltermijnen van gemeenten. In overleg met het Ministerie van EZ en BZK, de VNG, Het KING (Kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten) en VNO-NCW/MKB-Nederland is een monitor voor gemeentelijke betaaltermijnen opgezet. De gegevens worden gestandaardiseerd op de wettelijke betaaltermijn van 30 dagen. De monitor over het jaar 2014 waarin alle gemeenten worden gerangschikt, wordt openbaar gemaakt via de websites van het Rijk en MKB-Nederland medio 2015.

Inningsnelheid

De gemeente krijgt niet alleen facturen, maar verstuurt ze zelf ook aan burgers en bedrijven. De gemeente zet zich in om zoveel mogelijk facturen te innen binnen een redelijke termijn. De doelstelling is om 90 procent van de facturen binnen 60 dagen te innen. In 2014 is het gelukt om deze doelstelling te halen. Het gaat om ongeveer 100.000 facturen. De gemeente werkt continu aan het verbeteren van dit proces om te voorkomen dat de gemeente schade leidt als gevolg van het uitblijven van betalingen door burgers, instellingen en bedrijven. Daar waar mogelijk probeert de gemeente klanten vooraf te laten betalen (bijvoorbeeld via iDeal of Pin), waardoor het aantal facturen en het bijbehorende beheer teruggebracht wordt.

Hieronder treft u de inningsnelheid in 2014 weergegeven naar diensten.

De inningsnelheid is exclusief belastingen, heffingen en de bijstand.

*Het gaat om de volgende diensten: BSD, DPZ, DSO, GAD, IDC, ROR en SZW

3.2.4 Subsidies

In 2014 is een nieuwe Algemene Subsidieverordening (ASV) verschenen. Deze verordening draagt bij aan de gewenste vereenvoudiging van subsidieverlening en –vaststelling, en uniformiteit in de uitvoering. Daarnaast is met deze ASV de gemeente up-to-date op het terrein van wetgeving rond topinkomens en staatssteun. De verordening is met ingang van 1 juli 2014 van kracht.

Het subsidieregister van de gemeente is sinds april 2013 een feit. De subsidieverleningen zijn zichtbaar in dit register. Het register is voor 2013 tevens uitgebreid met de items ‘regeling op basis waarvan de subsidie is verleend’ en de hyperlink naar deze regeling. Voor de verleningen uit 2014 wordt onderzocht hoe verder de, veelal in beschikkingen al aanwezige doelstellingen, via het register kunnen worden geopenbaard. Bij de behandeling van de Programmabegroting 2015-2018 is de motie subsidieregister aangenomen. In deze motie wordt verzocht om een nadere concretisering van de doelstellingen van de beschikte subsidies op te nemen in het subsidieregister. In het subsidieregister over het jaar 2014 zal een nadere concretisering worden opgenomen. Het subsidieregister 2014 is beschikbaar op <http://www.denhaag.nl/home/bewoners/to/Subsidieregister.htm>.

Beheer

Sinds 1 januari 2015 is het Centraal Subsidiebureau volledig operationeel. Het Centraal Subsidiebureau (CSb) functioneert als schakel in de subsidieverlening en –vaststelling van alle subsidies van de gemeente aan rechtspersonen. Het besluit tot het wel of niet toekennen van subsidie blijft een decentrale afweging, net als het omschrijven van de hoogte van de subsidie en prestatie die wordt verlangd. Het CSb vervult een uitvoerende rol in het hele subsidieproces en heeft een kennis- en adviesfunctie op het terrein van subsidies.

Voorheen werden beschikkingen bij subsidieverlening, inclusief het vastleggen van de financiële verplichting, nog decentraal opgesteld. Deze werkwijze had onder meer tot gevolg dat er een grote verscheidenheid aan verleningsteksten is ontstaan. Daarnaast was het voor de diensten nagenoeg onmogelijk om na te gaan of instellingen dubbele aanvragen indienden, of dat er andere verbanden vanuit de gemeente met de aanvragers bestonden.

Met de invoering van een Centraal Subsidiebureau (CSb) is dit gecentraliseerd. Het streven is om de kwaliteit van de beschikkingen te optimaliseren en beter overzicht te verkrijgen.

Administratie/registratie

Het CSb maakt gebruik van een geautomatiseerd workflow- en documentmanagementsysteem, ABBA. Het systeem ABBA (Aanvragen Beschikken Betalen Afrekenen) is de applicatie voor de subsidieverlening en vaststelling. ABBA is een gemeentebrede informatiesysteem. Eind 2014 is ABBA uitgerold over alle subsidieverlenende diensten en zijn 350 medewerkers aangesloten, zodat zij nu voor zowel de workflow van subsidieverlening als het raadplegen van eerdere verleningen en aanvragen dit systeem kunnen gebruiken. Er zijn in het financieel systeem Oracle mogelijkheden gecreëerd om aanvullende gegevens over vaststelling van de subsidie, een eventuele afwijking van het oorspronkelijk toegekende subsidiebedrag en de regeling op basis waarvan de subsidie is verstrekt, op te nemen in het subsidieregister. Aan de hand van een roadmap wordt ABBA verder geschikt gemaakt voor het subsidiebeheer van alle gemeentelijke onderdelen. In 2015 wordt besloten of ook subsidieverlening aan natuurlijke personen bij het CSb wordt ondergebracht en wordt ABBA verder ontwikkeld.

Financiële verantwoording

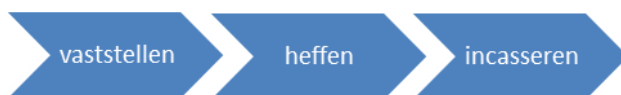
Den Haag verstrekt subsidies aan ca. 3.350 instellingen. In totaal wordt ca. € 300 mln. aan subsidie verstrekt. Voor elke subsidieverlening vanaf € 10.000 is bij de aanvraag tot vaststelling een bestuursverklaring vereist. Vanaf € 100.000 bovendien een goedkeurende controleverklaring van de accountant van de instelling. Beide verklaringen hebben betrekking op de rechtmatige én doeltreffende besteding van de ontvangen subsidie. De bij de verantwoording ontvangen documenten (jaarrekening/projectverantwoording, verklaringen) worden gecontroleerd en getoetst aan de bij de verlening opgelegde verplichtingen en voorwaarden. Bij gerede twijfel kan de Gemeentelijke Accountantsdienst een onderzoek instellen.

3.2.5 Heffen en innen van belastingen en retributies

In 2014 blijkt dat de woonlasten in Den Haag tot de top 3 van de grote gemeenten met de laagste lasten behoren. In 2015 is Den Haag zelfs de goedkoopste grote gemeente van Nederland.

Beheer

Het proces van belastingen is als volgt te beschrijven: ten eerste het taxeren en vaststellen van de waarden van onroerende zaken in de stad (uitvoering Wet WOZ), vervolgens het heffen van de gemeentelijke belastingen en heffingen, zoals OZB, rioolheffing en leges omgevingsvergunning en ten slotte het incasseren.

Administratie

Het systeem dat Belastingzaken voor de uitvoering van haar processen gebruikt is IBS2000. Dit wordt uitvoerig vernieuwd. Hiertoe is het programma IBS 2020 opgezet. Het programma IBS 2020 maakt met een investering van € 4,3 mln. deel uit van de top 10 grote ICT-projecten. Het programma loopt door tot eind 2017. Door middel van digitalisering, procesoptimalisering en meer automatiseren wordt gekomen tot een verdere efficiency verbetering van de werkprocessen.

Ontwikkelingen

Belangrijke ijkpunten voor de gemeentelijke belastingen zijn de publicaties van het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) die objectief de woonlasten van de gemeenten publiceert. De Waarderingskamer is een onafhankelijk orgaan dat als taak heeft toezicht te houden op de uitvoering door gemeenten van de Wet WOZ. De Waarderingskamer controleert onder andere of de WOZ-processen binnen de gemeente op orde zijn en of de nieuwe WOZ-taxaties voldoen aan de daaraan gestelde kwaliteitseisen. De Waarderingskamer heeft in december 2014 onderzoek

gedaan naar de kwaliteit van de taxaties. In het rapport van bevindingen januari 2015 geeft de Waarderingskamer een totaaloordeel over de juistheid en volledigheid van de objectkenmerken, de kwaliteit van de taxaties, de onderlinge waardeverhoudingen en de onderbouwingen. Het algemeen oordeel over de uitvoering van de Wet WOZ door Den Haag is goed. Op grond van dit positieve oordeel heeft de Waarderingskamer Den Haag toestemming gegeven de WOZ-beschikkingen 2015 te verzenden.

Benchmarking en benchlearning

Voor het toetsen van de belastingprocessen neemt Den Haag deel aan verschillende benchmarks. In de benchmark van de Landelijke Vereniging Lokale Belastingen (LVLB) worden de primaire belastingprocessen van 15 gemeenten en 5 samenwerkingsverbanden met elkaar vergeleken. Het gaat dan om waarden, heffen en innen van gemeentelijke belastingen inclusief bezwaar en beroep. De informatie geeft een beeld van de kwaliteit van de deelnemende belastingorganisaties. Enkele belangrijke conclusies uit de Benchmarkrapportage van het LVLB 2013 van juli 2014 zijn:

- De formatiekosten van Den Haag zijn relatief laag. Dat wijst op een doelmatige organisatie van het proces van waarden, heffen en innen van belastingen.
- Den Haag kent ten opzichte van de overige G-4 gemeenten een relatief laag percentage oninbaar wat wil zeggen dat slechts een gering deel van de geraamde belastingopbrengst wordt afgeboekt (het percentage oninbaar over het belastingjaar 2009 naar de stand per 2013 is circa 0,7%, bron: Benchmarkrapportage LVLB 2013).
- Den Haag heeft relatief veel bezwaren tegen de WOZ-waarde. Het percentage gegronde bezwaren in Den Haag is echter zeer laag. Om het aantal bezwaarschriften terug te dringen en deze eenvoudiger en sneller te behandelen neemt de gemeente Den Haag sinds 2013 verschillende maatregelen, waaronder het voeren van vooroverleg met groot zakelijk gerechtigden.

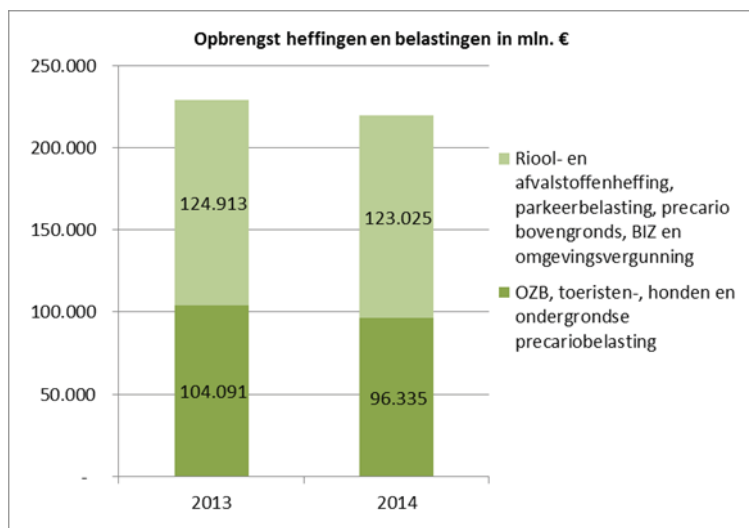
Verwachte ontwikkelingen in 2015

Burgers en bedrijven moeten snel en gemakkelijk hun belastingzaken kunnen afhandelen. Alle belastingproducten moeten hiervoor digitaal beschikbaar zijn zodat de dienstverlening 7 dagen per week en 24 uur per dag beschikbaar is. Door middel van online dienstverlening kunnen burgers en bedrijven informatie opvragen, vragen stellen, aanvragen indienen, bezwaar maken en voortgangsinformatie inzien, persoonlijke gegevens bekijken en wijzigen. De dienstverlening via het internet wordt de komende jaren verder ontwikkeld. Hiertoe is het programma IBS 2020 opgezet.

De informatievoorziening aan de basis goed organiseren en zoveel mogelijk processen automatiseren, leidt tot kwalitatief betere taxaties en belastingaanslagen en daarmee tot minder bezwaarschriften en een snellere responsetijd. Om de kwaliteitsverbetering te realiseren, maakt Belastingzaken optimaal gebruik van de landelijke basisregistraties. Hiervoor sluiten we aan op de Haagse Bron (het Haags stelsel van kern- en basisregistraties) en stimuleren we het meervoudig gebruik van basisgegevens. Daarnaast sluit DPZ/Belastingzaken als bronhouder van de basisregistratie WOZ aan op de Landelijke Voorziening WOZ (LV WOZ). Dit is het centrale loket waar de waterschappen, de Belastingdienst en het CBS, de WOZ-gegevens van alle gemeenten kunnen verkrijgen.

Financiële verantwoording

In de onderstaande tabel zijn de belastingopbrengsten uitgesplitst naar eigen middelen (programma 16) en externe middelen van andere diensten. Vervolgens worden de apparaatskosten uitgedrukt in een percentage van de gerealiseerde opbrengsten. De eenmalige verlaging van de opbrengsten OZB veroorzaakt een 'vertekend' beeld in het percentage 2014.

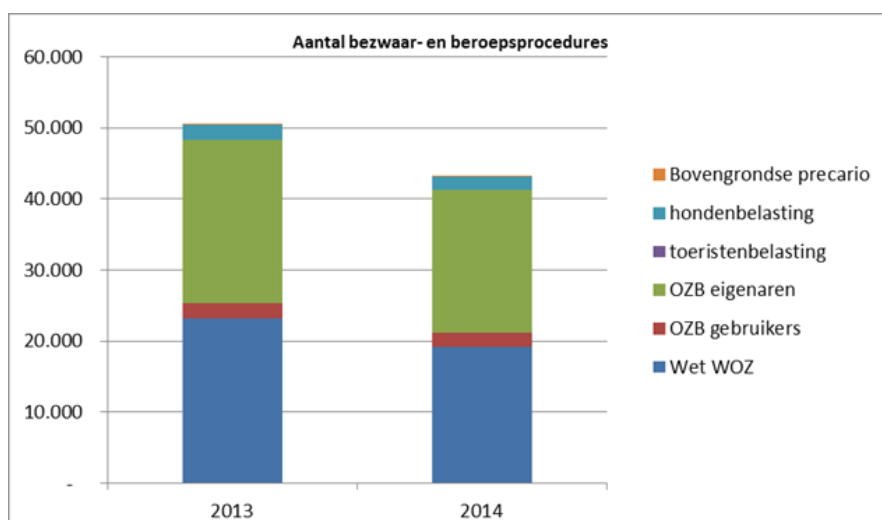
	2013	2014
Opbrengst heffingen en belastingen in mln. €	229,0	219,4*
Kosten uitvoering belastingactiviteiten in mln. €	14,2	14,2
Aandeel uitvoeringskosten in %	6,2%	6,5%

* eigen middelen is ca € 7,7 mln lager als gevolg van de eenmalige verlaging van het gebruikersdeel OZB voor niet-woningen.

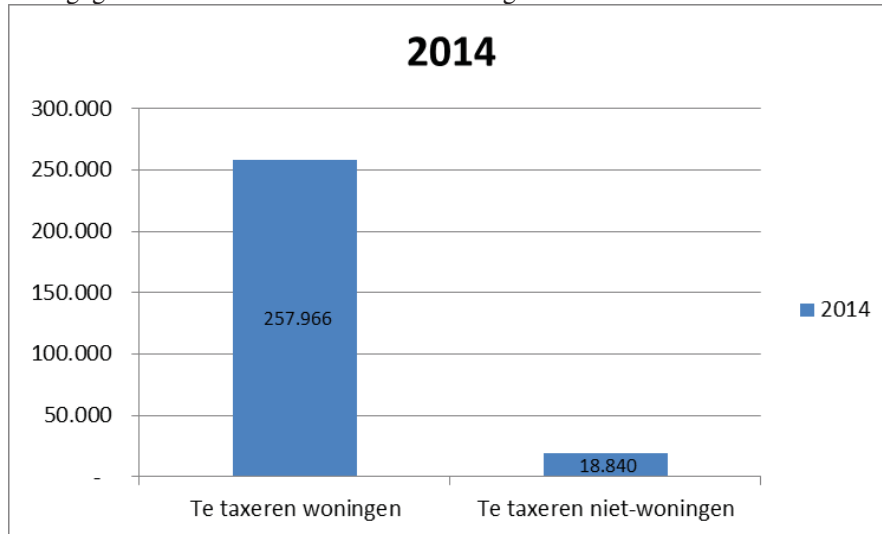
Niet-financiële verantwoording

In de onderstaande grafieken staan voor programma 16 per product de kengetallen weergegeven. De kwaliteit van het belastingproces laat zich goed meten via het aantal gegronde bezwaarschriften. Hoewel het aantal ingediende bezwaren hoog is, is het aantal gegronde bezwaarschriften laag. De reden hiervoor ligt voornamelijk in de kwaliteit van de waardebe-

ling. Van de WOZ-bezwaren woningen is slechts 18% gegrond, bij de niet-woningen is dit percentage circa 20% (bron: Benchmarkrapportage LVLB 2013).

Kerngegevens heffen en innen van belastingen en retributies

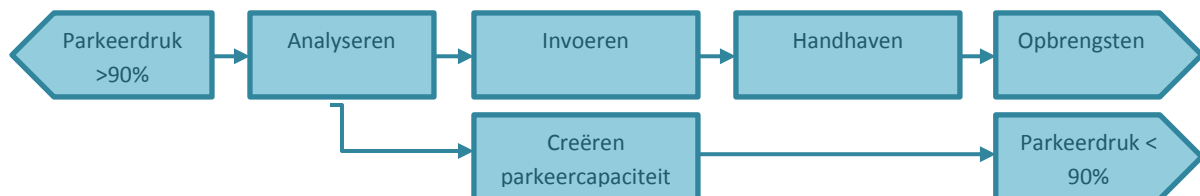

3.3 Programmagerelateerde processen

3.3.1 Opbrengsten betaald parkeren

Dit proces betreft het invoeren en beheren van gebieden met betaald parkeren. Het beleid is erop gericht om in buurten met een parkeerdruk boven de 90% een onderzoek te verrichten naar de oorzaak van de hoge parkeerdruk. Als het parkeerprobleem is op te lossen door invoering van betaald parkeren, doet de gemeente dat. Dit gebeurt altijd in combinatie met een vergunningsregeling voor de bewoners en bedrijven in het gebied.

Onderdeel van de processtap 'Invoeren betaald parkeren' is een commissiebrief waarin de verwachte jaarlijkse opbrengsten als gevolg van de betreffende invoering worden toegelicht.

De opbrengsten bestaan uit:

- inkomsten uit automaten/GSM parkeren/terreinen;
- parkeervergunningen;
- naheffingen.

De monitoring van het totaal van de opbrengsten betaald parkeren maakt onderdeel uit van de reguliere planning- en controlcyclus.

Administratie

De gemeente heeft contracten met de volgende partijen voor het incasseren van opbrengsten.

- Parkline
- Parkmobile
- SMS parkeren
- Yellow Brick
- Beheerkantoor Scheveningen
- Taxameter Centrale

Voor de pin- en chipknipbetalingen heeft de gemeente een overeenkomst met een externe partijen die de parkeermeters beheert, het betalingsverkeer regelt en de ontvangsten aan de gemeente betaalt. Bij de Programmarekening 2013 constateerde de accountantsdienst dat in het contract met de externe partij geen bepaling was opgenomen over de wijze waarop deze partij verantwoording aflegt en geen bepaling over een controleverklaring door een accountant bij bedoelde verantwoording. Inmiddels zijn afspraken gemaakt met de betreffende externe partij. Deze heeft toegezegd jaarlijks een volledigheidverklaring af te geven omtrent de geïnde parkeergelden.

Beheer

Een goede werking van het betaalsysteem van de parkeerapparatuur op straat is essentieel voor het realiseren van een belangrijk deel van de opbrengst. Voor het bewaken van de continuïteit van de werking van de apparatuur is met de leverancier een service level agreement afgesloten. In deze overeenkomst zijn afspraken gemaakt over de beschikbaarheid van het systeem. Ook verstrekt de leverancier jaarlijks een ISAE-3402 verklaring waarin zekerheid wordt gegeven over opzet, bestaan en werking van beheersmaatregelen in het parkeermanagementsysteem die juistheid en volledigheid van de opbrengsten borgen.

Ontwikkelingen

De belangrijkste beleidsmatige ontwikkeling betreft het opzetten van een moderne en realistische parkeerorganisatie die ertoe bijdraagt dat Den Haag een gastvrije, aantrekkelijke stad blijft waar mensen graag wonen, werken, winkelen en recreëren. Dit wordt gerealiseerd door de processen te digitaliseren waarbij het kenteken leidend is en gebruik van passen en/of parkeerkaartjes niet langer nodig is. Door het recht om te parkeren te koppelen aan het kenteken, is het niet langer nodig een fysiek parkeerbewijs in de auto te hebben. Hierdoor is het mogelijk producten en diensten te ontwikkelen met een groter gebruiksgemak en flexibiliteit dan nu mogelijk is.

Daarnaast is het programma Parkeren in Woongebieden (PiW) opgezet. PiW is een grootschalig programma dat zich richt op het toevoegen van parkeer capaciteit in bestaande Haagse woongebieden. In 2014 zijn bijvoorbeeld circa 460 extra parkeerplaatsen gerealiseerd in de Vruchtenbuurt, het Laakkwartier Oost, Oud Leyenburg, de Schilderswijk West, de Suezkade, de Noordpolderkade en de Boendalestraat. In bijna alle gebieden waar betaald parkeren is ingevoerd, heeft dit geleid tot een verlaging van de parkeerdruk tot onder de 90% tijdens de werkingstijden van betaald parkeren.

Financiële verantwoording

De baten van het betaald parkeren op straat zijn in 2014 toegenomen ten opzichte van 2013. Deze toename is toe te schrijven aan de uitbreiding van het areaal met het gebied Laak. Met bijna 19.000 betrokken huishoudens is dit de grootste invoering van betaald parkeren in de gemeente Den Haag tot nu toe. De baten zijn in totaliteit echter achter gebleven bij de raming. Het aantal tweede vergunningen neemt structureel af ten opzichte van wat geraamd is in relatie tot het totale parkeerareaal. Ook het aantal naheffingen is lager uitgekomen dan begroot. De verwachting was dat de uitbreiding van Laak zou zorgen voor een algehele stijging van de productiviteit. In eerste instantie vond die stijging over de gehele uitvoering van de parkeercontroles niet plaats. Er wordt nu gestuurd op een algehele verhoging van de productiviteit. De controleurs zijn meer uren feitelijk op straat en controleren meer auto's. Dit resulteert uiteindelijk in een groei van het aantal naheffingsaanslagen.

Financiële kengetallen:

Baten Parkeren (x € 1.000,-)	Realisatie 2013	Realisatie 2014	Begroting 2014	Vershil Real./Begr.
Baten Parkeerautomaten	16.052	15.022	24.236	-9.214
Baten Betalen met mobiele telefoon	7.436	8.850		8.850
Baten terreinen	998	1.062		1.062
Baten Vergunningen Parkeren	8.175	9.288	10.490	-1.202
Baten Naheffingen (Parkeerboetes)	6.597	7.213	8.291	-1.078
Baten Wegslepen en Wielklem	452	386	654	-268
Batenm Gehandicapten plaats/kaart		142	8	134
Overig			639	-639
Totaal baten	39.710	41.963	44.318	-2.355

Niet-financiële verantwoording**Niet Financiële kengetallen**

	Realisatie 2013	Realisatie 2014	Begroting 2014
Aantal betalingen Parkeerautomaat	6.553.000	5.129.000	n.v.t
Aantal betalingen met Mobiele telefoon	2.974.000	3.540.000	n.v.t
Aantal vergunningen 1e auto	66.894	74.855	n.v.t
Aantal vergunningen 2e auto (of meer)	5.059	5.515	n.v.t
Aantal Naheffingen (Parkeerboetes)	151.509	153.915	170.000
Aantal Weggesleept	1.108	732	1.100
Aantal Wielklem aangebracht	534	641	n.v.t.

Aantal vergunningen 2e auto (of meer)

	2011	2012	2013	2014
Aantal	4.919	5.239	5.050	5.515

3.4 Relevante thema's financieel beheer

(die uit o.a. de 2^e hardclosure en uit de Rekeningencommissie als vraagpunt zijn geformuleerd)

In de 2de Hard closure is het financieel beheer bij de gemeentelijke diensten beoordeeld. Het financieel beheer van alle diensten was op orde. Wel waren er in sommige gevallen (kleine) administratieve achterstanden. Hierover rapporteren wij, op dienstniveau, in deze paragraaf. Daarnaast gaan we in op relevante thema's die aan bod zijn gekomen tijdens behandeling in de Rekeningencommissie.

(Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheidsprojecten)

- *PMS Ooievaarspassen*: het programma 'Kinderen doen mee' kan nog niet op het Pas Management Systeem (PMS) worden aangesloten. Daarom worden de facturen nog handmatig verstuurd. De verwachting is dat vóór juli 2015 het programma wel op het PMS is aangesloten.
- *Persoonsgebonden budget (PGB)*: de in 2013 ingezette toets op verstrekte huishoudelijke verzorging middelen is in 2014 verder voortgezet. Nagenoeg alle cliënten zijn gecontroleerd op verantwoording en besteding van PGB-HV-middelen. Bij de cliënten die niet reageerden, is de lopende verstrekking stopgezet. Naar aanleiding daarvan hebben cliënten alsnog gegevens aangeleverd, die dan zijn beoordeeld op rechtmatige besteding. Dit heeft geleid tot ca. € 0,6 mln. hogere terugvordering t.o.v. de jaarrekening 2013.
- *Registratiesysteem re-integratie contracten Raak*: afgelopen jaren zijn er veel verbeteringen doorgevoerd om de registratie in Raak verder te verbeteren. Bij de jaarrekening 2013 bleken deze inspanningen ook effectief. Desondanks was het dit jaar toch nodig wederom een project op te starten om Raak op te schonen en de geschoonde situatie nu duurzaam te borgen. Aan een faciliterende webtool hiervoor wordt gewerkt, maar de invoering hiervan heeft vertraging opgelopen.
- *Inrichting administratieve systemen en processen*: SZW heeft een structuur voor sturing, beheersing en operationalisering van haar administratieve organisatie en systemen. Binnen deze

structuur dragen gespecialiseerde afdelingen vanuit hun expertise bij aan een optimale inrichting en functioneren van de administratieve processen en systemen. De beheersing en evaluatie van de administratieve processen en interne controles, wordt structureel ondersteund door managementinformatie en informatietechnologie. Daarnaast heeft de afdeling Interne Auditing met betrekking tot deze structuur een adviserende en controlerende rol.

- SZW heeft i.s.m met de BSD/ConcernBedrijfsvoering een doelen- en risicokaart ontwikkeld voor de nieuwe taken WMO 2015. Een expliciete koppeling wordt gemaakt tussen doelstellingen, succesfactoren, risico's en beheersmaatregelen. Daarmee is een instrument in handen voor proactief risicomanagement mede gericht op succesvolle transitie en transformatie in het sociale domein.
- De Rekeningencommissie heeft in 2014 gevraagd hoe de omvang van oninbare vorderingen op bijstandsccliënten zich verhoudt tot de G4. Eerder heeft de rekeningencommissie gevraagd om de omvang van oninbare vorderingen op bijstandsklanten van Den Haag te vergelijken met de G4-gemeenten.

In het overzicht hieronder worden de relevante gegevens van Den Haag vergeleken met het gemiddelde van de G4. De getoonde cijfers betreffen 2013, omdat de cijfers 2014 nog niet definitief zijn vastgesteld.

2013	buiglasten	vorderingen	waarvan dubieus	Dubieus/ vorderingen	Dubieus/ buiglasten
Bedragen in € mln.					
Den Haag	331,1	47,7	38,8	81,4%	11,7%
Gemiddelde	403,0	81,8	53,8	65,8%	13,4%

De BUIG-lasten zijn alle bijstandsgelateerde lasten die in 2013 gemaakt zijn. De vorderingen zijn de openstaande vorderingen op bijstandsklanten. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de oorsprong van de vorderingen ook vóór 2013 kan liggen. De ouderdom van de vorderingen wordt mede bepaald door de lage terugbetaalcapaciteit van de bijstandsklanten. Van de vorderingen wordt een deel aangemerkt als dubieus, wat wil zeggen dat het niet zeker is dat dit deel van de vorderingen daadwerkelijk betaald (of geïnd) zal worden.

Den Haag heeft in vergelijking met het gemiddelde van de G4 een hoog percentage dubieus t.o.v. de totale vorderingen. Den Haag legt bij het toepassen van de verslaggevingsregels de nadruk op het voorzichtigheidsprincipe, om te voorkomen dat de cijfers te gunstig worden gepresenteerd. SZW heeft in 2014 in samenwerking met de GAD het berekeningsmodel voor de omvang van het dubieuze deel enigszins aangepast.

Het dubieuze deel van de vorderingen ten opzichte van de BUIG-lasten is bij Den Haag juist laag. Den Haag heeft namelijk haar aanvraag- en handhavingsproces voor een uitkering relatief effectief ingericht, waardoor de kans op het onterecht verstrekken van een uitkering kleiner is.

(Dienst Publiekzaken)

- *Het financieel beheer* van DPZ heeft de afgelopen twee jaar veel extra aandacht gekregen. DPZ is in 2013 gestart met een verbetertraject. Gedurende het jaar 2013 werd geconstateerd dat het financieel beheer zich verbeterde. De kwaliteit van de jaarrekening was toereikend bevonden en de door de Rekeningencommissie benoemde aandachtspunten waren naar tevredenheid afgewikkeld. Door de voormalige dienstonderdelen Dienst Openbare Bibliotheek (DOB) en het Haags Gemeente Archief (HGA) te integreren, heeft een verdere kwaliteitsslag plaatsgevonden van het inkoopproces, projectbeheer en managementrapportages en is de P&C-cyclus binnen DPZ verder geoptimaliseerd. In 2015 zal, waar nodig, op deze onderdelen een verdere verfijning en afstemming plaatsvinden.
- *Financiële knelpunten*: door het verbeterd financieel beheer heeft DPZ ook een beter inzicht gekregen in de eigen financiële positie. Hieruit komt naar voren dat DPZ kampt met enkele

structurele financiële knelpunten (o.a. de verlenging van de geldigheidsduur van paspoorten). Daarom heeft DPZ een plan van aanpak opgesteld, met als doel deze knelpunten structureel op te lossen (meerjarig traject) .

(Bestuursdienst)

- De *openstaande afrekeningen* van subsidies zijn na forse inhaalslagen in 2013 en 2014 nu conform de uitvoering van het subsidiebeleid en vertonen geen achterstanden meer. In de tweede helft van 2014 is gestart met het overdragen van de uitvoering van het subsidieproces aan het bij OCW ingestelde Centrale Subsidiebureau. Verwacht wordt dat er sprake zal zijn van enige overgangstijd voordat dit volledig is afgerond.
- *Overgangsregeling Functioneel Leefijdsontslag (FLO) Brandweer*: de gemeente is verantwoordelijk voor de (financiële) verplichtingen die voortvloeien uit de overgangsregeling FLO voor het voormalig personeel van de Brandweer, dat bij de overdracht van de Brandweer naar de Veiligheidsregio Haaglanden (VRH) is overgegaan. Vanuit die voorzieningen vergoedt de gemeente o.a. de kosten van de uitvoering van de overgangsregeling aan de VRH. De regeling loopt door tot 2045. De omvang van de totale financiële verplichting bedraagt ultimo 2014 € 63.700. Deze financiële verplichting wordt opgevangen via een combinatie van een structureel budget bij de BSD en met een bedrag in de voorziening overgangsregeling FLO Brandweer. Doorrekeningen per ultimo 2014 laten zien dat deze combinatie voldoende dekking biedt voor de looptijd van de regeling. In de jaarrekening 2013 is melding gemaakt van een lopende juridische procedure tussen de gemeente en voormalig personeel van de Brandweer vanwege, volgens de gemeente, te hoge uitkeringen die worden gedaan aan het voormalig Brandweerpersoneel bij de uitvoering van de overgangsregeling FLO.
- *Liquidatie Stadsgewest Haaglanden*: met de afschaffing van de WGR plus per 2015 is de MRDH geboren. Het Stadsgewest Haaglanden is nu in de fase van liquidatie. Voormalig personeel van het Stadsgewest Haaglanden dat niet zal instromen bij de MRDH is verdeeld over de in het stadsgewest deelnemende gemeenten. Ook bij de gemeente Den Haag heeft dit tot instroom van personeel geleid. Dit is al in 2014 begonnen. Het voormalig personeel van Haaglanden wordt begeleid naar andere functies. De extra kosten die dit met zich meebrengt worden opgevangen via het budget dat beschikbaar was voor de bijdrage aan het Stadsgewest Haaglanden. Dit naast de bijdrage aan de MRDH die is ingegaan vanaf januari 2015.
- *Eerdere aandachtspunten*: de rekeningencommissie heeft aandacht gevraagd voor het verbeteren van de risicoparagraaf bij de diensten. Voor de BSD zijn geen risico's meer genoemd in 2014 vanwege de nu gerealiseerde 100% dekking van de toekomstige verplichtingen voor ex-bestuurders volgens de meest recente opgave van Loyalis. Bij de jaarrekening 2014 is hieraan bijzondere aandacht besteed door de BSD, zo zijn onder meer de balansposten materiele vaste activa en overige schulden beter toegelicht. Voor het gebruik van de dienstauto's door het college heeft de GAD aanbevolen om daar zelf interne controle op uit te oefenen. Dat is door de BSD opgepakt. De rittenstaten zijn naast de agenda's van de collegeleden gelegd (steekproefsgewijs) en dit heeft geen bijzonderheden opgeleverd.

(Raadsorganisatie)

- Over de uitvoering van de aanbestedingsrichtlijn, is een beperkte afwijking te melden. In 2013 is een opdracht verstrekt aan een leverancier die niet meervoudig onderhands is aanbesteed, terwijl dat wel had moeten. Het gaat hier om een opdracht van € 67 voor de organisatie van de verkiezingsnacht van de gemeenteraadsverkiezingen 2014.

(Haeghe Groep)

- *Positionering HGR*: in het najaar van 2014 is de business case van begin 2014 verder uitgewerkt in een position paper voor gemeentesecretaris en wethouder SWWS. Er is voor gezorgd dat dit paper een heldere en door het voltallige management van de HGR gedeelde missie en visie uitdraagt, die richting geeft aan de positionering van de HGR binnen het gemeentelijk bestel. Ook toonde het dagelijks bestuur van de OR een positieve grondhouding t.a.v. de voorstellen van de directie over de positionering van de HGR nu en in de toekomst.

(Dienst Stedelijke Ontwikkeling)

- Ter voorbereiding op de jaarrekening heeft DSO gedurende het jaar 2014 twee hard closures van de administratie uitgevoerd. De focus lag daarbij vooral op het fine tunen van eerder doorgevoerde verbeteringen in de processen. De conclusie van de accountantsdienst bij de beide hard closures was dat de financiën van DSO op orde zijn en dat de administratie voldoende actueel, volledig en juist is.

(Dienst Stadbeheer)

- *Reserve Parkeren*: de Rekeningencommissie houdt sinds jaren de reserve Parkeren in de gaten, omdat die reserve als gevolg van de jaarlijks begrote toevoegingen en stijgende parkeeropbrengsten blijft groeien. De stand van de reserve op 31-12-2013 was € 12,6 mln. In 2014 was een dotatie van € 6,8 mln. begroot, namelijk Parkeren in Woongebieden (PiW) (€ 4,5 mln.), Fietsparkeren (€ 2,2 mln.) en het voordeel parkeergarage Nieuwersluisstraat (€ 0,2 mln.). Deze dotaties zijn gerealiseerd. In 2014 is € 12,6 mln. onttrokken. De belangrijkste onderwerpen waren:
 - de vrijval op grond van het coalitieakkoord ter grootte van € 7,5 mln.;
 - de onttrekking Parkeren in Woongebieden (€ 4,32 mln.). Er zijn hiervoor in 2014 circa 460 extra parkeerplaatsen gerealiseerd in de Vruchtenbuurt, het Laakkwartier Oost, Oud Leyenburg, de Schilderswijk West, de Suezkade, de Noordpolderkade en de Boendalestraat (RIS 245787). De voorbereiding van Parkeren in Woongebieden 2e tranche (RIS 269544) is in 2014 gestart, tot een onttrekking heeft dat nog niet geleid (€ 0,73 mln.).

Het eindsaldo van de reserve op 31 december 2014 bedroeg € 6,86 mln. Dit bedrag is grotendeels benodigd voor de in het coalitieakkoord opgenomen halvering van het tarief van de tweede parkeervergunning, de pilot gratis kortdurend parkeren in winkelstraten en de uitvoering van diverse projecten, waaronder Parkeren in Woongebieden.

- *Voorziening afvalstoffenheffing*: sinds een aantal jaren neemt deze egalisatievoorziening in omvang toe. De middelen in deze voorziening mogen niet vrijvallen ten bate van andere bestedingen: het is immers geld van de burgers, bedoeld ter egalisatie van schommelingen in resultaten. Eind 2014 staat de voorziening op € 18,2 miljoen. De maatregelen die vorig jaar zijn genomen om de voorziening terug te brengen, zijn 1) de tarieven afvalstoffenheffing in 2014 zijn met 1 procent verlaagd, 2) voor 2015 en 2016 is besloten dat de tarieven niet aangepast worden aan de inflatie, 3) in 2016 en 2017 worden 1.000 extra ORAC's aangelegd in de stad uit o.a. deze middelen.
- *Monitoring en realisatie van infrastructuur projecten*: in 2013 is de financiële functie gereorganiseerd. Hierbij zijn taken rond beheer en beheersing van de projecten geconcentreerd in een centrale afdeling projecten. Sinds die tijd verzorgt deze afdeling de financiële projectcontrol. Per kwartaal wordt een rapportage opgesteld over de voortgang van alle projecten. Naast deze kwartaalrapportage worden er voor de 5 grootste projecten afzonderlijke periodieke voortgangsrapportages opgesteld met vergaande operationele en uitvoeringsinformatie (Rotterdamsebaan, Neherkade, Netwerk RandstadRail, Haags Startstation Erasmuslijn en VAB/Veenkade). Drie keer per jaar wordt de raad op de hoogte gesteld van de stand van zaken van de projecten, namelijk in de programmabegroting, in het halfjaarbericht en in de programmarekening.

- *Veegbedrijf*: de stad wordt op een hogere kwaliteitsniveau geveegd (cijfer 8). Doelstelling is om het kwaliteitsniveau op straat te continueren. Dit wil het college bereiken door alle veegwerkzaamheden onder één regie te brengen. De uitvoering van de werkzaamheden worden gecoördineerd door het Haags Veegbedrijf. Om minder partijen in de stad te hebben die schoonmaakwerkzaamheden verrichten, is het de bedoeling om HWB/PT (Haags Werkbedrijf/Publieke Taken) onder te brengen bij de Heaghe Groep. Dit wordt verder uitgewerkt in 2015. Vooruitlopend op deze ontwikkelingen is er in 2017 al een besparing ingeboekt van € 1,3 mln. De 400 leerwerkbanen worden beëindigd. Hier komen garantiebanen voor in de plaats. Op dit moment is het precieze aantal nog niet helder. Op de reguliere momenten (begroting, halfjaarbericht en programmarekening) zal de Raad hierover worden geïnformeerd.

4. Projecten

In dit hoofdstuk staat de verantwoording van projecten centraal. Allereerst wordt in paragraaf 4.1 informatie gegeven over projectverantwoording in de programmarekening. Paragraaf 4.2 geeft een samenvatting van de ontwikkelingen op de grootste projecten van de gemeente. In paragraaf 4.3 staat de financiële ontwikkeling van investeringsprojecten (MIP) centraal. Het hoofdstuk sluit af met uitputting op de Reserve Grote Projecten.

4.1 Projectverantwoording in de programmarekening

Een project is “een geheel van activiteiten waarbij het gaat om het realiseren van iets nieuws voor een duidelijke opdrachtgever binnen duidelijke financiële, beleidsmatige, tijdgebonden en technische kaders”. Voor de verantwoording kennen we twee type projecten die we afzonderlijk verantwoorden: investeringsprojecten en grondexploitaties. Soms is de gemeente deelnemer in een partij die zelfstandig een project uitvoert. Investeringsprojecten of grondexploitaties bij verbonden partijen worden eveneens apart verantwoord. Dit leidt tot de volgende drie categorieën:

Investeringsprojecten

Investeringsprojecten betreffen uitgaven voor een goed of object met een gebruiksduur langer dan een jaar, zoals een gebouw of een tunnel. Het nut van een investering is meerjarig en daarom worden ook de lasten van een investering meerjarig verrekend. Investeringsprojecten worden als bezit geactiveerd op de balans. De lasten (afschrijving en rente) worden jaarlijks op de exploitatie genomen.

- In de verantwoording van het Meerjareninvesteringsprogramma MIP (paragraaf 4.3) geven we de financiële ontwikkeling op investeringsprojecten van minimaal € 2,5 mln. weer. Bijlage 10 beschrijft specifieke voortgangsinformatie en de planning van deze projecten.

Grondexploitaties

Een grondexploitatie betreft de begroting van het productieproces van bouw- en woonrijpe grond. Een grondexploitatie wordt afgesloten op het moment dat gronden worden uitgegeven.

- In de paragraaf grondbeleid (paragraaf 6.8) geven we inzicht in de belangrijkste ontwikkelingen rond het gevoerde grondbeleid (grondexploitaties) in 2014. Bijlage 14 geeft per grondexploitatie een specificatie van de financiële ontwikkelingen.

Verbonden partijen met een projectmatig karakter

Verbonden partijen zijn partijen waarmee de gemeente een bestuurlijke relatie onderhoudt en waarin zij tevens een financieel belang heeft. Enkele verbonden partijen hebben een projectmatig karakter, zoals de publiek private samenwerking Vroondaal. Hier neemt de gemeente deel in een grondexploitatie.

- In de paragraaf verbonden partijen (paragraaf 6.9) wordt voortgangsinformatie gegeven over beleidsmatige en financiële ontwikkelingen verbonden partijen. Sommige verbonden partijen hebben een projectmatig karakter.

Naast de verschillende plaatsen waar de specifieke projectcategorieën worden verantwoord, komen de projecten ook elders aan bod in de programmarekening. In de beleidsverantwoording wordt toelichting gegeven per beleidsprogramma, hierbij komen ook de desbetreffende projecten aan bod. In paragraaf 4.4 wordt gerapporteerd over de uitputting van de Reserve Grote Projecten. Dit is een belangrijke dekkingsbron voor projecten. Bijlage 12 van de programmarekening “GRIP op grote projecten” geeft een integrale en uitgebreide projectrapportage over de grote projecten die de raad hiertoe heeft aangewezen. GRIP-projecten betreffen zowel investeringsprojecten, grondexploitaties als deelnemingen met een projectmatig karakter.

4.2 Samenvatting voortgang grootste projecten

In de vorige paragraaf is toegelicht hoe en waar verantwoording van projecten plaatsvindt in de programmarekening. Deze paragraaf biedt een samenvatting van de verantwoordingsinformatie voor de grootste projecten die de gemeente voert. Dit zijn:

- door de raad aangewezen GRIP-projecten waarvan de nog te realiseren omzet groter is dan € 25 mln.; en
- investeringsprojecten waar meer dan € 25 mln. gemeentelijk investeringsvolume resteert.

Dit leidt tot het volgende overzicht met tien projecten. Deze projecten bevatten meer dan 70% van het nog te realiseren gemeentelijke investeringsvolume in het meerjareninvesteringsprogramma (MIP) meer dan 60% van de verwachte omzet op gemeentelijke grondexploitaties en meer dan 50% van het gemeentelijke aandeel van verbonden partijen met grondexploitatie.

Investeringsprojecten

Infrastructuurproject Rotterdamsebaan

	<i>Jaarrekening 2014</i>	<i>Juni 2014 (IpSO)</i>	<i>Jaarrekening 2013</i>
Uitvoeringsbudget	€ 635 mln.	€ 565 mln.	€ 565 mln.
Planrealisatie	8%	6 %	5%
Risicoprofiel	€ 40 mln.	€ 40 mln.	€ 19 mln.
Bestuurlijke besluitvorming	● Groen	● Groen	● Groen
Uitvoeringskrediet	● Groen	● Groen	● Groen
Planning	● Oranje	● Oranje	● Oranje
Kosten- en dekkingsraming	● Groen	● Groen	● Groen
Risico-ontwikkeling	● Oranje	● Oranje	● Oranje

- Ter voorbereiding op de aanleg van de Rotterdamsebaan zijn het afgelopen jaar o.a. kabels en leidingen verlegd en wegen en fietspaden in de Binckhorst aangepast. Het betreft onder andere de aanpassing van de Regulusweg. Met diverse perceeleigenaren is minnelijke overeenstemming over verwerving van vastgoed bereikt. De activiteiten in deze fase van het project verlopen volgens planning.
- Het Voorlopig Ontwerp Molenvlietpark is vastgesteld. Dit ontwerp betreft de inpassing van de Rotterdamsebaan in de Vlietzone en de realisatie van een calamiteitenberging op verzoek van het Hoogheemraadschap van Delfland.
- Het aanbestedingsproces voor het hoofdcontract voor de Rotterdamsebaan is in 2014 gestart. Dialooggesprekken met consortia vinden plaats. Gunning van het hoofdcontract zal in de tweede helft van 2015 plaatsvinden.
- In 2014 zijn het uitvoeringsbudget en het risicoprofiel van het project bijgesteld. Aan het gerapporteerde uitvoeringsbudget is het vastgoedverwervingsbudget toegevoegd dat bij de dienst Stedelijke Ontwikkeling is ondergebracht. Hiernaast zijn de bijdragen van de diverse financiers (rijk, regio en gemeente) geïndexeerd. In de geheime bijlage van de GRIP-rapportage wordt inzicht gegeven in de ontwikkeling van het risicoprofiel, de beheersing van de risico's en het projectbudget voor onvoorziene kosten.
- Een uitgebreide rapportage wordt gegeven in de bijlage GRIP op grote projecten.

Infrastructuurproject Neherkade

- In 2013 heeft de Raad het uitvoeringsbesluit Neherkade vastgesteld en het krediet ter beschikking gesteld (€ 80 mln.).
- In 2014 is de onderdoorgang Leeghwaterplein gerealiseerd en is het bovenliggende tramspoor aangelegd. Verder zijn de insteekhavens Fokkerhaven en Poolsterhaven uitgegraven en voor

waterbergingen beschikbaar gekomen. Ook is het fietspad Laakweg / parkgedeelte gereed gekomen in 2014, met uitzondering van de vergroening spoorbaan en plantwerkzaamheden.

- De oplevering van het project is gepland in het laatste kwartaal van 2015.

Investerings- en grondexploitatiecomponent

- In 2014 zijn dertien nieuwe of uitgebreide scholen opgeleverd. De Montessorischolen aan de Abeelstraat, Cederstraat en de Utenbroekstraat, de Prof. Mr. A. Anemaschool aan de Eindstede, De Poort aan de 2e Sweelinkstraat, de O.G. Heldringschool aan het IJsvogelplein, de Benoordenhoutschool aan de Dreiholtzstraat, de Vlierboomschool aan de Vlierboomstraat, de Petrus Dondersschool en de Erasmusschool aan de Ambachtsgaarde (brede buurtschool plus Vrederust), De Wissel aan de Steenwijklaan, De Vrije School aan de Waalsdorperweg en Balans aan het Klaverveld.
- Negen projecten zijn in aanbouw genomen of nog in uitvoering, te weten de Nutsschool aan de Woonstede, de Willemsparkschool aan de Cantaloupenburg/Frederikstraat, de Jan van Nassauschool aan de Zaanstraat (brede buurtschool plus Rivierenbuurt), De Kleine wereld en Cor Emous afdeling speciaal onderwijs aan de Van Ruysbroekstraat (brede buurtschool plus Moerwijk), Zandvliet aan de Bezuidenhoutseweg, het Edith Stein College aan het Louis Couperusplein, de 1e Nederlandse Buitenschool aan de Doorniksestraat en Maris Kijkduin aan de Landréstraat.
- Met de nieuwbouw van de scholen worden eventueel voorschool/peuterspeelzalen, ruimtes voor kinderopvang en ruimtes voor multifunctioneel gebruik meegebouwd. Bij circa 50 scholen worden nu plannen gemaakt of uitgevoerd voor zulke ruimtes.
- In 2014 is voor € 41 mln. geïnvesteerd. De investeringen in onderwijshuisvesting waren in 2014 € 13 mln. hoger dan geraamd. Uitgaven zijn eerder gerealiseerd dan begroot. Sommige projecten zijn eerder gestart; schoolbesturen declareren sneller wegens minder goede kaspositie dan vroeger en een snellere start is mogelijk door gunstige aanbestedingen. In 2015 tot en met 2018 resteert een gemeentelijk investeringsvolume van € 169 mln.

Gebiedsontwikkeling (projecten met investerings- en grondexploitatiecomponent)

Spuikwartier

In het coalitieakkoord 2014-2018 is afgesproken dat, ter vervanging van het plan Spuiforum, een nieuw plan wordt gemaakt voor een integrale gebiedsontwikkeling tussen Spui, Turfmarkt, verlengde Nieuwe Haven en Schedeldoekshaven. Een uitgebreide voortgangsrapportage is opgenomen in bijlage 12 GRIP op grote projecten.

Spuikwartier, gebouwontwikkeling (investeringsproject)

	<i>Jaarrekening 2014</i>	<i>Halfjaar 2014</i>	<i>Jaarrekening 2013</i>
Prognose	€ 177 mln.	-	-
Gemaakte kosten	€ 1 mln. (excl. Zuiderstrandtheater)	-	-
Risicoprofiel	Hoog	-	-

- De gemeenteraad heeft in november 2014 de kaders en kredietaanvraag gebiedsontwikkeling Spuikwartier vastgesteld (RIS 276520).
- De selectiefase van de aanbesteding is in december afgerond. Dit heeft geleid tot de selectie van drie consortia die worden uitgenodigd deel te nemen aan de dialoog- en gunningsfase van de integrale aanbesteding van het Onderwijs- en Cultuurcomplex in het Spuikwartier. Dit betreffen de volgende consortia: Combinatie Boele & Van Eesteren/Visser & Smit Bouw, Heijmans Vastgoed en Team Spui (RIS 279940). Gunning van het project en presentatie door het winnende consortium vinden in augustus/september 2015 plaats.

Spuikwartier, grondexploitatie

	<i>Jaarrekening 2014</i>	<i>Halfjaar 2014</i>	<i>Jaarrekening 2013</i>
Totaal omzet (kosten en opbrengsten)	€ 76 mln.	-	-
Planrealisatie	2%	-	-
Plansaldo (op eindwaarde)	€ 1 mln. POS	-	-
Risicoprofiel	Hoog	-	-

- Voor de gebiedsontwikkeling Spuikwartier is in het najaar van 2014 een geïntegreerde nieuwe grondexploitatie opgesteld die verder zal gaan onder de naam Spuikwartier en zal bestaan uit het cultuurcomplex en woon-, horeca- en winkelfuncties. Deze vervangt de grondexploitatie Spuiforum.
- Het saldo van de grondexploitatie is na vaststelling met € 0,1 mln. verbeterd. De betaling van kosten van asbestsanering vindt namelijk later plaats dan begroot waardoor minder rente hoeft te worden betaald.

Sportcampus Zuiderpark

Sportcampus, gebouwontwikkeling (investeringsproject)

	<i>Jaarrekening 2014</i>	<i>Halfjaar 2014</i>	<i>Jaarrekening 2013</i>
Prognose	€ 50 mln.	€ 50 mln.	€ 50 mln.
Planrealisatie	17%	3 %	1 %
Risicoprofiel	Laag	Laag	Laag

- Het definitieve ontwerp en de investeringsraming voor het gebouw zijn in 2014 vastgesteld. Hierbij is ook een oplossing voor het fietsparkeren op piekomenten meegenomen (naar aanleiding van een motie in de gemeenteraad op 19 december 2013).
- In december 2014 is de bouw van de sportcampus, na een aanbestedingstraject, aan de combinatie Ballast Nedam/Kuijpers gegund.
- De bouw start in maart 2015. De planning is dat de Sportcampus in september 2016 wordt opgeleverd.
- In 2014 is € 7 mln. minder geactiveerd in het Meerjareninvesteringsprogramma (MIP) dan begroot. Start bouw was verwacht in het vierde kwartaal 2014. De planning in de bestekfase was te krap om een bestek met voldoende kwaliteit in de markt te zetten. Omdat een goed bestek financiële risico's beperkt, is de planning bijgesteld.
- Een uitgebreide voortgangsrapportage is opgenomen in de bijlage 12 GRIP op grote projecten.

Sportcampus, grondexploitatie

	<i>Jaarrekening 2014</i>	<i>Halfjaar 2014</i>	<i>Jaarrekening 2013</i>
Totaal omzet (kosten en opbrengsten)	€ 21 mln.	€ 18 mln.	€ 18 mln.
Planrealisatie	50 %	16 %	8 %
Plansaldo (op eindwaarde)	€ 5 mln. NEG	€ 4 mln. NEG	€ 4 mln. NEG
Risicoprofiel	Laag	Laag	Laag

- Het bouwrijp maken van de locatie is afgerond in november 2014 en het bouwperceel is opgeleverd.
- Het definitieve ontwerp voor de openbare ruimte is vastgesteld in het najaar van 2014 en wordt voorbereid voor een aanbesteding. De werkzaamheden voor het woonrijp maken lopen door tot in 2017 (na oplevering van het gebouw)
- Het plansaldo is in 2014 € 0,4 mln. op eindwaarde verslechterd. Dit is het gevolg van ondermeer extra kosten bij het bouwrijp maken en doordat de einddatum van de grondexploitatie is bijgesteld van 2016 naar 2017 verslechtert de kasstroom van het project. dit verklaart het grootste deel van de kostenstijging.
- Een uitgebreide voortgangsrapportage is opgenomen in de bijlage 12 GRIP op grote projecten.

Grondexploitaties

Grondexploitatie Den Haag Nieuw Centraal

	<i>Jaarrekening 2014</i>	<i>Halfjaar 2014</i>	<i>Jaarrekening 2013</i>
Totaal omzet (kosten en opbrengsten)	€ 276 mln.	€ 277 mln.	€ 281 mln.
Planrealisatie	78 %	77 %	76 %
Plansaldo (op eindwaarde)	€ 2 mln. POS	€ 1 mln. NEG	€ 6 mln. NEG
Risicoprofiel	Hoog	Hoog	Hoog

- De verbouwing van de stationshal is zo goed als afgerond. NS is nog bezig met de nieuwbouw van het winkelgedeelte. Ook is een aanvang gemaakt met de aanleg van het nieuwe eindstation voor de RandstadRail naar Rotterdam boven het busplatform (investeringsproject Haags Startstation Erasmuslijn; geen onderdeel van de grondexploitatie)
- De openbare ruimte tussen New Babylon en de Leidse Universiteit is in 2014 definitief ingericht, de inrichting van het Anna van Buerenplein wordt medio 2015 afgerond.
- Het plansaldo van het project is na het halfjaarbericht verbeterd als gevolg van een aanbestedingsvoordeel en een langere verhuur van een bouwterrein. De verbeteringen op het plansaldo in de eerste helft van 2014 hebben vooral betrekking op het “Haagse Loper”-ontwerp voor de openbare ruimte in het gebied. Dit is goedkoper dan het oorspronkelijke ontwerp. Het ontstane voordeel is vooral ingezet om het tekort voor het deel van de Haagse Loper buiten deze grondexploitatie te financieren.
- Eind 2014 heeft het college nieuwe uitgangspunten voor het Koningin Julianaplein geformuleerd die in 2015 nader uitgewerkt zullen worden (herziening grondexploitatie). Onderdeel van de planvorming is de bouw van een ondergrondse fietsenstalling voor ca. 10.000 fietsen en een aangepaste gronduitgifte zonder kantorenprogramma.
- Een uitgebreide voortgangsrapportage is opgenomen in de bijlage 12 GRIP op grote projecten.

Grondexploitatie Scheveningen Haven

	<i>Jaarrekening 2014</i>	<i>Juni 2014 (IpSO)</i>	<i>Jaarrekening 2013</i>
Totaal omzet (kosten en opbrengsten)	€ 135 mln.	€ 133 mln.	€ 133 mln.
Planrealisatie	13 %	12 %	11 %
Plansaldo (op eindwaarde)	€ 25 mln. NEG	€ 23 mln. NEG	€ 23 mln. NEG
Risicoprofiel	Hoog	Hoog	Gemiddeld

- In de Scheveningse haven is met het oog op de ontwikkelingen op het Norfolkterrein gestart met de voorbereidende werkzaamheden voor de vervanging van de damwand in de 3e haven en de renovatie wanden van de Pijp.
- Het gronduitgifteprogramma voor woningblokken 7 en 8 is bijgesteld. Er worden even veel woningen gebouwd als gepland, maar meer sociale huurwoningen en middeldure koopwoningen en minder dure woningen.
- Het bouwrijp maken en de bouw van deelgebieden 4c en 10 starten in 2015.
- De verslechtering van het plansaldo in 2014 hangt samen met lagere grondopbrengsten en hogere kosten. De daling van grondopbrengsten is het gevolg van plankaderwijzigingen (waarover bestuurlijk is besloten). De stijging van de kosten wordt veroorzaakt door het realiseren van het Zuiderstrandtheater (gedekt middels de besluitvorming over de gebiedsontwikkeling Spuikwartier), extra apparaatskosten als gevolg van de werkzaamheden voor de procedure van het bestemmingsplan bij de Raad van State en door kosten voor mitigerende maatregelen in het kader van Natura 2000.
- Een uitgebreide voortgangsrapportage is opgenomen in de bijlage 12 GRIP op grote projecten.

Grondexploitatie A12-zone

	Jaarrekening 2014	Juni 2014 (IpSO)	Jaarrekening 2013
Totaal omzet (kosten en opbrengsten)	€ 213 mln.	€ 214 mln.	€ 214 mln.
Planrealisatie	79%	76 %	75%
Plansaldo (op eindwaarde)	€ 10 mln. NEG	€ 13 mln. NEG	€ 13 mln. NEG
Risicoprofiel	Hoog	Hoog	Hoog

- De A12-zone bestaat uit vier ontwikkellocaties en een hoofdplanstructuur voor de ontsluiting van het gebied. In 2014 is de eerste fase van de hoofdplanstructuur afgerond. De tweede fase is aangelegd en wordt begin 2015 afgerond met het planten van bomen. De Fregatsinel, een locatie voor kleinschalig opdrachtgeverschap, is in 2014 op de markt gekomen. Inmiddels zijn 17 van de 22 kavels uitgegeven.
- Het plansaldo is in 2014 verbeterd. Dit is voornamelijk het gevolg op meevallers op de hoofdplanstructuur. Op basis van uitwerking van het definitief ontwerp van de tweede fase en de groenvoorzieningen is de raming voor deze werken fiks verlaagd en er is een aanbestedingsvoorstel behaald. Tenslotte is de looptijd van het plan verkort, hierdoor worden minder plankosten en kosten voor tijdelijk beheer verwacht.

Grondexploitatie Laakhaven West

	Jaarrekening 2014	Juni 2014 (IpSO)	Jaarrekening 2013
Totaal omzet (kosten en opbrengsten)	€ 82 mln.	€ 79 mln.	€ 78 mln.
Planrealisatie	64 %	58 %	57%
Plansaldo (op eindwaarde)	€ 50 mln. NEG	€ 47 mln. NEG	€ 47 mln. NEG
Risicoprofiel	Laag	Gemiddeld	Laag

- De Calandtower met 104 woningen is opgeleverd, een appartementencomplex met supermarkt aan de Waldorpstraat is in aanbouw. De bouw van de eerste Mandir (hindoeïstisch gebedshuis) is in 2014 gestart. De grond voor het wooncomplex White Nile met 66 huurappartementen is uitgegeven. De eerste bouwwerken in het kader van kleinschalig opdrachtgeverschap zijn in aanbouw (alle kavels eerste en tweede tranche van kleinschalig opdrachtgeverschap zijn geleverd)
- De verslechtering van het plansaldo in het afgelopen halfjaar is voornamelijk het gevolg van problematiek rondom de te plaatsen damwand in de spoorzone (deze damwand is nodig om te kunnen bouwen). Het eerste ontwerp bleek te licht, een zwaarder ontwerp is in uitvoering genomen. Dit heeft tot meerkosten geleid. De damwand zelf is duurder geworden, extra plan- en ontwerpkosten zijn gemaakt en een schadevergoeding is uitgekeerd omdat de grond niet conform afspraak geleverd kon worden.

Verbonden partijen

PPS Vroondaal (grondexploitatie)

	Jaarrekening 2014 ¹	Juni 2014 (IpSO)	Jaarrekening 2013
Totaal omzet (kosten en opbrengsten)	€ 672 mln.	€ 672 mln.	€ 687 mln.
Planrealisatie	39 %	39 %	38 %
Plansaldo (op eindwaarde)	€ 2 mln. POS	€ 2 mln. POS	€ 1 mln. POS
Risicoprofiel	Hoog	Hoog	Hoog

- De gemeente Den Haag participeert voor 50% in deze grondexploitatie. Het is een samenwerking met Bouwfonds en Synchron.

¹ De grondexploitatie voor Vroondaal wordt elk voorjaar vastgesteld door de Raad van Commissarissen voor Vroondaal. Financiële gegevens betreffen daarom de stand grondexploitatie 1-1-2014.,

- In 2013 is een nieuw Stedenbouwkundig Plan vastgesteld. Het hiermee samenhangende bestemmingsplan is in augustus 2014 door de raad vastgesteld. De uitspraak van de Raad van State over het exploitatieplan en het bestemmingsplan Madestein - Vroondaal is positief voor de gemeente Den Haag. Beide plannen zijn in werking getreden en zullen na de afhandeling van een bestuurlijk lus m.b.t contour rondom Levende Have in de zomer van 2015 onherroepelijk worden.
- In 2014 is opdracht gegeven voor bouwrijp maken voor de eerste fase in Vroondaal Zuid. De uitvoering van de ontwikkelfase van Vroondaal Zuid start in het eerste kwartaal 2015.

4.3 Verantwoording Meerjaren Investeringsprogramma (MIP)

Realisatie en afwijkingen op hoofdlijnen

Deze paragraaf betreft de verantwoording over het Meerjaren Investeringsprogramma (MIP). De gemeente investeert in de komende meerjarige periode bijna € 825 mln. In 2014 is er € 242,1 mln. geïnvesteerd, hiervan is door derden € 79,1 mln. bijgedragen, hetzij via bijdragen, hetzij via bijdragen uit de voorziening afvalstoffenheffing en de voorziening riolering. Het gemeentelijk aandeel in de investeringen is uitgekomen op € 163 mln. ten opzicht van een begroting van € 121 mln. Om onderbesteding tegen te gaan, wordt vanaf de begroting 2012 scherper aan de wind gezeild. Dit hebben we onder meer gedaan door het MIP te centraliseren en op begrotingsbasis rekening te houden met een bepaalde onderuitputting. De budgettaire voordelen die dit opleverde zijn in de meerjarenbegroting verwerkt. Een strakkere financiële sturing op investeringsprojecten betekent ook dat er een kans is dat in enig jaar meer wordt geïnvesteerd dan begroot is. Dit levert geen financiële nadelen op als het gaat om goedgekeurde investeringsprojecten en de overschrijding enkel het gevolg is van een versnelling. Met andere woorden: het project als geheel wordt niet duurder. Op enkele onderdelen realiseert de gemeente in 2014 een overbesteding op het investeringsprogramma. In alle onderdelen past de overbesteding binnen het vastgestelde investeringsprogramma.

Voor de dekking van investeringen hanteert de gemeente de volgende voorkeursvolgorde: bijdragen van derden, exploitatiemiddelen/reserves, kapitaallasten. Op deze manier wordt de rentelast voor de gemeente geminimaliseerd. De kapitaallasten van alle gerealiseerde activeringen zijn in de begroting afgedekt. Indien de besteding in programma's hoger is dan begroot, dan spreken we van een overbesteding. Echter, voor alle programma's geldt dat de investeringen financieel afgedekt zijn.

Programma	Totale (restant) investering	Uitkomst 2014	waarvan			Raming 2014 aandeel gemeente	Afwijking
			Aandeel gemeente	Derden	Voorzieningen		
01 - Gemeenteraad	490	106	106	-	-	190	84-
02 - College en Bestuur	7.785	449	449	-	-	1.300	851-
03 - Wijk aanpak en dienstverlening	17.747	3.055	3.055	-	-	5.561	2.506-
04 - Openbare orde en veiligheid	-	-	-	-	-	-	-
05 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg	181.019	17.637	15.873	1.764	-	1.877	13.996
06 - Onderwijs	209.700	40.951	40.951	-	-	27.888	13.063
07 - Werk, Inkomen en Armoedebeleid	1.153	1.221	1.221	-	-	1.153	68
08 - Zorg en Welzijn	19.967	3.278	3.278	-	-	4.567	1.289-
09 - Jeugd	12.362	-	-	-	-	-	-
10 - Ontwikkeling Buitenruimte	76.631	40.840	22.796	548	17.496	29.999	7.203-
11 - Economie, Internationale stad en Binnenstad	-	-	-	-	-	-	-
12 - Sport	56.985	9.464	9.464	-	-	18.019	8.555-
13 - Verkeer en Milieu	222.038	79.342	20.021	59.321	-	19.620	401
14 - Wonen en Duurzaamheid	-	-	-	-	-	-	-
15 - Stadsontwikkeling	1.332	37.632	37.632	-	-	162	37.470
16 - Financiën	3.601	930	930	-	-	900	30
17 - Overige beleidsvoornemens	-	-	-	-	-	-	-
18 - Interne dienstverlening	13.668	7.214	7.214	-	-	9.720	2.506-
	824.477	242.119	162.990	61.633	17.496	120.956	42.034

Hieronder vindt u per programma een overzicht van de projecten met een toelichting in het geval van een afwijking van meer dan € 1 mln. ten opzichte van de begroting 2014. Een totaaloverzicht is te vinden in de bijlage Investerings realisatie.

- Wijkaanpak en dienstverlening	Realisatie	Begroting	Vershil
Concernbrede Informatiesystemen (CIS)	2.592	4.319	-1.727
Verkiezingen	65	-	65
Digitalisering kluis	398	267	131
Key2BZ	-	975	-975
Totaal	3.055	5.561	-2.506

Concernbrede informatiesystemen

Er zijn diverse ICT-projecten actief binnen programma Wijkaanpak en dienstverlening. Door afwijkende fasering van diverse projecten is in 2014 minder besteed dan begroot. De grootste afwijking betreft een onderbesteding van € 1 mln. aan het project Haagse Bron. De Haagse Bron gaat informatie bevatten over de BasisRegistraties Personen, Niet Ingezetenen, de Basisregistraties Gebouwen en Adressen en het Handelsregister. Met Rotterdam en naar verwachting ook met Utrecht wordt gewerkt aan verdere realisatie (BIRGIT). Dit vergt meer overleg/afstemming dan verwacht, waardoor vertraging ten opzichte van de oorspronkelijke begroting optreedt.

05 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg	Realisatie	Begroting	Vershil
Spuiforum	3.042	PM	3.042
Spuikwartier	746	PM	746
Zuiderstrandtheater	10.679	PM	10.679
Musea (CVDH)	106	1.877	-1.771
Implementatie Stork-7	1.000	-	1.000
Restyling Bibliotheek Haagse Hout	300	-	300
Totaal	15.873	1.877	13.996

Spuiforum, Spuikwartier en Zuiderstrandtheater

Tijdens het opstellen van de programmabegroting werd gewerkt aan een nieuw plan voor het onderwijs- en cultuurcomplex als onderdeel van de gebiedsontwikkeling Spuikwartier. De raming en fasering van de investering zijn daarom bij de programmabegroting op PM (0) gezet. Het volgende is in 2014 gerealiseerd:

- In 2014 is voor € 3 mln. aan voorbereidingskosten voor het Spuiforum geactiveerd. In november 2014 heeft de raad ingestemd met de gebiedsontwikkeling Spuikwartier (RV94). In het raadsbesluit is besloten om gemaakte kosten voor het Spuiforum die geen nut hebben voor het plan Spuikwartier af te boeken. De geactiveerde voorbereidingskosten voor het Spuiforum zijn vervolgens afgeboekt.
- Voor het Spuikwartier is in 2014 ongeveer € 0,7 mln. aan kosten geactiveerd.
- De realisatie van het Zuiderstrandtheater vormt onderdeel van het plan Spuikwartier (en de eerdere planvorming Spuiforum). In 2014 is € 10,7 mln. geïnvesteerd. Tot nu toe is € 13 mln. geïnvesteerd. De investering voor het Zuiderstrandtheater is begroot op € 14 mln.

Musea

Dit betreft met name investeringen in een klimaatinstallatie en de overkapping van de tuin van het Haags Gemeentemuseum. In de begroting is per abuis ook een bijdrage derden meegenomen.

06 - Onderwijs	Realisatie	Begroting	Verschil
Onderwijshuisvesting Bijzonder (voortgezet) speciaal onderwijs	1.972	1.768	204
Onderwijshuisvesting Bijzonder basisonderwijs	17.212	14.270	2.942
Onderwijshuisvesting Bijzonder voortgezet onderwijs	10.351	5.301	5.050
Onderwijshuisvesting Openbaar (voortgezet) speciaal onderwijs	1.369	828	541
Onderwijshuisvesting Openbaar basisonderwijs	7.836	4.325	3.511
Onderwijshuisvesting Openbaar voortgezet onderwijs	1.085	1.225	-140
Onderwijshuisvesting Act./proj. stedelijk onderwijsbeleid	1.126	171	955
Totaal	40.951	27.888	13.063

Verschillende onderwijsprojecten gingen dit jaar sneller dan eerder verwacht. Daarnaast vragen de schoolbesturen eerder voorschotten aan en rekenen eerder af dan vroeger wel gebruikelijk was. Tenslotte is er de afgelopen tijd getracht om het planningsoptimisme terug te brengen. Dit lijkt nu wat door te schieten naar de andere kant, in die zin dat er nu op een aantal punten juist te conservatief wordt geraamd.

08 - Zorg en Welzijn	Realisatie	Begroting	Verschil
Ruimtebiedende wijkcentra	3.278	4.567	-1.289
Totaal	3.278	4.567	-1.289

Dit betreft met name te bouwen locaties voor naschoolse opvang. Deze gaan veelal samen op met de bouw van schoolprojecten. Ook komt het voor dat een locatie vervalt waarvoor een vervangend project moet starten, dan wel de start vertraagd is in verband met afwachting van goedkeuring door de gemeente op de vastgoedexploitatieberekening en de daarmee samenhangende kostendeckende huur.

10 - Ontwikkeling Buitenruimte	Realisatie	Begroting	Verschil
Speelvoorzieningen	1.741	2.182	-441
Afvalverwijdering (m.n. plaatsen ORAC's)	3.267	4.440	-1.173
Begraafplaatsen	111	428	-317
Bruggen viaducten en tunnels	1.315	877	438
Meerjarenprogramma Kunstwerken	2.002	3.973	-1.971
Overige projecten (m.n. Haagse Markt)	10.432	14.000	-3.568
Software IbdH	51	368	-317
WarenMarkten	-	24	-24
Zeehavens	-	300	-300
Attractieve Haagse binnenstad (m.n. Grote Marktstraat)	3.238	3.000	238
Boulevard Scheveningen	636	220	416
Herinrichting De Kern Gezond	3	17	-14
Dienstvoertuig Sceavian	-	170	-170
Totaal	22.796	29.999	-7.203

Afvalverwijdering

In 2014 hebben we ruim 700 ondergrondse restafvalcontainers geplaatst. De planning was dat we er circa 900 zouden plaatsen. Het plaatsen van de ORAC's wordt steeds moeilijker vanwege het vinden van de geschikte locatie en inspraakrondes met bewoners. Tevens is er een dispuut met de aannemer. Dit leidt al met al tot een onderuitputting op het investeringskrediet van € 1,2 mln.

Meerjarenprogramma Kunstwerken

Het Meerjarenprogramma Kunstwerken is een investeringsprogramma met verschillende dekkingsbronnen, waaronder reguliere begrotingsmiddelen en een investeringskrediet. Samen zijn deze

financieringsbronnen een sluitende financiering voor dit investeringsprogramma. In 2014 zijn daarom de reguliere begrotingsmiddelen zoveel mogelijk ingezet voor de projecten bruggen Laan van NOI en Laan van Meerdervoort en de kademuur Prinsessegracht. Hierdoor heeft een lagere uitputting plaatsgevonden ten laste van het meerjareninvesteringsplan. Dit past binnen de totale financiering van het volledig investeringsprogramma.

Overige projecten (m.n. Haagse Markt)

Na consultatie van marktondernemers is besloten de herinrichting van de Haagse Markt uit te voeren in 4 fases, in plaats van 2,5 fase. Het project is in oktober 2015 gereed. Een deel van de gemaakte kosten in 2014 was incidenteel (kosten tijdelijke markt). Hierdoor heeft in 2014 een lagere uitputting ten laste van het MIP plaatsgevonden.

12 - Sport	Realisatie	Begroting	Vershil
Groene sportvelden en terreinen	9.464	17.798	-8.334
Sport en spelaccommodaties	-	221	-221
Totaal	9.464	18.019	-8.555

Sportcampus

Gebleken is dat de planning voor de bestekfase van de Sportcampus te krap was om een bestek met voldoende kwaliteit in de markt te zetten. In het jaar 2014 is in hoofdzaak de grond geleverd en de aanbesteding afgerond. De gunning van de bouw vindt plaats in het jaar 2015 in plaats van 2014. Voor wat betreft het rendabele onderwijsdeel heeft Mondriaan inmiddels aangegeven haar deel te willen kopen. Hiermee kan het rendabel te verhuren deel in het MIP vervallen. De bouwkosten worden periodiek doorberekend aan Mondriaan.

13 - Verkeer en Milieu	Realisatie	Begroting	Vershil
Hubertustunnel	11	845	-834
Kruispunt de Put	6	34	-28
Meerjarenplan Fiets / Meerjarenplan Fiets 2011-2014	4.404	1.707	2.697
Milieu- en Verkeersnormering (Neherkade) / Luchtkwaliteit	8.888	4.030	4.858
Overige projecten	22	99	-77
Parkeergarages	-	219	-219
Parkeren op straat	1.216	2.425	-1.209
VCP (m.n. VAB Veenkade)	5.099	7.376	-2.277
Verkeersplan	141	380	-239
Verkeersveiligheidsplan 2012-2015	234	1.500	-1.266
Dynamisch Verkeersmanagement	-	1.005	-1.005
Totaal	20.021	19.620	401

Meerjarenplan Fiets / Meerjarenpan Fiets 2011-2014

Het project Javastraat gaat pas in uitvoering in 2016. Gezien de complexiteit van het project zijn flink wat voorbereidingskosten ten laste van het investeringskrediet gebracht. Hierbij gaat het o.a. om de nodige maatregelen voor bodemsanering en communicatie inzet om de buurt te informeren en te betrekken bij het proces.

Daarnaast is het project Groot Hertoginnelaan zo goed als afgerond in 2014, waar de oorspronkelijke planning uitging van 2015. Ook is gestart met de plaatsing van de 1e tranche van de fietstrommels (totaal 55 stuks in Vruchtenbuurt, Oostbroek, Laakkwartier en Bezuidenhout-Oost). In 2014 zijn 29 trossen geplaatst.

Milieu- en Verkeersnormering (Neherkade) / Luchtkwaliteit

Voor het project Neherkade is veel werk verzet. In verband met de gestelde bestedingsvoorwaarde van de financieringsbron zijn voor dit project de NSL-middelen in 2014 naar voren gehaald en ingezet. Dit betekent ook dat deze middelen moeten worden gemacht met de gemeentelijke cofinanciering. Dit leidt tot een overuitputting op het investeringsprogramma maar past binnen de totaal beschikbaar gestelde financiële dekkingsmiddelen van dit project.

Parkeren op straat

In 2014 is het betaald parkeren ingevoerd in Laak. Dit betreft een grootschalige uitbreiding van het betaald parkeren gebied in Den Haag en is onderdeel van het investeringsprogramma Parkeren op straat. Op dit programma is in 2014 een onderuitputting van het investeringskrediet van € 1,2 mln. Dit wordt met name veroorzaakt vanwege lagere werkelijke kostprijzen op de grootschalige invoering betaald parkeren in Laak.

VCP (Volautomatische berging Veenkade)

De planning is ca. 8 weken opgeschoven ten opzichte van de oorspronkelijke opleverdatum. De herinrichting van de openbare ruimte aan de Veenkade loopt door tot in 2015. De werkzaamheden aan de installaties zijn iets later gestart. Een deel van de kosten verschuift hierdoor naar 2015.

Verkeersveiligheidsplan 2012-2015

Het investeringsprogramma verkeersveiligheidsplan is in 2014 in voorbereiding. De voorbereidende werkzaamheden nemen langer in beslag dan was gepland. Hierdoor is in 2014 minder in de uitvoering gerealiseerd. Dit leidt tot een onderbesteding op het investeringskrediet in 2014.

Dynamisch Verkeersmanagement

Er is minder uitgegeven dan begroot doordat er vertraging is opgelopen in het aanpassen dan wel vervangen van een aantal VRI's. Deze vertraging is ontstaan door meerdere factoren waaronder vertraging in de afname, samenhang met andere civiele werken en vertraging op het schrijven van de benodigde software.

15 - Stadsontwikkeling	Realisatie	Begroting	Verschil
Beheer bedrijfspanden (strategische aankopen DSO)	5.363	-	5.363
Concernbrede Informatiesystemen (CIS)	124	162	-38
Update Pagoni/PKS	175	-	175
Erfpacht	31.970	-	31.970
Totaal	37.632	162	37.470

Beheer bedrijfspanden (strategische aankopen DSO)

Strategische aankopen conform besluit college kunnen in verband met geheimhoudingsplicht vooraf niet in het MIP worden voorzien. In de dekking van de aan de strategische aankopen verbonden kapitaal-lasten is voorzien.

Erfpacht

In 2014 is er voor een bedrag van € 21,8 mln. aan kavels en kluswoningen vanuit de kavelwinkel in erfpacht tegen canonbetaling uitgegeven. Daarnaast zijn er vanuit het Ontwikkelingsbedrijf Leidschenveen (OBL) voor een bedrag van € 4,3 mln. ook kavels in erfpacht tegen canonbetaling uitgegeven. Ook heeft de Centrale Vastgoedorganisatie ook gronden in erfpacht tegen canonbetaling in het bedrijvenpark Heron uitgegeven (€ 1,2 mln.). Tenslotte hebben een aantal erfpachter de canonverplichting eeuwigdurend afgekocht bij de heruitgifte of na de heruitgifte (€ 2,7 mln.).

Omdat vooraf moeilijk is in te schatten in welk jaar de akte wordt gepasseerd (het formele moment van gronduitgifte), zijn deze uitgiftes niet in het MIP begroot.

18 - Interne dienstverlening	Realisatie	Begroting	Vershil
8e SDK Leidschenveen	-	673	-673
Bordes Groenmarkt	-	149	-149
Concernbrede Informatiesystemen (CIS)	-	490	-490
Diverse investeringen installaties	779	1.137	-358
Extra krediet Leyweg	812	2.138	-1.326
ICT project bekabeling Spui	-	56	-56
Investeringen CO2 neutraal	-	1.112	-1.112
Leyweg, afbouw (IDC)	-	1.701	-1.701
Oracle payroll (rendabel)	-	750	-750
SDK Haagse Hout	-	28	-28
Vervangen binnenzonwering	-	200	-200
Vervangingen/revisies installaties	621	900	-279
Vloerafwerking stadhuis en garage	122	122	-
Vloerafwijkingen stadhuis en garage	236	264	-28
Overige materiele vaste activa in uitvoering	-4	-	-4
CIS Basisinfra 2014	1.799	-	1.799
Transitie Haagnet	1.681	-	1.681
Aanschaf hardware	1.168	-	1.168
Totaal	7.214	9.720	-2.506

Investeringen CO2 neutraal

Diverse projecten zijn verplaatst i.v.m. natuurlijke vervangingsmomenten. Het MIP is hierop nog niet aangepast.

CIS Basisinfra 2014

CIS basis infra-projecten worden vanaf 2014 geactiveerd. In het MIP was hiermee nog geen rekening gehouden.

Transitie Haagnet

Het betreft de kosten van de transitie naar de nieuwe leverancier van Haagnet. Deze investering was niet opgenomen in het MIP.

Aanschaf hardware

Het betreft de (niet voorziene) aanschaffingen van servers e.d.

Extra krediet Leyweg / Leyweg, afbouw (IDC)

Oplevering van het project is vertraagd.

4.4 Reserve Grote Projecten

Omdat veel grote projecten omvangrijke investeringen betreffen en een langere tijdshorizon beslaan dan een gemeentelijke meerjarenbegroting, is de bestemmingsreserve Grote projecten ingesteld. Voor veel van deze plannen worden afspraken gemaakt met marktpartijen en het Rijk. De gemeente kan door het reserveren van gelden in een vroeg stadium een impuls geven voor private investeringen en rijksinvesteringen. Het laat zien dat de gemeente serieus bezig is met de ontwikkeling van een gebied en urgentie geeft aan de aanpak van een plan. De onderstaande tabel maakt inzichtelijk hoeveel middelen voor welk groot project is gereserveerd en gerealiseerd.

	31-12-2013	Begroting			Realisatie			Verschil
		dotaties	onttrekkingen	31-12-2014	dotaties	onttrekkingen	31-12-2014	
Moerwijk	90			90		90	-	
Scheveningen Haven	15.032		649	14.383	438	14.594	-211	
Rotterdamsebaan	45.500		7.818	37.682	7.818	37.682	-	
Vastgoed Rotterdamsebaan	25.779		13.660	12.119	15.024	10.755	1.364	
Binckhorst fase I	802		67	735	60	742	-7	
Internationale Stad	191			191		191	-	
Internationale Zone	3.427	450	1.222	2.655	450	446	-776	
Spuiforum	27.059	3.010	12.100	17.969	3.010	11.487	-613	
Transvaal/Lijn 11	2.256	3.399	5.655	-	3.399	5.652	-3	
Haga	60			60		60	-	
Proceskosten Vlietzone	93		93	-	77	16	-16	
Planka derwijzigingen	21			21		21	-	
Koop naar huur	5.490		5.370	120	5.370	120	-	
Doubletstraat	8.306		8.300	6	8.300	6	-	
Overig	7.160		7.160	-	7.160	-	-	
Totaal	141.266	6.859	62.094	86.031	6.859	61.832	-262	

Voordat een groot project start, is eerst nadere besluitvorming door de gemeenteraad noodzakelijk. De meeste projecten in de reserve Grote Projecten kennen verscheidene financieringsbronnen. Bij de Programmarekening 2013 heeft de Rekeningencommissie aandacht gevraagd voor de volgorde in de aanwending van de middelen uit de reserve Grote projecten. De volgorde van aanwending bij meervoudige financiering is bij de reserve Grote projecten in principe als volgt: eerst worden externe financieringsbronnen aangewend (zoals het Rijk of het Stadsgewest Haaglanden), vervolgens reserves en daarna middelen uit het MIP. Uit het bovenstaande overzicht blijkt in 2014 welke projecten zijn geoperationaliseerd en voor welke projecten wij extra geld hebben gereserveerd. Hieronder volgt een inhoudelijke toelichting op alle projecten met een relevant verschil of een bestuurlijke relevantie.

Rotterdamsebaan

De Rotterdamsebaan wordt de nieuwe verbindingsweg tussen het rijkswegennet vanaf knooppunt Ypenburg (A4/A13) en de Centrumring van Den Haag. De Rotterdamsebaan is bedoeld om de Haagse regio beter bereikbaar te maken voor autoverkeer. In 2014 is gewerkt aan het bouwrijp maken van het gebied waar de Rotterdamsebaan komt te liggen.

Vastgoed Rotterdamsebaan (voorheen Binckhorst fase I)

Op 27 juni 2013 heeft de Raad ingestemd met het uitvoeringsbesluit Rotterdamsebaan (RIS 259498) en het "Verwerven van onroerend goed ten behoeve van Rotterdamsebaan" (RIS 259500). Daarmee is € 95 mln. beschikbaar voor het verwerven van onroerend. Hiervan komt € 30 mln. voor rekening van de gemeente. Het resterende deel wordt gedekt door subsidies van het Rijk en Haaglanden. In 2014 is er voor het project Rotterdamsebaan vastgoed verworven. De bekostiging hiervan is voor een deel verrekend met het project Rotterdamsebaan en een ander deel is verrekend met beschikbaar gestelde middelen in de reserve Grote projecten. De verrekening vindt plaats op objectniveau. Het vastgoed wat

in 2014 is verworven kent een lager gebruik door het project Rotterdamsebaan dan vooraf gedacht. Het meerdere ten laste van de reserve Grote projecten bedraagt € 1,365 mln.

Internationale Zone

In 2014 is de gebiedsvisie Internationale Zone vastgesteld (RIS 270672). Onze ambitie is om met deze Internationale Zone de aantrekkelijkheid van Den Haag als internationale stad te vergroten. Doelstellingen zijn verbetering van de bereikbaarheid en de openbare ruimte, verbetering van de groene (recreatieve) kwaliteiten van de parken en het bieden van ruimte voor wonen en internationale instellingen. Uit de middelen in de reserve Grote Projecten worden verschillende projecten in de Internationale Zone gefinancierd. Eén van deze projecten is het Verhulstplein. In maart 2014 zijn financiële afspraken gemaakt en overeenkomsten getekend met een aantal marktpartijen over de herontwikkeling van het Verhulstplein. In de programmabegroting 2014 werd rekening gehouden met vaststelling van het projectdocument en grondexploitatie herontwikkeling Verhulstplein, maar deze zijn nog niet vastgesteld, dit volgt naar verwachting in 2015. In de reserve Grote projecten was hiervoor € 0,75 mln. beschikbaar. Deze is niet besteed en veroorzaakt het verschil.

Spuikwartier

In het raadsvoorstel Spuikwartier (rv 94) is een bedrag van € 2,1 mln. opgenomen in verband met de derving van de exploitatieopbrengsten Wijnhavenkwartier. Niet alle facturen hiervan zijn in 2014 ontvangen. In 2015 zullen de facturen voor de bouwkeet en de door de aannemer/ontwikkelaar gemaakte uren nog in rekening gebracht worden. Dit resulteert in een verschil van € 0,613 mln.

Transvaal/Lijn 11

In de Structuurvisie Den Haag 2020, Wéreldstad aan Zee, heeft de gemeente Den Haag de ruimtelijke ambities voor de toekomst beschreven. Een van deze veelbelovende ontwikkelingsgebieden waar de gemeente deze ambities wil realiseren is de Lijn 11-zone, zo genoemd naar tramlijn 11 die daar doorheen loopt. De onttrekking in 2014 is grotendeels bestemd voor de grondexploitatie MVC Transvaal (RIS 273088).

Categorie overig, Doubletstraat en koop naar huur

In totaal is € 20,83 mln. vrijgevallen op de categorie overig, Doubletstraat en koop naar huur. De vrijval is voornamelijk ontstaan doordat in de coalitieonderhandelingen € 16,44 mln. is vrijgevallen ten behoeve van het budgettair kader. Verder is een bedrag van € 3,74 mln. vanuit Doubletstraat overgeheveld naar het Veiligheidsfonds.

5. Bedrijfsvoeringsparagraaf

5.1 Organisatieontwikkeling

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

Organisatiebeleid

Met de organisatorische verandering van 12 naar 5 kerndiensten in de afgelopen jaren is de structuur van de organisatie in basis op orde. De focus van het organisatiebeleid lag in 2014 op een compacte, resultaatgerichte en flexibele organisatie. Gestart is met programmasturing op de vijf belangrijkste brede thema's uit het coalitieakkoord: Haagse Kracht, Internationale Stad, Spuikwartier, Economie en Werk, en de 3 Decentralisaties. Ook de organisatie van de bedrijfsvoering wordt aangepakt.

Bureau Interim Den Haag

De gemeente Den Haag heeft sinds september 2013 een eigen Bureau Interim dat in opdracht werkt. Het Bureau Interim draagt bij aan flexibilisering van de organisatie en aan het verminderen van de externe inhuur. De kennis over deze opdrachten blijft bovendien behouden voor de gemeente.

Van de 60 opdrachten die sinds de start zijn aangemeld bij het bureau, zijn/worden 17 opdrachten uitgevoerd. Het grootste deel (ongeveer 70%) betreft opdrachten op het gebied van interim-management en projectmanagement, het overige deel (30%) bestaat uit adviesopdrachten

Van werk naar werk

In 2014 zijn bij het Bureau Van Werk Naar Werk 27 medewerkers aangemeld van wie de functie is vervallen. In 2014 hebben 45 medewerkers een nieuwe baan gevonden binnen de gemeente en 7 buiten de gemeente. Ook zijn 9 medewerkers geplaatst op een tijdelijke vacature waardoor hun ontslagdatum wordt uitgesteld. Aan het einde van 2014 zijn er nog 29 re-integratiekandidaten.

25 medewerkers zijn in 2014 gedwongen ontslagen nadat zij twee jaar geen functie meer hadden vervuld. In 2013 waren dit er 30. Vier van hen zijn niet volledig, maar gedeeltelijk ontslagen (variërend van 20-70% van hun aanstelling). Vijf ex-medewerkers hebben vanuit de WW weer een nieuwe baan gevonden.

In het kader van vrijwillige mobiliteit is de campagne 'Maak je zichtbaar' opgezet. Ruim 350 medewerkers hebben zich aangemeld voor een loopbaanoriëntatie.

Friciekosten

Voor de apparaatskostenbezuiniging 2011-2014 zijn frictiekosten beschikbaar gesteld. Per 1 januari 2014 was € 10,1 mln. beschikbaar in de reserve Friciekosten voor dekking van eenmalige of tijdelijke kosten die gemaakt moeten worden bij bezuinigingen. In het Halfjaarbericht 2014 is ten behoeve van het coalitieakkoord € 5,1 mln. uit de reserve vrijgevallen. In 2014 is in totaal € 3,2 mln. aan frictiekosten gerealiseerd, waarvan € 2,5 mln. gedekt is uit de reserve frictiekosten.

5.2 Personeelsbeleid

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

Eind 2014 waren er 6.762 medewerkers in dienst: 51% mannen en 49% vrouwen (zie onderstaande tabel voor de verdeling mannen en vrouwen per dienst).

	Vrouw	Man
Gemeente	49%	51%
BSD	51%	49%
CVDH	39%	61%
DPZ	60%	40%
DSB	26%	74%
DSO	44%	56%
GAD	32%	68%
HGR	41%	59%
IDC	34%	66%
OCW	59%	41%
SZW	61%	39%

Van de formatieomvang van 6.530 fte was 47% belast met uitvoerende taken, 18% met beleidstaken en 35% overhead. We streven ernaar om de overhead te reduceren tot 31,3% in 2018.

Inhuur

De salariskosten bedroegen in 2014 ruim € 407 mln. De kosten voor de inhuur van externen bedroegen € 90,6 mln. In de onderstaande tabel is opgenomen hoeveel de kosten voor inhuur per dienst bedroegen.

Inhuur externen 2014	x € 1.000
Gemeente	90.586
BSD	5.766
CVDH	529
DPZ	10.768
DSB	26.808
DSO	4.584
GAD	177
HGR	2.124
IDC	12.222
OCW	9.760
SZW	17.848

Voor de kosten van externen hanteren we de norm van maximaal 15% van de loonsom (loonsom is salaris plus kosten inhuur). In 2014 hebben we de norm overschreden; de externe inhuur bedroeg 18,2% van de loonsom.

Bedragen X € 1.000	Salarislasten	Inhuur	Loonsom	Percentage inhuur van de loonsom
2014	407.357	90.586	497.943	18,2%

De redenen voor inhuur zijn verschillend. De meest voorkomende aanleidingen voor de inzet van externen zijn:

- het opvangen van tijdelijke piekbelastingen (bijvoorbeeld bij verkiezingen en bij meer klanten dan verwacht voor een bepaalde activiteit);
- grote investeringsprojecten (Rotterdamsebaan, Haagse Markt, Grote Marktstraat, VAB Veenkade, Netwerk Randstadrail en Neherkade);
- benodigde specifieke deskundigheid die niet in voldoende kwaliteit kan worden geworven (bijvoorbeeld ICT, 3D en inkoop).

Inhuur externen	X € 1.000
Uitzendkrachten	39.617
Financiën & Control	2.468
ICT	16.605
Juridische ondersteuning, advies en onderzoek	1.998
Personeel & Organisatie	1.566
Beleidsadvies	501
Communicatie	1.580
Overige externe ondersteuning, advies en onderzoek	22.124
Interim management	2.206
Inhuur bij organisaties zonder winstoogmerk	1.921
Totaal personeel van derden	90.586

Bijna de helft van de inhuur betreft uitzendkrachten. Uitzendkrachten worden in onze organisatie ingezet:

- a) ter vervanging van ziekte;
- b) om fluctuaties in het werk op te vangen;
- c) om tijdelijke/project werkzaamheden te verrichten;
- d) om bij een vacature de periode tot vervulling te overbruggen (inclusief overbrugging van periode van reorganisaties).

Om de kosten van inhuur terug te dringen hebben we drie maatregelen getroffen: (1) We gaan na welke werkzaamheden met een structureel karakter door eigen personeel gedaan kunnen worden (door het benutten van vacatureruimte of het creëren van formatie). (2) We realiseren meer flexibiliteit binnen de organisatie. Hierbij valt te denken aan uitbreiding van bestaande flexpools (de ICT-pool, Interim Den Haag en de verschillende expertisecentra) en het vormen van nieuwe flexpools. (3) We gaan in het kader van de flexibilisering van de organisatie na hoe we de doelmatigheid van tijdelijke, externe capaciteit kunnen vergroten. We voeren daarom een doelmatigheidsonderzoek naar inhuur uit. Het onderzoek richt zich zowel op de doelmatigheid van de inhuur (zoals kosten en duur van inhuur) als op de doelmatigheid van het inhuurproces. In dit proces is winst te behalen, bijvoorbeeld waar het gaat om bundeling van de vraag, de wijze waarop we de markt benaderen (mantelovereenkomsten, marktplaats) en het benutten van mantelovereenkomsten (compliance, werking van de mantelovereenkomst). In het onderzoek wordt tevens de vraag beantwoord over de doelmatigheid van intern en extern verrichte onderzoeken.

In de vorige college-periode is het personeelsinstrumentarium op orde gebracht door de ontwikkeling van onder meer de gesprekscyclus, het generiek functiehuis en het leiderschapsprofiel. Het is staand beleid om de mobiliteit van de medewerkers te bevorderen. Waar nodig moet kennis behouden blijven, op andere plekken is het goed voor de medewerkers (v/m) en de organisatie om van functie te veranderen. In dit verband is in de P&O-agenda 2014 besloten geen nieuw instrumentarium op te tuigen om de mobiliteit te bevorderen maar het bestaande gereedschap te benutten.

Leiderschap

De gemeente voert diverse programma's uit om de ontwikkeling van leiderschap te stimuleren. Het Management Development-programma 'De Haagse Expeditie' voor managementtalent in de functieschalen 10-12 is in december 2014 afgerond. Aan dit MD-programma hebben 12 talenten deelgenomen.

In 2014 is de tweede lichting van het management-development-programma 'Scherp op Talent' voor de functieschalen 13-14 gestart. Aan dit programma nemen 12 leidinggevendenden deel.

In 2014 is ook gestart met het ontwikkelprogramma 'Pitstop Leiderschap' voor lijn- en stafmanagers in de functieschalen 13-14. Aan dit programma nemen 41 leidinggevendenden deel.

Het G4-ontwikkeltraject Grandstad richt zich op leidinggevendenden vanaf functieschaal 15+ die potentieel hebben om een diensthoofdpositie in te nemen.

Arbeidsvoorwaarden

In 2014 is de bezuiniging op de gemeentelijke arbeidsvoorwaarden afgerond, een nieuwe cao afgesloten en een start gemaakt met het moderniseren van de arbeidsvoorwaarden. Naar verwachting begin 2015 wordt een nieuw sociaal beleidskader opgesteld dat de noodzakelijke organisatiebewegingen in de komende jaren ondersteunt.

Arbeidsverzuim

In 2014 was het arbeidsverzuim bij de gemeente Den Haag 5,5%, net als in 2012 en 2013. Verbetering hierin is mogelijk. Onderstaande tabel geeft de percentages arbeidsverzuim per dienst weer.

Verzuimpercentage 2014	
Gemeente	5,5
BSD	2,5
CVDH	7,8
DPZ	6,1
DSB	5,8
DSO	4,8
GAD	3,7
HGR	5,9
OCW	5,5
SZW	5,8
IDC	6,0

Bij het Arbo Centrum zijn experts aangesloten, waaronder arbeidsdeskundigen, fysiotherapeuten en psychologen. Zij dragen bij aan de duurzame inzetbaarheid en vitaliteit van de medewerkers, zowel bij re-integratie (na ziekteverzuim) als preventief. Voordelen van deze werkwijze zijn de mogelijkheid om snel een traject te starten en een goed zicht op de kosten en de effecten van de interventies.

Agressie en geweld

In 2014 werden bijna 900 agressie- en geweldsincidenten geregistreerd. In de praktijk zal het aantal incidenten hoger liggen, omdat een aantal bedrijfsonderdelen nog geen meldingen kon registreren.

Agressie en geweld	Aantal meldingen 2014
(Non) verbale agressie	281
Persoonsgerichte bedreiging	540
Fysieke agressie	66
Totaal incidenten	887

De gemeente Den Haag accepteert agressie en geweld tegen medewerkers niet. Als dat toch voorkomt, doet de gemeente altijd aangifte en verhaalt ze de schade en de kosten van opvang, begeleiding en eventuele nazorg bij de dader.

Gesprekscyclus

In 2014 is de nieuwe gesprekscyclus ingevoerd. Resultaatafspraken tussen leidinggevende en medewerker staan hierin centraal. Deze cyclus bestaat uit een plannings-, voortgangs- en beoordelingsgesprek binnen 12 maanden.

Diversiteit

Het diversiteitsbeleid van de gemeente Den Haag (RIS266230) richt zich op de volgende mensen en thema's: lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuele mensen en transgenders; op man-vrouwverdeling, etniciteit, arbeidsbeperkten en leeftijd (jongeren). In 2014 zijn 44 vrouwen in hogere functies vanaf schaal 10 ingestroomd, dit is 52% van de totale instroom vanaf schaal 10; dit gaat goed. Meer aandacht behoeven de overige onderwerpen, deze zullen in 2015 uitgewerkt worden.

Trainees en verjonging

In 2014 zijn 310 nieuwe medewerkers bij de gemeente in dienst getreden (deels medewerkers van Stadsgebied Haaglanden); 47 jongeren onder de 27 jaar zijn in dienst getreden, dit zijn voor een belangrijk deel trainees. De gemiddelde leeftijd in 2014 is gestegen van 47,5 naar 47,8 jaar. Een aantal activiteiten is om jonge medewerkers aan de gemeente te binden.

De twee traineeprogramma's waren in 2014 vrijwel volledig bezet: De HBO-trainees bestaan uit 12 eerstejaars en 12 tweedejaars, de WO-trainees uit 12 eerstejaars en 11 tweedejaars. Trainees worden ingezet in de hele organisatie, waarbij het accent ligt op maatschappelijke relevantie en het bouwen aan de relatie met de stad. In 2014 hebben 21 van de 22 uitgestroomde trainees een reguliere functie binnen de gemeente gekregen.

De traineegroepen hebben voor 50% een verschillende etnische achtergrond. De instroom van trainees zal ook de komende jaren op deze wijze ingevuld worden.

Stages

In 2014 is met mbo- en hbo-onderwijsinstellingen in Den Haag de vraag naar stages en het aanbod van stagiairs beter op elkaar afgestemd. Dit is een eerste stap in de ambitie om de samenwerking met de Haagse onderwijspartners te optimaliseren.

Jeugdwerkloosheid

Een deel van de vacatures is vervuld door Haagse werkloze jongeren. In 2014 zijn 12 vacatures opengesteld voor Haagse werkzoekende jongeren als bijzonder opsporingsambtenaar. 20 jongeren met een grote afstand tot de arbeidsmarkt zijn boven formatief tijdelijk bij de gemeente aan het werk gegaan, gericht op doorstroom naar duurzame arbeidsplaatsen. In de toekomst gaat dit meer gebeuren.

Vorming en opleiding

De gemeente Den Haag heeft goed opgeleid personeel nodig. Belangrijk hiervoor zijn goede faciliteiten voor vorming en opleiding. Als norm geldt dat 2 procent van de loonsom wordt besteed aan vorming en opleiding; in 2014 is de norm precies gehaald. Als onderdeel van hun vorming en opleiding, en aanvullend op het gemeentelijk V&O-traject, hebben medewerkers hun Individuele Loopbaanbudget (een cao-afpraak) ingezet voor hun ontwikkeling. Daarnaast groeit het aantal interne opleidingsactiviteiten, zoals train je collega, coaching en training on the job.

Bezwaarschriften en beroepszaken met betrekking tot personeelsbesluiten

Bezwaarschriften

In 2014 hebben 155 medewerkers een bezwaarschrift ingediend tegen een personeelsbesluit. Dit is 55% meer dan in 2013. Deze toename was het gevolg van de invoering van het generiek functiehuis en de daarmee samengaande inpassingsbesluiten van functies in zogeheten 'generieke functieprofielen'.

Daarnaast zijn op andere onderdelen 18 bezwaarschriften ingediend, hetgeen in totaal 173 bezwaarschriften in 2014 maakt. Hiervan zijn er 137 afgehandeld, waarvan ruim 85% binnen de wettelijke termijn. Overschrijding van de bezwaartermijn was in de meeste gevallen het gevolg van verzoeken om uitstel door de indiener van het bezwaarschrift. Overschrijding van de termijn heeft niet geleid tot ingebrekestelling van de gemeente of tot een schadeclaim. Van deze 137 bezwaarschriften zijn er 18 gegrond en 50 ongegrond verklaard; 46 bezwaarschriften zijn door de indiener ingetrokken (veelal nadat een nieuw besluit was ontvangen), 20 bezwaarschriften zijn niet ontvankelijk verklaard en 3 bezwaarschriften zijn ter behandeling overgedragen aan een andere instantie.

Beroepschriften

In 2014 zijn 21 beroepszaken over personeelsbesluiten bij de Rechtbank en de Centrale Raad van Beroep (CRvB) gevoerd. 3 beroepen zijn door de Rechtbank gegrond verklaard, 3 beroepen zijn ongegrond verklaard, 1 beroep is gedeeltelijk gegrond en gedeeltelijk ongegrond verklaard en 1 beroep is door de appelland ingetrokken.

Daarnaast is 1 (hoger) beroep door de CRvB gegrond verklaard (met instandhouding van de gevolgen) en zijn 4 (hoger) beroepen ongegrond verklaard door de CRvB. Daarnaast heeft de gemeente 1 maal (met betrekking tot 14 Brandweerszaken) een verzoek om een voorlopige voorziening aan de Centrale Raad van Beroep gedaan. Dit verzoek is afgewezen. Er zijn in 2014 7 verzoeken door de appelland aan de Rechtbank gedaan om een voorlopige voorziening te treffen. 5 verzoeken zijn door de appelland ingetrokken, 1 verzoek om een voorlopige voorziening te treffen is door de Rechtbank afgewezen en 1 verzoek is door de Rechtbank toegewezen.

Registratie buitenlandse dienstreizen ambtenaren

Het aantal reizen is nagenoeg gelijk gebleven. De kosten voor de dienstreizen zijn gestegen. Gemiddeld genomen zijn de kosten van een dienstreis € 100 per reis hoger dan in 2013. Dit is onder andere te wijten aan de duur van de dienstreis (gemiddeld 3,4 dagen in 2014 en 2,8 dagen in 2013) waardoor ook de totale daggeldvergoeding en de kosten voor hotelovernachtingen hoger zijn. Ook zijn de kosten van vliegtickets gestegen. De totale werkelijke kosten voor deze reizen bedragen in 2014 € 212.000.

	Aantal keer dat een dienstreis is gemaakt * (personen)	Aantal unieke dienstreizen **	Aantal unieke bestemmingen ***	Totale kosten dienstreizen
2014	260	145	62	€ 212.000 ****
2013	194	100	60	€ 164.000
2012	194	98	54	€ 152.000
2011	140	66	43	€ 120.000

- * een ambtenaar kan meerdere reizen hebben gemaakt
- ** per dienstreis kunnen 1 of meerdere ambtenaren reizen
- *** een bestemming kan meerdere keren worden aangedaan
- **** inclusief reizen naar Brussel met overnachting totaal € 31.661,96

Overige kosten

In 2014 zijn 2 buitenlandse dienstreizen geannuleerd. De daaraan verbonden kosten bedroegen € 2.000. In vorige jaren werd dit niet bijgehouden.

In 2014 hebben 12 externen, op uitnodiging en rekening van de gemeente Den Haag, deelgenomen aan een buitenlandse dienstreis, altijd in combinatie met ambtenaren. De daaraan verbonden kosten bedroegen € 9.000. Ook dit werd in vorige jaren niet bijgehouden.

5.3 Integriteitsbeleid

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

De burger moet erop kunnen vertrouwen dat de gemeente betrouwbaar en zorgvuldig is. De Gemeente Den Haag verstaat onder integriteit dat de ambtenaar zijn functie adequaat en zorgvuldig vervult, rekening houdend met zijn verantwoordelijkheid en bevoegdheid en alle in het geding zijnde belangen; en dat hij dit kan doen in een veilige werkomgeving.

De ambitie is gericht op een organisatiecultuur waarin medewerkers zich veilig voelen om elkaar aan te spreken op gedrag, en waarin regelmatig aandacht wordt besteed aan integriteitsrisico's en -dilemma's. Op deze manier kan worden voorkomen dat zaken escaleren.

Als stad van vrede en recht past de gemeente Den Haag het hoogste ambitieniveau, namelijk het niveau waarbij wij nationaal en internationaal expert zijn op het gebied van gemeentelijke integriteit en waarbij wij onze bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de integriteit van (Nederlandse) overheidsorganisaties. Het realiseren van deze ambitie is belangrijk voor het vertrouwen van de burger in de gemeente, maar is evenzo belangrijk voor de gemeente zelf om als werkgever een veilige en integere werkomgeving te bieden.

Eind 2014 heeft de gemeente een risicoanalyse integriteit ontwikkeld. Elk jaar wordt een risicoanalyse gemaakt van diverse processen. Ook in 2014 hebben de diensten bepaalde processen gescreend. Zo heeft de Dienst Stadsbeheer aandacht besteed aan de processen bij Markten, Parkeren, Inkoop en aanbesteding, en Financiën. De Bestuursdienst heeft een quick scan Integriteit uitgevoerd en de risicovolle processen in beeld gebracht. De Dienst Stedelijke Ontwikkeling heeft voor zeven processen een risicoanalyse uitgevoerd en het vergunningenproces WABO lean gemaakt en beschreven. De Centrale Vastgoedorganisatie heeft eind 2014 de risicovolle processen in beeld gebracht, beheersmaatregelen genomen en een scan uitgevoerd. De dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft in 2014 onderzoek gedaan naar onder meer de processen van het Pandhuis, de digitale aanvragen Wet werk en bijstand (WWB) en de automatische verwerking van doorbetaling aan derden. De Haeghe Groep is gestart met de screening van alle processen. Eind 2014 is een concept integriteitsplan opgesteld. Begin 2015 is voor de processen die vanuit integriteitsoogpunt het meeste risico met zich meebrengen, een risico scan uitgevoerd. Daarnaast bevat het plan van aanpak een aantal maatregelen en acties om integriteit weer goed in te bedden in de organisatie. Dat is van essentieel belang gezien de kwetsbaarheid van de mensen die bij de HGR werken en de risico's die verbonden zijn aan maatschappelijk ondernemen. De zorg voor onze medewerkers staat hoog in het vaandel en het verder uitvoeren van het integriteitsplan heeft prioriteit in 2015. De dienst Onderwijs, Cultuur en Welzijn heeft het subsidieproces onderzocht. Van alle subsidies worden afrekeningen ontvangen. Bij een totaal aan subsidies boven € 100.000 is de instelling verplicht de jaarrekening te voorzien van een accountantsverklaring. Indien uit deze verklaring of uit de jaarrekening onduidelijkheden naar voren komen, wordt dit uitgezocht. Een regelmatig gebruikt instrument daarbij is een review door de gemeentelijke accountantsdienst bij de desbetreffende accountant. Bij geconstateerde onregelmatigheden wordt altijd na afstemming met de accountantsdienst een besluit genomen over vervolgstappen. De aanbeveling van de Rekeningencommissie om de integriteit binnen de Raadsorganisatie te scannen is ter harte genomen. De scan is uitgevoerd in september 2014 en heeft aangetoond dat integriteit bij de

Raadsorganisatie op de juiste wijze binnen de organisatie is ingebed. Risicovolle processen zijn in beeld gebracht. Tevens zijn de getroffen maatregelen om deze risico's te minimaliseren opgenomen in een handzaam overzicht.

Integriteit wordt bij nieuwe medewerkers geïntroduceerd tijdens het afleggen van de ambtseed of – belofte. Ook het centraal onderzoeksprotocol is in 2014 is vastgesteld. Zodra een onderzoek wordt gestart naar aanleiding van een vermoedelijke integriteitsmelding wordt onderzoek conform het protocol verricht.

Meldingen misstanden

De gemeente registreerde in 2014 48 meldingen van (vermoedens van) misstanden; dat is aanzienlijk meer dan in 2013.

Meldingen misstanden	2010	2011	2012	2013	2014
Financiële schending	8	13	1	3	5
Misbruik positie en belangenverstrengeling	5	4	6	4	17
Misbruik van informatie	4	3	4	2	1
Misbruik van bevoegdheden	1	4	5	9	14
Misbruik van bedrijfsmiddelen	1	-	2	8	6
Ongewenste gedragingen	-	2	1	-	-
Ongeoorloofde privé-gedragingen	3	1	-	4	5
TOTAAL	22	27	19	30	48

De meeste meldingen en misstanden werden ook in 2014 door de gemeente zelf opgemerkt (30); het restant werd grotendeels door burgers (10), en politie/justitie (3) gedaan.

Van de 48 gemelde (vermoedens van) misstanden bleken 14 gegrond en 17 ongegrond. Over 10 kon geen oordeel worden gegeven vanwege het grote tijdsverloop tussen de vermeende schending en de melding, door de omstandigheid dat de betrokken ambtenaar niet is te achterhalen of omdat de betrokken persoon niet bij de gemeente Den Haag werkzaam is. Van 7 meldingen is het onderzoek nog niet afgerond.

In 2014 zijn 6 ambtenaren ontslagen wegens integriteitschendingen (in 2013 waren dit er 4). Daarnaast is aan 3 ambtenaren voorwaardelijk strafontslag opgelegd en aan 5 ambtenaren een minder zware disciplinaire maatregel. Verder gaven de onderzochte meldingen aanleiding tot het aanscherpen van procedures en werkwijzen.

Meldingen ongewenst gedrag

Er zijn dit jaar 134 meldingen van ongewenst gedrag gedaan

Ongewenst gedrag	2010	2011	2012	2013	2014
Seksuele intimidatie	10	4	6	4	6
Discriminatie	3	5	7	2	2
Agressie en geweld	5	4	1	4	4
Intimidatie	55	41	22	30	30
Intimidatie in relatie tot een arbeidsconflict	n.v.t.	20*	20	18	38
Pesten	15	14	15	9	16
Ander ongewenst gedrag	17	21	19	18	38
TOTAAL	106	109	93	85	134

* Om beter inzicht te krijgen in de meldingen van intimidatie is vanaf 2011 een aparte categorie opgenomen

5.4 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

Topfunctionarissen in dienst van de gemeente mogen niet meer dan de wettelijk vastgestelde norm verdienen; voor 2014 bedroeg de WNT-norm € 230.474. De gemeente heeft zich in 2014 aan de norm gehouden.

Voorts dient de gemeente op grond van de WNT de bezoldiging van de gemeentesecretaris en de griffier te vermelden. In de onderstaande tabel treft u deze gegevens aan.

Omschrijving		Bedragen X € 1.000
Naam	A.W.H Bertram	H.L.G. Seuren
Beloning	141	102
Belastbare vaste en variabele onkostenvergoeding	3	2
Voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn	24	17
Functie	Gemeentesecretaris	Griffier
Duur en omvang van het dienstverband in het boekjaar	Voltime, hele jaar	Voltime, hele jaar

5.5 Informatiebeleid

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

Informatieveiligheid

Uit een onderzoek van de Rekenkamer is gebleken dat op diverse plaatsen informatie ongewenst en onbedoeld zichtbaar gemaakt kon worden in ons netwerk en fysieke infrastructuur. Naar aanleiding van het Rekenkameronderzoek is een verbeterplan opgesteld. Procedures worden beter gehandhaafd; in het netwerk zijn veiligheidsmaatregelen genomen en de gevonden gegevens zijn niet meer inzichtelijk.

- Er wordt nu vroegtijdig gesignaleerd waar en wanneer er verdachte activiteiten zijn.
- De DigiD-gegevens zijn beter beveiligd.
- De gemeente heeft een Information Security Management System ingevoerd, waarmee wordt geregistreerd welke maatregelen van toepassing zijn op kritieke systemen en welke risico's er zijn. Dit wordt jaarlijks gecontroleerd door de gemeentelijke accountant.

5.6 Doelmatigheid en doeltreffendheid

Coördinerend portefeuillehouder: Tom de Bruijn

Ter uitvoering van artikel 213a van de Gemeentewet onderzoekt het college de doelmatigheid en doeltreffendheid van het gevoerde beleid. In januari 2014 is het doelmatigheidsonderzoek naar de Brede Buurtscholen afgerond; daarover is in het jaarverslag 2013 gerapporteerd. Verder is ingezet op de evaluatie van de Nuclear Security Summit, de voorbereiding van de drie decentralisaties en het risicomanagement in het sociale domein. Verder zijn 67 kleinere onderzoeken naar doelmatigheid uitgevoerd.

5.7 Duurzaamheid en interne milieuzorg

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

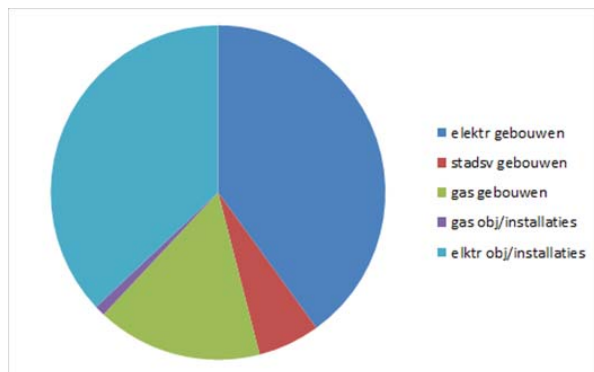
De ambitie van de gemeente is duurzamer in te kopen. Hiermee is in 2014 een start gemaakt. Het betreft de duurzame inkoop van energie, van bouwwerken van grond-, weg- en waterbouw, in lijn met de aanbevelingen uit de Green spend-analyse. Ook is begonnen met de uitvoering van de Green Deal Circulair inkopen met een aanbesteding van de vloerbedekking. Duurzaam inkopen wordt geïntegreerd in het algemene inkoopbeleidskader.

Energiebesparing

In 2014 is het energiebesparingsplan opgesteld (RIS280014). De doelstellingen zijn om in de stad in 2020 12% minder energie te verbruiken dan in referentiejaar 2012 en om 10% van het energiegebruik lokaal op te wekken uit hernieuwbare bronnen. Dit is een besparing van 90.000 gigajoule oftewel bijna 15.000 vaten olie. Aanvullend geldt voor gemeentelijke gebouwen in eigendom dat ze in 2020 minimaal energielabel C moeten hebben. Het wagenpark moet label A hebben (of gelijkwaardig). Gestart wordt met de grote energiegebruikers, zoals openbare verlichting (30% van het gemeentelijke elektriciteitsgebruik en onderworpen aan de zwaardere, nationale doelstelling van 20% energiebesparing), gemeentelijke gebouwen (50% van het totale elektriciteitsgebruik), en de zwembaden, sporthallen en productiehallen (80% van het gas- en warmtegebruik). Bijna alle elektriciteitsaansluitingen zijn inmiddels voorzien van slimme meters. Circa 80% van het energiegebruik bestaat uit elektriciteitsconsumptie en 20% uit gas- en warmtegebruik.

Het is voor 2014 nog niet mogelijk met gevalideerde en voor graaddagen (weersinvloeden) gecorrigeerde cijfers te rapporteren over het totale energieverbruik voor alle verbruikscategorieën.

Het totale gemeentelijke energieverbruik bestaat in 2012 voor 77,2% uit elektriciteit, en voor het overige uit warmte (waarvan 17,2% gas en 5,6% stadsverwarming). De gemeentelijke energieverdeling laat in het referentiejaar 2012 de volgende verdeling zien van de energiebronnen over de verbruikscategorieën gebouwen, objecten en installaties

Gemeentelijk vastgoed voor eigen gebruik

De volgende tabel geeft een overzicht van de werkelijke energieverbruiken in het gemeentelijke vastgoed voor eigen gebruik. De verschillen tussen 2013 en 2014 in de tabel worden verklaard uit de optelsom van gerealiseerde energiebesparende maatregelen, weersinvloeden, mutaties in de vastgoedportefeuille en wijzigingen (veelal intensivering – o.a. stadhuis) van het gebruik. Markant in dit kader is bijv. het nieuwe energiedak bij de HGR dat voor een spectaculaire daling van het elektriciteitsgebruik heeft geleid.

Overzicht energieverbruik gebouwen 2014 t.o.v. het referentiejaar 2012

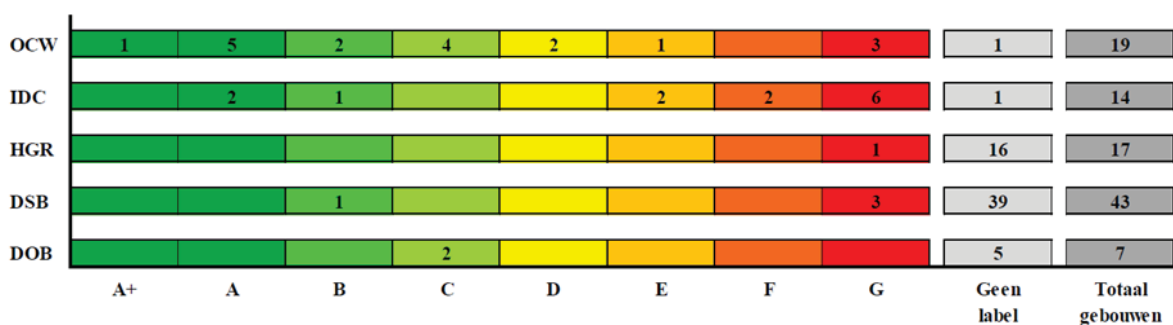
Concernbreed energiebesparingsbeleid - Energieverbruiken gebouwen								
Dienst - onderdeel	2014				2012			
	Elektriciteit	Gas	SVW	Totaal	Elektriciteit	Gas	SVW	Totaal
	[kWh]	[m ³]	[GJ]	[GJ]	[kWh]	[m ³]	[GJ]	[GJ]
DOB - Gebouwen*	367.811	23.562	-	4.056	384.078	57.715	-	5.283
DSB - Groenbedrijf - Gebouwen	121.763	1.961		2.119	142.228	43.461		2.087
DSB - R&W - Gebouwen	135.521	6.720		1.432	156.748	8.391		1.920
DSB - VSB - Gebouwen	498.441	104.983		7.809	541.653	147.310		8.395
DSB - IbDH - Gebouwen	8.467	1.961		138	5.550	2.649		151
DSB - M&V - Gebouwen	223.512	44.602		3.423	262.279	57.362		4.170
HGR - Gebouwen	2.221.016	261.998		28.281	2.446.240	431.506	26.564	62.237
IDC - Gebouwen	14.422.391	203.401	14543	151.248	13.872.921	199.631	15.574	146.523
SZW -gebouwen	30.797	36.066		1.419	325.151	84.091	776	6.364
OCW - Gebouwen / Installaties **	250.000	150.000		6.998	250.000	150.000	0	6.998
OCW - Sporthallen / Zwembaden	5.676.101	1.070.039	6.791	91.743	5.874.111	1.317.656	9076	103.647
Totaal	23.955.820	1.905.293	21.334	298.665	24.260.959	2.499.772	51.990	347.775

Omrakeningsfactoren: 1 kWh electriciteit = 0,009 GJ; 1 m³ aardgas = 0,03165 GJ

* bibliotheek Hobbemaplein 2014 ingeschat

** geschat

Het verbeteren van de energieprestatie van de gebouwen maakt ook deel uit van het concernbreed energiebesparingsbeleid. Doelstelling voor de periode tot 2020 is onder meer om de energieprestatie van de bestaande gebouwen te verhogen naar tenminste label C. In het referentiejaar 2012 laat de gemeentelijke vastgoedvoorraad voor zover die onderdeel is van dit beleid het volgende labelpalet zien:

Energie labels hebben een geldigheidsduur van 10 jaar. Voor veruit de meeste label plichtige gebouwen is 2017 het jaar waarin het label voor het eerst vervalt. Deze gebouwen zullen dan volgens de dan geldende methodiek opnieuw van een energielabel worden voorzien. Voor het stadhuis is in 2014 een uitzondering hierop gemaakt. Door energiebesparende maatregelen heeft het gebouw een labelsprong gemaakt van E naar C. Vanaf het verslagjaar 2015 zal jaarlijks over de labelmutaties in het gemeentelijke vastgoed voor eigen gebruik worden gerapporteerd.

Voor het woon- werkverkeer van het personeel bestaat een neutrale vergoedingssystematiek. Deze systematiek heeft als effect dat het autogebruik beperkt zal blijven. Uitgangspunt is dat de keuze van het vervoermiddel een verantwoordelijkheid is van de medewerker. Het college promoot actief het fietsgebruik uit het oogpunt van gezondheid en milieu.

5.8 Juridische Zaken

Coördinerend portefeuillehouder: Jozias van Aartsen

Geschillenbeslechting

In 2014 heeft de gemeente alternatieve methoden om conflicten te beslechten uitgebreid. Voorbeelden daarvan zijn “bellen bij bezwaar”, mediation en ambtelijk horen.

Bezwaar en beroep (bestuursrechtelijk)

In 2014 was het streven om 90% van de bezwaarschriften binnen de wettelijke termijn af te doen; dat is 93% geworden.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de resultaten van de behandeling van bezwaar- en beroepschriften van burgers, mede in relatie tot de aantallen primaire besluiten.

Bezwaar- en beroepschriften	2014	2013	2012
A. Primaire besluiten	1.855.375	1.769.779	809.077
B. Ingediende bezwaarschriften (% van A)	81.348 (4,3 %)	40.014 (2,2%)	35.763 (4,4 %)
C. Afgehandelde bezwaarschriften	81.175	39.144	32.508
D. Herzien na bezwaar (% van C)	29.170 (36%)	19.973(51%)	18.018 (55%)
E. Beroepszaken	1.374	1.451	2.127
F. Gegrond in beroep (% van E)	177 (12,8%)	227 (15,6%)	311 (15%)
G. Hogere beroepszaken	295	269	217
H. Gegrond in hoger beroep (% van G)	29 (9,8%)	22 (8,1%)	19 (8,7%)

Besluiten op het gebied van burgerzaken zijn hier niet meegeteld; het gaat om ruim 600.000 afgegeven documenten, zoals paspoorten en uittreksels uit de GBA, en wijzigingen in de Gemeentelijke Basisadministratie, waartegen weinig bezwaarschriften worden ingediend.

Het overgrote deel van de overige besluiten gaat over belastingen (1.259.701 aanslagen), sociale zaken (248.277 uitkeringen) en parkeren (152.915 naheffingsaanslagen).

De stijging van het aantal primaire besluiten is een gevolg van een administratieve aanpassing, niet van een volume-stijging. Het aantal bezwaarschriften bestaat voor bijna 90% uit bezwaren tegen belastingaanslagen (65%, 52.967) en naheffingsaanslagen parkeren (22%, 18.184).

Het percentage herziening is hoog omdat veel belastingbesluiten (26% = 13.656 in 2014) worden herzien op grond van in het bezwaarschrift naar voren gebrachte nieuwe gegevens. 70% van de naheffingsaanslagen parkeren (12.673) wordt ingetrokken als de bezwaarmaker alsnog een bewijs van rechtmatig parkeren overlegt.

Het percentage beroepen, afgezet tegen de bezwaarschriften, is lager (1,7%) dan in 2013 (3,6%) en 2012 (5,9%). Dit betekent dat het herstelvermogen in de bezwaarprocedure en de zeefwerking in bezwaar steeds beter worden.

Van de behandelde beroepszaken heeft het grootste deel betrekking op uitkeringen (48%, 656), belastingen (16%, 227) en parkeren (14%,197). In hoger beroepszaken betrof het grootste percentage ook uitkeringszaken (73%, 217). De zaken die in beroep en hoger beroep gegrond zijn verklaard, zijn vooral uitkeringszaken (42%, 76).

Wob-verzoeken en verzoeken wet dwangsom

In onderstaande tabellen staan de gegevens over aantallen en uitkomsten van verzoeken in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob)².

²Het gaat hier om de formele Wob-verzoeken.

Verzoeken Wob	2014	2013	2012
A. Ingediende Wob-verzoeken	612	449	237
B. Afgehandelde Wob-verzoeken	550	407	206
C. Ingediende verzoeken tot dwangsom	94	41	18
D. Verbeurde dwangsommen	20	11	6

Verzoeken Wet dwangsom (buiten Wob)	2014	2013	2012
A. Schriftelijke verzoeken	555	326	132
B. Verbeurde dwangsommen	81	62	20

Op alle onderdelen is een stijging waarneembaar ten opzichte van 2013. Het aantal verbeurde dwangsommen is relatief minder sterk gegroeid.

Civiele procedures

Er zijn minder civiele procedures gevoerd dan in 2013. In 2014 zijn 5 zaken verloren. Deze cijfers geven aan dat de kwaliteit van de werkzaamheden goed is.

Omdat in civiele zaken regelmatig schikkingen plaatsvinden, bevat de tabel hiervoor een aparte kolom. Er zijn minder schikkingen getroffen dan in 2013.

Civiele procedures	2014	2013	2012
Aantal civiele procedures	332	370	336
Verloren zaken	5 = 1,5%	0 = 0%	1 = 0,30 %
Schikkingen	1	7	13

Juridische advisering

De vraag naar interne juridische ondersteuning is toegenomen. Maar omdat minder vaak externe advocaten zijn ingeschakeld, zijn de juridische kosten in 2014 lager dan in 2013.

5.9 Ambtelijke Huisvesting

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

Sinds 2010 wordt de huisvesting van de gemeente zoveel mogelijk terug gebracht tot een strategische kernvoorraad bestaande uit het Stadhuis, het stadskantoor aan de Leyweg en de Stadsdeelkantoren. Dit wordt mogelijk gemaakt door het herindelen van werkplekken in de kernvoorraad en het invoeren van desksharen. De basis voor de herindeling wordt gevormd door het gedeeld gebruik van werkplekken met een flexfactor van 1,2. Door een slimme herindeling van de bestaande bureaus en vergaderplekken is de vergadercapaciteit ook verder uitgebreid bij een gelijkblijvend aantal bureaus.

In 2014 is de eerste fase van dit huisvestingsplan binnen de planning afgerond. In deze eerste fase, die vooral kantoorfuncties betrof, zijn meer dan 700 medewerkers vanuit omringende panden in het Spui en het Stadskantoor Leyweg geplaatst in een schuifoperatie waarbij ca. 1000 werkplekken betrokken waren. Van het stadhuis aan het Spui is zowel het bedrijfsrestaurant op de 11e verdieping als de Urban Window verbouwd en voorzien van een nieuw cateringconcept dat past bij deze tijd. Hierdoor is de overlegcapaciteit aanzienlijk uitgebreid en is de ruimte ook daadwerkelijk de hele dag in gebruik. Eind 2014 is begonnen met de voorbereidingen voor de tweede fase waarin een laatste serie panden afgestoten wordt. Voor deze panden geldt dat tegelijk met de kantoorfuncties soms ook gerelateerde bedrijfsvoerings- of publieksfuncties moeten worden verplaatst. De voorbereiding behelst onder andere een onderzoek naar de werkprocessen in onderlinge samenhang en in relatie tot het ruimtegebruik.

6. Paragrafen

6.1 Gemeentelijke inkomsten , Ontvangen middelen van Derden

De gemeente heeft over 2014 € 2.638,9 mln. baten.

(bedragen x € 1 mln.)

Baten	Uitkomst 2014	Begroting 2014	Uitkomst 2013
1. Algemene dekkingsmiddelen	1.127,0	1.115,1	1.088,1
2. Specifieke uitkeringen	559,0	603,3	588,3
3. Tarieven, leges en heffingen	145,0	140,3	138,4
4. Bouwgrondexploitatie	47,8	41,7	101,0
5. Onttrekkingen aan reserves	614,5	667,9	532,6
6. Overige inkomsten	145,6	198,6	178,2
Totaal	2.638,9	2.766,9	2.626,6

Een toelichting op de gemeentelijke inkomsten wordt hieronder per onderdeel gegeven.

1. De algemene dekkingsmiddelen

(bedragen x € 1.000)

Algemene dekkingsmiddelen	Baten Rekening 2014	Baten Begroting 2014	Baten Rekening 2013
Algemene uitkering gemeentefonds	875.546	870.615	846.007
Onroerend zaakbelasting	73.208	73.408	81.520
Hondenbelasting	1.909	1.850	1.886
Toeristenbelasting	5.157	4.216	4.523
Precariobelasting	16.934	16.661	17.496
Parkeerbelasting*	41.963	44.318	39.710
Overige belastingen**	0	0	1.205
Dividend (beleggingen)	25.730	25.633	32.858
Rente	61.488	57.619	40.143
Erfpachtinkomsten	23.064	18.740	20.736
Overige dekkingsmiddelen	2.042	2.050	2.036
Totaal	1.127.041	1.115.110	1.088.120

* Onder parkeerbelasting horen ook de baten parkeren op straat (zie BBV). Deze baten stonden onder tarieven, leges en heffingen. Om het inzichtelijk te houden zijn ook de bedragen baten rekening 2013 aangepast (was 15.850 + 23.860 parkeren op straat).

** In 2014 is er een onderzoek geweest naar de post overige belastingen. Hieruit is gebleken dat de baten op deze post geen algemene dekkingsmiddelen zijn. Daarom is de post voor 2014 op 0 gezet.

Gemeentefonds

Ruim 33,2% van de gemeentelijke inkomsten komt uit het gemeentefonds (€ 876 mln.). Het gemeentefonds is in principe vrij besteedbaar, al moet de gemeente natuurlijk wel doorlopende verplichtingen nakomen en wettelijke taken uitvoeren.

Gemeentelijke belastingen

De inkomsten uit gemeentelijke belastingen bedragen € 139,2 mln., dat is 5,27 procent van het totaal aan inkomsten van de gemeente.

Dividend en rente

De gemeente ontvangt dividend uit deelnemingen. Ook heeft de gemeente rente-inkomsten op leningen aan verbonden partijen.

2. Specifieke uitkeringen

Gemeenten zijn financieel grotendeels afhankelijk van inkomensoverdrachten van het Rijk en van andere overheden. Ruim 21,2 procent van de Haagse inkomsten (€ 559 mln.) bestaat uit specifieke uitkeringen van het Rijk, Europa en andere publiekrechtelijke lichamen. Dat zijn uitkeringen waarvan het Rijk de besteding voorschrijft. Deze specifieke uitkeringen kunnen verschillende vormen hebben. Bij sommige specifieke uitkeringen is er geen beleidsvrijheid en fungeert de gemeente eigenlijk als uitvoeringsorganisatie van het Rijk. Bij andere specifieke uitkeringen hebben de gemeenten meer bestedingsvrijheid en daarmee samenhangend grotere risico's.

(Bedragen x (€ 1.000))

Programma/Doel	Uitkomst 2014	Begroting 2014
2 College en Bestuur Veilige publieke taak	70	70
3 Wijkaanpak en dienstverlening Inburgering	0	2.067
Asielzoekers en vluchtelingenbeleid	203	200
4 Openbare orde en veiligheid	3.677	3.900
5 Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg	733	0
6 Onderwijs Onderwijsachterstandenbeleid	42.023	43.917
Voortijdig schoolverlaten	2.100	2.262
Educatie	3.634	3.630
7 Werk, Inkomen en armoedebeleid Bijstandsverlening en inkomensvoorziening	369.431	379.279
Sociale werkvoorziening	54.744	50.162
Werkgelegenheid	52.811	52.085
Overig werk en inkomen	1.362	700
8 Zorg en welzijn	6.056	6.560
9 Jeugd	1.626	1.282
10 Ontwikkeling Buitenruimte	2.606	3.101
11 Economie, Internationale stad en Binnenstad	3.322	12.024
12 Sport	421	0
13 Verkeer en Milieu Luchtkwaliteit	653	11.300
Verkeer	1.778	19.493
14 Wonen en duurzaamheid Stedelijke vernieuwing	4.464	925
Woningbouw	490	1.303
15 Stadsontwikkeling Economische structuur	2.713	0
Woningbouw	3.880	9.027
Totaal	558.805	603.287

De lagere baten komen vooral door vier posten. Voor verkeer kreeg de gemeente € 18 mln. minder van Haaglanden. Dit is grotendeels administratief-technisch: € 16,2 mln. ontvangen subsidies voor investeringen zijn niet als baten in de exploitatie geboekt maar op de balans. Voor luchtkwaliteit is €10,6 minder ontvangen dan begroot maar ook hier is € 8mln aan subsidies niet in de baten geboekt maar op de balans. Voor de bijstand kreeg de gemeente € 10 mln. minder dan begroot, vooral omdat het landelijke budget lager was dan gedacht. Voor economie kreeg de gemeente € 9 mln. minder dan begroot, dat is vooral de Europese EFRO-subsidie Kansen voor West. De afrekening van deze projecten vindt in 2015/16 plaats.

3. Inkomsten uit tarieven, leges en heffingen

De gemeente brengt tarieven in rekening voor het gebruik van de gemeentelijke infrastructuur of voor het verlenen van diensten aan de burgers. Het gaat om 5,5 procent van de totale inkomsten. De inkomsten uit tarieven betreffen een grote variëteit aan activiteiten, zoals de afgifte van vergunningen, verstrekken van paspoorten en rijbewijzen en het ophalen van huisvuil.

(bedragen x € miljoen)

Tarieven, leges en heffingen	Uitkomst 2014	Begroot 2014	Uitkomst 2013
Afvalstoffenheffing	59,2	59,0	58,1
Rioolrechten	35,5	35,0	35,1
Bouwleges	20,6	16,0	18,6
Burgerzaken	11,2	11,6	7,9
Sport/zwembaden	9,2	8,9	9,0
Tarieven gezondheidszorg	1,4	1,3	1,1
Overige tarieven	7,9	8,5	8,6
Totaal	145,0	140,3	138,4

4. Bouwgrond exploitatie

De gerealiseerde verkoopopbrengsten van grondexploitaties liggen € 6 miljoen hoger dan begroot. Belangrijke oorzaak van de betere resultaten is de aantrekkende markt. Vooral de uitgifte opbrengsten in grondexploitaties met kleinschalig opdrachtgeverschap (zowel kaveluitgifte als klusobjecten) zijn sneller gegaan dan gepland.

5. Onttrekkingen aan reserves

Reserves zijn ingesteld om middelen met een specifiek doel over de jaargrens heen te kunnen vasthouden. In totaal zijn in 2014 voor € 614,5 mln. aan reserves onttrokken, waar er voor bijna € 667,9 mln. was begroot.

6. Overige inkomsten

De gemeente heeft ook inkomsten uit onder andere de Haeghe Groep (€ 23 mln.), huren (€ 30,4 mln.), terug ontvangen bijstandsuitkeringen (€ 19,3 mln.), baten secretarieleges (€ 11,2 mln.), baten omgevingsvergunningen (€ 20,6 mln.), bespaarde rente (€ 17 mln.), facilitaire producten en de ambulancedienst (€ 12 mln.). Hiertegenover staan dan ook gelijke lasten.

6.2 Lokale heffingen

Lokale heffingen

Deze paragraaf geeft informatie over het beleid en de ontwikkeling van de tarieven van de lokale heffingen. Daarnaast wordt ingegaan op de belangrijkste ontwikkelingen 2014 en het kwijtscheldingsbeleid.

Belastingplan 2011- 2014

In februari 2014 is de raad geïnformeerd over de uitvoering van het Belastingplan. In de eindrapportage wordt geconcludeerd dat de in het Belastingplan 2011-2014 opgenomen prioriteiten nagenoeg allemaal effectief en tijdig zijn uitgevoerd. Den Haag staat in de top drie van steden met de laagste woonlasten van Nederland. Startende ondernemers betalen geen OZB-gebruikersbelasting voor hun bedrijfspand. Alle overige ondernemers hebben in 2014 een steuntje in de rug gekregen doordat het gebruikersdeel van de OZB niet-woningen éénmalig met één derde is verlaagd. Ook is in 2014 de precario voor voorwerpen op en boven gemeentegrond met 45% verlaagd. Met deze maatregelen hebben we de gemeentelijke belastingdruk voor ondernemers in deze economisch moeilijke tijden verlicht.

Ook is er fors ingezet op handhaving om te zorgen dat iedereen meebetaalt aan de voorzieningen in de stad. Ten slotte is de dienstverlening aan bewoners en bedrijven verbeterd. Zo kunnen meer belastingzaken online vanuit huis worden geregeld en kunnen bewoners de gemeentelijke woonlastennota in 12 termijnen via automatische incasso betalen.

Tariefsontwikkelingen 2014

- De OZB op woningen is deze collegeperiode volgens de afspraak in het coalitieakkoord 2010-2014 structureel met 10% ten opzichte van 2009 gedaald. De tariefdaling is in stappen gerealiseerd. In 2014 is de gemiddelde OZB-aanslag voor een inwoner (ten opzichte van 2013) gelijk gebleven.
- Het gebruikersdeel van de OZB voor niet-woningen is in 2014 éénmalig met een derde verlaagd (€ 7,2 mln.). De gemiddelde OZB-belastingdruk voor de gebruiker van een niet-woning is in 2014 (tijdelijk) gedaald met bijna 36 procent. Door deze verlaging van het gebruikersdeel komt de gemeente Haagse ondernemers in deze economisch moeilijke tijd tegemoet.
- De gemiddelde OZB-belastingdruk voor de eigenaar van een niet-woning is in 2014 gedaald met ruim 2 procent.
- De precariobelasting voor voorwerpen op en boven gemeentegrond is in 2014 met 45% verlaagd. De bovengrondse precario is in 2015 met 9% verlaagd, waardoor het op 50% van de precario in 2013 komt. Vanaf 2017 wordt de bovengrondse precario volledig afgeschaft.
- Op basis van de gemeentelijke uitgangspunten is de trendmatige aanpassing van tarieven in 2014 vastgesteld op 2,63%. De trendmatige verhoging is per tarief afzonderlijk beoordeeld. Bij heffingen is het uitgangspunt: maximale kostendekkendheid.
- De tarieven binnenhavenbelasting, leges omgevingsvergunning en de algemene leges zijn – met uitzondering van de wettelijk bepaalde tarieven – in 2014 trendmatig verhoogd.
- Om de voorziening afvalstoffenheffing terug te brengen, zijn de tarieven van de afvalstoffenheffing in 2014 verlaagd met 1 procent.
- Om de rioolheffing kostendekkend te houden, is het tarief rioolheffing, eigenarendeel en het tarief rioolheffing, gebruikersdeel (per volle eenheden van 500 m³; 1e 500 m³ vrij) verhoogd met 1,5%.
- De tarieven hondenbelasting, toeristenbelasting en de precariobelasting zijn in 2014 gelijk gebleven.

Kwijtschelding

Het kwijtscheldingsbeleid voor particulieren is in 2014 niet gewijzigd. Dit betekent dat voor de OZB, de afvalstoffenheffing, de rioolheffing voor eigenaren en de hondenbelasting de maximale kwijtscheldingsnorm die wettelijk is toegestaan, is toegepast. Deze norm is 100% van de bijstandsnorm. Voor de hondenbelasting is kwijtschelding alleen mogelijk voor het bedrag van de eerste hond. In de

praktijk komt kwijtschelding vooral voor bij de afvalstoffenheffing. In 2014 is een bedrag van circa € 6,8 mln. aan afvalstoffenheffing kwijtgescholden. Kwijtschelding voor de OZB en rioolheffing komt in de praktijk veel minder voor omdat deze heffingen van de eigenaar worden geheven zodat er in veel gevallen sprake zal zijn van vermogen.

De kwijtscheldingsregeling geldt ook voor ondernemers die een uitkering ontvangen op basis van het Besluit Bijstandverlening Zelfstandigen 2004. Daarmee ondersteunt de gemeente ondernemers met voldoende perspectief en levensvatbaarheid in een moeilijke periode. Er zijn in Den Haag ongeveer 100 ondernemers, die op basis van dit besluit een uitkering ontvangen en een beroep kunnen doen op de kwijtscheldingsregeling. Kwijtschelding is alleen mogelijk voor de afvalstoffenheffing.

Beleidsmatige ontwikkelingen

Herwaardering onroerend goed (WOZ/OZB)

Het Haagse onroerend goed wordt jaarlijks gewaardeerd. De waardepeildatum ligt één jaar voor het kalenderjaar waarop de waarde betrekking heeft. Dit betekent dat voor de herwaardering 2014 is uitgegaan van het waardeniveau van de onroerende zaken op de peildatum 1 januari 2013. De gemiddelde waardeontwikkeling van woningen tussen de peildatum 1 januari 2012 en 1 januari 2013 is -5,5%. De waarde van de niet-woningen is in die periode gemiddeld genomen eveneens gedaald. De waardedaling bedraagt 7,1%. Voor de tariefstelling OZB geldt dat de gemiddelde waardeontwikkeling van de stad budgettair neutraal in de tarieven wordt verwerkt. De waardeverandering is daarom, los van de groei van de stad, niet van invloed op de totale OZB-opbrengst of op de gemiddelde OZB-aanslag.

Compensatie OZB voor amateursportverenigingen

Om de financiële armlag van amateursportverenigingen te vergroten en zo de toegankelijkheid van sport te stimuleren, worden sinds 2011 de OZB-lasten van Haagse amateursportverenigingen gecompenseerd. Daartoe heeft het college de Compensatieregeling OZB-heffing Haagse sportverenigingen vastgesteld. In 2014 hebben 85 verenigingen gebruik gemaakt van de regeling, in 2013 waren dit er 83 en in 2012 waren dit er 96.

Compensatie OZB voor startende ondernemers

Met de OZB-compensatie voor startende ondernemers wil het college deze voor de stad zo belangrijke doelgroep een steuntje in de rug geven. Sinds de start van de regeling in 2012 heeft een grote groep ondernemers gebruik gemaakt van de regeling. In 2014 hebben 1119 startende ondernemers een verzoek tot compensatie ingediend. In 508 gevallen is de aanvraag geheel toegekend, in 29 gevallen is de aanvraag gedeeltelijk toegekend, 578 aanvragen zijn afgewezen, 5 aanvragen zijn ingetrokken en 1 aanvraag is nog in behandeling. De afwijzingen hebben met name betrekking op de ZZP'ers die vanuit huis werken en om die reden niet voldoen aan de voorwaarden voor de compensatieregeling.

BIZ-bijdrage

In 2014 is het bestaande beleid rond de 20 Haagse bedrijveninvesteringszones voortgezet. De gemeente Den Haag stimuleert de invoering van de BIZ omdat dit een belangrijk instrument is om de aantrekkingskracht van winkelgebieden en bedrijventerreinen en het ondernemersklimaat in de stad als geheel te verbeteren. Gezamenlijk zorgen de BIZ'en in Den Haag voor circa € 5 mln. aan private investeringen in de winkelstraten en bedrijventerreinen.

Naar aanleiding van de positieve landelijke evaluatie uitgevoerd door het bureau Berenschot, heeft de minister van Economische Zaken in 2014 besloten de Experimentenwet BIZ om te zetten in een permanente wet, de Wet bedrijveninvesteringszones. Deze wet brengt een aantal gewenste wijzigingen ten opzichte van de Experimentenwet BIZ. De belangrijkste zijn:

1. Eigenaren van onroerende zaken kunnen naast of in plaats van de gebruikers betrokken worden in een BIZ.
2. Activiteiten op internet die (mede) in het publiek belang zijn, kunnen via de BIZ-bijdrage worden bekostigd.
3. Activiteiten die gericht zijn op de economische ontwikkeling van de BI zone kunnen onder de nieuwe wet ook via de BIZ-bijdrage worden bekostigd. Het gaat onder meer om gebiedspromotie. Voorbeelden hiervan zijn kerstverlichting, Sinterklaasviering en de kosten van een wijkmanager.

De Wet bedrijveninvesteringszones is op 1 januari 2015 in werking getreden.

Leges reisdocumenten

Op 9 maart 2014 is de geldigheidsduur van nieuwe paspoorten en identiteitskaarten voor personen die 18 jaar en ouder zijn, verlengd van vijf naar tien jaar. Daarmee zijn ook de maximumtarieven voor het paspoort verhoogd van € 50,35 naar € 66,95 en voor de identiteitskaart van € 41,90 naar € 52,95. De gemeente mag geen vermissingsleges voor reisdocumenten meer in rekening brengen.

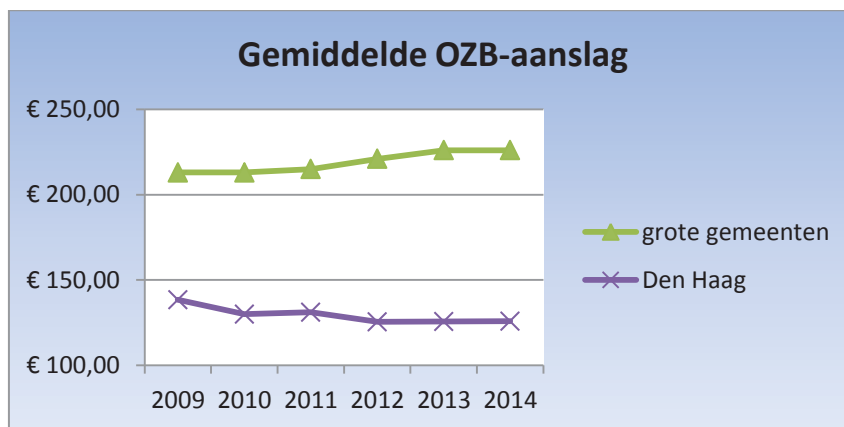
Leges rijbewijzen

Het Rijk heeft met ingang van 1 januari 2014 een maximumtarief van € 38,48 voor een standaardaanvraag van een rijbewijs ingevoerd. Den Haag heeft door deze maatregel het tarief voor een rijbewijs in 2014 moeten verlagen van € 46,50 naar € 38,48 (afgerond € 38,45).

Ontwikkeling lokale lastendruk

Ontwikkeling OZB woningen

Al jaren is Den Haag één van de gemeenten met de laagste woonlasten. De gemiddelde OZB-aanslag per woning is in 2014 de laagste van alle grote gemeenten (meer dan 90.000 inwoners).

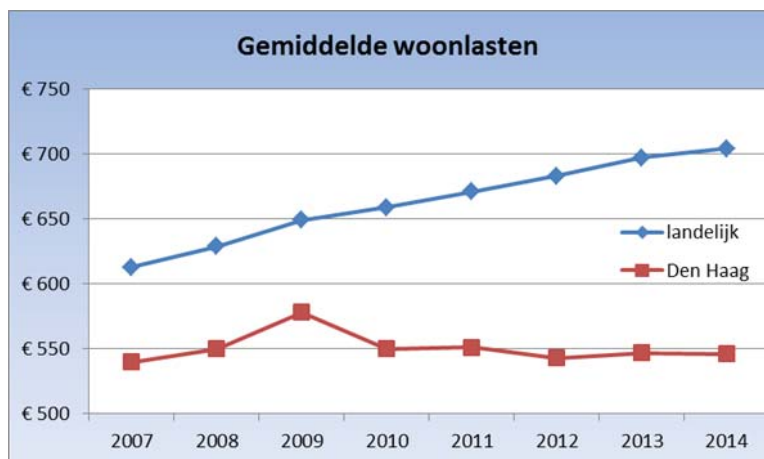

Bron: COELO

Ontwikkeling Woonlasten

De gemeentelijke woonlasten bestaan uit drie onderdelen: de OZB, de rioolheffing en de afvalstoffenheffing. Voor een gemiddeld meerpersoonshuishouden in 2014 in Den Haag betekent dat de gemiddelde kosten voor OZB ad € 125,81, Rioolheffing ad € 132,30 en Afvalstoffenheffing ad. € 287,64 bedragen (bron: COELO).

Jaarlijks verricht het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) onderzoek naar de gemeentelijke woonlasten. De resultaten worden gepubliceerd in de Atlas van de Lokale Lasten en de Kerngegevens belastingen grote gemeenten. Uit de Kerngegevens voor 2014 blijkt dat de woonlasten in Den Haag wederom tot de top 3 van de grote gemeenten met de laagste lasten behoren. Onderstaande grafiek geeft een overzicht van de ontwikkeling van de gemiddelde woonlasten per huishouden over de periode 2007-2014.

Bron: COELO

Inkomsten lokale heffingen

DPZ verzorgt de heffing en de invordering van de belastingen en heffingen van Den Haag. De opbrengsten van de belangrijkste lokale heffingen voor de jaren 2014 (realisatie en raming) en 2013 (realisatie) voor aftrek van kwijtscheldingsbedragen zijn:

Belastingsoort <i>x</i> € 1.000	Uitkomst 2014	Begroting 2014	Rekening 2013
OZB	73.015	73.160	81.333
Afvalstoffenheffing	59.220	59.060	58.087
Rioolrechten	35.483	34.993	35.092
Hondenbelasting	1.909	1.850	1.886
Toeristenbelasting	5.157	4.216	4.523
Precariobelasting (kabels, leidingen)	16.288	16.058	16.348
Precariobelasting (reclameobjecten en terrassen)	646	603	1.148
Totaal	191.718	189.940	198.417

Samenhang met programma's en paragrafen

De lokale heffingen worden begroot in de programma's Beheer openbare ruimte (baten afvalstoffenheffing, kwijtschelding afvalstoffenheffing), Milieu & Duurzaamheid (baten rioolheffing), Financiën (baten OZB gebruikers en eigenaren, baten toeristenbelasting en baten precariobelasting). Tot slot geeft de paragraaf Gemeentelijke inkomsten een totaaloverzicht van de gemeentelijke baten, inclusief de baten uit de gemeentelijke heffingen.

6.3 Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen geeft aan of de gemeente grote tegenvallers kan opvangen. Het incidentele weerstandsvermogen bestaat uit de algemene reserve, de dienstcompensatiereserves, de centrale bedrijfsvoeringsreserve, programmareserves en de reserve Grondbedrijf. Het structurele weerstandsvermogen is beter bekend als de post onvoorzien.

Inleiding

Het weerstandsvermogen geeft aan in hoeverre de gemeente grote tegenvallers op kan vangen. Het 'Besluit Begroting en Verantwoording' omschrijft een risico als "een kans op gevaar of schade met financieel gevolg van substantiële omvang". Ook bij goed financieel beheer kunnen onverwachte financiële gevolgen optreden. Doorgaans worden deze bij de gemeentelijke jaarrekening gemeld als nadelen. Bij grotere tegenvallers kan het noodzakelijk zijn al tussentijds maatregelen te nemen. Dergelijke risico's kan de gemeente dragen door het achter de hand hebben van voldoende weerstandsvermogen. Bij het weerstandsvermogen gaat het dus om de robuustheid van de begroting. Een precies sluitende begroting zonder weerstandsvermogen betekent dat iedere tegenvaller een probleem gaat opleveren, als er geen even grote meevallers tegenover staan. De begrotingsprogramma's en daarmee het beleid van de gemeente staan dan permanent onder druk. Een weerstandsvermogen als financiële buffer is daarom noodzakelijk. Hoe groot die buffer moet zijn hangt vooral af van de risico's die de gemeente loopt.

Behalve het aanhouden van een financieel weerstandsvermogen zijn er andere manieren om de financiële gevolgen van risico's op te vangen:

- Veel gebeurtenissen zijn weliswaar onverwacht, maar doen zich zo regelmatig voor dat over meerdere jaren bekeken vrij goed is aan te geven wat de financiële gevolgen daarvan kunnen zijn. Hiervoor reserveert de gemeente bedragen in de begroting of in voorzieningen.
- Bij investeringsprojecten is het gebruikelijk dat in de kostenraming (en het investeringskrediet) een post voor onvoorzien tegenvallers wordt meegenomen.
- Risico's kunnen beperkt worden door het afsluiten van verzekeringen, bijvoorbeeld tegen brand-schade aan gemeentelijke gebouwen.
- Een aantal risico's kan voor een gedeelte worden opgevangen uit specifieke bestemmingsreserves. Mocht de omvang van die reserve niet toereikend zijn, dan komt de Algemene reserve weer in beeld als risicoafdekking.

De relevante risico's voor het weerstandsvermogen zijn de risico's die niet of onvoldoende op een andere manier zijn ondervangen. Deze risico's kunnen een beroep gaan doen op de onderdelen van het weerstandsvermogen.

Berekening van het weerstandsvermogen

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen het structurele en het incidentele weerstandsvermogen.

Structurele weerstandsvermogen

Het structurele weerstandsvermogen bestaat uit de begrotingspost onvoorzien. De post onvoorzien moet een soepele uitvoering van de begroting vergemakkelijken. Het zorgt zodoende voor een beetje flexibiliteit. Deze post bedroeg in de Programmarekening 2014 € 3,8 mln. Bij de programmabegroting 2015-2018 is de post onvoorzien verlaagd met € 3 mln. Dit bedrag is ingezet als financiële ruimte. De post onvoorzien bedraagt vanaf 2015 nog € 0,8 mln.

Incidentele weerstandsvermogen

In Den Haag wordt het weerstandsvermogen gevormd door de algemene reserve, de dienstcompensatiereserves, de centrale bedrijfsvoeringsreserve, de programmareserves en de reserve grondbedrijf. Nieuw, sinds de programmabegroting 2015-2018, is de vorming van programmareserves en de centrale bedrijfsvoeringsreserve. Elk beleidsprogramma heeft een programmareserve. De programmareserve is o.a. bedoeld om tussentijdse risico's en tegenvallers op een beleidsprogramma op te vangen. Indien de risico's de programmareserve overstijgen, dan worden deze opgevangen binnen de algemene reserve. De standen van de bovenstaande reserves zijn per einde 2014 voor resultaatbestemming als volgt:

	Stand per 31-12-2013 (voor resultaatbestemming)	Stand per 31-12-2014 (voor resultaatbestemming)
1. Algemene reserve	€ 124,4 mln.	€ 85 mln.
2. Reserve Grondbedrijf	€ 51,6 mln.	€ 45,1 mln.
3. Programmareserves	nvt	€ 0 mln.
4. Dienstcompensatiereserves	€ 16,6 mln.	€ 7,5 mln.
5. Centrale bedrijfsvoeringsreserve	nvt	€ 4,5 mln.
Totaal	€ 192,6 mln.	€ 142,1 mln.

De algemene reserve is voor het afdekken van tekorten in de gemeentelijke jaarrekening. Hiermee wordt voorkomen dat elke financiële tegenvaller dwingt tot onmiddellijk bezuinigen.

De reserve Grondbedrijf is de financiële buffer voor het Grondbedrijf. De reserve is nodig om te verhinderen dat tekorten van het grondbedrijf de totale gemeentelijke financiële huishouding verstoren. De stand van de reserve Grondbedrijf voor resultaatbestemming 2014 is € 45,1 mln. Zie de paragraaf Grondbeleid voor een gedetailleerde onderbouwing van de actuele hoogte van de reserve Grondbedrijf.

Programmareserves zijn nieuw. In de Verordening Financieel Beheer en Beleid zijn de programmareserves geïntroduceerd. Elk beleidsprogramma heeft een programmareserve. In de Verordening Financieel Beheer en Beleid zijn doel, hoogte en spelregels van de programmareserves opgenomen. De programmareserve is bedoeld om tussentijdse risico's en tegenvallers op te vangen. Indien de risico's de programmareserve overstijgen, worden deze risico's opgevangen binnen de algemene reserve.

De gemeentelijke diensten hebben een eigen dienstcompensatiereserve (dcr) voor het opvangen van kleine bedrijfsvoeringsrisico's. Met de in december 2014 nieuw vastgestelde financiële spelregels zijn de maxima van de dcr's verlaagd. Het streven is om op termijn te komen tot één bedrijfsvoeringsreserve. Vooruitlopend op deze ontwikkeling is een centrale bedrijfsvoeringsreserve ingesteld. Deze is gevormd uit de dienstcompensatiereserves. Deze centrale bedrijfsvoeringsreserve heeft als doel het doen van incidentele verbetermaatregelen van de gemeentebrede bedrijfsvoering, innovatie van de bedrijfsvoering en het opvangen van frictiekosten. Deze centrale bedrijfsvoeringsreserve maakt deel uit van het weerstandsvermogen en bedraagt voor resultaatbestemming € 4,5 mln.

De hoogte van de algemene reserve wordt jaarlijks met behulp van het risicocumulatiemodel doorgerekend tijdens de begrotingsvoorbereiding. Dit vanwege eventuele budgettaire gevolgen. De begroting is het budgettaire afwegingsmoment in Den Haag. Bij de programmabegroting 2015-2018 is een berekening gemaakt van de minimaal noodzakelijke hoogte van de algemene reserve. Omdat dit de meest recente risico-inventarisatie is, vormt de paragraaf weerstandsvermogen van de programmabegroting 2015-2018 het startpunt van de paragraaf weerstandsvermogen bij deze programmarekening.

Bij de jaarrekening vindt geen budgettaire afweging plaats. De risico's zijn echter wel geactualiseerd. Daardoor kan een goed en actueel beeld gevormd worden van de risico's waar de gemeente op dit moment mee geconfronteerd wordt. In 2014 heeft de gemeente het weerstandsvermogen niet hoeven aan te spreken en is een per saldo een positief jaarrekeningresultaat behaald. Geconcludeerd wordt dat het financieel risicobeheer en het vermogen van de gemeente afdoende zijn om tegenvallers op te vangen. Bij de voorjaarsnota wordt een herziene berekening van het benodigd weerstandsvermogen gemaakt, mede in relatie tot de stresstest op de gemeentelijke financiën die momenteel wordt uitgevoerd en het meerjarenperspectief.

Gemeentelijke risico's mbt Algemene reserve

Bestaande risico's (inclusief actualisatie)

1) Rampen en zware ongevallen

De gemeente spaart niet voor risico's van (natuur)rampen of ander groot onheil die Den Haag kunnen treffen (watersnood, extreme weersomstandigheden, epidemieën, etc.). Hoewel de kans hierop klein is, is de schade die het gevolg kan zijn van een dergelijke gebeurtenis aanzienlijk, zo hebben we bijvoorbeeld gezien bij de vuurwerkramp in Enschede. In de door onderzoeksbureau SEO uitgevoerde 'stresstest' (2012) blijkt dat het financiële gevolg van een dergelijke ramp maximaal € 63,5 mln. is. Doordat de kans op een dergelijke ramp klein is, is het effect op het benodigde weerstandsvermogen beperkt. De stresstest wordt weer uitgevoerd op de Haagse begroting. De resultaten ervan zijn ten tijde van de voorjaarsnota beschikbaar.

Kans: 1%
Bedrag: € 63,5 mln.

2) Eigen risico verzekeringen

De gemeente heeft een hoog eigen risico op verzekeringspolissen afgesloten, omdat dit per saldo financieel voordeliger is. Het bevat evenwel een risico. Wanneer zich verschillende calamiteiten tegelijk voordoen is de totale eigen bijdrage van de gemeente hoger dan in de reguliere begroting kan worden opgevangen. Bovendien heeft de gemeente ervoor gekozen de fraude- en berovingsverzekering in eigen beheer te nemen omdat de premie hiervan niet opweegt tegen het risico. Het maximale risico dat de gemeente loopt is € 5,4 mln. De kans dat zich dit risico voordoet is klein.

Kans: 10%
Bedrag: € 5,4 mln.

3) Bijstandsuitkeringen

Aangepast t.o.v. begroting 2015-2018; systematiek voor het eigen risico is aangepast

Allereerst bestaat de kans dat het budget dat het Rijk aan alle gemeenten verstrekt voor de bijstand, ontoereikend is. Ten tweede bestaat de kans dat de gemeente Den Haag meer bijstandsuitkeringen heeft dan het landelijk gemiddeld. Voor 2015 is de systematiek voor het eigen risico aangepast door het ministerie van SZW. De gemeente is 100 procent risicodragend voor een tekort op de bijstand tot 7,5 procent van budget. Voor een tekort tussen de 7,5 en 10 procent draagt de gemeente 50 procent van het risico. Als het tekort nog hoger uitkomt, kan voor het meerdere (onder voorwaarden) een beroep worden gedaan op een aanvullende uitkering van het rijk. De kans dat dit risico zich voordoet is afhankelijk van de prestaties van Den Haag ten opzichte van de landelijke ontwikkelingen. Er kan een discrepantie zijn tussen de objectieve verdeelmaatstaven van het macrobudget en de feitelijke situatie in Den Haag. Wij schatten het budget voor 2015 op ca. € 326 mln. Het maximale risico voor de gemeente bedraagt dan 7,5 procent van € 326 mln. (€ 24,45 mln.) plus 2,5 procent van € 326 mln. (€ 8,15 mln.) Hierbij wordt verondersteld dat een tekort tot € 24,45 mln. twee keer zo groot is als een tekort tussen de €24,45 mln. en € 32,6 mln.

Kans: 26%
Bedrag: € 32,6 mln.

Nieuwe risico's

4) *Nieuw verdeelmodel bijstand*

Met ingang van 2015 hanteert de Rijksoverheid een nieuw verdeelmodel bij de verdeling van het bijstandsbudget. Het herverdeeffect voor Den Haag komt op basis van de meest recente inzichten uit op € 27 mln. nadelig in 2015. De meicirculaire van het gemeentefonds geeft hier definitief uitsluitsel over. Het college heeft tegen deze negatief uitgevallen verdeling bestuurlijke en juridische acties ondernomen. De uitkomsten van deze acties zijn nog onzeker.

Kans: 95%
Bedrag: € 27 mln.

5) *Grote projecten*

Aangepast t.o.v. begroting 2015-2018; tekstuele toevoeging werkwijze grote projecten

De gemeente loopt bij omvangrijke (ruimtelijke) fysieke projecten en ICT-projecten risico's. We proberen deze risico's te minimaliseren door erop te sturen dat de risico's niet optreden in de projecten. Dit is goed risicomangement. Ook wordt in het projectbudget extra geld beschikbaar gesteld om risico's te kunnen dekken als deze zich voordoen. De raad kan kiezen een project aan te wijzen als GRIP-project. Voor deze projecten wordt ieder halfjaar een voortgangsrapportage aangeboden.

We illustreren deze werkwijze aan de hand van twee grote projecten:

- Spuikwartier. In november 2014 heeft de gemeenteraad besloten tot ontwikkeling van het Spuikwartier. In het raadsbesluit is de strategie opgenomen hoe risico's voor deze gebiedsontwikkeling worden beheerst. Voor risico's die desondanks optreden is binnen het project € 23,5 mln. weerstandsvermogen beschikbaar gesteld. De raad wordt via de GRIP-rapportages op de hoogte gesteld van het verloop van de uitgaven, de risico's en de reserves.
- Rotterdamsebaan. Bij vaststelling van het project is een aanzienlijk budget onvoorzien opgenomen voor verwervingskosten, bouw- en overige kosten. Tevens is € 19 mln. beschikbaar gesteld binnen het projectbudget als reductie voor de kans op eventuele overschrijdingen. De raad wordt via de GRIP-rapportages op de hoogte gesteld van het verloop van de uitgaven, de risico's en de reserves.

Er is nu geen reden aan te nemen dat de risicobeheersingsmaatregelen en het budget voor onvoorziene kosten voor deze, en andere, grote projecten niet afdoende zijn. Den Haag stuurt in het tot een goed einde brengen van grote projecten. Er is altijd een kans dat zich tegenvallers voordoen op grote projecten doordat zaken niet te kwantificeren zijn of doordat risico's zijn onderschat. Dat kunnen bouwkosten betreffen, maar ook de gevolgen voor de exploitatie van nieuwe voorzieningen. De totale resterende investeringsportefeuille op projecten bedraagt ca. € 680 mln. Als extra maatregel nemen we daarom een risico op voor grote projecten voor het weerstandsvermogen van de gemeente Den Haag.

Kans: 25%
Bedrag: € 10 mln.

6) *Waardering vastgoed*

Vanwege de langdurige economische crisis is er verhoogde aandacht voor de waardering van het gemeentelijk vastgoed. De landelijke ontwikkeling op dit gebied heeft ertoe geleid dat in de Programmarekening 2014 opnieuw een deel van het strategische vastgoed is afgewaardeerd. Verdere afwaarderingen in de toekomst zijn niet uit te sluiten, omdat bij de waardering van het vastgoed gebruik wordt gemaakt van WOZ waarden van een jaar eerder. We schatten op basis van de afwaardering in de afgelopen 2 jaar het risico in op € 9 mln.

Kans: 75%
Bedrag: € 9 mln.

7) *Decentralisatie van taken: AWBZ*

Aangepast t.o.v. begroting 2015-2018; herijking risico

Voor beschermd wonen volwassenen, heeft het Rijk € 68 mln. verstrekt. Het Rijk heeft aangegeven het benodigde bedrag niet exact te kunnen berekenen. Er bestaat een risico dat niet alle instellingen in beeld zijn. Ook is de jaarlijkse structurele in- en uitstroom van burgers onbekend. Het risico wordt geschat op 5 % van het budget. De kans dat dit zich voordoet op 50 %.

Kans: 50%

bedrag: € 3,4 mln.

8) *Decentralisatie van taken: Jeugdhulp*

Aangepast t.o.v. begroting 2015-2018; herijking risico

Per 1 januari 2015 is de gemeente verantwoordelijk voor het gehele Jeugdbeleid en de daarbij horende financiering. Voor deze decentralisatie zijn in de begroting 2014-2017 middelen beschikbaar gesteld. Bij het contracteren van zorgaanbieders voor 2015 is gebleken dat gemeenten te weinig budget hebben ontvangen. Voor de regio Haaglanden gaat het in totaal om een risico van € 16,8 mln.:

- Het Rijk heeft zich voor de overheveling van gelden naar gemeenten gebaseerd op het basisjaar 2011/2012. Daarbij bestond bij zorgaanbieders een vrije keuze in het administreren. Hierdoor zijn hoogstwaarschijnlijk niet alle middelen bij de overheveling betrokken. Voor de regio Haaglanden gaat om een risico van € 8,5 mln.
- Het Rijk heeft een aantal productsoorten geclusterd tot een nieuw product met een nieuw tarief. Het gaat hierbij om een risico van € 2,7 mln. bij zorgaanbieders.
- De VNG heeft landelijk zorg voor langdurig zieken ingekocht. De gemeenten moeten de werkelijke kosten voldoen. Volgens de zorgaanbieders zullen zij meer uitgeven dan de gemeenten hebben ontvangen. De inschatting voor de regio Haaglanden bedraagt € 2,6 mln.
- Het Rijk heeft rekening gehouden met afbouw van het aantal bedden bij zorgaanbieders voor residentieel verblijf. Zorgaanbieders geven aan deze afbouw niet op zo'n korte termijn te kunnen realiseren. Het gaat hierbij om een risico van € 3,0 mln.

Voor de gemeente Den Haag gaat het om een aandeel van 50% in het risico van € 16,8 mln. De zorgaanbieders en gemeenten zullen beroep aantekenen bij de Transitieautoriteit.

Kans: 40%

Bedrag: Maximaal € 8,4 mln.

9) *Herverdeling gemeentefonds*

Aangepast t.o.v. begroting 2015-2018

De herverdeling van het gemeentefonds is deels ingegaan per 2015; een tweede deel volgt per 2016. Bij het deel dat in 2015 is ingegaan, hebben de vier grote steden 1% minder gekregen. Voor Den Haag komt dat neer op € 8 mln. Vorig jaar gingen we ervan uit dat de herverdeling per 2016 neutraal uitvalt voor Den Haag, maar nu houden we rekening met € 3 mln. extra achteruitgang (structureel, per 2016). Een risico op meer achteruitgang zien we niet.

Voor de decentralisaties van de jeugdhulp, AWBZ/WMO 2015 en de participatie krijgt de gemeente het geld via het gemeentefonds. In 2015 worden die budgetten verdeeld op basis van de uitgaven die het Rijk eraan besteedde per gemeente. Vanaf 2016 worden voor de drie decentralisaties objectieve verdeelmodellen ontwikkeld. Dat betekent een nieuw risico op achteruitgang. De kans daarop en de omvang daarvan zijn moeilijk te schatten. De herverdeling hiervan kan relatief veel groter zijn dan bij het bestaande gemeentefonds. Immers, het bestaande gemeentefonds kent al een objectief model, maar de drie decentralisaties worden nu bekostigd op basis van historische uitgaven. Dit risico komt bovenop de risico's zoals gemeld is bij de decentralisaties.

Kans: 50%

Bedrag: € 15 mln.

10) Oeververbinding Scheveningen Haven

De oeververbinding is opgenomen in het in november 2013 door de Raad vastgestelde bestemmingsplan Scheveningen-Haven (RIS 266034). Om de financiële realiseerbaarheid van het bestemmingsplan te garanderen is, op basis van onderzoek naar de kosten van een verbinding over de havenmond, rekening gehouden met een risico van € 3,5 mln., naast de bijdrage van € 3 mln. uit de grondexploitatie.

Het bouwen van een oeververbinding is nu niet aan de orde, gezien moet worden op welke wijze een verbinding gerealiseerd kan worden zodra die noodzakelijk of wenselijk is.

Kans: 50%

Bedrag: € 3,5 mln.

11) Afschaffing precariobelasting

De minister van BZK is van plan de precariobelasting op ondergrondse leidingen af te schaffen. Als deze precario wordt afgeschaft levert dit een structureel nadeel op van € 15,7 mln. Over het concept wetsvoorstel heeft de Raad van State in september 2012 advies uitgebracht. Naar aanleiding van dit advies heeft de minister besloten meer tijd te nemen om te studeren op reële alternatieven. In het voorjaar van 2015 komt meer duidelijkheid. Nu is dus nog niet duidelijk of en welke compensatie gemeenten ontvangen.

Kans: 50%

Bedrag: € 15,7 mln.

12) Belastingplicht overheidsbedrijven

Op 18 december 2014 heeft de Tweede Kamer de Wet modernisering vennootschapsbelasting voor overheidsondernemingen aangenomen. Het Rijk gaat over overheidsactiviteiten vennootschapsbelasting heffen. Dit vanuit het oogpunt dat er een gelijk speelveld moet bestaan tussen belastingplichtige marktpartijen en overheidsbedrijven. Met als doel om concurrentievervalsingen weg te nemen. Het wetsvoorstel heeft gevolgen voor gemeenten, indien zij overheidsbedrijven of activiteiten hebben die vallen onder dit nieuwe regime. Daarnaast leidt de wetgeving tot een extra administratieve last. Een voorlopige inschatting van het risico voor Den Haag bedraagt € 1 mln. voor de invoeringslasten. Gemeenten zijn nog in gesprek met de Belastingdienst over wat precies onder de vpb komt te vallen. Pas als daar duidelijkheid over is kan een goede inschatting worden gemaakt hoe groot het effect is op de beleidsmatige activiteiten.

Kans: 50%

Bedrag: € 1 mln.

13) Tekort Haeghe Groep

Aangepast t.o.v. begroting 2015-2018; herijking risico

De Wet op de Sociale Werkvoorziening is in 2015 opgegaan in de Participatiewet. Hierdoor komen er geen nieuwe WSW-ers bij, waardoor het aantal WSW-ers geleidelijk daalt. Deze daling van het aantal SW'ers leidt tot hogere gemiddelde kosten omdat de bestaande SW-groep zijn recht op een werkplek behoudt en de rijksbijdrage sneller daalt dan het aantal werknemers afneemt. Zonder maatregelen neemt het tekort van de Haeghegroep toe. De Haeghegroep moet dus veranderen en ziet hiertoe ook mogelijkheden. Het veranderplan voorziet in kostenreducties maar ook in het ontwikkelen van een bedrijfsmatige en 'commerciële' organisatie. Uiteraard zonder daarbij de sociale opgave van de Haeghe Groep geweld aan te doen. Meer focus op de kosten en opbrengsten zal ook met een bijzondere groep medewerkers, leiden tot een beter bedrijfsresultaat. Dit gaat echter niet in één keer. We dienen er rekening mee te houden dat de Haeghegroep tot en met 2017 niet uitkomt met het beschikbare budget. We schatten het financiële effect van dit risico in op € 3,5 mln. in ieder jaar.

Kans: 50%

Bedrag: € 3,5 mln.

Nieuw risico

Btw-compensatiefonds

Het Rijk heeft een maximum gezet op het btw-compensatiefonds. Bij een aantrekkende economie, bij meer uitbestedingen of bij grote investeringen van gemeenten, bestaat de kans dat de gemeenten meer btw bij het Rijk declareren dan er in het btw-compensatiefonds zit. Het Rijk dekt dat tekort op het btw-compensatiefonds dan met een uitname uit het gemeentefonds. De kans daarop is in 2016 wellicht nog beperkt, maar in latere jaren groot.

Kans 70%

Bedrag € 16 miljoen.

Vervallen risico's

Vestia

Dit risico is vervallen, omdat het risico dat de gemeente als achtervang moet fungeren in verband met Vestia is afgenomen.

Decentralisatie: Hulp bij het huishouden

Dit risico is vervallen. Het college heeft voor de periode tot en met 2018 zowel incidentele als structurele middelen vrijgemaakt voor hulp bij het huishouden.

Decentralisatie van taken: Participatiewet

Dit risico is in zijn algemeenheid vervallen. De nieuwe Participatiewet is in 2015 van kracht geworden. Inmiddels is meer duidelijkheid over de financiële gevolgen, welke meerjarig in de begroting zijn opgenomen. Voor de Haeghe Groep resteert door invoering van de Participatiewet wel degelijk een risico, genaamd "tekort Haeghe Groep".

Weerstandsvermogen voor grondexploitaties (reserve grondbedrijf)

In het RC-rapport over de Programmarekening 2013(RIS 273060) merkte de Rekeningencommissie op dat de risicoparagraaf een meer compleet overzicht zou moeten geven van de risico's die de gemeente loopt. Hierbij worden de grondexploitatieprojecten aangehaald.

De Reserve Grondbedrijf (RGB) vormt het aanwezig weerstandsvermogen voor grondexploitaties van de gemeente Den Haag. De reserve is nodig om te verhinderen dat tekorten als gevolg van risico's op grondexploitaties de totale gemeentelijke financiële huishouding verstoren. Verwachte verliezen zijn volledig afgedekt door de voorziening negatieve plannen. Voor risico's op grondexploitaties die deel uitmaken van een verbonden partij zijn daar waar nodig voorzieningen getroffen. Over deze grondexploitaties, vooral Harnaschpolder en Vroondaal, wordt uitgebreid gerapporteerd in de paragraaf verbonden partijen.

De stand van de Reserve Grondbedrijf wordt jaarlijks afgezet tegen het benodigd weerstandsvermogen. Dit gebeurt in de Meerjarenprognose Grondexploitaties (MPG). De MPG wordt gelijktijdig met de begroting aangeboden. Het benodigd weerstandsvermogen wordt bepaald door de projectspecifieke risico's en kansen van de 40 grootste grondexploitaties te kwantificeren. Ook worden de algemene marktrisico's voor de grondexploitaties gekwantificeerd op basis van marktscenario's. In de MPG 2014 is gerekend met de marktscenario's: tegenvallende opbrengsten bij uitgifte van gronden (-12% bij gewone uitgifte, en -6% bij kleinschalig opdrachtgeverschap, vertraging van de uitgifte van gronden met 3 jaar en een scenario dat grondopbrengsten t/m 2016 geen inflatie kennen.

In de MPG 2014 is becijferd dat het benodigd weerstandsvermogen voor grondexploitaties ligt tussen de € 45,5 en € 56,9 mln. De Reserve Grondbedrijf bedraagt per 1/1/2015: € 48,0 mln. (dit is de stand na de voorgestelde resultaatbestemming). De toereikendheid van de reserve Grondbedrijf om risico's op te vangen moet in een meerjarig perspectief worden gezien. In de MPG wordt daarom een prognose van

de RGB opgenomen voor de komende 5 jaar. In het komende jaar wordt de MPG 2015 opgesteld op basis van de stand van de Reserve Grondbedrijf per 1-1-2015.

In de paragraaf grondbeleid bij deze programmabegroting (paragraaf 6.8) worden de ontwikkelingen op grondexploitaties en de Reserve Grondbedrijf in 2014 uitgebreid toegelicht.

6.4 Vastgoed

Inleiding

De gemeente bezit veel en divers vastgoed, zoals welzijnsaccommodaties, sportfaciliteiten, kantoorgebouwen, schoolgebouwen, theaters, parkeergarages en monumenten. Dit vastgoed wordt gebruikt voor maatschappelijke doelstellingen, gemeentelijke bedrijfsvoering en stedelijke ontwikkeling. Daarnaast beschikt de gemeente ook nog over diverse objecten (met vaak een historische waarde) waar niet of nauwelijks een maatschappelijke of commerciële functie aan toe te kennen is, zoals kerktorens en molens. Ontwikkelen, beheren en met voldoende maatschappelijk resultaat efficiënt onderhouden van vastgoed vereist specialistische kennis en een goed inzicht in de totale vastgoedportefeuille van de gemeente. De ambitie van de gemeente is een zo efficiënt mogelijke beleidsvorming en ontwikkeling van het gemeentelijk bezit, en zo groot mogelijke effectiviteit in beheer en inzet van het gemeentelijk vastgoed. Deze ambitie is uitgewerkt in drie doelstellingen:

- doelmatig en rechtmatig financieel beheer
- een betere en efficiëntere inzet van het gemeentelijk vastgoed;
- ontwikkelen van uniforme beleidskaders.

In 2014 is gewerkt om de interne processen en administraties op orde te krijgen. Voor alle panden die de gemeente langdurig in bezit heeft, zijn meerjarige onderhoudsplanningen opgesteld.

Jaar 2014

In het Coalitieakkoord 2014-2018 is de ambitie opgenomen de gemeentelijke vastgoedportefeuille te verduurzamen. Tevens is een taakstelling opgelegd van € 5 mln. boekwinst op te verkopen vastgoed. Deze taakstelling is verdeeld over 2015 (€ 1 mln.), 2016 (€ 1 mln.), 2017 (€ 1,5 mln.) en 2018 (€ 1,5 mln.). Jaarlijks verkoopt de gemeente vastgoed dat niet meer nodig is voor het uitvoeren van beleid en ook geen waarde heeft voor toekomstig beleid. Waar nodig wordt dit vastgoed afgewaardeerd tot de marktwaarde. Ook het overige vastgoed wordt jaarlijks getaxeerd. Als taxatie- en boekwaarde significant afwijken volgt een afweging. In 2014 leidde dit tot een afwaardering van € 11,3 mln.

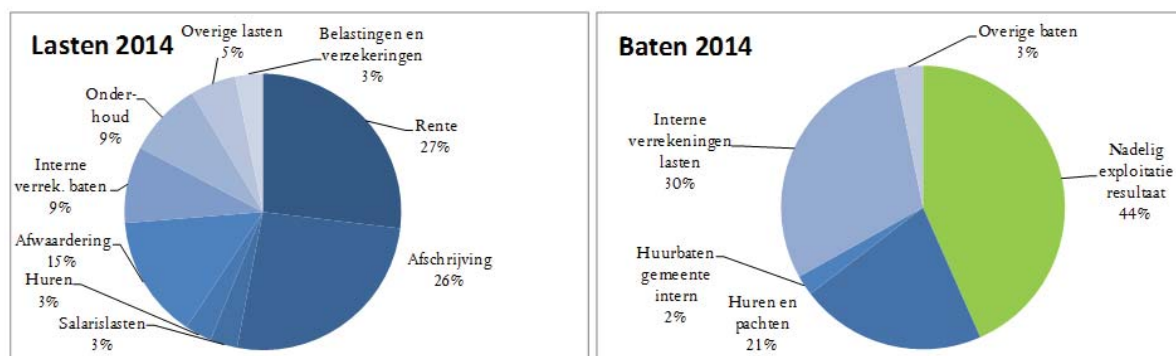
Nota Vastgoed

De gemeente houdt uitsluitend vastgoed aan dat een bijdrage levert aan gemeentelijke beleidsdoelstellingen; het overige vastgoed wordt verkocht. Doel is het maatschappelijk vastgoed kostendekkend te verhuren. Commercieel vastgoed verhuurt de gemeente tegen marktconforme prijzen. Tevens is het gewenste onderhoudsniveau van het gemeentelijk vastgoed vastgelegd. De nota vastgoed beoogt met de vastgestelde werkwijze het financiële en/of maatschappelijke rendement van het vastgoed te verhogen, de risico's te beheersen en de integriteit rondom het vastgoedbeheer te waarborgen.

Het vastgoedbeleid is ondersteunend aan de vastgestelde beleidskaders en doelstellingen. Het ontwikkelen en in bezit hebben van vastgoed is voor de gemeente geen doel op zich. Vastgoed is een instrument om gewenste maatschappelijke doelstellingen te kunnen verwezenlijken; een noodzakelijke voorwaarde voor een effectieve gemeente. Het begrotingsprogramma waarvoor het vastgoed wordt benut, is verantwoordelijk voor het beschikbaar stellen van voldoende financiële middelen om investeringen in gebouwen te realiseren en om de jaarlijkse kosten van het vastgoed af te dekken.

Rekeningresultaat 2014

De procentuele en cijfermatige samenstelling van de gerealiseerde exploitatielasten en -baten en het rekeningresultaat van het vastgoedbeheer over 2014 is weergegeven in twee cirkeldiagrammen

Samenstelling rekeningresultaat (in € 1.000):

Toegestaan nadelig resultaat 2014	€ 52.995
Werkelijk nadelig resultaat 2014	€ 64.311
Per saldo nadelig rekeningresultaat 2014	€ 11.316

(incl. dotaties en onttrekkingen, bedragen x € 1 mln)

Activiteiten in 2014	Uitkomst 2014				Begroot saldo 2014	Resultaat 2014
	Lasten	Baten	Saldo	N		
05 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg	21,0	5,4	15,6	N	14,6 N	1,0 N
06 - Onderwijs	26,4	0,0	26,4	N	26,4 N	0,1 V
07 - Werk, Inkomen en Armoedebeleid	5,2	0,0	5,2	N	0,2 N	5,0 N
08 - Zorg en welzijn	11,3	11,9	0,6	V	0,5 V	0,1 V
10 - Ontwikkeling Buitenruimte	0,7	2,2	1,5	V	1,3 V	0,2 V
11 - Economie, Internationale stad en Binnenstad	0,6	0,6	0,0	N	0,0 -	0,0 N
12 - Sport	14,9	1,0	13,9	N	14,0 N	0,1 V
13 - Verkeer en Milieu	0,1	0,0	0,1	N	0,1 N	0,0 V
14 - Wonen en Duurzaamheid	0,5	0,5	0,0	V	0,0 -	0,0 V
15 - Stadsontwikkeling	19,0	13,4	5,7	N	0,8 N	4,8 N
18 - Interne Dienstverlening	1,4	1,9	0,5	V	1,3 V	0,8 N
Totaal	101,0	36,7	64,3	N	53,0 N	11,3 N

De verschillen worden inhoudelijk bij de desbetreffende programma's toegelicht. Op hoofdlijnen wordt het resultaat verklaard door het afboeken van de voorbereidingskosten Spuiforum (programma 5), de afwaardering van het kassencomplex van de Haeghe Groep (programma 7) en de afwaardering van het te verkopen strategisch vastgoed (programma 15).

Vastgoedinformatiesysteem

De gemeente maakt voor de registratie van vastgoedobjecten gebruik van het Concern Vastgoed Informatiesysteem, afgekort C-VIS. In 2014 is C-VIS doorontwikkeld en compleet gemaakt door het toevoegen van financiële, juridische (contracten) en feitelijke informatie. Voorts zijn interne werkprocessen vastgesteld met als doel om C-VIS actueel te houden.

Integriteit

Met het in beheer hebben van vastgoed zijn veel en grote financiële stromen en belangen gemoeid. Om te komen tot integer en transparant beheer en ontwikkeling met betrekking tot de gemeentelijke vastgoedportefeuille zijn beheersmaatregelen getroffen. Eind 2014 is aan een extern bureau (BMC) opdracht gegeven een risicoscan integriteit uit te voeren. Het doel van het onderzoek was het in beeld brengen van onder meer kwetsbare handelingen die samenhangen met de aard van de werkzaamheden. Geconcludeerd wordt dat de CVDH in de twee jaar van haar bestaan veel tot stand heeft gebracht ten aanzien van de inrichting van de organisatiestructuur met scheiding van taken en

verantwoordelijkheden tussen de afdelingen, het vaststellen van actuele werkprocesbeschrijvingen en het werken aan een cultuur waarbij aandacht is voor integer handelen. Als belangrijkste aanbeveling wordt genoemd het vergroten van het inzicht in partijen die worden uitgenodigd voor aanbestedingen, het uitvoeren van opdrachten of het leveren van diensten met als doel zo goed mogelijk te voldoen aan het gemeentelijk aanbestedingsbeleid.

Onderhoud

Voor elk vastgoedobject dat de gemeente duurzaam in bezit heeft, is een Meerjaren Onderhoudsplan (MOP) opgesteld. Hierdoor is inzichtelijk welk budget per pand per jaar benodigd is voor het eigenaarsonderhoud. In het MOP zijn, voor zover van toepassing, ook de lopende onderhoudscontracten opgenomen.

Vastgoedportefeuille

Het CVDH beheert per 31 december 2014 in totaal 1.514 vastgoedobjecten, waarvan 1.072 panden en 442 (onbebouwde) gronden. Het aantal administratieve eenheden (waaronder de verhuurbare eenheden) is hoger, namelijk 2.370, waarvan 1.709 eenheden op pandniveau en 661 eenheden op grondniveau. Dit is exclusief de in regulier erfpacht uitgegeven gronden en het eigendom van de openbare ruimte.

In onderstaande tabel is het aantal panden en het verloop van de boekwaarde weergegeven per 1 januari en 31 december 2014 per begrotingsprogramma (exclusief activa in aanloop)

Programma	Aantal panden werkelijk 31-12-2014 1)	Aantal panden werkelijk 31-12-2013 1)	Mutatie in aantal panden in 2014	Bedrag in € 1.000						Boekwaarde 31/12 2014	
				Boekwaarde 1-1-2014	Mutaties in verdragjaar 2014						Boekwaarde 31/12 2014
					Omla- ling gekomen	Gereed ringen Desinveste- ringen activa	Afwaarde- ringen	Normale afschrij- vingen			
03 - Wijkaanpak en dienstverlening	1	0	1	0						0	
05 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg	63	61	2	65.584		15.688		103	4.568	76.601	
06 - Onderwijs	284	285	-1	330.048		27.910	445		12.643	344.870	
07 - Werk, Inkomen en Armoedebeleid	20	19	1	18.073		997		5.053	1.476	12.541	
08 - Zorg en Welzijn	208	208	0	69.885		4.642		0	2.616	71.911	
10 - Ontwikkeling buitenruimte	65	73	-8	5.535	1.005				195	6.345	
11 - Economie, Internationale stad en Binnenstad	3	1	2	485			57		0	428	
12 - Sport	39	39	0	131.562		1.692			6.023	127.231	
13 - Verkeer en Milieu	79	77	2	228					0	228	
14 - Wonen en duurzaamheid	1	1	0	1.772					614	1.158	
15 - Stadsontwikkeling	215	245	-30	131.859		5.363	9.312	9.993	3.005	114.912	
18 - Inteme dienstverlening	94	101	-7	227.076	-1.005	1.512	-187		7.640	220.130	
Totaal	1.072	1.110	-38	982.107	0	57.804	9.627	15.149	38.780	976.355	

1) Het aantal aangehuurde panden begrepen in bovenstaande tabel bedraagt 28.

Toelichting op (verschillen) aantal panden

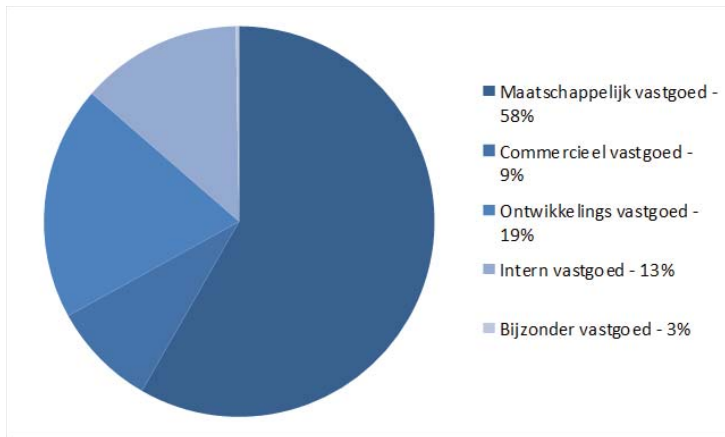
Uit bovenstaande tabel blijkt dat er minder panden in de begrotingsprogramma's Ontwikkeling buitenruimte en Stadsontwikkeling staan dan per 31 december 2013. In begrotingsprogramma Ontwikkeling buitenruimte stonden per 31 december 2013 met name kiosken en horecagelegenheden in het publieke domein in geregistreerd. Nadere bestudering van de dossiers leert, dat de registratie betrekking heeft op grondverhuur en niet op de op die grond gerealiseerde gebouwen. Daarom zijn deze objecten nu als grond geregistreerd en komen niet meer in deze tabel voor.

De daling van het aantal panden in het begrotingsprogramma Stadsontwikkeling past in de trend binnen de gemeente om grondexploitaties af te sluiten, zelf beperkt nieuwe gebiedsontwikkelingen te starten en vooral marktinitiatieven te faciliteren.

Van het programma Interne Dienstverlening zijn 4 objecten omgelabeld naar het programma Ontwikkeling buitenruimte (de begraafplaatsen Ockenburghstraat en Kerkhoflaan, de groenpost/stadskwakerij Kwekerijweg 8 en de veegpost Vissershavenstraat 2-4).

Het resterende verschil betreft een gering aantal mutaties op individuele panden.

Het vastgoedbezit van de gemeente Den Haag wordt onderverdeeld in de volgende hoofdcategorieën: maatschappelijk vastgoed, commercieel vastgoed, bijzonder vastgoed, intern vastgoed en ontwikkelingsvastgoed. Dit is uitgedrukt in een percentage van het totaal aantal panden (1072) en in onderstaand cirkeldiagram weergegeven.

Aankoop

In 2014 is voor de stedelijke ontwikkeling één strategische aankoop gedaan, van € 5,3 mln.

Verkoop

In 2014 hebben er negen verkooptransacties plaatsgevonden. De totale boekwaarde van dit verkochte vastgoed bedroeg € 1,6 mln. (per 31/12/2014). De totale verkoopopbrengst kwam uit op € 2,0 mln. Per saldo is een boekresultaat van € 0,4 mln. gerealiseerd.

Afwaardering

Op de boekwaarde van een aantal locaties met een niet-maatschappelijke functie is in 2014 € 4,5 mln. afgewaardeerd. Daarnaast is € 5,5 mln. afgewaardeerd op de verkoopportefeuille.

De activiteiten van de Haeghe Groep in een kassencomplex worden beëindigd. Dit complex wordt ook verkocht. Als gevolg hiervan bleek het noodzakelijk op het complex € 5,0 mln. af te waarden. Deze afwaardering wordt gedekt uit de centrale reserve activa-financiering.

In november 2014 heeft de gemeenteraad besloten een deel van de vrijval van de kapitaallasten Spuikwartier in 2017 en 2018 in te zetten voor het afboeken van gemaakte voorbereidingskosten voor het Spuiforum (€ 5,0 mln.) en voor het niet kunnen realiseren van exploitatie-inkomsten door tijdelijke verhuur van de JuBi-toren en de ondergelegen parkeergarage (€ 2,1 mln.). Deze kosten zijn afgeboekt van het onderhanden werk.

Verhuur en vastgoedexploitatie

In 2014 zijn binnen de portefeuille *ontwikkelingsvastgoed* 65 nieuwe huurcontracten afgesloten. Voorbeelden zijn de verhuur van een deel van het voormalig stadsdeelkantoor aan de Genemuidenstraat aan bijlartvereniging Samonda en verhuur van de geruime tijd leegstaande voormalige Martelaren van Gorcumkerk aan de Stadhouderslaan. Ook zijn in 2014 alle (6) units van het bedrijfsverzamelgebouw Schenkweg 46-56 verhuurd. Voor het opvangen van de negatieve exploitatieresultaten op het ontwikkelingsvastgoed zijn in het programma Stadsontwikkeling reserves gevormd. De feitelijk behaalde resultaten worden met de in dit programma opgenomen reserves (Reserve Vastgoed Exploitatie, Reserve Strategische aankopen Binckhorst en de Reserve Strategische aankopen Structuurvisie) verrekend.

Binnen de *maatschappelijke* vastgoedportefeuille zijn er in het afgelopen jaar 20 nieuwe huurovereenkomsten afgesloten. In het kader van “Buurthuis van de Toekomst” wordt gewerkt aan breder gebruik van de verhuurbare ruimte.

In de *commerciële* portefeuille is in 2014 begonnen met de herziening van alle grondhuurovereenkomsten voor benzinstations. Die huurovereenkomsten waren namelijk aan herziening toe. Zo was het onder meer wenselijk om de realisatie van CNG (aardgas)-vulpunten

contractueel mogelijk te maken. De herziening van deze huurovereenkomsten is nagenoeg afgerond. Dit vastgoed wordt marktconform verhuurd. Dit marktconforme tarief is niet altijd kostendekkend, waardoor de exploitatie van een pand een negatief resultaat heeft. Hierbij moet met name worden gedacht aan de (tijdelijke) commerciële verhuur van vastgoed dat is aangekocht ten behoeve van stedelijke ontwikkeling.

Leegstand

Leegstand kan tijdelijk of structureel zijn. Tijdelijke leegstand betreft de periode tussen het volledig vrij van gebruik komen van een gebouw tot aan de herbestemming of herontwikkeling van een object. De doelstelling is dit vastgoed tijdelijk commercieel te verhuren. Door incurantheid van de panden en onzekerheid van het toekomstperspectief is commerciële verhuur niet altijd haalbaar. In dat geval wordt er gezocht naar een tijdelijke culturele of maatschappelijke invulling van een pand via een anti-kraakorganisatie of de stichting Stroom. Het object wordt dan nog wel als leegstand geregistreerd. Dit soort leegstand bevindt zich voornamelijk in de portefeuille ontwikkelingsvastgoed. Panden die hun gemeentelijke doelstelling hebben verloren en niet meer aan een nieuwe doelstelling kunnen worden gekoppeld wordt aangemerkt als structurele leegstand. Deze panden worden verkocht.

De totale leegstand in de gemeentelijke vastgoedportefeuille is 10,9 procent (117 panden). Hiervan zijn 72 panden verworven voor stedelijke ontwikkeling, 8 panden zijn voormalige onderwijslocaties die of in afwachting zijn van een herontwikkeling of een leegstaande wissellocatie zijn, 6 cultuurpanden staan leeg, 1 bibliotheek, 2 sporthallen en 28 voormalige welzijns- en/of kinderdagverblijfslocaties. Circa 62 procent betreft stedelijk ontwikkelingsvastgoed en 38 procent is maatschappelijk vastgoed.

Investerings

In het Meerjarig Investeringsplan (MIP) staan de toekomstige investeringen in het gemeentelijke maatschappelijke vastgoed. Dit betreft de aankoop, nieuwbouw en renovatie van maatschappelijk vastgoed zoals musea, theaters, zwembaden en sporthallen.

Bouwkundig opgeleverde projecten in 2014 zijn:

- overkapping binnentuin Gemeentemuseum;
- groot onderhoud klimaatinstallatie Gemeentemuseum;
- Montessori basisschool Waalsdorp;
- kinderdagverblijf Schelpkade;
- renovaties Museon.

Opgestarte projecten in 2014 zijn:

- kinderdagverblijf Houtrustweg;
- kinderdagverblijf Verhulstplein;
- Buitenschoolse opvang Frederikstraat 26-28.

In onderstaande tabel is de realisatie in het jaar 2014 ten opzichte van de raming in het meerjaren investeringsplan (MIP) per programma weergegeven

Omschrijving	Bedrag in € 1.000		Verschil realisatie t.o.v. raming 1)
	Jaar 2014		
	Raming	Realisatie	
05 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg	1.877	18.608	16.731
06 - Onderwijs	3.632	5.733	2.101
08 - Zorg en Welzijn	4.567	3.278	-1.289
12 - Sport	16.029	8.818	-7.211
15 - Stadsontwikkeling	0	5.363	5.363
Totaal investeringen MIP 2014	26.105	41.800	15.695

1) Substantiële afwijkingen zijn in het onderdeel 4.1 Investeringsrealisatie van dit verantwoordingsverslag nader toegelicht.

De overbesteding op Cultuur wordt in hoofdzaak verklaard door investeringen die samenhangen met de ontwikkeling van het Spuikwartier. Tijdens het opstellen van de programmabegroting werd gewerkt aan een nieuw plan voor het onderwijs- en cultuurcomplex als onderdeel van de gebiedsontwikkeling Spuikwartier. De raming en fasering van de investering zijn daarom bij de programmabegroting op PM (0) gezet. In 2014 hebben wel investeringen plaatsgevonden, zoals de bouw van het Zuiderstrandtheater. De onderbesteding op het programma Sport betreft de vertraging bij de realisatie van de Sportcampus. Vanwege het strategische karakter van de aankopen binnen het programma Stadsontwikkeling laat de gemeentebegroting geen budgetten zien. Elke aankoop leidt dan tot een overrealisatie. Uiteraard passen de aankopen binnen de door de gemeenteraad vastgestelde kaders.

Onderhoud

Het budget voor onderhoud wordt aangewend voor calamiteitenonderhoud, voor het uitvoeren van eigenaar onderhoud en voor bouwkundige aanpassingen. Het onderhoud van een structureel in bezit zijnde pand wordt uitgevoerd op basis van een Meerjarig Onderhoudsplan (MOP). De kosten van de uitvoering van het MOP zijn onderdeel van de meerjarige exploitatiebegroting van alle met het object verbonden eigenaarslasten. In Paragraaf 6.4 Onderhoud Kapitaalgoederen is inzicht gegeven in de onderhoudskosten van het gemeentelijke vastgoed.

In onderstaande tabel is van het eigenaaronderhoud het verloop van de mutaties in het verslagjaar 2014 ten opzichte van de begroting 2014 weergegeven, alsmede de gerealiseerde stand van de voorzieningen per 1 januari 2014 en per 31 december 2014

Programma	Omschrijving	Stand realisatie in € 1.000 per		Begrote mutaties voor 2014
		Incl. resultaat bestemming 2013		
		1-1-2014	31-12-2014	
Progr. 05	MOP Kunstzinnige vorming	380	294	
Progr. 05	MOP Beeldende kunst	186	237	
Progr. 05	MOP Accommodaties voor kunstbeoefening	2.841	2.956	
Progr. 05	MOP Musea	1.053	706	
Progr. 06	MOP Wissellokaties onderwijs	0	135	
Progr. 07	MOP Sociale werkvoorziening	2.646	2.871	
Progr. 08	MOP Ruimte biedende wijkcentra	3.195	4.309	
Progr. 08	MOP Gebouwen ambulancedienst	247	278	
Progr. 10	MOP Gebruik openbare ruimte	582	682	
Progr. 10	MOP Stadsboerderijen	676	738	
Progr. 10	MOP Openbaar groen	467	498	
Progr. 10	MOP Afvalverwijdering	0	60	
Progr. 10	MOP Algemene begraafplaatsen	255	290	
Progr. 10	MOP Milieueducatie	180	226	
Progr. 12	MOP Sport- en spelaccommodaties Sporthallen	1.682	2.257	
Progr. 12	MOP Sport- en spelaccommodaties Zwembaden	801	1.281	
Progr. 12	MOP Groene sportvelden en terreinen	1.181	1.344	
Progr. 14	MOP Woonwagencentra	0	163	
Progr. 18	MOP Plus-producten	3.164	3.161	
	Stand onderhoudsvoorzieningen	19.536	22.486	
	<u>Verloop realisatie in het jaar:</u>			
	- bij: dotaties in jaar 2014	10.330		10.305
	- af: bestedingen in jaar 2014	7.380		11.816
	Stand onderhoudsvoorzieningen einde jaar 2014	22.486	22.486	18.025

Voor het ontwikkelingsvastgoed is geen MOP opgesteld. Het ontwikkelingsvastgoed is verworven voor mogelijke toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen. Het ontwikkelingsvastgoed blijft in principe gedurende een korte termijn in bezit van de gemeente. Voor ieder pand wordt voor de duur van die periode een invulling gezocht die het beste aansluit bij de bestemming, het onderhoudsniveau en de toekomstvisie van het gebied waarin het pand ligt. Vanwege de beoogde kortdurende exploitatietermijn is het uit te voeren eigenaaronderhoud anders van aard en omvang dan bij de duurzaam in gemeentebezit zijnde panden. In het huidige economische klimaat zijn de beheertermijnen echter langer, zodat er meer geïnvesteerd wordt in het onderhoud. De onderhoudskosten worden ten laste gebracht van één van de drie strategische vastgoedreserves binnen het programma Stadsontwikkeling. Voor het overnemen van het eigendom en technisch beheer van de Biesieklettes en het vaststellen van een kostendekkend huurbedrag, zijn ook inspecties uitgevoerd en MOP's opgesteld.

6.5 Onderhoud Kapitaalgoederen

De gemeente Den Haag wil haar kapitaalgoederen goed onderhouden. Hiervoor worden meerjarige onderhoudsplannen (MOP's) opgesteld. De wijze waarop dit gebeurt en de bedragen die hiervoor zijn begroot en besteed in 2014, komen aan bod in deze paragraaf. Elk jaar wordt gekeken welk onderhoud precies nodig is. Dit kan soms leiden tot onderhoudsuitgaven die hoger of lager zijn dan geraamd in het MOP. Deze afwijkingen kunnen variëren van jaar tot jaar, afhankelijk van de actuele staat van het betreffende bezit. Over de periode van enkele jaren, in structureel perspectief, zijn de bedragen voor raming en realisatie gelijk.

De volgende kapitaalgoederen komen in dit hoofdstuk aan bod:

1. gebouwen
2. groen
3. straten, wegen en pleinen
4. bruggen, viaducten en tunnels
5. water
6. riolering

Gebouwen

Per 1 januari 2013 is de eigendom en het beheer van het vastgoed van de gemeente Den Haag (grotendeels) ondergebracht bij de Centrale Vastgoedorganisatie Den Haag (CVDH). Voorheen was het vastgoed ondergebracht bij diverse diensten. Door het vastgoed te centraliseren wordt niet alleen beter inzicht verkregen in het gemeentelijke vastgoedbezit, maar kan het eigenaarsbeheer ook professioneler en efficiënter worden uitgevoerd. Het streven is om voor alle duurzaam in bezit zijnde panden conform een eenduidige systematiek onderhoud uit te voeren. Daarbij wordt een strikte scheiding gemaakt tussen het eigenaaronderhoud en het huurdersonderhoud.

Bij de oprichting is er voor gekozen de gemeentelijke vastgoedportefeuille te onderhouden conform de methodiek van conditie gestuurd onderhoud (NEN2767). In deze systematiek wordt gekeken naar de staat van de afzonderlijke bouwelementen. Afhankelijk van de conditie wordt er een kwaliteitsscore aangegeven van 1 tot 6, waarbij 1 = uitstekend en 6 = zeer slecht.

Het streven is om voor elk duurzaam in bezit zijnde pand de gewogen conditiescore op elementniveau minimaal op niveau 3 (= redelijk) te houden. Per pand kan er afhankelijk van het toekomstperspectief, locatie en representativiteit op bouwdeelniveau gedifferentieerd worden in het kwaliteitsniveau van onderhoud.

In 2013 en 2014 zijn de panden van OCW, HGR, IDC en DSB overgedragen en wordt het onderhoud door de vastgoedorganisatie uitgevoerd. De onderhoudsvoorzieningen voor deze panden zijn op het benodigde niveau om langdurig aan de onderhoudsverplichting te kunnen blijven voldoen. Voor het deel van de strategische portefeuille dat een gebruiksperspectief heeft van langer dan zeven jaar zijn in 2014 inspecties uitgevoerd, zodat voor deze panden ook een onderhoudsplan opgesteld kan worden. Het beheer van de biesiekettes en de 'Haagse Hopjes' zal in 2015 overdragen worden aan de vastgoedorganisatie.

Cultuuraccommodaties

De gemeentelijke aanpak is gericht om het onderhoud conform het MOP van de gemeentelijke cultuuraccommodaties uit te voeren. Voor het eigenaaronderhoud is per pand een MOP opgesteld die in een cyclus van drie jaar wordt geactualiseerd.

In het kader van het eigenaaronderhoud aan de cultuuraccommodaties zijn in 2014, naast vele kleinere werkzaamheden, ook meer ingrijpende onderhoudsactiviteiten verricht:

- Er is buitenschilderwerk verricht aan DCR/Zaal3, Theater aan het Spui, Filmhuis, Galerie 1646, ateliers aan Cartesiusstraat 137A-J, ateliers aan Zwarteweg 81, ateliers aan Ledeganckplein 7 en de ateliers/Theater de Vaillant aan Hobbemastraat 120.
- Voor de panden Theater aan het Spui en het Filmhuis zijn onderhoudswerkzaamheden verricht aan de werktuigbouwkundige installatie. In het Koorenhuis zijn alle brandscheidingen op orde gebracht en in Theater Rabarber en het Haagse Pop Centrum is de brandmeldcentrale vervangen.
- In verband met voortdurende storingsen of veroudering zijn in Theater de Vaillant en het Museon de publiekstoiletten gerenoveerd.
- In de Koninklijke Schouwburg is een installatie ontworpen die de kelders droog moet houden ten tijde van de steeds intensievere regenval. Een dergelijke installatie is ook werkzaam rond het Gemeentemuseum, en deze is dit jaar wegens slijtage vervangen.

(Bedragen in €1.000)

Cultuuraccommodaties	Begroot 2014	Uitkomst 2014	Saldo 2014
Kosten onderhoud	3.108	3.262	- 155

Het structurele onderhoudsbudget voor de cultuuraccommodaties bedraagt € 3,108 mln. In 2014 is € 3,262 mln. besteed. De extra uitgaven van € 0,155 mln. zijn onttrokken aan de onderhoudsvoorzieningen voor cultuuraccommodaties.

Binnen- en buitensportaccommodaties

De gemeentelijke aanpak is gericht op het onderhoud conform MOP van de gemeentelijke sportaccommodaties (sporthallen en zwembaden). Voor het eigenaaronderhoud is per pand een MOP opgesteld dat in een cyclus van drie jaar wordt geactualiseerd.

In het kader van het eigenaaronderhoud aan de sportaccommodaties zijn in 2014 conform het MOP naast vele kleine werkzaamheden de volgende meer ingrijpende onderhoudsactiviteiten verricht:

- Schilderwerkzaamheden bij zwembad Waterthor en zwembad Zuiderpark;
- Vervangen van de gasstookinstallatie zwembad/sporthal Houtzagerij;
- Vervangen van luchtbehandelingkast zwembad Overbosch;
- Diverse bouwkundige werkzaamheden bij ADO stadion voor het WK Hockey;
- Inspectie van Veiligheidsregio en daaraan verwante werkzaamheden bij ADO stadion.

(Bedragen in €1.000)

Binnen- en buitensportaccommodaties	Begroot 2014	Uitkomst 2014	Saldo 2014
Kosten onderhoud	1.723	507	1.216

Het structurele onderhoudsbudget voor de binnen- en buitensportaccommodaties bedraagt € 1,723 mln. Hiervan is in 2014 € 0,507 mln. werkelijk besteed. Het positieve saldo wordt verklaard doordat in 2014 een negental liftrenovaties waren gepland. Uit een technische beoordeling bleek dat dit voor acht van de negen niet direct noodzakelijk was. Deze werkzaamheden zijn uitgesteld naar de komende jaren. De onderhoudsvoorzieningen voor sportaccommodaties zijn in 2014 met € 1,216 mln. toegenomen om tekorten als gevolg van pieken in het onderhoud in latere jaren op te kunnen vangen.

Onderwijs wissellocaties

Het beheer van de onderwijsgebouwen is met uitzondering van de wissellocaties voor de schoolbesturen. De vastgoedorganisatie voert alleen het technisch beheer over de wissellocaties. Voor het eigenaaronderhoud is per pand een MOP opgesteld die in een cyclus van drie jaar wordt geactualiseerd.

Het realiseren van onderhoudsvoorzieningen geschiedt op het moment dat een bepaalde wissellocatie tijdelijk in gebruik wordt genomen door een school. De voorzieningen worden gerealiseerd op basis van een opgesteld programma van eisen. In 2014 zijn de wissellocaties geïnspecteerd en zijn er MOP's opgesteld. Naast regulier onderhoud en calamiteitenonderhoud zijn diverse gebouwen grondiger aangepakt. In het gebouw aan de Resedastraat 50 en Stokroosstraat 185 zijn ten behoeve van de ingebruikname diverse bouwkundige en installatietechnische werkzaamheden uitgevoerd. Het betonskelet van het gebouw Helena van Doeverenplantsoen is geschilderd.

(Bedragen in €1.000)

Wissellocaties onderwijs	Begroot 2014	Uitkomst 2014	Saldo 2014
Kosten onderhoud	591	456	135

Het onderhoudsbudget bedraagt in 2014 bedroeg € 0,591 mln. Het saldo van € 0,135 mln. wordt toegevoegd aan de onderhoudsvoorzieningen.

Zorg- en welzijnsaccommodaties

De welzijnsaccommodaties (o.a. multifunctionele centra, jongerenaccommodaties en kinderdagverblijven) worden door de gemeente kostendekkend verhuurd. Het eigenaaronderhoud wordt uit de huuropbrengsten bekostigd. Voor dit onderhoud is per pand een MOP opgesteld die in een cyclus van drie jaar wordt geactualiseerd.

In 2014 zijn conform de MOP naast vele kleine werkzaamheden de volgende meer ingrijpende onderhoudsactiviteiten in samenwerking met de huurder diverse werkzaamheden verricht:

- Aan de Kockstraat 175, Stortenbekerstraat 201 en Delftselaan 12 zijn de plafonds, toiletten en de vloeren gerenoveerd. Bij de Walenburg 6 is het gehele pand voorzien van HR+ isolatieglas.
- Bij Burgemeester Patijnlaan 61 zijn de asbesthoudende dakplaten verwijderd en is het gehele dak geïsoleerd. Van het pand Westeinde 425 is de dakbedekking en het isolatiemateriaal vervangen.
- Aan verschillende locaties is schilderwerk uitgevoerd, bijvoorbeeld van Speijkstraat 61.
- Op verschillende locaties zijn de CV-ketels vervangen door energiezuinigere HR CV-ketels.

(Bedragen in €1.000)

Welzijnsaccommodaties	Begroot 2014	Uitkomst 2014	Saldo 2014
Kosten onderhoud	3.459	2.315	1.144

Het structurele onderhoudsbudget voor welzijnsaccommodaties bedraagt in 2014 € 3,459 mln. In 2014 is een bedrag van € 2,315 mln. werkelijk besteed. Het positieve saldo wordt voornamelijk verklaard door werkzaamheden waarvan de aanbesteding langer duurt dan verwacht. Dit geldt voor liftrenovaties, liftvervanging en NEN 3140 keuringen voor een totaal bedrag van € 0,770 mln. Per saldo is de stand van de onderhoudsvoorziening voor zorg- en welzijnsaccommodaties in 2014 met € 1,144 mln. toegenomen om tekorten als gevolg van pieken in het onderhoud in latere jaren op te kunnen vangen.

Strategisch vastgoed

Het doel is het verhelpen van achterstallig onderhoud en het uitvoeren van planmatig onderhoud van verhuurde panden en het uitvoeren van noodzakelijke bouwwerkzaamheden aan leegstaande panden ten behoeve van nieuwe verhuringen. Het afgelopen jaar zijn de strategische panden met een exploitatieperspectief van meer dan zeven jaar geïnspecteerd. Voor het eigenaaronderhoud is per pand een MOP opgesteld dat in een cyclus van drie jaar wordt geactualiseerd.

In het kader van het eigenaaronderhoud aan de strategische panden zijn in 2014, naast vele kleinere werkzaamheden, ook meer ingrijpende onderhoudsactiviteiten verricht.

- De monumentale boerderij op Clingendael is na de brand geheel in oude staat gerestaureerd. Tevens is het achterstallig onderhoud weggewerkt.

- Het voormalige stadsdeelkantoor aan de Genemuidenstraat 208 is intern verbouwd tot kantoorunits, flexplekken, vergaderruimte en een gezellig wijkrestaurant.
- De voormalige kerk aan de Stadhoudersplantsoen 28 is verbouwd tot een indoor trampoline-park.
- In het bedrijfspand aan de Siriusstraat 15a heeft een brand gewoed. Het pand is geheel gerenoveerd en weer verhuurd.
- Het achterstallig- en planmatig onderhoud van diverse panden is verricht.

(Bedragen in €1.000)

Strategische panden	Begroot 2014	Uitkomst 2014	Saldo 2014
Kosten onderhoud	3.215	2.429	786

Het begrote onderhoudsbudget voor de strategische portefeuille bedraagt voor 2014 € 3,215 mln. Hiervan is in 2014 € 2,429 mln. werkelijk besteed. Het voordelige saldo is ontstaan doordat voor een deel van de panden waarvoor onderhoud was gepland de toekomstplannen nog niet bekend zijn. In afwachting hiervan worden de onderhoudswerkzaamheden aan deze panden tot nader order uitgesteld. Voor de strategische portefeuille is geen onderhoudsvoorziening beschikbaar omdat de lasten jaarlijks wordt gedekt uit diverse reserves.

Strategische kernvoorraad

Het doel is het uitvoeren van onderhoud conform het MOP van de door het IDC overgedragen panden en bijzondere objecten. Voor het eigenaaronderhoud is per pand een MOP opgesteld dat eens in de drie jaar wordt geactualiseerd.

In het kader van het eigenaaronderhoud aan de panden zijn in 2014, naast vele kleinere werkzaamheden, ook meer ingrijpende onderhoudsactiviteiten verricht.

- Schilderwerkzaamheden en groot onderhoud bij molen de Korenaer en de bijbehorende molenaarswoning;
- Schilderwerk en groot onderhoud aan het oude stadhuis;
- Groot onderhoud aan dak van de gemeentelijke kredietbank;
- Inspectie van Veiligheidsregio en daaraan verwante werkzaamheden bij instituut Clingendael.

(Bedragen in €1.000)

Intern Diensten Centrum	Begroot 2014	Uitkomst 2014	Saldo 2014
Kosten onderhoud	470	427	43

Het structurele onderhoudsbudget voor de panden bedraagt voor 2014 € 0,470 mln. Hiervan is in 2014 € 0,427 mln. werkelijk besteed. Per saldo is de stand van de onderhoudsvoorzieningen voor IDC-panden in 2014 met € 0,043 mln. toegenomen om tekorten als gevolg van pieken in het onderhoud in latere jaren op te kunnen vangen.

In het meerjarig investeringsplan (MIP) zijn posten opgenomen voor het vervangen van grote componenten als gevolg van het verstrijken van de technische - en economische levensduur; de investeringen zijn meestal omvangrijk. Voorbeelden zijn het vervangen van verwarmingselementen en -leidingen, van luchtbehandelingkasten en van dakbedekkingen. Ook het vervangen van delen van de inventaris, dan wel het vervangen van de liftinstallaties en roltrappen kan aan de orde zijn. In de rekening 2014 is in totaliteit een bedrag van € 4.559 mln. aan onderhoud aan panden verantwoord. Dit bedrag kan als volgt gespecificeerd worden:

(Bedragen in €1.000)

Dienst: IDC	Begroot 2014	Uitkomst 2014	Saldo 2014
SKV Panden Basis			
Regulier dagelijks onderhoud	2.464	2.475	-11
Projectmatig onderhoud	2.059	2.084	-25
Totaal Kosten onderhoud MOP	4.523	4.559	-36

De kosten voor het onderhoud in 2014 zijn volgens planning gerealiseerd en sluiten aan bij de begroting.

Panden voor de sociale werkvoorziening

De HGR heeft panden in gebruik ten behoeve van het aanbieden van sociale werkvoorzieningen en voor de eigen organisatie. Doel is het in stand houden van de kapitaalgoederen en het waarborgen van een goede staat van onderhoud. Conform het opgestelde MOP worden de geplande onderhouds- en vervangingswerkzaamheden uitgevoerd. Het MOP wordt in een cyclus van drie jaar geactualiseerd.

In 2014 zijn conform het MOP naast vele kleine werkzaamheden de volgende meer ingrijpende onderhoudsactiviteiten verricht:

- Zilverstraat 53: onderhoud liften;
- Kerketuinenweg 24: complete vervanging twee liften.

(Bedragen in €1.000)

Haeghe Groep	Begroot 2014	Uitkomst 2014	Saldo 2014
Kosten onderhoud	333	128	205

Het structurele onderhoudsbudget voor de panden van de HGR bedraagt voor 2014 € 0,333 mln. Hiervan is in 2014 € 0,128 mln. werkelijk besteed. Het positieve saldo is te verklaren doordat de vervanging van lamellen aan het pand Kerketuinenweg na de inspectie door de huurder zelf zijn vervangen. Per saldo is de stand van de onderhoudsvoorzieningen voor HGR-panden in 2014 met € 0,205 mln. toegenomen om tekorten als gevolg van pieken in het onderhoud in latere jaren op te kunnen vangen.

Openbare panden (stadsboerderijen, groenposten, kiosken, etc.)

Doel is het in stand houden van de kapitaalgoederen en het waarborgen van een goede staat van onderhoud. Dit gebeurt conform het opgestelde MOP dat in een cyclus van drie jaar worden geactualiseerd.

In het kader van het eigenaaronderhoud zijn in 2014, naast vele kleinere werkzaamheden, ook meer ingrijpende onderhoudsactiviteiten verricht.

- Stadsboerderijen, Aristoteleslaan 143, Annapolakweg 7, Reigersbergenweg 280: schilderwerk;
- Groenpost, Jaap Edenweg 5 en vervangen van alle garagedeuren;
- Nieuwe kiosken Scheveningen, Strandweg 20 t/m 102 diverse bouwkundige aanpassingen;
- Oude kiosk, Strandweg 158 vervanging gevelkozijnen;
- Luchtwachttoren, Zwarte Pad 1, kozijnen en voegwerk vervangen;
- Begraafplaats, Ockenburgstraat 25 monumentaal leien dak gerestaureerd en een CV ketel vervangen;
- Begraafplaats, Kerkhoflaan 12, schilderwerk monumentale poortgebouwen;
- Monsterseweg 2, groot onderhoud waaronder schilderwerk, vervangen schuur en bouwkundige werkzaamheden.

Dienst Stadsbeheer	Begroot 2014	Uitkomst 2014	Saldo 2014
Kosten onderhoud	458	286	172

Het structurele onderhoudsbudget voor de panden van DSB bedraagt voor 2014 € 0,458 mln. Hiervan is in 2014 € 0,286 mln. werkelijk besteed. Het positieve saldo is vooral ontstaan doordat werkzaamheden aan kiosken op de boulevard op verzoek van de exploitanten zijn uitgesteld tot 2015. Per saldo is de stand van de onderhoudsvoorzieningen voor in 2014 met € 0,172 mln. toegenomen om tekorten als gevolg van pieken in het onderhoud in latere jaren op te kunnen vangen.

Groenbeheer

De uitkomsten van het Stadspanel 2014 laten zien dat de waardering van de bewoners van de stad voor het onderhoud van groen (7,2) constant is en de gemaakte keuzes goed werken. Het beleid voor het Haagse groen is in diverse nota's vastgelegd zoals 'Groen kleurt de Stad' 2005-2015. Het Haagse groen kent vier hoofdcategorieën: Wijk en buurtgroen, Straatbomen, Ecologische verbindingzones en Grote groengebieden. Beheer en onderhoud omvat regulier jaarlijks onderhoud, groot onderhoud en herinrichting. Het jaarlijks onderhoud wordt geprogrammeerd volgens het groenbeheersysteem.

In 2014 is een nieuw Meerjaren uitvoeringsprogramma Groen voorbereid. Dit programma is in januari 2015 aan de raad aangeboden (RIS 280307). Onderdeel van dit meerjarenplan is het Vervangingsplan Populieren dat in november 2014 aan de raad is aangeboden (RIS 278129). De reguliere uitval van bomen als gevolg van ziekten, plagen, storm en ouderdom schommelt jaarlijks tussen de 1.100 en 1.500 bomen. Dit jaar zijn circa 1.350 straatbomen verloren gegaan. De herplant bedroeg eveneens 1.350 bomen. Per saldo is het totaal aantal bomen gestegen van 16.100 naar 16.300.

In 2014 is 35.000 m² wijk- en buurtgroen vernieuwd. Voorbeelden zijn Isabellaland, de Haringkade/Badhuiskade, het Veenbespad, de Paets van Troostwijkstraat en de Leharstraat. Het ging om plantsoenen met veel slijtage (door o.a. gebruiksdruk) en om sociaal onveilige groenstroken. Bij deze renovatie wordt aangesloten bij andere initiatieven om werk-met-werk te maken. Nevendoel is om tevens de structurele beheerlasten te verlagen.

Alle werkzaamheden in het kader van de incidentele middelen voor parken (€ 2,5 mln.) zijn in 2014 afgerond (Marlot-Reigersbergen, Oostduin-Arendsdorp, Zuiderpark en recreatiegebied Madestein). Ook de renovatie van het landgoed Oosterbeek is in 2014 afgerond.

(bedragen x € 1.000,-)

Openbaar Groen	Begroot 2014	Uitkomst 2014	Saldo 2014
Kosten onderhoud	€ 21.271	€ 21.812	€ 541

Wegbeheer

Onderhoud van de wegen is noodzakelijk om de functionaliteit van en de veiligheid op de wegen te garanderen. Op grond van het bestaande verkeer- en vervoerbeleid worden nadere prioriteiten voor het wegonderhoud gesteld, onder andere het bevorderen van het fietsverkeer, het concentreren van doorgaand verkeer op hoofdroutes en het creëren van verblijfsgebieden. Waar mogelijk wordt gelijktijdig met rioolwerkzaamheden een kwaliteitsslag gemaakt om de openbare ruimte te verbeteren. Deze werkwijze is efficiënter, goedkoper en zorgt voor minder overlast voor onze inwoners.

Een hoge prioriteit wordt gegeven aan het bevorderen van het fietsverkeer, het concentreren van doorgaand verkeer op hoofdroutes en het creëren van verblijfsgebieden door wijkontsluitingswegen. Het resterende budget zal worden ingezet op het onderhoud van de verblijfswegen met elementenverharding, zoals woonstraten en winkelgebieden.

Het Stadspanel 2014 laat zien dat de bewoners een stijgende waardering hebben voor het onderhoud van straten en wegen (7,1) . In de Stadsenquête van 2012 werd dit onderhoud nog gewaardeerd met een 7,0. De waardering voor het onderhoud van fietspaden is met een 7,2 gelijk gebleven t.o.v. de Stadsenquête van 2012.

In 2014 is de tweejaarlijkse weginspectie uitgevoerd. Op hoofdlijnen was de uitkomst als volgt.

Kwaliteitsniveau	2006	2008	2010	2012	2014
Voldoende	68%	73%	69%	72%	66 %
Matig	7%	6%	6%	6%	5 %
Onvoldoende	25%	21%	25%	22%	29 %

De teruggang in de algehele kwaliteit komt voort uit de achteruitgang van de kwaliteit in de woongebieden. De prioritering leidt ertoe dat de wegen in de woongebieden weliswaar veilig worden gehouden door middel van kleinschalige onderhoudsmaatregelen, maar dat de wegen teruglopen in kwaliteit. De afgelopen jaren is er wel vooruitgang geboekt in de kwaliteit van de hoofdwegen. Hier is het percentage onvoldoende in vergelijking met 2012: afgenomen van 15 naar 12 procent.

Voor wat betreft de fietspaden is het kwaliteitsniveau nagenoeg hetzelfde gebleven.

(bedragen x € 1.000,-)

Onderhoud Straten Wegen Pleinen	Begroot 2014	Uitkomst 2014	Saldo 2014
Kosten onderhoud	€ 25.367	€ 22.674	€ 2.693

Bruggen, viaducten en tunnels

De gemeente zorgt voor het beheer en onderhoud van bruggen, tunnels en viaducten. Groot onderhoud en vervangingen worden geregeld in meerjarenprogramma's (MJPK). Het programma voor de periode 2012-2014 is grotendeels afgerond. Van de te vervangen bruggen zijn die aan de Laan van Meerdervoort en aan de Laan van NOI gerealiseerd en is de brug aan de Mauritskade in combinatie met het doorvaarbaar maken van de Dr. Kuyperdam in uitvoering. Naar verwachting wordt dit gecombineerde werk medio 2015 afgerond. De Leugenbrug (gelegen in de N211 tussen Den Haag en het Westland) en de brug Jan Thijssenweg zijn vervangen en opgeleverd in het eerste kwartaal 2014.

De Koningstunnel voldoet niet aan het veiligheidsniveau waar per 1 mei 2019 aan moet worden voldaan. Een grootschalige renovatie wordt voorbereid. In 2014 zijn eveneens 22 kleinere bruggen vervangen of gerenoveerd. Bovendien zijn in de Uithof en Madestein 3 recreatievlonders vernieuwd en aangepast met oog op rolstoeltoegankelijkheid.

(bedragen x € 1.000,-)

Bruggen, viaducten en tunnels	Begroot 2014	Uitkomst 2014	Saldo 2014
Kosten onderhoud	€ 6.622	€ 5.963	€ 659

Water

De gemeente streeft naar het realiseren van een duurzaam, schoon en gezond watersysteem, dat bijdraagt aan een aantrekkelijke en veilige (leef)omgeving, waar bewoners en bezoekers van Den Haag op een bewuste manier mee omgaan. In de Wateragenda van de gemeente Den Haag en het Hoogheemraadschap van Delfland staat beschreven hoe de gemeente de komende jaren wil omgaan met water in de stad, ook met het oog op aangepaste regelgeving voor water op nationaal en Europees niveau.

De gemeente verzorgt bovendien het beheer en onderhoud van het Haagse water, onder andere door te baggeren en schoon te houden, ook van de oevers. Ook beheert de gemeente ruim 700 kilometer walkanten, waaronder 60 kilometer kademuren en damwanden. In het Meerjarenprogramma Kunstwerken 2012-2014 zijn de grote investeringen om kademuren en walkanten in de stad in stand te houden of te vervangen opgenomen; dit programma is in 2014 nagenoeg afgerond.

Met de vaststelling van de Nota Binnenwater in 2012 is het actieprogramma voor de huidige collegeperiode bepaald. Het accent bij het waterbeheer ligt bij de gebruiksmogelijkheden van het water, bij de waterrijke nieuwe wijken in de polders, bij de mogelijkheden om op het water te recreëren en bij het water te wonen. De acties die hieruit voortvloeien bestaan o.a. uit het handhaven op de Verordening op de Binnenwateren tot de aanleg van diverse kleine passantenvoorzieningen. Ook werkt de gemeente samen met het Hoogheemraadschap van Delfland aan het realiseren van kwaliteitsdoelen zoals deze worden gesteld door de Europese Kaderrichtlijn Water en aan het oplossen van lokale knelpunten in de waterkwaliteit. In het kader hiervan wordt er gewerkt aan vier waterkwaliteitsknelpunten in Mariahoeve, Nieuw Waldeck, Wateringse Veld en Forellendaal. Hier worden in het beheer maatregelen getroffen zoals extra baggerwerk, kroos verwijderen en extra doorspoelen.

(bedragen x € 1.000,-)

Water	Begroot 2014	Uitkomst 2014	Saldo 2014
Kosten onderhoud Zeehavens	€ 1.020	€ 1.285	-€ 265
Kosten onderhoud Binnenhavens	€ 78	€ 8	€ 70
Kosten onderhoud Grachten & Vaarten	€ 5.973	€ 5.507	€ 466
Kosten onderhoud Waterkering	€ 187	€ 161	€ 26
Totaal	€ 7.258	€ 6.961	€ 297

Riolering

De gemeente zorgt voor doelmatige inzameling en transport van afvalwater en hemelwater ter bescherming van de volksgezondheid en het milieu en ter voorkoming van wateroverlast. Ook onderhoudt de gemeente drainagesystemen die grondwaterstanden stabiliseren.

6.6 3 Decentralisaties

Per 2015 zijn de gemeenten verantwoordelijk voor nieuwe taken op het gebied van jeugd (Jeugdwet), zorg (Wet maatschappelijke ondersteuning, Wmo) en werk en inkomen (Participatiewet). In deze paragraaf legt het college verantwoording af over de voorbereiding van deze drie decentralisaties (3D). In juni 2013 heeft het college de inhoudelijke ambities voor de invoering van de decentralisaties geformuleerd. Van deze 'Haagse aanpak voor het sociaal domein' is het streven dat grosso modo 80% van de burgers hun hulpvragen in het sociaal domein zelfstandig, met hulp van de omgeving of lichte ondersteuning van de gemeente kan oplossen. Niet het recht op zorg of ondersteuning staat centraal, maar wat burgers zelf kunnen of samen met het sociaal netwerk. De schaarser wordende middelen kunnen we dan inzetten voor een solide en sociaal vangnet voor de 20% kwetsbaarste burgers in de stad. Om deze ambitie te kunnen realiseren investeren we in vernieuwing en verbetering van de dienstverlening in het sociaal domein: die moet eenduidig, samenhangend, toegankelijk en efficiënt zijn.

In het afgelopen jaar (2014) lag de prioriteit bij een ordelijke en tijdige voorbereiding op de invoering van de nieuwe taken. De drie decentralisaties kenden binnen de gemeente ieder een eigen implementatietraject.

Op een aantal thema's is een samenhangende aanpak ingevoerd om kansen op een betere dienstverlening, meer synergie en efficiency te verzilveren. Denk daarbij aan de toegang tot het sociaal domein, de sociale wijkzorgteams, ICT en risicomanagement.

Een succesvolle en tijdige invoering was een grote opgave vanwege de complexiteit van de veranderingen en de ongekend korte invoeringstijd, waarbij tot het laatste moment veel onzekerheden speelden. Er staat nu een stevig vertrekpunt, met continuïteit van de zorg en focus op zo min mogelijk burgers 'tussen wal en schip'. De ambities van de Haagse aanpak zijn vrijwel allemaal gerealiseerd of stevig in gang gezet. In vogelvlucht de resultaten die 3D-breed zijn gerealiseerd:

- In aanloop naar 1 januari 2015 heeft de raad veel besloten op het brede terrein van de drie decentralisaties, zoals plannen van aanpak, beleidsplannen, verordeningen, voortgangsberichten en werkbesprekingen.
- Er is intensief gecommuniceerd met burgers, partners en organisaties in de stad over alle veranderingen, met behulp van campagnes, netwerkbijeenkomsten, brieven en bijeenkomsten voor de doelgroepen.
- De toegang tot advies, informatie, hulp en ondersteuning is volledig hernieuwd conform het principe 'click, call, face' en zorgt voor goede ontsluiting van de informatie over beschikbare hulp, begeleiding en ondersteuning breed in het sociale domein. Het digitale kanaal (via www.servicepuntsociaal.nl komt men op de website van de gemeente www.denhaag.nl/servicepuntsociaal) is de centrale ingang geworden. Voor burgers die minder digitaal vaardig zijn is er een centraal telefoonnummer ingevoerd en zijn er 21 laagdrempelige servicepunten ingericht waar vrijwilligers mensen helpen hun weg te vinden op de website.
- 13 van de 21 servicepunten (wijkcentra, de zogeheten Servicepunten XL) zijn omgevormd tot inloopcentra voor 'lichtere' zorgdoelgroepen die geholpen worden met het vinden van algemene voorzieningen.
- Voor de kwetsbaarste burgers zonder zelfregie zijn sinds oktober 2014 sociale wijkzorgteams ingevoerd, waarvan er per 1 januari 2015 11 operationeel zijn. In maart 2015 waren er 15 en uiteindelijk is er eind 2015 in de hele stad een netwerk van sociale wijkzorgteams operationeel. De wijkzorgteams zorgen voor coördinatie en inzet van alle zorg en ondersteuning. Voor jeugd zijn aparte teams operationeel van het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG). Er is een nauwe verbinding tussen deze teams voor volwassenen en jeugd en op termijn wordt gekeken of integratie van de structuren nodig/wenselijk is.

- Er zijn grote en soms ingewikkelde (regionale) aanbestedingstrajecten voor nieuwe gemeentelijke voorzieningen uitgevoerd (met name op het gebied van Jeugd en Wmo).
- Voor Jeugd en Wmo zijn tijdelijke uitvoeringsorganisaties ingericht om in 2015 optimaal te werken aan routine opbouwen, ontubbeling van activiteiten, doorontwikkelen, innoveren en kwaliteit verhogen. Bij de Participatiewet konden de nieuwe taken binnen de bestaande dienst en structuren worden geïmplementeerd (door het eerdere reorganisatieprogramma 'Feniks' was de gemeente al voorbereid op de komst van de Participatiewet).
- Veel tijd is gestoken in het werven, opleiden, instrueren en voorlichten van nieuwe en bestaande medewerkers. In 2015 loopt dat door. Er is een start gemaakt met een samenhangend opleidings- en trainingsaanbod voor professionals binnen en buiten de gemeente.
- De ICT-systemen zijn aangepast of gereed gemaakt voor de noodzakelijke ondersteuning van de nieuwe taken en dienstverlening per 1 januari 2015. Vanaf 2015 worden de systemen doorontwikkeld en meer ingericht op het stimuleren van de zelfredzaamheid van de burger en het ondersteunen van de professional, zo veel mogelijk door hergebruik en waar mogelijk verbinden (of integreren) van bestaande ICT-systemen. Dit is een meerjarige opgave.
- Er zijn convenanten afgesloten met zorgverzekeraars (CZ, Menzis en VGZ) om een gezamenlijke, samenhangende en precieze invulling te geven aan de (nieuwe) verantwoordelijkheden van gemeenten en zorgverzekeraars.
- Er zijn pilots gedaan om initiatieven uit stadsdelen en wijken te starten om de betrokkenheid met en het mede-eigenaarschap van de stad te vergroten: denk aan de ondersteuning van vrijwilligers en mantelzorgers, initiatieven van bewoners of particuliere organisaties, en het betrekken bij en communiceren over de veranderingen.
- Er zijn pilots gestart om meer samenhang in het voorzieningenaanbod te creëren of invulling te geven aan de 'kantelingsgedachte' (van zware, individuele voorzieningen naar lichtere algemene voorzieningen of ondersteuning van het sociaal netwerk).
- Er zijn systemen ontwikkeld voor monitoring, sturing en risicomanagement. Deze worden in 2015 doorontwikkeld.

Financiën

Voor de voorbereiding en implementatie van de drie decentralisaties was een centraalbudget beschikbaar van € 18,8 mln. voor 2014 en 2015, bestaande uit een eigen gemeentelijke bijdrage van € 16,2 mln. en de rijksbijdrage voor de implementatie van € 2,6 mln. Uit dit budget worden de lasten voor de 3D-projecten bekostigd (samenhangende dienstverlening, versterken civil society, pilots en experimenten, ordelijke en tijdige invoering van nieuwe wettelijke taken, borgen ondersteuning aan kwetsbare groepen). Voor de 3D-projecten is er in 2014 € 7,4 mln. uitgegeven, waarvan € 6,1 mln. wordt gefinancierd uit het centraalbudget en € 1,3 mln. uit reguliere beleidsbudgetten van de gemeente. Voor de voorbereiding en implementatie is van het centraalbudget nog € 12,7 mln. beschikbaar voor 2015.

De decentralisaties gaan gepaard met kortingen (gefaseerd over meer jaren) op het budget van het Rijk naar gemeenten. Het Rijk heeft in 2014 bij diverse akkoorden wel extra geld beschikbaar gesteld voor Jeugd en Zorg, maar dit zijn voor het overgrote deel incidentele middelen voor de eerste jaren. Uiteindelijk zal in 2018 de oorspronkelijk voorgenomen korting worden toegepast door het Rijk. Daarbij bestaat nog veel onzekerheid over de uitwerking van de nieuwe objectieve verdeling in die komende jaren, en daarmee over het budget dat de gemeente de komende jaren krijgt voor de nieuwe taken.

6.7 Financiering

Algemeen

Het treasurybeheer is gericht op het minimaliseren van de gemeentelijke rentelasten op korte- en lange termijn en op de beheersing van rente- en financieringsrisico's.

Sinds 2008 zijn de treasury-processen ISO-gecertificeerd. In maart 2014 is het certificaat opnieuw verlengd voor drie jaar.

Relevante gebeurtenissen in 2014

Verkoop vordering Landsbanki

Tegelijk met 18 andere decentrale overheden heeft Den Haag in oktober 2014 haar vordering op Landsbanki verkocht (RIS 277100). Met deze verkoop is de totale vordering (inclusief rente) van € 10,264 miljoen op Landsbanki binnen gehaald. Het laatste deel van de voorziening van circa € 4,5 miljoen valt vrij in het rekening-resultaat 2014 bij het programma Financiën, de rest was al verwerkt in eerdere jaarrekeningen.

Terugname restant personeelshypotheekportefeuille

Eind 2013 ontving de gemeente het bericht van de Royal Bank of Scotland (voorheen ABN AMRO) dat de personeelshypotheekportefeuille niet meer behoort tot de kernactiviteiten van de bank en de portefeuille daarom wil verkopen. Om te voorkomen dat RBS de personeelshypotheekportefeuille aan een minder solide partij zou verkopen op voorwaarden die voor hypotheeknemers, te weten (voormalig) ambtenaren van de gemeente, mogelijk nadelig zijn, heeft de gemeente in december 2014 de personeelshypotheekportefeuille teruggenomen. In de portefeuille zitten hypothecaire leningen die voor de inwerkingtreding van de wet Fido zijn verstrekt. De nominale balanswaarde van de uitstaande leningen per 1/12/2014 is € 61,0 mln. (2002: € 217 miljoen), waarvan €14,6 mln. aan waarde van de spaarpolissen. De portefeuille is kredietwaardig omdat de waarde van het onroerend goed hoger is dan het resterend krediet. In december 2014 is € 1,1 mln. afgelost op deze portefeuille.

Vernieuwd Treasurystatuut en Uitvoeringsbesluit Treasurybeheer

Begin 2015 zijn het Treasurystatuut Den Haag 2015 (RIS-279477) en het Uitvoeringsbesluit Treasurybeheer Den Haag 2015 (RIS-279476) vastgesteld. Er waren twee redenen om dit te vernieuwen: de verplichting tot schatkistbankieren in 2013 en de wijziging van de Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo) in 2014.

Externe ontwikkelingen

De Nederlandse economie groeide in 2014 met 0,8% door een sterk verbeterend economisch sentiment van consumenten en producenten. De voor Nederland relevante wereldhandel groeide in 2014 met 2,4%. Het in 2013 ingezette groeiherstel in de eurozone heeft zich in 2014 doorgezet.

Macro-economische cijfers Nederland 2014 en 2013

Jaargemiddelden in %	2014	2013
Reële groei BBP*	0,80	-0,80
Inflatie (%)*	0,30	1,70

(Refi)rente (ECB) (%)**	0,05	0,25
3-maands rente (%)**	0,10	0,30
10-jaars swaprente (%)**	0,80	2,20

* gegevens o.b.v. CPB kerngegevens tabel 2013-2016

** stand ultimo jaar

Renteontwikkelingen geldmarkt (leningen met een looptijd korter dan of gelijk aan één jaar)

De driemaands euriborrente stond eind december 2014 op een historisch laag niveau van circa 0,1%. Begin januari 2014 was dat nog 0,3%. De ECB verlaagde in september 2014 de beleidsrente (refi) naar 0,05%. In juni 2014 was deze rente al verlaagd van 0,25% (sinds november 2013) naar 0,15%. De depositorente – de rente over tegoeden die banken bij de ECB aanhouden – werd verlaagd van -0,1% naar -0,2%. De markt verwacht dat de euribor-tarieven in 2015 op de huidige, zeer lage niveaus blijven.

Renteontwikkelingen kapitaalmarkt (leningen met een looptijd langer dan één jaar)

Door tegenvallende cijfers over de Europese economie zijn de kapitaalmarktrentes in 2014 naar een historisch laag niveau gedaald. De Nederlandse overheid betaalde eind 2014 voor een obligatie met een looptijd van tien jaar nog geen 0,8%. Dat is circa 1,5% minder dan aan het begin van 2014. Het vooruitzicht dat de ECB van plan is grote hoeveelheden (staats)obligaties op te kopen, duwde de kapitaalmarktrente naar beneden. Lange rentes in de eurozone kunnen mogelijk stijgen wanneer de Fed (de Amerikaanse centrale bank) de rente gaat verhogen, wat de markt verwacht in het vierde kwartaal van 2015.

Interne financiering

De lange financieringsbehoefte is gerelateerd aan de gemeentelijke (materiële vaste) activa waarbij leningen worden verstrekt. Over deze investeringen rekent de gemeente een gemiddelde rente toe, de zogeheten omslagrente. Voor 2014 is de omslagrente, op basis van de gemiddelde betaalde rente over opgenomen langlopende leningen, bepaald op 4%. Over de langlopende leningen heeft de gemeente in 2014 gemiddelde 3,74% rente betaald. De interne rekenrente liep in 2014 dus redelijk in de pas met deze betaalde rente. De bespaarde rente in 2014 komt uit op € 17,4 mln.

1 Liquiditeitspositie

1a Gecontracteerde langlopende leningenportefeuille opgenomen- enuitgezette gelden en gegarandeerde geldleningen

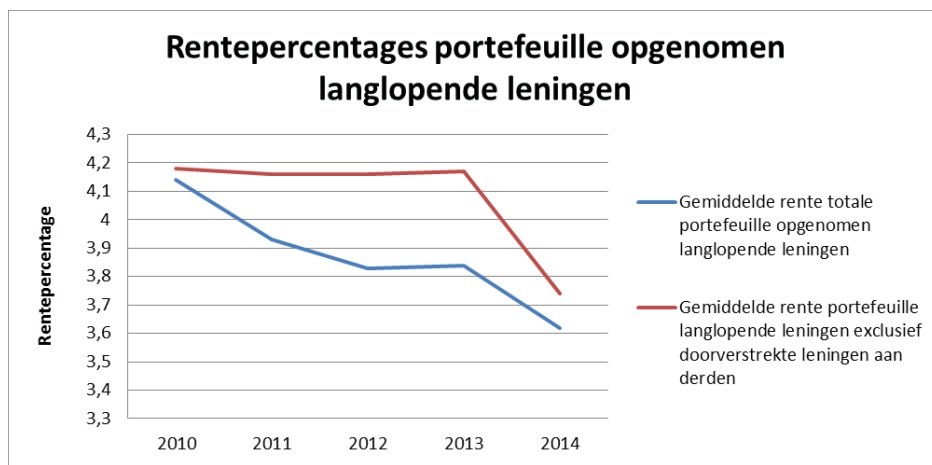
Leningenportefeuille opgenomen gelden

Op 1 januari 2014 had de gemeente € 761,8 mln. Langlopend geleend tegen een gemiddeld rentepercentage 3,84%. Ultimo 2014 is deze positie gestegen tot € 953,0 mln. tegen gemiddeld 3,62%. De leningenportefeuille van € 953,0 miljoen kan onderverdeeld worden in:

- € 489 mln. geleend voor eigen voorzieningen tegen een gemiddelde betaalde rente van 3,74%.
- € 464 mln. geleend en door verstrekt aan derden tegen een gemiddelde betaalde rente van 3,51%.

Voor 2014 zijn in 2011 twee langlopende leningen voor de HTM gecontracteerd van in totaal € 74 mln., beide leningen tegen 3,3125%. Ook zijn in 2014 twee langlopende leningen aangetrokken voor de financiering van investeringen over 2013: een langlopende lening van € 65 mln. voor één jaar tegen 0,37% en een 20-jarige lineaire lening van € 75 mln. tegen 1,885%. In totaal is in 2014 voor € 214 mln. geleend tegen gemiddeld 1,50%. In 2014 moest de gemeente € 22,8 mln. Aflossen op leningen tegen een gemiddeld percentage van 3,89%. In 2014 zijn geen langlopende leningen vervroegd afgelost.

(bedragen x € mln.)	Bedrag	Gem. rente
Stand per 1 januari 2014	761,8	3,84 %
Nieuwe leningen	214,0	1,50 %
Reguliere aflossingen	-22,8	3,89 %
Stand per 31 december 2014	953,0	3,62 %

Leningenportefeuille uitgezette gelden

Op 1 januari 2014 had de gemeente € 452,3 mln. uitgeleend tegen gemiddeld 3,67%. Ultimo 2014 is dit gestegen tot € 528,4 mln. tegen gemiddeld 3,68%. In 2014 zijn twee nieuwe langlopende leningen verstrekt aan HTM. (€ 74,0 mln. tegen gemiddeld percentage van 3,35%). Daarnaast is € 12,7 mln. ontvangen uit reguliere aflossingen tegen gemiddeld 3,99%. Er zijn in 2014 geen langlopende leningen voor derden geherstructureerd.

(bedragen x € mln.)	Bedrag	Gem. rente
Stand per 1 Januari 2014	452,3	3,67 %
Nieuwe leningen	74,0	3,35 %
Terugname personeelshypotheek portefeuille	14,6	4,39 %
Reguliere aflossingen	-12,7	3,99 %
Stand per 31 december 2014	528,4	3,68 %

In december 2014 is de personeelshypotheekportefeuille teruggenomen van de RBS (zie toelichting relevante gebeurtenissen). Het uitstaande depot aan de RBS is hiermee komen te vervallen. De portefeuille bestaat uit hypotheek en spaarplannen. Het BBV geeft aan dat deze bedragen bruto verantwoord dient te worden. Hierdoor heeft er een toename plaatsgevonden van € 14,6 mln. De deposito is ultimo 2013 € 53,7 mln. Hierop is afgelost € 7,3 mln., resteert € 46,4 mln. Per 1 december 2014. Deze is opgebouwd uit: € 61 mln. uitstaande hypotheek en € 14,6 mln. ontvangen spaarbedragen. Deze worden bruto op de balans verantwoord onder "lening ug" respectievelijk "door derden belegd geld".

Gegarandeerde geldleningen

Onderstaande tabel geeft het overzicht van de gegarandeerde geldleningen.

Omschrijving (bedragen x € duizend)	Restant per 31/12/2014	Restant per 31/12/2013
Accommodaties sportverenigingen	175	205
Sociaal pedagogische zorg	71	76
Kinderopvang	48	95
Zieken- en verpleeghuizen	250	376
Geestelijke gezondheidszorg/bejaardenoorden	2.159	2.406
HTM Railvoertuigen B.V.*	9.450	13.550
HTM Railinfra B.V.*	164.649	182.077
Stichting Nationaal Restauratiefonds	2.884	3.539
Garantstelling grondexploitatie Vroondaal CV	20.000	20.000
Bedrijfschap Harnaspolder	17.333	17.333
Stichting Monumentenfonds Den Haag		10
Woningstichting Haag Wonen		2.940
Achternvangovereenkomst met de Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen**	pm	pm
Achternvangovereenkomst Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW)	pm	pm
TOTAAL*	217.019	242.607

* Door verdere afstemming van de gegarandeerde geldleningen met derden zijn de standen van een aantal leningen aangepast. Hierdoor sluiten de standen in de jaarrekening 2014 niet aan met de standen in de jaarrekening 2013. Daarnaast is gebleken dat twee bestaande gegarandeerde geldleningen betrekking hebben op HTM Railvoertuigen B.V. i.p.v. HTM Railinfra B.V. en HTM Personenvervoer N.V.

** Het gaat om de garantstellingen aan rechtspersonen.

Met raadsvoorstel 411/2000 "Financiering woningbouw door toegelaten instellingen" heeft de raad ingestemd met een doorlopende achternvangovereenkomst met de Stichting Waarborgfonds Sociale Woningbouw voor alle in de gemeente werkzame of in de toekomst werkzame toegelaten instellingen tot het moment van wederopzegging. Het Waarborgfonds stelt zich onder voorwaarde (kredietwaardigheid instellingen) borg voor de nakomingsverplichtingen van leningen van de toegelaten instellingen (woningcorporaties). Hierdoor kunnen de instellingen "goedkoper" lenen. Indien het risicovermogen van het waarborgfonds een niveau bereikt dat lager is dan het garantieniveau zoals omschreven in de gesloten overeenkomst met het Waarborgfonds, dient de gemeente renteloze leningen aan het Waarborgfonds te verstrekken, teneinde liquiditeitstekorten bij het Waarborgfonds te voorkomen. Indien er aanspraak van het WSW op de gemeente op basis van bovengenoemde achternvang wordt gedaan zal dit alleen gebeuren indien er onvoldoende eigen vermogen van het WSW enerzijds of, doordat Centraal Fonds voor de volkshuisvesting voor sanering zorgt bij onvoldoende kredietwaardigheid van een corporatie en de achternvangovereenkomsten met het Rijk en de Gemeenten (50-50%) anderzijds, zal zijn. Het verlies dat achternvangers kunnen lijden, is beperkt tot de rentederiving over leningen die ze bij een calamiteit aan het WSW moeten verstrekken.

1b Lange financieringspositie 2014 (langer dan één jaar)

De lange financieringsbehoefte in 2014 is het verschil tussen de vaste activa en het lang vermogen. De financieringspositie ultimo 2014 is als volgt opgebouwd:

Stand ultimo 2014 (x € 1 mln.)	Jaarrekening 2014	Begroting 2014*
<u>Vaste activa</u>		
Verstreckte leningen aan diensten (investeringen)	1.478	1.486
Deelnemingen	93	86
Uitgezette middelen	721	758
Totaal	2.292	2.330
<u>Beschikbare middelen</u>		
Reserves en voorzieningen**	1.155	1.347
Opgenomen leningen	953	813
Totaal	2.108	2.160
Tekort	- 184	- 170

* De cijfers in de kolom begroting 2014 zijn gebaseerd op de verwachte stand ultimo 2013. Hierdoor is een goede vergelijking te maken met de jaarrekening 2014. De cijfers in de paragraaf financiering van de begroting 2014 zijn gebaseerd op gemiddelden. Hierdoor sluiten deze cijfers niet aan met die in de paragraaf financiering in de begroting 2014.

** Zoals gebruikelijk is de stand van de reserves en voorzieningen van € 1.280 mln. gecorrigeerd voor een bedrag van € 125 mln. Dit betreft een geraamd bedrag van reserves en voorzieningen die niet op kasbasis aanwezig zijn.

In de begroting 2014 was de verwachting dat de gemeente op de langlopende financieringspositie een tekort zou hebben van € 170 mln. In werkelijkheid is dit € 184 mln. geworden.

De verhouding tussen de beschikbare eigen financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen) en de investeringen is sinds twee jaren aan het afnemen. Dit betekent dat de investeringen niet volledig meer met eigen middelen worden gefinancierd maar dat daarvoor geldmiddelen moeten worden aangetrokken. De bovenstaande tabel laat zien dat het verschil per ultimo 2014 is opgelopen tot € 184 mln. Het bedrag is op dit moment gefinancierd met kortlopende middelen (rekening-courant krediet en opgenomen kortlopende leningen). Naar verwachting wordt in 2015 een nieuwe langlopende lening aangetrokken voor de financiering van de gerealiseerde investeringen over 2014. Het moment van aantrekken van nieuwe langlopende leningen is afhankelijk van de korte liquiditeitspositie en de kasgeldlimiet. In beginsel wordt het uitgangspunt zo veel mogelijk gevolgd dat langdurige kapitaalbehoefte wordt gefinancierd met langlopende leningen. Tegelijkertijd wil de gemeente optimaal profiteren van de zeer lage korte rente (0% of minder). Daarom wordt de kasgeldlimiet optimaal benut.

2 Beleggingen en overtollige middelen

2a Gecontracteerde beleggingen

Overzicht beleggingen (x € 1 mln.)	Restant per ultimo 2014
Fonds Uiver 2006	182
Belegging Meewind	10
Totaal	192

De boekwaarde van Fonds Uiver van circa € 182 mln. plus de opgelopen rente eind december 2014 van circa € 64 mln. (zie balans overlopende activa) komt uit op circa € 246 mln., terwijl de marktwaarde eind december 2014 circa € 292 mln. bedraagt. Dit houdt in dat bij eventuele verkoop op dit moment € 46 mln. boekwinst zal worden behaald. Daar staat tegenover dat de gemeente de jaarlijkse renteopbrengst van 4,35% niet meer zal ontvangen gedurende de komende 17 jaar van totaal € 79 mln. Vanaf 2012 tot het einde van de looptijd zou de portefeuille worden afgelost met jaarlijks gelijke bedragen. In 2014 is één obligatie van het Fonds Uiver vervallen voor € 16,8 mln.

Meewind is een fonds dat particulieren, overheden en bedrijven de kans biedt via sub-fondsen te participeren in duurzame energieprojecten. Meewind wordt beheerd door Seawind Capital Partners B.V. De gemeente Den Haag heeft vanaf 2009 een participatie in sub-fonds Zeewind van € 9,7 mln. een groot windmolenpark op het Belgische gedeelte van de Noordzee. In 2015 zijn de participaties in Meewind gesplitst, 80% van de participaties blijft in bestaande fonds (Zeewind bestaande parken), 20% van de participaties komt in een nieuw fonds (Zeewind nieuwe parken). De splitsing past binnen de prospectus van Meewind. De intrinsieke waarde van de twee fondsen is per 1 januari 2015 gelijk aan die van het ongesplitste oude fonds. De marktwaarde van Meewind bedroeg op 31 december 2014 € 12,8 mln.

Overzicht overige uitzettingen (x € 1 mln.)	Restant per eind 2014
Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten	0,4
Totaal	0,4

Om een impuls te geven aan de Haagse woningmarkt is de gemeente Den Haag in 2014 gestart met het verstrekken van startersleningen. Het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten verstrekt namens de gemeente de leningen via een revolverend fonds. In 2014 is € 0,4 mln. beschikbaar gesteld voor de verstrekkingen. Na afloop van de looptijd van de leningen wordt de storting terugontvangen.

2b Korte liquiditeiten

Liquiditeitsprognose

Uitgangspunt voor de raming van de liquiditeitsprognose is de meerjarenraming van de totale begroting, vertaald naar inkomsten en uitgaven en in het bijzonder de ontwikkelingen op grote projecten en investeringen. Voor 2014 komt, voor zowel de inkomsten als de uitgaven, het gemiddelde betrouwbaarheidspercentage boven de 90%. De gemeente streeft naar een verdere optimalisatie van de liquiditeitenplanning (kort en lang), door middel van verdere automatisering van de informatievoorziening binnen de gemeentelijke organisatie.

Liquiditeitspositie 2014

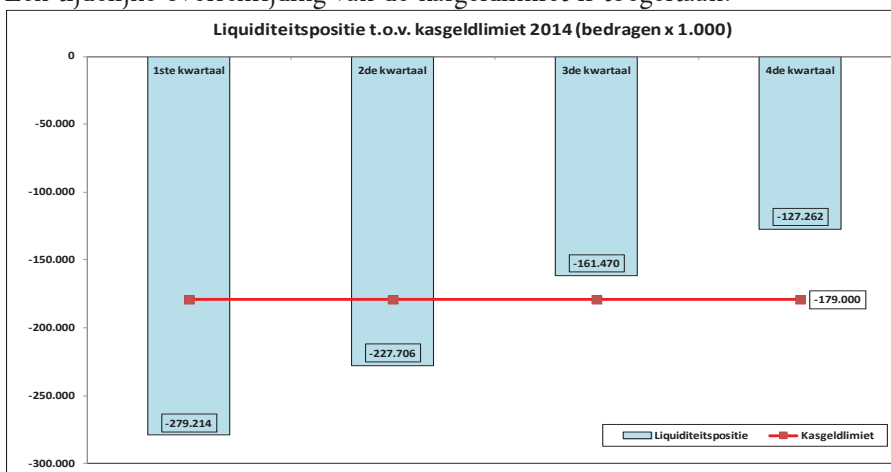
Het gehele jaar 2014 had de gemeente een liquiditeitstekort, variërend van circa € 300 mln. (hoogste stand) tot circa € 60 mln. (laagste stand). Per 31 december 2014 was er een liquiditeitstekort van circa € 260 mln. Dit tekort is grotendeels opgebouwd uit een rekening-courantkrediet bij de BNG van circa € 91 mln. en vier kortlopende leningen (totaal € 170 mln. tegen een gemiddeld percentage van 0,37%). In de begroting 2014 is ervan uitgegaan dat gemiddeld € 200 mln. aan tijdelijke liquiditeitstekorten kortlopend zou worden opgenomen tegen een gemiddeld rentepercentage van 0,25%. In werkelijkheid is het gemiddeld liquiditeitstekort uitgekomen op € 187 mln. tegen een gemiddeld percentage van 0,22%. De gemeente wil optimaal profiteren van de zeer lage korte rente (0% of minder). Daarom wordt de kasgeldlimiet optimaal benut. Bij punt 6 is het renteresultaat toegelicht.

Schatkistbankieren

Vanaf de inwerkingtreding van de wet eind 2013 heeft de gemeente Den Haag geen tijdelijk overtollige middelen. Het totaal van alle gemeentelijke bankrekeningen bleef elke dag in 2014 negatief. Het verplicht schatkistbankieren heeft voor Den Haag er nog niet toegeleid dat geldmiddelen bij het Rijk worden geplaatst.

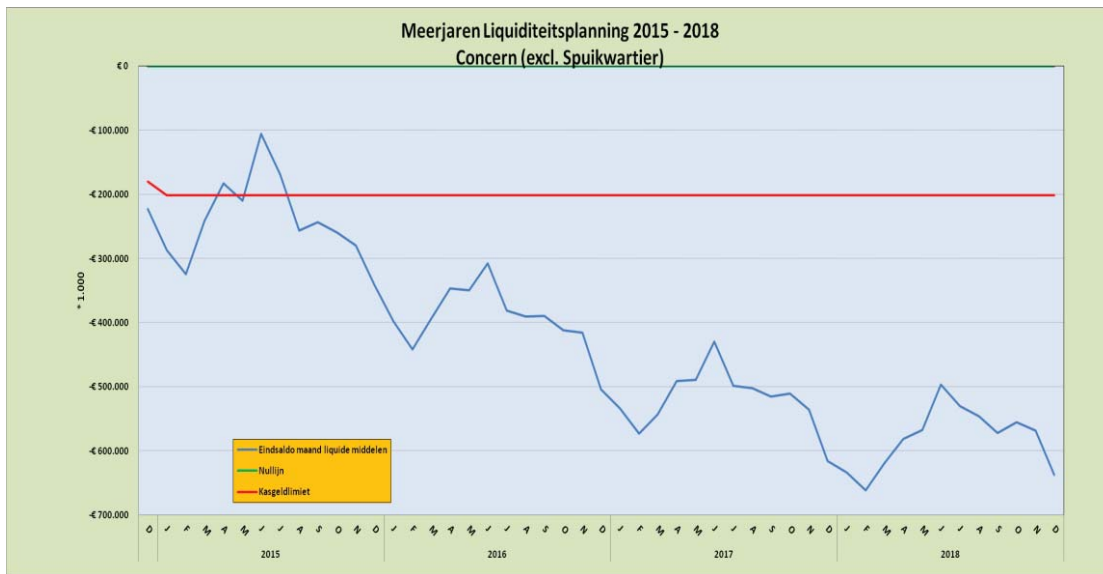
Renterisico financiering korte termijn

Het risico op kortlopende financiering (looptijd korter dan 1 jaar) wordt beperkt door de kasgeldlimiet (wet financiering decentrale overheden, Fido). De kasgeldlimiet geeft aan hoeveel de gemeente kortlopend mag lenen. De kasgeldlimiet is 8,5% van het begrotingstotaal en is voor 2014 € 179 mln. Een tijdelijke overschrijding van de kasgeldlimiet is toegestaan.

De gemeente heeft de eerste twee kwartalen van 2014 de kasgeldlimiet overschreden. In juli en augustus 2014 zijn twee langlopende leningen (totaalbedrag € 140 miljoen) aangetrokken voor de totale financiering. In het derde kwartaal en vierde kwartaal van 2014 voldeed de gemeente weer aan de kasgeldlimiet. De gemeente verwacht in 2015 weer een liquiditeitstekort te hebben (zie onderstaande grafiek). Afhankelijk van de werkelijk gerealiseerde inkomsten en uitgaven en de renteontwikkeling op

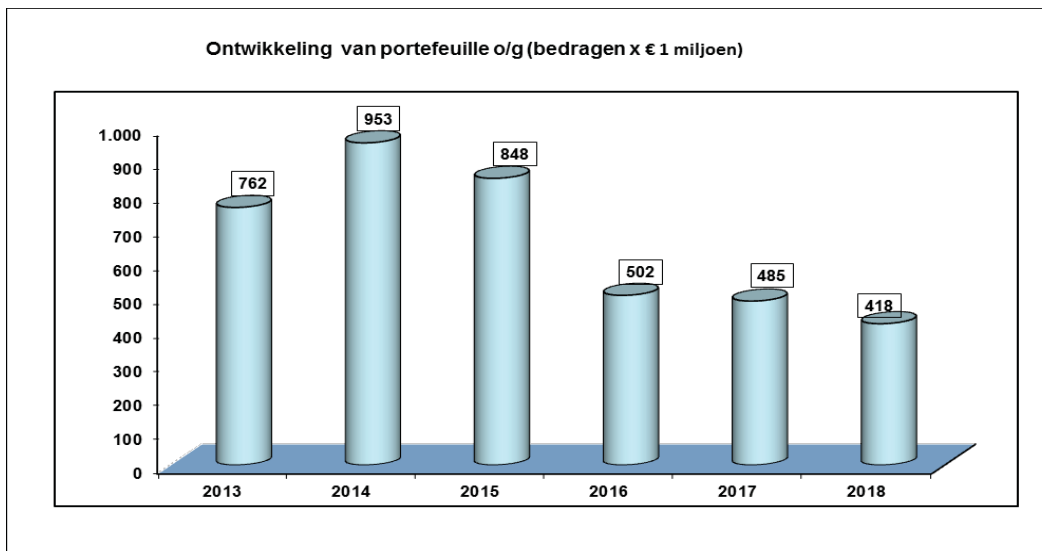
de geld- en kapitaalmarkt zal deze financieringsbehoefte worden ingevuld met kortlopende- en langlopende leningen.

3 Afloop van hoofdsommen van gecontracteerde financieringen

3a Afloop hoofdsommen leningenportefeuille opgenomen gelden

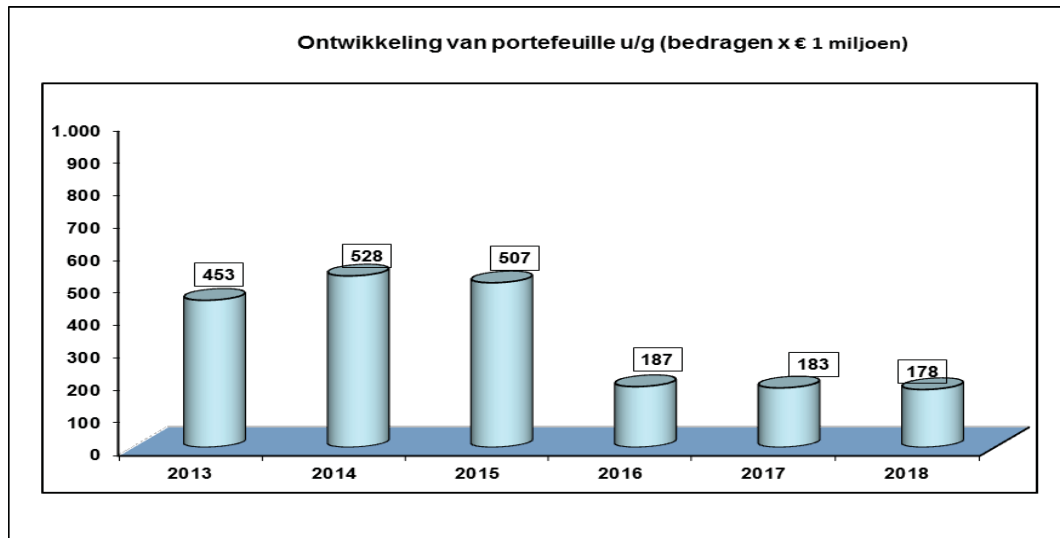
De onderstaande grafiek geeft inzicht in de geleende bedragen in 2013 tot en met 2018.

Uit de grafiek blijkt dat het geleende bedrag vanaf 2014 afneemt door reguliere aflossingen. Onderdeel van de aflossing in 2016 is de door de gemeente opgenomen langlopende leningen voor de financiering van de verstrekte langlopende leningen aan de HTM voor € 316 mln.

3b Afloop hoofdsommen leningenportefeuille uitgezette gelden

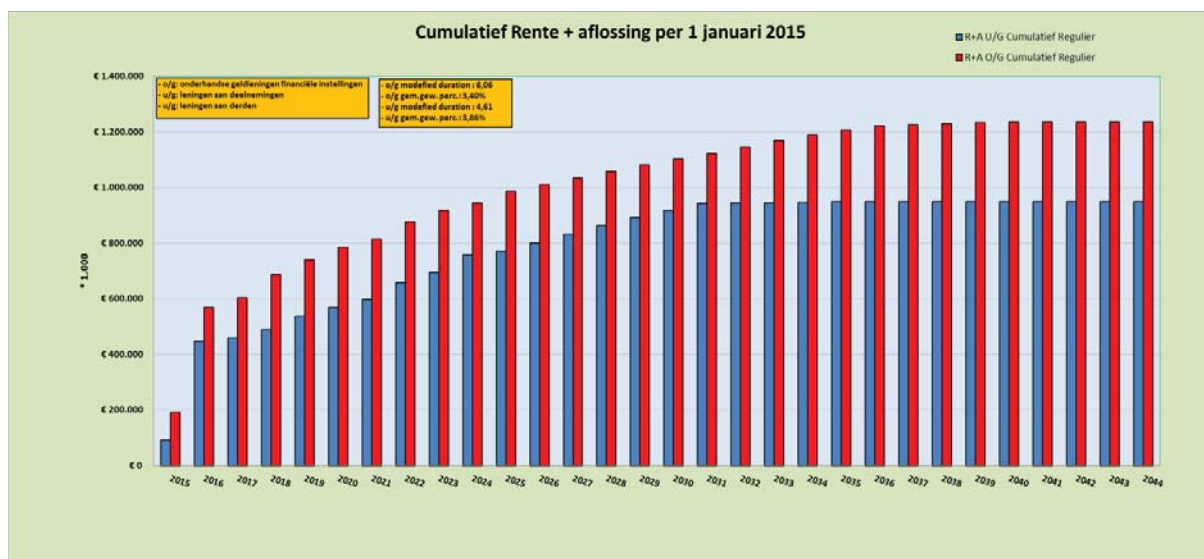
De onderstaande grafiek geeft inzicht in de ontwikkeling van de uitgeleende gelden in 2013 tot en met 2018.

In 2016 betaalt de HTM € 316 mln. aan de gemeente terug.

4 Matching geleende en uitgeleende gelden

De gemeente heeft in het verleden de verkoopopbrengsten van bezittingen ondergebracht in lange termijn belegging Fonds Uiver. Hiermee is bereikt dat de gemeente een stabiele rentestroom ontvangt. De komende jaren ontvangt de gemeente stapsgewijs de belegde bedragen terug. Daarnaast is geld uitgeleend aan derden. Ook zij betalen de gemeente jaarlijks rente en aflossing. Voor de financiering van investeringen heeft de gemeente geld geleend. De komende jaren moet de gemeente hierover rente betalen en natuurlijk ook de leningen aflossen. In onderstaande grafiek maken de donkerblauwe staven zichtbaar hoeveel de gemeente jaarlijks betaalt aan rente en aflossing. De paarse staven laten zien hoeveel de gemeente jaarlijks van derden aan rente en aflossing ontvangt. De looptijd in de grafiek is van 1 januari 2015 tot ultimo 2044 (einde looptijd portefeuilles).

Uit de grafiek blijkt dat de gemeente de komende decennia meer rente- en aflossingen aan geldverstrekkers moet betalen, dan zij aan aflossing en rente van uitgeleend geld ontvangt. Op basis van de langlopende portefeuilles blijkt dat de gemeente in 2031 een financieringsbehoefte heeft van circa € 179 mln.

Daarom heeft de gemeente in 2011 bij de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) twee derivaten afgesloten met een gezamenlijke nominale waarde van € 150 mln. en een vast rentepercentage van 3,2% voor aanvullende financiering tussen 2031 en 2061. In 2014 is een analyse gemaakt van de toekomstige financieringsbehoefte. Hierbij is rekening gehouden met de negatieve liquiditeitspositie per 31 december 2014, de herfinanciering van bestaande leningen, de voorgenomen investeringen en het verloop van de reserves en voorzieningen. Uit deze analyse blijkt dat de verwachte financieringsbehoefte tussen 2031 en 2061 hoger is dan de nominale waarde van het afgesloten derivaat. Dat betekent dat de bestaande derivaten effectief zijn.

5 Rentepositie

5a Rentetypische afloop (renteherzieningsdata) van financieringen en beleggingen

In de langlopende leningen- en beleggingsportefeuille zijn geen contractuele renteherzieningsdata opgenomen. Dit betekent dat gedurende de looptijd van deze langlopende leningen en beleggingen het rentepercentage niet wijzigt, waardoor de gemeente in de toekomst niet geconfronteerd kan worden met onverwachte rentestijgingen of rentedalingen binnen de huidige portefeuille.

5b Derivaten

Bijstortverplichting (waarborgsom of collateral)

De twee afgesloten derivaten hebben een bijstortverplichting, die geldt als een zekerheidsstelling. Bij faillissement van één van de partijen (gemeente of BNG) valt de bijstortverplichting tussentijds vrij, zodat de derivaten zonder verlies kunnen worden afgewikkeld. Maandelijks vindt uitwisseling plaats van het verschil tussen de actuele marktwaarde van de derivatencontracten (dat is de waarde op enig moment en fluctueert met de rentestand) en de contractuele waarde. Dit verschil wordt als tijdelijke waarborgsom op een aparte bankrekening gestort. Per 31 december 2014 heeft de gemeente een waarborgsom aan de BNG overgemaakt van € 37,5 mln. Dit bedrag is eind januari 2015 weer terugontvangen. Over deze waarborgsom ontvangt de gemeente de 1-maands euriborrente. In geval van verkoop of ineffectiviteit van de derivaten leidt dit bedrag tot een exploitatieresultaat. De omvang van de waarborgsom is afhankelijk van de hoogte van de lange rente aan het eind van iedere maand.

In vrijwel geheel 2014 heeft de lange rente een dalende beweging laten zien. Eind maart 2015 stond de lange rente op een historisch laag niveau, waardoor de gestorte waarborgsom het hoogste punt sinds het afsluiten van de derivaten, eind 2011, bereikte van circa € 79,0 mln.

6 Resultaat

Rente/beleggingsresultaat

In de begroting 2014 is uitgegaan dat gemiddeld € 200 mln. aan tijdelijke liquiditeitstekorten kortlopend zou worden opgenomen tegen een gemiddeld rentepercentage van 0,25%. In werkelijkheid is het gemiddelde tijdelijke liquiditeitstekort uitgekomen op € 187 mln. tegen een gemiddeld rentepercentage van 0,22%. Per 31 december 2014 bedroeg het liquiditeitstekort circa € 259 mln. Dit is voornamelijk gefinancierd met rekening-courantkrediet bij de BNG van € 91 mln. en vier kortlopende kasgeldleningen van in totaal € 170 mln. Over het gemiddelde liquiditeitstekort is een rente betaald van € 0,484 mln..

Voor de langlopende leningen heeft de gemeente in 2014 circa € 29,9 mln. betaald tegen een gemiddelde rente van 3,62%. Voor de uitgezette langlopende leningen aan derden heeft de gemeente in 2014 € 17,6 mln. ontvangen tegen een gemiddelde rente van 3,68%. Voor de intern verstrekte omslagrenteleningen is een renteopbrengst ontvangen van € 60,8 mln. Daar staan per definitie even hoge kapitaallasten tegenover die worden verantwoord in de diverse begrotingsprogramma's.

Uit Fonds Uiver 2006 (rentepercentage 4,35%) is € 10,5 mln. aan rente ontvangen en is aan beheerfee circa € 0,2 mln. betaald. De afsluitprovisie met betrekking tot de derivaten, circa 0,01% rente, is verdisconteerd in de contractuele rendementen.

De gemeente heeft in 2014 € 26,0 mln. aan dividend ontvangen. Daarnaast treedt de gemeente op als aandeelhouder in een aantal vennootschappen. Voor een toelichting wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

7 Renterisico

7a Rentewijziging op renteresultaat

Indien de korte rente stijgt of daalt, heeft dit onmiddellijk effect op het renteresultaat. Daling of stijging met 10 procentpunten (0,1%) over het gehele jaar betekent minder of meer uitgaven van circa € 0,2 mln. Een stijging van de lange rente heeft voor de huidige langlopende leningenportefeuille en beleggingsportefeuille geen effect omdat deze rentepercentages gedurende de looptijd contractueel niet zullen wijzigen.

7b Rentewijziging op waarde derivaat en zekerheden

Een wijziging van de rente met 0,1% betekent een wijziging in de marktwaarde van de renteswap van netto ongeveer € 1,3 mln.

8 Kredietrisico

Renterisiconorm financiering lang

De wettelijke norm ziet er op toe dat gemeenten in een jaar slechts een deel van hun leningenportefeuille hoeven te herfinancieren. Door deze norm zijn gemeenten minder afhankelijk van renteschommelingen en wordt het renterisico gespreid. De renterisiconorm bedraagt 20% van het begrotingstotaal. Voor 2014 heeft Den Haag voldaan aan de wettelijke renterisiconorm van 20%.

Renterisiconorm en renterisico's vaste schuld (bedragen x € 1 mln.)	Jaarrekening 2014	Begroting 2014
1 Renteherzieningen	0	0
2 Aflossingen	23	128*
3 Renterisico (1 + 2)	23	128
4 Renterisiconorm	421	421
5a Ruimte onder renterisiconorm (4>3)	398	293
5b Overschrijding renterisiconorm (3>4)	-----	----
Berekening renterisiconorm		
4a Begrotingstotaal	2.105	2.105
4b Percentage regeling	20%	20%
4 Renterisiconorm (4a * 4b/100)	421	421

* In dit bedrag is rekening gehouden met de vervroegde aflossing van 105 miljoen. Deze vervroegde aflossing heeft in december 2013 plaatsgevonden.

Kredietrisico's derden

Voorziening langlopende uitgezette leningen

De gemeente heeft de langdurig uitgeleende € 528 mln. ingedeeld in risicogroepen. Voor de verstrekte leningen aan de HTM van € 331 mln. is pandrecht op de voertuigen als zekerheid verkregen.

Uitgezette langlopende leningen per risicogroep (x € 1 mln.)	Restant per eind 2014
Met hypothecaire zekerheid	196
Met pandrecht	331
Zonder zekerheid	1
Totaal	528

Jaarlijks wordt op basis van risico-inschatting van iedere individuele lening de voorziening voor langlopende leningen bepaald. Deze wordt onder meer berekend op basis van de BASEL II norm. Indien er 100% zekerheden zijn gesteld wordt geen voorziening gevormd. Zo nodig worden op basis van risico-inschatting afwijkende percentages toegepast. De voorziening langlopende leningen bedraagt in 2014 € 20,5 mln.

Voorziening personeelshypotheekportefeuille

Eind 2014 heeft de gemeente Den Haag de portefeuille teruggenomen. Het debiteurenrisico in de portefeuille is zeer gering omdat er de afgelopen 12 jaar geen noemenswaardige betalingsachterstanden en afboekingen hebben plaatsgevonden. Hierdoor is er geen voorziening getroffen.

Voorziening belegging Fonds Uiver en belegging Meewind

Het Fonds Uiver bestaat uit gekochte obligaties van financials (banken) met een zeer goede tot goede kredietwaardigheid. Risico in de portefeuille kan ontstaan, wanneer gedurende de looptijd van deze portefeuille de kredietwaardigheid van een van de banken, waarin is belegd onder druk komt te staan of neerwaarts is bijgesteld. Mogelijk ontstaat daardoor het risico van koersverlies bij verkoop. Dit risico wordt door de huidige beheerder van deze portefeuille (BNG Vermogensbeheer) als klein beschouwd. Daarom is geen voorziening getroffen. Voor de belegging in het windmolenpark Meewind is een voorziening getroffen, conform de BASEL II norm, van € 0,8 mln.

Voorziening gegarandeerde geldleningen

De gemeente heeft per 31 december 2014 voor € 176,8 mln. aan garanties uitstaan. Van dit bedrag heeft € 174,1 mln. betrekking op HTM Railinfra en HTM Railvoertuigen. Van de totaal uitstaande garanties is voor € 2,4 mln. extra zekerheid verkregen door het recht van 1ste hypotheek (verpleeg- en zorginstellingen). De overige uitstaande garanties betreft roerende zaken, waardoor het risico in geval de gemeente wordt aangesproken hoger is. Bij de berekening van de voorziening is hiermee rekening gehouden. De totale voorziening per 31 december 2014 komt uit op een bedrag van € 3,9 mln.

6.8 Grondbeleid

Inleiding en samenvatting

De gemeente Den Haag heeft per eind 2014 een portefeuille van 79 operationele grondexploitaties met een gemiddelde resterende looptijd van 5 tot 10 jaar. Veertien projecten hiervan hebben kleinschalig opdrachtgeverschap als uitgangspunt.

De paragraaf grondbeleid laat een stabiel beeld zien voor 2014. Kort samengevat.

- Afgelopen jaar zijn twee nieuwe grondexploitaties vastgesteld en drie grondexploitaties herzien. De herzieningen van Spuikwartier en Wijnhaven stonden het meest op de voorgrond
- In 2014 is voor bijna € 48 mln. uitgegeven grond verkocht. De grondopbrengsten waren 17% hoger dan begroot en waren de afgelopen vijf jaar niet zo hoog. Vooral projecten met kleinschalig opdrachtgeverschap en klusobjecten zijn snel verkocht. De inspanningen in 2013, met grote inzet van het apparaat (Zie jaarrekening 2013), heeft in 2014 tot een goed resultaat gronduitgifte geleid.
- Het afgelopen jaar is voor bijna € 50 mln. kosten gemaakt. Dit is € 31 mln. minder dan begroot. Dit hangt grotendeels samen met gewijzigde planvorming op grondexploitaties waardoor werkzaamheden zijn uitgesteld, en voor een deel met planningsoptimisme.
- Het saldo van de operationele grondexploitaties is € 4,8 mln. (netto contante waarde) verbeterd over 2014.
- De gemeentelijke actieve grondexploitatieportefeuille, uitgedrukt in omzet van kosten en opbrengsten, is met € 70 mln. geslonken en lijkt een trend voor de komende jaren.
- De omvang van de Reserve Grondbedrijf – de risicobuffer voor grondexploitaties - is in 2014 met € 6,6 mln. afgenomen en bedraagt (na de voorgestelde resultaatsbestemming) per 1-1-2015: € 48,0 mln.
- De Voorziening Negatieve Plannen - die dient ter afdekking van de tekorten op negatieve grondexploitaties - is ongeveer gelijk gebleven in 2014 en bedraagt op 31 december 2014: € 192,0 mln.

Ontwikkelingen operationele grondexploitaties

Verschillenverklaring operationele grondexploitaties

Grondexploitaties (inclusief klusobjectexploitaties) worden tweemaal per jaar geactualiseerd aan de hand van de laatste inzichten van planningen de financiële en programmatische uitgangspunten. De geactualiseerde plansaldi worden bij het halfjaarbericht en de programmarekening vastgesteld. De financiële gevolgen van de actualisatie worden in deze paragraaf toegelicht (in bijlage 14 staat de verschillenverklaringen per project). De genoemde bedragen in deze paragraaf zijn op contante waarde uitgedrukt, dit is gebruikelijk bij grondexploitaties.

Ontwikkelingen eerste halfjaar 2014:

Saldo alle grondexploitaties Jaarrekening 2013:	€ 182,4 mln. negatief
Saldo alle grondexploitaties Halfjaarbericht 2014:	€ 175,0 mln. negatief
<i>Ontwikkeling saldo</i>	<i>€ 7,4 mln. verbeterd</i>

De saldo-ontwikkeling over het eerste halfjaar is toegelicht in het halfjaarbericht 2014.

Ontwikkelingen tweede halfjaar 2014:

Saldo alle grondexploitaties Halfjaarbericht 2014:	€ 175,0 mln. negatief
Saldo alle grondexploitaties Jaarrekening 2014:	€ 177,6 mln. negatief
<i>Ontwikkeling saldo</i>	<i>€ 2,6 mln. verslechterd</i>

De saldo-ontwikkeling over de tweede helft van het jaar is opgebouwd uit drie elementen: reguliere projecteffecten, af te sluiten projecten en nieuwe en herziene grondexploitaties.

Reguliere projecteffecten: € 6,7 mln. positief

De reguliere projecteffecten zijn opgebouwd uit grondexploitaties met een verbeterd resultaat van € 11,6 mln. en grondexploitaties waarvan het resultaat is verslechterd met € 4,9 mln.

- De positieve effecten zijn voornamelijk het gevolg van aanbestedingsvoordelen en nieuw verkregen subsidies. De verbeteringen hebben voor meer dan de helft plaatsgevonden op de projecten Westlandse Zoom, de A12-zone, Den Haag Nieuw Centraal en Het Nautisch Centrum (subsidie). Zie de individuele verschillenverklaring voor meer informatie.
- Het negatieve effect van € 4,9 mln. vindt haar oorzaak voor een groot deel in twee projecten. In Laakhaven West heeft de complexiteit rondom de civieltechnische werken nabij het spoor geleid tot een verslechtering van € 1,7 mln. Een gemeentelijke bijdrage voor de reconstructie van het landgoed Ockenburg verklaart € 1,6 mln. verslechtering. Deze is ontvangen en direct aan de Voorziening Negatieve Plannen gedoteerd. De middelen worden niet als opbrengst in de grondexploitatie gerealiseerd, terwijl dit wel zo groot was.

Af te sluiten projecten: € 1,4 mln. positief

Een aantal grondexploitaties zijn afgesloten met een positief effect van € 1,4 mln.

Effecten van nieuwe en herziene grondexploitaties: € 10,7 mln. negatief

In de 2^e helft van 2014 zijn de nieuwe grondexploitaties Multicultureel Vrijtijdscentrum Transvaal (RIS 273088) en Goudsmitgaarde (RIS 276330) vastgesteld met een gezamenlijk saldo van € 2,2 mln. negatief. Van de grondexploitaties Wijnhavenkwartier (RIS 276521), Spuikwartier (RIS 276522) en Scheveningen Haven (RIS 246577) zijn de plankaders herzien met een gezamenlijke saldooverslechtering van € 8,5 mln. negatief. Bij de besluitvorming over deze projecten is dekking voorzien voor het (extra) tekort.

Realisaties 2014 operationele grondexploitaties

De realisaties op de operationele grondexploitaties worden in de onderstaande tabel nauwkeurig weergegeven. Per post geven we een toelichting.

Hoofdstukken grondexploitatie	BEGROTING		REALISATIE	
	JR 2013	HJB 2014	JR 2014	% PER
	PER 1/1/14 (1)	PER 1/6/14 (2)	PER 31/12/14 (3)	31/ 12/14 (4)
GRONDKOSTEN				
1 verwerving	19,2	16,8	8,2	43%
2 vastgoed	1,0	3,1	-0,3	-36%
3 sloop	6,0	4,1	1,7	28%
4 bodem	4,0	4,9	1,1	28%
5 civieltechnische werken	30,8	33,6	22,4	73%
6 plankosten	9,4	10,1	9,8	104%
7 bijzondere kosten	10,0	9,2	6,9	68%
8 btw	0,4	0,4	0,1	19%
TOTAAL	80,8	82,2	49,7	62%
GRONDOPBRENGSTEN				
10 uitgifte	40,9	41,7	47,8	117%
11 overig opbrengsten	5,6	7,2	4,3	60%
12 dekking	3,3	3,3	1,5	44%
TOTAAL	49,9	52,2	53,6	107%

Grondkosten

In 2014 is voor € 49,7 mln. aan grondkosten gerealiseerd. Dat is € 31,1 mln. minder dan oorspronkelijk begroot. Dit wordt per post toegelicht.

- De onderbesteding aan verwerving (€ 11,0 mln.) komt voornamelijk door de herziening van het project Spuiforum naar het Spuikwartier waardoor de aankoop van de parkeergarage is vertraagd naar 2015.
- De huuropbrengsten van het vastgoed binnen grondexploitaties waren € 0,3 mln. hoger dan onderhoudskosten. Het resultaat op vastgoed is positiever dan begroot.
- De posten sloop, bodem en civieltechnische werken vormen samen het bouw- en woonrijp maken. Hieraan is € 25,2 mln. uitgegeven, dit is € 15,6 mln. (38%) minder dan begroot. Dit is voor 1/3^e deel het gevolg van planningsoptimisme. Voor 2/3^e deel heeft het andere oorzaken:
 - Herziening. De begrote werkzaamheden van de de plannen Leyweg MTS-locatie en het Wijnhavenkwartier worden niet meer uitgevoerd omdat het kader gewijzigd is.
 - Aanbestedingsvoordeel bij de begrote werkzaamheden op de grondexploitatie Den Haag Nieuw Centraal voor het Anna van Buerenplein.
 - Voor het project Laakhaven West komt de vertraging door een lange procedure voorafgaand aan de aanleg van de damwand nabij het spoor.
- Op de post bijzondere kosten is € 6,9 mln. (68%) gerealiseerd.
- Er is € 0,4 mln. meer aan plankosten gemaakt dan begroot. De belangrijkste oorzaak zijn plankosten op nieuwe en herziene grondexploitaties die niet begroot waren (€ 1 mln.). De overige verschillen worden veroorzaakt door over- en onderschrijdingen in operationele plannen.

Grondopbrengsten

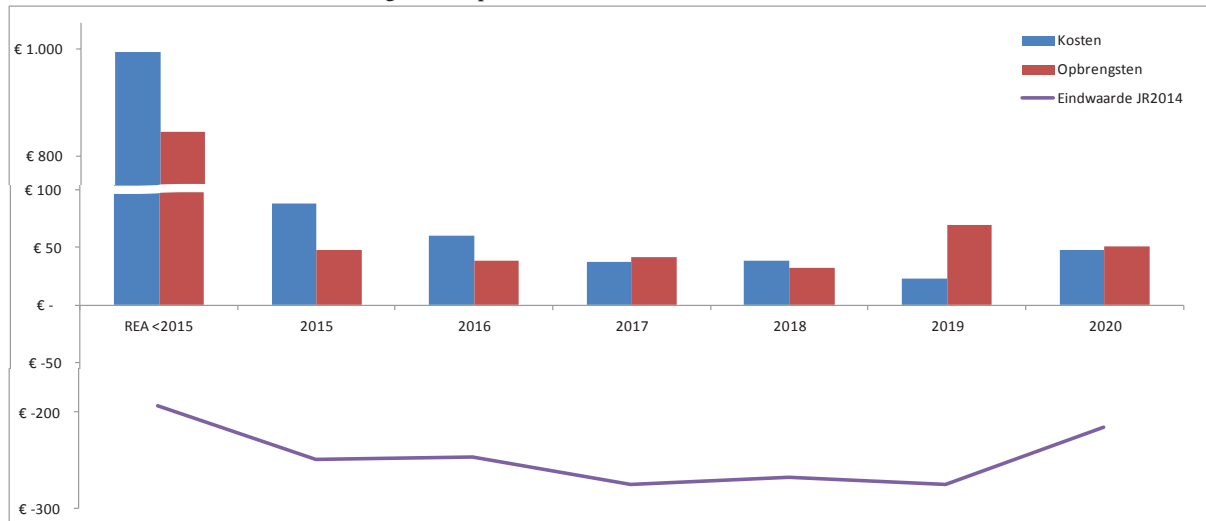
- De uitgifteopbrengsten van € 47,8 mln. zijn hoger dan begroot en hoger dan de afgelopen vijf jaar. De belangrijke oorzaak is de aantrekkende markt. Vooral de grondexploitaties met kleinschalig opdrachtgeverschap en de klusobjecten zijn sneller verkocht dan gepland. Hier is voor € 14,3 mln. aan grond uitgegeven. De grootste reguliere gronduitgiftes waren Eurojust en Sportcampus.
- Op de overige opbrengstposten is minder gerealiseerd dan begroot. Dit heeft voor € 1,6 mln. een administratieve oorzaak. Een correctie heeft plaatsgevonden om de Versnellingsimpulsgelden voor landgoed Ockenburg rechtstreeks te doteren aan de Voorziening Negatieve Plannen in plaats van dit geld onder de post 'overige opbrengsten' in het project op te nemen, terwijl dit wel zo begroot was.

Verwachte kasstromen operationele grondexploitaties

In grafiek 1 wordt de cashflow (kasstroom) van de gezamenlijke grondexploitaties gegeven. De cashflow valt nagenoeg samen met de cashflow die bij het halfjaarbericht is gepresenteerd. Voor zowel de Jaarrekening als het Halfjaarbericht 2014 begint de cashflow op ca. € 162 mln. negatief (boekwaarde eind 2014). In de begroting van 2015 is een piek waarneembaar aan de kostenzijde. Dit heeft relatie met de ontwikkelingen in het Spuikwartier. De piek in opbrengsten in 2019 heeft grotendeels betrekking op de verwachte grondopbrengsten in het project Den Haag Nieuw Centraal voor de kavel KJ-plein. De verwachte opbrengst en het bijbehorende programma is niet langer realistisch. In deze programmarekening 2014 is daarom een voorziening getroffen. De raad is hierover in januari geïnformeerd. De programmawijziging zal in 2015 met een herziening van de grondexploitatie worden verwerkt en is nu nog niet zichtbaar in deze cashflow.

Wat niet zozeer opvalt in de prognose maar wel een trend is, is het slinken van de grondexploitatieportefuille. Deze is in 2014, uitgedrukt in omzet van kosten en opbrengsten, met circa € 70 mln. geslonken. De prognose laat zien dat de kosten en opbrengsten vanaf 2015 verder afnemen. Er wordt tot 2025 nog voor € 294 mln. aan kosten en nog € 281 mln. aan opbrengsten verwacht. Ingezoomd op 2015 wordt € 88 mln. aan kosten en € 48 mln. aan opbrengsten verwacht.

Grafiek 1 Verwachte kasstroom grondexploitaties

Standenlijst operationele grondexploitaties

Per grondexploitatie is de ontwikkeling van het plansaldo weergegeven. In de kolom 'verklaren/toelichting' wordt aangegeven voor de grondexploitatie een eigen verschillenverklaring moet worden opgesteld. Deze verklaringen staan in bijlage 14.

Project-nummer	Projectnaam	Opmerkingen *	Halfjaerbericht	Jaarrekening	Verschil	Bestuurlijk verklaren ja/nee	Autonoom verschil (3-2)	Jaarrekening	Eindwaarde (EW)	EW
			Stand 01-06-2014 201405	Stand 31-12-2014 201412	(2-1)			Stand 01-01-2015		
			1	2				3		
C - 87	RIVIERENBUURT		-585.000	-571.000	14.000	ja	-24.000	-595.000	-644.000	2016
C - 90	MAASSTRAAT		-4.924.000	-4.252.000	672.000	ja	-173.000	-4.425.000	-4.977.000	2017
CE-43.99	AFSL SPUIKWARTER	4+8	1.000	0	-1.000		0	0	0	2016
CE- 48	SPUIKWARTIER FASE 2 EN 3		-8.102.000	-8.040.000	62.000		-319.000	-8.359.000	-10.169.000	2019
CE- 53	DEN HAAG NIEUW CENTRAAL		-491.000	1.106.000	1.597.000	ja	236.000	1.342.000	1.910.000	2023
CE- 79	NIEUWE SCHOOLSTRAAT E.O.		-27.000	-18.000	9.000	ja	-34.000	-52.000	-53.000	2015
CE- 81	WIJNHAVENKWARTIER	7	-45.396.000	-45.431.000	-35.000	ja	-1.884.000	-47.315.000	-51.175.000	2016
CE- 110	HERSTRUCTURERING TRANSVAAL FASE 4A		-897.000	-805.000	2.000		-19.000	-824.000	-891.000	2016
CE- 111	MVC TRANSVAAL	6	-2.294.000	-2.477.000	-183.000		-67.000	-2.544.000	-3.218.000	2020
CE- 112	WOONZORGCENTRUM TRANSVAAL, NATALSTR.		531.000	485.000	-46.000	ja	19.000	504.000	546.000	2016
CE- 113	SPUIKWARTIER	7	235.000	371.000	136.000	ja	44.000	415.000	640.000	2025
CE- 116	SIGMA LOCATIE		-2.650.000	-2.720.000	-70.000	ja	-101.000	-2.821.000	-3.175.000	2017
CE- 117	JACOB CATSSTRAAT		-110.000	-108.000	2.000		-4.000	-112.000	-121.000	2016
E - 146	DE VERADEMING (PARK)		704.000	898.000	194.000		39.000	937.000	1.013.000	2016
E - 172	VERADEMING BODEM ENECO		-10.000	-38.000	-28.000		-1.000	-39.000	-39.000	2015
E - 173	VERADEMING BODEM VROM		-25.000	-60.000	-35.000	ja	-2.000	-62.000	-64.000	2015
ES- 103	UITHOESLAAN	11	-9.870.000	-10.482.000	-612.000	ja	-441.000	-10.923.000	-14.945.000	2022
ES- 115	LEYWEG MTS-LOCATIE		-893.000	-437.000	456.000	ja	-15.000	-452.000	-470.000	2015
ES- 119	MORGENSTOND MIDDEN		21.000	12.000	-9.000	ja	0	12.000	17.000	2021
ES- 120	AMBACHTSGAARDE KORTE BLOK		-174.000	-205.000	-31.000		-1.000	-206.000	-214.000	2015
ES- 121	GAARDEN NOORDOOST SCHOLENVELD		981.000	983.000	2.000		44.000	1.027.000	1.068.000	2015
ES- 123	NAARDERSTRAAT READY LOKATIE		-944.000	-941.000	3.000		-34.000	-975.000	-1.015.000	2015
ES- 125	DE STEDE WINKELCENTRUM		-1.751.000	-1.751.000	0	ja	-26.000	-1.777.000	-1.922.000	2016
ES- 128	DRENTSE HOEK (OCV-CLUSTER)		-169.000	-163.000	6.000		-10.000	-173.000	-196.000	2017
ES- 129	SERVICEZONE LEYWEG EUROCINEMA		-2.549.000	-2.543.000	6.000	ja	-103.000	-2.646.000	-2.976.000	2017
ES- 135	SPORTCAMPUS ZUIDERPARK		-3.784.000	-3.891.000	-107.000	ja	-217.000	-4.108.000	-4.621.000	2017
ES- 136	GEBIEDSONTWIKKELING KLOOSTERBUUREN		-240.000	-128.000	112.000		-7.000	-135.000	-152.000	2017
ES- 137	K.O. ESDO LOCATIE	11	13.000	47.000	34.000	ja	-57.000	-10.000	-11.000	2017
ES- 138	EXLOOSTRAAT	8	309.000	0	-309.000	ja	0	0	0	2014
ES-139	TOMATENLAAN	11	263.000	314.000	51.000		37.000	351.000	445.000	2020
ES-141	GOUDSMITSGAARDE	6	89.000	91.000	2.000		4.000	95.000	106.000	2017
F-87.99	AFSL MEEUWENHOF F2	4+8	0	0	0		0	0	0	
F-88.99	AFSL WIERINGSE/MARKENSTRAAT L DUINSTR. F3	1	197.000	203.000	6.000		13.000	216.000	225.000	2015
F-90.99	AFSL WIERINGSE/MARKENSTRAAT R DUINSTR. F4	1+8	-19.000	0	19.000		0	0	0	2015
F - 93	PLUVIERHOF F6		-437.000	-72.000	365.000	ja	-10.000	-82.000	-84.000	2015
G - 97	POELDIJKSESTRAAT NWB	8	13.000	0	-13.000		0	0	0	2015
HA- 56	GROTIUSPLAATS	9	-7.981.000	-7.961.000	20.000	ja	7.671.000	-290.000	-340.000	2018
HA- 62	GROTIUSPLAATS (RES BU HA-56)		-127.000	-153.000	-26.000		-6.000	-159.000	-165.000	2015
HA-76.99	AFSL SCHENKKADE 50	1	134.000	134.000	0		6.000	140.000	147.000	2015
HA- 83	GEBIEDSONTWIKKELING ISABELLALAND	11	307.000	180.000	-127.000	ja	-33.000	147.000	178.000	2019
I-113.99	AFSL STATIONSWEG/ORANJELAAN 2E FASE	1+8	92.000	0	-92.000		0	0	0	2015
I - 148	HET OUDE CENTRUM HORECA BESTPL		-525.000	-498.000	27.000		-15.000	-513.000	-533.000	2015
K - 51	VILJOEN-/PIETERBURGSTR 1E NWB		-205.000	-236.000	-31.000		-14.000	-250.000	-292.000	2018
K - 256	UITENHAGESTR. BEDRIJFSTERREIN		-7.357.000	-7.095.000	262.000	ja	-318.000	-7.413.000	-8.671.000	2018
KO- 1	7 KLUSHUIZEN	8+10	51.000	0	-51.000		0	0	0	
KO- 2	DUINSTRAAT 10	10	81.000	152.000	71.000		3.000	155.000	167.000	2016
KO- 4	JUNOPAND	10	-22.000	0	22.000		17.000	17.000	19.000	2017
KO- 5	SUZE ROBERTSONSTRAAT 83-89	10	-10.000	-62.000	-52.000		-2.000	-64.000	-78.000	2020
KO- 6	STORTENBEKERSTRAAT 205	10	-124.000	-171.000	-47.000		-5.000	-176.000	-225.000	2020
KO- 7	KEPPLERSTRAAT 301-303	10	274.000	232.000	-42.000		-13.000	219.000	276.000	2020
KO- 8	VAN DER VENNESTRAAT 85	10	81.000	82.000	1.000		0	82.000	104.000	2020
LA- 9	LAAKHAVEN CENTRAAL		-235.000	-111.000	124.000	ja	-8.000	-119.000	-164.000	2022
LA- 17	BINCKHORST NOORD-WEST		-4.104.000	-3.945.000	159.000	ja	-155.000	-4.100.000	-5.188.000	2020
LA- 19	LAAKHAVENHOLLANDS SPOOR		-1.728.000	-1.554.000	174.000	ja	-64.000	-1.618.000	-2.394.000	2024
LA- 38	LAAKHAVEN WEST	11	-31.540.000	-33.290.000	-1.750.000	ja	-1.504.000	-34.794.000	-49.523.000	2023
LA- 39	LAAKHAVEN PETROLEUMHAVEN		-13.362.000	-13.230.000	132.000	ja	-501.000	-13.731.000	-18.069.000	2021
LA- 41	NEHERKADE/GEMAALSTRAAT		-895.000	-891.000	4.000		-39.000	-930.000	-1.006.000	2016
LA- 49	BINCKHORST, HOTSPOOT VROM		50.000	593.000	543.000	ja	28.000	621.000	953.000	2025
LA- 50	BINCKHORST, BODEM ENECO LA 17		-8.000	-8.000	0		0	-8.000	-8.000	2014
LA- 51	BINCKHORST BODEM VROM LA 17		-262.000	-206.000	56.000		-7.000	-213.000	-222.000	2015
LA- 60	BEETSSTRAAT 200		-2.553.000	-2.560.000	-7.000	ja	-94.000	-2.654.000	-2.985.000	2017
LA- 63	KETELSTRAAT 21-23		-398.000	-620.000	-222.000	ja	-24.000	-644.000	-670.000	2015
LO- 52	WINDAELERPLANTS/LVM1762-1779		751.000	749.000	-2.000	ja	39.000	788.000	885.000	2017
LO- 56	NIEUWE ROZENBURGSTRAAT 8 EN 10	8	-504.000	0	504.000	ja	0	0	0	2015
LO- 57	OCKENBURG LANDGOED (JEUGDHERB.)		-1.792.000	-3.388.000	-1.596.000	ja	-118.000	-3.506.000	-3.791.000	2016
LO-71.99	AFSL WINKELCENTRUM LOOSDUINEN	3+8	-12.000	0	12.000		0	0	0	2015
LO- 72	ESCAMPLAAN FASE 2	11	-335.000	-314.000	21.000	ja	-32.000	-346.000	-405.000	2018
R- 365	ACACIASTRAAT 178/180	11	134.000	18.000	-116.000	ja	2.000	20.000	25.000	2020
SC-43.99	AFSL LAAN VAN MEERDERVOORT 211	3+8	34.000	0	-34.000		0	0	0	2015
SC- 49	DR.LELYKADE PAV.+HOR		-713.000	-646.000	67.000		-27.000	-673.000	-700.000	2015
SC- 50	LANDHOOFD C, BEDRUFLOCATIES	8	-855.000	0	855.000	ja	0	0	0	2014
SC-87.99	AFSL GEVERS DEYNOOTWEG 59 (HELENA)	2+8	18.000	0	-18.000		0	0	0	2014

Projectnummer	Projectnaam	Opmerkingen	Haljaarbericht	Jaarrekening	Vershil	Bestuurlijk verklaren ja/nee	Autonomo verschil (2-2)	Jaarrekening	Eindwaarde (EV)	EW per 31/12
			Stand 01-06-2014 201405 of laatst vastgestelde stand	Stand 31-12-2014 201412	(2-1)			Stand 01-01-2015 incl. autonome mutaties 201500	201500	
			1	2				3		
SC- 91	CHURCHILLPLEIN, WORLD FORUM		-1.975.000	-2.090.000	-115.000	ja	-6.000	-2.096.000	-2.288.000	2016
SC- 94	KWALITEITSIMPULS OR THWF	8	-96.000	0	98.000	ja	0	0	0	2014
SC- 94.99	AFSL KWALITEITSIMPULS OR THWF	5			0		-4.000	-4.000	-4.000	2016
SC- 96	NORFOLK, A. MAASPLEIN + NHH BOULEVARD		-14.193.000	-17.501.000	-3.308.000	ja	-821.000	-18.122.000	-27.899.000	2026
SC- 102	EUROJUST		1.729.000	1.622.000	-107.000	ja	-88.000	1.534.000	1.725.000	2017
SE- 22	DE VERADEMING BEDRIJFSKW GIT	8	-1.289.000	0	1.289.000	ja	0	0	0	2014
SE- 22.99	AFSL DE VERADEMING BEDRIJFSKW GIT	5			0		0	0	1.000	2016
SE- 28	MIENT 351 VORMIDABEL		362.000	362.000	10.000	ja	23.000	385.000	451.000	2018
X-2005	AFSLUITEN PLANNEN 2005		-124.000	-124.000	0		-4.000	-128.000	-133.000	2015
ZZ- 19.99	AFSLUITEN OBL (LEIDSCHEWEN YPENBURG)	5			0		98.000	98.000	128.000	2020
ZZ- 20	FOREPARK		856.000	1.241.000	386.000	ja	-69.000	1.182.000	1.816.000	2022
ZZ- 25	WESTLANDSE ZOOM		2.332.000	4.752.000	2.420.000	ja	194.000	4.946.000	6.018.000	2019
ZZ- 25-31	A 12 ZONE TOTAAL (M.U.V. ZZ-30)		-9.779.000	-7.877.000	1.902.000	ja	-293.000	-8.170.000		2022
ZZ- 33	AMERIKAANSE AMBASSADE		-693.000	-685.000	8.000		-27.000	-712.000	-789.000	2016
ZZ- 34	YPENBURG	11	-1.370.000	-840.000	530.000	ja	-40.000	-880.000	-1.069.000	2019
ZZ- 800	BODEM AFGESLOTEN PLANNEN		-460.000	-452.000	8.000		-17.000	-469.000	-507.000	2016
ZZ-2005	AFSLUITEN PLANNEN 2005		-561.000	-695.000	-134.000		-30.000	-625.000	-703.000	2017
TOTAAL			-181.808.000	-177.609.000	4.199.000		800.000	176.809.000	211.250.000	
Officiële stand Voorziening Negatieve Plannen			-192.440.000	-192.236.000	204.000			-192.042.000		
Voorziening negatieve plannen HJB 2014			-185.323.000		7.117.000					
Positieve projecten			10.632.000	14.627.000	3.995.000			15.233.000		

Opmerkingen

1. Afsluiten plannen 2010 bestaat uit de plannen: F-88.99, F-90.99, HA-78.99 en I-113.99
2. Afsluiten plannen 2011 bestaat uit het plan: SC-87.99
3. Afsluiten plannen 2012 bestaat uit de plannen: LO-71.99 en SC-43.99
4. Afsluiten plannen 2013 bestaat uit de plannen: CE-43.99 en F-87.99
5. Afsluiten plannen 2014 bestaat uit de plannen: SE-22.99, SC-94.99 en ZZ-19.99
6. Plannen die na het haljaarbericht 2014 operationeel zijn verklaard: CE-111.1 en ES-141.1
7. Plannen die na het haljaarbericht 2014 zijn herzien: CE-81.1 en CE-113.1
8. Plannen die met de jaarrekening 2014 worden afgesloten zijn: CE-43.99, ES-138.1, F-87.99, F-90.99, I-113.99, KO-1.1, LO-56.1, LO-71.99, G-97.1, SC-43.99, SC-50.1, SC-87.99, SC-94.1 en SE-22.1
9. Plan die met de jaarrekening 2014 parteel wordt afgesloten is: HA-56.1
10. De eindstanden van KO-1.1, KO-2.1, KO-4.1, KO-5.1, KO-6.1, KO-7.1 en KO-8.1 zijn op reële waarden
11. Grondexploitaties met uitgifbare kavels (in particulier opdrachtgeverschap):
 1. ES.103 Lithoflaan - RIS 25382
 2. ES.137 KO Esdo-locatie - RIS 248412
 3. HA.83 Isbellaland RIS097171
 4. LA.38 Laakhaven West (deels) - RIS 251778
 5. LO72 Escampaan fase 2 - RIS 181341
 6. R.365 Acaciastaat 178/180 (bestuurlijk verklaard)
 7. ZZ34 Ypenburg - Gele Lis - RIS 174577
 8. ES.139 Tomatenlaan - RIS 269690

Ontwikkelingen reserves en voorzieningen Grondbedrijf

Voorziening Negatieve Plannen per 1-1-2015

Er zijn de grondexploitaties met een positief plansaldo en grondexploitaties met een negatief plansaldo. De winst van de positieve grondexploitaties wordt pas genomen na het afsluiten van het plan. Voor de negatieve plannen dekken we het tekort direct af; hiervoor dient de Voorziening Negatieve Plannen. Het eerste halfjaar van 2014 zijn de positieve plannen met € 1 mln. verbeterd en de negatieve plannen met € 6,4 mln. verbeterd. Bij het halfjaarbericht zijn de plansaldi hierop bijgesteld en zijn de ontwikkelingen nader toegelicht.

Stand		Positieve	Negatieve
Halfjaarbericht 2014 stand 1-6-2014 *	(1)	10.308.000	-185.323.000
Jaarrekening 2014 stand 1-1-2015 **	(2)	15.145.000	-193.934.000
Verschil (verbetering/verslechtering)	(3)=(2)-(1)	4.837.000	8.611.000-
Effect af te sluiten plannen	(4)	518.000-	1.892.000
Jaarrekening 2014 stand 1-1-2015 ***	(5)=(2)+(4)	14.627.000	-192.042.000

* excl. herzieningen en nieuwe projecten

** incl. autonome effecten

*** incl. autonome effecten en af te sluiten plannen

Ontwikkelingen positieve grondexploitaties

Reguliere projecteffecten, de ontwikkeling van risico's en kansen in de tweede helft van het jaar waren € 4,8 mln. voordelig. Er is € 0,5 mln. voordeel genomen bij het afsluiten van positieve plannen. De prognose van positieve grondexploitaties is daarom met € 4,3 mln. gestegen tot € 14,6 mln.

Ontwikkelingen negatieve grondexploitaties en Voorziening Negatieve Plannen (VNP)

Het verwacht tekort van negatieve grondexploitaties wordt afgedekt in de Voorziening Negatieve Plannen (VNP). Deze is in de tweede helft van 2014 met € 6,7 mln. verhoogd tot € 192,0 mln. Dit is het effect van de volgende aanpassingen:

I. Actualisatie grondexploitaties (€ 6,6 mln. verlaging VNP)

Het saldo op negatieve grondexploitaties is met € 6,6 mln. verbeterd. Dit is opgebouwd uit ontwikkelingen op risico's en kansen (€ 3,6 mln.) en een lagere renteboeking over de boekwaarde in de projecten (€ 3,0 mln.). Laatstgenoemde is het gevolg van het partieel financieel afsluiten van grondexploitaties in de afgelopen jaren. De boekwaarde is hierdoor met circa € 170 mln. afgenomen. Dit heeft als voordeel dat over die boekwaarde ook geen rente wordt afgerekend.

II. Nieuwe en herziene grondexploitaties; (€ 12,7 mln. verhoging VNP)

Voor een nieuwe grondexploitatie (Multicultureel Vrijtijdscentrum Transvaal) en drie grondexploitaties met herzieningsbesluiten (Scheveningen Haven, Wijnhavenkwartier en Landgoed Ockenburg) is voor het negatief resultaat de VNP aangevuld met € 13,0 mln. uit de Reserve Grote Projecten (€ 6,7 mln.), Reserve Stedelijke Ontwikkeling (€ 4,2 mln.), Algemene Middelen (€ 1,6 mln.), Reserve Grondbedrijf (€ 0,5) mln. Hiernaast is € 0,35 mln. afgedragen aan het plan Tophalte Leyweg (RIS 272263 -140701), naast de € 3,1 mln die al in het Halfjaarbericht is verwerkt. Per saldo bedraagt de dekking uit reserves: € 12,7 mln.

III. Effect af te sluiten negatieve grondexploitaties (€ 1,9 mln. verlaging VNP)

Bij het afsluiten van negatieve plannen wordt het negatieve saldo afgedekt door middelen uit de Voorziening Negatieve Plannen toe te voegen aan de desbetreffende grondexploitaties. Er is € 1,9

mln. hiervoor ingezet. Het betreffen de Nieuwe Rozenburgstraat 8 en 10 (LO.56), Kwaliteitsimpuls Openbare Ruimte The Hague World Forum (SC.94), Nautisch Centrum (SC.50), De Verademing Bedrijfskwartier GIT (SE.22).

IV. Partieel afsluiten (€ 8,0 mln. verlaging VNP RIS279651)

De grondexploitatie Grotiusplaats (HA.56) is partieel afgesloten. Hierbij is € 8,0 mln. uit de VNP toegevoegd aan de grondexploitatie. Dit leidt vanaf 2016 tot een lagere rentetoevoeging aan de Voorziening Negatieve Plannen.

V. Rentetoevoeging (€ 10,5 mln. verhoging VNP)

Omdat grondexploitaties op netto contante waarde worden uitgedrukt is het nodig om de afdekking van het tekort – de Voorziening Negatieve Plannen – elk jaar met een rentetoevoeging op te hogen. In 2014 is € 10,5 mln. rentelasten toegevoegd aan de VNP. Dit is 4% (de rekenrente) over de € 263,4 mln. (de stand van de VNP per 1-1-2013).

Stand Reserve Grondbedrijf per 1-1-2015

De Reserve Grondbedrijf (RGB) vangt verslechtingen op als gevolg van het optreden van risico's bij de uitvoering van grondexploitaties binnen de kaders zoals gesteld in het geldende projectdocument c.q. grondexploitatie. Het vormt daarmee de risicobuffer voor grondexploitaties. In dit hoofdstuk wordt een toelichting gegeven op de ontwikkeling van de stand van de RGB over het gehele boekjaar 2014. De omvang van de RGB wordt éénmaal per jaar vastgesteld. Over 2014 is de RGB met € 6,6 mln. afgenomen tot een stand van € 48,0 mln. per 1-1-2015 (stand jaarrekening, inclusief resultaatbestemming).

Dit is op hoofdlijnen het gevolg van de volgende twee bijstellingen:

- In 2014 is een onttrekking van de RGB van € 9,4 mln. begroot en gerealiseerd. Dit is voornamelijk het effect van de begrote afdracht van de Reserve Grondbedrijf voor het budgettaire kader.
- Met de resultaatbestemming wordt voorgesteld om € 2,8 mln. aan de reserve Grondbedrijf toe te voegen. Dit betreft het resultaat van de verantwoording grondexploitaties dat niet op een andere wijze wordt bestemd.

In de tabel en de hieropvolgende toelichting wordt dit meer uitgebreid toegelicht.

	Begrote mutaties RGB	Resultaatsbestemming 2014		Stand RGB
		Verantwoording grondexploitaties	Overige best. voorstellen	
Stand reserve Grondbedrijf per 1-1-2014				€ 54,6
Actualisatie 2014 t.b.v. Voorziening Negatieve Plannen (VNP)				
A Actualisatie VNP bij het halfjaarbericht 2014	-1,0			
A Actualisatie VNP bij de programmarekening 2014		6,6		
Afsluiten plannen				
B Afsluiten plannen 2014		1,5		
Overige mutaties				
C Afdracht budgettair kader	-8,3			
D Herziening/Operationalisering grondexploitaties				
-Dekking vaststelling grondexploitatie Tomatenlaan (RIS 269690)	-0,2			
-Dekking van risico's gebiedsontw. Kloosterburen (RIS 269546)	0,1			
-Dekking voor gewijzigd programma blok 7 en 8 Schev. Haven		-0,5		
E Dotatie voorziening compensatieregeling BTW		-1,0		
F Actualisatie voorzieningen participaties		0,1		
G Liquidatie participatie OBL		1,9		
H Overig		0,8		
I Onttrekking vanwege verkoopopbrengst panden WOM Stationsbuurt			-0,1	
J Aanpassing Hoge Waldorpstraat			-0,1	
K Middelen ten behoeve van voorziening KJ-plein			-6,5	
Totaal mutaties (soms afrondingsverschillen)	-9,4	9,5	-6,7	-6,6
Stand reserve Grondbedrijf per 1-1-2015 (na resultaatbestemming 2014)				€ 48,0

De mutaties uit de tabel worden meer uitgebreid toegelicht:

A. Actualisatie grondexploitaties en Voorziening Negatieve Plannen (€ 5,6 mln. V; tlv VNP)

Ontwikkelingen eerste halfjaar: € -1 mln.

In het eerste halfjaar bedroeg het resultaat op de negatieve grondexploitaties € 1,0 mln. nadelig. Dit is nader toegelicht in het halfjaarbericht. Dat nadeel is vanuit RGB aan de VNP toegevoegd. Dit effect had geen consequenties voor het benodigd weerstandsvermogen aangezien de prospectie van de positieve grondexploitaties met eenzelfde bedrag was toegenomen.

Ontwikkelingen tweede halfjaar: € 6,6 mln.

De effecten van de actualisatie van de grondexploitaties over het tweede halfjaar van 2014 bedragen € 6,6 mln. voordelig. Het betreft het saldo van alle mee- en tegenvallers op de operationele grondexploitaties. Per saldo betekent het dat de portefeuille operationele grondexploitaties verbetert met € 6,6 mln. Het voordelige effect wordt conform regelgeving toegevoegd aan de RGB met uitzondering van € 0,1 mln. wat conform bestuurlijk besluit (RIS 279676) dient ter financiering van een ander project (Zie J in onderstaand Schema).

B. Effect af te sluiten grondexploitaties (€ 1,5 mln. verhoging RGB)

In 2014 zijn 14 grondexploitaties afgesloten. De positieve plansaldi van deze exploitaties zijn € 1,5 mln. Deze zijn aan de RGB toegevoegd.

C. Afdracht voor het budgettaire kader (€ 8,3 mln. verlagen RGB)

Jaarlijks wordt € 4,1 mln. afgedragen uit de RGB voor het budgettaire kader. In de programmabegroting 2014-2017 is besloten dat een deel (2x € 2,1 mln.) van de afdracht in 2015 en 2016 al in 2014 ten laste van de RGB wordt gebracht. Hierdoor wordt in 2014 € 8,3 mln. ten laste van de RGB gebracht voor het budgettaire kader (RIS 264145 – Programmabegroting 2014-2017).

D. Herziening en operationalisering grondexploitaties (€ 0,6 mln. verlaging RGB ten gunste van VNP)

In 2014 zijn er vier nieuwe grondexploitaties vastgesteld en hebben er vier herzieningsbesluiten plaatsgevonden. Voor de nieuwe grondexploitatie Tomatenlaan heeft de RGB het tekort gedekt van € 0,2 mln. Voor de risico's op de grondexploitatie Gebiedsontwikkeling Kloosterburen is de RGB verhoogd met € 0,1 mln. Voor Scheveningen Haven heeft de RGB een deel van het opgetreden marktrisico gedekt (€ 0,5 mln).

E. Dotatie voorziening compensatieregeling btw (€ 1,0 mln. verlaging RGB)

Het fiscale regime omtrent gronduitgifte in erfpacht met canon is per 2015 gewijzigd. Er moet meer BTW worden afgedragen. Deze wijziging is relatief laat door de Belastingdienst doorgevoerd en veel aspirant-kavelbezitters hebben geen rekening kunnen houden met de wijziging. De gemeente compenseert particulieren (enkel particulieren) die voor 1 januari 2015 een door de gemeente ondertekende overeenkomst hebben onder voorwaarde dat deze in 2015 leidt tot uitgifte van de grond. Het maximale bedrag van de compensatie bedraagt € 1,0 mln. en dit is ten laste van de verantwoording grondexploitaties in een nieuw ingestelde voorziening opgenomen

F. Actualisatie voorzieningen participaties (€ 0,1 mln. verhoging RGB)

Aan de voorziening risico's Harnaschpolder is € 0,3 mln. toegevoegd ten laste van de verantwoording grondexploitaties. Voor de participatie Vroondaal kan € 0,4 mln. vrijvallen ten gunste van de verantwoording grondexploitaties.

G. Liquidatie participatie OBL (€ 1,9 mln. verhoging RGB)

De liquidatie van de participatie Ontwikkelingsbedrijf Leidschenveen (OBL) heeft geresulteerd in een positief resultaat van € 1,9 mln voor 2014.

H. Overig (€ 0,8 mln. verhoging RGB)

Dit betreft enerzijds € 0,2 mln. erfpachtinkomsten uit voorgaande jaren die ten gunste komen van de grondexploitaties en anderzijds een toevoeging aan de RGB van € 0,6 mln als gevolg van een nacalculatie op de apparaatslasten van grondexploitaties.

I. Verkoop panden WOM Stationsbuurt (€ 0,1 mln. verlaging RGB)

In 2014 is een pand verkocht in de WOM Stationsbuurt. Het boekverlies op dit pand wordt via een bestedingsvoorstel verrekend met de RGB.

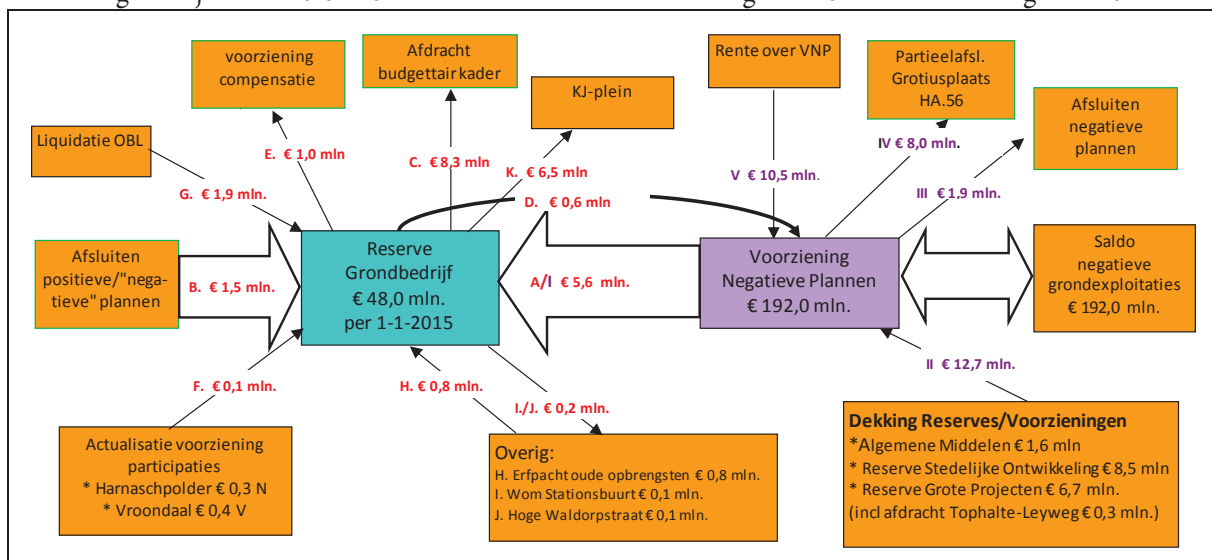
J. Aanpassing Hoge Waldorpstraat (€ 0,1 mln. verlaging RGB)

€ 0,1 mln. uit de grondexploitatie Laakhaven Hollands Spoor wordt ten gunste van het project Den Haag Hollands Spoor gebracht (RIS 279676). Dit wordt via bestedingsvoorstel verrekend met de RGB.

K. Middelen ten behoeve van voorziening KJ-plein

Eind 2014 zijn de uitgangspunten van een plankaderwijziging van de grondexploitatie Den Haag Nieuw Centraal vastgesteld en hiervoor is een voorziening van € 19 mln. getroffen. Deze voorziening wordt voor € 6,5 mln. gevoed door dit deel van het resultaat van de verantwoording grondexploitaties hiervoor in te zetten. Hierdoor resulteert een lager bedrag dat middels resultaatbestemming aan de Reserve Grondbedrijf kan worden gedoteerd.

In deze figuur zijn alle dotaties tussen de reserves en voorzieningen met elkaar in beeld gebracht.

Aanwezig weerstandsvermogen in relatie tot benodigd weerstandsvermogen.

Het aanwezig weerstandsvermogen, de Reserve Grondbedrijf, wordt jaarlijks afgezet tegen het benodigd weerstandsvermogen. Dit gebeurt in de Meerjarenprognose Grondexploitaties (MPG). Deze wordt gelijktijdig met de begroting aangeboden.

Het benodigd weerstandsvermogen wordt bepaald op basis van een marktrisicoanalyse, een projectrisicoanalyse van de 40 grootste grondexploitaties en een optelling van de positieve saldi van grondexploitaties en eventuele risicovoorzieningen. Financiële belangen in verbonden partijen (indien daarbij sprake is van het actief voeren van een grondexploitatie) worden hierin ook meegenomen.

Bij de MPG 2014 (over de cijfers per 1-1-2014) is becijferd dat de bandbreedte van het benodigd weerstandsvermogen ligt tussen de € 45,5 mln. en € 56,9 mln. De stand van de RGB bedraagt € 48,0 mln. (per 1-1-15, na voorgestelde resultaatbestemming).

De toereikendheid van de RGB in relatie tot het benodigd weerstandsvermogen moet in een meerjarig perspectief worden gezien. In de MPG wordt daarom een prognose van de RGB opgenomen voor de komende 5 jaar waarin in ieder geval de prognose van te dekken verslechtingen op operationele

grondexploitaties, de verrekening van verwachte negatieve en positieve exploitatiesaldi van af te sluiten grondexploitaties en de verwachte uitkering van grondexploitaties van verbonden partijen zijn opgenomen. In het komende jaar wordt de MPG 2015 opgesteld op basis van de 1-1-2015 stand. De nieuwe bandbreedte van het benodigd weerstandsvermogen wordt geconfronteerd met de stand van de RGB per 1-1-2015 en de vijfjaarsprognose RGB. Eventuele besluitvorming naar aanleiding van deze confrontatie wordt meegenomen in het Investeringsprogramma Stedelijke Ontwikkeling 2016 (IpSO 2016).

6.9 Verbonden Partijen

Deze paragraaf gaat in op de partijen waarmee de gemeente een bestuurlijke relatie onderhoudt en waarin zij tevens een financieel belang heeft. Onder bestuurlijke relatie wordt verstaan: een zetel in het bestuur en/of stemrecht. Van een financieel belang is sprake als de gemeente middelen aan de verbonden partij ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement van die partij, of wanneer financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de gemeente. De gemeente kent verschillende soorten verbonden partijen: deelnemingen, gemeenschappelijke regelingen, publiek-private samenwerkingsverbanden, stichtingen en coöperaties.

Verbonden partijen zijn geen doel op zich, maar dienen als ondersteuning voor het realiseren van gemeentelijke beleidsdoelen. Naast het realiseren van beleidsdoelen is het voor elk van de verbonden partijen van belang dat deze goed worden bestuurd en financieel gezond zijn. De verbonden partijen van de gemeente zijn divers en de zeggenschap van de gemeente varieert van partij tot partij. Wat alle verbonden partijen gemeen hebben is dat ze op kleinere of grotere afstand van de gemeente staan. Daardoor ligt de eerste verantwoordelijkheid voor het dagelijks bestuur van de partij niet bij de gemeente zelf, maar bij een zelfstandig opererende directie of een bestuur. De eerste lijn van toezicht op die directie op dat bestuur ligt meestal in handen van een speciaal daartoe aangestelde Raad van Commissarissen of een Raad van Toezicht. Vaak is pas in derde instantie de gemeente als sturende en/of toezichthoudende partij betrokken.

In 2014 is het beleid op het gebied van verbonden partijen geïntensiveerd. Tijdens de vorige raadsperiode heeft de toenmalige Rekeningencommissie een rapport uitgebracht met een aantal aanbevelingen. Mede als reactie op die aanbevelingen heeft het college in 2014 een integraal Beleidskader Verbonden Partijen opgesteld. Bij de vaststelling van dat Beleidskader heeft het college besloten tot de oprichting van een Expertisecentrum Verbonden Partijen per 1 juli 2015. Op deze manier wil de gemeente het beleid en beheer ten aanzien van de verbonden partijen versterken. Directe aanleiding daarvoor is dat het aantal en de complexiteit van de gemeentelijke verbonden partijen toeneemt. Daardoor is er meer behoefte aan zaken als: duidelijkheid over de verschillende rollen van raad en college, kaders en naleving van die kaders, centralisatie van kennis en coördinatie en vraag naar kwalitatief en kwantitatief betere analyse en verantwoording. De komst van het integrale Beleidskader Verbonden Partijen is een belangrijke stap geweest in deze ontwikkeling. Het versterken van het beleid ten aanzien van verbonden partijen loopt door in 2015: onder andere het beloningsbeleid, de herijking en de verantwoording worden (opnieuw) bekeken en waar nodig aangepast.

De paragraaf sluit af met een tabel “verbonden partijen”. Per verbonden partij is het doel, de vestigingsplaats, het openbaar belang, het nominaal belang, het aandelen percentage, het eigen vermogen, de intrinsieke waarde, het vreemd vermogen, het (verwachte) resultaat over 2014 en het dividend wat de gemeente ontvangen heeft in 2014 toegelicht. De cijfers in de tabel zijn de meeste recente cijfers die voor publicatie geschikt zijn. Van welk moment de meest recente cijfers zijn, kan variëren van verbonden partij tot verbonden partij en is in de toelichting in de tabel aan het einde van deze paragraaf per verbonden partij opgenomen. De verschillen komen voort uit het feit dat (afspraken en regelgeving over) de frequentie, de mate van openbaarheid en de oplevermomenten van cijfermatige documenten verschillen per verbonden partij.

Deelnemingen

Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Zuidvleugel B.V. (ROM)/ Participatiemaatschappij Zuidvleugel

Programma	11. Economie, Internationale stad en Binnenstad
Doel	Het stimuleren van de economische ontwikkeling in de regio Zuid-Holland en hiermee het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van Zuid-Holland en Nederland.
Betrokkenen	Naast de gemeente Den Haag zijn de gemeentes Rotterdam, Delft, Leiden en Westland, het Ministerie van Economische Zaken, de provincie Zuid-Holland, de TU Delft Holding B.V., Libertatis Ergo Holding B.V., Erasmus MC en het Academisch Ziekenhuis Leiden.
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar Belang	Het stimuleren van de economische ontwikkeling in de regio Zuid-Holland en daarmee het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van Zuid-Holland en Nederland.
Bestuurlijk belang	De gemeente is als aandeelhouder bestuurlijk vertegenwoordigd op de jaarlijkse vergadering van aandeelhouders. Het aandeelhouderschap is in handen van wethouder Financiën Verkeer Vervoer en Milieu (FVVM).
Aandelen belang	1,81%
Financieel belang	Aansprakelijkheid naar rato van inbreng op basis van "1 aandeel 1 stem. De kapitaalstorting bedraagt € 500.000,-
Ontwikkelingen	In het eerste half jaar is flink geïnvesteerd in de opbouw van de organisatie. In het eerste kwartaal van 2014 is een jaarplan opgeleverd. Het jaarplan 2015 bouwt hierop voort en geeft een verdere verdieping aan. Meest relevante resultaten voor Den Haag zijn de samenwerkingsovereenkomst met The Hague Security Delta, verdeling van taken en verantwoordelijkheden met de WFIA (West Holland Foreign Investment Agency) en ondersteuning van de Economische Programmaraad Zuidvleugel en de Metropoolregio Rotterdam Den Haag.

World Trade Center B.V. (WTC)

Programma	11. Economie, Internationale stad en Binnenstad
Doel	Ontwikkelen, realiseren en exploiteren van een gebouwencomplex genaamd "World Trade Center Den Haag" bestemd voor bedrijven in internationale diensten, handels of goederenverkeer. Tevens houdt de B.V. de WTC-licentie.
Betrokkenen	De gemeente is enig aandeelhouder.
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar Belang	Ontwikkelen, realiseren en exploiteren van een gebouwencomplex genaamd "World Trade Center Den Haag" bestemd voor bedrijven in internationale diensten, handels of goederenverkeer.
Bestuurlijk belang	De gemeente is als aandeelhouder bestuurlijk vertegenwoordigd op de jaarlijkse vergadering van aandeelhouders. Het aandeelhouderschap is in handen van wethouder FVVM.
Aandelen belang	100%
Financieel belang	De gemeente draagt aansprakelijkheid voor het gestorte kapitaal ter hoogte van € 18.151,21.
Ontwikkelingen	In 2012 is het WTC The Hague geopend. Geen significante ontwikkelingen op deze deelneming in 2014.

The Hague Trains Holding B.V.

Programma	13. Verkeer en Milieu
Doel	Het exploiteren en/of doen exploiteren van de spoorverbinding tussen (in ieder geval) Den Haag en Brussel waaronder mede begrepen wordt het aanvragen van capaciteit ten behoeve van de voorgenomen exploitatie en het sluiten van de ter zake benodigde overeenkomsten.
Betrokkenen	De gemeente is enig aandeelhouder.
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar Belang	Het exploiteren en/of doen exploiteren van de spoorverbinding tussen (in ieder geval) Den Haag en Brussel waaronder mede begrepen wordt het aanvragen van capaciteit ten behoeve van de voorgenomen exploitatie en het sluiten van de ter zake benodigde overeenkomsten.
Bestuurlijk belang	De gemeente is als aandeelhouder bestuurlijk vertegenwoordigd op de jaarlijkse vergadering van aandeelhouders. De wethouder FVVM vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang	100%
Financieel belang	De gemeente draagt aansprakelijkheid voor het gestorte kapitaal ter hoogte van € 10,-
Ontwikkelingen	De gemeente Den Haag heeft zich lange tijd ingezet om een rechtstreekse treinverbinding tussen Den Haag en Brussel terug te krijgen. Dat is ten dele gelukt met het herstel van de Intercity naar Brussel na de ontstane problemen met de Fyra. Begin 2014 werd duidelijk dat op basis van de huidige situatie met onze samenwerkingspartner Arriva op dit moment geen mogelijkheden zijn om te komen tot een sluitende business case voor een kwalitatief betere verbinding. De begrote inzet voor 2014 is daarom dan ook niet nodig geweest. Dit laat onverlet dat er binnen kortere- of langere termijn wellicht mogelijkheden zijn om een treindienst te rijden tussen Den Haag en Brussel met een sluitende business case. De B.V. The Hague Trains Holding wordt daartoe dan ook in stand gehouden.

N.V. Stadsherstel Den Haag en Omgeving

Programma	15. Stadsontwikkeling
Doel	Het behouden en restaureren van monumentale panden. Na bouwkundig herstel vindt functieberstel plaats door het monument een passende bestemming te geven. De gerestaureerde panden worden door Stadsherstel marktconform verhuurd en in een enkel geval verkocht. Daarnaast behoort de bevordering van monumentenzorg in het algemeen tot de doelstellingen.
Betrokkenen	Gemeente(n), banken, verzekeringsbedrijven, institutionele beleggers en bouwbedrijven.
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar belang	Behouden en restaureren van monumentale panden
Bestuurlijk belang	De wethouder FVVM vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang	De gemeente Den Haag heeft 23,17% van de aandelen.
Financieel belang	De omvang van het gestorte kapitaal is € 3,674 mln.
Ontwikkelingen	Stadsherstel Den Haag heeft begin 2014 een deel van de oude brandweerkazerne van Scheveningen aangekocht. Na voor dit pand een omgevingsvergunning voor herbestemming tot woningen te hebben aangevraagd, hoopt Stadsherstel begin 2015 met deze werkzaamheden te kunnen beginnen en met de verhuur een jaar later te starten. De rijksmonumentale woning aan de Assendelftstraat 2, die in 2013 is aangekocht, is inmiddels gereed en sinds april 2014 in de verhuur genomen.

Het jaar 2014 kenmerkt zich verder door een relatief hoge mutatiegraad bij de woningen. De oorzaak is waarschijnlijk dat veel van de huurders van Stadsherstel starters op de woningmarkt zijn. Voor deze groep is het momenteel aantrekkelijk om een woning te kopen; zij hebben geen huis te verkopen en kunnen profiteren van een lage rente.

De Julianakerk, die zich in de portefeuille bevindt van Stadsherstel, veroorzaakt een hoog leegstandspercentage. Vanwege de beperkte bestemming die het pand heeft is het moeilijk om in de huidige tijd huurders te vinden. Momenteel wordt in samenwerking met de gemeente gezocht naar een oplossing voor dit probleem, zodat voor de kerk weer een duurzame langjarige exploitatie kan worden opgezet.

Dunea N.V.

Programma

Doel

16. Financiën

Voorzien in de behoefte van drinkwater en industriewater van zowel binnen het distributiegebied, als buiten het distributiegebied. Daarbij moet Dunea voldoen aan de eisen van verantwoord natuurbeheer van het toevertrouwde duingebied met de inachtneming van de eisen van een verantwoorde waterwinning. Tevens beheert Dunea andere onderdelen van de waterketen zoals riolering en afvalwaterzuivering zowel binnen als buiten het distributiegebied.

Betrokkenen

Gemeente Den Haag (39,87%), de voormalige EWR-gemeenten (waaronder Leiden) en een aantal kleinere gemeenten uit de Vlietstreek (o.a. Zoetermeer, Leidschendam-Voorburg en Rijswijk) zijn aandeelhouder van N.V. Dunea. De aandeelhouders zijn overeengekomen dat periodiek, zo mogelijk één maal per vijf jaar, zal worden nagegaan of de verdeling van de geplaatste aandelen in het kapitaal van Dunea overeenstemt met de verhouding van de inwonertallen van de gemeenten. Een herverdeling van het geplaatste aandelenkapitaal naar rato van de inwonertallen heeft plaats gevonden per 1 januari 2012. Voor de gemeente Den Haag betekent dit dat het aandelenbelang is gestegen van 39,35 procent naar 39,87 procent.

Vestigingsplaats

Zoetermeer

Openbaar belang

Drinkwatervoorziening

Bestuurlijk belang

Gemeente Den Haag heeft conform de statuten recht op één plaats in de Raad van Commissarissen. De heer W. Stolte is door Den Haag herbenoemd als Voorzitter van de Raad van Commissarissen. De wethouder FVVM vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.

Aandelen belang

De gemeente Den Haag heeft 39,87 procent van de aandelen.

Financieel belang

Het door de gemeente gestorte kapitaal is € 7,132 mln. Conform de statuten keert Dunea geen dividend uit.

Ontwikkelingen

Dunea heeft een ingewikkelde privaatrechtelijke verhouding met Staatsbosbeheer. Belangrijke delen van het duingebied tussen Scheveningen en Katwijk zijn eigendom van de staat en op verschillende voorwaarden aan Dunea in gebruik gegeven. Staatsbosbeheer heeft op grond van de Wet Verzelfstandiging Staatsbosbeheer, het beheer over de staatsgronden die als natuurgrond zijn aangemerkt. Dunea betaalt voor deze gronden in totaal € 1 mln. per jaar aan erfpachtcanon en huur. Staatsbosbeheer streeft naar verhoging van de inkomsten uit het beschikbaar stellen van grond. De inzet is om op korte termijn de betalingen door Dunea te verdubbelen en op termijn tot een verdere verhoging te komen. Dunea stelt, zolang de bewindslieden Staatsbosbeheer niet tot de orde roepen, er niets anders op zit voor Dunea dan

in het belang van de gebonden klanten zoveel mogelijk verweer te voeren tegen verdere verhogingen van de afdrachten aan Staatsbosbeheer.

Dunea was in 2014 gesprek met de directie van Staatsbosbeheer over een mogelijk minnelijke regeling van dit geschil. Er is echter nog geen enkele garantie op een oplossing. Dunea is in contact met de Provincie en Kamerleden, die woordvoerder zijn voor Staatsbosbeheer en hoopt op steun tegen door Staatsbosbeheer opgelegde kostenverhogingen. De gesprekken lopen door in 2015.

HTM Beheer B.V.

Programma	16. Financiën
Doel	Beheermaatschappij van HTM Personenvervoer N.V. en HTM Railinfra B.V. Tevens beheerder van het OV-investeringsfonds Werelds Netwerk aan Zee wat met samenwerking tussen HTM en NS in 2013 tot stand is gekomen.
Betrokkenen	Gemeente Den Haag.
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar belang	Het faciliteren van openbaar vervoer in de regio Haaglanden.
Bestuurlijk belang	De wethouder Binnenstad, Stadsontwikkeling, Kerngebieden en Buitenruimte (BSKB) vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang	De gemeente heeft 100% van de aandelen HTM Beheer in handen. HTM Beheer is op haar beurt 100% eigenaar van HTM Railinfra B.V. en 51 · % eigenaar van HTM Personenvervoer N.V.
Financieel belang	De gemeente heeft € 42,091 mln. beschikbaar gesteld aan gestort kapitaal. De gemeente staat garant voor het gehele vreemd vermogen van HTM Railinfra en heeft ook leningen en garanties verstrekt aan HTM Personenvervoer N.V. voor de financiering van voertuigen.
Ontwikkelingen	Over 2013 behaalde HTM Personenvervoer een resultaat van € 15,5 mln. € 15,03 mln. hiervan is in 2014 aan HTM Beheer B.V. uitgekeerd ter vulling van het investeringsfonds voor de uitvoering van de investeringsagenda Werelds Netwerk aan Zee. Halverwege 2014 heeft de heer P. van Woensel de heer D. le Clercq opgevolgd als directeur van HTM Beheer B.V. Verder is er een begin gemaakt met de uitvoering van de investeringsagenda Wereld Netwerk aan Zee. Ten aanzien van de deelnemingen van HTM Beheer B.V.: HTM Personenvervoer N.V. is in overleg met de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) over de inbesteding van de railconcessie 2016-2026. In maart 2014 is er een hoofdlijnenakkoord gesloten tussen HTM Personenvervoer N.V. en (toen nog) Stadsgewest Haaglanden.

N.V. ADO Den Haag

Programma	16. Financiën
Doel	De vennootschap heeft ten doel de bevordering van het betaald voetbal in de regio Haaglanden in de zin van de reglementen van de Koninklijke Nederlandse Voetbalbond in de ruimste zin des woords en voorts al hetgeen met het vorenstaande rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn.
Betrokkenen	Stichting Stadion Ontwikkeling 99,9% van de aandelen, de Vereniging HFC ADO Den Haag 1 aandeel en de Gemeente Den Haag 1 aandeel. In januari 2015 zijn de aandelen van SSO overgedragen aan het Chinese United Vansen International Sports (UVS).
Vestigingsplaats	Den Haag

Openbaar belang	Het bewaken van de financiële gezondheid van de belangrijkste gebruiker van het gemeentelijke stadion.
Bestuurlijk belang	De wethouder FVVM vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang	De gemeente heeft 1 prioriteitsaandeel in handen met een nominale waarde van € 1,65. Op basis van het prioriteitsaandeel heeft de gemeente onder meer de statutaire bevoegdheid tot het vaststellen van de begroting en het jaarplan sociaal maatschappelijke activiteiten van ADO. Tevens heeft de gemeente de bevoegdheid een commissaris voor te dragen. De afspraken hierover zijn nader uitgewerkt en vastgelegd in een Memorandum of Understanding 2. Dit belang is niet gewijzigd in 2014.
Financieel belang	ADO Den Haag betaalt jaarlijks € 904.000 aan huur voor het gemeentelijk deel van het stadion en de parkeerplaatsen.
Ontwikkelingen:	ADO Den Haag heeft over het seizoen 2013-2014 een resultaat behaald van € 300.000. Hierdoor is het negatieve eigen vermogen afgenomen tot €152.000. Daarnaast is in juni 2014 een begin gemaakt met de aandelenoverdracht van grootaandeelhouder SSO naar UVS. Deze aandelenoverdracht is uiteindelijk in januari 2015 afgerond. De nieuwe grootaandeelhouder UVS heeft aangegeven dat hij ADO sportief wil laten groeien en daarbij zowel de Haagse identiteit wil behouden als samenwerking wil zoeken met Chinese voetbalpartners.

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten

Programma	16. Financiën
Doel	De Bank Nederlandse Gemeenten is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. Met gespecificeerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. De strategie van de bank is gericht op het behouden van substantiële marktaandeelen in het Nederlands maatschappelijk domein en het handhaven van een excellente kredietwaardigheid (Triple A). Daarnaast streeft zij naar een redelijk rendement voor haar aandeelhouders. De BNG biedt financiële diensten op maat, zoals kredietverlening, betalingsverkeer, advisering en elektronisch bankieren. Daarnaast neemt zij deel aan projecten in de vorm van publiek private samenwerking (PPS).
Betrokkenen	Overheden en instellingen op het gebied van volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs, cultuur en openbaar nut (publieke sector).
Vestigingsplaats	Den Haag.
Openbaar belang	Bank voor de publieke sector.
Bestuurlijk belang	De wethouder FVVM vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang	De bank is een structuurvennootschap. De Staat is houder van de helft van de aandelen, de andere helft is in handen van gemeenten, provincies en een waterschap. De gemeente Den Haag bezit 1.275.456 aandelen (2,3% van het totaal).
Financieel belang	De gemeente heeft € 2,894 mln. beschikbaar gesteld aan gestort kapitaal.
Ontwikkeling	De maatschappelijke betekenis van BNG Bank is gedurende de honderd jaar van haar bestaan (1914-2014) voor een belangrijk deel bepaald door de mate waarin de bank haar missie heeft weten te realiseren. Deze missie is steeds dezelfde geweest: het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger door het aanbieden van leningen aan haar klanten tegen scherpe tarieven. Sinds 1 januari 2011 hanteert de BNG de afspraken die gemaakt zijn in het BASEL III akkoord. Eén van de belangrijkste eisen uit het akkoord is het

aanhouden van een hoger minimumbedrag aan eigen vermogen in de periode tot en met 2018.

BNG Bank heeft over 2014 een nettowinst behaald van EUR 126 miljoen in vergelijking met EUR 283 miljoen in 2013. De economische omstandigheden en de vele nieuwe wet- en regelgeving (o.a. BASEL III), in het streven de bank veiliger te maken, waarmee de belangrijkste klanten van de bank worden geconfronteerd hebben geleid tot terughoudendheid ten aanzien van nieuwe investeringen en daarmee tot een daling van de klantvraag. De gevolgen van de nieuwe regelgeving voor BNG Bank zijn zichtbaar in een structurele stijging van de operationele lasten en bijdragen aan heffingen zoals de nationale bankenbelasting en het Europese resolutiefonds. Als gevolg van de daling van de winst, daalt ook de dividenduitkering.

Het renteresultaat over 2014 bedraagt EUR 444 miljoen in vergelijking met EUR 530 miljoen in 2013. De belangrijkste reden achter de daling van het renteresultaat ten opzichte van 2013 is de aanhoudende daling van de marktrente. Behalve door een structurele daling van het renteresultaat wordt de forse daling van de nettowinst vooral veroorzaakt door ongerealiseerde negatieve marktwaardeveranderingen in het resultaat financiële transacties. Deze resultaten vinden hun oorsprong ten dele in conservatievere waarderingen naar aanleiding van de uitkomsten van de balanstest door de Europese Centrale Bank. Het renteresultaat over 2015 zal naar verwachting lager uitkomen dan over 2014. De aanhoudend lage marktrente veroorzaakt een dalende trend van de renteopbrengst uit de eigen middelen van de bank. Het resultaat financiële transacties zal ook in de nabije toekomst gevoelig blijven voor de politieke en economische ontwikkelingen binnen de Europese Unie.

N.V. Eneco

Programma

16. Financiën

Doel

Op betrouwbare, veilige en maatschappelijk verantwoorde wijze leveren van energie en daaraan gerelateerde producten aan particuliere en zakelijke klanten.

Betrokkenen

De aandeelhouders van de structuurvennootschap N.V. Eneco zijn ca. 55 gemeenten in Zuid-Holland, Friesland, Noord-Brabant en Noord-Holland. De Gemeente Den Haag bezit 16,55% van de aandelen. Rotterdam heeft 31,69% en Dordrecht 9,05% van de aandelen Eneco in bezit.

Vestigingsplaats

Rotterdam

Openbaar belang

Stroomvoorziening

Bestuurlijk belang

De wethouder FVVM vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.

Aandelen belang

De Gemeente Den Haag bezit 16,55% van de aandelen.

Financieel belang:

De aandelen Eneco zijn bij de gemeente gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van € 22,7 mln. De aandelen vertegenwoordigen een nominale waarde van € 82,3 mln. In 2014 is € 19,945 mln. aan dividend ontvangen.

Ontwikkelingen:

Over 2014 is door Eneco een resultaat behaald van € 206 mln. Als gevolg van de economische omstandigheden in het algemeen en die op de energiemarkt in het bijzonder staan de marges van Eneco enigszins onder druk. Een andere belangrijke oorzaak daarvan is dat de ACM de transporttarieven voor elektriciteit naar beneden heeft bijgesteld. In 2014, 2015 en 2016 nemen de opbrengsten van het netwerkbedrijf Stedin op dit onderdeel daardoor sterk af. In dat kader neemt Eneco ook kostenbesparende maatregelen. De winst over 2014 werd ook negatief beïnvloed doordat er sprake was van een zeer warm jaar. Eneco is samen met enkele andere energiemaatschappijen nog altijd in conflict met de Staat over de vraag in hoeverre de Nederlandse Splittingswet

voldoet aan de Europese regelgeving ter zake. In afwachting van de rechterlijke uitspraak is Eneco ongesplitst.

N.V. Haagsche Milieu Services (HMS)

Programma	16 Financiën
Doel	Een efficiënte en op een kwalitatief hoogwaardig resultaat gerichte uitvoering van reinigingstaken. Deze reinigingstaken zijn het gevolg van of houden verband met publieke regelgeving evenals op contractuele basis in het algemeen belang. Onder deze reinigingstaken worden verstaan: a) inzameling, overslag en het transport binnen het grondgebied van de gemeente Den Haag; b) verlening van andere diensten op het gebied van reiniging en het verrichten van aanvullende activiteiten. Dit alles dient te gebeuren op basis van afgestemde bedrijfsvoering en tegen structureel zo laag mogelijke kosten.
Betrokkenen	De dienst Stadsbeheer van de gemeente Den Haag is opdrachtgever aan de N.V.
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar belang	Afvalinzameling en -verwerking
Bestuurlijk belang	De wethouder FVVM vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder. De wethouder BSKB vertegenwoordigt Den Haag als opdrachtgever van afvalinzameling.
Aandelen belang	Gemeente Den Haag is 100% aandeelhouder en in het bezit van het enige prioriteitsaandeel.
Financieel belang	Het door de gemeente gestorte kapitaal betreft € 454.000. De gemeente deelt voor 50% in de winst van de N.V. De overige 50% gaat naar Van Gansewinkel N.V. (voorheen N.V. AVR Van Gansewinkel). Indien de N.V. verlies maakt dan wordt dit volledig gedragen door Van Gansewinkel N.V.
Ontwikkelingen:	HMS schenkt blijvend aandacht aan de serviceverlening zoals genoemd in de samenwerkingsovereenkomst en het bestek. Verder is HMS structureel bezig met het verbeteren van het product en bijbehorende registratie van de werkzaamheden. In 2014 heeft HMS een actieve rol in het project ondergrondse inzameling gehad. De invoering van ORAC's is succesvol. Oude containers zijn vervangen. Het resultaat op straat is duidelijk zichtbaar, de straten zien er, doordat er geen losse zakken meer worden aangeboden, veel schoner en netter uit.

United Fish Auctions N.V. (UFA)

Programma	16. Financiën
Doel	Het oorspronkelijke doel was het in stand houden en exploiteren van de visafslag Scheveningen. Begin 2000 zijn de visafslag Scheveningen, visafslag Stellendam en de visafslag Colijnsplaat gefuseerd. Door de fusie en de daarbij behorende positieve synergetische effecten, worden de belangen van de Scheveningse haven beter gediend.
Betrokkenen	Naast de gemeente Den Haag zijn ook de gemeenten Goedereede en Noord-Beveland aandeelhouders van de N.V. United Fish Auctions.
Vestigingsplaats	Stellendam.
Openbaar belang	Instandhouding Visafslag Scheveningen.
Bestuurlijk belang	Het aandeelhouderschap van de N.V. UFA is in handen van de wethouder FVVM. Van de vijf leden van de Raad van Commissarissen, worden er twee benoemd op bindende voordracht van de gemeente Den Haag.

Aandelen belang	De gemeente Den Haag is in het bezit van 34% van de gewone aandelen UFA. Daarnaast heeft Den Haag, net zoals de gemeente Goedereede één prioriteitsaandeel. Deze prioriteitsaandelen dienen ervoor om te waarborgen, dat beide gemeenten een gelijke invloed op de UFA hebben en alle belangrijke besluiten alleen met instemming van beide prioriteitsaandeelhouders kunnen worden genomen. De UFA heeft 3% cumulatief preferente aandelen, waarvan de gemeente Den Haag 34% in haar bezit heeft. Door deze aandelenstructuur zijn de financiële belangen die de gemeente Den Haag in de visafslag Scheveningen had, bij de fusie gehandhaafd.
Financieel belang	Het door de gemeente gestorte kapitaal betreft € 1,202 mln.
Ontwikkelingen	Uit de omzetcijfers van de Nederlandse visafslagen over de periode 2010 t/m juni 2014 blijkt dat UFA een marktaandeel heeft van 16,4%. Uit de maandcijfers tot en met juni 2014 blijkt, dat de omzet achter blijft bij het budget. Voornaamste reden hiertoe is een geringere aanvoer dan begroot. Daarentegen wordt de positie van de afslag Scheveningen gehandhaafd als 3e vishaven van Nederland na Urk en IJmuiden. Over het hele jaar 2014 is meer omzet gerealiseerd dan in 2013. Dit is veroorzaakt door prijsstijgingen in de 2 ^e helft van 2014 voor platvis. Daarnaast zijn 40% meer garnalen aangevoerd. Dit heeft ook positief bijgedragen aan het resultaat.

Gemeenschappelijke regelingen

Stadsgewest Haaglanden (in liquidatie)

Programma	2. Bestuur en College
Doel	Het behartigen van belangen met een regionaal karakter ten einde een evenwichtige en voorspoedige ontwikkeling in het gebied van de Haagse regio te bevorderen.
Betrokkenen	Gemeenten Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer.
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar Belang	Het behartigen van belangen met een regionaal karakter ten einde een evenwichtige en voorspoedige ontwikkeling in het gebied van de Haagse regio te bevorderen.
Bestuurlijk belang	Het Stadsgewest Haaglanden vond zijn wettelijke basis in hoofdstuk 5 van de Wet gemeenschappelijke regelingen (WGR-plus). Het voorzitterschap van het dagelijks en algemeen bestuur waren opgedragen aan de burgemeester van Den Haag. In het dagelijks bestuur nam een lid van het college van Den Haag deel. In het algemeen bestuur werd deelgenomen door 26 Haagse leden.
Aandelen belang	n.v.t.
Financieel belang	De bijdrage aan het Stadsgewest bedroeg in 2014 € 5,40 per inwoner. De totale inwonerbijdrage over 2014 kwam daarbij op € 2,735 mln. Na vaststelling van de jaarrekening 2014 van het Stadsgewest zal het resultaat conform de daarvoor geldende spelregels worden afgerekend met de deelnemende gemeenten.
Ontwikkelingen	In 2014 is hard gewerkt aan de liquidatie. Het stadsgewest Haaglanden wordt met de vorming van de nieuwe Metropoolregio Rotterdam - Den Haag (MRDH) opgeheven en is daarom per 1/1/2015 in fase van liquidatie gaan. Inhoudende dat taken en personeel van het stadsgewest overgaan naar de MRDH waarbij met de deelnemende gemeenten afspraken zijn gemaakt over de taken en mensen die niet mee gaan naar de MRDH. Na afwikkeling van de liquidatie in de loop van 2015 zal het dan nog eventuele restbedrag aan

vermogen bij het stadgewest worden uitgekeerd aan de voormalige deelnemende gemeenten.

Metropoolregio Rotterdam - Den Haag

Programma	2. Bestuur en College
Doel	Het behartigen van belangen met een regionaal karakter ten einde een evenwichtige en voorspoedige ontwikkeling in het gebied van de Metropoolregio te bevorderen.
Betrokkenen	De gemeenten Albrandswaard, Barendrecht, Bernisse, Brielle, Capelle aan den IJssel, Delft, Den Haag, Hellevoetsluis, Krimpen aan den IJssel, Lansingerland, Leidschendam-Voorburg, Maassluis, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Ridderkerk, Rotterdam, Rijswijk, Schiedam, Spijkenisse, Vlaardingen, Wassenaar, Westland, Westvoorne en Zoetermeer.
Vestigingsplaats	Rotterdam
Openbaar Belang	Het behartigen van belangen met een regionaal karakter ten einde een evenwichtige en voorspoedige ontwikkeling in het gebied van de Metropoolregio te bevorderen.
Bestuurlijk belang	De burgemeester (BGM), wethouder FVVM en wethouder Stedelijke Economie, Zorg en Havens (SEZH) vertegenwoordigen Den Haag in het algemeen bestuur. (Metropoolregio besluitvorming en benoemingen Algemeen Bestuur, Dagelijks Bestuur, bestuurs- en adviescommissies, p 5). Het algemeen bestuur wijst uit zijn midden de burgemeester van Den Haag of de burgemeester van Rotterdam aan als voorzitter. In het dagelijks bestuur heeft de burgemeester van Den Haag zitting, samen met de burgemeester van Rotterdam en drie andere leden. (RIS 267420). De raad vaardigt leden af naar de adviescommissies en de rekeningencommissie.
Aandelen belang	n.v.t.
Financieel belang	De gemeentelijke bijdrage voor 2015 bedraagt € 2,45 per inwoner.
Ontwikkelingen	Bij Algemene maatregel van Bestuur (AMvB) zijn twee vervoerregio's ingesteld voor het grondgebied van de Stadsregio Amsterdam en voor het grondgebied van de voormalige stadsregio's Haaglanden en Rotterdam. Bij de voorbereiding van de GR is steeds benadrukt dat de MRDH geen vierde bestuurslaag mag worden, maar juist een netwerkorganisatie van (toen nog) 24 gemeenten moet worden. De koppositie van de gemeenteraden moet verzekerd zijn. In de structuur van de MRDH heeft dit uitgangspunt vorm gekregen in het werken met zienswijzeprocedures. Iedere gemeente is in het AB vertegenwoordigd en er zijn zo min mogelijk bevoegdheden bij het DB neergelegd. Daarmee wordt benadrukt dat de zaken in het AB gedaan worden. Ook is iedere gemeente vertegenwoordigd in de bestuurscommissies.

Veiligheidsregio Haaglanden

Programma	4. Openbare Orde en Veiligheid
Doel	De veiligheidsregio Haaglanden is het orgaan voor fysieke veiligheid, rampenbestrijding en crisisbeheersing in de regio Haaglanden. Deze organisatie omvat de brandweezorg, geneeskundige hulpverlening en de gemeenschappelijke meldkamer. Alle activiteiten richten zich op het vergroten van veiligheid van de Haaglandse bevolking en de bezoekers van de regio.
Betrokkenen	De colleges van de gemeenten Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer.
Vestigingsplaats	Den Haag

Openbaar Belang	De veiligheidsregio Haaglanden is het orgaan voor fysieke veiligheid, rampenbestrijding en crisisbeheersing in de regio Haaglanden. Deze organisatie omvat de brandweezorg, geneeskundige hulpverlening en de gemeenschappelijke meldkamer. Alle activiteiten richten zich op het vergroten van veiligheid van de Haagse bevolking en de bezoekers van de regio.
Bestuurlijk belang	Het voorzitterschap van het dagelijks en algemeen bestuur is opgedragen aan de burgemeester van Den Haag. Tijdens crises en rampen die de gemeentelijke grenzen overschrijden kan de burgemeester van Den Haag besluiten als voorzitter van de veiligheidsregio het opperbevel naar zich toe te trekken.
Aandelen belang	n.v.t.
Financieel belang	De bijdrage van de gemeente Den Haag aan de Veiligheidsregio Haaglanden (VRH) voor de Brandweezorg (inclusief advisering), Algemene kosten, Maatwerk (strandveiligheid, FLO en “grote kraan”) bedroeg in 2014 € 84,16 per inwoner. De totale bijdrage over 2014 kwam daarbij op € 42,522 mln. Na vaststelling van de jaarrekening 2014 van de VRH zal het resultaat conform de daarvoor geldende spelregels worden afgerekend met de deelnemende gemeenten.
Ontwikkelingen	De VRH heeft de afgelopen drie jaar een bezuiniging van bijna 10% gerealiseerd die geen nadelige invloed op het zorgniveau mocht hebben. Uit de ontwerp-meerjarenbegroting 2015 – 2018 blijkt dat de VRH in 2015 de bezuinigingen van bijna 10% (€7,7 mln.) realiseert en goed op koers ligt om de gestelde doelen volledig te realiseren. De bezuiniging wordt overigens niet alleen door de brandweer, maar door de gehele VRH-organisatie gedragen. Voor de in de meerjarenbegroting 2015 – 2018 genoemde risico's zijn voldoende dekkingsmiddelen aanwezig. De VRH is op de juiste weg om een professionele en robuuste veiligheidsorganisatie te worden. De bezuiniging ging ook gepaard met een strategische heroriëntatie gebaseerd op de nota Op Koers uit 2011 waardoor de brandweer vanaf 2015 structureel goedkoper wordt en meer maatschappelijk rendement oplevert. Deze heroriëntatie krijgt de komende tijd een verbreding op grond van een toekomstvisie op de Brandweer.

Bedrijvenschap Harnaschpolder

Programma	11. Economie, Internationale stad en Binnenstad
Doel	Het ontwikkelen van 80 ha. bruto bedrijventerrein voor standaard en hoogwaardige bedrijven. Harnaschpolder vervult enkele belangrijke functies voor Haagse uit te plaatsen bedrijven uit de te herstructureren of transformeren (binnen)stedelijke bedrijventerreinen. De hoofdactiviteiten om dit te realiseren bestaan uit de verwerving van gronden, het bouw- en woonrijp maken hiervan en de uitgifte van deze gronden aan bedrijven.
Betrokkenen	De gemeenten Den Haag en Midden-Delfland
Vestigingsplaats	Schipluiden (Midden-Delfland)
Openbaar Belang	Het ontwikkelen en exploiteren van bedrijventerreinen
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur telt zes leden (drie leden per gemeente). Op dit moment zijn de Haagse leden van het algemeen bestuur afkomstig uit het college. Dit zijn de wethouders Stedelijke Economie, Zorg en Havens (SEZH), Stadsontwikkeling, Wonen, Duurzaamheid en Cultuur (SWDC) en Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu (FVVM) . Voor Midden-Delfland zijn deze leden op dit moment nog afkomstig uit de raad. Het dagelijks bestuur bestaat uit drie leden, één aangewezen door de gemeente Den Haag, wethouder SEZH, en twee leden benoemd door Midden-Delfland. De leden zijn wethouders.
Aandelen belang	n.v.t.

Financieel belang	Positieve of negatieve eindsaldi op de grondexploitaties worden verdeeld tussen de twee gemeenten. Den deelt voor 85% in het resultaat.
Ontwikkelingen	In 2014 is het nieuwe businessplan voor het bedrijfshap Harnaschpolder definitief vastgesteld. Hiermee is een duidelijk kader voor de ontwikkelingen geschetst. In 2014 zou grond aan een partij worden uitgegeven, dit is inmiddels verstraagd naar 2015. Hierdoor is in 2014 1 uitgifte van 1.500 m2 gerealiseerd. In 2015 zal in ieder geval circa 5,5 hectare aan 3 verschillende afnemers worden uitgegeven en er lopen diverse gesprekken met geïnteresseerden. Voor 2015 is, vanwege termijnoverschrijding voor het indienen van de begroting, het Bedrijfshap Harnaschpolder onder preventief provinciaal toezicht gesteld. In 2015 wordt door alle betrokken partijen nauw samengewerkt om aan alle vereisten voor het indienen de begroting, inclusief alle externe goedkeuringen voor de jaarstukken, te verkrijgen.

Industrieschap Plaspoelpolder (IPP) (Rijswijk)

Programma	11. Economie, Internationale stad en Binnenstad
Doel	Het ontwikkelen en exploiteren van bedrijventerreinen
Betrokkenen	Gemeenten Den Haag en Rijswijk
Vestigingsplaats	Rijswijk
Openbaar Belang	Het ontwikkelen en exploiteren van bedrijventerreinen
Bestuurlijk belang	Het Algemeen Bestuur bestaat uit 7 leden waar 3 uit Den Haag: Wethouders SEZH, SWDC en FVVM. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit 4 leden waar 2 uit Den Haag: Wethouders SEZH en FVVM De gemeente is hiermee rechtstreeks vertegenwoordigd in het Dagelijks en Algemeen Bestuur van het IPP. De wethouders hebben zitting in het IPP-bestuur. Gevraagde besluiten in het IPP-bestuur worden voorafgaand in het Haagse college geagendeerd en besproken. De gemeenteraad wordt in de gelegenheid gesteld zienswijzen kenbaar te maken op begrotingen en begrotingswijzigingen.
Aandelen belang	n.v.t.
Financieel belang	Den Haag participeert voor 50% risicodragend in de exploitaties van het IPP. Het IPP heeft een eigen financiële reserve voor risico's, waardoor Den Haag tot op heden geen voorzieningen heeft hoeven treffen ter afdekking van tekorten.
Ontwikkelingen	Het Industrieschap de Plaspoelpolder (IPP) heeft zich in 2014 gericht op de uitgifte van bedrijfskavels op bedrijventerrein Wateringse Veld. Vlak voor de zomer in 2014 heeft daarnaast een gronduitgifte (1e fase) in de Landtong Plaspoelpolder plaatsgevonden. De bouw van het project HarbourVillage, bedrijfsruimte voor het MKB, is hiermee van start gegaan. De 2 ^e fase is in verkoop. Op Business park Hoornwijk dient alleen de N-kavel nog ontwikkeld te worden. Dit zal na de realisatie van de Rotterdamse Baan plaatsvinden (vanaf 2018). Vastgoedproject Helix Businesspark op deelplan Ypenburg is medio 2013 opgeleverd. Het IPP heeft in 2014 verder aan de verhuur en verkoop van de gebouwen gewerkt.

Omgevingsdienst Haaglanden

Programma	13 Verkeer en Milieu
Doel	De Omgevingsdienst Haaglanden is verantwoordelijk voor de vergunningverlening, toezicht en handhaving op milieugebied en de

Betrokkenen	specialistische advisering op het gebied van milieu en RO voor de negen Haaglanden gemeenten en de provincie Zuid-Holland. De gemeenten Delft, Leidschendam-Voorburg, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer en de Provincie Zuid-Holland.
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar belang	Bescherming van mens en natuur tegen schade; uitvoering van vergunningsverlening, toezicht en handhaving milieu.
Bestuurlijk belang	Het dagelijks bestuur bestaat uit 5 leden waarvan 1 wethouder uit de Gemeente Den Haag. Het algemeen bestuur bestaat in totaal uit 13 leden waarvan 2 wethouders uit Den Haag.
Aandelen belang	n.v.t.
Financieel belang	De gemeente Den Haag heeft voor 27% stembelang in het Algemeen Bestuur. Hiermee heeft de gemeente Den Haag een financieel belang van 27% in de eventuele exploitatie tekorten of overschotten.
Ontwikkelingen:	Het jaar 2014 was het eerste volledige jaar voor de ODH. Voor het eerst is de gehele cyclus van werkplannen opstellen, tussenrapportages uitbrengen en jaarrapportages opstellen door de ODH uitgevoerd. Na een moeizame start op het vlak van geautomatiseerde werkprocessen, is begin 2014 live gegaan met het werken in het zaakstelsel Squit. In 2014 zijn stevige vorderingen gemaakt met de workflow-systemen en de dossiers/databestanden. De implementatie van de ICT-systemen is weliswaar nog niet volledig afgerond, maar het werk kon in 2014 wel grofweg worden uitgevoerd op de wijze die vooraf was beoogd. De datasystemen waren helaas nog niet zodanig ingericht dat de volledige managementinformatie kon worden gegenereerd. De meest essentiële informatie over de productie (het volume) kon wel worden geleverd.

Publiek Private Samenwerking

Haagsche Hitte B.V. /Aardwarmte v.o.f.

Programma	13. Verkeer en Milieu
Doel	De aanleg en exploitatie van een geothermiebron met distributienetwerk en andere daaraan gerelateerde voorzieningen waarmee aardwarmte wordt benut ten behoeve van warmtevoorziening aan woningen en andere afnemers in en rond de gemeente Den Haag.
Betrokkenen	Naast de gemeente Den Haag zijn Vestia, Staedion, Haagwonen, Eneco en E.ON (via tussen-B.V.'s) ieder voor 1/6 deel aandeelhouder van Aardwarmte v.o.f.
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar Belang	Aanleg en exploitatie van een geothermiebron met distributienetwerk t.b.v. de warmtevoorziening aan woningen en andere afnemers in en rond Den Haag.
Bestuurlijk belang	De directie van Haagse Hitte B.V. werd gevormd door dhr. H. Harms (ambtenaar). De directie van de v.o.f. Aardwarmte Den Haag bestond uit twee personen en stond onder toezicht van de stuurgroep Geothermie. Aardwarmte B.V. is in augustus 2013 failliet verklaard. Als vennoot in de v.o.f. Aardwarmte is ook Haagse Hitte B.V. direct in het faillissement betrokken.
Aandelen belang	De Gemeente was enige aandeelhouder in Haagse Hitte B.V., welke op zijn beurt een belang van 16,67% had in Aardwarmte v.o.f. Vennoten hadden elk voor een gelijk (1/6e) deel zeggenschap over Aardwarmte Den Haag.
Financieel belang	Het ingebrachte kapitaal door de gemeente bedraagt € 2,5 mln.

Ontwikkelingen Op 27 augustus 2013 is het faillissement uitgesproken van Aardwarmte. De curatoren onderzoeken (in samenwerking met de gemeente) of een doorstart mogelijk is en hebben een business case ontwikkeld. Van definitieve biedingen op het project is nog geen sprake.
In de begrotingsretraite van 2013 is € 1,5 mln. gereserveerd ter dekking van kosten voortvloeiende uit een faillissement of voor een eventuele doorstart. Bij de afwikkeling van het faillissement zijn inbegrepen de kosten voor het amoveren van de geothermiebron.

Grondexploitatiemaatschappij Vroondaal B.V./C.V. — Vroondaal GEM

Programma 15. Stadsontwikkeling

Doel Het uitgeven van grond t.b.v. realisatie van max. 2.150 woningen, deels in particulier opdrachtgeverschap. Het voeren van de grondexploitatie Vroondaal. Het verkrijgen van het economische eigendom van de gronden in het exploitatiegebied, de productie van bouwrijpe kavels in het exploitatiegebied, de verkoop van kavels aan particulieren en het aanleggen van de (hoofd)infrastructuur en het overige openbaar gebied.

Betrokkenen Gemeente Den Haag, Bouwfonds Ontwikkeling B.V. (dochter van RABO Vastgoed) per 1 januari 2015 Bouwfonds Property Development (BPD) en Synchron B.V., voorheen Johan Matser projectontwikkeling.

Vestigingsplaats Den Haag

Openbaar Belang Het gezamenlijk ontwikkelen en realiseren van het gebied Vroondaal /Madestein

Bestuurlijk belang De directie van de GEM wordt aangestuurd door een Raad van Commissarissen, de aandeelhouders en de vennoten. Twee van de commissarissen zijn benoemd op voordracht van de gemeente Den Haag. In totaal worden vier commissarissen benoemd. Het aandeelhouderschap is in handen van wethouder FVVM.

Aandelen belang De gemeente is 50% aandeelhouder in GrondExploitatieMaatschappij Vroondaal Beheer B.V.(de beherend vennoot, die voor 2% participeert in de C.V.)en is 100% eigenaar van de Participatiemaatschappij Vroondaal B.V.

Financieel belang De gemeente participeert voor 100% in de Participatiemaatschappij Vroondaal B.V. en voor 50% in de Grondexploitatiemaatschappij Vroondaal Beheer B.V. De Participatiemaatschappij participeert voor 48% en de Beheer B.V. participeert voor 4% in de GrondExploitatieMaatschappij Vroondaal C.V. In totaal deelt de gemeente dus voor 50% in het GrondExploitatieMaatschappij van de C.V. Hiernaast financiert de gemeente de PPS voor maximaal € 160 mln. (bij start: € 120 mln.) doch hier staan ook zekerheden tegenover.

Ontwikkelingen Het bestemmingsplan en exploitatieplan die de uitvoering van het Stedenbouwkundig Plan mogelijk maakt is door de Raad in februari 2014 vastgesteld. Het bestemmingsplan is in augustus 2014 inwerking getreden. In 2014 is opdracht gegeven voor bouwrijp maken voor de eerste fase in Vroondaal Zuid.

Ontwikkelingsmaatschappij Vroondaal B.V./C.V. — Vroondaal VEM

Programma 15. Stadsontwikkeling

Doel Het projectmatig ontwikkelen van woningen. Dat wil zeggen het voor eigenrekening en risico zorg dragen voor de ontwikkeling en realisatie van vastgoedprojecten en de verkoop hiervan aan derden.

Betrokkenen	Gemeente Den Haag, Bouwfonds Ontwikkeling B.V. (dochter van RABO Vastgoed) per 1 januari 2015 Bouwfonds Property Development (BPD) en Synchron B.V., voorheen Johan Matser projectontwikkeling.
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar Belang	Het gezamenlijk ontwikkelen en realiseren van het gebied Vroondaal /Madestein
Bestuurlijk belang	De directie van de VEM wordt aangestuurd door een Raad van Commissarissen, de aandeelhouders en de vennoten. Twee commissarissen zijn benoemd op voordracht van de gemeente Den Haag, in totaal worden vier commissarissen benoemd. Het aandeelhouderschap is in handen van wethouder FVVM.
Aandelen belang	De gemeente is 50% aandeelhouder in VastgoedExploitatieMaatschappij Vroondaal Beheer B.V. (de beherend venoot, die voor 2% participeert in de C.V.) en is 100% eigenaar van de Participatie Ontwikkelingsmaatschappij Vroondaal B.V.
Financieel belang	De gemeente participeert voor 100% in de Participatie Ontwikkelingsmaatschappij Vroondaal B.V. en voor 50% in de VastgoedExploitatieMaatschappij Vroondaal Beheer B.V. De Participatie Ontwikkelingsmaatschappij participeert voor 48% en de Beheer B.V. participeert voor 4% in de VastgoedExploitatieMaatschappij Vroondaal C.V. In totaal deelt de gemeente dus voor 50% in het vastgoedexploitatierisico van de C.V.
Ontwikkelingen	De inhoudelijke afspraken voor de VastgoedExploitatieMaatschappij zijn eind 2013 herzien. De VEM zal, passend bij de marktomstandigheden, vastgoed ontwikkelen. In 2014 zijn door de VEM geen nieuwe ontwikkelingen ter hand genomen. Nadere informatie over de ontwikkelingen van Vroondaal wordt gegeven in de bijlage "GRIP op grote projecten" bij deze programmarekening.

Ontwikkelingsbedrijf Leidschenveen (OBL)

Programma	15. Stadsontwikkeling
Doel	Het voeren van de grondexploitatie voor de VINEX-locatie Leidschenveen. Het OBL is verantwoordelijk voor de stedenbouwkundige planontwikkeling, sanering, verwerven en het bouw- en woonrijp maken.
Betrokkenen	De gemeente Den Haag, de ontwikkelaars BPL (o.a. Heijmans Trebbe), AMWonen, Bouwfonds en BAM vastgoed
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar Belang	Realisatie van de VINEX wijk Leidschenveen
Bestuurlijk belang	Het bestuur van Ontwikkelingsbedrijf Leidschenveen Beheer B.V. staat onder toezicht van een Raad van commissarissen van vijf personen. De voorzitter en twee commissarissen zijn benoemd op voordracht van de gemeente Den Haag. Het aandeelhouderschap is in handen van wethouder FVVM..
Aandelen belang	De gemeente is 50% aandeelhouder in Ontwikkelingsbedrijf Leidschenveen Beheer B.V.(de beherend venoot van de C.V., die voor 2% participeert in de C.V.) en is 100% eigenaar van de Participatiemaatschappij 's-Gravenhage B.V. Besluitvorming geschiedt unaniem, zeggenschap is dus gelijk verdeeld.
Financieel belang	Den Haag deelt voor 50% in het grondexploitatie resultaat
Ontwikkelingen	Per 31 december 2014 is de onderneming geliquideerd. De verzetstermijn verloopt in het eerste kwartaal 2015, waarna de eindafrekening opgemaakt kan worden en de onderneming uitgeschreven uit het handelsregister. Vervolgens zal de participatiemaatschappij opgeheven worden.

Ontwikkelingscombinatie Wateringse Veld (OCWV)

Programma	15. Stadsontwikkeling
Doel	In het kader van de doelstellingen van de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra (VINEX) een stadsuitbreidingsplan tot stand brengen in het gebied Wateringse Veld en daartoe onder meer samenwerkingsverbanden aan te gaan. Daar op volgend, het voeren van grondexploitatie voor de VINEX-locatie Wateringse Veld. Het OCWV is verantwoordelijk voor de stedenbouwkundige planontwikkeling, sanering, verwerven en het bouw- en woonrijp maken.
Betrokkenen	De gemeente Den Haag en Bouwfonds MAB Ontwikkeling CVG.
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar Belang	De grondexploitatie Wateringseveld OCWV is verantwoordelijk voor de stedenbouwkundige planontwikkeling en kwaliteitsbewaking, de verwerving, het bodemonderzoek, de sanering en het bouw- en woonrijp maken. Het belang is het uitgeven van grond t.b.v. realisatie van de VINEX wijk Wateringse Veld.
Bestuurlijk belang	Het aandeelhouderschap is in handen van wethouder FVVM.
Aandelen belang	De gemeente participeert voor 50% in Wateringseveld Beheer B.V. (de beherend vennoot van de C.V., die voor 2% participeert in de C.V.) en is 100% eigenaar van Participatiemaatschappij Wateringseveld I B.V. Besluitvorming geschiedt unaniem, zeggenschap is dus gelijk verdeeld.
Financieel belang	Den Haag deelt voor 50% in het grondexploitatie resultaat.
Ontwikkelingen	In de jaren 2012 en 2013 is de organisatie afgeslankt tot een mini-OCWV en zijn de resterende werkzaamheden en dossiers zoveel mogelijk afgerond en ondergebracht bij één van de partners. In 2014 heeft Bouwfonds een aantal fases van de locatie Wateringse Binnentuinen verder ontwikkeld, de kavelwinkel heeft vrije kavels aan de Tomatenlaan op de markt gezet. In principe eindigt de grondexploitatie eind 2017 als de resterende werkzaamheden, waaronder het woonrijp maken, zijn afgerond.

Starterspanden Den Haag B.V./C.V.

Programma	15. Stadsontwikkeling
Doel	Het beheer van voormalige panden van N.V. Stedelijk Belang / Woningbeheer N.V. De C.V. is een uitvoeringsinstrument van de gemeente voor de huisvesting van startende ondernemingen.
Betrokkenen	De Gemeente Den Haag en Staedion
Vestigingsplaats	Den Haag.
Openbaar Belang	De exploitatie van starterspanden. De C.V. is onderdeel van het instrumentarium van de Gemeente Den Haag in het kader van de uitvoering van het gemeentelijk starters- en economisch beleid.
Bestuurlijk belang	Het aandeelhouderschap is in handen van wethouder FVVM.
Aandelen belang	De Gemeente Den Haag bezit 99% van de aandelen in de B.V. De zeggenschap in de C.V. is als volgt verdeeld: gemeente (89%), Stedelijk Belang (2%) en Starterspanden Den Haag B.V. (9%).
Financieel belang	De Starterspanden ontvangt geen gemeentelijke subsidie uit de programmabegroting. De jaarrekeningen worden jaarlijks ter kennisname toegezonden aan de gemeenteraad. De gemeente heeft een financieel belang naar rato van het aandelenbelang.
Ontwikkelingen	De toegenomen vastgoedleegstand en de waardedaling hebben kansen gecreëerd voor startende Haagse ondernemers. De functie van de Starterspanden is daarmee in feite overgenomen door de markt. Het vastgoed kan daarom worden afgestoten. Uitzondering hierop is de Televisiestraat 2-4

(de Schilde). De plannen van het Zwitserse bedrijf Urban Farmers om stadslandbouw te realiseren in De Schilde zijn in een vergevorderd stadium. Op dit moment worden de mogelijkheden verkend om De Schilde verder te ontwikkelen tot een centrum gericht op binnenstedelijke voedselproductie en “Cleantech”. Het definitieve besluit over de toekomst van de Starterspanden Den Haag B.V./C.V. wordt gebaseerd op de beslissing van Urban Farmers en het daarmee samenhangende businessplan Duurzaamheidscentrum. Een besluit tot herstructurering kan naar verwachting in de eerste helft van 2015 plaats vinden (RIS 279721).

Wijkontwikkelingsmaatschappij Stationsbuurt – Oude Centrum B.V./C.V.

Programma	15. Stadsontwikkeling
Doel	De uitvoering van het herstructureringsplan voor de Stationsbuurt – Oude Centrum (RIS 144660) uit 2007.
Betrokkenen	Gemeente Den Haag en Staedion (was N.V. Stedelijke Belang, gemeente heeft aandelen in 2008 verkocht aan Staedion).
Vestigingsplaats	Den Haag.
Openbaar Belang	Bevorderen van de stedelijke herstructurering in het gebied Stationsbuurt – Oude Centrum.
Bestuurlijk belang	Het aandeelhouderschap is in handen van wethouder FVVM.
Aandelen belang	De gemeente heeft 49,5% van de aandelen in bezit. De zeggenschap in de C.V. is als volgt verdeeld: gemeente (43%), Staedion (45%), Stedelijk Belang (2%) en WOM B.V. (10%).
Financieel belang	De WOM ontvangt geen gemeentelijke subsidie uit de programmabegroting. De jaarrekeningen worden jaarlijks ter kennisname toegezonden aan de gemeenteraad.
Ontwikkelingen	In lijn met het coalitieakkoord worden de werkzaamheden van de B.V./C.V. in de Stationsbuurt - Oude Centrum voortgezet.

Winkelpanden Den Haag B.V./C.V.

Programma	15. Stadsontwikkeling
Doel	Het beheer van een aantal voormalige panden van Woningbeheer N.V. De C.V. verhuurt winkelunits en is een uitvoeringsinstrument van het gemeentelijke beleid voor de ontwikkeling en branchering van de winkelstraten.
Betrokkenen	De Gemeente Den Haag en Staedion.
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar Belang	De exploitatie van de winkelpanden. De C.V. is onderdeel van het instrumentarium van de Gemeente Den Haag in het kader van de uitvoering van het gemeentelijk detailhandelsbeleid.
Bestuurlijk belang	Het aandeelhouderschap is in handen van wethouder FVVM.
Aandelen belang	De Gemeente Den Haag bezit 50% van de aandelen in de B.V. De zeggenschap in de C.V. is als volgt verdeeld: gemeente (49%), N.V. Stedelijk Belang (49%), Winkelpanden Den Haag B.V. (2%).
Financieel belang	De Winkelpanden Den Haag B.V. ontvangt geen gemeentelijke subsidie uit de programmabegroting. De jaarrekeningen worden jaarlijks ter kennisname toegezonden aan de gemeenteraad.
Ontwikkelingen	De herontwikkeling van de Bazar aan de Hoefkade is voortgezet. Daarnaast is geïnvesteerd in herstel en renovatie van het vastgoedbezit. Binnen afzienbare tijd zijn deze werkzaamheden aan het vastgoed afgerond. In december 2014 (RIS 279721) is dan ook besloten om de meerwaarde van dit instrument voor het gemeentelijke detailhandelsbeleid te onderzoeken. Op basis van de

uitkomsten wordt een besluit genomen over de toekomst van de Winkelpanden.

WOM Den Haag Zuidwest

Programma	15. Stadsontwikkeling
Doel	Bijdragen aan de herstructurering van Den Haag Zuidwest, voortzetting van de prestatieafspraken met Vestia, verkoop van woningen en de afwikkeling van projecten.
Betrokkenen	Gemeente Den Haag en Stichting Vestia
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar Belang	De bevordering van stedelijke herstructurering en de uitvoering van het herstructureringsplan in het gebied Den Haag Zuidwest in de gemeente Den Haag. Onder stedelijke herstructurering in voormelde zin wordt onder meer begrepen — doch daartoe niet beperkt — het aanpassen van de binnenstedelijke woningvoorraad, evenals het verbeteren van de sociale en economische infrastructuur door — onder meer — het slopen van onroerende zaken en andere werken, het bouwrijp maken van grond, het bouwen en renoveren van woningen en het aanpassen van de verdere woonomgeving.
Bestuurlijk belang	De WOM Den Haag Zuidwest staat onder toezicht van een Raad van Commissarissen. Den Haag levert één commissaris, de heer Harms. In de loop van 2015 zal de heer Harms zijn functie neerleggen nadat een opvolger is benoemd. Dit zal geen gemeentebambtenaar zijn. De wethouder FVVM vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder. Besluitvorming geschiedt unaniem, zeggenschap is dus gelijk verdeeld.
Aandelen belang	42%
Financieel belang	De gemeente participeert risicodragend door middel van de financiering van de door de WOM te ontwikkelen projecten. Het financieringsplafond (in de vorm van kapitaalstortingen) is daarbij gesteld op maximaal € 80 mln. De WOM is in het eerste kwartaal van 2014 opgericht en een eerste kapitaalstorting van € 8 mln. heeft plaatsgevonden. In de reserve Stedelijke Ontwikkeling is € 9,8 mln. gereserveerd voor het vormen van een voorziening bij maximale verstrekking van de kapitaalstorting van € 80 miljoen. Na toetsing is vastgesteld dat de verstrekte zekerheden op dit moment afdoende zijn.
Ontwikkelingen	Op 9 april 2014 is de WOM Den Haag Zuidwest (hierna: WOM DHZW) formeel opgericht. Op 10 april heeft Vestia het onroerend goed ingebracht. WOM DHZW is vanaf dat tijdstip van start gegaan op basis van de afspraken die de gemeente Den Haag en Vestia hebben vastgelegd in het Ondernemingsplan d.d. 10 juni 2013 en het Jaarplan 2014 dat in december 2013 is vastgesteld. Het eerste half jaar heeft WOM DHZW zich gericht op het inrichten van de administratieve en financiële organisatie en de bemensing van de organisatie. Daarnaast is in het eerste halfjaar gewerkt aan de uitwerking van aandachtspunten die stammen uit de periode van voor de formele oprichting van WOM DHZW. Het ging om het mogelijk van toepassing zijn van Europese aanbestedingsregels op WOM DHZW, de verzekering van de panden en enkele fiscaal-juridische en administratieve aspecten met betrekking tot de inbreng van de panden in. WOM DHZW beziet nu per project of zij aanbesteding plichtig is. De verzekering van de panden is ondergebracht bij Vestia. En ook de fiscaal-juridische en administratieve consequenties zijn nader onderzocht en afdoende geregeld tussen partijen. Vervolgens zijn de eerste projecten opgepakt: de projecten Quattro, Wildenborghstraat en de Raden. Ook is een relatienetwerk opgezet met relevante stakeholders.

Coöperaties

Wigo4it

Programma	Voornamelijk 7. Werk, Inkomen en Armoedebelid maar ook 3. Wijkaanpak en Dienstverlening en 8. Zorg en Welzijn.
Doel	Het doel van Wigo4it is om t.b.v. de sociale diensten van de G4 als 1 partij op te treden, om hergebruik, ontwikkeling en gezamenlijk beheer van ICT-systemen mogelijk te maken. Deze samenwerking moet leiden tot een verbetering van de effectiviteit en doelmatigheid op het gebied van ICT. Verder heeft Wigo4it een belangrijke coördinerende en faciliterende rol bij intergemeentelijke communicatie- en overlegvormen.
Betrokkenen	De belangrijkste andere partijen in de deelneming zijn de Sociale Diensten van de gemeentes Amsterdam, Rotterdam en Utrecht
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar Belang	Wigo4it is opgericht om gezamenlijk gebruik, beheer en ontwikkeling van ICT-systemen voor en door de sociale diensten van de vier grote steden mogelijk te maken. Wigo4it draagt, met een zakelijke en professionele klantbenadering, zorg voor de ICT-facilitering van de primaire processen van de vier diensten. Verder draagt Wigo4it bij aan de coördinatie en afstemming tussen de G4.
Bestuurlijk belang	De belangrijkste andere partijen in de deelneming zijn de Sociale Diensten van de gemeentes Amsterdam, Rotterdam en Utrecht.
Aandelen belang	Ieder gemeente legt een vierde van het startkapitaal in, gemeente Den Haag heeft dus een belang van 25% in Wigo4it. Verder wordt de contributiebijdrage van de vaste kosten (o.a. kosten Directie, bedrijfsvoeringkosten, liaisonofficiers) verdeeld naar rato van het aantal WWB-ers.
Financieel belang	De gemeente Den Haag heeft een aandeel van 21% in de contributiebijdrage verdeeld naar rato van het aantal WWB-ers.
Ontwikkelingen	In 2014 is een belangrijke rol is weggelegd voor de directeuren Uitvoering van de G4 waardoor de wensen vanuit business goed naar voren komen. In 2014 zijn belangrijke stappen gezet ten aanzien van een aantal wensen vanuit de G4. Belangrijkste resultaat was de eerste oplevering van het project Geautomatiseerde Afhandeling aanvragen Levensonderhoud (GALO). Daarnaast zijn in 2014 stappen gezet met de ontwikkeling van de Professional Portal. Hierbij wordt ingezet om een transitie te maken van een systeemgerichte omgeving waar de medewerker met veel verschillende applicaties moet werken naar een taakgerichte omgeving waar de medewerker met een specifiek scherm wordt ondersteund in de uit te voeren taken. Daarnaast is een belangrijk doel dat ook de klant zelf eenvoudige handelingen zelf kan verrichten. Wigo4it realiseert het beheer en ontwikkeling van de ICT systemen en vervult een belangrijke rol ten aanzien van de coördinatie en afstemming tussen de G4. Wigo4it heeft de doelstellingen uit het jaarplan deels gehaald. Ten aanzien van procesautomatisering en de ontwikkeling van professional Portal zijn belangrijke stappen gezet. Andere projecten zijn uitgesteld of nog niet afgerond.

BIRGIT

Programma	18. Interne Dienstverlening
Doel	De coöperatie stelt zich ten doel het voorzien in de stoffelijke behoeften van haar leden krachtens overeenkomsten met hen gesloten in het hierna te noemen bedrijf dat de coöperatie ten behoeve van haar leden uitoefent of doet uitoefenen.

	<p>Het bedrijf van de coöperatie richt zich op:</p> <p>a. i. het verwerven; ii. het (door)ontwikkelen; iii. het beheren, en iv. het leveren, van ICT-toepassingen voor digitale dienstverlening en bedrijfsvoering van Nederlandse gemeenten ('software'), en</p> <p>b. het optreden als een aanbestedende dienst die voor aanbestedende diensten onderscheidenlijk speciale-sectorbedrijven bestemde leveringen of diensten verwerft of opdrachten plaatst met betrekking tot voor aanbestedende diensten of speciale-sectorbedrijven bestemde werken, leveringen of diensten, een en ander met betrekking tot software.</p>
Betrokkenen	Gemeenten Den Haag en Rotterdam
Vestigingsplaats	Rotterdam
Openbaar Belang	Het te dienen openbaar belang is betere dienstverlening en minder administratieve lasten voor burgers en bedrijven. De coöperatie levert een stelselbeheersysteem, dat hieraan bijdraagt door het mogelijk te maken om gegevens eenmalig in te winnen en meervoudig te gebruiken.
Bestuurlijk belang	FVVM vertegenwoordigt Den Haag in de ALV.
Aandelen belang	n.v.t.
Financieel belang	Het bestuur van BIRGIT stelt de algemene vergadering voor om aan de gemeenten Rotterdam en Den Haag de verplichting op te leggen tot het betalen van een jaarlijkse bijdrage van € 0,340 mln. De oprichting heeft pas in december 2014 plaatsgevonden. Er worden geen cijfers over 2014 opgemaakt. Volgens jaar zijn pas de eerste cijfers beschikbaar.
Ontwikkelingen	<p>In 2014 is hard gewerkt aan de oprichting van dit samenwerkingsverband. Uiteindelijk is net voor het einde van het jaar de oprichting afgerond. De coöperatie wil in 2015 de volgende drie doelen bereiken:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. doorontwikkeling van het stelselbeheersysteem dat wordt gebruikt voor kern- en basisregistraties; 2. uitbreiding van het samenwerkingsverband met meerdere deelnemende gemeenten; 3. contractering van een leverancier voor doorontwikkeling en beheer van het stelselbeheersysteem.
Stichtingen	
Stichting Werkbij	
Programma	7.Werk, Inkomen en Armoedebeleid
Doel	Het doel van Stichting Werkbij is de ondersteuning van initiatieven van de gemeente Den Haag, gericht op het scheppen van (additionele) arbeids- en/of stageplaatsen.
Betrokkenen	Het bestuur bestaat uit twee directeuren en een adviseur van de gemeente Den Haag
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar Belang	Stichting Werkbij is opgericht om namens de gemeente op te treden als werkgever voor personen die zijn aangewezen op een baan met loonkostensubsidie. Daarnaast voert Stichting Werkbij de administratie voor loonkostensubsidies die aan overige werkgevers worden verstrekt.
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft volledige zeggenschap.
Aandelen belang	n.v.t.
Financieel belang	De gemeente betaalt het jaarlijkse tekort.
Ontwikkelingen	Er zijn geen bijzondere ontwikkelingen over 2014 te melden.

Tabel verbonden partijen Deelnemingen

Naam verbonden partij	Vestigingsplaats	Openbaar belang	Nom. Belang	Aandeel (%) per 01-01-2014	Aandeel (%) per 31-12-2014	Eigen vermogen (gegevens 2014)	Intrinsieke waarde	Vreemd vermogen (gegevens 2014)	Resultaat 2014 (bedrijfs resultaat)	Dividend in 2014	Toelichting
ROM Zuidkeugel BV	Den Haag	Het stimuleren van de economische ontwikkeling in de regio Zuid-Holland en hiermee het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van Zuid-Holland en Nederland.	500 n.v.t.	1,81%	n.v.t.	n.n.b.	0	n.v.t.	n.n.b.	n.v.t.	Ernstig pas in 2014 oggericht, nog geen cijfers beschikbaar over 2014
Participatiemaatschappij Zuidkeugel BV	Delft	Het stimuleren van de economische ontwikkeling in de regio Zuid-Holland en hiermee het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van Zuid-Holland en Nederland.	Gemeente Den Haag participeert niet direct in deze BV			n.n.b.	-	n.v.t.	n.n.b.	n.v.t.	Ernstig pas in 2014 oggericht, nog geen cijfers beschikbaar over 2014
World Trade Center BV	Den Haag	Ontwikkelen, realiseren en exploiteren van een gebouwencomplex genaamd "World Trade Center Den Haag" bestemd voor bedrijven in internationale diensten, handels of goederenverkeer.	18	100,00%	100,00%	18	17	0	0	-2	0 Jaarrekening 2013
The Hague Trains Holding BV	Den Haag	Her exploiteren en/of doen exploiteren van de spoorverbinding tussen (in ieder geval) Den Haag en Brussel waaronder mede begrepen wordt het aanpassen van capaciteit ten behoeve van de voorgenoemde exploitatie en het sluiten van de ter zake benodigde overeenkomsten.	0	100,00%	100,00%	0	0	0	0	0	0 Jaarrekening 2013
N.V. Stadsherst Den Haag en omgeving	Den Haag	Behouden en restaureren van monumentale panden	3.664	23,17%	23,17%	17.433	4.034	10.527	10.573	705	92 Vermogenswaarden zijn van 2013, bij het resultaat gaat het om het verwacht resultaat 2014
HTM Beheer B.V.	Den Haag	Openbaar Vervoer	42.091	100,00%	100,00%	n.v.t.	138.681	n.v.t.	556.424	101	0 Vermogenswaarden zijn van 2013, HTM Beheer BV bestond nog niet per 1-1-2013, bij het resultaat gaat het om het verwacht resultaat 2014
Dunea N.V.	Zaandmeer	Drinkwatervoorziening	7.859	39,87%	39,87%	161.879	67.523	356.799	349.809	6.000	0 Vermogenswaarden zijn van 2013, bij het resultaat gaat het om het verwacht resultaat 2014
N.V. ADO Den Haag	Den Haag	Voetbalclub	0	0,00%	0,00%	-432	-152	0	8.091	300	0 ADO heeft een gebroken boekjaar, cijfers zijn per 30 juni 2014.
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	Den Haag	Bank voor provincies en gemeenten	3.189	2,30%	2,30%	3.430.000	82.386	127.753.000	149.923.000	1.620	0 Vermogenswaarden zijn van 2013, bij het resultaat gaat het om het verwacht resultaat 2014
N.V. Eneco	Rotterdam	Stroomvoorziening	82.283	16,55%	16,55%	4.593.000	838.614	4.592.000	4.963.000	206.000	19.945
N.V. Haagse Milieu Services	Den Haag	Afvalinzameling & -verwerking	454	100,00%	100,00%	454	454	13.560	15.102	3.900	Vermogenswaarden zijn van 2013, bij het resultaat gaat het om het verwacht resultaat 2014
N.V. United Fish Auctions	Stellendam	Instandhouding visafslag Scheveningen	1.104	34,00%	34,00%	1.109	381	3.657	3.209	100	0 Vermogenswaarden zijn van 2013, bij het resultaat gaat het om het verwacht resultaat 2014

Bedragen x € 1.000. Steeds zijn de meeste recente, voor publicatie geschikte cijfers weergegeven. Indien deze niet van 2014 zijn, is dat opgenomen onder 'toelichting'.

Tabel verbonden partijen Gemeenschappelijke regelingen

Naam verbonden partij	Vestigingsplaats	Openbaar belang	Nom. Belang Aandeel (%) per 01-01-2014	Aandeel (%) per 31-12-2014	Eigen vermogen (gegevens 2014)	Intrinsieke waarde	Vreemd vermogen (gegevens 2014)	Resultaat 2014 (bedrijfsresultaat)	Dividend in 2014	Toelichting	
					I-1	31-12	I-1	31-12			
Stadsgevest Haaglanden (in liquidatie)	Den Haag	Het behartigen van belangen met een regionaal karakter ten einde een evenwichtige en voorspoedige ontwikkeling in het gebied van de Haagse regio te bevorderen.	n.v.t.	n.v.t.	16.253	17.968	279.473	262.120	660	n.v.t.	De cijfers over EV, VV en resultaat komen uit de rekening 2013.
Metropoolregio Rotterdam - Den Haag	Rotterdam	De Metropoolregio heeft tot nu toe het bevorderen van de samenwerking tussen de regio's gemeenten om de gemeenschappelijke doelstellingen op het gebied van verkeer en vervoer te realiseren en het economische vestigingsklimaat te verbeteren. De MRDH kent twee pijlers, de Vervoersautoriteit (VA) en het Economisch Vestigingsklimaat (EV).	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Over 2014 zullen geen jaarsstukken worden gepubliceerd omdat de MRDH pas per 1 januari 2015 van start is gegaan.	
Veiligheidsregio Haaglanden	Den Haag	De veiligheidsregio Haaglanden is het orgaan voor fysieke veiligheid, rampenbestrijding en crisisbeheersing in de regio Haaglanden. Deze organisatie omvat de brandweer, de geneeskundige hulpverlening en de gemeenschappelijke medidamer. Alle activiteiten richten zich op het vergroten van veiligheid van de Haaglandse bevolking en de bezoekers van de regio.	n.v.t.	n.v.t.	10.074	11.782	79.663	86.158	3.960	n.v.t.	De cijfers over EV en VV komen uit de laats gepubliceerde jaarsstukken (2013), het verwacht resultaat is op basis van de halfjaarcijfers 2014.
Bedrijfsvereniging Harnaschpolder	Rijswijk	Het ontwikkelen en exploiteren van bedrijventerreinen	n.v.t.	85,00%	-15.627	-15.627	96.387	89.555	0	n.v.t.	Jaarrekening 2013
Industrieel Polder (IPP) (Rijswijk)	Midden Delfland	Het ontwikkelen en exploiteren van bedrijventerreinen	n.v.t.	50,00%	20.748	19.747	3.099	5.065	0	n.v.t.	Jaarrekening 2013
Omgevingsdienst Haaglanden	Den Haag	De ODH is verantwoordelijk voor de vergunningverlening, toezicht en handhaving op milieugebied en de specifieke advisering op het gebied van milieu en RO voor de negen Haaglanden gemeenten en de provincie Zuid-Holland	n.v.t.	n.v.t.	2.477	3.137	16.490	13.301	1.139	n.v.t.	De cijfers over EV en VV komen uit de conceptjaarsstukken 2014

Bedragen x € 1.000. Steeds zijn de meeste recente, voor publicatie geschikte cijfers weergegeven. Indien deze niet van 2014 zijn, is dat opgenomen onder 'toelichting'.

Tabel verbonden partijen PPS

Naam verbonden partij	Vestigingsplaats	Openbaar belang	Nom. Belang	Aandeel (%) per 01-01-2014	Aandeel (%) per 31-12-2014	Eigen vermogen (gegevens 2014)		Vreemd vermogen (gegevens 2014)		Resultaat 2014 (bedrijfsresultaat)	Dividend in 2014	Toelichting
						1-1	31-12	1-1	31-12			
Hagehe Hite B.V.	Den Haag	Opreken als vennoot van Aardwarmte Den Haag v.o.f.	2.418	100,00%	100,00%	n.v.t.	n.v.t.	0	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Fullisement Hagehe Hite BV augustus 2013, geen jaarrekening
Aardwarmte Den Haag v.o.f.	Den Haag	Auning en exploitatie van een gemeentelid met distributienetwerk die de warmtevoorziening aan woningen en andere afnemers in en rond Den Haag	Gemeente Den Haag participeert niet direct in deze v.o.f.			n.v.t.	n.v.t.	0	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Fullisement vof Aardwarmte augustus 2013, geen jaarrekening
Participatie Maatschappij Vroonddal B.V.	Den Haag	Commandair vennoot in GEM Vroonddal CV	18	100,00%	100,00%	8	8	8	4	2	0	Jaarrekening 2013
Gondelpleinmaatschappij Vroonddal Beheer B.V.	Den Haag	Beherend vennoot van GEM Vroonddal CV	10	50,00%	50,00%	19	19	10	0	0	0	Jaarrekening 2013
Gondelplein Maatschappij Vroonddal C.V.	Den Haag	Her gezamenlijk ontwikkelen en realiseren van het gebied Vroonddal /Maarsem	Gemeente Den Haag participeert niet direct in de CV			1	1	-	131.139	133.318	2.472	0 Financiële rapportage per 30/6/2014
Participatie Ontwikkelings Maatschappij Vroonddal B.V.	Den Haag	Commandair vennoot in GEM Vroonddal CV	18	100,00%	100,00%	8	8	8	4	2	0	Jaarrekening 2013
Vasgoedexploitatie Maatschappij Vroonddal Beheer B.V.	Den Haag	Beherend vennoot van GEM Vroonddal CV	10	50,00%	50,00%	19	19	10	7	7	0	Jaarrekening 2013
Vasgoedexploitatie Maatschappij Vroonddal C.V.	Den Haag	Her gezamenlijk ontwikkelen en realiseren van het gebied Vroonddal /Maarsem	Gemeente Den Haag participeert niet direct in de CV			1	1	-	2.532	1.676	46	0 Financiële rapportage per 30/6/2014
Ontwikkelingsbedrijf Leidscheven Beheer B.V.	Den Haag	Beherend vennoot van Ontwikkelingsbedrijf Leidscheven C.V. (2%)	9	50,00%	50,00%	-1.246	-127	-64	25.209	14.060	600	0 tussentijdse jaarrekening per 24/10/2014
Ontwikkelingsbedrijf Leidscheven C.V.	Den Haag	Realisatie van de VINEX wijk Leidscheven	Gemeente Den Haag participeert niet direct in de CV			-1.282	-147	-	25.244	14.115	600	0 tussentijdse jaarrekening per 24/10/2014
Participatiemaatschappij Wateringse Veld 1 B.V.	Den Haag	Commandair vennoot in Ontwikkelingscombinatie Wateringse Veld C.V. (49%)	18	100,00%	100,00%	6	6	560	16	8.442	222	9.310 Jaarrekening 2013
Wateringse Veld Beheer B.V.	Den Haag	Beherend vennoot van Ontwikkelingscombinatie Wateringse Veld C.V. (2%)	9	50,00%	50,00%	22	24	12	388	0	2	0 Jaarrekening 2013
Ontwikkelingscombinatie Wateringse Veld C.V.	Den Haag	Realisatie van de VINEX wijk Wateringse Veld	Gemeente Den Haag participeert niet direct in de CV			45	45	-	13.534	2.593	0	0 Jaarrekening 2013
Participatiemaatschappij s-Gravenhage B.V.	Den Haag	Commandair vennoot in Ontwikkelingsbedrijf Leidscheven C.V. (49%)	18	100,00%	100,00%	3	-649	-649	6	649	-632	0 Jaarrekening 2013
Starespannen Den Haag B.V.	Den Haag	Beherend vennoot van Starespannen Den Haag C.V.	18	99,00%	99,00%	-251	-256	-253	257	256	2	0 Jaarrekening 2013
Starespannen Den Haag C.V.	Den Haag	De exploitatie van starespannen. De CV is onderdeel van het instrumentarium van de Gemeente Den Haag in het kader van de uitvoering van het gemeentelijk starters- en economisch beleid	10	89,00%	89,00%	3.776	3.683	3.278	3.023	2.510	-22	0 Financiële rapportage per 30/6/2014
Wijkontwikkelingsmaatschappij Stationsbuurt - Oude Centrum B.V.	Den Haag	Beherend vennoot van WOM Stationsbuurt - Oude Centrum Den Haag CV	9	49,50%	49,50%	-21	-24	-12	24	24	2	0 Jaarrekening 2013
Wijkontwikkelingsmaatschappij Stationsbuurt-Oude Centrum Den Haag C.V.	Den Haag	Bewoners van de middelgrote herenwoning in het gebied Stationsbuurt/Oude Centrum Den Haag	1.770	43,00%	43,00%	38.973	38.198	16.435	2.140	1.881	-164	0 Financiële rapportage per 30/6/2014
Winkelplanden Den Haag B.V.	Den Haag	Beherend vennoot van Winkelplanden Den Haag C.V.	657	50,00%	50,00%	114	114	57	24	18	1	0 Jaarrekening 2013
Winkelplanden Den Haag C.V.	Den Haag	De exploitatie van winkelplanden. De CV is onderdeel van het instrumentarium van de Gemeente Den Haag in het kader van de uitvoering van het gemeentelijk identiteitsbeleid	10	49,00%	49,00%	21.470	21.771	10.668	1.685	1.233	372	0 Financiële rapportage per 30/6/2014
WOM Den Haag Zuidwest	Den Haag	Herstructurering van Den Haag Zuidwest middels de oprichting van een Wijkontwikkelingsmaatschappij, de voortzetting van prestatieafspraken, de verkoop van woningen, afwikkeling van projecten en overige zaken.	8.000	n.v.t.	42,00%	n.v.t.	117.710	49.438	n.v.t.	833	-1.294	0 Financiële rapportage per 30/6/2014, Entiteit in 2014 opgericht

Bedragen x € 1.000. Steeds zijn de meeste recente, voor publicatie geschikte cijfers weergegeven. Indien deze niet van 2014 zijn, is dat opgenomen onder 'toelichting'.

Tabel verbonden partijen Coöperaties

Naam verbonden partij	Vestigingsplaats	Openbaar belang	Nom. Belang	Aandeel (%) per 01-01-2014	Aandeel (%) per 31-12-2014	Eigen vermogen (gegevens 2014)	Intrinsieke waarde	Vreemd vermogen (gegevens 2014)	Resultaat 2014 (bedrijfsresultaat)	Dividend in 2014	Toelichting
						1-1	31-12	1-1	31-12		
Coöperatie Wigofit U.A.	Den Haag	Wigofit is opgericht om gezamenlijk gebruik, beheer en ontwikkeling van het systeem voor en door de sociale diensten van de vier grote steden mogelijk te maken. Wigofit draagt, met een zakelijke en professionele klantbenadering, zorg voor de ICT-facilitering van de primaire processen van de vier diensten. Verder draagt Wigofit bij aan de coördinatie en afstemming tussen de C's.	25	21,00%	21,00%	6.646	3.302	5.089	5.145	0	n.v.t. Vermogensgegevens zijn o.b.v. jaarrekening 2013.
BIRGIT	Rotterdam	Het te dienen openbaar belang is betere dienstverlening en minder administratieve lasten voor burgers en bedrijven. De coöperatie levert een stelselheersysteem, dat hieraan bijdraagt door het mogelijk te maken om gegevens eenmalig in te winnen en meervoudig te gebruiken.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Over 2014 zullen geen jaarsstukken worden gepubliceerd omdat BIRGIT pas eind 2014 is opgericht.
Stichtingen Stichting Werkbij	Den Haag	Stichting Werkbij is opgericht om namens de gemeente op te treden als werkgever voor personen die zijn aangewezen op een baan met loonkostensubsidie. Daarnaast voert Stichting Werkbij de administratie voor loonkostensubsidies die aan overige werkgevers worden verstrekt.	n.v.t.	100,00%	100,00%	964	871	4.234	5.965	0	n.v.t. Vermogensgegevens zijn o.b.v. jaarrekening 2013.

Bedragen x € 1.000. Steeds zijn de meeste recente, voor publicatie geschikte cijfers weergegeven. Indien deze niet van 2014 zijn, is dat opgenomen onder 'toelichting'

6.10 Krachtwijken

In 2007 is een ambitieus programma gestart waarin de gemeente Den Haag met haar partners in de wijken nauw samenwerkt om de achterstanden in de vier krachtwijken – Transvaal, Schilderswijk, Stationsbuurt/Rivierenbuurt en Zuidwest – weg te werken dan wel te verkleinen. We streven ernaar in tien jaar deze wijken aanzienlijk te verbeteren. De Wijkenmonitor 2014 (RIS 276830) laat zien dat er verbeteringen zijn op het gebied van veiligheid. Op andere terreinen blijven de krachtwijken echter nog achter op de andere Haagse wijken.

Eind 2011 is de wijkaanpak een tweede fase ingegaan (RIS 181395). De herprioritering betekende een aanscherping van de doelstellingen. Dit past bij de wijkaanpak, die de volgende eigenschappen heeft:

- Wijkgericht (met bewoners, wederkerig, niet vrijblijvend)
- Vraaggericht
- Probleemgestuurd
- Integraal (in samenhang met andere beleidsvelden)
- multidisciplinair

De herprioritering hield in dat er € 15 mln. werd ingezet voor urgente problemen in de aandachtswijken. De vijf pijlers in de tweede fase zijn:

1. Schoon en handhaving: de bewoners en bedrijven aan zet
2. Jongeren en onderwijs: brede buurtschool programma (24/7)
3. Multiprobleemgezinnen: huis aan huis aan het werk
4. Economie en werk: ruimte voor ondernemers en jongeren
5. Leefbaar wonen: de Deal Schilderswijk

Deze herprioritering betekende voor de businesscases van het eerste uur dat deze deels werden geïntensiveerd, deels niet tot uitvoering zijn gebracht en deels vroegtijdig stopgezet. Daarbij is er bijzondere aandacht voor de Schilderswijk, omdat deze wijk nog achterblijft bij de andere drie aandachtswijken. Hiervoor is de Deal Schilderswijk (RIS 253192) ontwikkeld.

Pijler 1 Schoon en handhaving: de bewoners en bedrijven aan zet

Voor de bewoners van de vier Haagse krachtwijken is een schone, hele en veilige leefomgeving een basisvoorwaarde voor verbetering in de wijk. In de eerste fase van de Wijkaanpak is dan ook flink hierop ingezet door de basis op orde te krijgen. Er is extra ingezet op het schoonhouden van de krachtwijken en alle oracs zijn geplaatst.

In de tweede fase is het accent komen te liggen op gedragsverandering. De bewoners en ondernemers zijn nu aan zet. Door het project 'Participatie op Schoon' is ingezet op participatie en communicatie. In de Rivierenbuurt is een afvalbotenrace georganiseerd waarbij kinderen met zelf meegebracht afval een boot bouwden. De kinderen mochten zelf hun boten laten racen in de gracht. Op Keep it Clean day hebben verschillende groepen bewoners en ondernemers in Escamp, Transvaal en Stationsbuurt hun buurt schoongemaakt. In Schilderswijk en Transvaal zijn bewoners, stadsboerderijen en wijkorganisaties bezig de broodoverlast op straat terug te dringen. In Zuidwest krijgen kinderen van basisschool De Grote Beer milieueducatie en ruimen ze ook zwerfvuil op. In Moerwijk-West wordt geëxperimenteerd met het ophalen van grofvuil zonder afspraak. Tot slot hielden bewoners en ondernemers in het winkelgebied Jan Luykenlaan en Van Baerlestraat een schoonmaak- en opruimdag.

In de Schilderswijk is een participatie-uitvoerder uit de wijk aangesteld om deze gedragsverandering bij bewoners te faciliteren. Hij vond 81 bewoners bereid om één of meer oracs te adopteren en op deze wijze bij te dragen aan een schoner straatbeeld. Bewoners houden de omgeving rond de door hen

geadopteerde container in de gaten en zorgen dat bijgeplaatst afval wordt opgehaald of weggegooid en spreken buurtgenoten aan op ongewenst gedrag. Daarnaast zijn in het Van der Vennepark veegacties met bewoners (moeders) opgezet. In de Frans Halsbuurt is met de buurtvaders een veegactie gehouden. In complex 217 en Jacobahof zijn bewoners betrokken bij het onderhouden van het openbare groen. Met bewoners is een voorlichtingsactie gehouden tegen het voeren van brood aan vogels om de meeuwenoverlast terug te brengen.

Op het gebied van handhaving is er in de Frans Halsbuurt in de Schilderswijk een actie gehouden, met de buurtvaders en buurtbewoners, gericht op het tegengaan van bijplaatsingen van afval. De Haagse Pandbrigade heeft in 2014 271 controles uitgevoerd. Op 64 adressen was sprake van onrechtmatige bewoning. Op 7 adressen was sprake van woningonttrekking (tijdelijke verhuur) en op 10 adressen is illegale bouw geconstateerd. Daarnaast zijn 154 personen in adresonderzoek, ter registratie, van de Basisregistratie Personen gezet.

In de Schilderswijk zijn ook inspanningen verricht om de veiligheid van woningen te bevorderen. Zo vonden bewonersavonden plaats over het tegengaan van inbraak. Tevens zijn diverse woningen voorzien van een extra PKVW-maatregel (politiekeurmerk veilige woning) om inbraak te voorkomen. Door de politie, bureau Hoefkade, is een aanpak gestart op de overlastgevende en criminele jeugdgroep op de Koningstraat.

Pijler 2 Jongeren en onderwijs: brede buurtschool programma

De stichting Brede Buurtschool Den Haag ondersteunt brede buurtscholen op het gebied van onderwijs, organisatie en personeel, beheer en exploitatie, huisvesting, het verbinden van partijen en het delen van kennis. Dit vloeit voort uit de ambitie van de gemeente om onderwijsprogramma's te verbreden. Meerdere scholen in de krachtwijken ontwikkelen zich tot brede buurtscholen. Deze zijn, mede door de impulsen uit het programma Krachtwijken, in het reguliere beleidsproces ingebed.

Om schoolverzuim terug te dringen is in de tweede fase van de wijkaanpak ingezet op het verbeteren van de zorgstructuur rond scholen. In 2014 is door de jeugdgezondheidszorg, JGZ 4-19 (leeftijd), vanuit het Centrum voor jeugd en gezin, CJG, en in samenwerking met de ketenpartners in de zorg om de jeugd op scholen ingezet op deelprojecten gebaseerd op interne zorgcommissies, verzuimbegeleiding, koffieochtenden en inloopsprekuren met jeugdartsen. 20 scholen, primair onderwijs (PO) en voortgezet onderwijs (VO) deden mee, waarvan een groot deel in de stadsdelen in Centrum en Escamp staat. De input van de jeugdverpleegkundige in het zorg overleg is van grote meerwaarde. De lijnen tussen verschillende hulpverleners worden korter en er kan eerder (preventieve) zorg ingezet worden. In het stadsdeel Escamp geven directeuren op twee basisscholen aan dat door het spreekuur de zichtbaarheid van JGZ op de scholen is verbeterd, hetgeen doorwerkt in een lagere drempel voor ouders en leerkrachten om contact op te nemen. In 2014 is deze werkwijze voor wat betreft de voormalige projectscholen voortgezet als reguliere activiteit. Aanvullend zijn extra leerplichtambtenaren ingezet voor de terugdringing van voortijdig schoolverlaten (VSV).

Pijler 3 Multiprobleemgezinnen

In de tweede fase wijkaanpak ligt de nadruk op een integrale aanpak om uitkeringsgerechtigden met een grote afstand tot de arbeidsmarkt meer te laten participeren. Ouders die participeren verhogen ook de kans dat hun kinderen economisch onafhankelijk worden. Zo wordt de overdracht van armoede van generatie op generatie doorbroken. Met de aanpak 'Huis aan Huis aan het Werk' worden huishoudens benaderd die meerdere problemen (financiën, gezondheid, onderwijs, huisvesting) hebben en daardoor niet deel kunnen nemen aan het maatschappelijke leven. Daaronder wordt verstaan werk, school, sociale activiteiten en participatie in de buurt.

Dit project startte in 2012. In de eerste tranche werden 150 huishoudens bezocht en in september 2013 is gestart met de tweede lichting van 350 huishoudens. Dit traject van 1,5 jaar liep voor de eerste groep medio 2014 op haar einde. In de tweede groep zijn 209 éénooudergezinnen bezocht en 122 echtparen,

totaal 496 individuen. Deze startgesprekken zijn in februari 2014 afgerond. Trimbos werkt momenteel aan de evaluatie van de eerste lichting van 150 huishoudens.

Voor de tweede groep (350 huishoudens) zijn openingsgesprekken gevoerd (in de vorm van een huisbezoek) en het ligt aan (de situatie van) de cliënt welke invulling aan een vervoltraject gegeven wordt.

De vier welzijnsorganisaties Stichting Jeugdwerk, Buurthuis Boerenplein, Buurthuis De Mussen en Zebra committeerden zich aan het project 'Ouders doen mee' en veel ouders zijn bereikt op scholen. Tijdens dit project is veel in beweging gekomen. Er is gekeken waar de ouders behoefte aan hebben. Voor veel ouders was dat les in de Nederlandse taal, computerles en sport. Deze ouders zijn één trede of meer op de participatieladder gestegen. De meeste ouders bevinden zich nu op trede 2, 3 of 4. Doorstroom naar hogere treden vraagt een andere inzet dan dit project.

Pijler 4 Economie en werk: ruimte voor ondernemers en jongeren

In de krachtwijken is de werkloosheid hoog. Hoewel er veel kleine bedrijven zijn in de winkelstraten, blijft het economische potentieel onbenut. Een bloeiende wijk economie levert niet alleen banen op maar ook een beter imago. Daarom is in de tweede fase wijkaanpak ook ingezet op het stimuleren van de wijk economie. In 2014 is een platform gerealiseerd van de gemeente, ondernemers en vastgoedeigenaren van de Hobbemastraat voor een kwaliteitsimpuls van het winkelgebied. Daarmee is ook gestart met de voorbereiding van een brancheringsplan Hobbemastraat. Eén publiekstrekker (Simit Sarayi) is reeds geopend, andere mogelijkheden worden nog verkend. Ook bieden de gevestigde ondernemers op de Hobbemastraat ondersteuning aan startende ondernemers. Het convenant voor het platform Hobbemastraat staat model voor de beide andere winkelstraten Hoefkade en Koningstraat.

De openbare ruimte van het Hobbemaplein wordt op residentieniveau gebracht in combinatie met maatregelen die de winkelgebieden (Markt, Hobbemastraat en Paul Krugerlaan) met elkaar verbinden en versterken, zonder hun eigenheid te verliezen. Er is een schetsontwerp voor het gehele plein. In de klankbordgroep van bewoners en ondernemers is draagvlak voor een gezamenlijke aanpak voor fysieke en sociaal-economische maatregelen.

Voor de financiering en uitvoering van de sociaal-economische maatregelen worden de mogelijkheden van een publiek-privaat fonds onderzocht. De openbare ruimte van de Koningstraat wordt in april 2015 op residentiekwaliteit gebracht, in samenhang met de aanpak van de winkelplinten.

In 2014 is er in bijzonder ingezet op werkzoekende jongeren met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Hiervoor is met de doelgroep en met partners in de wijk een banenmarkt georganiseerd in de Schilderswijk en in Escamp om werkzoekende jongeren kennis te laten maken met bedrijven en vice versa. Hierdoor vond een groep jongeren betaald werk, een stageplek of een leerwerkplek. Ook ontstonden hieruit nieuwe initiatieven bij verschillende bedrijven om meer leerwerkplekken beschikbaar te stellen.

Daarnaast is er in de Schilderswijk een ploeg van lokale jongeren van start gegaan die onderhoudswerkzaamheden verricht in de openbare ruimte. Ook is met de realisatie van de projecten in de openbare ruimte mogelijkheid geboden op het gebied van lokale werkgelegenheid. Bij de realisatie van projecten is via de toepassing van meervoudig onderhands aanbesteden met lokale opdrachtnemers, EMVI (economisch meest voordelige inschrijving) en social return de lokale werkgelegenheid een stimulans gegeven. Dit wordt mogelijk gemaakt doordat bij meervoudig onderhands aanbesteden lokale aannemers ook een kans krijgen op de werken. Wij streven naar een zo hoog mogelijk percentage social return in de aanbesteding ter realisatie van de projecten in de Schilderswijk. Het project Van Goghstraat en omgeving is het eerste project in de wijkaanpak waarbij in de aanbesteding een percentage social return van ten minste 15% is toegepast. Vanaf 2015 is een nieuwe regeling van kracht, waarbij de 5-50% wordt losgelaten. Deze nieuwe regeling is mede tot stand gekomen in nauw overleg met ondernemers. De nieuwe regeling biedt ruimere mogelijkheden in de toepassing van social return.

Pijler 5 Leefbaar wonen: de Deal Schilderswijk

In oktober 2012 is de Deal Schilderswijk vastgesteld door het college (RIS 253192). De Deal Schilderswijk behelst een aanpak voor 2013 en 2014 om de leefbaarheid en veiligheid substantieel te verbeteren. Doel is dat er meer mensen aan het werk zijn, meer jongeren een startkwalificatie hebben en de leefsituatie van de kwetsbare huishoudens is gestabiliseerd (en liever nog verbeterd). Dan ontstaat meer ruimte voor een nieuwe dynamiek. Dit onderdeel van de aanpak leidt tot een vernieuwde Schilderswijk, aantrekkelijker voor bewoners, ondernemers en bezoekers. Hierin wordt ingezet op werk, duurzaamheid, fysieke vernieuwing en openbare ruimte.

Het uitvoeringsprogramma van de deal richt zich op vijf terreinen. Het gaat om de ‘aanpak straat’, ‘aanpak jongeren’, ‘aan het werk’, ‘aanpak gezinnen’ en ‘openbare ruimte & fysieke vernieuwing’. Deze samenstelling en invulling is mede tot stand gekomen door inbreng van de Denktank Deal Schilderswijk. Leden van de denktank komen uit belanghebbendenorganisaties in de Schilderswijk en vormen samen een diverse weerspiegeling van de wijk. De leden van de denktank doen mee op persoonlijke titel, vanuit opgedane kennis en expertise en adviseren over de implementatie van het programma. Dit leverde onder meer aandacht op voor overlast van shisha lounges (waterpijpcafés), aandacht voor schuldenproblematiek onder jongeren (en de wens om voorlichting door jongeren zelf te laten geven), aandacht voor slecht functionerende plekken in de openbare ruimte en ideeën voor de inzet van lokale werkzoekende jongeren bij onderhoudswerkzaamheden in de wijk.

De behaalde resultaten zijn gepubliceerd in de voortgangsrapportage van het Uitvoeringsprogramma Deal Schilderswijk (RIS 276840) en de Voortgangsrapportage Wijkaanpak (RIS 272463). De eindrapportages over de Deal Schilderswijk en de wijkaanpak (oude stijl) worden in het voorjaar van 2015 gepubliceerd.

Dekking en realisatie Krachtwijkenprogramma

In de volgende overzichten is de financiële voortgang van de krachtwijkenaanpak opgenomen. In de programmarekening 2014 wordt voor het laatst deze paragraaf Krachtwijken opgenomen. Hierna wordt vindt verantwoording plaats via de programmaverantwoording. In bijlage 1 is de stand van het krachtwijkenfonds opgenomen. In bijlage 2 is de realisatie programma wijkaanpak per business case en pijler weergegeven. In bijlage 2 is een onderscheid gemaakt in de lopende businesscases/pijlers, afgeronde businesscases /pijlers en businesscases die opgenomen zijn in het Meerjarig Investeringsprogramma (MIP). Om de inzichtelijkheid van het overzicht te vergroten zijn in bijlage 2 de businesscases die nog in uitvoering zijn en de businesscases die worden verantwoord via het MIP, apart opgenomen. De afgeronde businesscases tot en met 2013 zijn samengevoegd weergegeven. Hiermee wordt het totaaloverzicht van het krachtwijkenfonds behouden.

Bijlage 1. Stand Krachtwijkenfonds	Dekking uit Krachtwijkenfonds 31-12-2014	Waarvan operationeel	Saldo krachtwijkenfonds (per 31-12-2014)
1.03 Paul Krugerlaan*	1.872.618	1.787.618	85.000
1.04 Upgrade Haagse Markt	600.000	600.000	-
1.05 Urban Marketing	576.460	576.460	-
1.07 Bedrijventerrein Uitenhagestraat	3.389.650	3.389.650	-
1.08 GIT en De Verademing	6.962.702	6.962.702	-
2.01 Aansluiting Lijn 11 zone (wijk economie)	295.519	295.519	-
2.02 Parkeren	-	-	-
2.04 Imagocampagne Schilderswijk	384.169	384.169	-
2.05 Campus Teniersplantsoen	562.894	562.894	-
2.06 Gedifferentieerd wonen *	1.602.089	1.602.089	-
2.06 Gedifferentieerd wonen (Delftselaan)	338.465	338.465	-
3.01 Brede buurtschool (Jan v. Nassau)	-	-	-
3.03 De Drie Hoefijzers	-	-	-
3.04 Gedifferentieerd wonen (Maaststraat e.o.)	-	-	-
3.04 Gedifferentieerd wonen (Sigmalocatie)	-	-	-
3.04 Gedifferentieerd wonen (overige)	-	-	-
3.13 Bink36	-	-	-
4.04 Talent Center Den Haag Zuidwest (Urban Center)	400.000	400.000	-
4.05 Tweede Koorenhuis Den Haag Zuidwest	3.958.071	3.958.071	-
4.07 Sportcomplexen Zuidwest	1.073.634	1.073.634	-
4.08 Topsport in het Zuiderpark ¹	39.165.196	39.165.196	-
4.09 Voorzieningszone Leyweg/Haga-ziekenhuis	3.384.647	3.384.647	-
4.11 Gedifferentieerd wonen Zuid West	-	-	-
4.12 Otterade	-	-	-
4.13 Vijverzicht	-	-	-
4.16 Haveltestraat	-	-	-
4.25 Geothermie	-	-	-
Brede Scholen totaal	1.206.873	1.206.873	-
Combinatiefunctionarissen (onderdeel Gezondheid en Sport)	7.332.309	7.332.309	-
Stedelijk (1.10/2.8/3.7/4.18) Aanpak multiprobleemgezinnen	3.500.000	3.500.000	-
Stedelijk (1.11/2.09/3.08/4.19) Participatietop*	335.777	335.777	-
Stedelijk (1.14/2.12/3.11/4.22) Gezondheid en sport*	2.800.242	2.800.242	-
Stedelijk (1.17/2.15/3.15/4.26) Bewonersparticipatie	6.786.666	6.777.666	9.000
Stedelijk (1.18/2.16/3.16/4.27) Veiligheid	1.172.096	1.172.096	-
Stedelijk (1.9/2.7/3.6/4.17) Schoon, heel en veilig *	3.053.211	3.053.211	-
Stedelijk (1.13/2.11/3.10/4.21) Inburgering, een 'classy' traject	2.468.000	2.468.000	-
Stedelijk Reintegratie en gesub werk	-	-	-
Stedelijk Handhaving	-	-	-
Voorfinanciering Zaterdagsschool	120.000	120.000	-
Werkkapitaal KW-org	1.800.000	1.800.000	-
Programmabureau 2009-2012	1.720.000	1.720.000	-
Villa Escamp	300.000	300.000	-
Tweede fase Wijkaanpak, Pijler 1 Schoon en handhaving*	1.500.000	690.000	810.000
Tweede fase Wijkaanpak, Pijler 1 Politiekeurmerk Veilig Wonen	67.000	67.000	-
Tweede fase Wijkaanpak, Pijler 2 Jongeren en Onderwijs	2.620.000	2.594.000	26.000
Tweede fase Wijkaanpak, Pijler 5 Schilderswijk	3.320.000	1.870.000	1.450.000
Deal Schilderswijk, Pijler 2 Jongeren en Onderwijs	1.150.000	807.000	343.000
Deal Schilderswijk, Pijler 3 Multiprobleemgezinnen* en **	1.630.000	1.743.000	113.000-
Programmabureau Krachtwijken, Wijkteams	500.000	358.000	142.000
Communicatie City Mondial	200.000	200.000	-
Manager Bouwlust aanpak Escamp	100.000	100.000	-
Overig	45.000	-	45.000
Totalen	108.293.288	105.496.288	2.797.000

* Het bedrag in de kolom dekking uit krachtwijkenfonds is gecorrigeerd voor de niet bestede middelen die ten gunste van het budgettair kader 2014 zijn ge

** In 2014 is aan het project geïsoleerde vrouwen € 113.000,- = meer uitgegeven dan beschikbaar was. In 2015 worden deze middelen door dienst OCW teruggestort in het Krachtwijkenfonds..

Bijlage 2. Realisatie programma wijkpomp per business case	Dekking uit krachtwijken-fonds ¹	Waarvan operationeel ¹	Dekking overig gemeente +Rijk ¹	Waarvan operationeel ¹	Realisatie BR KRW 2014	Realisatie overig gemeente + Rijk 2014	Realisatie t/m 2014 BR KRW	Realisatie t/m 2014 overig gemeente + Rijk
1.03 Paul Krugerlaan*	1.872.618	1.787.618	3.647.000	3.647.000	72.000		1.787.618	3.843.602
1.07 Bedrijventerrein Uitenhagestraat****	3.389.650	3.389.650	80.000	80.000	359.323		1.445.612	0
2.02 Parkeren	0	0	487.000	487.000	0	182.000	0	182.000
3.04 Gedifferentieerd wonen (Maaststraat e.o.)	400.000	400.000	4.218.000	4.218.000	200.000	536.428	401.000	1.154.746
4.04 Talent Center Den Haag Zuidwest (Urban Center)	2.800.242	2.800.242	200.000	200.000	248.000		2.800.242	251.000
Stedelijk (1.14/2.12/3.11/4.22) Gezondheid en sport*	6.786.666	6.777.666	3.049.000	3.049.000	219.000		6.777.615	3.049.000
Stedelijk (1.17/2.15/3.15/4.26) Bewonersparticipatie	0	0	0	0	0		0	0
Stedelijk Handhaving	1.500.000	690.000	9.200.000	9.200.000	578.000		689.569	6.247.000
Tweede fase Pijler 1 Schoon en handhaving*	2.620.000	2.594.000	1.850.000	1.850.000	75.000		2.594.273	0
Tweede fase Pijler 2 Jongeren en onderwijs	0	0	2.500.000	2.500.000	0	1.072.155	0	2.412.304
Tweede fase Pijler 3 Multiprobleemhuishoudens	0	0	1.400.000	1.400.000	0	237.064	0	788.494
Tweede fase Pijler 4 Economie en Werk	3.320.000	1.870.000	0	0	611.000		1.870.326	0
Tweede fase Pijler 5 Aanpak openbare ruimte Schilderswijk	1.150.000	807.000	0	0	485.000		807.514	0
Deal Schilderswijk pijler 2 Jongeren en onderwijs	1.630.000	1.743.000	0	0	989.000		1.742.725	0
Deal Schilderswijk pijler 3 Multiprobleemgezinnen	500.000	358.000	0	0	136.000		358.000	0
Programma bureau krachtwijken, wijkeams	100.000	100.000	0	0	100.000		100.000	0
Manager Bouwlust aanpak Escamp	45.000	0	0	0	0		0	0
Overig	0	0	0	0	0		0	0
Subtotaal lopende businesscases	26.114.176	23.317.176	26.631.000	26.631.000	4.072.323	2.027.647	21.377.494	17.928.146
BC's opgenomen in Meerjarig Investeringsplan (MIP)								
3.01 Brede buurtschool (Ian v. Nassau)	0	0	4.114.700	4.114.700	0		0	0
4.07 Sportcomplexen Zuidwest	1.073.634	1.073.634	7.421.250	7.421.250	0	1.789.000	0	1.789.000
4.08 Topsport in het Zuiderpark****/*****/****	39.165.196	39.165.196	0	0	9.208.000	544.000	1.200.000	1.252.000
Brede Scholen totaal**	1.206.873	1.206.873	0	0	0		10.949.000	0
Subtotaal lopende businesscases MIP	41.445.703	41.445.703	11.535.950	11.535.950	9.208.000	2.333.000	12.949.000	3.041.000
Algeronde businesscases t/m 2013*	40.733.409	40.733.409	140.333.160	140.333.160	0		40.263.837	127.106.378
Subtotaal Algeronde businesscases	40.733.409	40.733.409	140.333.160	140.333.160	0	0	40.263.837	127.106.378
Totaal	108.293.288	105.496.288	178.500.110	178.500.110	13.280.323	4.360.647	74.587.331	148.075.524

* Het bedrag in de kolom dekking uit krachtwijkenfonds is gecorrigeerd voor de niet bestede middelen die ten gunste van het budgetair kader 2014 zijn gebracht.

** Het bedrag in de kolom dekking Krachtwijkenfonds betreft een deel van de totale investeringen van de brede buurtscholen in het Meerjarig Investeringsplan (MIP).

De voortgang van deze investeringen zijn verantwoord in de paragraaf investeringen.

*** Uit controle is gebleken dat abusievelijk geen bedrag is opgenomen in de kolom realisatie t/m 2013 BR KRW. In 2014 heeft correctie plaatsgevonden.

**** De bestedingen in de kolom Realisatie BR KRW 2014 bij onderdeel 1.07 Bedrijventerrein Uitenhagestraat € 352.323 en 4.08 Topsport in het Zuiderpark € 9.208.000 zijn op een eerder moment uit de BR KRW onttrokken en overgeheveld naar de overlopende passiva en het

Meerjaren Investeringsplan. Hierdoor sluit de kolom Realisatie BR KRW 2014 niet 1 op 1 aan met de onttrekking in 2014 uit de reserve Krachtwijken.

6.11 Inspraak en Participatie

I. Inspraak- en participatietrajecten

De raad heeft via schriftelijke vragen het college verzocht te rapporteren over de toepassing van de inspraak- en participatieverordening (RIS170138). Het college heeft in april 2013 bij de beantwoording van deze schriftelijke vragen (RIS256157) toegezegd om hierover jaarlijks te rapporteren in de programmarekening, omdat versterking van participatie een speerpunt is. Het nieuwe college heeft van beleidsparticipatie een prioriteit gemaakt. Bij elk beleidsvoorstel dat naar de gemeenteraad gaat is opgenomen of er sprake is (geweest) van een participatieproces en in welke vorm. In de programmarekening wordt jaarlijks gerapporteerd hoe vaak elk participatieniveau toegepast is.

Inspraak- en participatietrajecten 2014

Aantal inspraaktrajecten	31				
Aantal participatietrajecten	65	waarvan raadplegen 62	waarvan adviseren 2	waarvan coproduceren 1	waarvan meebeslissen 0

Toelichting: definitie inspraak- en participatieniveau

Inspraak	inspraakgerechtigden de mogelijkheid geven om hun mening over een gemeentelijk beleidsvoornemen kenbaar te maken
Raadplegen	gelegenheid geven aan belanghebbenden en/of belangstellenden om ideeën, wensen en meningen naar voren te brengen of voorkeuren aan te geven die bij de beeldvorming worden betrokken
Adviseren	vragen aan belanghebbenden om binnen vooraf gestelde kaders een gezamenlijk antwoord te geven op een door een bestuursorgaan geformuleerde vraag
Coproduceren	door gemeente en belanghebbenden in gezamenlijk overleg ontwikkelen van een plan met inachtneming van vooraf meegegeven kaders
Meebeslissen	gelegenheid geven aan belanghebbenden om binnen een vooraf aangegeven kader een bindende keuze te maken uit ten minste twee alternatieven

In 2014 hebben op meer trajecten inspraak of participatie plaatsgevonden dan in 2013. In vergelijking met vorig jaar zien we dat het aantal trajecten op het niveau raadplegen met ruim de helft is toegenomen (2013: 40). Het aantal trajecten op de hogere tredes van de participatieladder blijft echter achter.

Bewonersparticipatie is regelmatig toegepast op trajecten in de openbare ruimte. De stadsdelen hebben in de activiteitenprogramma's per activiteit aangegeven op welk participatieniveau er met de bewoners wordt overlegd over investeringen in welzijn en leefomgeving. Aangezien het hier vaak om kleinere uitvoeringstrajecten gaat, vindt geen besluitvorming in de raad plaats. Om deze reden vallen deze trajecten buiten het toepassingsgebied van de verordening en zijn ze ook niet in dit overzicht opgenomen.

De activiteiten van werk en inkomen zijn vooral gericht op de uitvoering van wetten, waardoor er in zeer beperkte mate sprake kan zijn van inspraak of participatie. Wel is er een wettelijk verplichte cliëntenraad die 8 keer geraadpleegd is. De cliëntenraad is bekeken op werking en mogelijkheden. De cliëntenraad heeft samen met de gemeente een nieuwe opzet gemaakt van de werkwijze, en hierin hebben de leden van cliëntenraad volledige inspraak gehad.

7. Stadsdelen

Stadsdelen

Stadsdelen en Wijken zijn bij uitstek het niveau om oplossingen te bieden voor leefbaarheidsproblemen en het stimuleren van sociale verantwoordelijkheid. Met bewoners wordt gewerkt aan een betere leefomgeving. De stadsdelen leveren hierin maatwerk om bewonersinitiatieven van de grond te krijgen of om knelpunten in verschillende wijken op te lossen. Het college heeft veel vertrouwen in Haagse kracht, bewoners en bedrijven zijn zonder of met een beetje hulp van de gemeente goed in staat verantwoordelijkheid te nemen. Er is ingezet op het ondersteunen van bewonersorganisaties en het benutten van de kracht van bewoners door middel van participatie. In het coalitieakkoord is bepaald dat zij daarom meer invloed, budget en verantwoordelijkheid krijgen.

Participatie

Bijna 6.000 actieve bewoners hebben ideeën aangedragen voor hun wijkmet name bij de totstandkoming van het activiteitenplan 2015), dat is 30% meer dan in 2013. De inspraak- en participatieverordening is geëvalueerd in 2014, op basis van de evaluatie en het vervolgtraject zal de verordening aangepast worden. Voor gedragsverandering bij bewoners in Escamp en Centrum zijn 69 initiatieven uitgevoerd. De gemeente slaagt er steeds beter in om contact te maken met diverse netwerken. Dit resulteert in initiatieven zoals de Marokkaanse Vrouwenvereniging (Stichting El Moustaqbal) in Laak.

Aansturen Haagse Welzijnsorganisaties

Een groot deel van het welzijnswerk is ondergebracht in brede buurtscholen en Buurthuizen van de Toekomst. Een voorbeeld van zo'n Buurthuis van de Toekomst is voetbalvereniging HVV Laakkwartier, die ook de Meer dan Voetbal Award van de KNVB heeft gewonnen voor hun maatschappelijke betrokkenheid. Jongerenwerk wordt zoveel mogelijk aangeboden op locaties waar jongeren zich ophouden. De veranderingen in het sociaal domein hebben veel invloed op de werkwijze van het welzijnswerk. Bewoners worden zo veel mogelijk geholpen om zelfredzaam te functioneren en hun eigen netwerk op te bouwen en in te zetten.

Subsidies voor de bewonersorganisaties

De subsidie voor de bewonersorganisaties is steeds meer afhankelijk van de activiteiten die ze uitvoeren. Maar verdere verschuiving van basissubsidie naar activiteitensubsidie zou voor bewonersorganisaties tot problemen gaan leiden. Daarom is de laatste tranche van de verschuiving niet doorgezet.

Impuls Economie en Leefbaarheid

In de zomer van 2013 stelde het college €14,1 mln. beschikbaar om met concrete maatregelen een zichtbare impuls te geven in de stad. De projecten zijn in 2014 allemaal afgerond. Snel en zichtbaar resultaat was het doel, goed voor de economie en zo veel mogelijk aansluiten bij bestaand beleid. Samen met bewoners en ondernemers zijn op buurtniveau activiteiten en maatregelen uitgevoerd om de wijk leefbaarder en kindvriendelijker te maken. De aanpak Laak en Mariahoeve is voorgezet, deze loopt door tot respectievelijk 2015 en 2016.

	Begroting 2014	Realisatie 2014
Stadsdelen algemeen	6.411	5.782
Loosduinen	7.650	7.753
Escamp	16.871	17.119
Segbroek	7.968	7.990
Scheveningen	8.071	8.129
Centrum	22.828	21.475
Laak	9.650	8.471
Haagse Hout	9.264	8.718
Leidschenveen-Ypenburg	7.860	8.138
Totaal	96.573	93.575

Het resultaat van de stadsdelen geeft een voordelig resultaat aan van € 3,3 mln. Belangrijkste verklaring van deze afwijking zijn:

- Op de aanpak Mariahoeve en Laak is een voordeel van € 1,2 mln.
- Op de deal Schilderswijk is minder aan de reserve krachtwijken onttrokken dan begroot, het verschil is € 1,4 mln.

Stadsdeel Loosduinen

Coördinerend portefeuillehouder: Ingrid van Engelshoven

Wijkaanpak en dienstverlening

In de Notenduurt is een digitaal bewonersplatform opgericht. Ruim honderd bewoners denken actief mee over hun buurt. Dit heeft geleid tot aanwas van nieuwe bestuursleden en heeft onder meer een nieuw bewonersinitiatief opgeleverd. Zo zal in juni een festival op het Notenduin georganiseerd worden door bewoners en kinderen.

Jeugd

Met het project 'Wij in de wijk' is de verbinding gelegd tussen jongeren en ouderen. Loosduinse ouderen en jongeren zijn geïnterviewd en in duo's afgebeeld. De foto-expositie heeft op verschillende plekken in de openbare ruimte gestaan. Met 'het geluid van Loosduinen' is aan talenten van jongeren een podium gegeven. Met 'Loosduinen scoort' is tijdens het WK voetbal met sportverenigingen een toernooi voor jeugd georganiseerd. Bij het WK volleybal is een sportevenement georganiseerd.

Ontwikkeling buitenruimte

Op een aantal locaties is groen dat intensief onderhoud vraagt vervangen door onderhoudsarm groen. Zo is bij de Oude Haagweg een bosperceel vervangen door kruidenvegetatie. Verder is een fruittuin aangelegd in de Toscaninistraat, deze wordt door bewoners zelf onderhouden. In september is de burendag in Nieuw Waldeck benut voor bloei- en snoeiacties. De speelplek aan de Rossinilaan is opgeknapt. Het Mecklenburgplein is heringericht (participatietrede: meebeslissen). Om het winkelcentrum Loosduinen te verbeteren, is eind 2014 een winkelstraatmanager gestart. Het groen en het grijs in het bedrijventerrein Zichtenburg, Kerketuinen en Dekkershoek zijn extra ingezet. Ook is de openbare ruimte in Dekkershoek heringericht. In Kijkduin is de toegang naar het strand voor visueel gehandicapten verbeterd door op alle trappen strips aan te brengen die in het donker oplichten, ook is aan de zijkant verlichting aangebracht. Verder is een (rolstoel)pad aangelegd van het strand naar de vloedlijn.

Zorg en welzijn

Op twee plekken is een inloop voor kwetsbare ouderen gerealiseerd; in wijkcentrum "de Henneberg" en in woonzorgcentrum "Houthaghe". In Loosduinen zijn er 14 groepen 'bewegen voor ouderen', waaraan in totaal 175 ouderen deelnemen. De samenwerking met politie en jongerenwerk is voortgezet

waardoor geen noemenswaardige jongerenoverlast heeft plaatsgevonden. Ook het extra sportaanbod in wijkpark Bokkefort en de Maurice Ravelweg heeft hieraan bijgedragen.

Decentralisaties

De gemeente heeft actief bijgedragen aan de vorming van de sociale wijkzorgteams. Ook is samengewerkt met het CJG bij de totstandkoming van de jeugdteams. Vanuit het project 'Zorg voor je buurt' zijn in het laatste kwartaal acht projecten geïnitieerd, waarmee Loosduiners een bijdrage hebben geleverd aan het zorgen voor elkaar. Tot slot is in 2014 het voorbereidende werk geleverd voor de oprichting van de Servicepunten XL, welke de Centra voor Ouderen vervangt.

Programma	Product	Begroting 2014	Realisatie 2014	Percentage
Wijkaanpak en dienstverlening	Apparaatskosten stadsdelen en wijken	1.131	1.212	107%
	Budget leefbaarheid en bewonersparticipatie	650	690	106%
	Impuls economie en leefbaarheid	357	375	105%
	Commissie Loosduinen	57	62	109%
Jeugd	Jeugd- en jongerenwerk	457	466	102%
Ontwikkeling buitenruimte	Onderhoud straten, wegen, pleinen	139	152	109%
	Beheer groengebieden	2.212	2.185	99%
	Straatreiniging	61	41	67%
	Gebruik openbare ruimte	-174	-191	110%
	Grachten en vaarten	17	17	100%
	Waterkering	56	32	57%
	Recreatieve voorzieningen	69	69	100%
	Speelvoorzieningen	342	296	87%
	Ongediertebestrijding	37	33	89%
Wijkleefbaarheid	45	49	109%	
Verkeer en Milieu	Aanleg straten, wegen, pleinen	28	25	89%
	Verkeersregeling	36	66	183%
Zorg en Welzijn	Ouderenparticipatie	315	322	102%
	Algemeen maatschappelijk werk	410	418	102%
	Club & buurthuiswerk	1.330	1.357	102%
	Samenlevingsopbouw (opbouwwerk)	75	77	103%
Totaal		7.650	7.753	101%

Stadsdeel Escamp

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

Wijkaanpak en dienstverlening

Het versterken van de sociale samenhang en participatie was een belangrijk speerpunt. Van het subsidiebudget Leefbaarheid en Bewonersparticipatie is ruim een derde besteed aan de bewonersorganisaties en twee derde aan activiteiten en participatie en de ondersteuning van vrijwilligers. Activiteiten als Fête de la nature (Moerwijk), De Uitdaging (Vrederust) en het Bouwlustfestival zijn voorbeelden waarbij veel bewoners en vrijwilligers waren betrokken. Ook het jaarlijkse Escampfestival trok weer veel bezoekers. Met de VO-scholen zijn convenanten afgesloten voor de schoolveiligheid. De Aanpak Escamp is voortgezet, met extra aandacht voor Moerwijk en Bouwlust/Vrederust. Daarbij is onder andere ingezet op kwetsbare jeugd en gezinnen, participatie, het terugdringen van woninginbraken en het versterken van de wijk economie. Verder zijn in drie wijken integrale handhavingsacties uitgevoerd.

Jeugd

In september is het project Aanpak Jeugdwerkloosheid Escamp van start gegaan, met corporaties, zorg en welzijn en onderwijs. Overlastgevende groepen zijn aangepakt door hun ouders te bezoeken. Op scholen zijn preventieprogramma's gedraaid en op diverse locaties zijn extra sportactiviteiten aangeboden.

Ontwikkeling buitenruimte

Bij de (her)inrichting en het beheer van de openbare ruimte zijn bewoners het afgelopen jaar actief betrokken. Het project Buurt Bestuurt heeft in verschillende wijken gedraaid (o.a. De Venen, De Rades, Westhovenplein) en wordt voortgezet. In Moerwijk is Marcus Moestuin gerealiseerd. Dit is een vorm van stadslandbouw, uitgevoerd door vrijwilligers en bewoners. De actie Campagne Zuiderpark, waarbij gezamenlijk wordt opgeruimd, was een succes. In Moerwijk, Morgenstond en Wateringseveld zijn de bijplaatsingen bij de roacs teruggedrongen.

Zorg en Welzijn

Rond de Jan Luykenlaan zijn 450 gezinnen bezocht voor de aanpak van problemen achter de voordeur (Mijn wijk in Balans). 120 gezinnen zijn doorgeleid voor verdere aanpak.

In vijf wijken zijn projecten gedraaid met kinderen met de thema's schoon, veilig en spelen. Er zijn twee Buurthuizen van de Toekomst bijgekomen: aan de Baambruggestraat (met onder andere korfbalvereniging Die Haghe en muziekcentrum Musicon) en het Gulden Huis van Florence. In Vrederust is de Brede Buurtschool Kleurrijk van start gegaan.

Programma	Product	Begroting 2014	Realisatie 2014	Percentage
Wijkaanpak en dienstverlening	Apparaatskosten stadsdelen en wijken	1.866	1.845	99%
	Inpuls economie en leefbaarheid	784	707	90%
	Budget leefbaarheid en bewonersparticipatie	2.021	1.947	96%
Jeugd	Jeugd- en jongerenwerk	1.545	1.577	102%
Ontwikkeling buitenruimte	Onderhoud straten, wegen, pleinen	724	833	115%
	Beheer groengebieden	3.207	3.239	101%
	Straatreiniging	34	40	118%
	Gebruik openbare ruimte	-98	-102	104%
	Recreatieve voorzieningen	29	28	97%
	Speelvoorzieningen	490	499	102%
	Ongediertebestrijding	49	96	196%
	Wijkleefbaarheid	122	116	95%
Grachten en vaarten	119	119	100%	
Verkeer en Milieu	Aanleg straten, wegen, pleinen	41	59	144%
	Verkeersregeling	53	109	206%
Zorg en Welzijn	Ouderenparticipatie	890	908	102%
	Algemeen maatschappelijk werk	1.331	1.359	102%
	Club & buurtwerk	3.259	3.326	102%
	Samenlevingsopbouw (opbouwwerk)	405	414	102%
Totaal		16.871	17.119	101%

Stadsdeel Segbroek

Coördinerend portefeuillehouder: Joris Wijsmuller

Wijkaanpak en Dienstverlening

Het profiel van het Newtonplein is aangepast, zodat het beter toegankelijk is voor de bewoners van het verzorgingshuis Jonker Frans (Florence). Florence heeft als tegenprestatie haar binnentuin opgeknapt en opengesteld voor de buurtbewoners. Ook de jongeren uit de buurt mogen hier gebruik van maken. Dit is deels bekostigd uit de impuls economie en leefbaarheid.

Jeugd

De schoolpleinen van de Christelijke Montessorischool en de Openbare Montessorischool in de Cederstraat en Abeelstraat zijn opnieuw ingericht. Hiermee zijn de schoolpleinen ook na schooltijd toegankelijk geworden. Daarnaast zijn de speelplekken aan de Kwartellaan en het Weigeliaplein opnieuw ingericht. De oude speeltoestellen zijn vervangen door nieuwe houten speeltoestellen. Door het toevoegen van reliëf op de speelplek aan de Kwartellaan zijn de speelwaarde en uitdaging vergroot. Het ontwerp is gemaakt met de nieuwe speeltool 'Doe ut Lekkah Zelluf'. Het Keppelerplein is voorzien van nieuwe speeltoestellen en er is meer groen aangelegd. De speeltoestellen op het Kastanjeplein en het Blauwe Druifjespad zijn vervangen.

Ontwikkeling buitenruimte

De Daal en Bergselaan tussen de Zonnebloemstraat en de Sportlaan is opnieuw ingericht. Aanleiding was een verzoek van de bewoners van de zorgflat "Uitzicht" voor een veilige oversteek. De handhaving van de opruimplicht voor hondenbezitters in de omgeving van de Valkenboskade is voortgezet. De aanpak van weesfietsen wordt in de rest van de stad ook gehanteerd. De afgelopen jaren waren er veel klachten over water dat bleef staan op de parkeervakken aan de Laan van Meerdervoort en de Loosduinseweg. Dit was het gevolg van uitgesteld onderhoud. Deze problemen zijn verholpen.

Zorg en Welzijn

Er is extra aandacht geschonken aan armoede. Er zijn twee sociale wijkteams opgericht. Hoewel de Regenvalk niet het officiële predicaat van wijkcentrum krijgt, heeft het wel het voorzieningenniveau ervan. Hiermee is het bereik van de voorzieningen voor de kwetsbaarste bewoners veilig gesteld. De bewonersorganisatie Regentes Valkenbos is gestopt. Het stadsdeel heeft een begin gemaakt met de inventarisatie van initiatieven in deze wijken en het aanhalen van de banden met deze initiatieven. Dit vanuit de wens een nieuw bewonersplatform/netwerk te doen laten ontstaan dat bewoners faciliteert en stimuleert op het gebied van participatie en sociale cohesie.

Programma	Product	Begroting 2014	Realisatie 2014	Percentage
Wijkaanpak en dienstverlening	Apparaatskosten stadsdelen en wijken	1.126	1.178	105%
	Inpuls economie en leefbaarheid	501	457	91%
	Budget leefbaarheid en bewonersparticipatie	950	925	97%
Jeugd	Jeugd- en jongerenwerk	592	604	102%
Ontwikkeling buitenruimte	Onderhoud straten, wegen, pleinen	314	295	94%
	Beheer groengebieden	1.282	1.304	102%
	Straatreiniging	17	7	41%
	Gebruik openbare ruimte	-33	-37	112%
	Speelvoorzieningen	256	235	92%
	Ongediertebestrijding	11	15	136%
	Wijkleefbaarheid	71	64	90%
Grachten en vaarten	2	0	0%	
Verkeer en Milieu	Aanleg straten, wegen, pleinen	28	28	100%
	Verkeersregeling	33	39	118%
Zorg en Welzijn	Ouderenparticipatie	343	350	102%
	Algemeen maatschappelijk werk	514	525	102%
	Club- & buurtwerk	1.729	1.764	102%
	Samenlevingsopbouw (opbouwwerk)	232	237	102%
Totaal		7.968	7.990	100%

Stadsdeel Scheveningen

Coördinerend portefeuillehouder: Karsten Klein

Wijkaanpak & dienstverlening

De stadsdeelorganisatie werkt met 'Wijk Aanspreek Punten'. Voor elke wijk is duidelijk wie binnen het stadsdeelkantoor benaderd kan worden als vraagbaak voor 'brede' gemeentezaken. Dit wordt door de bewoners als positief ervaren. Mede tijdens de in maart gehouden Nuclear Security Summit (NSS) was het stadsdeelkantoor een belangrijk aanspreekpunt voor bewoners en ondernemers in het stadsdeel.

De dienstverlening aan bewoners wordt mede afgestemd op de vraag. In de zomer hebben 1.200 Scheveningers een enquête ingevuld, waarin zij ook wensen en behoeften konden aangegeven. Deze zijn o.a. verwerkt in het Activiteitenprogramma 2015.

Jeugd

In de zomer is de speelplek aan het Van Sint Aldegondeplein heringericht. De speelplekken aan de Tesselweide, Vrouwenzandplein en de Keerlus zijn heringericht. Met Dunea is aan de Pompstationsweg een mooie natuurlijke speelplek gemaakt. Met politie en welzijnswerk is gewerkt aan het beperken van overlast door hangjongeren. Er is nu nog sporadisch overlast door hinderlijke jeugd op twee plekken in Scheveningen.

Ontwikkeling Buitenruimte

Vrijdag 19 september 2014 was de derde Keep It Clean Day. In Scheveningen hebben ruim 200 mensen deelgenomen, zowel bewoners als ondernemers, en scholen. Op de Pompstationsweg zijn 36 oude iepen vervangen. De oude en versleten beplanting langs de Haringkade (tussen de Nieuwe Duinweg en de Neptunusstraat) is vervangen door nieuwe beplanting of gazon. De openbare ruimte rond het World Forum gebied heeft een intensieve opknappbeurt gekregen voor de Nuclear Security Summit. De paden in het Westboekpark en in het Hubertuspark zijn opnieuw geasfalteerd. Bij de strandopgang Houtrustweg is een nieuwe fietsenstalling ontworpen en aangelegd. In maart is het vernieuwde Prins Willemplein geopend. Door goede afspraken met de jongeren van de vreugdevuren over veiligheid en het beperken van overlast is deze jaarwisseling wederom goed verlopen.

Zorg en Welzijn

Op het strand is een tweede betonpad aangelegd (tot aan de vloedlijn), zodat het strand ook toegankelijk is voor mensen met een rollator of rolstoel. Voor het informeren van senioren zijn twee 'Ouderenspecials' verschenen in de Scheveningsche Courant.

Programma	Product	Begroting 2014	Realisatie 2014	Percentage
Wijkaanpak en dienstverlening	Apparaatskosten stadsdelen en wijken	1.365	1.279	94%
	Impuls economie en leefbaarheid	77	53	69%
	Budget leefbaarheid en bewonersparticipatie	791	771	97%
Jeugd	Jeugd- en jongerenwerk	822	839	102%
Ontwikkeling buitenruimte	Onderhoud straten, wegen, pleinen	491	436	89%
	Beheer groengebieden	1.259	1.338	106%
	Straatreiniging	21	66	314%
	Gebruik openbare ruimte	-84	-85	101%
	Recreatieve voorzieningen	32	23	72%
	Speelvoorzieningen	312	261	84%
	Ongediertebestrijding	8	14	175%
	Wijkleefbaarheid	39	50	128%
	Grachten en vaarten	17	17	100%
Waterkering	86	116	135%	
Verkeer en Milieu	Aanleg straten, wegen, pleinen	40	116	290%
	Verkeersregeling	214	201	94%
Zorg en Welzijn	Ouderenparticipatie	381	389	102%
	Algemeen maatschappelijk werk	392	399	102%
	Club- & buurthuiswerk	1.733	1.769	102%
	Samenlevingsopbouw (opbouwwerk)	75	77	103%
Totaal		8.071	8.129	101%

Stadsdeel Centrum

Coördinerend portefeuillehouder: Boudewijn Revis

Wijkaanpak en Dienstverlening

Bijna 300 initiatieven in de wijken hebben in totaal ruim € 1,6 mln. subsidie gekregen. Er zijn drie nieuwe jongeren-Buurt Interventie Teams teams actief geworden. Deze spreken jongeren aan op hun gedrag, terwijl de 'volwassen' BIT teams hun aandacht met name richten op de openbare ruimte. Moeilijk te bereiken groepen hebben extra aandacht gekregen. Zo hebben er een paar projecten gedraaid om geïsoleerde vrouwen te bereiken en te activeren. Daar hebben ruim 600 vrouwen aan deelgenomen. Ook zijn er activiteiten uitgevoerd om jongeren daadwerkelijk te betrekken bij hun buurt en wijk70 jongeren hebben meegepraat over de invulling van het Activiteitenplan stadsdeel Centrum 2015.

Ontwikkeling buitenruimte

In de openbare ruimte zijn diverse projecten uitgevoerd. Het Elandplein is vergroend, (mede naar aanleiding van motie 'Groene pleinen Zeeheldenkwartier, *rv 84.2011/3-RIS 181199*) en de speelplek op het Bonbonplein en het heringerichte Grevelingenveld (Deltaplantsoen) zijn opgeleverd. De speelplekken op Cantaloupenburg en Wijkpark Kortenbos zijn gemoderniseerd. In het Zeeheldenkwartier is een initiatief gestart voor de biologische moestuin bij Het Welpje en de moestuin Spinozahof is ondersteund. Vervuiling en verloedering in de openbare ruimte is aangepakt. In het Oude Centrum zijn de problemen op het gebied van leefbaarheid en veiligheid, samen met bewoners, ondernemers en partners, aangepakt. In de Schilderswijk zijn ORAC's geplaatst, net als in Transvaal, Rivierenbuurt en Stationsbuurt. Dat heeft geleid tot minder zwerfvuil. In de wijken waar de ORAC's geplaatst zijn, is intensief gecontroleerd op de zogeheten bijplaatsingen. In winkelgebieden is gecontroleerd op juiste aanbidding van afval. Er is veel aandacht besteed aan de veiligheid van verkeersdeelnemers rond bouwplaatsen en infrastructurele ingrepen (bijvoorbeeld bij Station HS) en het zodanig afstemmen van alle ingrepen dat de wijken en het centrum zo goed mogelijk bereikbaar bleven.

Zorg en Welzijn

De Buurthuizen van de Toekomst en de Brede Buurtscholen zijn verder ontwikkeld. De initiatieven om de mogelijkheden te onderzoeken de Sprong en de Kronkel als zelfstandige Buurthuizen van de Toekomst door te exploiteren zijn ondersteund. Daar waar nodig is gewerkt aan het terugdringen van de overlast van jongeren(-groepen) en dak- en thuislozen is teruggedrongen. De gemeente, politie, welzijn en corporaties hebben daarbij nauw samen gewerkt.

Programma	Product	Begroting 2014	Realisatie 2014	Percentage
Wijkaanpak en dienstverlening	Apparaatskosten stadsdelen en wijken	1.983	2.287	115%
	Inpuls economie en leefbaarheid	3.506	3.384	97%
	Budget leefbaarheid en bewonersparticipatie	1.788	1.723	96%
Jeugd	Jeugd- en jongerenwerk	1.228	1.254	102%
Ontwikkeling buitenruimte	Onderhoud straten, wegen, pleinen	3.071	1.455	47%
	Beheer groengebieden	1.383	1.434	104%
	Speelvoorzieningen	540	422	78%
	Openbare verlichting	4	0	0%
	Wijkleefbaarheid	50	38	76%
	Straatreiniging	85	95	112%
	Gebruik openbare ruimte	-244	-237	97%
	Ongediertebestrijding	15	15	100%
Verkeer en Milieu	Aanleg straten, wegen, pleinen	138	73	53%
	Verkeersregeling	88	179	203%
Zorg en Welzijn	Ouderenparticipatie	519	530	102%
	Algemeen maatschappelijk werk	2.086	2.129	102%
	Club- & buurtwerk	6.141	6.238	102%
	Samenlevingsopbouw (opbouwwerk)	447	456	102%
Totaal		22.828	21.475	94%

Stadsdeel Laak

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

Wijkaanpak en dienstverlening

Het budget voor leefbaarheid en bewonersparticipatie is ingezet op het gebied van sociale samenhang, leefbaarheid en veiligheid. Er zijn ongeveer 180 subsidies verstrekt. Nieuwe groepen bewoners zijn bereikt, zoals de buurtpreventieteams in Laak Noord en Schipperskwartier. Een andere bijzondere activiteit was het project Oogst in de Hobbytuinen van Spoorwijk.

Begin 2014 is een programma voor twee jaar ter verbetering van de leefbaarheid en wijkeconomie in Laak gestart. Onderdeel van dit programma is om het onderhoud en kwaliteit van de openbare ruimte te verbeteren. Zo is de Schoeplaan heringericht. Kinderen van de basisscholen in Laak hebben hier een speelstrook ontworpen, en er zijn een aantal nieuwe speeltoestellen geplaatst. Ook de spelerterreinen aan de Molenslootlaan/Trekweg zijn heringericht, het beheerdershuisje van het Hof van Heden is opgeknapt en er is een bijdrage geleverd aan Paviljoen Kobus. Daarnaast is het bewonersinitiatief Quartier Laak ondersteund, Coöperatief Eigenwijzer, heeft er een portiekaanpak plaatsgevonden gericht op het in beeld brengen van problematiek achter de voordeur en verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid van kwetsbare portieken en is er ingezet op extra jongerenwerk.

Ontwikkeling buitenruimte

De leefomgeving was opnieuw een speerpunt. De integrale gebiedshandhaving (schoon en veilig) is gecontinueerd en in verschillende winkelstraten is bedrijfsafval aangepakt. In bijna alle wijken van Laak zijn de oracs geplaatst. In Laakhaven West is de herontwikkeling in gang gezet. Alle uitgegeven kavels zijn verkocht. De herinrichting van de Neherkade is gestart, evenals de herinrichting van de Waldorpstraat. De bereikbaarheid tijdens grootschalige projecten was een belangrijk aandachtspunt. De vervanging van de riolering in Laak Noord is afgerond. Verschillende straten en winkelgebieden zijn opgeknapt, zoals het Lorentzplein en de Laakkade. In groengebieden is (extra) gesnoeid. Er zijn speelplekken heringericht, zoals bij de Willem Dreesschool in de Bresterstraat. Het WK voetbal is qua overlast een risicovolle periode in Laak, met het Jonckbloetplein als (traditionele) risicolocatie. Politie, gemeente en welzijn hebben preventieve maatregelen getroffen en samen met bewoners in alle wijken activiteiten georganiseerd. Dit heeft geleid tot een rustig verlopen toernooimaand. De jaarwisseling is mede dankzij de inzet van de buurtpreventieteams en vrijwilligers rustig verlopen.

Zorg, Welzijn en jeugd

De tweede fase van de verbouwing van het buurthuis van de toekomst bij HVV Laakkwartier is afgerond. Bewoners en zelforganisaties kunnen daar terecht voor allerlei activiteiten. In Laak Noord is het plan voor een kindvriendelijkere wijk (onder andere project Schoeplaan) succesvol uitgevoerd. In Spoorwijk is de integrale aanpak 12- gestart. Onderdeel van de aanpak is het versterken van de netwerken rond de basisscholen. Geïnvesteed is in extra inzet van het jongerenwerk en een straatcoach. Ook in Laak-Noord is extra jongerenwerk ingezet.

Programma	Product	Begroting 2014	Realisatie 2014	Percentage
Wijkaanpak en dienstverlening	Apparaatskosten stadsdelen en wijken	1.159	1.253	108%
	Inpuls economie en leefbaarheid	2.134	1.153	54%
	Budget leefbaarheid en bewonersparticipatie	703	651	93%
Jeugd	Jeugd- en jongerenwerk	576	588	102%
Ontwikkeling buitenruimte	Onderhoud straten, wegen, pleinen	495	248	50%
	Beheer groengebieden	458	479	105%
	Straatreiniging	70	46	66%
	Gebruik openbare ruimte	-34	-33	97%
	Speelvoorzieningen	353	246	70%
	Ongediertebestrijding	9	19	211%
	Wijkleefbaarheid	57	44	77%
	Grachten en vaarten	3	0	0%
Verkeer en Milieu	Aanleg straten, wegen, pleinen	22	31	141%
	Verkeersregeling	23	50	217%
Zorg en Welzijn	Ouderenparticipatie	295	301	102%
	Algemeen maatschappelijk werk	544	555	102%
	Club- & buurtwerk	2.607	2.661	102%
	Samenlevingsopbouw (opbouwwerk)	176	179	102%
Totaal		9.650	8.471	88%

Stadsdeel Haagse Hout

Coördinerend portefeuillehouder: Ingrid van Engelshoven

Wijkaanpak en dienstverlening

In aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen organiseerden wijkbewoners in Mariahoeve in samenwerking met Resto Van Harte en ProDemos op 4 maart een politiek diner en debat in het

Diamanttheater. In de verdergaande verlevendiging van wijkpark de Horst is een vlindertuin gerealiseerd. Tijdens Koningsdag heeft een groep enthousiaste bewoners in de Tarwekamp (Mariahoeve) een Koningsfeest georganiseerd. Het merendeel van de optredende artiesten kwam uit de wijk. Het in 2014 gerealiseerde moestuinproject Margarethaland heeft een Gouden klinker ontvangen en is aanleiding voor de organisatie van verschillende buurtactiviteiten. De voormalige welzijnsinstelling 'De nieuwe school' aan de Van Heutszstraat is doorontwikkeld tot Buurthuis van de Toekomst en in september onder de naam Punt Zuid geopend. Kunstpost, Middin en diverse buurtorganisaties hebben een uitgebreid activiteitenprogramma opgezet.

Jeugd

Kinderen uit Bezuidenhout-West hebben ideeën aangedragen om de wijk kindvriendelijker te maken. De winnende ideeën, zoals een verkeerspleintje op het dak van een parkeergarage, zijn grotendeels uitgevoerd. Multiprobleemgezinnen in Mariahoeve hebben door het project Happy Mariahoeve op een prettige manier een band met welzijnswerkers ontwikkeld. Net als het onderwijs vangt ook de politie wel eens signalen op die kunnen duiden op multiproblematiek. In Mariahoeve is extra ingezet op sport- en beweegactiviteiten. De succesvolle bouwspiegelplaats in Mariahoeve is afgelopen jaar door vrijwilligers georganiseerd. Het winterspektakel met tijdelijke kunstijsbaan in wijkpark de Horst is in 2014 voor de tweede maal georganiseerd. Gratis karate in samenwerking met basisschool De Vuurvlinder, kinderyoga in wijkpark De Horst en een mobiel hockeyveld ter promotie van het WK hockey naast het Diamantcollege zijn andere succesvolle voorbeelden.

Ontwikkeling buitenruimte

Op het Rosarium aan het Jozef Israëlsplein was overlast van hangjongeren. Verder waren de paden moeilijk begaanbaar, was het meubilair vernield en waren het gazon en de planten verwaarloosd. Het eerste plan voor een ingrijpende renovatie van het park veroorzaakte een hoop tumult. Door aanpassing van een deel van het plan en fasering in de uitvoering is gezamenlijk met een grote groep betrokkenen tot een breed gedragen eindresultaat gekomen. Een groep omwonenden houdt in de toekomst als vrijwilliger het Rosarium schoon, heel en veilig.

De oprichting van de Green Business Club Beatrixkwartier is aangegrepen om de tijdelijke inrichting van het Pop Up Park op de braakliggende kavel van Staedion vorm te geven. Totdat de kavel definitief bebouwd zal gaan worden, wordt daar een prettige bedrijfsruimte gerealiseerd. Deze is van start gegaan met de aanleg van een tijdelijke ijsbaan rond de Kerstdagen. Vlak voor de jaarwisseling is die ijsbaan verplaatst naar het Spaarwaterveld. In Mariahoeve en Bezuidenhout West zijn oracs geplaatst. Dit beperkt de overlast van zwerfvuil, vooral op huisvuilophaldagen. Het slecht begaanbare fietspad aan het Kleine Loo is geasfalteerd. De herstrating en gedeeltelijke herinrichting van de Van Hoytemastraat zijn afgerond. Ook de herinrichting van het winkelcentrum Willem Royaardsplein is gereed. Het plein heeft een veel groenere uitstraling gekregen.

Zorg en Welzijn

In het stadsdeel zijn twee sociale wijkzorgteams (Bezuidenhout en Mariahoeve) operationeel. Deze teams coördineren de ondersteuning aan de doelgroep (kwetsbare volwassenen met meerdere ernstige problemen). Daarnaast zijn er servicepunten op drie locaties in het stadsdeel ingericht. Het wijkcentrum Mariahoeve is verbouwd en klaar voor de uitvoering van de nieuwe taak van een participatiecentrum. Aan het Centrum voor Jeugd en Gezin is inmiddels het Jeugdteam Haagse Hout gekoppeld. Om de betrokkenheid van wijkbewoners bij zorgbehoevenden in hun omgeving te vergroten/stimuleren heeft de gemeente een sociaal ondernemer aangetrokken. Deze heeft in het stadsdeel ongeveer twintig initiatieven opgehaald een kleine financiële bijdrage hebben gekregen. De Van Hoogstratenschool heeft het predicaat van Brede buurtschool ontvangen. Het Platform Ouderen Benoordenhout heeft haar nut bewezen en gaat voortvarend verder.

Programma	Product	Begroting 2014	Realisatie 2014	Percentage
Wijkaanpak en dienstverlening	Apparaatskosten stadsdelen en wijken	1.121	1.170	104%
	Impuls economie en leefbaarheid	819	577	70%
	Budget leefbaarheid en bewonersparticipatie	658	638	97%
Jeugd	Jeugd- en jongerenwerk	494	505	102%
Ontwikkeling buitenruimte	Onderhoud straten, wegen, pleinen	1.084	585	54%
	Beheer groengebieden	1.585	1.813	114%
	Straatreiniging	335	281	84%
	Onderhoud bruggen, viaducten en tunnels	62	23	37%
	Gebruik openbare ruimte	-88	-82	93%
	Speelvoorzieningen	213	203	95%
	Recreatieve voorzieningen	182	175	96%
	Ongediertebestrijding	43	43	100%
	Wijkleefbaarheid	82	75	91%
	Grachten en vaarten	29	29	100%
Verkeer en Milieu	Aanleg straten, wegen, pleinen	28	18	64%
	Verkeersregeling	40	99	248%
Wonen	Grafittibestrijding	670	620	93%
Zorg en Welzijn	Ouderenparticipatie	292	297	102%
	Algemeen maatschappelijk werk	209	213	102%
	Club- & buurtwerk	1.290	1.317	102%
	Samenlevingsopbouw (opbouwwerk)	116	119	103%
Totaal		9.264	8.718	94%

Stadsdeel Leidschenveen – Ypenburg

Coördinerend portefeuillehouder: Tom de Bruijn

Wijkaanpak & dienstverlening

Veel bewonersgroepen hebben activiteiten georganiseerd die mogelijk waren door een subsidie uit het budget Leefbaarheid en Bewonersparticipatie. Het totaal aantal initiatieven blijft gelijk aan voorgaande jaren. In het kader van 3D/Stadsbetrokkenheid, Fonds 'Zorg voor je buurt' is een sociaal ondernemer actief geweest, deze heeft 8 nieuwe initiatiefgroepen bereid gevonden om nieuwe bewonersactiviteiten te organiseren met een link met de gezondheid. Het afgelopen jaar zijn er 44 speeltoestellen op 15 speelplekken vervangen.

Jeugd

Er is extra aandacht gegeven aan de crowniesprojecten. Dit heeft erin geresulteerd dat er uiteindelijk 13 projecten met jeugd hebben plaats gevonden waarbij de crownies als een beloningsmiddel zijn ingezet. De skatebaan aan de Zoetermeerse Rijweg is aangelegd Al gauw bleek een groep jongeren die gebruik maakte van de skatebaan, ook zijn verantwoordelijkheid te nemen in het schoonmaken van de ruimte.

Ontwikkeling buitenruimte

In het Forepark is aan de Donau het groen gerevitaliseerd en aan de Laan van Waalhaven zijn er parkeerplaatsen bijgemaakt. Op de Zoetermeerse Rijweg zijn de rotonden overzichtelijker gemaakt en is er een afgesloten hondenuitrengebied gemaakt dat veel wordt gebruikt. Op diverse toegangswegen, zoals de Rijswijkse Waterweg en de Nootdorpbog zijn bollen gepoot om de entree van de stad te verfraaien.

Zorg en Welzijn

De problemen achter de voordeur baren nog steeds zorgen. Een fors deel van het welzijnsbudget is ingezet voor het maatschappelijk werk. Het sociaal wijkzorgteam werkt complementair aan het jeugdteam van het CJG.

Programma	Product	Begroting 2014	Realisatie 2014	Percentage
Wijkaanpak en dienstverlening	Apparaatskosten stadsdelen en wijken	1.383	1.402	101%
	Inpuls economie en leefbaarheid	499	505	101%
	Budget leefbaarheid en bewonersparticipatie	613	604	99%
Jeugd	Jeugd- en jongerenwerk	74	76	103%
Ontwikkeling buitenruimte	Onderhoud straten, wegen, pleinen	167	100	60%
	Beheer groengebieden	1.948	2.208	113%
	Straatreiniging	21	12	57%
	Gebruik openbare ruimte	5	-1	-20%
	Speelvoorzieningen	530	546	103%
	Ongediertebestrijding	6	15	250%
	Wijkleefbaarheid	33	10	30%
	Grachten en vaarten	10	10	100%
Verkeer en Milieu	Aanleg straten, wegen, pleinen	22	45	205%
	Verkeersregeling	58	64	110%
Zorg en Welzijn	Algemeen maatschappelijk werk	299	306	102%
	Club- & buurtwerk	2.117	2.160	102%
	Samenlevingsopbouw (opbouwwerk)	75	76	101%
Totaal		7.860	8.138	104%

Stadsdelen Algemeen

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

Het budget Stadsdelen Algemeen is voor ondersteunende functies. (bedrijfsvoering, communicatie, staf). Daarnaast bestaat het uit enkele budgetten voor het programma Leefomgeving en voor de subsidiering van de Buurtinterventieteams / Nachtpreventie. De budgetten bij Stadsdelen Algemeen worden door diverse stadsdelen beheerd.

Programma	Product	Begroting 2014	Realisatie 2014	Percentage
Wijkaanpak en dienstverlening	Apparaatskosten stadsdelen en wijken	574	528	92%
	Leefbaarheid en bewonersparticipatie	-179	-179	100%
Openbare orde en veiligheid	Bestrijding onveiligheid (oa BIT teams)	377	434	115%
	Bestrijding onveiligheid (BIT teams)	-275	-340	124%
Ontwikkeling buitenruimte	Onderhoud straten, wegen, pleinen	3.564	2.997	84%
	Straatreiniging	595	594	100%
	Beheer groengebieden	1.434	1.434	100%
	Gebruik openbare ruimte	32	33	103%
	Speelvoorzieningen	567	494	87%
	Baten Precariobelasting	-290	-213	73%
Verkeer en Milieu	Aanleg straten, wegen, pleinen	12	0	0%
Totaal		6.411	5.782	90%

De hogere baten op bestrijding van onveiligheid zijn bijdragen van woningcorporaties in het project buurtbemiddeling / mediation. Daartegenover staan ook hogere lasten. De afwijking op onderhoud straten, wegen en pleinen wordt veroorzaakt door € 0,4 mln. aan leges. Een deel hiervan heeft betrekking op 2013. Bij speelvoorzieningen is budget over doordat zich in 2014 minder calamiteiten hebben voorgedaan.

Financiële rekening 2014

8. Financiële rekening

8.1 Staat van Baten en Lasten

Opbouw begroting

De kolom 'Begroting 2014' bevat de door de raad vastgestelde Programmabegroting 2014-2017, aangevuld met de in 2014 door de raad vastgestelde begrotingswijzigingen. De grootste wijziging, die op alle programma's terugkomt, is de actualisatie van de begroting bij de vaststelling van het Halfjaarbericht 2014. Daarnaast zijn er nog een aantal besluiten genomen met een wijziging van de begroting tot gevolg, te weten:

1. Kaders en kredietaanvraag gebiedsontwikkeling Spuikwartier (Rv 94/2014 - RIS 276520)
Lasten:
Programma 5 + € 7,1 mln.
Programma 15 + € 5,0 mln.
Baten:
Programma 17 (onttrekking reserve grote projecten) + €12,1 mln.
2. Taakmutatie Koopkrachttegemoetkoming (Rv 131/214 - RIS 278521)
Lasten:
Programma 7 + € 3,0 mln.
Programma 17 (dotatie reserve Te verdelen middelen begroting 2015-2018) + € 0,3 mln.
Baten:
Programma 16 + € 3,3 mln.
3. Vrijval compensatiereserves a.g.v. nieuwe maximale hoogtes (Rv 145/2014 - RIS 279481)
Lasten:
Programma 17 (dotatie centrale bedrijfsvoeringsreserve) + € 4,5 mln.
Baten:
Programma 2 (vrijval dienstcompensatiereserve Bestuursdienst) + € 0,6 mln.
Programma 7 (vrijval dienstcompensatiereserve Dienst Sociale zaken en werkgelegenheid) + € 1,7 mln.
Programma 7 (vrijval dienstcompensatiereserve Haeghe groep) + € 0,2 mln.
Programma 8 (vrijval dienstcompensatiereserve Dienst Onderwijs, cultuur en welzijn) + € 0,8 mln.
Programma 15 (vrijval dienstcompensatiereserve Dienst stedelijke ontwikkeling) + € 0,1 mln.
Programma 16 (vrijval dienstcompensatiereserve Gemeentelijke accountantsdienst) + € 0,3 mln.
Programma 18 (vrijval dienstcompensatiereserve Intern Diensten Centrum) + € 0,6 mln.
Programma 18 (vrijval dienstcompensatiereserve Centrale Vastgoedorganisatie Den Haag) + € 0,2 mln.

Interne verrekeningen

De baten en lasten van interne gemeentelijke leveringen tussen de diensten zijn onderling, evenals bij de begroting, voor een deel geëlimineerd. Voor het inzicht is in de staat van lasten en baten op totaalniveau het overige deel aan nog te consolideren posten als consolidatie-eliminatie specifiek tot uitdrukking gebracht.

(bedragen x €1.000,-)

Programma	Rekening 2014	Begroting 2014	Resultaat 2014	Rekening 2013
01 - Gemeenteraad				
Lasten	7.370	8.075	705 V	6.651
Baten	261	305	44 N	18
Saldo exclusief reserves	7.109 N	7.770 N	661 V	6.633 N
Dotaties	-	-	- -	-
Onttrekkingen	-	-	- -	-
Saldo inclusief reserves	7.109 N	7.770 N	661 V	6.633 N
02 - College en Bestuur				
Lasten	45.104	46.156	1.052 V	44.837
Baten	274	9	265 V	657
Saldo exclusief reserves	44.830 N	46.147 N	1.317 V	44.180 N
Dotaties	-	-	- -	-
Onttrekkingen	1.429	1.429	- -	119
Saldo inclusief reserves	43.401 N	44.718 N	1.317 V	44.061 N
03 - Wijkaanpak en dienstverlening				
Lasten	74.295	77.684	3.389 V	79.524
Baten	11.870	14.338	2.468 N	26.621
Saldo exclusief reserves	62.425 N	63.346 N	921 V	52.903 N
Dotaties	-	-	- -	-
Onttrekkingen	2.180	3.505	1.326 N	-
Saldo inclusief reserves	60.245 N	59.840 N	404 N	52.903 N
04 - Openbare orde en Veiligheid				
Lasten	59.590	60.555	965 V	60.224
Baten	3.381	3.185	196 V	6.102
Saldo exclusief reserves	56.210 N	57.370 N	1.160 V	54.122 N
Dotaties	-	-	- -	1.038
Onttrekkingen	3.287	3.287	- -	3.516
Saldo inclusief reserves	52.923 N	54.083 N	1.160 V	51.644 N
05 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg				
Lasten	116.136	115.429	707 N	108.088
Baten	8.971	9.058	87 N	8.397
Saldo exclusief reserves	107.165 N	106.372 N	793 N	99.691 N
Dotaties	-	-	- -	50
Onttrekkingen	764	764	0 V	72
Saldo inclusief reserves	106.401 N	105.608 N	793 N	99.669 N
06 - Onderwijs				
Lasten	145.408	150.343	4.935 V	136.347
Baten	48.741	50.905	2.164 N	46.523
Saldo exclusief reserves	96.667 N	99.438 N	2.771 V	89.824 N
Dotaties	9.630	9.630	- -	8.500
Onttrekkingen	4.631	5.775	1.144 N	6.535
Saldo inclusief reserves	101.666 N	103.293 N	1.627 V	91.789 N

(bedragen x €1.000,-)

Programma	Rekening 2014	Begroting 2014	Resultaat 2014	Rekening 2013
07 - Werk, Inkomen en Armoedebeleid				
Lasten	643.260	641.054	2.206 N	596.976
Baten	533.983	532.693	1.289 V	516.048
Saldo exclusief reserves	109.278 N	108.361 N	917 N	80.928 N
Dotaties	10.152	10.152	- -	36.710
Onttrekkingen	59.376	60.396	1.021 N	7.236
Saldo inclusief reserves	60.054 N	58.117 N	1.938 N	110.402 N
08 - Zorg en Welzijn				
Lasten	241.054	252.147	11.093 V	236.722
Baten	45.140	45.910	770 N	42.005
Saldo exclusief reserves	195.914 N	206.237 N	10.323 V	194.717 N
Dotaties	159	-	159 N	9.529
Onttrekkingen	15.762	16.007	245 N	9.396
Saldo inclusief reserves	180.311 N	190.230 N	9.919 V	194.850 N
09 - Jeugd				
Lasten	47.704	46.988	716 N	44.502
Baten	4.787	3.098	1.689 V	3.076
Saldo exclusief reserves	42.917 N	43.890 N	973 V	41.426 N
Dotaties	-	-	- -	-
Onttrekkingen	2.871	2.871	0 N	1.048
Saldo inclusief reserves	40.046 N	41.019 N	973 V	40.378 N
10 - Ontwikkeling Buitenruimte				
Lasten	243.168	249.345	6.177 V	239.821
Baten	118.185	116.164	2.021 V	112.207
Saldo exclusief reserves	124.983 N	133.181 N	8.198 V	127.614 N
Dotaties	-	-	- -	125
Onttrekkingen	5.104	9.887	4.783 N	3.242
Saldo inclusief reserves	119.879 N	123.294 N	3.415 V	124.497 N
11 - Economie, Internationale stad en Binnenstad				
Lasten	48.791	71.533	22.742 V	41.900
Baten	5.928	14.051	8.123 N	6.761
Saldo exclusief reserves	42.863 N	57.483 N	14.620 V	35.139 N
Dotaties	15.000	15.000	- -	10.998
Onttrekkingen	9.891	20.456	10.565 N	8.581
Saldo inclusief reserves	47.972 N	52.026 N	4.055 V	37.556 N
12 - Sport				
Lasten	64.446	66.450	2.004 V	62.439
Baten	9.201	10.018	817 N	10.698
Saldo exclusief reserves	55.245 N	56.432 N	1.187 V	51.741 N
Dotaties	2.300	2.300	- -	3.232
Onttrekkingen	7.450	8.410	960 N	6.317
Saldo inclusief reserves	50.095 N	50.322 N	227 V	48.656 N

(bedragen x €1.000,-)

Programma	Rekening 2014	Begroting 2014	Resultaat 2014	Rekening 2013
13 - Verkeer en Milieu				
Lasten	100.066	144.369	44.304 V	179.299
Baten	47.135	80.698	33.563 N	75.424
Saldo exclusief reserves	52.931 N	63.671 N	10.741 V	103.875 N
Dotaties	26.282	26.282	- -	19.981
Onttrekkingen	32.367	38.394	6.027 N	12.129
Saldo inclusief reserves	46.845 N	51.559 N	4.714 V	111.727 N
14 - Wonen en Duurzaamheid				
Lasten	33.065	41.356	8.291 V	33.694
Baten	7.381	7.354	28 V	4.335
Saldo exclusief reserves	25.684 N	34.003 N	8.319 V	29.359 N
Dotaties	6.000	6.000	- -	24.909
Onttrekkingen	13.601	18.017	4.416 N	16.291
Saldo inclusief reserves	18.083 N	21.985 N	3.902 V	37.977 N
15 - Stadsontwikkeling				
Lasten	190.537	250.914	60.377 V	261.919
Baten	116.596	172.821	56.225 N	183.557
Saldo exclusief reserves	73.941 N	78.094 N	4.152 V	78.362 N
Dotaties	76.906	77.039	133 V	89.778
Onttrekkingen	93.027	111.279	18.252 N	98.374
Saldo inclusief reserves	57.820 N	43.853 N	13.967 N	69.766 N
16 - Financiën				
Lasten	156.176	163.859	7.683 V	230.988
Baten	1.208.337	1.202.232	6.104 V	1.242.355
Saldo exclusief reserves	1.052.161 V	1.038.373 V	13.788 V	1.011.367 V
Dotaties	11.219	11.219	- -	19.724
Onttrekkingen	95.889	89.881	6.008 V	154.078
Saldo inclusief reserves	1.136.831 V	1.117.036 V	19.796 V	1.145.721 V
17 - Overige beleidsvoornemens				
Lasten	3.245	3.018	228 N	5.379
Baten	-	-	- -	1.340
Saldo exclusief reserves	3.245 N	3.018 N	228 N	4.039 N
Dotaties	377.772	377.797	25 V	186.120
Onttrekkingen	264.970	275.720	10.750 N	202.916
Saldo inclusief reserves	116.047 N	105.094 N	10.953 N	12.757 V
18 - Interne dienstverlening				
Lasten	13.530	19.192	5.662 V	78.799
Baten	6.639	13.104	6.465 N	65.809
Saldo exclusief reserves	6.891 N	6.088 N	803 N	12.990 N
Dotaties	-	-	- -	-
Onttrekkingen	1.865	1.865	- -	2.711
Saldo inclusief reserves	5.026 N	4.223 N	803 N	10.279 N

(bedragen x €1.000,-)

Programma	Rekening 2014	Begroting 2014	Resultaat 2014	Rekening 2013
TOTAAL GENERAAL voor consolidatie-eliminatie				
Lasten	2.232.946	2.408.468	175.523 V	2.448.109
Baten	2.176.810	2.275.942	99.132 N	2.351.933
Saldo exclusief reserves	56.136 N	132.526 N	76.390 V	96.176 N
Dotaties	535.421	535.419	1 N	410.694
Onttrekkingen	614.464	667.946	53.481 N	532.561
Saldo inclusief reserves	22.908 V	0 V	22.908 V	25.691 V
Consolidatie-eliminatie				
Lasten	-152.420	-176.977	24.557 N	-257.847
Baten	-152.420	-176.977	24.557 V	-257.847
Saldo exclusief reserves	- -	- -	- -	- -
Dotaties	-	-	-	-
Onttrekkingen	-	-	-	-
Saldo inclusief reserves	- -	- -	- -	- -
TOTAAL GENERAAL na consolidatie-eliminatie				
Lasten	2.080.526	2.231.491	150.966 V	2.190.262
Baten	2.024.390	2.098.965	74.575 N	2.094.086
Saldo exclusief reserves	56.136 N	132.526 N	76.390 V	96.176 N
Dotaties	535.421	535.419	1 N	410.694
Onttrekkingen	614.464	667.946	53.481 N	532.561
Saldo inclusief reserves	22.908 V	0 V	22.908 V	25.691 V

8.2 Waarderingsgrondslagen

Algemeen

De kaders van de waarderingsgrondslagen zijn bepaald in de Gemeentewet, het Besluit Begroting en Verantwoording voor provincies en gemeenten (BBV), de (gewijzigde) verordening Financieel Beheer en Beleid en het uitvoeringsbesluit Financieel Beheer (raadsbesluit 145/2014, RIS 279481).

Voor de waardering van het gemeentelijk vastgoed is de concernrichtlijn 'Waardering vastgoed' van toepassing.

De programmarekening is net als de begroting opgesteld volgens het stelsel van baten en lasten. In de programmarekening zijn de baten en lasten opgenomen die toe te rekenen zijn aan het begrotingsjaar. Het moment van betaling of ontvangst van het geld is daarbij niet van belang. In enkele voor de programmarekening in materiële zin ondergeschikte gevallen worden ontvangsten als baten verantwoord.

De waardering en resultaatbepaling zijn gebaseerd op historische kosten, tenzij anders is aangegeven. Bij de bepaling van het resultaat wordt onder andere rekening gehouden met het voorzichtigheidsprincipe, het matchingprincipe en het realisatieprincipe.

Voor de activa wordt de verkrijgings- of vervaardigingsprijs als waarderingsgrondslag toegepast. De passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, voor zover niet anders is vermeld.

De baten en lasten van interne gemeentelijke leveringen tussen de diensten onderling zijn, evenals bij de begroting, voor een deel geëlimineerd. Voor het inzicht is in de staat van lasten en baten op totaalniveau het overige deel aan nog te consolideren posten als consolidatie-eliminatie specifiek tot uitdrukking gebracht.

Materiële vaste activa

Het BBV maakt onderscheid tussen materiële vaste activa met een maatschappelijk nut, materiële vaste activa met een economisch nut en materiële vaste activa met een economisch nut waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven.

Materiële vaste activa met een maatschappelijk nut

De ontvangen investeringsbijdragen van derden en reserves worden in één keer in mindering gebracht op de activering. Daarnaast kunnen materiële vaste activa met maatschappelijk nut ook versneld afgeschreven worden tot een boekwaarde nul. De verordening Financieel Beheer en Beleid maakt een indeling naar vier categorieën van materiële vaste activa met een maatschappelijk nut, waarbij de volgende maximale afschrijvingstermijnen worden gehanteerd:

- a. 25 jaar voor civiele kunstwerken (zoals tunnels, bruggen en viaducten);
- b. 20 jaar voor de eerste aanleg van wegen, fietspaden, voetpaden, rotondes, rails;
- c. 15 jaar voor technische installaties (waaronder verkeersregelininstallaties) en openbare verlichting;
- d. 10 jaar voor reconstructies en inrichting van de openbare ruimte (activering vindt pas plaats vanaf een bedrag van € 150.000);

Materiële vaste activa met een economisch nut (uit heffing)

Vaste activa met economisch nut zijn activa die bijdragen in de mogelijkheid om middelen te genereren en/of die verhandelbaar zijn. De ontvangen investeringsbijdragen van derden zijn in één keer in mindering gebracht op de activering. De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met de lineaire afschrijvingen. De eerste afschrijving vindt plaats in het jaar volgend op de ingebruikname van de investering, met uitzondering van ambulances. Hiervoor vindt afschrijving plaats in de maand volgend op ingebruikname.

Conform de Richtlijnen (Notities) van de commissie BBV en de gemeentelijke richtlijnen worden de vervaardigingskosten (waaronder de implementatiekosten) van nieuwe geautomatiseerde systemen geactiveerd onder materiële vaste activa met economisch nut.

Voor investeringen met een economisch nut hanteert de gemeente de volgende standaard afschrijvingstermijnen, die in beginsel zijn gebaseerd op de verwachte toekomstige gebruiksduur:

- a. 40 jaar voor nieuwbouw gebouwen (permanent), rioleringen; Een uitzondering hierop vormt het stadhuis-/ bibliotheekcomplex waarvoor met raadsbesluit 172/1997 (RIS 20092) een gebruiksduur van 50 jaar is vastgesteld;
- b. 25 jaar voor sportterreinen, renovatie gebouwen, restauratie monumenten, aankoop gebouwen;
- c. 20 jaar voor parkeerterreinen; betonnen bakken voor ORAC's;
- d. 15 jaar voor technische installaties in gebouwen (elektrische voorzieningen, verwarming, liften, machines);
- e. 10 jaar voor (brandveiligheid)voorzieningen aan gebouwen, energiebesparende maatregelen in gebouwen, kunstopdrachten, telefooninstallaties, kantoormeubilair (nieuwe inrichting), aanleg terreinwerken (semi-permanent of tijdelijk), nieuwbouw gebouwen (semi-permanent, tijdelijk of verplaatsbaar), groot onderhoud aan gebouwen (mits levensduurverlengend); stalen bakken voor ORAC's
- f. 5 jaar voor zware transportmiddelen/aanhangwagens en schuiten, personenauto's/lichte motorvoertuigen/motoren, automatiseringssystemen plus omvangrijke applicaties, duurzame productiemiddelen;
- g. 3 jaar voor software;

Met ingang van 1 januari 2010 worden materiële vaste activa met een aanschafwaarde die lager is dan € 50.000 per stuk niet als materiële vaste activa verantwoord, maar rechtstreeks ten laste van de exploitatierekening gebracht. Tot en met 2009 was de activeringsgrens € 10.000 per stuk.

Op activa in ontwikkeling en gronden wordt niet afgeschreven. Uitzondering hierop is de grond van het stadsdeelkantoor Galeria (waarop 2,5 % per jaar wordt afgeschreven in overeenstemming met raadsbesluit 9/1994 (RIS 14576)), gronden van woonwagendplaatsen en volkstuinen.

Voor de waardering van het gemeentelijk vastgoed is de concernrichtlijn 'Waardering vastgoed' van toepassing. Als de boekwaarde van een vastgoedobject, dat onder de labels commercieel vastgoed, bijzonder vastgoed en ontwikkelingsvastgoed valt, duurzaam onder de marktwaarde ligt, wordt het vastgoedobject afgewaardeerd naar de lagere marktwaarde. Een afwaardering wordt verwerkt als het verschil tussen marktwaarde en boekwaarde 10 procent van de boekwaarde betreft en groter is dan € 100.000. Als het verschil kleiner is, wordt de afwaardering niet doorgevoerd, tenzij er een voornemen tot verkoop bestaat. In dat geval geldt altijd de lagere marktwaarde zonder toepassing van de norm voor afwijking van 10% en €100.000.

Een actief dat buiten gebruik wordt gesteld wordt afgewaardeerd op het moment van buitengebruikstelling, indien de restwaarde lager is dan de boekwaarde.

Erfpacht

- a. In erfpacht uitgegeven gronden volgens voorwaarden 1911 en 1923 zijn gewaardeerd tegen vervaardigingsprijs.
- b. In erfpacht uitgegeven gronden volgens voorwaarden 1977 zijn gewaardeerd tegen marktwaarde op het moment van uitgifte in plaats van tegen de voorgeschreven waardering tegen vervaardigingsprijs.
- c. In erfpacht uitgegeven gronden volgens voorwaarden 1986 tegen canonbetaling zijn gewaardeerd tegen marktwaarde op moment van uitgifte
- d. In erfpacht uitgegeven gronden volgens voorwaarden 1986 die zijn afgekocht komen niet voor activering in aanmerking.
- e. Heruitgiften tegen canonbetaling blijven geregistreerd tegen de waardering van het oorspronkelijk recht.
- f. De vooruit ontvangen canons zijn berekend tegen contante waarde. Bij de berekening van de

afkoop van de canonverplichting is de afkoopsom contant gemaakt tegen een op dat moment geldend rentepercentage. De jaarlijks toe te voegen rente wordt ten laste van het resultaat gebracht; de in het verslagjaar vervallen canon termijnen zijn ten gunste van het resultaat gebracht.

Riolering

De gemeente heeft haar beleid tot en met 2015 vastgelegd in het gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2011 - 2015. Uitgangspunt is een kostendekkende exploitatie. Over de gehele GRP-periode zijn de begrote bestedingen aan beheer, investeringen en groot onderhoud gelijk aan de in rekening te brengen rioolrechten.

Uitbreidingsinvesteringen in het rioleringsstelsel worden in beginsel ten laste van de grondexploitatie gebracht. De bestedingen voor groot onderhoud en voor vervangingsinvesteringen (waaronder pompinstallaties en gemalen) worden verantwoord onder de materiële vaste activa met economisch nut. Er wordt niet afgeschreven op deze rioleringsinvesteringen. De ontvangen rioolrechten worden via de Egalisatievoorziening Riolering en na aftrek van de exploitatielasten (voor beheer, klein onderhoud en eventuele rentelasten) als bijdragen van derden in mindering gebracht op de geactiveerde vervangingsinvesteringen opdat uiteindelijk de boekwaarde nihil wordt en geen afschrijvingen noodzakelijk zijn. Alleen indien de investeringen in enig jaar de baten overtreffen en de egalisatievoorziening niet toereikend is wordt het meerdere geactiveerd en verantwoord onder de materiële vaste activa met economisch nut.

Activa in ontwikkeling (algemeen)

Vaste activa in ontwikkeling zijn gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs, onder aftrek van vooruitontvangen bedragen van derden zoals subsidies en een voorziening voor niet te innen subsidies op uitgevoerde projecten die niet voldoen aan de declaratie-eisen.

Financiële vaste activa

Deelnemingen zijn tegen verkrijgingsprijs gewaardeerd. Ingeval van duurzame waardevermindering worden deelnemingen gewaardeerd tegen lagere marktwaarde. Als de deelneming wordt afgestoten wordt de actuele waarde in de toelichting vermeld.

De verstrekte langlopende leningen aan derden, aan deelnemingen en overige uitzettingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, zonodig onder aftrek van een voorziening wegens oninbaarheid van de lening.

De langlopende beleggingen zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs, zonodig onder aftrek van een voorziening wegens risico's in de belegging. In de toelichting op de balans is de actuele waarde van deze beleggingen vermeld.

Derivaten

De derivaten zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. De derivaten zijn verantwoord als niet uit de balans blijvende verplichting, waar ook de nominale waarde van deze derivaten is vermeld.

Vlottende activa

Voorraden

De voorraden zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, vervaardigingsprijs of standaard verrekenprijs, zo nodig onder aftrek van een voorziening voor incurantheid van de voorraden. Een klein aantal artikelen, zoals representatieartikelen en quasi-goederen (zoals waardekaarten parkeergarage) zijn gewaardeerd tegen verkoopprijs. Eventuele waarderingsverschillen tussen standaard verrekenprijs en betaalde inkoopprijs worden als bedrijfsresultaat verantwoord. Ingeval van duurzame waardevermindering worden voorraden gewaardeerd tegen lagere marktwaarde.

Grond- en hulpstoffen

De grond- en hulpstoffen zijn gewaardeerd tegen standaard verrekenprijzen, gebaseerd op de betaalde inkoopprijs. Waarderingsverschillen tussen standaard verrekenprijs en betaalde inkoopprijs worden als bedrijfsresultaat verantwoord.

Gereed product

Het gereed product, halffabricaat en orders in bewerking worden gewaardeerd tegen de fabricagekostprijs of indien lager de verwachte marktwaarde. De fabricagekostprijs bestaat uit de kosten van grond- en hulpstoffen en uitbesteed werk, met daarop een opslag voor indirecte kosten. Bij de waardering wordt rekening gehouden met het stadium waarin het productieproces zich bevindt.

Onderhanden werk bij grondexploitaties

De investeringen in onderhanden werken grondexploitaties zijn gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs. De investeringen bestaan uit verwervings- en apparaatskosten en kosten voor het bouw- en woonrijp maken. Eventuele bijdragen van derden en baten voor gronduitgiften zijn in mindering gebracht op de investeringen. Bij plannen die gefinancierd zijn met een lening wordt jaarlijks rente geactiveerd.

Positieve uitkomsten bij het afsluiten van grondexploitaties worden niet rechtstreeks gedoteerd aan de reserve grondbedrijf. Deze worden opgenomen in het resultaat vóór resultaatbestemming en na resultaatbestemming toegevoegd aan de reserve grondbedrijf. Tussentijds wordt geen winst genomen bij grondexploitaties vanwege het ontbreken van de vereiste zekerheid.

Het geprognosticeerde 'plansaldo' is het verwachte resultaat op een plan. Ter dekking van verwachte negatieve saldi op operationele plannen is de voorziening negatieve plannen gevormd. Deze voorziening wordt verantwoord als correctiepost op het saldo van het onderhanden werk.

Vorderingen

De vorderingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, onder aftrek van een voorziening voor oninbaarheid. Ook de vorderingen voor meerjarige subsidies zijn nominaal gewaardeerd.

Bijstortverplichting Collateral Derivaten contracten

De bijstortverplichting Collateral Derivaten worden onder de balanspost "Overige uitzettingen" opgenomen voor het verschil tussen de nominale waarde en de marktwaarde van de afgesloten derivaten contracten per 31 december 2014. De storting heeft het karakter van een waarborgsom waarvan de hoogte maandelijks fluctueert.

Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen is het verschil tussen de activa en het vreemd vermogen. Binnen het eigen vermogen wordt onderscheid gemaakt in de algemene reserve, de overige bestemmingsreserves en het onverdeeld resultaat.

De algemene reserve is onder te verdelen in de algemene reserve (in enge zin), de centrale bedrijfsvoeringsreserve, de programmareserves en de dienstcompensatiereserves.

De overige bestemmingsreserves (welke worden ingesteld door een raadsbesluit) worden onderverdeeld in de volgende categorieën:

- Reserve grondbedrijf Dient om winsten of autonome verliezen te verrekenen als gevolg van resultaten en (tussentijdse) financiële bijstellingen van grondexploitaties.
- (Tarief-)egaliseriereserves Reserves die dienen om ongewenste schommelingen op te vangen bij de tarieven die aan derden en intern in rekening worden gebracht

- Activareserve	Centrale reserve voor de dekking van kapitaallasten
- Projectreserves	Reserves die dienen ter dekking van een specifiek doel of project
- Overige reserves	Centrale reserves op programma 16 Financiën, die niet onder een van de andere categorieën vallen

Toelichting

- Met de vaststelling van de geactualiseerde Algemene verordening financieel beheer en beleid (eind 2014) geldt voor de (tarief-)egaliseringsreserves dat de saldi niet meer *voor* resultaatbepaling ten gunste of ten laste van de betreffende reserve mogen worden gebracht.
- Voor de projectreserves geldt dat een overschrijding van de begrote onttrekking is toegestaan, mits is voldaan aan de door het Platform Rechtmatigheid gestelde eisen.
- De resterende middelen bij bestemmingsreserves, waarvan de door de raad vastgestelde levensduur per balansdatum is verstreken of waarvan de door de raad vastgestelde doelstelling is gerealiseerd, vallen in alle gevallen vrij ten gunste van het resultaat. (De vrijval hoeft niet begroot te zijn).

Voor nadere informatie over de categorie-indeling, looptijd, doel en maximale hoogte van reserves wordt verwezen naar bijlage Doelen, maximale hoogtes en looptijden reserves.

Voorzieningen

De voorzieningen zijn gevormd voor verplichtingen, verwachte verliezen of risico's, waarvan de omvang redelijk is in te schatten op de balansdatum. Verder worden de van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden opgenomen onder de voorzieningen. Uitzondering hierop vormen de van Europese en Nederlandse overheidslichamen verkregen middelen, welke onder de balanspost overlopende passiva Europese/Nederlandse overheidslichamen worden verantwoord.

De voorzieningen zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde, met uitzondering van de voorziening negatieve plannen bij de grondexploitatie. Deze is gewaardeerd tegen de contante waarde. De voorziening negatieve plannen bij grondexploitatieprojecten is gerubriceerd als correctiepost op het onderhanden werk naar analogie van de voorziening voor dubieuze debiteuren.

Het vormen van een reorganisatievoorziening is verplicht als per balansdatum sprake is van de 2^e fase van een reorganisatie conform het Sociaal Beleidskader (SBK) en uit een overzicht van opgeheven functies in het plan van aanpak blijkt dat werknemers aangewezen zijn of gaan worden als re-integratiekandidaten.

De voorziening voor aan derden verstrekte langlopende leningen en voor afgegeven garantstellingen wegens door derden aangetrokken leningen bij bankinstellingen c.a. wordt bepaald op basis van risico-inschatting per individuele lening. Bij deze risico-inschatting worden onder meer de normen van BASEL 2 gehanteerd. Indien er 100 % zekerheden zijn gesteld wordt geen voorziening getroffen. Zonodig worden op basis van de risico-inschatting afwijkende percentages toegepast.

Uitzondering hierop vormen de belegging in het Fonds Uiver (obligatieleningen) en de lening aan de Royal Bank of Scotland waarvoor op basis van geldende ratings risicoanalyses hebben plaatsgevonden die geleid hebben tot lagere percentages van respectievelijk 0,0% en 0,28%. Voor de duurzame beleggingen waarbij de hoofdsom is gegarandeerd is het risico gesteld op 0%.

In de verordening Financieel Beheer en Beleid (RIS 254460) is opgenomen dat bij het verstrekken van leningen en garanties aan derden de voorziening wordt gevormd uit het betreffende beleidsprogramma. Deze bepaling geldt voor nieuwe leningen en garanties die vanaf 1 januari 2010 worden verstrekt. Voor de al bestaande leningen en garanties is de reserve financiering aanspreekpunt.

Langlopende en kortlopende schulden

Schulden worden gewaardeerd tegen nominale waarde

8.3 Balans (inclusief vergelijkend cijfer)

(bedragen x €1.000,-, excl. resultaatbestemming)

ACTIVA		Stand 31-12-2014	Stand 31-12-2013 (aangepast)	Her- rubricering	Stand 31-12-2013 (jrk 2013)
Vaste activa (art. 33)					
Immateriële vaste activa (art. 34)					
A 1.1.2	Kosten voor onderzoek en ontwikkeling	0	0	0	0
		0	0	0	0
Materiële vaste activa (art. 35)					
A 1.2.0.1.1	Materiële vaste activa met economisch nut	1.284.977	1.239.283	-35.936	1.275.219
A 1.2.0.1.2	Materiële vaste activa met economisch nut uit heffing	32.749	35.936	35.936	0
A 1.2.0.2	Materiële vaste activa met maatschappelijk nut	47.105	34.088	0	34.088
		1.364.831	1.309.307	0	1.309.307
Financiële vaste activa (art. 36)					
A 1.3.1.1	Kapitaalverstreking aan Deelnemingen	91.084	82.696	0	82.696
A 1.3.1.2	Kapitaalverstreking aan gemeenschappelijke regelingen	0	0	0	0
A 1.3.1.3	Kapitaalverstreking aan overige verbonden partijen	2.027	2.247	0	2.247
A 1.3.2.1	Leningen aan woningbouwcorporaties	0	0	0	0
A 1.3.2.2	Leningen aan deelnemingen	0	0	-260.100	260.100
A 1.3.2.3	Leningen aan overige verbonden partijen	120.829	121.773	0	121.773
A 1.3.3.1	Overige langlopende leningen aan derden	452.709	374.671	260.100	114.571
A 1.3.2.2	Algemene voorziening voor oninbaarheid	-23.213	-21.962	0	-21.962
t/m 1.3.3.1					
A 1.3.3.2	Overige uitzettingen met looptijd > 1 jaar	194.620	212.911	0	212.911
		838.056	772.336	0	772.336
Vlottende activa (art. 37)					
Voorraden (art. 38)					
A 2.1.1	Niet in exploitatie genomen bouwgronden	27.874	28.383	0	28.383
A 2.1.2	Overige grond- en hulpstoffen	410	400	0	400
A 2.1.3	Onderhandenwerk (incl. bouwgronden in exploitatie)	9.910	26.908	0	26.908
A 2.1.4	Gereed product en handelsgoederen	1.314	1.455	0	1.455
		39.508	57.146	0	57.146
Uitzettingen/Vorderingen (art. 39)					
A 2.2.1	Vorderingen op openbare lichamen	108.330	99.981	0	99.981
A 2.2.2a	Verstrekte kasgeldleningen aan openbare lichamen	0	0	0	0
A 2.2.2b	Overige verstrekte kasgeldleningen	0	0	0	0
A 2.2.3	Rekening courant verhoudingen niet financiële instellingen	19	19	0	19
A 2.2.4	Overige vorderingen	126.717	136.650	0	136.650
A 2.2.5	Overige uitzettingen	37.500	8.150	0	8.150
		272.566	244.800	0	244.800
Overlopende activa (art. 40a)					
A 2.9.1.1	Overlopende activa Europ./Nederl. Overheidslichamen	29.700	13.908	0	13.908
A 2.9.1.2	Overlopende activa	150.687	147.463	4.078	143.385
		180.387	161.371	4.078	157.293
Liquide middelen (art. 40)					
A 2.3.1	Kas/bank/giro	3.103	2.627	0	2.627
		3.103	2.627	0	2.627
Totaal Activa		2.698.451	2.547.587	4.078	2.543.509

(bedragen x €1.000,-, excl. resultaatbestemming)

PASSIVA	Stand 31-12-2014	Stand 31-12-2013 (aangepast)	Her- rubricering	Stand 31-12-2013 (jrk 2013)
Vaste passiva (art. 41)				
Eigen Vermogen (art. 42/43)				
P 1.1.1.1 Algemene reserve	85.039	124.459	0	124.459
P 1.1.1.2 Compensatie-reserves	7.461	16.562	0	16.562
P 1.1.1.3 Bedrijfsvoeringsreserve	4.475	0	0	0
P 1.1.1.4 Programmareserves	0	0	0	0
P 1.1.2.1 Reserve Grondbedrijf	45.124	51.591	0	51.591
P 1.1.2.2 (Tarief)egaliseringsreserves	18.824	27.552	11.286	16.266
P 1.1.2.3 Bestemmingsreserves overig	669.561	669.357	-11.286	680.643
P 1.1.2.4 Activa-financiering	110.196	112.924	0	112.924
P 1.1.4.1 Saldo van de rekening (onverdeeld resultaat)	22.908	25.692	0	25.692
	<u>963.588</u>	<u>1.028.137</u>	<u>0</u>	<u>1.028.137</u>
Voorzieningen (art. 44)				
P 1.2.1.1 Voorzieningen	145.405	108.371	0	108.371
P 1.2.1.2 Voorzieningen gevormd uit heffingen	18.298	19.747	19.747	0
P 1.2.2 Voorzieningen met voeding van derden	15.413	9.164	-19.747	28.911
	<u>179.116</u>	<u>137.282</u>	<u>0</u>	<u>137.282</u>
Langlopende schulden (art. 46)				
P 1.3.2 Leningen van pens.fondsen en verzekeraars	9.529	9.756	0	9.756
P 1.3.3.1 Leningen van banken	943.423	752.006	0	752.006
P 1.3.4.1 Leningen van bedrijven	0	0	0	0
P 1.3.7 Door derden belegde gelden	30.341	18.493	0	18.493
P 1.3.8.1 Waarborgsommen	3.004	3.747	0	3.747
P 1.3.8.2 Vooruitontvangen canons	29.070	29.943	0	29.943
	<u>1.015.367</u>	<u>813.945</u>	<u>0</u>	<u>813.945</u>
Vlottende passiva (art. 47)				
Vlottende schulden (art. 48)				
P 2.1.1a Opgenomen kasgeldleningen van openbare lichamen	0	0	0	0
P 2.1.1b Overige opgenomen kasgeldleningen	170.000	200.000	0	200.000
P 2.1.2 Bank- en giro-saldi	91.439	63.978	0	63.978
P 2.1.3.1 Overige schulden	133.405	127.690	2.017	125.673
P 2.1.3.2 Rekening courant verhoudingen met niet-financiële instellingen	18	30	0	30
P 2.1.3.3 Schulden aan andere publiekrechtelijke lichamen	40.360	32.085	580	31.505
	<u>435.222</u>	<u>423.783</u>	<u>2.597</u>	<u>421.186</u>
Overlopende passiva (art. 49)				
P 2.9.1.1 Overlopende passiva Europ./Nederl overheidslichamen	51.869	75.623	-33.800	109.423
P 2.9.1.2 Overlopende passiva	53.289	68.817	35.281	33.536
	<u>105.158</u>	<u>144.440</u>	<u>1.481</u>	<u>142.959</u>
Totaal Passiva	2.698.451	2.547.587	4.078	2.543.509

8.4 Toelichting op de Balans

Algemeen

De balans met toelichting geeft informatie over de omvang en samenstelling van het vermogen (het verschil tussen de bezittingen en de schulden) van de gemeente Den Haag aan het eind van een boekjaar en over de ontwikkelingen daarin gedurende het jaar. De activa op de balans geven de bezittingen en de vorderingen weer en bestaan uit de vaste en vlottende activa. Op de passivazijde van de balans staan de schulden en het eigen vermogen. Deze zijn uit te splitsen in vaste en vlottende schulden. Vaste activa en passiva hebben een looptijd van langer dan één jaar. Zowel beginbalans als eindbalans worden gepresenteerd *exclusief* de bestemming van het rekeningresultaat om een juiste vergelijking van balansstanden mogelijk te maken.

Binnen de gemeentebalans heeft eliminatie plaatsgevonden van de onderlinge vorderingen en schulden tussen diensten, de interne rekening-courantverhoudingen en de aan diensten verstrekte (omslagrente)leningen voor de financiering van vaste activa.

Toelichting op de activa

VASTE ACTIVA (€ 2.202,9 mln.)

De vaste activa bestaan uit de materiële vaste activa (€ 1.364,8 mln.) en de financiële vaste activa (€ 838,1 mln.). De materiële vaste activa zijn conform de BBV op de balans gesplitst in materiële vaste activa met een economisch nut (€ 1.285,0 mln.), die met een maatschappelijk nut (€ 47,1 mln.) en die met een economisch nut gedekt uit heffingen (€ 32,7 mln.).

Materiële vaste activa (€ 1.364,8 mln.)

(bedragen in € 1.000)

	Stand per 31-12-2013	Her- rubricering	Aangepaste stand per 31-12-2013	Stand per 31-12-2014
Gronden/terreinen niet in erfpacht	183.500	14.514	198.014	190.802
Gronden/terreinen in erfpacht	117.918	485	118.403	142.314
Woonruimten	4.907	0	4.907	4.440
Bedrijfsgebouwen	749.543	-14.999	734.544	739.171
Grond-, weg en waterbouwkundige werken	39.032	-2.415	36.617	44.006
Vervoermiddelen	991	0	991	552
Machines, apparaten en installaties	80.243	2.415	82.658	82.316
Overige materiële vaste activa	37.154	0	37.154	48.197
Materiële vaste activa in uitvoering	96.019	0	96.019	113.033
Totaal	1.309.307	0	1.309.307	1.364.831

De materiële vaste activa zijn in 2014 per saldo met € 55,5 mln. toegenomen. In onderstaande tabel is het verloop van de materiële vaste activa per balanspost weergegeven.

(bedragen in € 1.000)

Omschrijving	Aangepaste stand per 31-12-2013	Gereed gekomen	Bruto investering	Bijdragen	Desinv. + afw.	Afschrijvingen	Boekwaarde 31-12-2014
Gronden/terreinen niet in erfpacht	198.014	5.363	0	0	11.898	677	190.802
Gronden/terreinen in erfpacht	118.403	0	31.970	0	8.059	0	142.314
Woonruimten	4.907	0	0	0	159	308	4.440
Bedrijfsgebouwen	734.544	46.007	4.529	0	12.607	33.302	739.171
Grond-/weg-/waterbouwk. werken	36.617	7.881	50.623	40.107	0	11.008	44.006
Vervoermiddelen	991	0	0	0	71	368	552
Machines, apparaten en installaties	82.658	6.434	2.588	1.486	13	7.865	82.316
Overige materiële vaste activa	37.154	6.180	20.153	4.748	538	10.004	48.197
Vaste bedrijfsactiva in uitvoering	96.019	-71.865	132.256	36.977	6.400	0	113.033
Totaal	1.309.307	0	242.119	83.318	39.745	63.532	1.364.831

*) Voor het onderscheid in investeringen met economisch nut, investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut en investeringen met economisch nut gedekt uit heffingen wordt verwezen naar de bijlage Specificatie vaste activa en kapitaallasten.

Gereedgekomen investeringen

In 2014 is er voor € 71,9 mln. aan investeringen gereedgekomen. Deze investeringen zijn eerder geactiveerd als Materiële vaste activa in uitvoering en zijn nu geherrubriceerd naar de definitieve activapost.

Gerealiseerde investeringen 2014

Het brutobedrag van de in 2014 gerealiseerde en geactiveerde investeringen is uitgekomen op € 242,1 mln. Er is voor € 83,3 mln. aan bijdragen op deze investeringen in mindering gebracht. Hiervan is voor € 61,6 mln. ontvangen van derden en voor € 21,7 mln. verrekend met de voorzieningen afvalstoffenheffing en riolering. Netto is er door de gemeente € 158,5 mln. geactiveerd. Hierna volgt een opsomming per programma van de grootste (netto-)investeringen die zich hebben voorgedaan. Een nadere specificatie van begrote en gerealiseerde investeringen, inclusief eventuele bijdragen, is te vinden in de bijlage Realisatie investeringen MIP.

Programma 5 Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg

- Spuiforum (€ 3,0 mln.)
- Spuikwartier (€ 0,7 mln.)
- Zuiderstrandtheater (€ 10,7 mln.)
- Investeringen Haags Gemeentemuseum (€ 1,9 mln., incl. bijdragen derden € 1,8 mln.)
- Implementatie Stork7 (€ 1,0 mln.)

Programma 6 Onderwijs

- Onderwijshuisvesting (€ 41,0 mln.)

Programma 7 Werk, Inkomen en Armoedebeleid

- Investeringen Haeghe Groep (o.a. groene dak) (€ 1,2 mln.)

Programma 8 Zorg en Welzijn

- Ruimtebiedende wijkcentra (€ 3,3 mln.)

Programma 10 Ontwikkeling Buitenruimte

- Riolering (€ 12,8 mln., geheel gefinancierd uit bijdragen derden)
- Haagse Markt (€ 10,4 mln.)
- Afvalverwijdering (€ 7,9 mln., incl. bijdragen derden € 4,7 mln.)
- Attractieve Haagse binnenstad (€ 3,2 mln.)
- Meerjarenprogramma Kunstwerken (€ 2,0 mln.)
- Bruggen viaducten en tunnels (€ 1,9 mln., incl. bijdragen derden € 0,6 mln.)
- Speelvoorzieningen (€ 1,7 mln.)
- Boulevard Scheveningen (€ 0,6 mln.)

Programma 12 Sport

- Groene sportvelden en terreinen (€ 9,5 mln.)

Programma 13 Verkeer en Milieu

- Neherkade (€ 27,2 mln., incl. bijdragen derden € 18,3 mln.)
- Rotterdamsebaan (€ 26,3 mln., geheel gefinancierd uit bijdragen derden)
- Meerjarenplan Fiets (€ 7,6 mln., incl. bijdragen derden € 3,2 mln.)
- Haags Startstation Erasmuslijn (HSE) (€ 6,7 mln., geheel gefinancierd uit bijdragen derden)
- Verkeerscirculatieplan (€ 5,1 mln.)
- Dynamisch Verkeersmanagement (€ 3,1 mln., geheel gefinancierd uit bijdragen derden)
- Elektrische laadpalen (€ 1,5 mln., geheel gefinancierd uit bijdragen derden)
- Parkeren op straat (€ 1,2 mln.)
- Overige investeringen m.b.t. verkeer (€ 0,7 mln. incl. bijdragen derden € 0,3 mln.)

Programma 15 Stadsontwikkeling

- Erfpacht (€ 32,0 mln.)
- Strategische aankopen (€ 5,4 mln.)

Programma 16 Financiën

- Nieuw belastingsysteem (€ 0,9 mln.)

Programma 18 Interne dienstverlening

- Diverse investeringen m.b.t. automatisering (€ 4,7 mln.)
- Diverse investeringen m.b.t. huisvesting (€ 2,5 mln.)

Programma's 1/2/3/15/18

- Investeringen in concernbrede informatiesystemen (CIS) (€ 3,3 mln.)

Afwaarderingen / Desinvesteringen

Op grond van de regeling Waardering gemeentelijk vastgoed 2013 heeft op de boekwaarde van meerdere locaties afwaardering plaatsgevonden voor een totaalbedrag van € 21,6 miljoen. Een nadere specificatie van de afwaardering is terug te vinden in paragraaf 6.4 Vastgoed.

Naast de afwaarderingen is er voor een bedrag van € 18,2 mln. gedesinvesteerd in verband met de sloop van diverse schoolgebouwen (€ 0,5 mln.), de omlabeling naar realisatie (Rotterdamse Baan) en grondexploitatie (Goudsmidsgaarde) (€ 7,7 mln.), uitlichting tegen boekwaarde als gevolg van verkopen (€ 1,6 mln.), erfpacht (€ 8,0 mln.) en extra afschrijving van diverse activa (€ 0,3 mln.).

Financiële vaste activa (€ 838,1 mln.)

(bedragen in € 1.000)

	2014	2013
Kapitaalverstrekking aan deelnemingen	91.084	82.696
Kapitaalverstrekking aan overige verbonden partijen	2.027	2.247
Leningen aan deelnemingen	0	0
Leningen aan overige verbonden partijen	120.829	121.773
Overige langlopende leningen aan derden	452.709	374.671
Algemene voorziening voor oninbaarheid	-23.213	-21.962
Overige uitzettingen met looptijd > 1 jaar	194.620	212.911
Totaal	838.056	772.336

Voor het verloop van de financiële vaste activa wordt verwezen naar bijlage 6 Specificatie vaste activa en kapitaallasten. Voor een inhoudelijke toelichting wordt verwezen naar de paragraaf 6.7 Financiering.

Kapitaalverstrekingen aan Deelnemingen (€ 91,1mln.)

(bedragen in € 1.000)

	2014	2013
Beginstand 1 januari	82.696	84.057
Kapitaalstorting	8.400	0
Aflossing	-18	-1.361
Eindstand 31 december	91.084	82.696

De aandelen vertegenwoordigen een nominale waarde van € 82 mln.

De gemeente Den Haag bezit 16,55% van de aandelen van Eneco Holding. Eneco is samen met enkele andere energiemaatschappijen nog altijd in conflict met de Staat over de vraag in hoeverre de Nederlandse Splitsingswet voldoet aan de Europese regelgeving ter zake. In afwachting van de rechterlijke uitspraak is Eneco ongesplitst. De waardering van de aandelen is opgenomen tegen de verkrijgingsprijs van € 22,7 mln. In 2014 is de WOM Zuidwest opgericht en heeft er een kapitaalstorting plaatsgevonden van € 8 mln. Daarnaast heeft er een aanvullende kapitaalstorting plaatsgevonden aan de Participatiemaatschappij 's-Gravenhage van € 0,4 mln. In 2015 zal naar verwachting de Participatiemaatschappij 's-Gravenhage geliquideerd worden.

In december 2014 is OCW Panden B.V. geliquideerd en is het ingebrachte kapitaal van € 18.000,- terugontvangen.

Kapitaalverstrekking aan overige verbonden partijen (€ 2,0 mln.)

(bedragen in € 1.000)

	2014	2013
Beginstand 1 januari	2.247	2.450
Aflossingen	-220	203
Eindstand 31 december	2.027	2.247

In december 2014 is OCW Panden C.V. geliquideerd en is het ingebrachte kapitaal van € 10.000,- terugontvangen.

De gemeente Den Haag heeft een deelneming in de Wijkontwikkelingsmaatschappij Stationsbuurt in de vorm van vastgoed. In 2014 is 1 pand verkocht. Hierdoor is de deelneming afgenomen met € 0,22 mln.

Leningen aan deelnemingen (€ 0,0 mln.)

(bedragen in € 1.000)

	2014	2013
Eindstand 31 december	260.100	230.047
Herrubricering	-260.100	0
Beginstand 1 januari	0	230.047
Verstrekingen	0	33.000
Aflossingen	0	-2.947
Eindstand 31 december	0	260.100

Door de verkoop in 2013 van de deelneming HTM Personenvervoer N.V. heeft er een herrubricering plaatsgevonden en zijn de verstrekte leningen aan HTM Personenvervoer N.V. overgeheveld naar balanspost 1.3.3.1 Overige langlopende leningen aan derden.

Leningen aan overige verbonden partijen (€ 120,8 mln.)

(bedragen in € 1.000)

	2014	2013
Beginstand 1 januari	121.773	113.023
Verstrekingen	0	75.000
Aflossingen	-944	-66.250
Eindstand 31 december	120.829	121.773

De afname betreft een reguliere aflossing van een lening.

Overige langlopende leningen aan derden (€ 452,7 mln.)

(bedragen in € 1.000)

	2014	2013
Eindstand 31 december	114.571	113.449
Herrubricering	260.100	0
Beginstand 1 januari	374.671	113.449
Verstrekingen	95.385	11.443
Aflossingen en verminderingen	-17.347	-10.321
Eindstand 31 december	452.709	114.571

De herrubricering is het gevolg van de verkoop in 2013 van de deelneming HTM Personenvervoer N.V. Door deze verkoop vallen de verstrekte leningen aan HTM Personenvervoer N.V. niet meer onder de post Leningen aan deelnemingen, maar onder de post Overige langlopende leningen aan derden.

In 2014 zijn twee langlopende leningen verstrekt aan de HTM Personenvervoer N.V. voor totaal € 74,0 mln.

Op 19 december 2014 heeft de gemeente Den Haag de personeelshypotheekportefeuille teruggekocht van de Royal Bank of Scotland. Effectief zijn de standen per 1 december overgenomen. Het uitstaande depot aan de Royal Bank of Scotland is hiermee komen te vervallen. De portefeuille bestaat uit hypotheken en spaarpolissen. Het BBV geeft aan dat deze bedragen bruto verantwoord dient te worden. Het bedrag van de spaarpolissen is verantwoord op passivapost Door derden belegde gelden. Door de bruto-verantwoording heeft er een toename van de portefeuille plaatsgevonden van € 14,7 mln.

De overige verstrekkingen zijn door de gemeentelijke kredietbank verstrekte hypotheekleningen (€ 6,5 mln.) en onderhoudskredieten (€ 0,7 mln.). Voor de GKB-leningen is een voorziening getroffen van € 2,7 mln., welke is opgenomen onder de balanspost Algemene voorziening voor oninbaarheid.

De aflossing betreft de reguliere aflossing van de personeelshypotheekportefeuille (€ 8,0 mln.), de aflossing van de langlopende lening aan HTM Personenvervoer N.V. (€ 2,3 mln.), de aflossing van hypotheekleningen en onderhoudskredieten verstrekt door de Gemeentelijke kredietbank (€ 5,6 mln.) en de aflossing op een aantal kleine langlopende leningen (€ 1,5 mln.)

Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 6.7 Financiering.

Algemene voorziening voor oninbaarheid (€ -23,2 mln.)

	<i>(bedragen in € 1.000)</i>	
	2014	2013
Beginstand 1 januari	-21.962	-20.760
Toename	-1.787	-1.918
Afname	536	716
Eindstand 31 december	-23.213	-21.962

Deze voorziening is ingesteld voor het risico van oninbaarheid voor verstrekte leningen aan deelnemingen, overige verbonden partijen en overige derden. De omvang van de algemene voorziening voor oninbaarheid bedroeg per 31 december 2013 € -21,9 mln.

In 2014 is aan de voorziening € 1,8 mln. toegevoegd en is € 0,5 mln. vrijgevallen. De toevoeging wordt met name veroorzaakt door nieuw verstrekte langlopende leningen in 2014 en nieuw verstrekte hypotheekleningen en onderhoudskredieten door de GKB aan Haagse burgers met een inkomen tot 130 % van het bruto minimumloon.

Overige uitzettingen met een looptijd langer dan 1 jaar (€ 194,6 mln.)

	<i>(bedragen in € 1.000)</i>	
	2014	2013
Beginstand 1 januari	213.688	272.905
Uitzettingen	400	2.586
Aflossingen	18.691	-61.803
Subtotaal	213.688	213.688
Af: Voorziening wegens oninbaarheid	777	777
Eindstand 31 december	194.620	212.911

De belangrijkste posten zijn:

Belegging Fonds Uiver 2006 (€ 182,5 mln.)

De boekwaarde van Fonds Uiver van circa € 182 mln. plus de opgelopen rente eind december 2014 van circa € 64 mln. (zie balans pagina 65, onderdeel 2.9.1.2 Overlopende passiva) komt uit op circa € 246 mln., terwijl de marktwaarde eind december 2013 circa € 292 mln. bedraagt. Dit houdt in dat bij eventuele verkoop op dit moment € 46 mln. boekwinst wordt behaald. Daar staat tegenover dat de gemeente de jaarlijkse renteopbrengst van 4,35% niet meer ontvangt gedurende de komende 17 jaar van totaal € 79 mln. Vanaf 2012 tot het einde van de looptijd zou de portefeuille worden afgelost met jaarlijks gelijke bedragen. In 2014 is één obligatie van het Fonds Uiver vervallen voor € 16,8 mln. De aflossing heeft betrekking op Fonds Uiver (€ 18,6 mln.). De uitzetting betreft een verstrekte starterslening. Om een impuls te geven aan de Haagse woningmarkt is de gemeente Den Haag in 2014 gestart met het verstrekken van startersleningen. SVN verstrekt namens de gemeente de leningen via een revolverend fonds. In 2014 is € 0,4 mln. beschikbaar gesteld voor de verstrekkingen. Na afloop van de looptijd van de lening wordt de storting terugontvangen.

Belegging Meewind (€ 9,7 mln.)

Meewind is een groen beleggingsfonds van Seawind Capital Partners BV dat particulieren, overheden en bedrijven de kans biedt te participeren in een groot windmolenpark op de Nederlands/Belgische Noordzee. De gemeente Den Haag heeft vanaf 2009 een participatie in Meewind van € 9,7 mln. De marktwaarde van Meewind op 31 december 2014 bedroeg € 12,8 mln.

VLOTTENDE ACTIVA (€ 495,6 mln.)

Vorraden (€ 39,5 mln.)

	<i>(bedragen in € 1.000)</i>	
	2014	2013
Niet in exploitatie genomen bouwgronden	27.874	28.383
Overige grond- en hulpstoffen	410	400
Onderhandenwerk (incl. bouwgronden en exploitatie)	9.910	26.908
Gereed product en handelsgoederen	1.314	1.455
Totaal	39.508	57.146

Niet in exploitatie genomen bouwgronden (€ 27,9 mln.)

Dit betreft de eerste waarde bij oprichting van de Grondbank Vroondaal in 2010. Het saldo van de Grondbank kan pas afnemen als er fiscaal bouwrijpe grond wordt geleverd aan de participatie. Dit heeft tot op heden nog niet plaatsgevonden. De verwachting is dat dit voor het eerst in 2015 zal plaatsvinden.

Onderhanden werk (inclusief bouwgronden in exploitatie) (€ 9,9 mln.)

De mutaties zijn opgebouwd uit vermeerderingen en verminderingen. De vermeerderingen zijn grotendeels toe te schrijven aan de urenverantwoording, verwervingskosten, rente en het operationeel worden van projecten. Daarnaast zijn uitgaven gedaan voor beheer, sloop, bodemsanering en openbare werken. De verminderingen vinden plaats door gerealiseerde opbrengsten voor uitgifte van grond en door het afsluiten van projecten.

Het saldo wordt met name verklaard door de volgende posten:

- Door het bestuur operationeel verklaarde grondexploitaties (€ 0,0 mln.).
Deze betreffen per saldo € 152,5 mln., maar staan als gevolg van de getroffen verliesvoorziening voor negatieve plannen van € 152,5 mln. voor een bedrag van € 0 op de balans.) Balansverkorting houdt in dat de voor negatieve plannen gevormde voorziening wordt verwerkt als een correctie op het saldo van het onderhanden werk. Dit bedrag wordt volledig in mindering gebracht op het saldo van het onderhanden werk. Indien hierdoor een negatief saldo ontstaat, wordt conform BBV voorschriften, het onderhanden werk naar nul gebracht.
- Anticiperende werkzaamheden vooruitlopend op operationeel verklaring door het bestuur (€ 4,5 mln.)
Dit betreft uitgaven, die gemaakt worden, voordat een grondexploitatie operationeel is verklaard door het bestuur.
- MPG Publiek Private Samenwerkingsverbanden (PPS) (€ 1,4 mln.)
Dit zijn gezamenlijke grondexploitaties, waarbij de uitvoering onder een privaatrechtelijk samenwerkingsverband met een projectontwikkelaar plaatsvindt (met name Grotiusplaats (€ 1,4 mln.)
- Nog toe te rekenen aan plannen (€ -0,9 mln.)
Dit betreft het saldo van nog toe te rekenen uitgaven en inkomsten welke bij het tot stand komen van deze jaarrekening niet meer toegewezen konden worden aan de componenten, waaruit het onderhanden werk bestaat. Dit saldo zal in de rest van het jaar worden toegerekend.

- Nog af te rekenen bedragen project Netwerk Randstad Rail (NRR) ad. € 2,9 mln.
Voor het project NRR zijn bevoorschottingsafspraken gemaakt met de opdrachtgever omgevingsdienst Haaglanden. De voorschotten worden per half jaar afgerekend. Het OHW-saldo t/m 2014 van NRR zal dus in het eerste kwartaal 2015 verrekend worden.
- Projecten Ingenieursbureau Den Haag (IbDH) ad. € 1,1 mln.
De projecten van het IbDH hebben voornamelijk betrekking op de omzet van december die in het 1e kwartaal van 2015 wordt gefactureerd. Het saldo is praktisch gelijk aan het saldo t/m december 2013 en heeft met name betrekking op opdrachten van gemeentelijke diensten.

Vorderingen (€ 272,6 mln.)

	<i>(bedragen in € 1.000)</i>	
	2014	2013
Vorderingen op openbare lichamen	108.330	99.981
Rekening courant verhoudingen niet financiële instellingen	19	19
Overige vorderingen	126.717	136.650
Overige uitzettingen	37.500	8.150
Totaal	272.566	244.800

De belangrijkste posten zijn hierna toegelicht

Vorderingen op openbare lichamen (€ 108,3 mln.)

Onder de balanspost vorderingen op openbare lichamen wordt een grote verscheidenheid aan vorderingen verantwoord. Het saldo per 31 december 2014 wordt echter met name verklaard door de volgende posten:

Vordering op de Belastingdienst (€ 99,5 mln.)

De grootste posten hebben betrekking op de aangifte BTW Compensatiefonds over 2014 van € 95,4 mln. en de aangifte omzetbelasting over november en december 2014 van € 3,7 mln. Het bedrag van het BTW Compensatiefonds over 2014 wordt op 1 juli 2015 ontvangen.

Vorderingen Stadsgewest Haaglanden (€ 4,7 mln.)

Betreft voornamelijk uitgaande facturen in december m.b.t. project Netwerkrandstadrail.

Regiogemeenten Haaglanden (€ 0,8 mln.)

In 2014 zijn de Regionale Ambulancevervoer en de GGD Haaglanden een feit. Er is sprake van samenwerkingsverbanden met omliggende gemeenten. Hierdoor ontstaan vanaf 2014 meer vorderingen en schulden met de Regiogemeenten.

Vordering bestuurlijke strafbeschikkingen (€ 0,6 mln.)

De baten m.b.t. de Bestuurlijke strafbeschikking worden door het Centraal Justitieel Incasso Bureau (CJIB) geïnd. Het CJIB draagt de baten over 2014 echter in 2015 af.

Vorderingen Politie Haaglanden (€ 0,1 mln.)

De vordering op Politie Haaglanden heeft betrekking op een bijdrage in de lasten van de Verkeersregelaars /ID banen.

Overig (€ 2,6 mln.)

Dit betreft diverse kleine vorderingen op o.a. VNG, G4- en randgemeenten en Haaglanden.

Overige vorderingen (€ 126,7 mln.)

Onder de balanspost overige vorderingen is een grote verscheidenheid aan vorderingen opgenomen, waarvan onderstaand de grootste posten zijn vermeld.

- Opgelegde en nog op te leggen gemeentelijke belastingen van € 36,5 mln.
- GKB beleningen, kredieten en kortlopende hypotheke van € 32,8 mln. Voor deze GKB-beleningen en kredieten is een voorziening voor oninbaarheid getroffen van € 1,0 mln.
- Bijstandsvorderingen € 18,0 mln.
- Nog te ontvangen erfpachten € 7,5 mln.
- Nog te ontvangen gronduitgiften € 4,0 mln.
- Vorderingen van de Ambulancedienst € 2,8 mln.
- Te vorderen eigen bijdrage huishoudelijke verzorging (CAK-BZ) van € 2,4 mln.
- Subsidies € 2,1 mln.
- Verhuringen sport € 1,5 mln.
- Gemeente Museum (bijdrage overkapping) € 1,8 mln.
- Staedion (Huur Spui theater) € 1,1 mln.

Overige uitzettingen (€ 37,5 mln.)

Dit betreft de bijstortverplichting Derivaten contracten en is het verschil tussen de nominale waarde en de marktwaarde van de afgesloten derivaten contracten per 31 december 2014 die de gemeente in depot bij de BNG heeft gestort met een rentevergoeding. De hoogte van deze bijstortverplichting fluctueert maandelijks. In geval van verkoop of ineffectiviteit van de derivaten leidt dit tot een exploitatieresultaat.

Overlopende activa (€ 180,4 mln.)

	<i>(bedragen in € 1.000)</i>	
	2014	2013
Overlopende activa Europese/Nederlandse overheidslichamen	29.700	13.908
Overlopende activa	150.687	143.385
Totaal	180.387	157.293

De eindstand 2013 van de overlopende activa was € 157,3 mln. In 2014 heeft er een herrubricering plaatsgevonden van € 4,1 mln. vanaf de balansposten Overige schulden en Schulden aan andere publiekrechtelijke lichamen. De aangepaste eindstand per 31 december 2013 komt daarmee uit op € 161,4 mln.

Toelichting herrubricering

Tot en met 2013 werd de post Facturen in omloop in mindering gebracht op de schulden aan andere publiekrechtelijke lichamen of op de overige schulden. In 2014 is dit uitgangspunt opnieuw tegen het licht gehouden en geconcludeerd dat dit niet juist is, omdat bij het ontvangen van een factuur er wel degelijk een schuld ontstaat. Het is dus niet juist om deze post op de schulden in mindering te brengen. De post facturen in omloop is vanaf 2014 daarom gerubriceerd onder de overlopende activa.

Overlopende activa Europese/Nederlandse overheidslichamen (€ 29,7 mln.)

Op deze balanspost worden de van Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen subsidie-bedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel verantwoord. Per 31 december 2013 was de omvang € 13,9 mln. Per 31 december 2014 is de omvang € 29,7 mln.

De toename van € 15,8 mln. wordt per saldo veroorzaakt doordat er met name bij de projecten Neherkade (€ 9,0 mln.) en Rotterdamsebaan (€ 7,6 mln.) in 2014 meer is besteed dan er van het Rijk aan bijdrage is ontvangen, waardoor er een vordering op het Rijk is ontstaan.

Het saldo per 31-12-2014 wordt met name veroorzaakt door het investeringsprogramma Verkeer en Vervoer. Dit programma bevat diverse regelingen met betrekking tot fiets-, auto- openbaar vervoer- en verkeersveiligheidsprojecten, gefinancierd door Haaglanden.

Een volledig overzicht van alle overlopende activa en het verloop daarvan, is opgenomen in bijlage 4.2 Totaaloverzicht overlopende activa en passiva.

Overlopende activa (€ 150,7 mln.)

De balanspost overlopende activa bestaat uit een grote verscheidenheid aan vooruitbetaalde kosten en/of nog te ontvangen gelden. De omvang van deze post is (na een herrubricering van € 4,1 mln.) licht toegenomen van € 147,5 mln. tot € 150,7 mln.

Het saldo per 31-12-2014 van de post Overlopende activa wordt met name veroorzaakt door de volgende posten:

Transitorische rente Fonds Uiver 2006 (€ 63,9 mln.)

Nog te ontvangen rente over 2006 tot en met 2014 met betrekking tot de rentedragende obligaties en de zero-coupon obligaties.

Nog af te rekenen subsidieposten (€ 28,4mln.)

Deze post bestaat uit verrekeningen met middelen die beschikbaar zijn gesteld door Europese en Nederlandse overheidslichamen. Verrekening met de balanspost Overlopende activa Europese/Nederlandse overheidslichamen zal plaatsvinden zodra is vastgesteld dat aan alle geldende subsidievoorwaarden is voldaan. Van dit saldo heeft € 19,6 mln. betrekking op voorschotten van de projecten van Kansen voor West, welke zullen worden afgerekend met de betreffende EFRO-middelen van het rijk.

Transitorische rente leningen u/g (€ 7,3 mln.)

Het betreft nog te ontvangen rente leningen u/g over verslagjaar 2014. Deze rente heeft betrekking op de leningen verantwoord onder de balansposten leningen aan deelnemingen, leningen aan overige verbonden partijen en overige langlopende leningen aan derden.

Diverse voorschotten of nog te ontvangen gelden, uit hoofde van:

- Uitbreiding LUC Wijnhavenkwartier (€ 8,0 mln.)
- Vooruitontvangen facturen m.b.t huisvesting en automatisering (€ 5,9 mln.)
- Grondbank Vroondaal (€ 5,0 mln.)
- Jessica Fondsen (€ 4,9 mln.)
- Pieken in de Delta/Overig (€ 3,9 mln.)
- Vooruitbetaalde kosten Wigo4it (€ 2,9mln.)
- Netwerk Randstadrail (€ 1,7 mln.)
- Fietsschakels (€ 1,5 mln.)
- Nog te ontvangen beleenrecht inzake belening Pandhuis (€ 1,1 mln.)

Facturen in omloop (€9,8 mln.)

De post "Facturen in omloop" wordt in de jaarrekening 2014 onder overlopende activa gepresenteerd. In 2013 was deze post opgenomen onder de overige vorderingen. De herrubricering komt tot uiting in het vergelijkend cijfer. Om in de jaarrekening een zo volledig mogelijk beeld te geven van de lasten dient het saldo op de FIO zo laag mogelijk te zijn. Wanneer facturen niet volgens het regulier crediteurenproces kunnen worden afgewikkeld worden de lasten zoveel mogelijk voorgeboekt.

VASTE PASSIVA (€ 2.158,1 mln.)

Eigen Vermogen (€ 963,6 mln.)

Het eigen vermogen van de gemeente Den Haag bestaat uit de Algemene reserve (€ 85,0 mln.), de overige reserves (€ 857,2 mln.) en het saldo van de rekening (€ 21,3 mln.). Het eigen vermogen is met € 64,5 mln. afgenomen t.o.v. vorig jaar. Een specificatie van alle reserves is opgenomen in de bijlage reserves, waarin per reserve het verloop gedurende het boekjaar is weergegeven. De gemeente heeft de reserves ingedeeld in een aantal categorieën. Een overzicht van de samenstelling en stand van het eigen vermogen is hierna opgenomen.

(bedragen in € 1.000)

(bedragen in € 1.000)

	Stand per 31-12-2013	Her- rubricering	Aangepaste stand per 31-12-2013	Resultaat- bestemming 2013	Stand per 01-01-2014	Stand per 31-12-2014
Algemene reserve	124.459	0	124.459	33.762	158.221	85.039
Compensatie reserves	16.562	0	16.562	822	17.384	7.461
Bedrijfsvoeringsreserve	0	0	0	0	0	4.475
Programmareserves	0	0	0	0	0	0
Reserve Grondbedrijf	51.591	0	51.591	3.474	55.065	45.124
Egalisatiereserves	16.266	11.286	27.552	0	27.552	18.824
Activareserves	112.924	0	112.924	1.183	114.107	110.196
Overige bestemmings- reserves	680.643	-11.286	669.357	-21.959	647.398	669.561
Totaal reserves	1.002.445	0	1.002.445	17.282	1.019.727	940.680
Saldo van de rekening	25.692	0	25.692	-25.692	0	22.908
Totaal eigen vermogen	1.028.137	0	1.028.137	-8.410	1.019.727	963.588

Het voordelig resultaat over 2013 van € 25,7 mln. is in overeenstemming met raadsbesluit 62/2014 bestemd. Voor een gedetailleerde uitwerking van de resultaatbestemming 2013 wordt verwezen naar bovengenoemd raadsbesluit. Van het resultaat is € 8,4 mln. toegevoegd aan voorzieningen.

Per 01-01-2014 is de omvang van de reserves na resultaatbestemming € 1.019,7 mln. Per 31-12-2014 is de omvang afgenomen tot € 940,7 mln. De mutatie van in totaal € 79,0 mln. is met name veroorzaakt door de volgende posten:

- *Reserve Te verdelen middelen begroting 2015 – 2018 (+ € 214,6 mln.)*
In 2014 is in het coalitie-akkoord fors ingezet op intensivering. De daartoe benodigde middelen zijn gevonden uit met name vrijval uit reserves naar aanleiding van het gehouden doelmatigheidsonderzoek, vrijval uit de algemene reserve, reserve inkomensvoorzieningen, dienstcompensatiereserves en reserve Financiering. De vrijgevallen middelen worden ingezet in de coalitieperiode 2015-2018 en zijn daarom in 2014 toegevoegd aan deze reserve om in de jaren daarna te worden onttrokken en besteed aan de vastgestelde intensivering.
- *Algemene reserve (-€ 72,3 mln.)*
In 2014 is het risicocumulatiemodel geactualiseerd. Op basis hiervan heeft per saldo een vrijval plaatsgevonden ten gunste van het budgettair kader.
- *Reserve Grote projecten (-€ 55,0 mln.)*
In 2014 is uit het de reserve Grote projecten een bijdrage verstrekt voor een totaal van € 41,0 mln. en overgeheveld naar de functionele begrotingsposten van verschillende programma's. Daarnaast is er € 6,9 mln. toegevoegd voor de Haagse Markt en het Spuikwartier, is er € 16,4 vrijgevallen ten gunste van het budgettair kader en is er € 4,4 mln. overgeheveld naar andere reserves.
- *Egalisatiereserve Inkomensvoorzieningen (-€ 46,0 mln.)*
Omdat de reserve begin 2014 boven de destijds geldende bovengrens van € 20,0 mln. uitkwam, is er € 26,0 mln. afgeroomd. Daarnaast is in het coalitieakkoord begroting 2015-2018 besloten de reserve inkomensvoorzieningen op te heffen. Het risico dat de gemeente meer uitgeeft aan bijstandsuitkeringen dan ze van het rijk krijgt gaat via de Algemene reserve lopen. Dit heeft geleid tot een vrijval van € 20,0 mln.
- *Reserve Te verdelen middelen begroting 2014 – 2017 (-€ 36,1 mln.)*
Aan deze reserve is conform begroting onttrokken als algemeen dekkingsmiddel voor nieuw beleid
- *Reserve Herstructurering reserves (+€ 23,6 mln.)*

In de geactualiseerde verordening financieel beheer en beleid is opgenomen dat bestemmingsreserves kleiner dan € 2,5 mln. niet langer zijn toegestaan. Het saldo van de middelen uit deze reserves (€ 40,9 mln.) is aan de reguliere exploitatie van het betreffende beleidsprogramma toegevoegd. Omdat de onderliggende projecten in meerdere begrotingsjaren worden uitgevoerd, is deze reserve ingesteld. Voor 2014 is er conform begroting € 17,3 mln. onttrokken ter dekking van lasten in de diverse beleidsprogramma's.

- *Reserve Stedelijke Ontwikkeling (+ € 33,2 ml.)*

Aan het einde van het onderdeel Toelichting reserves per programma wordt deze reserve als onderdeel van het cluster Grondexploitaties, Stedelijke Ontwikkeling & Vernieuwing uitgebreid toegelicht.

Toelichting op de categorieën reserves

Algemene reserve

De Algemene reserve (in brede zin) bestaat uit de algemene reserve, de programmareserves, de centrale bedrijfsvoeringsreserve, en de dienstcompensatiereserves (samen € 96,8 mln.). De algemene reserve bevat in beginsel vrij beschikbare middelen, is niet gekoppeld aan specifiek door de raad vastgestelde doelen en is bedoeld voor het afdekken van risico's en tegenvallers, waarvoor geen afzonderlijke reserves of voorzieningen zijn getroffen. Hiermee wordt voorkomen dat financiële tegenvallers direct leiden tot onmiddellijke bezuinigingen.

De compensatiereserves zijn bedoeld voor het opvangen van bedrijfsvoeringrisico's.

Bij de programmabegroting zijn naar aanleiding van de actualisatie van de algemene verordening Financieel Beheer en Beleid de programmareserves ingesteld. Met deze reserves kunnen kleine voor- en nadelen tussen begrotingsjaren worden opgevangen die bij gelijkblijvend beleid in een programma kunnen ontstaan. Daarnaast maakt een programmareserve het mogelijk kleine bestemmingsreserves op te heffen. Bij het halfjaarbericht 2014/begroting 2015-2018 zijn daarom alle projectreserves kleiner dan € 2,5 mln. opgeheven. Om de uitvoering van deze projecten te waarborgen, zijn de middelen aan de exploitatie toegevoegd. Met een programmareserve kunnen dergelijke kleinere projecten via de exploitatie worden geregeld. Dit zorgt voor een overzichtelijker structuur van de gemeentelijke balans. Het is daarom niet langer toegestaan projectreserves kleiner dan € 2,5 mln. in te stellen. De hoogte van de programmareserves is gemaximeerd in de Verordening Financieel Beheer en Beleid. Het college doet eenmaal per jaar een voorstel voor de aanwending van de programmareserves, uiteraard voor zover de omvang van de programmareserve(s) dat toelaat. Dit voorstel maakt onderdeel uit van de ontwerpbegroting en wordt als onderdeel van de besluitvorming over de ontwerpbegroting aan de gemeenteraad voorgelegd. Door bestedingsvoorstellen één keer per jaar aan de gemeenteraad voor te leggen behoudt de raad het inzicht in de aanwending van de programmareserves en kan een afweging worden gemaakt in het perspectief van alle beleidsmatige en financiële ontwikkelingen die er in enig jaar zijn.

Bij de actualisatie van de verordening Financieel Beheer en Beleid is er ook een centrale bedrijfsvoeringsreserve ingesteld. Deze reserve is bedoeld voor het kunnen doen van kleinere gemeentebrede verbetervoorstellen en innovaties in de bedrijfsvoering. De maximale omvang van deze reserve wordt in de Verordening gesteld op € 6,0 mln. Met de instelling van de centrale bedrijfsvoeringsreserve zijn de maximale hoogtes van de dienstcompensatiereserves verlaagd. De gezamenlijke maximale hoogte van de dienstcompensatiereserves en de centrale reserve bedrijfsvoering is zo gelijk gebleven. Voorstellen ten laste van de dienstcompensatiereserves en de centrale bedrijfsvoeringsreserve worden, als onderdeel van de ontwerpbegroting, aan de gemeenteraad voorgelegd.

Reserve Grondbedrijf

De reserve grondbedrijf dient als financiële buffer voor het grondbedrijf om te voorkomen dat schommelingen in de resultaten van het grondbedrijf de gemeentelijke financiële huishouding verstoren.

Opbrengsten uit grondexploitaties worden aan de reserve toegevoegd, verliezen uit grondexploitaties worden hiermee verrekend.

De Algemene reserve (in brede zin) en de Reserve Grondbedrijf (samen € 142,1 mln.) zijn onderdeel van het gemeentelijke weerstandsvermogen (zie ook paragraaf Weerstandsvermogen).

Egalisatiereserves

De Egalisatiereserves (€ 18,8 mln.) hebben tot doel om ongewenste schommelingen op te vangen in de tarieven die aan derden en intern in rekening worden gebracht. Een overzicht van deze reserves per programma (na resultaatbestemming 2013) is hierna opgenomen.

(bedragen in € 1.000)

	Stand per 31-12-2013	Her- rubricering	Aangepaste stand per 31-12-2013	Stand per 31-12-2014
Programma 03 - Wijkaanpak en dienstverlening	2.000	0	2.000	665
Programma 06 - Onderwijs	1.000	0	1.000	1.500
Programma 08 - Zorg en Welzijn	8.739	0	8.739	7.896
Programma 09 – Jeugd	150	0	150	100
Programma 16 – Financiën	1.925	11.286	13.211	6.211
Programma 18 - Interne dienstverlening	2.453	0	2.453	2.453
Totaal	16.266	11.286	27.552	18.824

Activareserves (afschrijvingsreserves)

De centrale activareserves voor dekking van kapitaallasten van € 110,2 mln. hangen direct samen met investeringen die zijn gedaan en gedekt zijn met incidenteel geld. Met ingang van 2010 is het gebruik van afschrijvingsreserves alleen nog toegestaan bij programma 16 Financiën. Het cluster bestaat tot 2014 uit de volgende individuele reserves:

- Reserve Activa-financiering
- Reserve Activa-financiering Ambu Waldorpstraat
- Reserve Activa-financiering Sportcampus Zuiderpark
- Reserve Activa-financiering Archeologie
- Reserve Activa-financiering Parkeergarage Nieuwersluisstraat

Bij de Programmabegroting 2015-2018 is besloten om deze reserves samen te voegen tot 1 reserve. Deze samenvoeging is in 2014 gerealiseerd. Per saldo zijn de standen en mutaties als volgt:

Eindbalans 2013	112,924 mln.
Resultaatsbestemming 2013	1,183 mln.
Beginbalans 2014	114,107 mln.
Bij: dotaties	10,001 mln.
Af: bestedingen	7,904 mln.
Af: vrijval	6,008 mln.
Eindsaldo	110,196 mln.

De omvang van de reserves activa-financiering bedroeg per 31 december 2013 € 112,9 mln. Per 31 december 2014 is de omvang € 110,2 mln. Middels resultaatbestemming is er €1,2 mln. aan de reserve toegevoegd ter dekking van kapitaallasten als gevolg van de activering van nog een deel van de kosten van het project Stork 7 (overgang naar Windows 7). Daarnaast heeft een reguliere toevoeging plaatsgevonden van € 10,0 mln. voor de dekking van kapitaallasten voor met name Sportcampus Zuiderpark en Haagse Markt. De omvang van de reserve(s) is afgenomen door een onttrekking van

€ 7,9 mln. voor de dekking van incidentele kapitaallasten. Tenslotte is € 6,0 mln. vrijgevallen i.v.m. lagere investering, afwaardering van een bestaand actief (m.n. kassen Haegheflor) en het verantwoorden van een investering in de exploitatie in plaats van activering.

Overige bestemmingsreserves

De overige bestemmingsreserves bedragen € 669,6 mln. Het gaat hierbij om een samenstel van gereserveerde middelen voor specifiek door de raad goedgekeurde doelen, waaronder (spaar)reserves voor grote en/of meerjarige projecten. Binnen de categorie is nog een verdere bijzondering te maken naar projectreserves en overige reserves.

(bedragen in € 1.000)

	Stand per 31-12-2013	Her- rubricering	Aangepaste stand per 31-12-2013	Resultaat- bestemming 2013	Stand per 01-01-2014	Stand per 31-12-2014
Projectreserves	542.415	0	542.415	-26.892	515.523	357.651
Overige reserves	138.228	-11.286	126.942	4.933	131.875	311.910
Totaal	680.643	-11.286	669.357	-21.959	647.398	669.561

Projectreserves (incl. in 2014 op te heffen overige reserves)

Projectreserves zijn reserves die dienen ter dekking van een specifiek doel of project. Een overzicht van deze reserves per programma is hierna opgenomen.

(bedragen in € 1.000)

	Stand per 01-01-2014	Dotaties	Onttrekkingen	Vrijval	Stand per 31-12-2014
Programma 1 - Gemeenteraad	0	0	0	0	0
Programma 2 - College en Bestuur	341	0	0	341	0
Programma 3 - Wijkaanpak en dienstverlening	2.749	0	845	0	1.904
Programma 4 - Openbare orde en Veiligheid	3.287	0	0	3.287	0
Programma 5 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg	615	0	0	615	0
Programma 6 - Onderwijs	12.253	9.130	4.038	592	16.753
Programma 7 - Werk, Inkomen en Armoedebeleid	67.918	10.152	7.328	48.332	22.410
Programma 8 - Zorg en Welzijn	18.669	0	0	13.669	5.000
Programma 9 - Jeugd	2.821	0	2.821	0	0
Programma 10 - Ontwikkeling Buitenruimte	14.942	0	1.872	1.166	11.904
Programma 11 - Economie, Internationale stad en Binnenstad	26.335	15.000	4.699	5.193	31.443
Programma 12 - Sport	7.402	2.300	3.063	4.388	2.251
Programma 13 - Verkeer en Milieu	43.045	26.282	15.027	17.341	36.959
Programma 14 - Wonen en Duurzaamheid	25.716	6.000	6.691	6.909	18.116
Programma 15 - Stadsontwikkeling	104.550	76.543	32.068	50.279	98.746
Programma 16 - Financiën	225	0	0	225	0
Programma 17 - Overige beleidsvoornemens	180.021	9.059	63.407	17.360	180.313
Programma 18 - Interne dienstverlening	4.634	0	782	0	3.852
Totaal	515.523	154.466	142.641	169.697	357.651

In totaal is het saldo van de projectreserves met € 157,9 mln. afgenomen.

Er is in 2014 €154,5 mln. toegevoegd aan projectreserves. De grootste dotaties (meer dan €5 mln.) hebben plaatsgevonden bij:

- reserve Stedelijke ontwikkeling in programma 11 (€ 2,2 mln.), in programma 14 (€ 6,0 mln.), in programma 13 (€ 13,6 mln.) en in programma 15 (€ 59,3 mln.), in totaal €81,3 mln.
- reserve World Forum Convention Center in programma 11 (€ 10,0 mln.)
- reserve Jeugdwerkloosheid Haaglanden in programma 7 (€ 8,1 mln.)
- reserve Strategische aankopen in programma 15 (€ 8,1 mln.)
- reserve The Hague World Form in programma 15 (€ 7,3 mln.)
- reserve Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen in programma 6 (€ 7,1 mln.)
- reserve grote Projecten in programma 17 (€ 6,9 mln.)
- reserve parkeren in programma 13 (€ 6,9 mln.)

Er hebben in 2014 voor €142,6 mln. aan reguliere onttrekkingen aan projectreserves plaatsgevonden. De grootste onttrekkingen (meer dan €5 mln.) hebben plaatsgevonden bij:

- reserve grote Projecten in programma 17 (€ 45,4 mln.)
- reserve Stedelijke ontwikkeling in programma 11 (€ 0,6 mln.), in programma 14 (€ 3,0 mln.), in programma 13 (€ 1,1 mln.) en in programma 15 (€ 12,3 mln.), in totaal € 17,0 mln.
- reserve The Hague World Form in programma 15 (€ 10,1 mln.)
- reserve BR Co-financiering in programma 17 (€ 8,3 mln.)
- reserve Den Haag Internationale Stad in programma 17 (€ 6,0 mln.)
- reserve afbouw ID-banen in programma 7 (€ 5,7 mln.)
- reserve Openbaar Vervoer Hoger Plan in programma 13 (€ 5,3 mln.)
- reserve Vastgoedexploitatie in programma 15 (€ 5,3 mln.)
- reserve Parkeren in programma 13 (€ 5,0 mln.)

In totaal is er ten laste van de projectreserves en de op te heffen reserves € 169,7 mln. vrijgevallen. Deze vrijval was ook begroot vanwege de inzet van middelen in het budgettaire kader en de vrijval van projectreserves met een saldi ultimo 2013 van minder dan € 2,5 mln.

Een inhoudelijke toelichting op de belangrijkste (mutaties in) projectreserves volgt hierna in het onderdeel 'Toelichting reserves per programma'.

Overige reserves

Dit zijn centrale reserves op programma 16 Financiën, die niet onder een van de andere categorieën vallen, te weten:

(bedragen in € 1.000)

	Stand per 01-01-2014	Dotaties	Onttrekkingen	Vrijval	Stand per 31-12-2014
BR Voorfinancieringsrente Sportcampus Zuiderpark	4.500	0	0	0	4.500
BR Te verdelen middelen begroting	117.318	323.357	154.327	5.000	281.348
BR Friciekosten Bezuinigingstaakstelling 2011 - 2014	10.057	0	2.550	5.057	2.450
BR Herstructurering reserves	0	40.881	17.269	0	23.612
Totaal	131.875	364.238	174.146	10.057	311.910

Een inhoudelijke toelichting op de belangrijkste (mutaties in) overige reserves volgt hierna in het onderdeel 'Toelichting reserves per programma'.

Toelichting reserves per programma

De ontwikkelingen in het verloop van de meest omvangrijke reserves (het saldo van de reserve is per 31-12-2014 groter dan € 5 mln. of er hebben aanzienlijke mutaties plaatsgevonden) worden hieronder toegelicht. Een volledig overzicht van alle bestemmingsreserves en het verloop daarvan, is opgenomen in bijlage Reserves.

Programma 6 Onderwijs

Projectreserve Duurzame huisvesting primair en speciaal onderwijs (€ 7,5 mln.)

De reserve is bestemd voor verbetering van de hygiëne en het binnenmilieu alsmede voor asbestverwijdering in bestaande gebouwen voor primair en speciaal onderwijs. Het onttrokken bedrag (€ 1,4 mln.) is ter dekking van afrekeningen van subsidies aan schoolbesturen.

Beginbalans	6,908 mln.
Bij: dotaties	2,000 mln.
Af: bestedingen	1,371 mln.
Eindsaldo	7,537 mln.

Projectreserve Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen (€ 9,2 mln.)

Beginbalans	4,753 mln.
Bij: dotaties	7,130 mln.
Af: bestedingen	2,667 mln.
Eindsaldo	9,216 mln.

Programma 7 Werk, Inkomen en Armoedebeleid

Projectreserve afbouw ID-banen (€ 14,6 mln.)

Met de 1e finrap 2009 (rv 82/2009) is besloten om één reserve te vormen voor de financiële afronding van de afbouw van de ID-banen. Conform het collegeakkoord 2011-2014 is een bedrag van € 2,0 mln. gedoteerd. De onttrokken gelden ad € 5,7 mln. zijn ingezet ter financiering van de gemaakte lasten inzake afbouw ID-banen.

Beginbalans	18,276 mln.
Bij: dotaties	2,000 mln.
Af: bestedingen	5,686 mln.
Eindsaldo	14,590 mln.

Projectreserve Jeugdwerkloosheid Haaglanden (€ 7,8 mln.)

Bij de vaststelling van de jaarrekening 2009 (rv 75/2010) heeft de raad ingestemd met de vorming van deze reserve. In het coalitie-akkoord 2014 is er € 8,1 mln. beschikbaar gesteld en gedoteerd aan de reserve jeugdwerkloosheid. Ter financiering van de aanpak jeugdwerkloosheid is een bedrag van € 1,6 mln. onttrokken.

Beginbalans	1,331 mln.
Bij: dotaties	8,131 mln.
Af: bestedingen	1,642 mln.
Eindsaldo	7,820 mln.

Reserve Inkomensvoorzieningen (voorheen WWB I-deel) (€ 47,0 mln.)

De voor- en nadelen van de uitvoering van de bijstand (inclusief apparaat) werden tot 2014 (voor zover deze verband hielden met autonome volume ontwikkelingen) voor resultaatbepaling verrekend met deze reserve. Bij de resultaatbestemming 2013 is er derhalve €1,0 mln. ten laste van de reserve gebracht in verband met het resultaat op het toenmalige programma Sociale voorzieningen en armoedebestrijding.

Voor de reserve is een specifieke bandbreedte afgesproken. Bij een eindsaldo buiten de bandbreedte is de reserve onderwerp van de begrotingsvoorbereiding. Omdat de reserve begin 2014 boven de destijds geldende bovengrens van € 20,0 mln. uitkwam, is er € 26,0 mln. afgeroomd.

In het coalitieakkoord begroting 2015-2018 is besloten de reserve inkomensvoorzieningen op te heffen. Het risico dat de gemeente meer uitgeeft aan bijstandsuitkeringen dan ze van het rijk krijgt gaat via de Algemene reserve lopen. Dit heeft geleid tot een vrijval van € 20,0 mln.

De dotatie van € 0,02 mln. is een correctie als gevolg van afrondingsverschillen (e.e.a. conform begroting).

Eindbalans 2013	46,979 mln.
Resultaatsbestemming 2013	-1,000 mln.
Beginbalans 2014	45,979 mln.
Af: vrijval a.g.v. afkomen	26,000 mln.
Af: vrijval a.g.v. opheffen	20,000 mln.
Bij: dotaties	0,021 mln.
Eindsaldo	0,000 mln.

Programma 8 - Zorg en Welzijn

Egalisatiereserve Exploitatie rendabele panden (€ 6,6 mln.)

Centra voor Jeugd en Gezin: In het MIP zijn vier investeringen opgenomen ter vervanging van huisvesting voor CJG's. Voor de panden Koningin Sophiestraat, PIUS-kerk, Campanulastraat en Hanenburglaan worden CJG's gebouwd. De gereserveerde middelen zijn bestemd om de negatieve exploitatielast gedurende de beginjaren af te dekken. Over de gehele looptijd van een pand is de exploitatie neutraal.

Buurthuis van de Toekomst: Bij de vorige coalitieperiode is besloten om een aantal Welzijnspanden af te stoten. De gereserveerde middelen zijn bestemd om verbouwingen aan panden van instellingen, verenigingen etc. die ruimten voor maatschappelijke activiteiten ter beschikking stellen.

Overcommittering Onderwijs: Bij de begroting 2012 is besloten om de begroting voor onderwijshuisvesting structureel vanaf 2013 met € 1 mln. te verlagen terwijl aan de schoolbesturen reeds toestemming gegeven was om te bouwen. Het risico bestaat dat schoolbesturen evenveel uitgeven als het verleende bedrag. Ook is het risico aanwezig dat in enig jaar een aanvraag voor spoedeisende voorzieningen wordt ingediend die door de gemeente goedgekeurd moet worden. Daarom is tegelijkertijd besloten om een Reserve Overcommittering Onderwijs in te stellen.

Beginbalans	7,447 mln.
Af: bestedingen	0,892 mln.
Eindsaldo	6,555 mln.

Projectreserve Individuele voorziening WMO (€ 5,0 mln.)

Deze reserve wordt gebruikt om de schommelingen in de vraag naar de WMO-producten (zijnde Hulp bij het Huishouden, Woon- en Vervoersvoorzieningen Gehandicapten) en de benodigde apparaatsinzet op te vangen. Na afdoening van het resultaat jaarrekening 2013 bedroeg het saldo van de reserve € 9,4 mln. In de Programmarekening 2014 is € 4,4 mln. vrij te vallen ten behoeve van het budgettair kader. De reserve is tevens in 2014 van categorie gewijzigd. De reserve WMO is van een systeemreserve omgezet naar de projectreserve decentralisatie/WMO.

Beginbalans	9,402 mln.
Bij: dotaties	0,000 mln.
Af: bestedingen	0,000 mln.
Af: vrijval	4,402 mln.
Eindsaldo	5,000 mln.

Programma 10 Ontwikkeling buitenruimte

Reserve Werk met Werk (€ 11,9 mln.)

Het doel van de reserve is door middel van werk met werk op efficiënte wijze residentiekwaliteit te realiseren in de openbare ruimte door gelijktijdig met rioolwerkzaamheden, wegbeheer, het programma P2500 en de plaatsing van ORAC's een impuls te geven aan de openbare ruimte. Voor de begroting 2013 – 2016 is hiertoe € 15 mln. beschikbaar gesteld. In 2014 is er voor € 1,9 mln. onttrokken aan de reserve. Enkele voorbeelden van projecten die in 2014 zijn afgerond: Nieuwendamlaan, Copernicusstraat, Ermelostraat, Velpsestraat, Schenkweg, Vermeerstraat en het Lorentzplein. De realisatie in 2014 is achter gebleven op de begroting omdat de planvorming voor een aantal projecten is vertraagd c.q. aangepast (o.a. Sportcampus Zuiderpark, Rijswijkseweg, Bezuidenhout Oost en de Haagse Markt). Daadwerkelijke afrekening ten laste van de reserve vindt namelijk plaats op het einde van het uitvoeringsproject.

Beginbalans	13,776 mln.
Af: bestedingen	1,872 mln.
Eindsaldo	11,904 mln.

Programma 11 Economie, Internationale stad en Binnenstad

Projectreserve Stadseconomie (€ 5,1 mln.)

Zie toelichting Cluster Grondexploitaties, Stedelijke Ontwikkeling & Vernieuwing aan het einde van het onderdeel Toelichting reserves per programma.

Beginbalans	3,229 mln.
Bij: dotaties	2,500 mln.
Af: bestedingen	0,601 mln.
Af: vrijval	0,029 mln.
Eindsaldo	5,099 mln.

Projectreserve World Forum Convention Center (€ 14,7 mln.)

Bij de begrotingsvoorbereiding in 2013 heeft het college besloten de investeringen in de openbare ruimte in het World Forum gebied e.o. (programma Stadsontwikkeling) af te splitsen van de investeringen in het WFCC gebouw (programma Economie, Internationale Stad en Binnenstad). Hiervoor is het nodig een deel van de middelen in de reserve The Hague World Forum (€ 10,0 mln.) over te hevelen naar de destijds ingestelde bestemmingsreserve World Forum Convention Center.

De kosten die gemaakt worden in het kader van de renovatie van het World Forum bestaan uit de volgende categorieën: 1. brandveiligheid, 2. onderhoud en herstel en 3. uitbreiding (RIS 257024). In 2014 is € 7,2 mln aan onttrekking begroot en is er ruim € 2,4 mln. gerealiseerd. Het project heeft mede door de NSS vertraging opgelopen. De grote bouwkundige ingrepen konden om tijdswege niet voor de NSS worden uitgevoerd. De aanpak van de gehele buitenschil is in september 2014 gegund en in oktober 2014 in uitvoering genomen. In dit kader is reeds € 4,3 mln. financieel verplicht; dit betreft het overgrote deel van de € 4,8 mln. onderbesteding in 2014. De Europese aanbestedingsprocedures voor de technische installaties en bouwkundige werkzaamheden binnen zullen naar verwachting in het 1e kwartaal van 2015 worden gestart. De verwachting is dat in het 2e kwartaal van 2015 de aanbesteding wordt afgerond en de werkzaamheden gegund en opgedragen kunnen worden. Financieel gezien zal er in 2015 derhalve een fors deel van het projectbudget worden gerealiseerd.

Beginbalans	7,085 mln.
Bij: dotaties	10,000 mln.
Af: bestedingen	2,411 mln.
Eindsaldo	14,674 mln.

Projectreserve Overcommitting (€ 8,4 mln.)

Deze middelen zijn oorspronkelijk toegekend voor de overcommitting bij de uitvoering van projecten in het D2 programma. De resterende middelen worden ingezet voor de overcommitting voor het huidige EFRO-programma Kansen voor West (looptijd 2007- 2015) en het nieuwe EFRO-programma Kansen voor West II (looptijd 2014-2020).

Bij de begroting 2014 is € 0,3 mln. aan de reserve Overcommitting toegevoegd. Deze incidentele bijdrage is bestemd voor de technische bijstand voor de overgangperiode tussen het oude af te sluiten programma én het opstarten van het nieuwe programma Kansen voor West. In 2014 is nog geen deel van de kosten met betrekking tot technische bijstand verrekend met de reserve. De projectkosten worden pas verrekend als de definitieve vaststelling van de EFRO-projecten heeft plaatsgevonden.

Beginbalans	8,061 mln.
Bij: dotaties	0,300 mln.
Af: bestedingen	0,000 mln.
Eindsaldo	8,361 mln.

Programma 13 Verkeer en milieu

Projectreserve Bodem (€ 9,0 mln.)

De reserve is gevormd bij de begroting 2012-2015 (RIS 181195). De gemeente Den Haag ontvangt van het Rijk ISV3 middelen ten behoeve van bodemsanering in de vorm van een decentralisatie-uitkering. Deze reserve wordt aangewend voor de uitvoering van het bodemconvenant en de kosten van sanering en nazorg van de twee voormalige gasfabrieken. In 2014 is een nader plan van aanpak voor de sanering, nazorgen en monitoring opgesteld. De uitvoering van het bodemprogramma strekt zich uit tot en met 2015. De maximale hoogte van de reserve is met de programmabegroting 2014-2017/halfjaarbericht 2013 (RV/138 –RIS 264147) verhoogd tot € 9 mln. In 2014 is € 3,4 mln. gedoteerd aan de reserve.

Beginbalans	5,634 mln.
Bij: dotaties	3,366 mln.
Af: bestedingen	0,000 mln.
Eindsaldo	9,000 mln.

Projectreserve Openbaar Vervoer Hoger Plan (€ 3,5 mln.)

De reserve Openbaar Vervoer Hoger Plan is ingesteld bij concernbericht 2007 en is één van de dekkings-bronnen van het gemeentelijk aandeel van het programma Netwerk RandstadRail. Op 1 januari 2014 was het saldo van de reserve € 11,5 mln. Voor 2014 zijn de structurele middelen ad € 2,3 mln. aan de reserve gedoteerd. In 2014 is € 5,3 mln. onttrokken aan de reserve voor de uitvoering van o.a. de projecten: herinrichting stationsplein, verbreding perron Jacob Catsstraat en het aanpassen van de perrons traject lijn 16/17 in Wateringseveld. Daarnaast is er € 0,5 mln. ingezet ten behoeve van de exploitatie P&R Hoornwijck 2014. Tenslotte is er € 4,5 mln. vrijgevallen naar aanleiding van de vastgestelde budgettaire kader bij het collegeakkoord “vertrouwen op Haagse kracht”. Deze vrijval is ingezet voor de financiële ruimte. Hiermee komt de eindstand van de reserve op 31 december 2014 op € 3,5 mln.

Eindbalans 2013	11,050 mln.
Resultaatsbestemming 2013	0,450 mln.
Beginbalans 2014	11,500 mln.
Bij: dotaties	2,250 mln.
Af: bestedingen	5,275 mln.
Af: vrijval	4,950 mln.
Eindsaldo	3,525 mln.

Projectreserve Parkeren (€ 6,7 mln.)

Het parkeerbeleid van de gemeente Den Haag is gericht op het faciliteren van mobiliteit, door het scheppen van voorwaarden voor de groeiende mobiliteitsbehoefte. In het Parkeerkader Den Haag 2010-2020 is dit parkeerbeleid voor deze periode op hoofdlijnen weergegeven. Hierin is onder andere beschreven dat naar verwachting de parkeerproblemen in de stad toenemen door een te hoge parkeerdruk en structureel tekort aan parkeerplaatsen in steeds meer gebieden. Daarnaast leggen geparkeerde auto's een te groot beslag op de schaarse openbare ruimte. Om deze problemen tegen te gaan zijn in het Parkeerkader Den Haag 2010-2020 de plannen opgenomen voor de noodzakelijke investeringen in de parkeervoorzieningen. Momenteel voert de gemeente het project PiW uit om het aantal parkeerplaatsen te verhogen om zo de parkeerdruk in de stad te verlagen.

Met de programmabegroting 2014-2017/halfjaarbericht 2013 (RV/138 –RIS 264147) is de einddatum van de reserve vastgesteld op 31 december 2020.

De stand van de reserve op 31 december 2013 was € 12,6 mln. In 2014 is € 6,9 mln. gedoteerd; Parkeren in Woongebieden (€ 4,5 mln.), Fietsparkeren (€ 2,2 mln.) en het voordeel parkeergarage Nieuwersluisstraat (€ 0,2 mln.).

In 2014 is € 5,0 mln. onttrokken. Hiervan was € 4,3 mln. ten behoeve van Parkeren in Woongebieden. Er zijn hiervoor in 2014 circa 460 extra parkeerplaatsen gerealiseerd in de Vruchtenbuurt, het Laakkwartier Oost, Oud Leyenburg, de Schilderswijk West, de Suezkade, de Noordpolderkade en de Boendalestraat (RIS 245787). Daarnaast is er € 0,7 mln. onttrokken in verband met de voorbereiding van PiW 2e tranche (RIS 269544) welke in 2014 is gestart.

Tenslotte is er € 7,6 mln. vrijgevallen naar aanleiding van de vastgestelde budgettaire kader bij het collegeakkoord. Deze vrijval is ingezet voor de financiële ruimte.

Beginbalans	12,617 mln.
Bij: dotaties	6,866 mln.
Af: bestedingen	5,022 mln.
Af: vrijval	7,605 mln.
Eindsaldo	6,856 mln.

Projectreserve Reserve Stedelijke Ontwikkeling (€ 17,0 mln.)

Zie toelichting Cluster Grondexploitaties, Stedelijke Ontwikkeling & Vernieuwing aan het einde van het onderdeel Toelichting reserves per programma.

Beginbalans	4,270 mln.
Bij: dotaties	13,800 mln.
Af: bestedingen	1,104 mln.
Eindsaldo	16,966 mln.

Programma 14 Wonen en Duurzaamheid

Projectreserve Stadsvernieuwing (€ 6,6 mln.)

Zie toelichting Cluster Grondexploitaties, Stedelijke Ontwikkeling & Vernieuwing aan het einde van het onderdeel Toelichting reserves per programma.

Beginbalans	14,002 mln.
Bij: dotaties	0,000 mln.
Af: bestedingen	3,740 mln.
Af: vrijval	3,700 mln.
Eindsaldo	6,562 mln.

Projectreserve Reserve Stedelijke Ontwikkeling (€ 11,6 mln.)

Zie toelichting Cluster Grondexploitaties, Stedelijke Ontwikkeling & Vernieuwing aan het einde van het onderdeel Toelichting reserves per programma.

Beginbalans	8,696 mln.
Bij: dotaties	6,000 mln.
Af: bestedingen	2,951 mln.
Af: vrijval	0,191 mln.
Eindsaldo	11,554 mln.

Programma 15 Stadsontwikkeling

Reserve grondbedrijf (€ 45,1 mln.)

Deze reserve dient ter dekking van de algemene risico's van bedrijfsmatig opereren op de onroerend goed markt. De reserve wordt gevoed door financieel-administratieve afsluiting van plannen.

Kernpunten van de bedrijfseconomische opzet Grondbedrijf zijn:

- voor verliezen op grondexploitaties wordt een voorziening gevormd;
- deze voorziening wordt getroffen ten laste van de reserve Grondbedrijf (RGB); en
- baten worden pas genomen indien deze daadwerkelijk zijn gerealiseerd.

Het voorzichtigheidsbeginsel wordt derhalve toegepast.

Over de reserve vindt geen renteverrekening plaats. Onderdeel van deze reserve is de post "Onderhanden werk". Hierover wordt (voor)financieringsrente berekend.

De relatie met de voorziening negatieve plannen MPG is zodanig dat wanneer een MPG-plan met een negatief saldo operationeel wordt verklaard er een voorziening wordt getroffen voor de contante waarde van het plan. De actualisatie van de voorziening wordt verrekend met het resultaat reserve Grondbedrijf.

Middels de resultaatbestemming 2013 is € 3,5 mln. aan de reserve Grondbedrijf toegevoegd. Bij begrotingswijziging 2014 is dit door onttrekking van € 0,5 mln. gecorrigeerd naar het resultaat reserve Grondbedrijf incl. overige bestedingsvoorstellen (€ 3,0 mln.) zoals deze is opgenomen in de paragraaf Grondbeleid in de jaarrekening 2013. De beginstand van de reserve bedraagt na resultaatbestemming en correctie daarop € 54,6 mln.

De dotatie van € 0,1 mln. betreft het toevoegen van middelen uit de reserve Grote Projecten ten behoeve van de risico's zoals opgenomen bij het operationaliseren van het project Kloosterburen (RIS 269546).

De afdracht ten behoeve van het budgettaire kader bedraagt gemiddeld € 4,1 mln. per jaar. In de programmabegroting 2014-2017 is besloten om € 6,3 mln. (zijnde drie keer € 2,1 mln.) in 2014 ineens ten behoeve van het budgettaire kader programmabegroting in te zetten. De resterende drie keer € 2,0 mln. in de jaren 2014-2016 wordt in de betreffende jaarschijven ingezet. In totaal wordt er in 2014 € 8,3 mln. ingezet voor het budgettaire kader, wat voor € 6,3 mln. is verwerkt als vrijval en voor € 2,0 mln. als onttrekking.

Op grond van het halfjaarbericht 2014 waarin verslag wordt gedaan over de gevolgen van de wijziging van projectsaldi (actualisatie grondexploitaties) is een nadelig resultaat van € 1,1 mln. verrekend met deze reserve, wat is opgenomen als onttrekking. Het restant van € 0,2 mln. van de onttrekking betreft het toevoegen aan de voorziening Negatieve Plannen MPG voor het operationaliseren van het project Tomatenlaan (RIS 269690).

Zie ook toelichting Cluster Grondexploitaties, Stedelijke Ontwikkeling & Vernieuwing aan het einde van het onderdeel Toelichting reserves per programma.

Eindbalans 2013	51,591 mln.
Bij: resultaatsbestemming 2013 n.a.v. resultaat 2013 Grondbedrijf	2,198 mln.
Bij: resultaatsbestemming 2013 n.a.v. technische correctie m.b.t. Stadsvernieuwing	0,776 mln.
Bij: resultaatsbestemming 2013 n.a.v. technische correctie m.b.t. Harnaschpolder	0,500 mln.
Beginbalans 2014	55,065 mln.
Bij: dotaties middelen t.l.v. concernreserve Grote Projecten	0,141 mln.
Af: onttrekking i.v.m. correctie resultaatsbestemming 2013	0,500 mln.
Af: onttrekking i.v.m. nadelig resultaat actualisatie grondexploitaties	1,100 mln.
Af: onttrekking t.g.v. voorziening Negatieve plannen MPG	0,182 mln.
Af: onttrekking i.v.m. extra afdracht t.b.v. budgettair kader	2,000 mln.
Af: vrijval i.v.m. extra afdracht t.b.v. budgettair kader	6,300 mln.
Eindsaldo	45,124 mln.

Projectreserve Reserve Stedelijke Ontwikkeling (€ 53,7 mln.)

Zie toelichting Cluster Grondexploitaties, Stedelijke Ontwikkeling & Vernieuwing aan het einde van het onderdeel Toelichting reserves per programma.

Beginbalans	37,591 mln.
Bij: dotaties	59,343 mln.
Af: bestedingen	12,303 mln.
Af: vrijval	30,692 mln.
Eindsaldo	53,669 mln.

Projectreserve The Hague World Form (€ 7,9 mln.)

Deze reserve is bestemd voor de verdere ontwikkeling van de Internationale Zone van Den Haag, vooral rondom het World Forum gebied, gericht op de profilering van Den Haag als Internationale Stad van Vrede en Recht. De plandoelstellingen zijn onder andere: de realisatie van de nieuwbouw voor Europol inclusief parkeergarage, het verbeteren van het vestigingsklimaat voor internationale instellingen en de verbetering van de openbare ruimte, de bereikbaarheid en het veiligheidsprofiel. De dotatie van € 7,3 mln. betreft het tweede deel van de totale decentralisatie-uitkering van het Rijk aan de gemeente van totaal € 21,8 mln. ten behoeve van ontwikkelingen in het World Forum gebied. Conform eerdere besluitvorming (RIS 181752) worden deze bedragen in hetzelfde jaar gedoteerd aan de bestemmingsreserve The Hague World Forum.

De onttrekking heeft voor € 10,0 mln. betrekking op de overheveling van deze reserve naar de in 2013 ingestelde reserve World Forum Convention Center binnen het programma Economie, Internationale Stad en Binnenstad. Het restant van de onttrekking ad. €0,1 mln. heeft betrekking op voorbereidingskosten Parkvisie en kosten voor de openbare ruimte en infrastructuur.

Beginbalans	10,773 mln.
Bij: dotaties	7,259 mln.
Af: bestedingen	10,131 mln.
Eindsaldo	7,901 mln.

Projectreserve Anticiperende werkzaamheden MPG (€ 8,3 mln.)

De gemeente verricht onderzoeken en verwerft vastgoed ten behoeve van toekomstige grondexploitaties. De hiermee samenhangende uitgaven worden geactiveerd voor zover deze gedekt zijn met bestuurlijke besluitvorming en met het vooruitzicht dat de uitgaven binnen twee jaar tot een grondexploitatie leiden. Omdat de beoogde grondexploitatie mogelijk geen doorgang vindt, bestaat het risico dat de uitgaven tot nu toe niet financieel gedekt zijn. Voor het opvangen van dergelijke financiële risico's is de reserve Anticiperende werkzaamheden MPG ingesteld. De hoogte van de reserve is tevens het plafond waarvoor financiële ruimte bestaat om uitgaven in de voorfase te doen.

De in 2014 gemaakte kosten op de anticiperende projecten worden geplaatst tegenover de beschikbare middelen in de reserve. Zodra de betreffende projecten worden geoperationaliseerd, zullen de middelen weer terugvloeien naar de reserve. In 2014 zijn geen projecten voor anterieure overeenkomsten afgesloten, zodat geen dotatie aan de reserve heeft plaats gevonden. Een bedrag van € 1,2 mln van de middelen is in 2014 vrijgevallen ten behoeve van het budgettair kader van de begroting 2015-2018.

Beginbalans	9,544 mln.
Af: vrijval	1,244 mln.
Eindsaldo	8,300 mln.

Projectreserve Strategische aankopen Binckhorst (€ 4,4 mln.)

Zie toelichting Cluster Vastgoedreserves aan het einde van het onderdeel Toelichting reserves per programma.

Eindbalans 2013	8,238 mln.
Resultaatsbestemming 2013	-8,238 mln.
Beginbalans 2014	0,000 mln.
Bij: dotaties	8,100 mln.
Af: bestedingen	3,679 mln.
Eindsaldo	4,421 mln.

Projectreserve Vastgoedexploitatie (€ 8,9 mln.)

Zie toelichting Cluster Vastgoedreserves aan het einde van het onderdeel Toelichting reserves per programma.

Eindbalans 2013	16,812 mln.
Resultaatsbestemming 2013	-4,067 mln.
Beginbalans 2014	12,745 mln.
Bij: dotaties	1,442 mln.
Af: bestedingen	5,280 mln.
Eindsaldo	8,907 mln.

Reserve Strategische aankopen Structuurvisie (€ 4,4 mln.)

Zie toelichting Cluster Vastgoedreserves aan het einde van het onderdeel Toelichting reserves per programma.

Eindbalans 2013	6,756 mln.
Resultaatsbestemming 2013	-1,750 mln.
Beginbalans 2014	5,006 mln.
Af: bestedingen	0,572 mln.
Eindsaldo	4,434 mln.

Projectreserve Universiteit Leiden (€ 8,9 mln.)

Deze reserve is ingesteld bij de begroting 2012-2015 om een bijdrage te realiseren in de onrendabele kosten van het project University College The Hague (LUCTH) en voor de kosten die betrekking hebben op tijdelijke huisvesting in aanloop naar de huisvesting aan het Anna van Buerenplein. In 2013 zijn er tussen de gemeente en de Universiteit Leiden afspraken gemaakt over de uitbreiding van de universiteit Leiden in Den Haag aan het Wijnhavenkwartier en over de bijdrage in de onrendabele kosten van de huisvesting op deze locatie. Afsproken is om deze bijdrage ook via deze reserve te laten verlopen en om de einddatum van de reserve te verlengen naar 31 december 2018.

Middels de resultaatbestemming 2013 is € 8,0 mln. aan de reserve Universiteit Leiden onttrokken. Deze onttrekking betreft de (financiële) afwikkeling van de bijdrage aan de universiteit Leiden met betrekking tot de locatie aan het Anna van Buerenplein. De resterende € 8,9 mln. betreft de bijdrage aan de universiteit Leiden met betrekking tot de toekomstige locatie aan het Wijnhavenkwartier. De (financiële) afwikkeling van deze bijdrage zal naar verwachting in 2017 plaatsvinden.

Eindbalans 2013	16,896 mln.
Resultaatsbestemming 2013	-8,046 mln.
Beginbalans 2014	8,850 mln.
Bij: dotaties	0,000 mln.
Af: bestedingen	0,000 mln.
Eindsaldo	8,850 mln.

Programma 16 Financiën

Algemene reserve (€ 85,0 mln.)

Bij de resultaatbestemming 2013 (Rv 62/2014) is € 33,8 mln. toegevoegd aan de algemene reserve. Hiermee komt de stand van de algemene reserve op € 158,2 mln.

In 2014 heeft er een correctie plaatsgevonden op het resultaat van Dienst Stedelijke Ontwikkeling, waardoor € 0,9 mln. is toegevoegd aan de algemene reserve.

Daarnaast is in het jaarrekeningresultaat 2013 € 0,3 mln. als nadeel opgenomen met betrekking tot hogere lasten Spuiforum. Dit nadeel is met de resultaatsbestemming verrekend met de algemene reserve in plaats van de reserve Grote Projecten. In 2014 heeft correctie plaatsgevonden en is € 0,3 mln. toegevoegd aan de algemene reserve.

In 2014 is het risicocumulatiemodel geactualiseerd. Op basis hiervan heeft per saldo een onttrekking plaatsgevonden van € 74,4 mln.

Eindbalans 2013	124,459 mln.
Resultaatsbestemming 2013	33,762 mln.
Beginbalans 2013	158,221 mln.
Bij: dotaties	1,218 mln.
Af: vrijval	74,400 mln.
Eindsaldo	85,039 mln.

Egalisatiereserve Financiering (€ 4,3 mln.)

Deze reserve is ingesteld bij het beleidsprogramma 1998-2002. Doel van deze reserve is het afdekken van financiële risico's in de toekomst, het opvangen van boetes bij vervroegde aflossingen van opgenomen geldleningen alsmede het verlagen van de omslagrente. Met de reserve worden de resultaten op financiering verrekend, als onderdeel van de resultaatsbestemming.

In 2014 is € 7 mln. vrijgevallen als onderdeel van het budgettair kader bij het coalitie-akkoord.

Beginbalans	11,286 mln.
Af: vrijval	7,000 mln.
Eindsaldo	4,286 mln.

Cluster reserves Activa-financiering (€ 110,2 mln.)

Zie eerdere toelichting bij het onderdeel 'Toelichting op de categorieën reserves'.

Programma 17 Overige beleidsvoornemens

Projectreserve Co-financiering (€ 13,1 mln.)

In de programmabegroting 2005 is deze reserve ingesteld voor co-financiering van gemeentelijke projecten die Europese of nationale subsidies ontvangen. Het gaat daarbij soms om samenwerkingsprojecten waarvan een derde partij de trekker is.

Vanuit de reserve Co-financiering is een bijdrage gereserveerd voor de Haagse Markt. De Haagse Markt is echter een investering met economisch nut. Hierdoor is de bijdrage vanuit de reserve Co-financiering van € 2,15 mln. overgeheveld naar de reserve Activa-financiering voor dekking kapitaallasten.

In 2014 is uit het Co-financieringsfonds een bijdrage verstrekt voor elf projecten van totaal € 6,1 mln. en overgeheveld naar de functionele begrotingsposten van verschillende programma's. De bestedingen hebben voornamelijk betrekking op vastgestelde subsidies in het kader van de Rijksregeling Pieken in de Delta ter versterking van het ondernemings- en vestigingsklimaat.

Het college van B&W heeft inmiddels voor een totaalbedrag van € 7,0 mln. ingestemd met projecten die voor Co-financiering in aanmerking komen. Dit bedrag dient nog overgeheveld te worden naar de functionele begrotingsposten op de betrokken programma's. Een deel van deze projecten zijn reeds gestart.

Beginbalans	21,391 mln.
Af: Overheveling naar programma 2 College en Bestuur	0,070 mln.
Af: Overheveling naar programma 8 Zorg en Welzijn	0,008 mln.
Af: Overheveling naar programma 11 Economie, Internationale Stad en Binnenstad	4,382 mln.
Af: Overheveling naar programma 12 Sport	0,390 mln.
Af: Overheveling naar programma 13 Verkeer en Milieu	1,293 mln.
Af: Overheveling naar reserve activafinanciering	2,150 mln.
Eindsaldo	13,098 mln.

Projectreserve Den Haag Internationale Stad (€ 6,1 mln.)

Doel van deze reserve is het waarmaken van de afgesproken ambities op het gebied van Internationale Stad van recht, vrede en veiligheid. Aan de reserve is in 2014 € 2,0 mln. toegevoegd voor ambities op het terrein van de Haagse Brug en The Hague Outreach Programma. In 2014 is € 6,0 mln. overgeheveld naar de functionele begrotingsposten van verschillende programma's. De grootste onttrekkingen hebben plaatsgevonden voor de NATO Communications and Information Agency (NCIA) € 1,3 mln. en voor Nuclear Security Summit € 2,8 mln.

Beginbalans	10,138 mln.
Bij: dotatie	2,000 mln.
Af: Overheveling naar programma 6 Onderwijs	0,574 mln.
Af: Overheveling naar programma 11 Economie, Internationale Stad en Binnenstad	5,436 mln.
Eindsaldo	6,125 mln.

Projectreserve Grote Projecten (€ 86,3 mln.)

In de begroting 2008 is een overzicht van "grote projecten" opgenomen met een tijdschors van ongeveer 10 jaar. Voor deze projecten moet de komende jaren zodanig worden gespaard dat hieraan uitvoering kan worden gegeven.

Aan de reserve is € 6,9 mln. toegevoegd. De grootste toevoegingen zijn voor de Haagse Markt € 3,4 mln. en het Spuikwartier € 3,0 mln.

Uit de reserve is € 16,4 mln. vrijgevalen en ingezet ten behoeve van het budgettair kader.

Een bedrag van € 3,7 mln. is overgeheveld naar de BR Veiligheidsfonds voor dekking kosten intensivering en toezicht.

In 2014 is uit de reserve Grote projecten een bijdrage verstrekt voor een totaal van € 41,0 mln. en overgeheveld naar de functionele begrotingsposten van verschillende programma's. De grootste overhevelingen hadden betrekking op:

- Rotterdamsebaan (€ 22,8 mln.): verwerving van onroerend goed en voorbereidingskosten.
- Haagse Markt (€ 3,4 mln.)
- Toevoeging aan de voorziening negatieve plannen (€ 5,0 mln.) ten behoeve van het Wijnhavenkwartier.
- Spuikwartier (€ 6,5 mln.): voorbereidingskosten.
- Het restantbedrag (€ 3,3 mln.) betreft kleine onttrekkingen voor projecten als Binckhorst fase I, Transvaal, Internationale zone en Scheveningen Haven.

Er is € 0,3 mln. overgeheveld naar de reserve Activa-financiering t.b.v. incidentele dekking kapitaallasten Haagse Markt. Tenslotte is er € 0,3 mln. onttrokken in verband met een correctie op de resultaatsbestemming 2013 m.b.t. kosten Spuiforum en Internationaal Strafhof. Deze kosten waren per abuis verrekend met de algemene reserve in plaats van met de reserve grote projecten.

Eindbalans 2013	146,858 mln.
Resultaatsbestemming 2013	-5,592 mln.
Beginbalans 2014	141,266 mln.
Bij: dotaties	6,859 mln.
Af: Overheveling naar reserve Activa-financiering	0,340 mln.
Af: Overheveling naar Algemene reserve	0,330 mln.
Af: Overheveling naar reserve Veiligheidsfonds	3,740 mln.
Af: Overheveling naar programma 5 Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg	6,487 mln.
Af: Overheveling naar programma 10 Ontwikkeling Buitenruimte	3,399 mln.
Af: Overheveling naar programma 13 Verkeer en Milieu	8,195 mln.
Af: Overheveling naar programma 15 Stadsontwikkeling	22,901 mln.
Af: vrijval	16,440 mln.
Eindsaldo	86,293 mln.

Projectreserve Krachtwijken (€ 2,8 mln.)

Deze reserve is ingesteld voor 10 jaar om de beschikbare middelen gedurende de convenantperiode 2008 – 2017 te kunnen inzetten. Bij de coalitieonderhandelingen is besloten € 0,9 mln. uit deze reserve te laten vrijvallen. De vrijval is bij de meerjaren-begroting 2015 -2018 ingezet als onderdeel van het totale budgettaire kader.

In 2014 is uit de reserve Krachtwijken een bijdrage verstrekt voor een totaal van € 3,7 mln. en overgeheveld naar de functionele begrotingsposten van verschillende programma's. De grootste overhevelingen hadden betrekking op:

- Uitvoering van de tweede fase Wijkaanpak (€ 1,3 mln.)
- Deal Schilderswijk (€ 1,8 mln.)
- Businesscases (€ 0,6 mln.)

De dotatie betreft middelen ten behoeve van de deal Schilderswijk.

Het restantbedrag van de reserve wordt in 2015 onttrokken voor de Tweede fase Wijkaanpak en de deal Schilderswijk.

Zie ook de paragraaf Krachtwijken.

Beginbalans	7,229 mln.
Bij: Dotatie	0,200 mln.
Af: Overheveling naar programma 3 Wijkaanpak en dienstverlening	0,455 mln.
Af: Overheveling naar programma 8 Zorg en Welzijn	1,078 mln.
Af: Overheveling naar programma 9 Jeugd	0,918 mln.
Af: Overheveling naar programma 10 Ontwikkeling Buitenruimte	1,189 mln.
Af: Overheveling naar programma 11 Economie, Internationale Stad en Binnenstad	0,072 mln.
Af: Vrijval	0,920 mln.
Eindsaldo	2,797 mln.

Reserve Friciekosten Bezuinigingstaakstelling 2011 -2014 (€ 2,5 mln.)

Deze bestemmingsreserve is in 2010 ingesteld om de bezuinigingen op het gemeentelijk apparaat mogelijk te maken. Bij de coalitieonderhandelingen is besloten € 5,1 mln. uit deze reserve te laten vrijvallen. De vrijval is bij de meerjarenbegroting 2015 -2018 ingezet al onderdeel van het totale budgettaire kader.

In 2014 is € 2,5 mln. onttrokken voor gemaakte frictiekosten die ten laste van deze reserve komen:

Beginbalans	10,057 mln.
Af: frictiekosten	2,550 mln.
Af: vrijval	5,057 mln.
Eindsaldo	2,450 mln.

Reserve Herstructurering reserves (€ 23,6 mln.)

In de geactualiseerde verordening financieel beheer en beleid is opgenomen dat bestemmingsreserves kleiner dan € 2,5 mln. niet langer zijn toegestaan. De middelen uit deze reserves zijn aan de reguliere exploitatie van het betreffende beleidsprogramma toegevoegd. Omdat de onderliggende projecten in meerdere begrotingsjaren worden uitgevoerd is deze reserve ingesteld. Voor 2014 is er conform begroting € 17,3 mln., onttrokken ter dekking van lasten in de diverse beleidsprogramma's. De overige middelen worden ingezet in 2015 (€ 10,8 mln.), 2016 (€ 7,5 mln.), 2017 (€ 3,2 mln.) en 2018 (€ 2,2 mln.).

Beginbalans	0,000 mln.
Bij: Dotatie saldo in 2014 vrijgevallen reserves < 2,5 mln.	40,881 mln.
Af: Onttrekking ter dekking lasten in beleidsprogramma's	17,269 mln.
Eindsaldo	23,612 mln.

Reserves te verdelen middelen (€ 281,3 mln.)

Deze reserves worden steeds voor 5 jaar ingesteld met middelen die vanuit het lopende begrotingsjaar en de opvolgende begrotingsjaren (als gevolg van voordelen en onderbestedingen) beschikbaar komen. Deze middelen worden na besluitvorming door de Raad als algemeen dekkingsmiddel ingezet voor nieuw beleid in het lopende jaar en de opvolgende begrotingsjaren. De toevoegingen en onttrekkingen zijn conform begroting. Voor elke begroting (2011 tot en met 2015) is er een aparte reserve. Zie de bijlage reserves voor een specificatie naar de vijf individuele reserves.

Bij de resultaatsbestemming 2013 (rv 62/2014) is er als technische correctie op het jaarrekeningresultaat € 2,6 mln. toegevoegd met betrekking tot invoeringskosten 3D en € 2,3 mln. met betrekking tot de Versnellingsimpuls.

Bij de coalitieonderhandelingen is besloten € 5,0 mln. uit deze reserve te laten vrijvallen. De vrijval is bij de meerjarenbegroting 2015-2018 ingezet al onderdeel van het totale budgettaire kader.

Eindbalans 2013	112,385 mln.
Resultaatsbestemming 2013	4,933 mln.
Beginbalans 2014	117,318 mln.
Bij: dotaties	323,357 mln.
Af: bestedingen	154,327 mln.
Af: vrijval	5,000 mln.
Eindsaldo	281,348 mln.

Geclusterde reserves

Om het aantal reserves terug te dringen zijn bij de jaarrekening 2013 de reserves Stedelijke Ontwikkeling samengevoegd tot 1 reserve per programma. Bij de onderstaande clustering van reserves worden de begin- en eindstanden per reserve gegeven:

Cluster Grondexploitaties, Stedelijke Ontwikkeling & Vernieuwing (€151,1 mln.)

Dit cluster bevat de reserves die betrekking hebben op de grondexploitaties en stedelijke ontwikkeling & vernieuwing. Deze clustering is bedoeld om het financieel inzicht te vergroten ten aanzien van de middelen in reserves ten behoeve van vooral de grondexploitaties en het IpSO. De reserves in dit cluster waren alle uitvoeringsreserves (met de nieuwe financiële spelregels zijn dit nu alle projectreserves), met uitzondering van de reserve Grondbedrijf.

De reserves in dit cluster zijn per saldo toegenomen met € 13,2 mln. De toename van de reserves wordt veroorzaakt door de resultaatbestemming 2013 en de correctie hierop van totaal € 2,5 mln.

Verder is de reserve Stedelijke Ontwikkeling toegenomen door de dotatie van € 18,8 mln. voor de van het rijk ontvangen middelen uit het gemeentefonds, € 4,0 mln. van de beschikbaar gestelde middelen voor Wonen aan de Slag en € 58,5 mln. voor bij de begroting beschikbaar gesteld nieuw beleid in 2014. Verder hebben dotaties plaats gevonden aan de reserve Stadseconomie € 2,5 mln. voor activiteiten in het kader van The Hague Security Delta, aan de reserve Volkshuisvestingsfonds € 0,4 mln. wegens erfpachtsuppletie door verkoop aan woningbouwcorporaties en aan de reserve Grondbedrijf € 0,1 mln. uit de concernreserve Grote Projecten ten behoeve van de risico's zoals opgenomen bij het operationaliseren van het project Kloosterburen.

Verder is aan de reserve Grondbedrijf € 2,0 mln. onttrokken ten behoeve van het budgettaire kader en op grond van het halfjaarbericht 2014 €1,1 mln. (nadelig resultaat) en met € 0,2 mln. afgenomen door het toevoegen aan de voorziening Negatieve Plannen MPG voor het operationaliseren van het project Tomatenlaan.

Tenslotte heeft voor een bedrag van € 21,4 mln. aan reguliere projectbestedingen op de diverse reserves plaats gevonden.

In de reserve Stedelijke Ontwikkeling is voor de dekking van het begrotingstekort DSO € 8,4 mln. vrijgevallen.

Daarnaast is uit deze reserve voor € 19,4 mln. vrijgevallen voor overdracht naar de dienst Stadsbeheer voor Lucht, bodem en geluid (€ 5,2 mln.), voor Tophalte Leyweg (€ 3,3 mln.), voor Openbare ruimte station HS (€ 3,9 mln.) en voor ZKD 2e fase (€ 0,4 mln.) en voor overdracht naar de dienst OCW voor Topsport Zuiderpark (€ 6,6 mln.). Een bedrag van € 18,1 mln. van de middelen is in 2014 vrijgevallen ten behoeve van het budgettair kader van de begroting 2015-2018.

In verband met de nieuwe financiële spelregels zijn de reserves kleiner dan € 2,5 mln. opgeheven per 1-1-2014 en is het saldo van € 3,0 mln. vrijgevallen ten gunste van de algemene middelen. De projecten die uit deze reserves werden gedekt, worden vanaf 2014 gedekt uit de algemene middelen.

Progr	Reserve	Saldo per 31-12-2013		Saldo per 31-12-2014	
11	Reserve Stadseconomie	3,229	mln.	5,099	mln.
	Reserve Stedelijke ontwikkeling	0,000	mln.	1,553	mln.
13	Reserve Stedelijke ontwikkeling	4,270	mln.	16,966	mln.
14	Reserve Stedelijke ontwikkeling	8,696	mln.	<u>11,554</u>	mln.
	Reserve Volkshuisvestingsfonds Den Haag Zuidwest	1,095	mln.	0,000	mln.
	Reserve Stadsvernieuwing	14,002	mln.	6,562	mln.
15	Reserve Stedelijke ontwikkeling	37,591	mln.	53,669	mln.
	Reserve Anticiperende werkzaamheden MPG	9,544	mln.	8,300	mln.
	Reserve Grondbedrijf	51,591	mln.	45,124	mln.
	Reserve SV	4,220	mln.	0,000	mln.
	Reserve Volkshuisvestingsfonds Den Haag Zuidwest	3,668	mln.	2,264	mln.
	Totaal	137,906	mln.	151,091	mln.

Cluster Vastgoedreserves (€ 17,8 mln.)

In dit cluster zijn de reserves opgenomen die dienen ter dekking van de meerjarige uitvoering van de betreffende projecten of activiteiten. Deze reserves zijn alle projectreserves.

De reserves in dit cluster zijn per saldo afgenomen met € 14,0 mln. Dit wordt veroorzaakt door de Resultaatbestemming 2013 van € 14,0 mln. en de bestedingen in 2014 van € 9,5 mln. Daarnaast is aan de reserve Strategische Aankopen Binckhorst € 0,6 mln. toegevoegd aan nieuwe middelen en is op basis van het coalitieakkoord 2014 voor de dekking van het tekort op de vastgoedexploitatie € 7,5 mln. beschikbaar gesteld. De dotatie aan de reserve Vastgoedexploitatie heeft voor € 0,2 mln. betrekking op het toevoegen van de ontvangen rente voor Heron en voor € 1,2 mln. op het doteren van de vrijval uit het overlopend passief Investeringsfonds Stedelijke Vernieuwing Rijksmiddelen voor de overname van de kavels Gravendreef van het OBL.

Progr	Reserve	Saldo per 31-12- 2013		Saldo per 31-12- 2014	
15	Reserve Strategische aankopen Structuurvisie	6,756	mln.	4,434	mln.
15	Reserve Strategische aankopen Binckhorst	8,238	mln.	4,421	mln.
15	Reserve Vastgoedexploitatie	16,812	mln.	8,907	mln.
	Totaal	31,806	mln.	17,762	mln.

Voorzieningen (€ 179,1 mln.)

Voorzieningen zijn gevormd voor op de balansdatum bestaande risico's voor verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten. Tot de voorzieningen worden ook gerekend de van derden verkregen middelen die aan een specifiek doel besteed moeten worden. Uitzondering hierop vormen de van Europese en Nederlandse overheidslichamen verkregen middelen, welke onder de balanspost overlopende passiva Europese/Nederlandse overheidslichamen worden verantwoord. Voorzieningen zijn onderdeel van het vreemd vermogen en niet vrij aanwendbaar door de raad. Het overzicht van de voorzieningen ziet er als volgt uit.

(bedragen in € 1.000)

	Stand per 31-12-2014	Stand per 31-12-2013
Programma 1 - Gemeenteraad	134	227
Programma 2 - College en Bestuur	899	495
Programma 3 - Wijkaanpak en dienstverlening	1.172	1.090
Programma 4 - Openbare orde en Veiligheid	6.802	5.069
Programma 5 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg	9.004	11.197
Programma 6 - Onderwijs	135	0
Programma 7 - Werk, Inkomen en Armoedebeleid	8.231	8.796
Programma 8 - Zorg en Welzijn	5.239	4.555
Programma 9 - Jeugd	0	0
Programma 10 - Ontwikkeling Buitenruimte	29.817	30.640
Programma 11 - Economie, Internationale stad en Binnenstad	0	0
Programma 12 - Sport	10.754	8.143
Programma 13 - Verkeer en Milieu	1.232	1.354
Programma 14 - Wonen en Duurzaamheid	1.406	1.129
Programma 15 - Stadsontwikkeling	92.421	54.079
Programma 16 - Financiën	7.055	7.484
Programma 17 - Overige beleidsvoornemens	0	0
Programma 18 - Interne dienstverlening	4.815	3.023
Totaal	179.116	137.282

Per 31 december 2014 is de omvang € 179,1 mln. De ontwikkelingen in het verloop van de meest omvangrijke voorzieningen (het saldo van de voorziening is per 31-12-2014 groter dan € 5 mln. of er hebben aanzienlijke mutaties plaatsgevonden) worden hieronder toegelicht. Een volledig overzicht van alle voorzieningen en het verloop daarvan, is opgenomen in bijlage Voorzieningen.

Programma 4 Openbare orde en Veiligheid

Voorziening Overgangsregeling FLO (€ 6,8 mln.)

De gemeente Den Haag is verantwoordelijk voor medewerkers van de Brandweer die per overgangsdatum (01-01-2010) al gebruik maakten van de overgangsregeling FLO. De gemeente Den Haag is en blijft ook verantwoordelijk voor de verplichtingen ten aanzien van de overgangsregeling inzake toekomstig vervoegd uittreden voor personeel dat op 1-1-2010 in dienst was. Tijdens de ontvlechting van de Brandweer is afgesproken dat de budgetten hiervoor bij de gemeente achterblijven. De verminderingen bestaan met name uit door de VRH betaald loon en reserveringen voor levensloop en versterkt ouderdomspensioen (€ 2,5 mln.)

Deze voorziening betreft een voorziening met een egaliserend karakter. De totale uitgaven aan de overgangsregeling FLO-regeling zullen naar verwachting € 63.750 bedragen, voor de jaren 2015 tot en met 2045 of later (al naar gelang de ontwikkeling van de AOW-leeftijd). In de begroting is een jaarlijkse dotatie voorzien. De berekening is uitgevoerd op basis van het bestand aan medewerkers die recht hebben op deze FLO-regeling. Een eventueel vrijvallend bedrag aan levensloopstortingen blijft beschikbaar in de voorziening, gezien de onzekerheden die bij een raming op een dergelijke lange termijn bestaan.

In 2012 is samen met het IDC een analyse gemaakt van de hoogte van de FLO-uitkeringen aan voormalig brandweerpersoneel. Daaruit is gebleken dat de levensloopuitkeringen te hoog waren vastgesteld als gevolg van te hoge stortingen door de gemeente (de voormalige BRW) in het verleden bij de verzekeringsmaatschappij die de ingelegde middelen beheert. Deze uitkeringen zijn vanaf 1 oktober 2012 op het juiste niveau vastgesteld, in combinatie met het terugvorderen van het teveel betaalde premie. Hiertegen is door de betrokkenen bezwaar aangetekend.

In 2013 heeft de bezwaarcommissie de ingediende bezwaren ongegrond verklaard. Hiertegen is beroep aangetekend. Dit is door de rechter gehonoreerd in december 2013. De gemeente is in hoger beroep gegaan tegen de uitspraak van de rechter.

Op 29 januari 2015 heeft de Centrale Raad van Beroep (meervoudige kamer) een tussenuitspraak gedaan in het hoger beroep tegen de uitspraak van de rechtbank, inhoudende dat de gemeente de te veel betaalde levensloopbijdrage mag terugvorderen. De exacte omvang van de bedragen worden berekend door IDC-HRS.

Beginbalans	5,069 mln.
Bij: dotaties	4,190 mln.
Af: bestedingen	2,457 mln.
Eindsaldo	6,802 mln.

Programma 10 Ontwikkeling Buitenruimte

Egalisatievoorziening afvalstoffenheffing (€ 18,2 mln.)

De egalisatievoorziening afvalstoffenheffing dient om ongewenste schommelingen op te vangen in de tarieven van de afvalstoffenheffing die aan derden in rekening worden gebracht. Het saldo van de egalisatievoorziening afvalstoffenheffing bedroeg per 1 januari 2014 € 19,7 mln. De voorziening afvalstoffenheffing is met € 1,5 mln. afgenomen tot in totaal € 18,2 mln. In de begroting is uitgegaan van een afname van de voorziening met € 1,4 mln.

	Begroting 2014	Realisatie 2014	Vershil
Baten			
Afvalstoffenheffing	59.060	59.219	-159
Overige baten	3.028	2.991	37
Dividend HMS	4.000	3.849	151
Totaal Baten, dotatie aan voorziening	66.088	66.059	29
Lasten			
Eenmalige kosten ORAC's	2.970	4.071	-1.101
Inzamelkosten	25.911	24.458	1.453
Overslag, transport en verwerking (OTV)	14.886	14.923	-37
Veegkosten	2.656	2.656	-
Exploitatie Overslag Station Binckhorst	270	319	-49
Handhaving Leefbaarheid inclusief MOR's	3.851	3.671	180
Perceptiekosten afvalstoffenheffing	3.824	3.825	-1
Kwijtscheldingen	6.747	6.755	-8
Overige kosten	3.658	3.972	-314
Kapitaallasten	2.718	2.923	-205
Totaal Lasten, onttrekking aan voorziening	67.491	67.573	-82
Resultaat, onttrekking aan voorziening	1.403	1.514	-111

De grootste verschillen kunnen als volgt worden toegelicht:

- Eenmalige kosten ORAC's (€ 1,1 mln. N)

De realisatie is hoger dan geraamd, omdat nu meer werkzaamheden moeten worden verzet om tot plaatsing over te gaan dan eerder geplaatste ORAC's. De gemiddelde kosten per geplaatste ORAC zijn € 5.400,-. Dat past binnen het door de Raad vastgestelde bedrag van eenmalige kosten voor een ORAC.

- Inzamelkosten (€ 1,5 mln. V)

De kosten van inzameling zijn € 1,4 mln. lager vanwege lagere kosten door minder verrekenbare opdrachten HMS (bijvoorbeeld minder piketmeldingen).

- Overige kosten (€ 0,3 mln. N)

De overige kosten vertonen een nadeel van € 0,3 mln. vanwege onder andere meerkosten bestuursdwang. Vanwege de vele boetes zijn veel bezwaarschriften ingediend, waardoor meer kosten zijn gemaakt dan begroot. De kosten voor bestuursdwang waren € 0,7 mln. hoger, daar tegenover staan € 0,46 mln. aan inkomsten.

De Egalisatievoorziening afvalstoffenheffing is al enige jaren hoog. Daarvoor zijn maatregelen genomen in de programmabegroting 2014. Om de voorziening terug te brengen, zijn de tarieven van de afvalstoffenheffing in 2014 met 1 procent verlaagd. Verder is bij de begroting 2015 besloten dat het tarief afvalstoffenheffing in 2015 en 2016 niet aangepast wordt aan de inflatie. Ook is daarbij aangegeven dat vooralsnog wordt vastgehouden aan de bestaande tariefafspraken en dat bij de voorbereiding van de begroting 2016 wordt beslist over een eventuele aanpassing. Wel zullen in 2016 en 2017 in totaal 1.000 extra ORAC's worden aangelegd in de stad.

Vanaf 1 januari 2015 wordt de afvalstoffenbelasting niet alleen meer geheven op afval dat wordt gestort maar ook op de afvalstoffen die worden verbrand. Het uniforme belastingtarief bedraagt voor 2015 € 13,- per ton.

De contractuele bepalingen laten ruimte tot interpretatie over de vraag wie deze extra lasten moet dragen (gemeente Den Haag of AVR). Hierover vindt overleg plaats. Mocht dit tot extra lasten voor Den Haag leiden, dan zal dit apart inzichtelijk worden gemaakt.

Beginbalans	19,747 mln.
Bij: dotaties	58,329 mln.
Af: bestedingen	59,843 mln.
Eindsaldo	18,233 mln.

Egalisatievoorziening Riolering (€ 0,1 mln.)

Deze voorziening dient om ongewenste schommelingen in de tarieven van de rioolrechten die aan derden in rekening worden gebracht op te vangen. Zoals besloten in het Gemeentelijk Riolerings Plan (GRP) 2011-2015, zal aan het eind van de planperiode ervoor worden gezorgd dat de voorziening riolering per 31-12-2015 op € 0 komt.

Met ingang van begrotingsjaar 2014 is in het BBV (artikel 44 lid d) voorgeschreven dat voorzieningen gedekt uit heffingen als een aparte categorie op de balans moeten worden gepresenteerd. Hetzelfde geldt voor materiële vaste activa gedekt uit heffingen. Naar aanleiding van deze wijziging in het BBV heeft de commissie BBV een nieuwe notitie riolering uitgebracht. Uitgangspunt in deze notitie is dat niet langer alle uitgaven en inkomsten mogen worden verrekend met de huidige egalisatie-voorziening riolering, maar dat er een onderscheid dient te worden gemaakt naar uitgaven en opbrengsten van:

1. Vervangingsinvesteringen rioleringen

De heffingsopbrengsten ten behoeve van vervangingsinvesteringen worden gedoteerd aan de voorziening. Bij het activeren van vervangingsinvesteringen wordt het saldo van de voorziening in mindering gebracht op de activering. Indien er een overschot resteert, zal dit gebruikt worden om eerder geactiveerde riolerings-werkzaamheden af te schrijven. Voor 2014 is aan de hand van GRP 2011-2015 bepaald welk deel van de opbrengsten heffing riolering betrekking heeft op vervangingsinvesteringen.

2. Beheer en onderhoud rioleringen

De uitgaven en opbrengsten die betrekking hebben op het beheer en onderhoud van riolering, waterzuivering en grondwater worden verantwoord in de exploitatie op het programma Ontwikkeling Buitenruimte. Het resultaat t.o.v. de begroting wordt verrekend met de egalisatie-voorziening riolering. Aangezien er onvoldoende onderbouwing is voor een aparte onderhoudsvoorziening, zal ook het saldo m.b.t. onderhoud worden verrekend met egalisatie-voorziening riolering.

In 2014 is het resultaat m.b.t. riolering, waterzuivering en grondwater als volgt te specificeren:

<i>Baten rioolrecht:</i>		
Heffings-opbrengst t.b.v. vervangingsinvesteringen	17,039	mln.
Heffings-opbrengst t.b.v. beheer en onderhoud	18,444	mln.
Overige baten	0,122	mln.
Totaal baten	35,605	mln.
<i>Lasten rioolrecht, waterzuivering en grondwater</i>		
		<i>mln.</i>
Kosten beheer en onderhoud riolering	15,091	mln.
Kosten beheer en onderhoud grondwater	0,766	mln.
Dotatie aan voorziening vd opbrengst t.b.v. vervangingsinvesteringen	17,039	mln.
Totaal lasten	32,896	mln.
Realisatieresultaat	2,708	mln.
Begroot resultaat (BTW-afdracht)	2,643	mln.
Jaarrekeningresultaat riolering (te verrekenen met voorziening)	0,065	mln.

Er was een voordelig resultaat begroot van € 2,6 mln. in verband met de BTW-afdracht aan het concern. Ten opzichte van dit begroot saldo komt het jaarrekeningresultaat uit op € 0,1 mln. voordelig. Dit voordelig resultaat is toegevoegd aan de voorziening Riolering en blijft als zodanig beschikbaar voor toekomstige beheer en onderhoudskosten.

Er is in 2014 voor een bedrag van € 12,8 mln. geactiveerd aan vervangingsinvesteringen met betrekking tot rioleringen. Er was een heffings-opbrengst t.b.v. vervangingsinvesteringen van € 17,0 mln. De meeropbrengst van € 4,2 mln. is ingezet om activeringen uit 2013 af te boeken.

Gezien vanuit de voorziening:

Beginbalans	0,000	mln.
Bij: dotatie opbrengst t.b.v. vervangingsinvesteringen	17,039	mln.
Af: besteding i.v.m. dekking activeringen 2014	12,849	mln.
Af: besteding i.v.m. dekking activeringen 2013	4,190	mln.
Bij: exploitatieresultaat beheer en onderhoud	0,065	mln.
Eindsaldo	0,065	mln.

Programma 15 Stadsontwikkeling

Voorziening Amerikaanse ambassade (€ 7,2 mln.)

De Amerikaanse ambassade verhuist in 2017 naar Wassenaar. In 2004 is afgesproken dat de gemeente het ambassadegebouw aan het Lange-/Korte Voorhout koopt als de Amerikanen verhuizen. De waarde van het gebouw en de mogelijkheden tot herontwikkeling zijn minder gunstig dan in 2004. Een eerste berekening van de herontwikkeling komt uit op een verwacht tekort van € 7,2 mln. Daarom is een voorziening getroffen ter hoogte van dit bedrag. Om leegstand op deze locatie te voorkomen, wordt in 2015 besloten over de toekomstige functie van het gebouw.

Beginbalans	0,000 mln.
Bij: dotaties	7,150 mln.
Eindsaldo	7,150 mln.

Voorziening KJ-plein (€ 19,0 mln.)

Eind 2014 zijn de uitgangspunten van een plankaderwijziging van de grondexploitatie Den Haag Nieuw Centraal vastgesteld. De financiële gevolgen van de uitgangspunten bedragen € 19,0 mln. nadelig voor de betreffende grondexploitatie. Deze middelen zijn toegevoegd aan een nieuw ingestelde voorziening.

Beginbalans	0,000 mln.
Bij: dotaties	18,987 mln.
Eindsaldo	18,987 mln.

Voorziening Negatieve lopende plannen Meerjaren Programma Grondbedrijf (MPG) (€ 39,5 mln.)

In het kader van de nieuwe 'bedrijfseconomische opzet' van het Grondbedrijf is met ingang van 1995 deze voorziening gevormd ter dekking op planniveau van de contante waarde van de voorraad negatieve operationele plannen binnen het Meerjarenprogramma Grondbedrijf (MPG). Per 1-1-2014 bedroeg de balansverkortings € 151.837 mln (verrekend met A 2.1.3 onderhanden werk) en per 31-12-2014 bedraagt de balansverkortings € 152.515 mln. Het restant van de voorziening is het verschil tussen de netto contante waarde en de realisatie (werkelijkheid) op het onderhanden werk.

De dotatie aan de voorziening is een saldo van verhogingen en verlagingen als gevolg van diverse oorzaken:

- De jaarlijkse toevoeging aan de voorziening negatieve plannen die gevoed wordt vanuit de bespaarde rente, bedraagt € 10,5 mln. Op grond van het halfjaarbericht 2014 waarin de gevolgen van de wijziging van projectsaldi is aangegeven, is de voorziening geactualiseerd. Het nadelige resultaat van € 1,1 mln. is verrekend met de Reserve Grondbedrijf.
- Verder is de voorziening geactualiseerd naar aanleiding van besluiten met betrekking tot projectdocumenten waardoor de voorziening met € 17,8 mln. is toegenomen:
 - Herziening Scheveningen Haven Hellingwg 127 (€ 0,4 mln.)
 - Operationalisering Tomatenlaan (€ 0,2 mln.)
 - Operationalisering Kloosterburen (€ 0,2 mln.)
 - Operationalisering MVC Transvaal (€ 2,4 mln.)
 - Operationalisering Haagse Loper (€ 4,3 mln.)
 - Herziening Scheveningen Haven blok 7 en 8 (€ 1,7 mln.)
 - Herziening Wijnhavenkwartier (€ 5,0 mln.)
 - Herziening Landgoed Ockenburg (€ 1,6 mln.)
 - Herziening Scheveningen Haven Zuiderstrandtheater (€ 2,0 mln.)
- Door het afsluiten van negatieve grondexploitaties is €1,9 mln. aan de voorziening onttrokken. Daarnaast is het project Grotiusplaats partieel afgesloten waardoor € 8,0 mln. aan de voorziening is

onttrokken. Verder is op basis van de actualisatie van de projecten de voorziening geactualiseerd. Het voordelige resultaat van € 6,6 mln. is aan de voorziening onttrokken en verrekend met het resultaat Reserve Grondbedrijf.

- Tenslotte is een bedrag van € 3,5 mln van de voorziening vrijgevallen ten behoeve van de OV terminal en de afdracht aan de dienst Stadsbeheer voor de openbare ruimte en de tophalte Leyweg.

Eindbalans 2013	32,837 mln.
Resultaatsbestemming 2013	0,110 mln.
Beginbalans 2014	32,947 mln.
Bij: dotaties	10,758 mln.
Af: bestedingen	0,000 mln.
Af: vrijval	3,500 mln.
Af: balansverkorting	0,678 mln.
Eindsaldo	39,527 mln.

Voorziening Negatieve plannen Harnaschpolder (€ 13,3 mln.)

Er is in het derde kwartaal 2014 een aanpassing op de voorziening gemaakt op basis van de nieuwe - nog vast te stellen - businesscase en bijbehorende grondexploitatie. Aan deze voorziening is vanuit de voorziening Risico's Harnaschpolder een bedrag van € 0,4 mln. toegevoegd. Verder is met een negatieve dotatie van € 0,5 mln. de resultaatsbestemming 2013 teruggedraaid, want deze was onjuist.

Eindbalans 2013	12,900 mln.
Resultaatsbestemming 2013	0,500 mln.
Beginbalans 2014	13,400 mln.
Bij: dotaties	-0,140 mln.
Eindsaldo	13,260 mln.

Voorziening Bouwleges ((€ 6,8 mln.)

De raming van de opbrengsten bouwleges is gekoppeld aan de gerealiseerde bouwaanvragen. Om mogelijke fluctuaties op te vangen is een voorziening bouwleges ingesteld. De opbrengsten bouwleges worden rechtstreeks gedoteerd aan de voorziening.

De voorziening bouwleges staat conform de prognose per 31 december positief. Het aantal bouwaanvragen is constant maar door lagere bouwkosten is de opbrengst bij de kleine plannen naar beneden bijgesteld. Het aantal grote plannen is licht gestegen. In 2014 is voor € 20,6 mln. aan leges ontvangen waar tegen over voor € 15,4 mln. aan lasten is gerealiseerd.

Beginbalans	1,611 mln.
Bij: dotaties	20,592 mln.
Af: bestedingen	15,433 mln.
Eindsaldo	6,770 mln.

Vaste schulden (€ 1.015,4 mln.)

	<i>(bedragen in € 1.000)</i>	
	Stand per	Stand per
	31-12-2014	31-12-2013
Leningen van pensioenfondsen en verzekeraars	9.529	9.756
Leningen van banken	943.423	752.006
Door derden belegd geld	30.341	18.493
Waarborgsommen	3.004	3.747
Vooruit ontvangen canons	29.070	29.943
Totaal	1.015.367	813.945

Leningen pensioenfondsen en verzekeraars (€ 9,5 mln.)

	<i>(bedragen in € 1.000)</i>	
	2014	2013
Beginstand 1 januari	9.756	10.550
Bij: Opgenomen	0	0
Af: Aflossingen	227	794
Eindstand 31 december	9.529	9.756

In het verslagjaar is een bedrag aan rentelast verantwoord van € 0,650 mln. (2013: € 0,665 mln.).

Leningen van banken (€ 943,4 mln.)

	<i>(bedragen in € 1.000)</i>	
	2014	2013
Beginstand 1 januari	752.006	860.907
Bij: Opgenomen	214.000	108.000
Af: Aflossingen	22.582	216.901
Eindstand 31 december	943.423	752.006

In het verslagjaar is een rentelast verantwoord van € 29,3 mln. (2013: € 32,7 mln.).

In 2014 zijn twee langlopende leningen opgenomen van totaal € 74,0 mln. en direct doorverstrekkt aan HTM Personenvervoer N.V. Verder zijn er twee langlopende leningen opgenomen van totaal € 140,0 mln. voor de financiering van de materiële vaste activa. Tot slot hebben reguliere aflossingen plaatsgevonden voor € 22,6 mln.

Door derden belegd geld (€ 30,3 mln.)

	<i>(bedragen in € 1.000)</i>	
	2014	2013
Beginstand 1 januari	18.493	20.499
Bij: Saldo spaarpolissen m.b.t. overgenomen persoonsleningsportefeuille	14.313	0
Bij: Ontvangen subsidiebedragen en rentevergoedingen	802	955
Af: Uitbetaalde subsidiebedragen inclusief rentevergoedingen	3.267	2.961
Eindstand 31 december	30.341	18.493

Het door derden belegd geld bestaat uit het SAS Spaardepot (Subsidie Achteraf Systeem voor woningonderhoud). Jaarlijks worden de ontvangen subsidiegelden op een rekening-courant (BNG) gestort. Vervolgens wordt het gehele bedrag na 12 jaar aan de cliënten uitgekeerd die hebben voldaan aan de in de verordening genoemde voorwaarden betreffende de plicht tot onderhoud van de woning (Woningwet). Het betreft dus een toekomstige subsidieschuld aan cliënten met recht op een subsidie voor onderhoud van woningen. Daarnaast is er € 14 mln. toegevoegd. Dit betreft het saldo per 31 december 2014 van de spaarpolissen met betrekking tot de overgenomen personeelshypotheekportefeuille, zie ook toelichting bij de balanspost balans A 1.3.3.1 Overige langlopende leningen.

Waarborgsommen (€ 3,0 mln.)

	<i>(bedragen in € 1.000)</i>	
	2014	2013
Beginstand 1 januari	3.747	2.582
Bij: Ontvangen cq gerestitueerde waarborgsommen	-743	1.165
Eindstand 31 december	3.004	3.747

Vooruitontvangen canons (€ 29,0 mln.)

	<i>(bedragen in € 1.000)</i>	
	2014	2013
Beginstand 1 januari	29.943	31.260
Bij: Stortingen canons	2.760	2.893
Af: Onttrekkingen canons	3.633	4.210
Eindstand 31 december	29.070	29.943

Onder deze post zijn ook de afkoopsommen verantwoord, waarbij de jaarlijkse canon voor 50 of 75 jaar is afgekocht. Jaarlijks wordt ten laste van de exploitatie en ten gunste van deze post rente gebracht en wordt de aan het jaar toe te rekenen canon onttrokken en ten gunste van de exploitatie gebracht (matchingprincipe).

VLOTTENDE PASSIVA (€ 540,4 mln.)

Flottende schulden (€ 435,2 mln.)

	<i>(bedragen in € 1.000)</i>	
	31-12-2014	31-12-2013
Opgenomen kasgeldleningen	170.000	200.000
Bank- en giroaldi	91.439	63.978
Overige schulden	133.405	125.673
Rekening courant verhouding niet financiële instellingen	18	30
Schulden aan andere publiekrechtelijke lichamen	40.360	31.505
Totaal	435.222	421.186

Opgenomen kasgeldleningen (€ 170,0 mln.)

Het betreft hier 4 kasgeldleningen met een gemiddeld rentepercentage van 0,37 %.

Bank- en girosaldi (€ 91,4 mln.)

Betreft de creditstand van € 91,4 mln. per 31-12-2014 bij de Bank Nederlandse Gemeenten.

Overige schulden (€ 133,4 mln.)

Per 31 december 2013 was de omvang van de post overige schulden € 125,7 mln. Na een herrubricering van € 2,0 mln. komt de aangepaste eindstand 2013 uit op € 127,7. De eindstand 2014 komt uit op € 133,4 mln., een toename van € 5,7 mln.

Toelichting herrubricering

Tot en met 2013 werd de post Facturen in omloop in mindering gebracht op de schulden aan andere publiekrechtelijke lichamen of op de overige schulden. In 2014 is dit uitgangspunt opnieuw tegen het licht gehouden en geconcludeerd dat dit niet juist is, omdat bij het ontvangen van een factuur er wel degelijk een schuld ontstaat. Het is dus niet juist om deze post op de schulden in mindering te brengen. De post facturen in omloop is vanaf 2014 daarom onderdeel van de overlopende activa.

Verder is er vanwege strengere verslaggevingseisen in 2014 een analyse gedaan op de posten onder overige vorderingen en overige schulden. Een deel van deze posten bleek meer het karakter van overlopende activa respectievelijk overlopende passiva te hebben en is daarom via het vergelijkend cijfer gecorrigeerd.

Onder de balanspost overige schulden wordt een grote verscheidenheid aan schuldbalansposities verantwoord. De belangrijkste posten zijn hierna vermeld.

- Te betalen crediteuren (€ 41,9 mln.)
- Onderwijsgerelateerde schulden (€ 26,5 mln.)
Dit is het verschuldigde bedrag aan schoolbesturen ter bekostiging van onder andere onderhanden schoolgebouwen. In 2014 zijn door schoolbesturen meer voorschotten aangevraagd voor het bekostigen van schoolgebouwen.
- Nog te ontvangen facturen (€ 21,1 mln.)
- Nog verschuldigde bedragen aan gesubsidieerde instellingen (€ 11,2 mln.)
- Salaris-gerelateerd (pensioenpremie, gedetacheerd personeel, uit te betalen salarissen) (€ 7,0 mln.)
- Vooruitontvangen bedragen (€ 5,8 mln.)
- Betalingen onderweg / Nog te verwerken ontvangsten (€ 2,6 mln.)

Rekening courant verhoudingen met niet financiële instellingen (€ 0,02 mln.)

	<i>(bedragen in € 1.000)</i>	
	31-12-2014	31-12-2013
Ontwikkelingscombinatie Wateringse Veld CV	0	0
Haagse Hitte BV	0	12
Participatie Ontwikkelingsmaatschappij Vroondaal BV	9	11
Participatiemaatschappij Vroondaal BV	9	9
Totaal	18	30

De rekening-courant verhouding met Haagse Hitte BV is in 2014 beëindigd.

Schulden aan andere publiekrechtelijke lichamen (€ 40,4 mln.)

Per 31 december 2013 was de omvang van deze post (na een herrubricering van € 0,6 mln.) € 32,1 mln.

Per 31 december 2014 is de omvang van deze post € 40,4 mln.

Onder de balanspost schulden aan andere publiekrechtelijke lichamen wordt een grote verscheidenheid aan schuldbalansposities verantwoord. De belangrijkste zijn hieronder opgenomen:

- Af te dragen loonheffing (€ 25,3 mln.)
- Haaglanden: verrekening voorschotnota NRR 1e helft 2014 (€ 5,4 mln.)
- Hoogheemraadschap Delfland: bijdrage Rioolgemeente Scheveningen (€ 1,0 mln.)

Overlopende passiva (€ 105,2 mln.)

(bedragen in € 1.000)

	31-12-2014	31-12-2013 (aangepast)	Her- rubricering	31-12-2013
Overlopende passiva Europese/Nederlandse overheidslichamen	51.869	75.623	-33.800	109.423
Overlopende passiva	53.289	68.817	35.281	33.536
Totaal	105.158	144.440	1.481	142.959

Overlopende passiva Europese/Nederlandse overheidslichamen (€ 51,9 mln.)

Op deze balanspost worden de van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschot-bedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel verantwoord. De middelen dienen als dekking van lasten in volgende begrotingsjaren. Per 31 december 2013 was de omvang € 75,6 mln. (na een herrubricering van € -33,8 mln.). Per 31 december 2014 is de omvang € 51,9 mln., een afname van € 23,8 mln. De herrubricering is veroorzaakt door het feit dat met betrekking tot middelen die onder deze balanspost verantwoord waren geen terugbetalingsverplichting aan het Rijk meer bestond, waardoor ze niet langer als Overlopende passiva Europese/Nederlandse overheidslichamen, maar als 'gewone' overlopende passiva verantwoord dienen te worden.

Een volledig overzicht van alle overlopende passiva en het verloop daarvan, is opgenomen in bijlage Overlopende activa en passiva Overlopende passivaposten waarvan het saldo per 31-12-2013 groter is dan € 5 miljoen of waar aanzienlijke mutaties hebben plaatsgevonden worden afzonderlijk toegelicht.

Programma 6 Onderwijs

Overlopende passiva Regionale onderwijsachterstanden OKE-wet (€ 6,8 mln.)

Het Rijk heeft middelen ter beschikking gesteld voor voorzieningen voor voorschoolse educatie en leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal.

Beginbalans	8,169 mln.
Bij: ontvangen rijksbijdrage	40,633 mln.
Af: bestedingen	42,022 mln.
Eindsaldo	6,780 mln.

Programma 7 Werk, Inkomen en Armoedebeleid

Overlopende passiva Participatiebudget re-integratie (€ 8,6 mln.)

In 2014 is conform beschikking een bedrag van € 41,3 mln. ontvangen van het ministerie van SoZaWe en is aan trajecten naar werk, gesubsidieerde arbeid en praktijktrainingen een bedrag van € 50,9 mln. besteed ten laste van deze Rijksregeling. Verder is er een bedrag van € 1,9 mln. ingezet ten behoeve van het exploitatie-nadeel van de Haeghe Groep.

Beginbalans	20,184 mln.
Bij: ontvangen rijksbijdrage	41,274 mln.
Af: besteding	52,811 mln.
Eindsaldo	8,647 mln.

Overlopende passiva Wet Sociale Werkvoorziening (WSW) (€ 0 mln.)

In 2014 is conform beschikking een bedrag van € 50,7 mln. ontvangen van het ministerie van SoZaWe. Het totaal beschikte bedrag is door de dienst SZW doorbetaald aan de dienst Haeghe Groep.

Beginbalans	0,000 mln.
Bij: ontvangen rijksbijdrage	50,704 mln.
Af: besteding	50,704 mln.
Eindsaldo	0,000 mln.

Programma 11 Economie, Internationale stad en Binnenstad ma 12 Economie

Overlopende passiva EFRO kansen voor West Prio 1 en 3 (€ 13,5 mln.)

Het betreft hier gelden, door Europa ter beschikking gesteld, voor het programma Kansen voor West, ter stimulering van het regionale concurrentievermogen en toename werkgelegenheid. Het programma is in 2009 van start gegaan. Het bedrag aan ontvangen middelen betreft ontvangen voorschotten van Europa. Gedurende de verslag-periode is een bedrag van € 2,3 mln. ontvangen. In 2014 zijn geen bestedingen gerealiseerd.

Beginbalans	11,247 mln.
Bij: ontvangen rijksbijdrage	2,257 mln.
Eindsaldo	13,504 mln.

Programma 13 Verkeer en Milieu

Overlopende passiva Gebiedsgericht Programma Luchtkwaliteit (€ 15,4 mln.)

Er is € 0,02 mln. ontvangen van het Rijk en € 8,8 mln. besteed aan diverse projecten.

Beginbalans	24,192 mln.
Bij: ontvangen rijksbijdrage	0,015 mln.
Af: besteding	8,838 mln.
Eindsaldo	15,369 mln.

Overige overlopende passiva (€ 53,3 mln.)

Per 31 december 2013 was de omvang van deze post € 68,8 mln. (na een herrubricering van € 35,3 mln.).

De herrubricering is voornamelijk veroorzaakt door het feit dat met betrekking tot middelen die onder deze balanspost verantwoord waren geen terugbetalingsverplichting aan het Rijk meer bestond, waardoor ze niet langer als Overlopende passiva Europese/Nederlandse overheidslichamen, maar als 'gewone' overlopende passiva verantwoord dienen te worden. Daarnaast heeft er een herrubricering plaatsgevonden met betrekking tot de post Facturen in omloop. Tot en met 2013 werd deze post in mindering gebracht op de schulden aan andere publiekrechtelijke lichamen of op de overige schulden. In 2014 is dit uitgangspunt opnieuw tegen het licht gehouden en geconcludeerd dat dit niet juist is, omdat bij het ontvangen van een factuur er wel degelijk een schuld ontstaat. Het is dus niet juist om deze post op de schulden in mindering te brengen. De post facturen in omloop is vanaf 2014 daarom onderdeel van de overlopende activa.

Onder de balanspost Overige overlopende passiva wordt een grote verscheidenheid aan schuldposities verantwoord. De belangrijkste zijn hieronder opgenomen:

- Middelen die onder deze balanspost Overlopende passiva Europese/Nederlandse overheidslichamen verantwoord waren, maar waar geen terugbetalingsverplichting aan het Rijk meer voor bestaat, waardoor ze niet langer als Overlopende passiva Europese/Nederlandse overheidslichamen, maar als 'gewone' overlopende passiva verantwoord worden (€ 20,7 mln.):
 - Hotspot gelden (€ 4,5 mln.)
 - ISV 3, Lucht + Bodem + Geluid (€ 3,9 mln.)
 - Afkoop regelingen geldelijke steun particulieren Rijksmiddelen (€ 2,8 mln.)
 - Investeringsfonds Stedelijke Vernieuwing Rijksmiddelen (ISV1 en 2) (€ 2,7 mln.)
 - BDU Economie GSB (III) Rijksmiddelen (€ 2,2 mln.)
 - Besluit woninggebonden subsidies (BWS) (€ 2,1 mln.)
 - Beschikking GSBIII Fys 9 (€ 1,1 mln.)
 - Investeringsfonds Stedelijke Vernieuwing Rijksmiddelen (ISV3) (€ 0,7 mln.)
 - Niet-fysieke stadseconomie Rijksmiddelen (€ 0,3 mln.)
 - Tijdelijke stimuleringsregeling woningbouw (€ 0,3 mln.)
 - Excellente gebieden innovatieve energiebesparing in de nieuwbouw (€ 0,1 mln.)
- Transitorische rente kapitaalmarktleningen o/g (€ 13,0 mln.)
- Nog te factureren bedragen voor prestaties in 2014 (€ 4,9 mln.)
- Vooruitgefactureerde/ontvangen bedragen m.b.t. project Fietsbrug A4 (€ 2,0 mln.)
- Vooruitontvangen gelden t.b.v. te maken juridische overdrachten naar schoolbesturen (€ 1,5 mln.)
- Stelposten opgeleverde projecten (eindafrekeningen nog niet ontvangen/prestatie in 2014 niet geleverd (€ 1,5 mln.)
- Vooruitontvangen bijdragen derden (€ 1,1 mln.)
- Vooruit ontvangen bedragen (€ 1,0 mln.)
- Nog te betalen kosten (€ 0,7 mln.)
- Vooruitontvangen rente verstrekte langlopende leningen aan derden (€ 0,2 mln.)

Niet uit de balans blijvende financiële verplichtingen en rechten

Gegarandeerde geldleningen

De afgelopen decennia heeft de gemeente aan diverse maatschappelijke sectoren borgstellingen verleend voor investeringen in hun materiële activa. In de besluitvorming zijn deze investeringen aangeduid als maatschappelijk relevant en vertegenwoordigen daarom naar de opvatting van de gemeente een publiek belang. De gemeente Den Haag loopt een risico door het afgeven van deze garanties voor de leningen verstrekt door de financiële instellingen aan deze derden.

(bedragen in € 1.000)

Omschrijving afgegeven gegarandeerde geldlening	Restant per 31-12-2014	Restant per 31-12-2013
Accommodaties sportverenigingen	175	205
Sociaal pedagogische zorg	71	76
Kinderopvang	48	95
Zieken- en verpleeghuizen	250	376
Geestelijke gezondheidszorg/bejaardenoorden	2.159	2.406
HTM Railvoertuigen BV *	9.450	9.300
HTM Railinfra BV *	164.649	182.077

Stichting Nationaal Restauratiefonds	2.884	3.539
Garantstelling grondexploitatie Vroondaal CV	20.000	20.000
Bedrijvenschap Harnaschpolder	17.333	17.333
Stichting Monumentenfonds Den Haag	0	10
Achtervangovereenkomst met de Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen	Pm	Pm
Achtervangovereenkomst Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW)	4.801.728	4.923.394

**) Als gevolg van verdere afstemming van de gegarandeerde geldleningen met derden zijn de standen van een aantal leningen aangepast. Hierdoor sluiten de standen in de jaarrekening 2014 niet aan met de standen van de jaarrekening 2013. Daarnaast is gebleken dat twee bestaande gegarandeerde geldleningen betrekking hebben op HTM Railvoertuigen BV i.p.v. HTM Railinfra BV en HTM Personenvervoer NV.*

Overige verplichtingen en rechten

(bedragen in € 1.000)

Omschrijving verplichting	Bedrag
Gereserveerde vakantietoelage bijstandsklanten	7.300
Gereserveerd vakantiegeld juni t/m december 2013	14.754
Lease- en (huur)contracten	2.353
Energielevering Haegheflor	150
Jaarlijkse bijdrage Publiek Private Samenwerking Montaigne College	1.000
Langlopende huurverplichtingen	2.002
Huurkoopconstructie Theater aan het Spui (restant hoofdsom in 2018)	2.076
GIT / Regentesse-Zuid	4.875
WOM Den Haag Zuidwest	72.000
Vaststellingsovereenkomst Meeuwisse	3.000
Derivaten contracten	150.000

(bedragen in € 1.000)

Omschrijving recht	Bedrag
Bankgarantie voor contractpartners Dienst Stadsbeheer	7.642
Derivaten contracten	150.000

Voor een verdere toelichting wordt verwezen naar paragraaf Financiering.

8.5 EMU-Saldo

Het gerealiseerde EMU-tekort voor 2014 is € 65 mln. Hiermee vallen wij ruimschoots binnen de norm die is bepaald voor de gemeente Den Haag. Het toegestane tekort voor 2014 is berekend op ongeveer € 84 mln.

		2014
Omschrijving		x € 1000,-
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-56.136
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	83.303
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	151.576
4	Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	242.119
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	61.633
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voorzover niet op exploitatie verantwoord	17.816
7a	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	0
7b	Mutatie voorraden (waaronder opdrachtgever/opdrachtnemer)	11.515
8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord	0
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	69.547
10	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten	
11	Verkoop van effecten:	
a	Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	ja
b	Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?	201
Berekend EMU-saldo		-65.190

Bij de begroting werd uitgegaan van een EMU-tekort van € 109,7 mln. Het EMU-tekort is daarmee €45 mln. lager dan begroot. De belangrijkste oorzaak voor het verschil is terug te voeren op de onderbesteding ten laste van de exploitatie en de bestemmingsreserves.

GAD.2015.125

Aan de Gemeenteraad van de gemeente Den Haag

CONTROLEVERKLARING¹ VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT**Verklaring betreffende de jaarrekening 2014 van de gemeente Den Haag**

Wij hebben de jaarrekening 2014 van de gemeente Den Haag gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2014 en de programmarekening² over 2014 met de toelichtingen, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen, alsmede de bijlage verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (de SISA-bijlage).

Verantwoordelijkheid van het College van burgemeester en wethouders

Het College van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag³, beide in overeenstemming met het in Nederland geldende Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. De informatie over de Raadsorganisatie – zoals begrepen in het programma Gemeenteraad en de daarbij behorende balansposities – is onder de verantwoordelijkheid van het Presidium van de Raad tot stand gekomen.

De verantwoordelijkheid voor de jaarrekening houdt onder meer in dat zowel de hierin opgenomen baten en lasten als de activa en passiva getrouw worden weergegeven en dat de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. Rechtmatige totstandkoming betekent in overeenstemming met de begroting en met de relevante wettelijke regelingen waaronder gemeentelijke verordeningen.

Het College van burgemeester en wethouders is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing, als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de rechtmatige totstandkoming van baten, lasten en balansmutaties mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Het is op grond van artikel 2 lid 1 van de Controleverordening van de gemeente Den Haag onze verantwoordelijkheid een oordeel te geven over de jaarrekening op basis van onze controle, als bedoeld in artikel 213, tweede lid van de Gemeentewet. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het

¹ accountantsverklaring als bedoeld in Gemeentewet artikel 213 lid 3

² financiële gegevens en financiële overzichten per programma zoals verwerkt in hoofdstuk 2 van de jaarstukken

³ jaarverslag: programmaverantwoording zoals verwerkt in hoofdstuk 2 en de paragrafen in hoofdstukken 5 en 6 van de jaarstukken

inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, alsmede voor de rechtmatige totstandkoming van baten, lasten en balansmutaties, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeente. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en de financiële rechtmatigheidscriteria en van de redelijkheid van de door het College van burgemeester en wethouders gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten en toevoegingen aan reserves. Op basis van artikel 2 lid 7 van het Bado is deze goedkeuringstolerantie door de gemeenteraad met het raadsbesluit 149 van 18 december 2014 (Controleverordening artikel 3 onderdeel a) vastgesteld. De gemeenteraad van Den Haag heeft voor het onderzoek naar de rechtmatigheid bij de jaarrekening met het raadsbesluit 146 van 18 december 2014 de relevante wet- en regelgeving en gemeentelijke verordeningen vastgesteld.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel betreffende de jaarrekening

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van de gemeente Den Haag een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2014 als van de activa en passiva per 31 december 2014 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties over 2014 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving, waaronder gemeentelijke verordeningen.

Verklaring betreffende overige bij of krachtens de wet gestelde eisen

Ingevolge artikel 213 lid 3 onder d Gemeentewet vermelden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

GAD Den Haag, 21 april 2015

Was getekend R.A. Vierbergen RA
accountant

Bijlagen

Bijlage 1 Kostenverdeelstaat

Economische categorie	Totale programma's										Oenwikkeling Buitensruime
	Genereeraad	College en Bestuur	Wijkcampak en dienstverlening	Opnebare onde en Veiligheid	Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg	Onderwijs	Werk, Inkom en Armoedbeleid	Zorg en Welzijn	Jeugd		
1.1 Loontoeelingen en sociale premies	1.182	1.039	183				55.361	372	52		
1.2 Sociale uitkeringen personeel	66		714	441			207				
2.1 Werkelijk basale rente			32.618				2.193				
2.2 Toegerekende rente			81.451				867	3.025			1.448
2.3 Afsluitingen			60.840				1.638	3.380			2.222
3.0 Personeel van diensten	26	40	1.394	615			2.036	2.138	370		1.463
3.1 Energie			10.081	15			733	379			2.631
3.3.1 Kosten algemene plannen				6							
3.3.2 Aankoop grond	20.923										
3.3.3 Overige aankopen en uitkeringen duurzame goederen	86.518		2.396				496	67	-2		23.736
3.4.1 Basale bijdragen			6.674				313	2.281	166	367	304
3.4.2 Basale pachten en erfpachten			190				81	19	16		42
3.4.3 Aankopen met duurzame goederen en diensten	440	1.815	7.821	4.021			12.409	13.172	7.444		28.592
3.4.4 Inname verrekkingen (doorlopende kosten)	1.052	924	7.825	2.970			3.837	6.076	2.787		10.457
3.4.5 Inname verrekkingen (dekking doorlopende kosten)		-4	-2.151	-1.087			-851	-410	-210		-1.047
4.1.1 Inkomensoverdrachten aan het Rijk		24	4.944								
4.1.2 Vermogensoverdrachten aan het Rijk											
4.2.1 Subsidie aan marktopdrachten			5.612								
4.2.2 Sociale uitkeringen in geld			375.808								
4.2.3 Sociale verrekkingen in natura aan personen			114.389								
4.2.4 Inkomensoverdrachten aan overheid (naar-Rijk)		3.180	883	40.002							
4.2.5 Overige inkomensoverdrachten	1.630		9.545	343			55.830	80.887	25.191		115
4.3.1 Investeringsbijdragen en overige kapitaaloverdrachten aan overheid (naar-Rijk)			3.322								476
4.3.2 Overige investeringsbijdragen en overige kapitaaloverdrachten			4.864								
6.0.0 Reserveringen (Donatie reserve)			535.421								
6.0.1 Reserveringen (donaties voorzieningen)		966	140	4.190							
6.2.2 Overige verrekkingen van kostenplaatsen	2.974	37.102	39.456	8.095							
6.3 Overige verrekkingen			-158				5.203				
Totaal laten 2014	7.370	45.104	74.295	59.590	116.136	145.408	643.260	241.054	47.704	243.168	
Totaal donaties 2014						9.630	10.152	159			
Totaal laten (incl donaties) 2014	7.370	45.104	74.295	59.590	116.136	155.038	653.412	241.213	47.704	243.168	
Verrekkingen apparatuur met balansen											
6.2.2 Verrekking met Onderhanden Werk											
6.2.2 Verrekking met Voorzieningen											
6.2.2 Verrekking met Activa											

Lasen (bedragen x€1.000,-)

Economische categorie	Economie, Internationale stad en Binnenstad					Wonen en Duurzaamheid	Stadsontwikkeling	Financien	Overige beleidsvoornemens	Inerne dienstverlening	Apparaatslasen
	Economie, Internationale stad en Binnenstad	Sport	Verkeer en Milieu	Duurzaamheid	Stadsontwikkeling						
1.1	Loonbetalingen en sociale premies										406.395
1.2	Sociale uitkeringen personeel										1.679
2.1	Werkelijk betaalde rene							30.423			220
2.2	Toegerekende rene	88	5.456	1.596	74	18.832		21.766			915
2.3	Afschrijvingen	162	6.234	12.020	701	4.144					57.768
3.0	Personeel van derden	758	210	703	492	1.407		110			348
3.1	Energie	102	1.938	303		1.048					
3.3.1	Kosten algemene plannen	38		52	32	208					
3.3.2	Aankoop gronden					20.923					
3.3.3	Overige aankopen en uitbestedingen duurzame goederen	4.296	79	3.743	937	34.883					5.330
3.4.1	Betaalde belastingen	15	1.082	66	74	1.002					228
3.4.2	Betaalde pachten en erfpachten		4								5
3.4.3	Aankopen niet duurzame goederen en diensten	13.180	9.793	12.603	4.071	12.155		-1.583	9		55.829
3.4.4	Inerne verrekningen (doorbelaste kosten)	4.415	7	6.530	4.537	27.136		88.430	3.236		95.822
3.4.5	Inerne verrekningen (dekking doorbelaste kosten)	-3.710	-880	-3.782	-1.274	-34.959		-422			-50.736
4.1.1	Inkomensoverdrachten aan het Rijk			91							
4.1.2	Vermogensoverdrachten aan het Rijk										
4.2.1	Subsidies aan marktproducenten	4.674				370		568			
4.2.2	Sociale uitkeringen in geld							179			
4.2.3	Sociale verstrekkingen in natura aan personen										7
4.2.4	Inkomensoverdrachten aan overheid (niet-Rijk)	1.121		10.209	506	19					
4.2.5	Overige inkomensoverdrachten	10.618	8.098	1.433	4.867	2.253					-5
4.3.1	Investeringsbijdragen en overige kapitaaloverdrachten aan overheid (niet-Rijk)	2.500			50	41					237
4.3.2	Overige investeringsbijdragen en overige kapitaaloverdrachten	1.173			42	3.608					
6.0.0	Resereringen (Dotatie reserve)	15.000	2.300	26.282	6.000	76.906		11.219	377.772		
6.0.1	Resereringen (dotatie voorzieningen)		8.309	48	519	38.331		406			479
6.2.2	Overige verrekningen van kostenplaatsen	9.361	24.116	27.556	17.417	29.144		16.299			-584.202
6.3	Overige verrekningen			26.875		9.992					-2.040
Totaal lasten 2014		48.791	64.446	100.066	33.065	190.537		156.176	3.245	13.530	8.259
Totaal dotaties 2014		15.000	2.300	26.282	6.000	76.906		11.219	377.772	-	-
Totaal lasten (incl dotaties) 2014		63.791	66.746	126.348	39.065	267.443		167.395	381.017	13.530	8.259
Verrekningen apparaatslasen met balansposten											
6.2.2	Verrekening met: Onderhanden Werk										28.549
6.2.2	Verrekening met: Voorzieningen										20.274
6.2.2	Verrekening met: Activa										

Baten (bedragen x € 1.000,-)

Economische categorie	Totaal programma's	Gemeenteraad	College en Bestuur	Wijkaanpak en dienstverlening	Openbare orde en Veiligheid	Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg	Onderwijs	Werk, Inkomens en Armoedebelid	Zorg en Welzijn	Jeugd	Ontwikkeling Buitenruimte
2.1	61.173							7.105			
2.2	83.263										140
3.0	1.772							206	187		-
3.2.1	41.716					5.384	18	6	111.96	2.752	3.413
3.2.2	36.418										3.694
3.3.1	46.882										
3.3.2	600										
3.4	277.716	247	230	11.538	861	2.537	966	26.867	18.919	408	69.716
4.0.1	81.072										1.085
4.0.2	70.683										34.338
4.1.1	1.418.000			203	270	733	47.753	473.422	5.439	163	
4.1.2	2.284										2.042
4.2.1	30.342			109				21.451	8.782		
4.2.2	15.029				2.185			4.810	86	1.464	-59
4.2.3	2.219				65		4	116	511		689
4.3.1	2.997					282					567
5.7	201										
6.0.0	614.464		1.429	2.180	3.287	764	4.631	59.376	15.762	2.871	5.104
6.0.1	8.709	14	44			15					2.500
6.2.2	-										
6.3	4.246										
Totaal baten 2014	2.176.810	261	274	11.870	3.381	8.971	48.741	533.983	45.140	4.787	118.185
Totaal onttrekkingen 2014	614.464	-	1.429	2.180	3.287	764	4.631	59.376	15.762	2.871	5.104
Totaal baten (incl. onttrekkingen) 2014	2.791.274	261	1.703	14.050	6.668	9.735	53.372	593.359	60.902	7.658	123.289

Baten (bedragen x €1.000,-)

Economische categorie	Economie, Internationale stad en Binnestad						Wonen en Duurzaamheid	Sedoo ontwikkeling	Financiën	Overige beleidsvoornemens	Interne dienstverlening	Apparaten
	Sport	Verkeer en Milieu	Verkeer en Milieu	Duurzaamheid	Sedoo ontwikkeling	Financiën						
2.1									54.690			
2.2									81.951			
3.0	577										189	1.725
3.2.1	442			309							1.131	
3.2.2	672			500					16.289			
3.3.1												
3.3.2												
3.4	1.073			1.708					37.323		4.518	
4.0.1	704								79.283			
4.0.2									36.285			
4.1.1	3.304			4.542					875.546			1.309
4.1.2												
4.2.1			29	213								
4.2.2									5.954			
4.3.1												
5.7												
6.0.0												
6.0.1	9.891			13.601					95.889	264.970	1.865	2.176
6.2.2									835		801	
6.3	-861			-230								
Totaal baten 2014	5.928		47.135	7.381					1.208.337		6.639	8.259
Totaal onttrekkingen 2014	9.891		32.367	13.601				93.027	95.889	264.970	1.865	
Totaal baten (incl. onttrekkingen) 2014	15.819		79.502	20.982				209.633	1.304.226	264.970	8.504	8.259

Bijlage 2 Reserves

(bedragen x € 1000,-)

Omschrijving reserve	Dienst	Saldo per 31-12-2013	Resultaatsbestemming 2013	Saldo per 31-12-2013	Dotaties	Onttrekkingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2014
Programma 02 - College en Bestuur								
<i>Dienstcompensatie-reserves</i>								
Dienstcompensatie-reserve	BSD	1.545	43	1.588		247	841	500
<i>Opgeheven reserves</i>								
Reserve Standbeelden Thorbecke en Juliana	BSD	341	-	341			341	-
Totaal		1.886	43	1.930	-	247	1.182	500
Programma 03 - Wijkpak en dienstverlening								
<i>Egalisatie-reserves</i>								
Reserve verkiezingen	DPZ	2.000	-	2.000		1.335		665
<i>Project-reserves</i>								
Reserve Risico's Inburgering en verantwoorde afbouw	SZW	2.749	-	2.749		845		1.904
Totaal		4.749	-	4.749	-	2.180	-	2.569
Programma 04 - Openbare orde en Veiligheid								
<i>Opgeheven reserves</i>								
Reserve Afwikkeling Ontvlechting Reserveandweer	BSD	1.231	-	1.231			1.231	-
Reserve Veiligheidsfonds	BSD	2.056	-	2.056			2.056	-
Totaal		3.287	-	3.287	-	-	3.287	-
Programma 05 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg								
<i>Dienstcompensatie-reserves</i>								
Dienstcompensatie-reserve	DPZ	1.000	-	1.000			149	851
<i>Opgeheven reserves</i>								
Reserve Atelierbeleid	OCW	615	-	615			615	-
Totaal		1.615	-	1.615	-	-	764	851
Programma 06 - Onderwijs								
<i>Egalisatie-reserves</i>								
Reserve Exploitatie rendabele panden	OCW	1.000	-	1.000	500			1.500
<i>Project-reserves</i>								
Reserve Duurzame Huisvesting Onderwijs	OCW	6.908	-	6.908	2.000	1.371		7.537
Reserve Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen	OCW	4.753	-	4.753	7.130	2.667		9.216
<i>Opgeheven reserves</i>								
Reserve Activiteiten/projecten stedelijk onderwijsbeleid	OCW	108	-	108			108	-
Reserve krachtwijken Brede scholen	OCW	80	-	80			80	-
Reserve Personeel voormalig POO	OCW	404	-	404			404	-
Totaal		13.253	-	13.253	9.630	4.038	592	18.253
Programma 07 - Werk, Inkomen en Armoedebeleid								
<i>Dienstcompensatie-reserves</i>								
Dienstcompensatie-reserve	HGR	2.000	-	2.000		1.000	500	500
Dienstcompensatie-reserve	SZW	3.200	15	3.215			2.215	1.000
<i>Project-reserves</i>								
Reserve afbouw ID-banen	SZW	18.276	-	18.276	2.000	5.686		14.590
Reserve Jeugdwerkloosheid Haaglanden	SZW	1.331	-	1.331	8.131	1.642		7.820
<i>Opgeheven reserves</i>								
Reserve Chronisch zieken ind. ouderen	SZW	2.332	-	2.332			2.332	-
Egalisatiereserve Inkomensvoorzieningen (voorheen WWB I-deel)	SZW	46.979	-1.000	45.979	21		46.000	-
Totaal		74.118	-985	73.133	10.152	8.328	51.047	23.910

(bedragen x € 1.000,-)

Omschrijving reserve	Dienst	Saldo per 31-12-2013	Resultaatsbestemming 2013	Saldo per 31-12-2013	Dotaties	Onttrekkingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2014
Programma 08 - Zorg en Welzijn								
<i>Dienstcompensatie-reserves</i>								
Dienstcompensatie-reserve	OCW	1.882	211	2.093			1.093	1.000
<i>Egalisatie-reserves</i>								
Reserve Exploitatie rendabele panden	OCW/CVDH	7.447	-	7.447		892		6.555
Reserve Financiering ambulancedienst	OCW	1.292	-	1.292	159	110		1.341
<i>Project-reserves</i>								
Egalisatiereserve Individuele voorzieningen WMO	SZW	9.402	-	9.402			4.402	5.000
<i>Overgeheven reserves</i>								
Reserve Aanvalsplan vrijwilligers	OCW	372	-	372			372	-
Reserve digitaal leren	OCW	-	-	-			-	-
Reserve Diverse ICT-kosten	OCW	128	-	128			128	-
Reserve Fictiekosten shared services OCW	OCW	81	-	81			81	-
Reserve Krachtwijken volkgezondheid	OCW	578	-	578			578	-
Reserve Stimuleringsfonds wonen, welzijn en zorg	OCW	766	-	766			766	-
Reserve Thuislozenzorg Den Haag Onder Dak	OCW	1.433	1.000	2.433			2.433	-
Reserve Verslavingszorg Den Haag Onder Dak	OCW	1.898	-	1.898			1.898	-
Reserve Voorzieningen Den Haag Onder Dak	OCW	2.474	-	2.474			2.474	-
Reserve Vrouwenopvang ouderenmishandeling	OCW	260	-	260			260	-
Reserve Wet voorzieningen gehandicapten	OCW	277	-	277			277	-
Totaal		28.290	1.211	29.501	159	1.002	14.762	13.896
Programma 09 - Jeugd								
<i>Egalisatie-reserves</i>								
Reserve Exploitatie rendabele panden	OCW	150	-	150		50		100
<i>Project-reserves</i>								
Reserve actieprogramma jeugd	OCW	2.821	-	2.821		2.821		-
Totaal		2.971	-	2.971	-	2.871	-	100
Programma 10 - Ontwikkeling Buitenruimte								
<i>Dienstcompensatie-reserves</i>								
Dienstcompensatie-reserve	DSB	3.372	239	3.611		528	1.539	1.544
<i>Project-reserves</i>								
Reserve Werk met Werk	DSB	13.776	-	13.776		1.872		11.904
<i>Overgeheven reserves</i>								
Reserve Bomen	DSB	222	-	222			222	-
Reserve Entree van de Stad	DSB	944	-	944			944	-
Totaal		18.314	239	18.553	-	2.400	2.705	13.448
Programma 11 - Economie, Internationale stad en Binnenstad								
<i>Project-reserves</i>								
Reserve Wervingfonds	BSD	2.796	-	2.796		1.040		1.756
Reserve Stads economie	DSO	3.229	-	3.229	2.500	601	29	5.099
Reserve Stedelijke Ontwikkeling	DSO	-	-	-	2.200	647		1.553
Reserve World Forum Convention Center	DSO	7.085	-	7.085	10.000	2.411		14.674
Fonds Economische Structuurversterking	DSO	-	-	-				-
Reserve Overcommitting	DSO	8.001	-	8.001	300			8.301
<i>Overgeheven reserves</i>								
Reserve Citymarketing	DSO	615	-	615			615	-
Reserve Co-financiering Economische Projecten	DSO	1.990	-	1.990			1.990	-
Reserve Co-financiering Kanalen voor West Evenementen	DSO	1.040	-	1.040			1.040	-
Reserve Pieken in de Delta	DSO	1.519	-	1.519			1.519	-
Totaal		26.335	-	26.335	15.000	4.699	5.193	31.443

(bedragen x€ 1000,-)

Omschrijving reserve	Dienst	Saldo per 31-12-2013	Resultaatsbestemming 2013	Saldo per 31-12-2013	Dotaties	Onttrekkingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2014
Programma 12 - Sport								
<i>Project-reserves</i>								
Reserve Olympisch fonds	OCW	3.014	-	3.014	2.300	3.063		2.251
<i>Opgeheven reserves</i>								
Reserve Combinatiefuncties Brede school, sport en cultuur	OCW	2.336	-	2.336			2.336	-
Reserve Krachtwijken sport	OCW	283	-	283			283	-
Reserve Nationaal actieplan sport en bewegen	OCW	722	-	722			722	-
Reserve Topsport	OCW	1.047	-	1.047			1.047	-
Totaal		7.402	-	7.402	2.300	3.063	4.388	2.251
Programma 13 - Verkeer en Milieu								
<i>Project-reserves</i>								
Reserve Bodem	DSB	5.634	-	5.634	3.366			9.000
Reserve Luchtkwaliteit	DSB	4.238	-	4.238		3.626		612
Reserve Openbaar Vervoer Hoger Plan	DSB	11.050	450	11.500	2.250	5.275	4.950	3.525
Reserve Parkeren	DSB	12.617	-	12.617	6.866	5.022	7.605	6.856
Reserve Stedelijke Ontwikkeling	DSO	4.270	-	4.270	13.800	1.104		16.966
<i>Opgeheven reserves</i>								
Reserve Geluid	DSB	831	-	831			831	-
Reserve Haags Startstation Erasmuslijn (HSE)	DSB	2.300	-	2.300			2.300	-
Reserve Verstrating grondbedrijf	DSB	1.398	-	1.398			1.398	-
Reserve Aanleg transferia	DSO	257	-	257			257	-
Totaal		42.595	450	43.045	26.282	15.027	17.341	36.959
Programma 14 - Wonen en Duurzaamheid								
<i>Project-reserves</i>								
Reserve Stadsvernieuwing	DSO	14.002	-	14.002		3.740	3.700	6.562
Reserve Stedelijke Ontwikkeling	DSO	8.696	-	8.696	6.000	2.951	191	11.554
<i>Opgeheven reserves</i>								
Reserve flankerende maatregelen huisvesting arbeidsmigranten	DSO	606	-	606			606	-
Reserve VHV DHZW	DSO	1.095	-	1.095			1.095	-
Reserve Handhaving en ongediertebeheersing	DSO	1.317	-	1.317			1.317	-
Totaal		25.716	-	25.716	6.000	6.691	6.909	18.116
Programma 15 - Stadsontwikkeling								
<i>Diencompensatie-reserve</i>								
Diencompensatie-reserve	DSO	1.165	211	1.376	222	20	578	1.000
<i>Reserve Grondbedrijf</i>								
Reserve grondbedrijf	DSO	51.591	3.474	55.065	141	3.782	6.300	45.124
<i>Project-reserves</i>								
Reserve Stedelijke Ontwikkeling	DSO	37.591	-	37.591	59.343	12.303	30.962	53.669
Reserve VHV DHZW	DSO	3.668	-	3.668	399	103	1.700	2.264
Reserve The Hague World Form	DSO	10.773	-	10.773	7.259	10.131		7.901
Reserve Anticiperende werkzaamheden MPG	DSO	9.544	-	9.544			1.244	8.300
Reserve Strategische aankopen Binckhorst	DSO	8.238	-8.238	-	8.100	3.679		4.421
Reserve Vasgoedexploitatie	DSO	16.812	-4.067	12.745	1.442	5.280		8.907
Reserve Strategische aankopen Structuurvisie	DSO	6.756	-1.750	5.006		572		4.434
Reserve Universiteit Leiden	DSO	16.896	-8.046	8.850				8.850
<i>Opgeheven reserves</i>								
Reserve Beroep en bezwaar	DSO	1.229	-	1.229			1.229	-
Reserve Campus Den Haag	DSO	51	-	51			51	-
Reserve Faciliteren en simuleren private initiatieven Binckhorst	DSO	1.715	-	1.715			1.715	-
Reserve Haga	DSO	1.328	106	1.434				1.434
Reserve Internationale Zone	DSO	-	705	705			705	-
Reserve Binnensad	DSO	1.657	-	1.657			1.657	-
Reserve Scheveningen Haven	DSO	3.943	-	3.943			3.943	-
Reserve Stadsvernieuwing	DSO	4.220	-460	3.760			3.760	-
Reserve Centraal station	DSO	1.879	-	1.879			1.879	-
Totaal		179.056	-18.065	160.991	76.906	35.870	57.157	144.870

(bedragen x € 1000,-)

Omschrijving reserve	Dienst	Saldo per 31-12-2013	Resultaatsbestemming 2013	Saldo per 31-12-2013	Dotaties	Onttrekkingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2014
Programma 16 - Financiën								
<i>Algemene reserve</i>								
Algemene reserve	CT	124.459	33.762	158.221	1.218		74.400	85.039
<i>Dienstcompensatie-reserves</i>								
Dienstcompensatie-reserve	DPZ	299	-222	77			11	66
Dienstcompensatie-reserve	GAD	794	-203	591			341	250
<i>Egalisatie-reserves</i>								
Reserve Financiering	CT	11.286	-	11.286			7.000	4.286
Reserve OZB	DPZ	1.925	-	1.925				1.925
<i>Activa-financierings-reserves</i>								
Reserve Activa-financiering	CT	101.826	1.183	103.009	21.099	7.904	6.008	110.196
Reserve Activa-financiering Ambu Waldorpsstraat	CT	4.320	-	4.320	-4.320			-
Reserve Activa-financiering Archeologie	CT	338	-	338	-338			-
Reserve Activa-financiering Parkeergarage Nieuwersluisstraat	CT	2.840	-	2.840	-2.840			-
Reserve Activa-financiering Sportcampus Zuiderpark	CT	3.600	-	3.600	-3.600			-
<i>Overige reserves</i>								
Reserve Voorfinancieringsrente Sportcampus Zuiderpark	CT	4.500	-	4.500				4.500
<i>Opgeheven reserves</i>								
Reserve Openbaar Vervoer HTM	CT	225	-	225			225	-
Totaal		256.412	34.520	290.932	11.219	7.904	87.985	206.262
Programma 17 - Overige beleidsvoornemens								
<i>Centrale bedrijfsvoerings-reserve</i>								
Centrale Bedrijfsvoeringsreserve	CT	-	-	-	4.475			4.475
<i>Project-reserves</i>								
Reserve Co-financiering	CT	21.391	-	21.391		8.293		13.098
Reserve Den Haag Internationale Stad	CT	10.135	-	10.135	2.000	6.010		6.125
Reserve Grote Projecten	CT	146.858	-5.592	141.266	6.859	45.392	16.440	86.293
Reserve Krachthijken	CT	7.229	-	7.229	200	3.712	920	2.797
<i>Overige reserves</i>								
Reserve Fictiekosten Bezuinigingsstaaktelling 2011 - 2014	CT	10.057	-	10.057		2.550	5.057	2.450
Reserve Herstructurerings reserves	CT	-	-	-	40.881	17.269		23.612
Reserve Te verdelen middelen begroting 2011 - 2014	CT	3.318	-	3.318		3.168		150
Reserve Te verdelen middelen begroting 2012 - 2015	CT	3.770	-	3.770	920	914		3.776
Reserve Te verdelen middelen begroting 2013 - 2016	CT	28.060	-	28.060	2.535	8.859	5.000	16.736
Reserve Te verdelen middelen begroting 2014 - 2017	CT	77.237	4.933	82.170	99.648	135.727		46.091
Reserve Te verdelen middelen begroting 2015 - 2018	CT	-	-	-	220.254	5.659		214.595
Totaal		308.055	-659	307.396	377.772	237.553	27.417	420.198
Programma 18 - Interne dienstverlening								
<i>Dienstcompensatie-reserves</i>								
Dienstcompensatie-reserve	CVDH	-	500	500			250	250
Dienstcompensatie-reserve	IDC	1.305	28	1.333			833	500
<i>Egalisatie-reserves</i>								
Reserve Basinwerkplekken	IDC	2.453	-	2.453				2.453
<i>Project-reserves</i>								
Reserve Leyweg	IDC	1.671	-	1.671		792		879
Totaal		8.392	528	8.920	-	782	1.083	7.055
TOTAAL GENERAAL		1.002.445	17.282	1.019.729	535.421	332.652	281.812	940.680

Bijlage 3 Overzicht doelen, maximale hoogtes en looptijden reserves

Res. nr.	Omschrijving	Dienst	Categorie	Doel	Eindjaar (in dd)	Max. hoogte (in dd)	Inrichtings- jaar	INSTELLINGS-BESLUIT Ingaand bij	WIJZIGINGS-BESLUIT Latste gewijzigd bij
02 - College en Bestuur	ntb	CTR	Programma	De verlenen van subsidie en het opvangen van risico's binnen het programma.	2018	1.000	2014	Programma-begroting 2015-2018	RV 145/2014
	3010	BSD	Compensatie	Het nadieg of voorlig dienstelbaar wordt verband met deze reserve.	ontbrekt	500	n.v.t.	Programma-begroting 2015-2018	RV 145/2014
	3087	BSD	Opheffen	De afgelopen periode vinden er binnen onze stad in toenemende mate initiatieven plaats die beogen nieuwe monumenten te realiseren. Te denken valt aan monumenten voor Koningin Juliana en Thorbecke. Dergelijke monumenten kunnen bijdragen aan het profiel van onze stad en aan een beleving van inwoners die aansluit bij dit profiel. Hiervoor is het van belang dat eventuele realisatie vooraf goed wordt beoordeeld en voorbereid. Door het college is inmiddels € 400.000 beschikbaar gesteld in 2009. De gelden zullen in de loop van twee jaren worden uitgegeven.	2017	400	2008	Programma-begroting 2009-2012	Programma-begroting 2013-2016
03 - Wijlschap en dienstverlening	ntb	CTR	Programma	De verlenen van subsidie en het opvangen van risico's binnen het programma.	2018	2.000	2014	Programma-begroting 2015-2018	RV 145/2014
	3073	D&Z	Egalisatie	Het doel van de egaliseringsverkeeringen is aan de ene kant om de kosten van een tuenschied, niet gekend, verkleining van voor een budgettaire middelen zijn te kunnen opvangen. Daarnaast is het doel om schommelingen in de kosten van verschillende verkeeringen op te kunnen vangen.	ontbrekt	2.000	2011	Programma-begroting 2012-2015	
	3077	SAV	Project	Deze reserve is ervoor bedoeld om mogelijke tekorten in de komende jaren te kunnen dekken op de uitvoering van inbegreep dan wel voor het op veranwoordende wijze uitvoeren van de uitvoering op dit gebied en in de komende jaren te kunnen dekken op de uitvoering van inbegreep dan wel voor het op veranwoordende wijze uitvoeren van de uitvoering op dit gebied en in de komende jaren te kunnen dekken op de uitvoering van inbegreep dan wel voor het op veranwoordende wijze uitvoeren van de uitvoering op dit gebied.	2015	5.000	2010	Separaat raadvvoorstel (nr 134 / 2010)	programma-begroting 2014-2016
04 - Openbare orde en Veiligheid	ntb	CTR	Programma	De verlenen van subsidie en het opvangen van risico's binnen het programma.	2018	1.700	2014	Programma-begroting 2015-2018	RV 145/2014
	3084	BSD	Opheffen	Het Veiligheidsfonds is bestemd voor de financiering van het thema Persoonlijke aansprak en van het thema Overlast en Veelbesoering. Daarbij is het wenselijk om de nodige flexibiliteit in te bouwen om de beschikbare middelen te verdeelen naar acute inzichten over beide thema's. Door het college is inmiddels € 3.210.000 beschikbaar gesteld in 2009 over beide thema's. Door het college is inmiddels € 3.210.000 beschikbaar gesteld in 2009 over beide thema's. Door het college is inmiddels € 3.210.000 beschikbaar gesteld in 2009 over beide thema's.	2018	6.000	2008	Programma-begroting 2009-2012	Programma-begroting 2014-2017
	3416	BSD	Opheffen	De gelden zullen in de loop van drie jaren worden uitgegeven.	ontbrekt	4.754	2010	Separaat raadvvoorstel (nr 168 / 2010)	
05 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg	ntb	CTR	Programma	De verlenen van subsidie en het opvangen van risico's binnen het programma.	2018	3.000	2014	Programma-begroting 2015-2018	RV 145/2014
	3231	OCV	Opheffen	Voor het pand Teletuist is een meerkantige overeenkomst aangegaan waarbij de gemeente een aantal units als atelierruimte verhuurt aan kunstenaars. De gemeente besakt huur en servicekosten aan Stateropenden BV. De gemeente omvangt betalingen van de kunstenaars. De reserve beschikbaarheid is ingezet ter dekking van het verschil tussen gemeentelijke betalingen aan Stateropenden BV en de ontvangsten inkomsten van kunstenaars. Binnenkort starten de voorbereidingen voor het Kunstplan 2017-2020. Tijdens deze voorbereidingen met de gemeente een adviescommissie in die werkboekten afleg bij instellingen. Verder zijn er kosten voor drukwerk, onderdak, e.d. De voorbereidingen worden grotendeels op € 0,2 mln. en zijn niet in één jaar beschikbaar binnen het programma. Cultuur. De middelen worden daarom vanaf 2013 geraamd binnen programma Cultuur en grotendeels aan de bestaande reserve Atelierbedrijf. Uit deze reserve besakt de gemeente te zinnen tijd de voorbereidingen voor het Kunstplan 2017-2020. Voorgesteld wordt de naam van de reserve te wijzigen in reserve Atelierbedrijf en openbare kunstenaars. Tevens wordt voorgesteld de huidige doelstelling van de reserve uit te breiden met de dekking van de opzet van het nieuwe Kunstplan 2017-2020.	2021	2.000	2008	Separaat raadvvoorstel (nr 179 / 2008)	Programma-begroting 2014-2017

Res. nr.	Omschrijving	Dienst	Categorie	Doel	Eindjaar	Max. hoogte (in duz)	Instellingsjaar	Ingesteld bij	Laatste gewijzigd bij
06 - Onderwijs									
3106	Programmareserve Onderwijs Reserve Exploitatie renabehete panden	CTR OCW	Programma Egaliëit	Het verrekken van resultaat en het opvangen van risico's binnen het programma. Voorgesteld wordt de bestaande reserve Exploitatie renabehete panden als doestelling te nemen de dekking van onrendabele toppen, investeringen in B-urthuis van de Toekomst, voorziening voor onderhoud en toekomstige aanwending het opvangen van leegstand en huurderting en afdekking eventuele overschommetering van maximaal € 1,5 mln. binnen programma Onderwijs. Verder wordt voorgesteld de maximale hoogte van te stellen op € 6 mln. ZIE OOK PROGRAMMA 13	2018 onbepakt	4.000 6.000	2014 2004	Programma begroting 2015-2018 Conzernbericht 2004	RV 145/2014 Programma begroting 2014-2017
3106	Reserve Exploitatie renabehete panden	OCW	Egaliëit	Voorgesteld wordt de bestaande reserve Exploitatie renabehete panden als doestelling te nemen de dekking van onrendabele toppen, investeringen in B-urthuis van de Toekomst, voorziening voor onderhoud en toekomstige aanwending het opvangen van leegstand en huurderting en afdekking eventuele overschommetering van maximaal € 1,5 mln. binnen programma Onderwijs. Verder wordt voorgesteld de maximale hoogte van te stellen op € 6 mln.	onbepakt	6.000	2004	Conzernbericht 2004	Programma begroting 2014-2017
4271	Reserve duurzame huuring primair en speciaal onderwijs	OCW	Project	Vereniging bijzondere bestaande gebouwen voor primair en speciaal onderwijs.	2017	9.000	2011	Separat reschvoorstel (nr 144 / 2011)	Separat reschvoorstel (nr 40 / 2013)
4276	Reserve Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen	OCW	Project	Het Hag voert de regeling multifunctioneel gebruik schoolgebouwen uit waarbij schoolgeouven geschikt word en gemaakt voor multifunctioneel gebruik. Scholen krijgen een spijfunie in de buurt ook brede scholen met meer dan alleen onderwijsvoorzieningen. De reserve Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen is ingericht voor de uitvoering van de regeling. Bij begrotingwijziging in 2013 wordt voorgesteld € 1,9 mln. uit te algemenen middelen vrij te maken voor onvikklikoren rondom het gebied rond de nieuwe brede buurscholen Moerwijk en Vredert. Verder wordt voorgesteld € 1,5 mln. van de middelen multifunctioneel gebruik schoolgebouwen vrij te maken voor de onvikklikoren van de brede buurschool Moerwijk. Om de onvikklikoren van de brede buurscholen Moerwijk, Vredert en Moergrasland te kunnen bekostigen ut de bestaande reserve Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen, moet de doestelling van deze reserve worden verruimd. Voorgesteld wordt de doestelling van de reserve Multifunctioneel gebruik schoolgeouven te veruimen naar uitvoering van de regeling Multifunctioneel gebruik schoolgeouven en bekostiging van de onvikklikoren van brede buurscholen Moerwijk, Vredert en Moergrasland.	2018 2012	12.000	2011 2012	Separat reschvoorstel (nr 144 / 2011) Separat reschvoorstel (nr 40 / 2012)	Separat reschvoorstel (nr 40 / 2017)
4277	Reserve Activiteitsprojecten stedelijk onderwijsgebied	OCW	Opheffen	Implementatie van reserve onderwijsprogramma's en onderwijsuitbreiding	2016	1.939	2004	Separat reschvoorstel (nr 137 / 2004)	Separat reschvoorstel (nr 157 / 2011)
4282	Res. Kuchwijk en brede scholen	OCW	Opheffen	Het viden van extra onderuening aan de schoolbesturen voor de uitwerking van de brede school en de zatezede school.	2014	425	2009	De Geburddi RV 7009	
4274	Personel voormalig POO	OCW	Opheffen	Doorselling van loon- opleidings- herplaatings- en begindingskosten van medewerkers die bij de verdranding van de voormalige dienst Primair Openbaar Onderwijs (DPOO) niet zijn over gegaan naar de stichting De Hagse Scholen. Voor de mensen die nog niet herplaat zijn, is het onemijdelijk dat loon- en bijkomende kosten betaald zullen moeten worden, waarschijnlijk tot hun pensioering.	2022	1.300	2011	Programma begroting 2012-2015	
07 - Werk, Inkomens en Armoedebeleid									
5010	Programmareserve Werk, Inkomens en Armoedebeleid	CTR	Programma	Het verrekken van resultaat en het opvangen van risico's binnen het programma	2018	5.000	2014	Programma begroting 2015-2018	
5010	Dienstopensiaarreserve HGR	HGR	Compensatie	Een nadelig of voordelig dienstresultaat wordt verrekend met deze reserve.	onbepakt	500	n.v.t.	n.v.t.	
5010	Dienstopensiaarreserve SZW	SZW	Compensatie	Een nadelig of voordelig dienstresultaat wordt verrekend met deze reserve.	onbepakt	1.000	n.v.t.	n.v.t.	
5072	Bestedingsreserve Wetgevingheid, in het bijzonder afbouw van ID- en WVV-banen	SZW	Project	Financieel afdring in het kader van wetgevingheid in het bijzonder de afbouw van ID- en WVV-banen.	2020	27.000	2009	De Geburddi RV 7009	Programma begroting 2014-2017
5076	Bestedingsreserve Jeugdewerk doestheid Haaglanden	SZW	Project	Om de reugwerkbaarheid al gevolg van de economische crisis te bestriden, heeft het Rijk voor de periode 2009-2011 voor gemeenten per regio extra middelen beschikbaar gesteld. Hiervoor is een Plan van aanpak (gegeven regio Haaglanden opgesteld 22 september 2009, BSW/2009/730). Op basis van dit plan van aanpak heeft de gemeente Den Haag met de Samenreteris van Sociale Zaken en Werkgevingheid een convenant gesloten. Het gaat om projecten om jongeren te stimuleren langer door te leren. Werkmaas (combinatie van leren en werken) en bemiddeling naar werk. Voor de regio Haaglanden is daarbij € 3,6 miljoen beschikbaar gesteld. Verandering van dit bedrag vindt plaats onder de regien Haaglanden gemeenten waarbij gemeente Den Haag verantwoordelijk is voor de verdeling van de middelen en de monitoring van de bereikte resultaten. In 2010 is € 1,7 mln. van de reingemeten oorbetalen en al de overige € 1,9 mln. door gemeente Den Haag worden betaald.	2017	8.100	2009	Jaarrekening 2009	Programma begroting 2014-2017
5070	Inkomensvoorzieningen (voorheen WVV-bd)	SZW	Opheffen	Met de invoering van de WVV omvang van de gemeenten van het rijk en budget voor de financiering van bijstandsbuikbeten. In de reserve word en sijnmiddelen gesond die in enig jaar niet worden aangewend.	onbepakt	20.000	2004	Conzernbericht 2004	
5079	Bestedingsreserve ouderen en chronisch zieken	SZW	Opheffen	Het verrekken van sociale voorzieningen en sijn oetbestrijding voor ouderen en chronisch zieken.	2014	3.500	2011	Programma begroting 2012-2015	Aanvullende besluiten bij begroting 2014-2017

Res. nr.	Omschrijving	Dienst	Categorie	Dood	Eindjaar	Max. hoogte (in duz)	Instellingsjaar	Ingesteld bij	Laatste gewijzigd bij
08 - Zorg en Welzijn									
mb	Programmareserve Zorg en Welzijn	CTR	Programma	Het verrekenen van resultaat en het opvangen van risico's binnen het programma					
3010	Dienstopcompensatierev OCV	OCV	Compensatie	Een middelje of voordelig dienstverbruik wordt verrekend met deze reserve.	2018	10.000	2014	Programma begroting 2015-2018	RV 145 2014
6500	Reserve 610.6.02.01 Exploitantie rendabele panden	CVO	Egalisatie	Door de vorming van de Centrale Vastgoed organisatie (CVDH) is het noodzakelijk dat een deel van de bestaande reserve Exploitantie rendabele panden wordt afgewisseld naar CVDH. Voorgesteld wordt in te stemmen met de instelling van de nieuwe reserve Exploitantie rendabele panden (CVDH) en de toedeling te geven de dekking van oriëntatie op en voorziening voor onderhoud. De maximale looptijd is onbepaald en de maximale hoogte is € 6 mln.	onbepaald	6.000	n.v.t.	Programma begroting 2015-2018	RV 145 2014
6277	Reserve Financiering ambulanceredienst	OCV	Egalisatie	Ter dekking van afschrijvingskosten van investeringen in Ambulancezorg	afh van inv	onbepaald	2009	2e Gebundeld RV 2009	
3678	Individuele voorziening WMO	SZAV	Project	Deze reserve wordt gebruikt om de schommelingen in de vraag naar de producten en de benodigde apparatuur van Hulp bij het handhaven. Woonvoorzieningen behandelingen en Vervoervoorzieningen behandelingen op te vangen. Hiermee worden de schulden van deze producten verrekend met deze systeemreserve. De systeemreserve heeft een ondergrens van € 1 mln. en een bovengrens van € 5 mln. Bij een eindsaldo buiten de handreikende is de reserve onderwerp van de begrotingsvoorberaad.	2014	5.000	2010	Separaat raadvoorstel (nr 173 2010)	
3126	Reserve Wet voorzieningen Gehandicapten	OCV	Opheffen	De vervaanging van module in EOS extra investeringen in ICT ten versterking van operationele voorzieningen voor investeringen en de koppeling over de wijziging van investeringen en het ontwikkelen, vervaardigen en bedienen van toepassingen met betrekking tot WMO en internet.	2014	300	2008	Gebundeld RV 2008	Programma begroting 2012-2015
6102	Reserve Diverse ICT-kosten	OCV	Opheffen	Gemeenlijk artikel in financiering doeltellingen GSB III	2014	300	2005	Jaarrekening 2004	Programma begroting 2012-2015
6114	Reserve thuisbezorg GSB 3	OCV	Opheffen	Gemeenlijk artikel in financiering doeltellingen GSB III	2014	5.549	2006	Jaarrekening 2007	Programma begroting 2014-2017
6135	Reserve Veelavonzorg GSB3	OCV	Opheffen	Gemeenlijk artikel in financiering doeltellingen GSB III	2014	2.470	2006	Jaarrekening 2007	Programma begroting 2014-2017
6175	Reserve vrijetijdskosten shared services OCV	OCV	Opheffen	Op de vorming van de shared services organisatie zal naar verwachting een taakstelling worden gelgd. De diensten die taken overnemen zullen te maken krijgen met fictiekosten.	2014	450	2007	Jaarrekening 2006	Programma begroting 2012-2015
6182	Reserve Stimuleringsfondsen wonen, welzijn en zorg	OCV	Opheffen	Voor een samenhangend aanbod wonen, welzijn en zorg	2014	2.078	2007	Jaarrekening 2006	Programma begroting 2012-2016
6239	Reserve Voorziening Den Haag Onderdak	OCV	Opheffen	Voor de uitbreiding van de maatschappelijke opvangvoorzieningen	2014	2.500	2008	Conce-mbisch 2008	Programma begroting 2014-2017
6267	Reserve Kradwielrijen volgezaamheid	OCV	Opheffen	Aankopen van grondwielvoertuigen in kradwielrijen en stimuleren van een gezonder leven met meer beweging. Samenhang met reserve Kradwielrijen Sport (nr. 6266)	2014	3.300	2009	2e Gebundeld RV 2009	Programma begroting 2012-2015
6273	Reserve Aanpakplan vrijwilligers	OCV	Opheffen	Om de vrijwillige inzet van Hagenaars te stimuleren is het aanpakplan vrijwilligers gemaakt. In dit plan staan de maatregelen en activiteiten om de civiel society te stimuleren en het aantal vrijwilligers in de stad te laten stijgen. De extra kosten van dit aanpakplan worden uit deze reserve gefinancierd	2014	750	2011	Programma begroting 2012-2015	
6275	Vrouwensporting Ouderenruimdeling	OCV	Opheffen	Dekking van de onderhoudskosten van de panden in de k en en het verrekenen van het restpunt huurselijk geweld voor hulp en ondersteuning van slachtoffers van ouderenmishandeling	2014	260	2011	Separaat raadvoorstel (nr 155 2011)	
09 - Jeugd									
mb	Programmareserve Jeugd	CTR	Programma	Het verrekenen van resultaat en het opvangen van risico's binnen het programma					
6198	Reserve actieprogramma Jeugd	OCV	Project	Uitvoeren van het actieprogramma Jeugd	2014	4.000	2014	Programma begroting 2015-2018	RV 145 2014
10 - Ontwikkeling Buiterruimte									
mb	Programmareserve Ontwikkeling Buiterruimte	CTR	Programma	Het verrekenen van resultaat en het opvangen van risico's binnen het programma					
3010	Dienstopcompensatierev DSB	DSB	Compensatie	Een middelje of voordelig dienstverbruik wordt verrekend met deze reserve.	2018	7.000	2014	Programma begroting 2015-2018	RV 145 2014
3205	Reserve Binnen	DSB	Opheffen	Verwijzing/therapie gesloten en open	onbepaald	1.000	n.v.t.	n.v.t.	RV 145 2014
3278	Reserve Entree van de Stad	DSB	Opheffen	Bij de begroting 2011-2015 is € 2,7 miljoen bestemd voor het verbeteren van de entree van de stad. Het gaat hierbij om de verbetering van Entree A12/Centrale baan waar de aanleiding van de Utrechtse baan in Den Haag wordt versterkt waarbij de nadruk ligt op een groenere inpassing Entree N44/Benoordenhozenweg waar de N44 met kleine ingrepen ruimtelijker wordt gemaakt en het Schiedamschedijk waar met kleine ingrepen een veldrijgheid wordt gecreëerd	2014	2.500	2011	Separaat raadvoorstel (nr 71 / 1996)	Programma begroting 2012-2015
				Naar verwachting worden de plannen in 2012 voorbereid en gerealiseerd in 2013.				Programma begroting 2012-2015	Programma begroting 2014-2017

Res. nr.	Omschrijving	Dienst	Categorie	Doel	Eindjaar	Max. hoogte (in duz)	Intelligente-jaar	Ingevoerd bij	Laatste gewijzigd bij
3277	Reserve Werk met Werk	DSB	Project	De Kadernorm Openbare Ruimte 2012 is reeds vastgesteld. Een belangrijke pijler van de nieuwe koers is via werk met werk maken op efficiënte wijze, waar mogelijk de overheidsresidentiehuishouding en huishoudhuishouding te realiseren. Door gelijktijdig met woonwettelijke maatregelen de openbare ruimte op residentieerivus te brengen, is een beperking mogelijk van circa 30 procent. In de periode 2012-2015 wordt 39 km rooilijn vervangen. Op basis van nadere prioritering wordt op vlakke plekken in de openbare ruimte kan zo veel mogelijk een groot deel op residentie/huishoudhuishouding worden gebracht. Wegens de complexiteit en afhankelijkheid van externe factoren, wordt voorgesteld een nieuwe reserve Werk met werk te vormen.	2013	17.000	2012	Programma begroting 2013-2016	
3207	Reserve Bomen	DSB	Opleffen	vervanging/herplanten gekapte bomen	onbepikt	300	1996	Separat raadvorstel (nr 71 / 1996)	Programma begroting 2012-2015
3278	Reserve Entree van de Stad	DSB	Opleffen	Bij de begroting 2011-2015 is € 2,7 miljoen bestemd voor het verbeteren van de entree van de stad. Het gaat hierbij om de verbetering van Entree A12/Utendie baan waar de aanleiding van de Utrechtbaan in Den Haag wordt versterkt waarbij de nadruk ligt op een groenere inpassing Entree N44/Benoordenboulevard waar de N44 met kleine ingrepen ruimtelijker wordt gemaakt en het Sluierentunnelbad waar met kleine ingrepen een duidelijker beeld wordt gecreëerd. Naar verwachting worden de plannen in 2012 voorbereid en gerealiseerd in 2013.	2014	2.500	2011	Programma begroting 2012-2015	Programma begroting 2014-2017
11 - Economie, Internationaal stad en Binnenstad									
Programma reserve Economie, Internationaal stad en Binnenstad									
3029	BR Wervingfonds 3273	CTR	Programma	Het verrekenen van resultaat en het opvangen van risico's binnen het programma	2018	2.500	2014	Programma begroting 2015-2018	RV 145/2014
		BSD	Project	Het verwerven en behouden van instellingen en bedrijven met een strategisch belang voor de Haagse marktpositie (nr 103 van 1987). Bij nr 141 van 1996 is de opzet van de gemeentelijk reëtelbeheer en acquisitiebeleid geformuleerd en in nr 48 van 1999 zijn de maatschappelijke uitgangspunten vastgelegd. Uit deze bestemmingsvervoer wordt een meerjare wervingprogramma afgeleid. In het kader van dit programma zijn verschillende maatregelen die lopen t/m 2010. Jaarlijkse wordt € 590 aan het Wervingfonds toegevoegd.	onbepikt	3.500	1997	Separat raadvorstel (nr 192 / 1997)	Programma begroting 2014-2017
3448	Reserve Overcommissie	DSO	Project	Overcommissie D3	2000	10.000	2004	Separat raadvorstel (nr 179 / 2004)	Programma begroting 2014-2017
7304	BR Stadsconomie	DSO	Project	Via het raadvorstel bij de programmabegroting 2013-2015 heeft de raad ingestemd met de clustering van een aantal reserve en programma Economie. Het betreft de bestemmingsreserve Stadsconomie co-financiering. Bestrijdende gebiedsontwikkeling en Economie in de wijken. Deze reserves hebben alle drie betrekking op projecten en activiteiten in de stedelijke economie. Om de clustering mogelijk te maken, willen de raads van de reserves vrij. Het gaat om respectievelijk € 0,384 mln., € 0,408 mln. en € 3,8 mln. Voorgesteld wordt de vrijgemaakte middelen van in totaal € 4,447 mln. te doelen aan een nieuw in te stellen project reserve Stadsconomie.	2016	6.000	2006	Jaarrekening 2011	Programma begroting 2014-2017
7307	BR World Forum Convention Center	DSO	Project	De financieel en/of subsidiering van investeren in het WFCC zodat deze ook in de toekomst beschikbaar blijft voor het organiseren van congressen. Dit wordt gefinancierd uit middelen uit de reserve The Hague World Forum. Deze reserve staat alleen in programma Ruimtelijke Ordening en Gebiedsontwikkeling, terwijl de investeringen in het WFCC plaatsvinden in het programma Economie. Daarom is het voorstel om bij het programma Economie een nieuwe reserve WFCC in te stellen. De middelen uit de reserve The Hague World Forum die bestemd zijn voor WFCC zullen bij de jaarrekening 2013 worden overgeheveld. Voorgesteld wordt om de reserve WFCC in te stellen met een maximale hoogte van € 27 mln.	2018	27.000	2013	Programma begroting 2014-2017	
7310	BR Stedelijke Ontwikkeling (P21/310.4)	DSO	Project	De financiering en/of subsidiering van activiteiten in het kader van de stedelijke ontwikkeling voortkomend uit de besluitvorming in de raad over het IPSO	onbepikt	67.000	2012	Programma begroting 2014-2017	
mb	Fonds Economische Structuurversterking	DSO	Project	Den Haag wil een gebied voor reëren en duurzaamheid bevorderen. Daarbij wordt ingezet op de kansen die de huidige transitie van de Haagse economie en economische toezetoren en clusters bieden in de komende vier jaar.	2018	20.000	2014	Programma begroting 2015-2018	
6351	BR Citymarketing	DSO	Opleffen	Inzet voor activiteiten gericht op de uitwerking van de Citymarketing 2011-2015 en Marketing Haagse Binnenstad. Daarnaast wordt een lezer aan de Haagse Hogeschool en een ambtenaar voor het promoten van Den Haag als locatie voor films bekroond uit deze reserve.	2015	2.000	2008	Jaarrekening 2007	Programma begroting 2014-2017
6340	BR Platen in de Delta	DSO	Opleffen	Tra bestemd aan projecten gerelateerd aan het programma Platen in de Delta, onder meer ter versterking van de afgeproven ambassade op het gebied van vrede, recht en veiligheid.	2014	3.700	2008	Gebundeld RV 2008	Separat raadvorstel (nr 157/2011)
6394	BR Co-financiering Economische Projecten	DSO	Opleffen	de financiering van Kaizen voor West-pojisten	2016	2.300	2011	Programma begroting 2012-2015	Programma begroting 2014-2017

Res.nr.	Omschrijving	Dienst	Categorie	Doel	Eindjaar	Max. hoogte (in dal)	Inzetting-jar	Ingevoerd bij	Laatste gewijzigd bij
7100	ER Co-financiering Kansen voor West-Evenementen.	DSO	Ophffen	Het project Duurzame Evenementen Lokale. De loopijd van het project is van 1-1-2012 t/m 31-12-2013. Aan het einde van het project wordt afgerond met Kansen voor West in het raadsvoorstel lokale evenementen in Den Haag (RIS 180093). Het besloten hiervoor cofinanciering beschikbaar te stellen. Dit is alleen in de begroting niet verwacht. Daarom hierbij alomog het voornemen om € 0,440 mln. te plaatsen aan een nieuw te openen projectieve Co-financiering Kansen voor West Evenementen. Deze reserve heeft als doelstelling het financieren van kansen voor west projecten gericht op duurzame evenementen lokale.	2016	1.040	2012	Jaarrekening 2011	Programma begroting 2014-2017 Aanvullende mutatie begroting 2014-2017 RIS 247836
12 - Sport									
int									
6246	Programma reserve Sport	CTR	Programma	Het verbeteren van resultaat en het opvangen van risico's binnen het programma	2018	2.000	2014	Programma begroting 2017-2018	RV 147 2014
6247	Reserve Krachtvrijken sport	OCW	Ophffen	Aanpakken van gezondheidsproblemen in krachtvrijken en stimuleren van een gezonder leven met meer beweging. Samenhang met reserve Krachtvrijken Volgezondheid (nr. 6247).	2014	1.600	2009	1e Gebouwd R.V. 2009	
6247	Reserve olympisch fonds	OCW	Project	Het realiseren van de ambitie om meer internationale topsportevenementen als EK en WK; samen te stellen.	2018	4.000	2009	1e Gebouwd R.V. 2009	
6247	Reserve Topsport	OCW	Ophffen	Voor de benodigde maatregelen aan talenten, supporters en betrokken organisaties.	2017	4.200	2008	Concentrisch 2008	Programma begroting 2014-2017
6247	Reserve contributies breidschool, sport en cultuur	OCW	Ophffen	Voor het middelen van het gebied op het terrein van breidschool, sport en cultuur en het intensiveren door middel van combinatiefunctie.	2017	10.000	2008	Separaat raadsvoorstel (nr 171 / 2008)	Programma begroting 2014-2017
6247	Reserve Nationaal actieplan sport en bewegen	OCW	Ophffen	Hogerstaats die onvoldoende actief zijn stimuleren, wat meer sport en beweging.	2017	1.000	2009	1e Gebouwd R.V. 2009	
13 - Verkeer en Milieu									
int									
7104	Programma reserve Verkeer en Milieu	CTR	Programma	Het verbeteren van resultaat en het opvangen van risico's binnen het programma	2018	3.000	2014	Programma begroting 2017-2018	RV 147 2014
7104	Reserve Parkeren	DSB	Project	Voor het financieren van noodzakelijke investeringen in de parkeervoorzieningen, die opgenomen zijn in het parkerenplan 2010-2010. En fietsparkeer in de binnenstad (inclusief de diverse omgeving van de stations CS en HS)	2010	ontbeperk	ontb		Programma begroting 2014-2017
7109	Reserve Openbaar Vervoer Hoger Plan	DSB	Project	OVHP kwaliteitsverbetering.	ontbeperk	12.700	2007	Concentrisch 2007	Programma begroting 2014-2017
7104	Reserve Bodem	DSB	Project	De gemeente Den Haag ontvangt van het rijk ISV middelen van behoeve van lucht, bodem en geluid. Vanaf 2011 zijn deze middelen niet meer verstrekt als bodemkwaliteit maar onderdeel geworden van het gemeentefonds. Deze middelen (voor bodem) wordt verstrekt om in de komende jaren (7) taken op het gebied van bodemmeting uit te voeren. De uitvoering van deze activiteiten hebben niet dezelfde naam als het verknigen van de middelen en lopen niet evenwijdig. Om alle activiteiten uit te voeren in de reserve bodem ingesteld. Zodoende zijn de komende jaren de benodigde activiteiten gefinancieerd.	2017	9.000	2011	Programma begroting 2012-2017	Programma begroting 2014-2017
7184	Reserve luchtwaliteit	DSB	Project	Aanpak van luchtwaliteit.	2017	4.000	2007	Concentrisch 2007	Programma begroting 2012-2017
6197	ER Stedelijke Ontwikkeling (P17/111)	DSO	Project	De financiering en/of subsidiëring van activiteiten in het kader van de stedelijke ontwikkeling voortkomend uit de besluitvorming in de raad over het IPO.	ontbeperk	47.000	2011	Separaat raadsvoorstel (nr 198 / 2011)	Programma begroting 2014-2017
7102	Reserve Versterking grondbeheer	DSB	Ophffen	Bereid zals d.g.v. werkzaamheden binnen 7 jaar na eerste aanleg	ontbeperk	1.700	1991	Begroting 1991	
7147	Reserve Geluid	DSB	Ophffen	Dienst Sochtheer zet ISV middelen in voor de uitvoering van milieuketen waaronder de uitvoering van het acceptatie geluid. De reserve geluid is bij de Programma begroting 2012 beschikbaar gesteld. Echter in 2013 en 2014 worden hiervoor nog projecten betaald. Voorgesteld wordt om de reserve Geluid in te stellen met een loopijd van 31-12-2015.	2017	1.700	2013	Programma begroting 2014-2017	
7197	Reserve Haag Saratunon Eerstelijin (HSE)	DSB	Ophffen	In 2013 wordt de reserve HSE/SHuude omgert in de nieuwe reserve Haag Saratunon Eerstelijin. Hiervoor maakt Dienst Sochtheer de nieuwe projectieve HSE aan. In het kader van de Randstadlijn wordt een naar/andshale gerealiseerd op het Centraal Station Den Haag voor de Randstadlijn E (Haag Saratunon Eerstelijin). Deze reserve dient voor een gedeeltelijke dekking van ontwikkeling van het Saratunon.	2016	1.400	2013	Programma begroting 2014-2017	
6146	ER Aanleg tramlijn	DSO	Ophffen	Onderzoek naar de haalbaarheid voor commerciële exploitatie van overvalplaatsen.	2014	700	2009	1e Gebouwd R.V. 2009	Programma begroting 2011-2016
14 - Wonen en Duurzame									
int									
7107	Programma reserve Wonen en Duurzame	CTR	Programma	Het verbeteren van resultaat en het opvangen van risico's binnen het programma	2018	1.000	2014	Programma begroting 2017-2018	RV 147 2014
7107	ER Stedelijke ontwikkeling (P16/110)	DSO	Project	De financiering en/of subsidiëring van activiteiten in het kader van de stedelijke ontwikkeling voortkomend uit de besluitvorming in de raad over het IPO.	ontbeperk	47.000	2011	Programma begroting 2014-2017	
7109	ER 3e divensieering (P16/121)	DSO	Project	Afhankelijk van de nog openstaande juridische verplichtingen: ink. deyr-en raadvaneming	ontbeperk	40.000	2013	Programma begroting 2014-2017	
7184	Res. Handhaving en ongediertebestrijding	DSO	Ophffen	Intensivering handhaving functie veiligheid en leefbaarheid Kruisburg, Oosthoek, Regenschotenwaier, Valkenboswaier, Laakhavener en Centrum	2014	7.700	2007	Jaarrekening 2004	Programma begroting 2011-2016
6146	ER Flankende maatregelen huisvesting arbeidsmigranten.	DSO	Ophffen	Bijlage aan realiteits huisvesting arbeidsmigranten.	2014	1.137	2008	Jaarrekening 2007	Programma begroting 2014-2017
6189	ER VHV DHZW (programma 18)	DSO	Ophffen	Integrale aanpak van stedelijke vernieuwing oopontkellj alleen Den Haag Zuid West; maar inmiddels ook voor projecten daarbuiten: deze projecten worden via het IPO gestroom muneed.	ontbeperk	1.600	2011	Programma begroting 2011-2017	Programma begroting 2014-2017

Res. nr.	Omschrijving	Dienst	Categorie	Dood	Eindjaar	Max. hoogte (in duz)	Instellingsjaar	Ingesteld bij	Lantuse gewijzigd bij
15 - Stadsontwikkeling									
100	Programma	mb	Programma	Het verlenen van subsidie en het opvangen van risico's binnen het programma	2018	5.000	2014	Programma begroting 2015-2018	RV 145-2014
3010	Dienstopcompensatie DSO	DSO	Compensatie	Een nadelig of voordelig dienstresultaat wordt verrekend met deze reserve.	onbepakt	1.000	n.v.t.	Programma begroting 2015-2018	RV 145-2014
3020	Res. grondbedrijf	DSO	RGB	Verbandsvermogen	onbepakt	onbepakt	1996	Separat. res. dividend (nr 93 / 1996)	
3352	Res. v.v.d.hav.	DSO	Project	Innere aanpak Den Haag Zuidwest en PPS sadwastw	onbepakt	10.000	1994	Separat. res. dividend (nr 401 / 1994)	
3419	Res. a. binckhorst	DSO	Project	Dekking exploitatiekosten en kapitaalres. strategische aanpak Binckhorst	onbepakt	11.000	2001	Separat. res. dividend (nr 342 / 2001)	Programma begroting 2014-2017
3438	Res. antip wch opg	DSO	Project	Uitwerking noot van uitgangspunten	onbepakt	10.000	1998	Separat. res. dividend (nr 261 / 1998)	Programma begroting 2014-2017
6315	Res. Vastgoedexploitatie	DSO	Project	Verkiezing exploitatie van het strategisch bezit (MVA-B)	onbepakt	20.000	2007	Conc.bericht 2007	Programma begroting 2014-2017
6316	Reserve Strategische aankopen	DSO	Project	Dekking van exploitatiekosten (incl. kapitaalres. strategische verzoeken in h.v. masterplannen)	2017	30.000	2007	Conc.bericht 2007	Programma begroting 2014-2017
6338	BR. The Hague World Form	DSO	Project	Realisatie nieuwbouw voor Europa en parkering	2018	13.600	2006	Programma begroting 2007-2010	Programma begroting 2012-2015
6390	Reserve Universiteit Leiden	DSO	Project	Een bijdrage in de operationele kosten van het project om de University College The Hague (LUCTH) te realiseren en voor de kosten die betrekking hebben op tijdelijke huisvesting in aanloop naar de huisvesting aan het Streekl. Bureau	2018	17.000	2011	Programma begroting 2012-2015	Programma begroting 2014-2017
6397	BR. Stedelijke Ontwikkeling (p.19/421)	DSO	Project	De financiering van/ subsidiering van activiteiten in het kader van de stedelijke ontwikkeling voortkomend uit de besluitvorming in de raad over het IP SO	onbepakt	65.000	2011	Separat. res. dividend (nr 159 / 2011)	Programma begroting 2014-2017
3370	Res. nv	DSO	Opheffen	Ontwikkeling van de nog openstaande juridische verplichtingen in h.v. d. open- en reservatiewaaiing	onbepakt	40.000	1992	Separat. res. dividend (nr 200 / 1992)	Programma begroting 2014-2017
3409	Res. binnaamad	DSO	Opheffen	Het verspreiden van de aantrekkingskracht van de binnaamad	2014	8.000	2001	Separat. res. dividend (nr 14 / 2001)	Programma begroting 2013-2016
3417	Res. Beter Haven	DSO	Opheffen	Dekking van particuliere ontwikkelingskosten voor Schierepen Haven	2015	5.000	1998	Jaarrekening 1997	Programma begroting 2014-2017
6306	BR. Beroep en bewaar	DSO	Opheffen	Opvangen van kosten van beroep- en bezwaarschriften inzake bouwvergunningen	2014	14.700	2007	Jaarrekening 2006	Programma begroting 2014-2017
6338	Reserve DSO central. inst.	DSO	Opheffen	OV-terminal Den Haag CS	2015	8.700	2008	Jaarrekening 2007	Programma begroting 2013-2016
6358	BR. Campus Den Haag	DSO	Opheffen	Zoek en geschikte huisvesting en bouw van huisvestingskosten	2014	5.700	2008	Conc.bericht 2008	Programma begroting 2012-2015
6376	BR. Internationaal Zone	DSO	Opheffen	Taakveld budget van € 1,4 mln voor voorbereidingskosten Internationale zone onder voortloop ontwerp, opstellen kostenramming, opstellen verkeersplan, veiligheidsanalyse, juridische inrichting voor de toekomstige Franse ambassade communicatie met b. belanghebbende enz.	2015	1.400	2009	2e Geh. udd. RV 2009	Programma begroting 2012-2015
6391	BR. Haga	DSO	Opheffen	De afwikkeling van de ontwikkeling van HAGA (reserve is gevormd in a.v. p.50 2012)	2014	13.700	2011	Programma begroting 2012-2015	
7302	BR. Faciliteren en stimuleren private initiatieven Binckhorst	DSO	Opheffen	Bij de behandeling van het res. dividend, gebiedsplan Binckhorst (RIS 118177) heeft de raad een motie aangenomen (RIS 1821-59) waarin verzoekt wordt om € 2 mln. beschikbaar te stellen uit de Reserve Grote Projecten. Masterplan Binckhorst voor ondersteuning van particuliere initiatieven die bijdragen aan de organisatie ontwikkeling van de Binckhorst. In de afwijking van de motie (RIS 248013) is aangegeven dat dit budget wordt overgedragen uit de reserve Grote Projecten en dat hiervoor een aparte bestemmingsreserve wordt ingezet bij het programma Stedelijke ontwikkeling en Gebiedsontwikkeling aangezien dit een meerprij budget is. Voorgesteld wordt om € 2 mln. over te hevelen uit de Reserve Grote Projecten. Masterplan Binckhorst fase 1 naar een nieuw in te stellen bestemmingsreserve Faciliteren en stimuleren private initiatieven Binckhorst.	2014	2.000	2012	Programma begroting 2013-2016	
16 - Financien									
1000	Algemeen reserve gemeente Den Haag	CT	Algemeen		onbepakt	onbepakt	n.v.t.		
3010	Dienstopcompensatie DFZ	DFZ	Compensatie	Een nadelig of voordelig dienstresultaat wordt verrekend met deze reserve.	onbepakt	1.000	n.v.t.		RV 145-2014
3010	Dienstopcompensatie GAD	GAD	Compensatie	Een nadelig of voordelig dienstresultaat wordt verrekend met deze reserve.	onbepakt	370	n.v.t.		RV 145-2014
3470	Reserve Financiering	CT	Egalisatie	Deze reserve is ingezet bij het beleidsprogramma 1998-2002. Doel van deze reserve is het afdekken van financiële risico's in de toekomst, het opvangen van boetes bij vervoegde aflösungen van opgenomen geldleningen alsnede het volgen van de omleggings- en de reserve financiering zal worden opgevoerd met de bij de jaarrekening gerealiseerde voordelen in de gemeentelijke financiering	onbepakt	20.000	1998	Beleidsprogramma 1998-2002	
3574	Bestemmingsreserve OZB	DFZ	Egalisatie	Het doel van de egaliseringsreserve OZB is om schommelingen in de opbrengst van de OZB, veroorzaakt door evogene factoren, te kunnen opvangen. De opbrengst van de OZB op eigenaars en op gebouwers kan door de wettelijkheid, en/of door niet-voorzien (economische) ontwikkelingen enigzins fluctueren en daarvoor afwijken van de begroting	onbepakt	3.000	2011	Programma begroting 2012-2015	

Res. nr.	Omschrijving	Dienst	Categorie	Doel	Eindjaar	Max. hoogte (in duz)	Instellingsjaar	Ingesteld bij	Laatst gewijzigd bij
3473	Reserve Activafinanciering	CT	Activa	Omtrentingen uit de reserve gelijk te laten lopen aan de wettelijke afschrijvingsoverdragen van de geïncubeerde investeringen.	onbepikt	117.000	2009	Jaarrekening 2009	Programma begroting 2015-2018
3476	BR Activafinanciering Ambu Waldorpraat	CT	Activa	Dekking incidentele kapitaalstenen agi investeringen	2010	4.800	2010	Separat raadsvoorstel (nr 181 / 2010)	
3478	BR Activafinanciering Archeologie	CT	Activa	Dekking kapitaalstenen van dat deel van de inrichting van de tempelpop de nieuwe loontie waar Archeologie wordt gehouden.	2013	400	2011	Programma begroting 2012-2015	
3480	BR Activafinanciering parkergang Nieuwvlietstraat	CT	Activa	In 2012 wordt in het kader van het project €200 een tijdelijke parkergang aangelegd aan de Nieuwvlietstraat voor de duur van vijf jaar om de parkeerduur daar te verlagen. Na vijf jaar verkoopt de gemeente de parkergang. Deze investering heeft economisch nut en moet worden gecorrigeerd. Ter dekking van de kapitaalstenen opent de gemeente een nieuwe reserve Activafinanciering parkergang Nieuwvlietstraat. Dient Stadhouder heeft voor de aanleg van deze parkergang incidentele middelen beschikbaar en heeft € 2,3 mln. over naar deze nieuwe reserve. De investering vindt in 2012 plaats en gebeurt vanaf 2013 kapitaalstenen. De kapitaalstenen vanaf 2013 worden door de dienst Stadhouder verantwoord. De Centrale Treasury zorgt voor dekking in de vorm van een ontbreking uit reserve Activafinanciering en restabeleer product Activafinanciering De afschrijving- en restabeleer vanaf 2013 worden uit deze reserve gedekt. Voorgesteld wordt in te stemmen met de instelling van een nieuwe reserve Activafinanciering parkergang Nieuwvlietstraat en de daarbij behorende begrotingswijzigingen.	2018	2.900	2012	Programma begroting 2013-2016	Programma begroting 2014-2017
3483	BR Activafinanciering Sportcampus Zuiderspark	CT	Activa	Voor de dekking van de incidentele kapitaalstenen van de Sportcampus Zuiderspark is in de begrotingperiode 2013 € 3,6 mln. incidenteel beschikbaar gesteld. Dit bedrag wordt getoet in een nieuwe reserve Activafinanciering Sportcampus Zuiderspark. De reserve wordt ingesteld ter dekking van de incidentele kapitaalstenen omtrent de top Sportcampus Zuiderspark.	2012	3.600	2013	Programma begroting 2014-2017	
3479	BR Voortafinanciering Sportcampus Zuiderspark	CT	Overig	Dekking van de voortafinanciering tot het moment van activering.	2016	4.500	2011	Programma begroting 2012-2015	Programma begroting 2015-2018
3472	BR Openbaar Vervoer HTM	CT	Overig	Mogelijke kosten die de gemeente moet maken in het kader van de aanbrenging van de vervoerskosten en de afroling van de voorbereiding van de samenwerking met NS.	2016	6.000	1997	Separat raadsvoorstel (nr 172 / 1997)	Programma begroting 2014-2017
17 - Overige beleidsvoornemens									
3476	BR Grote Projecten	CT	Project	In de begroting 2008 is een overzicht van "grote projecten" opgenomen met een tijdschaak van ongeveer 10 jaar. Voor deze projecten moet de komende jaren te beginnen in 2007, zodanig worden geprojecteerd dat hieraan uitvoering kan worden gegeven. Voeding van deze reserve vindt plaats door in de komende jaren extra inkomsten e.g. toeloesnige voorziden te doeren.	2007	onbepikt	2007	Programma begroting 2008-2011	Programma begroting 2014-2017
3441	BR Co-financiering	CT	Project	Co-financiering ter voorkoming op midelen Europese en nationale subsidies. In het Conserbericht 2008 is de doebelling van deze reserve vermeld. Niet alleen Europese subsidies maar ook nationale subsidies komen in aanmerking voor co-financiering. Bij de verruiming bij het Conserbericht 2008 is niet aangegeven dat co-financiering ook geldt voor gemeentelijke samenwerkingsprojecten waarvan de aard en de trekker kunnen zijn. Voorgesteld wordt om aan de doebelling van deze reserve toe te voegen dat co-financiering ook geldt voor gemeentelijke samenwerkingsprojecten waarvan de aard en de trekker kunnen zijn.	2002	onbepikt	2005	Conserbericht 2005	Programma begroting 2014-2017
3443	BR Krachtwijken	CT	Project	Deze reserve is ingesteld voor 10 jaar om de beschikbare middelen gedurende de conversieperiode 2008 - 2017 te kunnen inzetten. De reserve krachtiglijk is ingesteld met als doebelling financiering van de kosten van de business cases. Ook andere kosten worden gemaakt voor de krachtiglijken, zoals de kosten van het leenreken krachtiglijken voor flankerende maatregelen, ondersteuningkosten van samenkomsten, en dergelijke. Voorgesteld wordt de doebelling van de reserve te wijzigen in financiering van alle kosten die een relatie hebben met de krachtiglijken.	2017	onbepikt	2009	Conserbericht 2009	Conserbericht 2009
3449	BR Den Haag Internationaal Stad	CT	Project	Het waarmaken van de afgeproven ambities op het gebied van internationale stad van recht, vrede en veiligheid.	Onbepikt	17.000	2011	Programma begroting 2012-2015	Programma begroting 2014-2017
3474	Reserve Te verdelen middelen Begroting 2011 - 2014	CT	Overig	Ten behoeve van de gefinancierde inzet van incidentele nieuw beleidsmiddelen.	2015	100.000	2010	Conserbericht 2010	Programma begroting 2012-2015

Res. nr.	Omschrijving	Dienst	Categorie	Doel	Eindjaar	Max. hoogte (in duz)	Inrichtingsjaar	Ingeschied bij	Lastse gewijzigd bij	
3470	BR Te verdelen middelen begroting 2012 - 2015	CT	Overig	Inzetten van middelen voor nieuw beleid in de begroting 2012 - 2015 in verschillende jaarschijven.	2015	97.000	2011	Programma begroting 2012-2015		
3481	BR Te verdelen middelen begroting 2013 - 2016	CT	Overig	Om de beschikbare middelen voor nieuw beleid en herziening rekeningen gemeentefonds in de begroting 2013- 2016 over de jaarschijven te kunnen inzetten is een reserve noodzakelijk. De reserve wordt voor vijf jaar ingezet. De middelen komen uit het nieuwe beleid dat voor de jaarschijven 2013 - 2016 is vastgesteld in de begroting. Voorgesteld wordt in te stemmen met de instelling van een nieuwe reserve. Te verdelen middelen begroting 2013-2016 en de daarbij behorende begrotingswijzigingen.	2016	130.000	2012	Programma begroting 2013-2016		
3482	BR Te verdelen middelen begroting 2014 - 2017	CT	Overig	Inzetten van middelen voor nieuw beleid in de begroting 2014 - 2017 in verschillende jaarschijven.	2017	80.000	2013	Separaat raadsvoorstel (vermellingsrapub)	Aanvullende besluiten bij begroting 2014-2017	
3484	BR Te verdelen middelen begroting 2015 - 2018	CT	Overig	Inzetten van middelen voor nieuw beleid in de begroting 2015- 2018 in verschillende jaarschijven.	2018	80.000	2013	Programma begroting 2015-2018		
3485	BR Herstructurering reserves	CT	Overig	In de raadsdeling Financiële Spiegels (RS 27420) is aangekondigd dat bestemmingsreserves kleiner dan € 2,5 mln. niet langer zijn toegestaan. Daarnaast is toen aangekondigd dat de middelen in deze reserves bij het halfjaarbericht 2014 en de begroting 2015 aan de reguliere exploitatie van het rekenschema worden toegevoegd. Zo zorgen we ervoor dat de uitvoering van de onderliggende projecten gewaarborgd blijft. Omdat we de onderliggende projecten in meerdere begrotingsjaren uitvoeren is voor de toevoeging aan de exploitatie de tussenkomst van een balanspost nodig. Bij het halfjaarbericht stellen we daarom voor een reserve Herstructurering reserves in te stellen. Via deze reserve worden de middelen in het juiste jaar aan de exploitatie toegevoegd. Als bij de volgende uitvoering van de projecten financieringsverschillen optreden, worden deze via de eventuele nieuwe programmareserves afgevoerd.	2016	50.000	2010	Separaat raadsvoorstel (nr 172 / 1997)	Programma begroting 2014-2017	
3475	BR Financien	CT	Overig	Dekking financetaken.						
18 - Interne dienstverlening										
3010	Dienstopnamekosten CVDH	CVDH	Compensatie	Een nadelig of voordelig dienstresultaat wordt verrekend met deze reserve.	ontbreekt	270	n.v.t.	n.v.t.	Jaarrekening 2013	
3010	Dienstopnamekosten IDC	IDC	Compensatie	Een nadelig of voordelig dienstresultaat wordt verrekend met deze reserve.	ontbreekt	700	n.v.t.	n.v.t.	RV 145 2014	
3118	Egalisatiekosten Basiseenheden	IDC	Egalisatie	Het Intern Dienstencentrum split haar leveringen in de begroting in basiseenheden en plusposten. Daarom is het noodzakelijk ook de twee egalisatierezenes, die verbinding hebben op de basiseenheden, samen te voegen. Het betreft de egalisatierezenes Collectieve huurvering en de egalisatierezenes Tanteven verzekeringen. Beide reserves dienen voor het opvangen van schommelingen bij de doortekening van tarieven. Voorgesteld wordt in te stemmen met een nieuwe egalisatierezenes Basiseenheden ter vervanging van de twee bestaande egalisatierezenes Collectieve huurvering en de Tanteven verzekeringen. De aanwezige saldo van de oude reserves worden overgeboekt naar de nieuwe reserve. De nieuwe egalisatierezenes Basiseenheden dienen om voor- en nadelige verschillen in de jaarlijkse exploitatie op te vangen.	ontbreekt	5.000	2012	Programma begroting 2013-2016		
3325	BR Leyneg per 1-1-2012	IDC	Project	Afsluiten van de overname van het plan Gemeentekanoor Leyneg, zie ook reserve 3307	2019	7.100	2011	Programma begroting 2012-2015	Programma begroting 2014-2017	

NB:

1) De uitwerking van de hoogtes van de programmareserves worden in het najaar bepaald bij de nadere invulling van de financiële spiegels.

2) De categorie 'opheffen' betreft reserves waarvan het saldo is vrijgemaakt. De beschikbare middelen zijn toegevoegd aan de reguliere exploitatiebudgetten.

Bijlage 4 Voorzieningen

P.1.2.1.1 Voorzieningen

Omschrijving voorziening	Dienst	Saldo per 31-12-2013	Resultaatsbestemming 2013	Saldo per 31-12-2013	Balansmutaties	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Verrekenend met onderhanden werk	(bedragen in € 1000)	
										Saldo per 31-12-2013	Saldo per 31-12-2014
Programma 01 - Gemeenteraad Voorziening Wachtgeld Ombudsman	ROR	227 227	0	227 227	0	0	79 79	14 14	0	134 134	134
Programma 02 - College en Bestuur Voorziening FPU/senioren	BSD	19		19		12	26	4		1	1
Voorziening Meavia	BSD	96		96			11			85	85
Voorziening Nabehffing BTW	BSD	224		224			193	31		0	0
Voorziening Niet-actieven	BSD	95		95		9	49	9		46	46
Voorziening Wachtgeld wethouders	BSD	61		61		965	259			767	767
		495	0	495	0	986	538	44	0	899	899
Programma 03 - Wijkpak en dienstverlening Voorziening BCF Gezinscoaches	OCW	876		876		140				1.016	1.016
Voorziening Wachtgeld	DPZ	214		214			58			156	156
		1.090	0	1.090	0	140	58	0	0	1.172	1.172
Programma 04 - Openbare orde en Veiligheid Voorziening Overgangsregeling FLO	BSD	5.069 5.069	0	5.069 5.069	0	4.190 4.190	2.457 2.457	0	0	6.802 6.802	6.802
Programma 05 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg Fonds Kunstopdrachten BK	OCW	198		198						198	198
Legaat dr. Müller (beeldende kunst)	OCW	37		37		2				39	39
MOP Accommodaties voor kunstbeoefening	CVDH	2.841		2.841		1.846				2.856	2.856
MOP Beeldende kunst	CVDH	186		186		314				263	263
MOP Kunstzinnige vorming	CVDH	380		380		109				195	195
MOP Musea	CVDH	1.053		1.053		726				1.073	1.073
Voorziening Cultuurpanden	OCW	14		14			10			4	4
Voorziening FPU/senioren	CVDH/DPZ	26		26			18			3	3
Voorziening Glaslokaal	DPZ	500		500						500	500
Voorziening Juridische kosten kunstplan 2013-2016	OCW	550		550			535			0	0
Voorziening Kunst in het Haagse deel van Ypenburg	OCW	396		396			34			362	362
Voorziening Onderhoud kunstwerken	OCW	1		1			1			0	0
Voorziening Onderhoudsmiddelen Nieuwe Kerk	OCW	348		348		30				299	299
Voorziening Transitiekosten	OCW	4.399		4.399			1.454			2.945	2.945
Voorziening Zaal	OCW	217		217		282	89			410	410
		11.146	0	11.146	0	3.309	5.482	20	0	8.953	8.953
Programma 06 - Onderwijs Voorziening Wisselborden onderwijs	CVDH	0 0	0	0 0	0	591 591	456 456	0 0	0	135 135	135

(bedragen in € 1000)

Omschrijving voorziening	Dienst	Saldo per 31-12-2013	Resultaatsbestemming 2013	Saldo per 31-12-2013	Balansmutaties	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Verreken met onderhanden werk	Saldo per 31-12-2014
Programma 07 - Werk, Inkom en Armoedebeleid										
MOP Sociale werkvoorziening	CVDH	0	2.646	2.646	0	353	128			2.871
Voorziening FPU/senioren	HGR/SZW	55		55		8	65			-2
Voorziening Non-actieven	SZW	382		382		435	374			443
Voorziening Opleverkosten Nehrskade	SZW	326		326		36				362
Voorziening PWV	SZW	0		0		150	86			64
Voorziening Reorganisatie	HGR/SZW	8.033		8.033			1.369	2.171		4.493
		8.796	2.646	11.442	0	982	2.022	2.171	0	8.231
Programma 08 - Zorg en Welzijn										
MOP Gebouwen ambulancedienst	CVDH	247		247		59	28			278
MOP Ruimtebedende wijckentra	CVDH	3.195		3.195		3.401	2.287			4.309
Voorziening Aanloop-en frictiekosten GGD Haaglanden	OCW	682		682			453			229
Voorziening FPU/senioren	OCW	48		48			42			6
Voorziening Nietsactieven	OCW	292		292			190			102
Voorziening Schenking Bevolkingsonderzoek	OCW	91		91						91
Voorziening Subsidieverstelingen	OCW	0		0		224	0			224
		4.555	0	4.555	0	3.684	3.000	0	0	5.239
Programma 10 - Ontwikkeling Buitenruimte										
MOP Afnalverwijdering	CVDH	0		0		73	13			60
MOP Algemene begraafplaatsen	CVDH	0	255	255		79	44			290
MOP Gebruik openbare ruimte	CVDH	0	582	582		201	101			682
MOP Openbaar groen	CVDH	0	467	467		119	88			498
MOP Sadsboerderijen	CVDH	0	676	676		100	38			738
Voorziening FPU/senioren	DSB	207		207		4	207			4
Voorziening Overige bedrijfsrisico's	DSB	4.177		4.177		281		2.500		1.958
Voorziening Reorganisatie	DSB	240		240			162			78
Voorziening Wachgeld	DSB	954		954		269	420			803
		5.578	1.980	7.558	0	1.126	1.073	2.500	0	5.111
Programma 12 - Sport										
MOP Groene sportvelden en terreinen	CVDH	1.181		1.181		308	145			1.344
MOP Sport- en spelaccommodaties Sporthallen	CVDH	1.682		1.682		763	188			2.257
MOP Sport- en spelaccommodaties Zwembaden	CVDH	801		801		653	173			1.281
Voorziening Fiscaliteiten Sport	OCW	0		0		300				300
Voorziening Gebruikersonderhoud sportaccommodaties	OCW	484		484		2.994	2.394			1.084
Voorziening Onderhoud ADO stadion	OCW	1		1			1			0
Voorziening Onderhoud Buitensportaccommodaties	OCW	3.594		3.594		3.070	2.457			4.207
Voorziening Onderhoud Buitensportaccommodaties uitvoering	OCW	239		239		221	339			121
Voorziening Onderhoud zwembaden	OCW	1		1			1			0
Voorziening Recht van opstal sportpark Duno	CVDH	160		160						160
		8.143	0	8.143	0	8.309	5.698	0	0	10.754

<i>(bedragen in € 1000)</i>										
Omschrijving voorziening	Dienst	Saldo per 31-12-2013	Resultaatsbestemming 2013	Saldo per 31-12-2013	Balansmutaties	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Verreken met onderhanden werk	Saldo per 31-12-2014
Programma 13 - Verkeer en Milieu										
MOP Milieueducatie	CVDH	0	180	180		48	2			226
Voorziening Personeel ODH	DSB	661	661	841	0	48	348	0	0	313
		661	180	841	0	48	370	0	0	539
Programma 14 - Women en Duurzaamheid										
MOP Woonwagencentra	CVDH	0	0	0	0	163	0	0	0	163
		0	0	0	0	163	0	0	0	163
Programma 15 - Stadsontwikkeling										
Voorziening Amerikaanse Ambassade	DSO	0	0	0		7.150				7.150
Voorziening Compensatieregeling BTW	DSO	0	0	0		1.000				1.000
Voorziening FPU/senioren	DSO	92	92	92		38	140			10
Voorziening Kijplein	DSO	0	0	0		18.987				18.987
Voorziening Negatieve lopende plannen Meesjaren Programma	DSO	32.837	110	32.947		10.738	0	3.500	678	39.527
Grondbedrijf (MIPG)	DSO	12.900	300	13.400		-140				13.260
Voorziening Negatieve plannen Harnaschpolder	DSO	1.967		1.967			731			1.236
Voorziening Reorganisatie	DSO	4.324		4.324		-74	0			4.250
Voorziening Risico's Harnaschpolder	DSO	0		0	1.000			1.000		0
Voorziening Risico's OBL	DSO	52.120	610	52.730	1.000	37.739	871	4.500	678	85.420
Programma 16 - Financien										
Voorziening Afwikkeling woningbeheer	Treasury	300		300						300
Voorziening Deelname Haagse Hitte	Treasury	2.418		2.418						2.418
Voorziening Deelname Parr. Maatschappij's-Gravenhage	Treasury	0		0		406				406
Voorziening Gegarandeerde geldleningen	Treasury	4.749		4.749				835		3.914
		7.467	0	7.467	0	406	0	835	0	7.038
Programma 18 - Interne dienstverlening										
Plus-producten	CVDH	170	2.994	3.164		424	427			3.161
Voorziening FPU/senioren	IDC	19		19		25	42			2
Voorziening Non-actieven	IDC	6		6				6		0
Voorziening Reorganisatie / WWV	IDC	2.734		2.734		278	660	795		1.537
Voorziening SVG-fonds	IDC	94		94			-1			95
		3.023	2.994	6.017	0	727	1.128	801	0	4.815
Totaal P 1.2.1.1 Voorzieningen		108.371	8.410	116.781	1.000	62.400	23.212	10.885	678	145.405

P 1.1.1.2 Voorzieningen gevormd uit heffingen

		<i>(bedragen in € 1000)</i>								
Omschrijving voorziening	Dienst	Saldo per 31-12-2013	Resultaatsbestemming 2013	Saldo per 31-12-2013	Balansmutaties	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Verreken met onderhanden werk	Saldo per 31-12-2014
Programma 10 - Ontwikkeling Buitenruimte										
Egalisatievoorziening afvalstoffenheffing	DSB	19.747		19.747		58.329	59.843			18.233
Egalisatievoorziening riolering	DSB	0		0		17.104	17.039			65
		19.747	0	19.747	0	75.433	76.882	0	0	18.298
Totaal P 1.1.2.3 Voorzieningen met voeding vanuit heffingen		19.747	0	19.747	0	75.433	76.882	0	0	18.298

P 1.1.2 Voorzieningen met voeding van derden

		<i>(bedragen in € 1000)</i>								
Omschrijving voorziening	Dienst	Saldo per 31-12-2013	Resultaatsbestemming 2013	Saldo per 31-12-2013	Balansmutaties	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Verreken met onderhanden werk	Saldo per 31-12-2014
Programma 05 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg										
Voorziening Subsidies derden	DPZ	51		51		0	0			51
		51	0	51	0	0	0	0	0	51
Programma 10 - Ontwikkeling Buitenruimte										
Egalisatievoorziening Leges Opbrekingsvergunningen	DSB	1.381		1.381		525	877			1.029
Voorziening Bomen	DSB	0		0		178	178			0
Voorziening Graven (incl. Ragay)	DSB	3.470		3.470		3.655	2.210			4.915
Voorziening Ockenburgh	DSB	214		214		0	0			214
Voorziening Zandsuppletie	DSB	250		250		0	0			250
		5.315	0	5.315	0	4.358	3.265	0	0	6.408
Programma 13 - Verkeer en Milieu										
Voorziening Parkeren	DSB	693		693		0	0			693
		693	0	693	0	0	0	0	0	693
Programma 14 - Wonen en Duurzaamheid										
Voorziening Woningssplisning	DSO	1.129		1.129		356	242			1.243
		1.129	0	1.129	0	356	242	0	0	1.243
Programma 15 - Stadsontwikkeling										
Voorziening Bouwleges	DSO	1.611		1.611		20.592	15.433			6.770
Voorziening Eneco Afskoop Claims	DSO	348		348		0	117			231
		1.959	0	1.959	0	20.592	15.550	0	0	7.001
Programma 16 - Financiën										
Voorziening Sirema van Grovestin	Treasury	17		17		0	0			17
		17	0	17	0	0	0	0	0	17
Totaal P 1.1.2 Voorzieningen met voeding van derden		9.164	0	9.164	0	25.306	19.057	0	0	15.413
TOTAAL VOORZIENINGEN		137.282	8.410	145.692	1.000	163.139	119.151	10.885	678	179.116

Bijlage 5 Specificatie Overlopende Activa en Passiva

Overlopende activa Europese en Nederlandse overheidslichamen (art. 40a): Nog te ontvangen (voorschot)bedragen en vooruitbetaalde bedragen

Omschrijving regeling	Ontvangen van	Product	Dienst	Saldo per 31-12-2013	Te ontvangen voorschotbedragen ontstaan door voorfinanciering	Vooruitbetaalde bedragen t.l.v. volgende begrotingsjaren	Ontvangen (voorschot) bedragen	Vrijgevallen bedragen	(bedragen in € 1.000)	
									Saldo per 31-12-2014	
Programma 04 - Openbare orde en Veiligheid										
Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (kansen voor west)	Europa	140.1.01	BSD	830						830
Rijksbijdrage RIEC	Min. Venj	140.1.01	BSD	-	147					147
				830	147					977
Programma 07 - Werk, Inkomens en Armoedebestrijding										
ESF	Europa	611.1.01	HGR	517			181			336
ESF 2011	Europa	623.1.01	SZW	1.226						1.226
ESF 2012	Europa	623.1.01	SZW	676						676
				2.419			181			2.238
Programma 08 - Zorg en Welzijn										
Determinantenanalyse gezonde levenswijze Hindoestanen	AWPG-ZHW	714.1.01	OCW	10			10			-
Project huisartsen & communicatie	Rijk	714.1.01	OCW	-		24				24
Reg. Kansen voor West Laak Noord Scoort	Europa	630.1.01	OCW	114		417	440			91
Reg. Kansen voor West Rijk	Europa	630.1.01	OCW	115						115
Toeleiding naar zorg voor beneden vrouwen	Rijk	714.1.01	OCW	15			15			-
				254		441	465			230
Programma 09 - Jeugd										
Reg 3-D middelen 2014 Stadsgewest Haaglanden	Haaglanden	716.1.01	OCW	-		696				696
Reg RAS 2014 Stadsgewest Haaglanden	Haaglanden	630.7.01	OCW	-		421				421
Reg. RAS Stadsgewest Haaglanden 2013	Haaglanden	630.7.01	OCW	-		36				36
						1.153				1.153
Programma 10 - Ontwikkeling Buitenruimte										
Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer, regionaal fietsdepot	Haaglanden	210.7.02	DSB	-		400	200			200
Subsidieverordening Groen Haaglanden 2010, Groenprojecten	Haaglanden	560.1.01	DSB	272			272			-
Verbetering natuurkwaliteit Westduinpark	Provincie	560.1.01	DSB	500						500
				772		400	472			700
Programma 13 - Verkeer en Milieu										
Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer, autoprojecten	Haaglanden	210.2.02	DSB	3.051		42.164	25.511			19.704
Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer, fietsprojecten	Haaglanden	210.2.02	DSB	2.944		1.848	3.722		376	1.446
Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer, openbaar vervoerprojecten	Haaglanden	210.2.02	DSB	2.950		8.425	8.123			3.252
Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer, verkeersveiligheidsprojecten	Haaglanden	210.2.02	DSB	688		66	754			-
Subsidiering Fietsprojecten Zuid-Holland	Provincie	210.2.02	DSB	-		158	158			-
				9.633		52.661	38.268		376	24.402
Totaal overlopende activa Europese en Nederlandse overheidslichamen				13.908	147	54.655	39.386	376		29.700

(bedragen in € 1.000)

Overlopende passiva Europese en Nederlandse overheidslichamen (art.49 b): Ontvangens (voorschot)bedragen

Omschrijving regeling	Ontvangens van	Pgr.	Product	Dienst	Saldo per 31-12-2013	Toevoegingen (ontvangens voorschotbedragen)	Uitgaven t/m publiekrechtelijke middelen	Terugbetaling aan Rijk	VRIJVAL		Saldo per 31-12-2014
									Interne bedragen	Interne verschuivingen	
<u>Programma 01 - Wijkakpak en dienstverlening</u>											
Bestuurskostenregeling	Rijk	3	623.2.01	SZW	160	-	-	-	-	-	160
Participatiebudget Educatie OCV	Rijk	3	623.2.01	SZW	3	3.636	3.631	-	-	-	8
Participatiebudget Inburgering	Rijk	3	623.2.01	SZW	2.167	-	338	-	-	-	1.829
					2.330	3.636	3.969	-	-	-	1.997
<u>Programma 04 - Openbare orde en Veiligheid</u>											
Atos Spain Driver	Europa	4	140.1.01	BSD	-	302	-	-	-	-	302
Bureau Regio Burgemeesters	Rijk	4	140.1.01	BSD	-	720	488	-	-	-	232
Conferenties internationale organisaties	Rijk	4	140.1.01	BSD	76	153	127	-	-	-	102
Najaarsoffensief preventie woninginvalen	Rijk	4	140.1.01	BSD	125	121	153	-	-	-	93
Regie Donkere Dagen	Rijk	4	140.1.01	BSD	45	135	44	-	-	-	136
Veilige Publieke Taak	Rijk	4	140.1.01	BSD	50	20	70	-	-	-	-
Veiligheidshuis Methodiekontwikkeling multidisciplinaire casuïstiek	Rijk	4	140.1.01	BSD	-	50	-	-	-	-	50
Radicalisering en Jihadgang					296	1.501	882	-	-	-	915
<u>Programma 06 - Onderwijs</u>											
Reg. Meld en coördinatie (RAC)	Rijk	6	480.2.01	OCW	659	1.572	2.096	-	-	-	135
Reg. Participatiebudget Educatie	Rijk	6	623.0.01	OCW	37	3.631	3.634	-	-	-	34
Reg. Urbact Europa Prevent Early school leaving	Europa	6	480.6.01	OCW	-	43	12	-	-	-	31
Reg. Verb. Binnenmilieu Onderwijs huisvesting	Rijk	6	480.6.01	OCW	998	-	-	998	-	-	-
Reg. onderwijsachterstanden OKewet	Rijk	6	480.2.01	OCW	8.169	40.633	42.022	-	-	-	6.780
					9.863	45.879	47.764	998	-	-	6.980
<u>Programma 07 - Werk, Inkomen en Armoedebelid</u>											
Participatiebudget Re-integratie	Rijk	7	623.1.01	SZW	20.184	41.274	52.811	-	-	-	8.647
Verzameluitkering SZW Handhaving	Rijk	7	610.0.01	SZW	-	450	450	-	-	-	-
Verzameluitkering Toekomst Sociale Zekerheid	Rijk	7	610.0.01	SZW	-	61	61	-	-	-	-
Wet Sociale Werkvoorziening	Rijk	7	611.1.03	SZW	-	50.704	50.704	-	-	-	-
					20.184	92.489	104.026	-	-	-	8.647
<u>Programma 08 - Zorg en Welzijn</u>											
Determinantenanalyse gezonde leefstijl Hindoestanen	Haaglanden	8	714.1.01	OCW	-	15	10	-	-	-	5
Implementering RAK Monitoring System	Bernard van Leer foundation	8	620.7.01	OCW	25	-	25	-	-	-	-
Jongeren, Uitzaan, Middelengebruik in Den Haag	AWPG-ZVH	8	714.0.01	OCW	9	-	9	-	-	-	-
Kinderboederijen	Rijk	8	714.0.01	OCW	20	-	20	-	-	-	-
Project huisartsen & Communicatie	Rijk	8	714.0.01	OCW	17	-	17	-	-	-	-
Reg. Aanvullende sexualiteitsbepaling	Rijk	8	714.0.01	OCW	156	1.474	1.534	-	-	-	96
Reg. Curatieve SOA	Rijk	8	714.0.01	OCW	406	1.469	1.349	-	-	-	526
Reg. Hepatitis B	Rijk	8	714.0.01	OCW	13	82	20	-	-	-	75
Reg. Heroïne-experiment 2e	Rijk	8	714.1.01	OCW	635	1.229	1.229	628	-	-	-
Reg. Huwelijksdwang & achterlating	Rijk	8	620.7.01	OCW	-	493	244	-	-	-	249
Reg. RR-projecten EG-Regio	Haaglanden	8	714.1.01	OCW	-	17	5	-	-	-	12

Omschrijving regeling	Ontvangen van	Pgr.	Product	Dienst	Saldo per 31-12-2013	Toevoegingen (ontvangen voorschot-bedragen)	Uitgaven t/m publiekrechtelijke middelen	VRJVAL			Saldo per 31-12-2014
								Terugbetaling aan Rijk	Interne verschuivingen	Vrijgevallen bedragen tgv exploitatie	
Reg. Veilig verkeer team Zom\lw	Zom\lw	8	714.1.01	OCW	40		40				-
RR- Jeugdimpuls EG Regio	Haaglanden	8	714.1.01	OCW	-	98	6				92
Toeleiding naar zorg voor gesneden vrouwen	Rijk	8	714.1.01	OCW	-	50	10				40
Begleiding ex-gedetineerden	Rijk	8	620.2.01	SZW	-	241					241
					1.321	5.168	4.518	628	7		1.336
Programma 09 - Jeugd											
Brede doeltreffingen Centra voor Jeugd	Rijk	9	630.7.01	OCW	139						
Reg. Haagse verwijs Index	Haaglanden	9	716.1.01	OCW	-	136	122			139	14
Reg. RAS Stadsgeest Haaglanden 2012	Haaglanden	9	630.7.01	OCW	10		10				-
Reg. RAS Stadsgeest Haaglanden 2013	Haaglanden	9	630.7.01	OCW	200		200				-
					349	136	332			139	14
Programma 10 - Ontwikkeling Buitenruimte											
EFRO Verbetering Natuurkwaliteit Westduinpark	Europa	10	560.1.01	DSB	87		56				31
Fisprojecten - stadlandverbindingen	Provincie	10	210.5.01	DSB	283		228				55
Groencompensatie Amerikaanse Ambassade	Rijk	10	723.6.01	DSB	2.056		2.022			20	14
Projectsubsidie Zandmotor	Provincie	10	560.2.01	DSB	98	70	168				-
Verbetering Natuurkwaliteit Westduinpark	Provincie	10	560.1.01	DSB	-	81					81
					2.524	151	2.474			20	181
Programma 11 - Economie, Internationale stad en Binnenstad											
EFRO Kansen voor West	Europa	11	310.4.02	BSD	124		29				95
Doelstelling 2 2006	Europa	11	310.4.01	DSO	1					1	-
EFRO Kansen voor West Prio 1 en 3	Europa	11	310.4.01	DSO	11.247	2.257	389				13.504
Provinciale subsidies	Provincie	11	310.4.01	DSO	1.189	14					814
Rijkscofinanciering Efro kansen voor West Prio 1 en 3	Rijk	11	310.4.01	DSO	1.454						1.454
					14.015	2.271	418			1	15.867
Programma 13 - Verkeer en Milieu											
Gebedingicht Programma Luchtkwaliteit	Provincie	13	723.1.01	DSB	24.192	15	8.838				15.369
Programma Stroom 2011 - 2012	Rijk	13	480.1.01	DSB	19		19				-
Wet bodembescherming	Rijk	13	723.4.01	DSB	494						484
					24.705	15	8.867				15.853
Programma 14 - Wonen en Duurzaamheid											
Proficiënt	Europa	14	821.0.02	DSO	36	43					79
					36	43					79
Totaal overlopende passiva Europese en Nederlandse overheidslichamen					75.623	151.289	173.250	1.626	7	160	51.869

Bijslage 6

Specificatie Vaste Activa en Kapitaallasten

(bedragen in € 1.000)

Balans-Omschrijving balanspost	Boekwaarde 31-12-2013	Her-nubricering	Aangepaste boekwaarde 31-12-2013	Overheveling Overboeken tussen diensten	Overheveling Overboeken geseed gekomen activa in uitvoering	Investerings (bruto)	Bijdragen van derden reserves/voorzieningen	Desinvesteringen	Afzwaarding	Afschrijvingen	Boekwaarde 31-12-2014	Rente
Materiële vaste activa met economisch nut												
1.2.1.1 Gronden en terreinen (niet in erfpacht uitgegeven)	182.721	14.514	197.235	0	5.363	0	0	6.585	5.313	677	190.023	7.963
1.2.1.2 Gronden en terreinen welke in erfpacht zijn uitgegeven	117.918	485	118.403	0	0	31.970	0	8.059	0	0	142.314	4.721
1.2.2 Woonruimten	4.907	0	4.907	0	0	0	0	0	159	308	4.440	196
1.2.3 Bedrijfsgebouwen	749.537	-25.954	723.583	0	46.007	4.529	0	2.931	9.676	32.613	728.899	29.015
1.2.4 Grond- weg en waterbouwkundige werken	17.838	-10.528	7.310	0	8	111	0	0	0	618	6.811	293
1.2.5 Vervoermiddelen	991	0	991	0	0	0	0	71	0	368	552	40
1.2.6 Machines apparaten en installaties	80.039	2.386	82.425	0	6.434	2.399	1.486	13	0	7.842	81.917	3.148
1.2.9.1 Overige materiële vaste activa	36.904	-9.502	27.402	0	6.132	12.372	101	538	0	9.047	36.220	1.337
1.2.9.2 Materiële vaste activa in uitvoering	84.364	-7.337	77.027	0	-63.944	88.882	1.764	0	6.400	0	93.801	2.992
Totaal	1.275.219	-35.936	1.239.283	0	0	140.263	3.351	18.197	21.548	51.473	1.284.977	49.705
Materiële vaste activa met economisch nut gedeeltelijk uit befing												
1.2.1.1 Gronden en terreinen (niet in erfpacht uitgegeven)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.2.1.2 Gronden en terreinen welke in erfpacht zijn uitgegeven	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.2.2 Woonruimten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.2.3 Bedrijfsgebouwen	0	10.955	10.955	0	0	0	0	0	0	689	10.266	438
1.2.4 Grond- weg en waterbouwkundige werken	0	8.113	8.113	0	0	0	0	0	0	445	7.668	325
1.2.5 Vervoermiddelen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.2.6 Machines apparaten en installaties	0	29	29	0	0	0	0	0	0	10	19	1
1.2.9.1 Overige materiële vaste activa	0	9.502	9.502	0	0	7.725	0	4.647	0	932	11.648	380
1.2.9.2 Materiële vaste activa in uitvoering	0	7.337	7.337	0	0	12.849	0	17.038	0	0	3.148	293
Totaal	0	35.936	35.936	0	0	20.574	0	21.685	0	2.076	32.749	1.437
Materiële vaste activa met maatschappelijk nut												
1.2.1.1 Gronden en terreinen (niet in erfpacht uitgegeven)	779	0	779	0	0	0	0	0	0	0	779	31
1.2.1.2 Gronden en terreinen welke in erfpacht zijn uitgegeven	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.2.2 Woonruimten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.2.3 Bedrijfsgebouwen	6	0	6	0	0	0	0	0	0	0	6	0
1.2.4 Grond- weg en waterbouwkundige werken	21.194	0	21.194	0	7.873	30.512	40.107	0	0	9.945	29.527	535
1.2.5 Vervoermiddelen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.2.6 Machines apparaten en installaties	204	0	204	0	0	189	0	0	0	13	380	8
1.2.9.1 Overige materiële vaste activa	250	0	250	0	48	56	0	0	0	25	329	10
1.2.9.2 Materiële vaste activa in uitvoering	11.655	0	11.655	0	-7.921	30.525	18.175	0	0	0	16.084	466
Totaal	34.088	0	34.088	0	0	81.282	58.282	0	0	9.983	47.105	1.030
Totaal generaal	1.309.307	0	1.309.307	0	0	242.119	61.633	18.197	21.548	63.532	1.364.831	52.192

(bedragen in € 1.000)

Balanspost	Omschrijving balanspost	Boekwaarde 31-12-2013	Her- rubricering	Boekwaarde 31-12-2013	Verstrekking (lening)	Aflossing (lening)	Afwaardering (lening)	Boekwaarde 31-12-2014	Rente opbrengsten
1.3.1.1	Kapitaalverstrekking aan deelnemingen	82.696	0	82.696	8.406	18	0	91.084	3.315
1.3.1.2	Kapitaalverstrekking aan gemeenschappelijke regelingen	0	0	0	0	0	0	0	0
1.3.1.3	Kapitaalverstrekking aan overige verbonden partijen	2.247	0	2.247	0	220	0	2.027	90
1.3.2.1	Leningen aan woningbouwcorporaties	0	0	0	0	0	0	0	0
1.3.2.2	Leningen aan deelnemingen	260.100	-260.100	0	0	0	0	0	0
1.3.2.3	Leningen aan overige verbonden partijen	121.773	0	121.773	0	944	0	120.829	4.634
1.3.3.1	Overige langlopende leningen aan derden	114.571	260.100	374.671	141.578	63.540	0	452.709	12.949
1.3.2.2 v/m 1.3.3.1	Algemene voorziening voor oninbaarheid	-21.962	0	-21.962	-1.909	-658	0	-23.213	0
1.3.3.2	Overige uitzettingen met looptijd > 1 jaar	212.911	0	212.911	400	18.691	0	194.620	10.497
Totaal		772.336	0	772.336	148.475	82.755	0	838.056	31.485

Bijlage 7 Overzicht Gemeentelijke tarieven

Omschrijving tarief	Dienst	Tarief 2014 (in €)	Begrote opbrengst (x € 1.000)	Gerealiseerde opbrengst (x € 1.000)	Toegerekende lasten (x € 1.000)	Kosten-dekkend-heid (in %)
Programma 3. Wijk aanpak en dienstverlening						
<i>Publiekrechtelijk</i>						
Paspoort*	DPZ	66,95	6.677	6.352	6.423	99%
Nederlandse identiteitskaart *	DPZ	52,95				
Gedragsverklaring *	DPZ	30,05	1.294	1.293	3.718	35%
Verklaring algemeen *	DPZ	13,40				
Nationaliteitsverklaring *	DPZ	13,40				
Verklaring > A4)*	DPZ	12,90				
Legalisatie handtekening	DPZ	14,11	1.458	1.428	1.983	72%
Attestatie de vita	DPZ	12,50				
Rijbewijs*	DPZ	38,45	131,80	909	3.342	27%
Huwelijken/Partnerschapsregistratie	DPZ	12,50				
Uittreksel burgerlijke stand *	DPZ	22,30	821,00	1.254	3.254	39%
Verklaring huwelijksbevoegdheid	DPZ	77,50				
Verlof eerder/later begraven)*	DPZ	12,50				
Opties en Naturalisaties*	DPZ	821,00				
Totaal			11.586	11.236	18.720	60%
)* De hoogte van het tarief is niet (volledig) beïnvloedbaar door de gemeente						
Programma 4. Openbare orde en Veiligheid						
<i>Publiekrechtelijk</i>						
Diverse leges OOV	BSD	diverse	800	661	1.247	53,0%
Vergunning prostitutieinrichting	BSD	diverse	120	109	97	112,4%
Totaal			920	770	1.344	57,3%
Programma 5. Cultuur, Bibliotheek en Monumentezorg						
<i>Publiekrechtelijk</i>						
Dienstverlening door Haags Gemeente-archief (HGA)	DPZ	diversen	35	6	31.395	6,0%
Dienstverlening door Openbare bibliotheek:						
Basisabonnement	DPZ	31,00	1.605	1.707		
Leengeld cd-roms	DPZ	1,00	4	4		
Leengeld compact-discs	DPZ	1,00	46	17		
Leengeld avm	DPZ	1,00	10	7		
Leengeld DVD	DPZ	1,50	97	93		
Overige inkomsten gebruikers	DPZ		53	41		
Totaal			1.850	1.875	31.395	6,0%
Programma 8. Zorg en Welzijn						
<i>Publiekrechtelijk</i>						
Vaccinaties	OCV	Diversen	1.309	1.350	1.376	98,1%
Totaal			1.309	1.350	1.376	98,1%
Programma 10. Ontwikkeling Buitenruimte						
<i>Publiekrechtelijk</i>						
Afvalstoffenheffing (huisvuil)	DSB		59.060	59.220	59.220	100,0%
tarief 1-pers. huishouding	DSB	233,88				
tarief 2 pers. huishouding	DSB	262,92				
tarief 3 + pers. huishouding	DSB	287,64				
Precariobelasting	DSB	Diversen	290	247		
Begraafplaatsen	DSB	Diversen	2.103	2.072	2.129	97,3%
Subtotaal			61.453	61.539	61.349	100,3%
<i>Privaatrechtelijk</i>						
Verhuur volkstuinten	CVDH	diversen	443	443	0	0,0%
Subtotaal			443	443	0	0,0%
<i>Publiekrechtelijk</i>						
Binnenhavenbelasting	DSB	Diversen	105	193	114	169,3%
Rioolrecht, grootafvoer	DSB	180,96	34.993	35.483	35.483	100%
Rioolrecht, eigenaren	DSB	132,30				
Subtotaal			35.098	35.676	35.597	0,0%
<i>Publiekrechtelijk</i>						
Marktgeden-warenmarkten	DSB	Diversen	1.699	1.207	2.628	45,9%
Subtotaal			1.699	1.207	2.628	45,9%
Totaal			98.693	98.865	99.574	99,3%

Omschrijving tarief	Dienst	Tarief 2014 (in €)	Begrote opbrengst (x € 1.000)	Gerealiseerde opbrengst (x € 1.000)	Toegerekende lasten (x € 1.000)	Kosten-dekkend-heid (in %)
Programma 11. Economie, Internationale stad en Binnenstad						
<i>Privaatrechtelijk</i>						
Zeehavenheffing	DSB	Diversen	716	812	2.951	27,5%
Totaal			716	812	2.951	27,5%
Programma 12. Sport						
<i>Publiekrechtelijk</i>						
Zwembaden	OCW	diversen	5.926	5.787	12.259	47,2%
Sporthallen	OCW	diversen	1.520	1.784	6.315	28,3%
Sportterreinen	OCW	diversen	1.443	1.581	12.136	13,0%
Totaal			8.889	9.152	30.710	29,8%
Programma 13. Verkeer en Milieu						
<i>Publiekrechtelijk</i>						
Parkeren op straat	DSB	Diversen	44.318	41.963	28.533	147,1%
Parkeerbelasting (vergunningen en naheffing)	DSB					
Totaal			44.318	41.963	28.533	0,0%
Programma 15. Stadsontwikkeling						
<i>Publiekrechtelijk</i>						
Leges "Bouwen" (dit betreft de behandeling van de aanvragen en controle op de uitvoering)	DSO		16.009	20.592	15.370	134,0%
Opbrengst Precario	DSO		313	399	368	108,4%
<i>Privaatrechtelijk</i>						
Uitvoering aanschrijving van gemeentewege (incl. opslag)	DSO		671	586	2.236	26,2%
Totaal			16.993	21.577	17.974	120,0%
Programma 16. Financiën						
<i>Publiekrechtelijk</i>						
OZB gebruikers	DPZ	0,1193%	14.050	13.944	NB	n.v.t.
OZB eigenaren woningen	DPZ	0,0669%	59.110	59.070	NB	n.v.t.
OZB eigenaren niet-woningen	DPZ	0,2154%			NB	n.v.t.
Toeristenbelasting	DPZ	div	4.216	5.157	NB	n.v.t.
Hondenbelasting	DPZ	div	1.850	1.909	NB	n.v.t.
Precariobelasting	DPZ	div	16.058	16.288	NB	n.v.t.
Totaal			95.284	96.368	0	
Totaal generaal			280.558	283.968	232.577	0

Bijlage 8 SISA – Verantwoordingsinformatie

OCW		SISA bijlage verantwoordingsinformatie 2014 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 2 januari 2015	
D1	Regionale meld- en coördinatiecentra voortijdig schoolverlaten	Besteding (jaar T) Aard controle R Indicatornummer: D1/01 € 2.095.646	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) Aard controle R Indicatornummer: D1/02 € 658.730
D9	Bestuit regionale meld- en coördinatiecentra Onderwijsachterstanden beleid 2011-2015 (OAB) Gemeenten	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO) Aard controle R Indicatornummer: D9/01 € 19.892.488	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO) Aard controle R Indicatornummer: D9/02 € 16.213.186
E3	Subsidiereregeling sanering verkeerslawaai (inclusief bestrijding spoorweglawaai) Subsidiereregeling sanering verkeerslawaai Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr)	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3/01 lenM/BSK-2014/237833 Kopie beschikingsnummer Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3/06 lenM/BSK-2014/237833	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen Aard controle R Indicatornummer: E3/02 € 0
I&M			Overige bestedingen (jaar T) Aard controle R Indicatornummer: E3/03 € 5.917.279
			Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) Aard controle R Indicatornummer: D9/04 € 8.170.234
			Kosten ProRail (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen Aard controle R Indicatornummer: E3/05 € 0
			Eindverantwoording Ja/Nee Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3/04 Nee
			Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3/09 € 0
			Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T) Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3/08 € 0
			Cumulatieve bestedingen ten laste van rijksmiddelen tot en met (jaar T) Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3/07 € 0
			Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T) Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3/06 € 0
			Cumulatieve bestedingen ten laste van rijksmiddelen tot en met (jaar T) Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3/05 € 0

I&M	E11B	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) SiSa tussen medeoverheden	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Besteding (jaar T) ten laste van provinciale middelen	Besteding (jaar T) ten laste van eigen middelen	Besteding (jaar T) ten laste van bijdragen door derden = contractpartners (niet rijk, provincie of gemeente)	Besteding (jaar T) ten laste van rentebaten gemeente op door provincie verstrekte bijdrage NSL	Teruggestort/verrekenend in (jaar T) in verband met niet uitgevoerde maatregelen
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B/01	Aard controle R Indicatornummer: E11B/02	Aard controle R Indicatornummer: E11B/03	Aard controle R Indicatornummer: E11B/04	Aard controle R Indicatornummer: E11B/05	Aard controle R Indicatornummer: E11B/06
		1	DGWM/2006/9945	€0	€0	€0	€0	€0
		2	PZH-2007-319040	€0	€0	€0	€0	€0
		3	PZH-2010-163837080	€3.407.658	€0	€0	€0	€0
		4	PZH-2012-341745853	€5.414.783	€32.640.953	€0	€11.826	€0
			Kopie beschikingsnummer	Cumulatieve besteding ten laste van provinciale middelen tot en met (jaar T)	Cumulatieve besteding ten laste van eigen middelen tot en met (jaar T)	Cumulatieve besteding ten laste van bijdragen door derden = contractpartners (niet rijk, provincie of gemeente) tot en met (jaar T)		
				Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie		
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B/07	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B/08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B/09	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B/10		
		1	DGWM/2006/9945	€2.525.000	€0	€0	€0	
		2	PZH-2007-319040	€2.874.188	€0	€0	€0	
		3	PZH-2010-163837080	€21.299.983	€28.128.378	€0	€0	
		4	PZH-2012-341745853	€5.414.783	€32.640.953	€0	€0	
			Kopie beschikingsnummer	Cumulatieve besteding ten laste van rentebaten gemeente op door provincie verstrekte bijdrage NSL tot en met (jaar T)	Cumulatief teruggestort/verrekenend in (jaar T) in verband met niet uitgevoerde maatregelen tot en met (jaar T)	Eindverantwoording Ja/Nee		
				Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Als u kiest voor 'ja', betekent dit dat het project is afgerond en u voor het komende jaren geen bestedingen meer wilt verantwoord		
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B/11	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B/12	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B/13	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B/14		
		1	DGWM/2006/9945	€0	€0	€0	Ja	
		2	PZH-2007-319040	€0	€0	€0	Ja	
		3	PZH-2010-163837080	€289.617	€0	€0	Nee	
		4	PZH-2012-341745853	€11.826	€0	€0	Nee	

I&M	E12	Nieuwe Sleutel Projecten (NSP)	Besteding (jaar T) exclusief bestedingen uit baten exploitatie	Eindverantwoording Ja/Nee	Cumulatieve bestedingen tot en met (jaar T) exclusief bestedingen uit baten exploitatie	Berekende bate boven drempelwaarde ten behoeve van benefit sharing	Aantal gerealiseerde projecten	Aantal gerealiseerde projecten
		Wet Ruimtelijke Ordening Besluit Ruimtelijke Ordening Gemeenten	Aard controle R Indicatornummer: E12/01 € 0	Ja Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E12/02	Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E12/03 € 47.446.459	Aileen in te vullen na afloop project Aard controle R Indicatornummer: E12/04	afpraak Aileen in te vullen na afloop project	Aileen in te vullen na afloop project Aard controle R Indicatornummer: E12/05
SZW	G1	Wet sociale werkvoorziening (Wsw)_gemeente 2014 Wet sociale werkvoorziening (Wsw) Alle gemeenten verantwoord hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of er in (jaar T) geen, enkele of alle inwoners	Het totaal aantal geïndiceerde inwoners van uw gemeente dat een dienstbetrekking heeft of op de wachtlijst staat en beschikbaar is om een dienstbetrekking als bedoeld in artikel 2, eerste lid, of artikel 7 van de wet te aanvaarden op 31 december (jaar T) Aard controle R Indicatornummer: G1/01 2.382,50	Ja Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee Nee Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G1/02		€ 0	1	1
SZW	G1A	Wet sociale werkvoorziening (Wsw)_totaal 2013 Wet sociale werkvoorziening (Wsw) Alle gemeenten verantwoord hier het totaal (jaar T-1). (Dus: deel Openbaar lichaam uit Sisa (jaar T-1) regeling G1B + deel gemeente uit (jaar T-1) regeling G1C-1) na	Hieronder per regel één gemeente(code) uit (jaar T-1) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G1A/01 1.948,79	Nee Het totaal aantal gerealiseerde arbeidsplaatsen voor geïndiceerde inwoners in (jaar T-1), uitgedrukt in arbeidsjaren; inclusief deel openbaar lichaam Aard controle R Indicatornummer: G1A/02 95,48	Het totaal aantal gerealiseerde begeleid werkplekken voor geïndiceerde inwoners in (jaar T-1), uitgedrukt in arbeidsjaren; inclusief deel openbaar lichaam Aard controle R Indicatornummer: G1A/03			

SZW	G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 WWB gemeente 2014 Alle gemeenten verantwoordelijk hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) taken, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Besteding (jaar T) algemene bijstand Gemeente I.1 Wet werk en bijstand (WWB)	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk) Gemeente I.1 Wet werk en bijstand (WWB)	Besteding (jaar T) IOAW Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk) Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	Besteding (jaar T) IOAZ Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAZ)	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk) Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAZ)
		Aard controle R Indicatornummer: G2 /01 € 353.060,080	Aard controle R Indicatornummer: G2 /02 € 18.705,768	Aard controle R Indicatornummer: G2 /03 € 8.708,138	Aard controle R Indicatornummer: G2 /04 € 171.404	Aard controle R Indicatornummer: G2 /05 € 1.184.483	Aard controle R Indicatornummer: G2 /06 € 3.853	
		Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk) Gemeente I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK)	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G2 /10 Ja		
SZW	G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeente 2014 Besluit	Besteding (jaar T) algemene levensonderhoud beginnende zelfstandigen (exclusief Bob) Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	Besteding (jaar T) WWIK (exclusief Rijk) Gemeente I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK)	Aard controle R Indicatornummer: G2 /07 € 1.075,120	Aard controle R Indicatornummer: G2 /08 € 34.997	Aard controle R Indicatornummer: G2 /09 € 0	Aard controle R Indicatornummer: G2 /10 Ja
		Besteding (jaar T) algemene levensonderhoud beginnende zelfstandigen (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) algemene levensonderhoud beginnende zelfstandigen (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) algemene levensonderhoud beginnende zelfstandigen (exclusief Bob)	Aard controle R Indicatornummer: G3 /01 € 1.149.338	Aard controle R Indicatornummer: G3 /02 € 1.041.717	Aard controle R Indicatornummer: G3 /03 € 57.370	Aard controle R Indicatornummer: G3 /04 € 379.914
		Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee	Aard controle R Indicatornummer: G3 /07 € 0	Aard controle R Indicatornummer: G3 /08 € 0	Aard controle R Indicatornummer: G3 /09 Ja	Aard controle R Indicatornummer: G3 /10 € 0

SZW	G5	Wet participatiebudget (WPB)_gemeente 2014 Wet participatiebudget (WPB) Alle gemeenten verantwoordelijk hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Het aantal in (jaar T) bij een ROC ingekochte contacturen Let op: Dit is de enige gelegenheid om verantwoording af te leggen over deze taakuitvoering Let op: Deze verantwoording kan niet door een gemeenschappelijke regeling worden uitgevoerd, ongeacht de keuze van de gemeente bij indicator G5/07 Aard controle D1 Indicatornummer: G5/01 33.347	Waaraan besteding (jaar T) van participatiebudget Aard controle R Indicatornummer: G5/02 € 49.455.423	Baten (jaar T) (niet-Rijk) participatiebudget Aard controle R Indicatornummer: G5/04 € 0	Waaraan baten (jaar T) van educatie bij roc's Aard controle R Indicatornummer: G5/05 € 0	Reservering besteding van educatie bij roc's in jaar T voor volgend kalenderjaar (jaar T+1) Aard controle R Indicatornummer: G5/06 € 0	Volledig zelfstandige uitvoering ja/Nee De zelfstandige uitvoering betreft de indicatoren G5/02 tot en met G5/06 Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G5/07 Ja
SZW	G7	Verzameluitkering SZW Regeling verzameluitkering Gemeenten	Besteding (jaar T) Aard controle R Indicatornummer: G7/01 € 511.000	Besteding (jaar T) Aard controle R Indicatornummer: G7/01 € 511.000				
VWS	H1	Ministeriële regeling heroïnebehandeling Regeling heroïnebehandeling Gemeenten	Gerealiseerde behandelplaatsen (jaar T) Afspraak Aard controle D1 Indicatornummer: H1/01 75	Gerealiseerde behandelplaatsen (jaar T) Realisatie Aard controle D1 Indicatornummer: H1/02 € 1.228.769	Besteding (jaar T) Aard controle R Indicatornummer: H1/03 € 1.228.769			

VWS	H3	Sexualiteitscoördinatoren hulpverlening + aanvullende curatieve SOA bestrijding Subsidieregeling publieke gezondheid Gemeenten	Aantal consulten (jaar T) seksualiteits hulpverlening in het verzorgingsgebied <i>Aard controle D1 Indicatornummer: H3/01</i> 820	Aantal gevonden SOA's (jaar T) in het verzorgingsgebied <i>Aard controle D1 Indicatornummer: H3/02</i> 2.012	Aantal SOA- onderzoeken (jaar T) in het verzorgingsgebied <i>Aard controle D1 Indicatornummer: H3/03</i> 11.571
VWS	H4	Verzameliutkering VWS Regeling verzameliutkering Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr)	Besteding (jaar T) <i>Aard controle R Indicatornummer: H4/01</i> € 663.981		

Bijlage 9 Incidentele Baten en Lasten

In het overzicht hieronder worden de incidentele lasten en baten groter of gelijk aan 250 duizend euro weergegeven. Indien incidentele lasten worden gecompenseerd door incidentele baten worden deze niet meegenomen in het overzicht omdat deze dan geen invloed hebben op de financiële positie van de gemeente.

Incidentele lasten 2014	bedragen * € 1.000
Gemeenteraadsverkiezingen 2014 (opkomstcampagne en verkiezingsavond)	274
Totaal programma 1	274
Ontwikkelen nieuwe Huisstijl	321
Tijdelijke inhuur Juridische Zaken wegens druk bezwaarschriften	597
Loyalis opbouw pensioen Wethouders	342
Totaal programma 2	1.260
Taal in de buurt en Taaltrajecten EU-arbeids-emigranten (66)	330
Versnellingsimpuls/Impuls Economie & Leefbaarheid	7.210
Gemeenteraad & Europees parlement	2.700
Totaal programma 3	10.240
Bijdrage veiligheidsinfrastructuur Internationale Zone	450
Totaal programma 4	450
Publicatie, manifestatie en educatie MZ	390
Historische kosten OCW	1.400
Afwaardering Project Spuiforum	5.000
Schadevergoeding JUBI toren	1.487
Totaal programma 5	8.277
Decentralisatieuitkering voortijdig schoolverlaten G4 (VSV) RMC Regio	801
Versterking Peuterspeelzalen HEA/VVE 2011-2014.	708
HEA 0 - 12 jaar	3.711
Gemeentebrede reserve Cyber Security	374
Leerlingzaken	267
Middelen Startersbeurs	468
Pilot Stagestart/Zorgjongeren	333
Regio begroting GGD Haaglanden Toezicht kinderopvang	147
Totaal programma 6	6.809
Afwaardering kassencomplex	5.053
Totaal programma 7	5.053
GIA Mannenopvang voor de jaren 2012 t/m 2014	300
GIA Tijdelijke Huisverboden opleggen	475
Deal Schilderswijk - Buurthuis van de Toekomst	284
Geïsoleerde vrouwen - Deal Schilderswijk - Krachtwijkenfonds	346
Regio begroting GGD Haaglanden Gezondheidsvoorlichting	1.587
Gezonde Stad	689
Totaal programma 8	3.681

Incidentele lasten 2014	bedragen * € 1.000
Comp. verv. rijksbijdr. jeugdbeleid en veiligheid 2013 en 2014	1.700
Deal Schilderswijk - Krachtwijkenfonds 2014	443
Realisatie en beleid Centra voor Jeugd en Gezin	1.158
Totaal programma 9	3.301
Haagse Markt	2.399
Historische verlichting en enge plekken (impulsmiddelen)	1.180
Snoeien (impulsmiddelen)	711
Straatmeubilair (impulsmiddelen)	1.071
Extra handhavers (impulsmiddelen)	500
Wegen (BON impulsmiddelen)	2.631
Groen (BON impulsmiddelen)	1.042
Krachtwijken Pijler 1	578
Krachtwijken Pijler 5	611
Totaal programma 10	10.723
Bijdrage in acquisitie NCI naar Den Haag	1.460
Bedrijventerreinen, bedrijfsruimten en kantoren	1.095
Detailhandel	925
MKB en Dienstverlening	565
Den Haag Marketing	450
Vrijtijdseconomie	1.251
Toeristische gebieden	666
Citymarketing	1.455
Nucliar Security Summit	2.784
Totaal programma 11	10.651
Olympisch fonds	2.301
Totaal programma 12	2.301
Versnelde afschrijving Rotterdamse Baan	7818
ID banen Biesieklette	400
Internationaal Strafhof	377
Winkelstraten	1.293
Totaal programma 13	9.888
Dak en vloer	500
Particuliere woningvoorraad	2.000
Totaal programma 14	2.500
Strategische locatieontwikkeling	570
Afwaardering strategisch vastgoed op verkooplijst	5.469
Strategische aankoop Wateringse veld	5.363
Voorziening KJ-Plein	18.987
Voorziening Amerikaanse Ambassade	7.150
Bezwaarschriften Bouwleges	1.500
Totaal programma 15	39.039

Incidentele lasten 2014	bedragen * € 1.000
Toevoeging voorziening leningen u/g	1.311
Vrijval voorziening kaselending Landsbanki	-4.300
Vrijval voorziening gegarandeerde geldleningen	-835
Totaal programma 16	-3.824
BR Te verdelen middelen begroting 2015 - 2018	74.400
Friciekosten	637
Totaal programma 17	75.037
Veranderprogramma IDC-a	800
Voorziening reorganisatie/ww	300
Totaal programma 18	1.100
<i>Totaal lasten</i>	<i>186.210</i>

Incidentele baten 2014	bedragen * € 1.000
Incidentele compensatie inkomstenderving secretarieproducten	-2.000
Totaal programma 3	-2.000
Voordeel op bezuinigingen VRH	2.185
Totaal programma 4	2.185
Vrijval Egalisatiereserve Inkomensvoorzieningen (voorheen WWB I-deel)	46.000
Vrijval Dienstcompensatiereserve	778
Totaal programma 7	46.778
Regio begroting GGD Haaglanden Algemene gezondheidszorg	1.385
Vrijval Dienstcompensatiereserve	312
Vrijval Reserve Thuislozenzorg GSB III	300
Vrijval Reserve Verslavingszorg	280
Vrijval Egalisatiereserve Individuele voorzieningen WMO	4.400
Totaal programma 8	6.677
Vrijval Dienstcompensatie Reserve	539
Vrijval Risicovoorziening Overige Bedrijfsrisico's	1.500
Vrijval Risicovoorziening Overige Bedrijfsrisico's	1.000
Vrijval reserve Entree van de stad	500
Totaal programma 10	3.539
Vrijval Reserve Netwerk Randstadrail	4.500
Vrijval Reserve Netwerk Randstadrail	450
Vrijval Reserve Vestrating grondbedrijfgebieden	1.398
Vrijval Reserve Parkeren	7.500
BTW Souterain	1.890
Vrijval subsidie Trekvluetracé	380
Totaal programma 13	16.118

Incidentele baten 2014	bedragen * € 1.000
Vrijval BR Flankerende maatregelen arbeidsmigranten	325
Vrijval BR Stadsvernieuwing	3.700
Totaal programma 14	4.025
Voordelig verkoopresultaat vaste activa	479
Hogere opbrengst bouwleges	6.400
Extra opbrengst erfpacht	4.900
Vrijval Reserve SV	1.800
Vrijval BR VHV DHZW	1.700
Vrijval Res Binnenstad	657
Vrijval Res Schev haven	1.528
Vrijval BR Stedelijke ontwikkeling	3.200
Vrijval Res anticip wzh mpg	1.244
Eenmalige verlaging van precariobaten	-256
Totaal programma 15	21.652
Vrijval Algemene reserve	74.400
Incidentele FLO vergoeding van 95 procent	1.046
Algemene uitkering gemeentefonds 2012 - 2013	2.664
Bijdrage Royal Bank Of Scotland	309
Vrijval BR Activafinanciering	6.008
Eenmalige verlaging baten OZB Gebruiker Niet Woningen	-7.200
Totaal programma 16	77.227
Vrijval BR Grote Projecten	16.440
Vrijval Reserve Financiering	7.000
Vrijval BR Krachtwijken	920
Vrijval BR Te verdelen middelen begroting 2013 - 2016	5.000
Vrijval BR Friciekosten bezuinigingstaakstelling 2011 - 2014	5.057
Totaal programma 17	34.417
Vrijval Voorziening reorganisatie/ww	800
Totaal programma 18	800
<i>Totaal baten</i>	<i>211.418</i>

Toelichting algemeen

De gemeente Den Haag heeft voor het jaar 2014 een sluitende begroting. Structurele lasten zijn gedekt uit structurele middelen. Incidentele lasten zijn gedekt uit incidentele middelen, niet ingezette structurele middelen en uit reserves. Dotaties aan en/of onttrekkingen uit reserves zijn niet in dit overzicht opgenomen. Vrijval van reserves die invloed hebben op het financiële beeld zijn wel in het overzicht vermeld. Voor het inzicht in de dotaties, onttrekkingen en vrijval per reserve wordt verwezen naar bijlage 2 reserves en voorzieningen.

Bijlage 10 Investerings Realisatie MIP

(bedragen in €1.000)

Naam project	Resterend krediet 1-1-2014	Totaal investeringen 2014	Gefinancierd met middelen van:		Financiering gemeente		Resterend krediet 31-12-2014
			Gemeente (krediet)	Derden	Voorzettingen	Uitkomst 2014	
01 - Gemeenteraad							
Concurrence Informatiesystemen (CIS)	490	106	106	-	-		384
02 - College en Bestuur	490	106	106	-	-		384
Concurrence Informatiesystemen (CIS)	7.785	449	449	-	-		7.336
03 - Wijkactpak en dienstverlening	7.785	449	449	-	-		7.336
Concurrence Informatiesystemen (CIS)	15.191	2.592	2.592	-	-		12.599
Verkiezingen	-	65	65	-	-		65
Digitalisering kluis	267	398	398	-	-		131
Key2BZ	2.289	-	-	-	-		2.289
05 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg	17.747	3.055	3.055	-	-		14.692
Cultuurforum	3.042	3.042	3.042	-	-		-
Spuikwartier (exclusief fietsparkeerplekken en Zuiderstrandtheater)	171.600	746	746	-	-		170.854
Zuiderstrandtheater	4.500	10.679	10.679	-	-		6.179
Musea	1.877	1.870	1.877	1.764	-		1.771
Implementatie Stork-7	-	1.000	1.000	-	-		1.000
Restyling Bibliotheek Haagse Hout	-	300	300	-	-		300
06 - Onderwijs	181.019	17.637	15.873	1.764	-		165.146
Onderwijsinvesting Bijzonder (voortgezet) speciaal onderwijs	8.123	1.972	1.972	-	-		6.151
Onderwijsinvesting Bijzonder basisonderwijs	40.415	17.212	17.212	-	-		23.203
Onderwijsinvesting Bijzonder voortgezet onderwijs	26.825	10.351	10.351	-	-		16.474
Onderwijsinvesting Openbaar (voortgezet) speciaal onderwijs	6.542	1.369	1.369	-	-		5.173
Onderwijsinvesting Openbaar basisonderwijs	12.640	7.836	7.836	-	-		4.804
Onderwijsinvesting Openbaar voortgezet onderwijs	5.201	1.085	1.085	-	-		4.116
Onderwijsinvesting Activiteiten en projecten stedelijk onderwijsbeleid	109.954	1.126	1.126	-	-		108.828
07 - Werk, Inkomens en Armoedebeleid	209.700	40.951	40.951	-	-		168.749
Dak Haagse Groep	1.153	997	997	-	-		156
Investing in productieplatform Haagse Groep	-	150	150	-	-		150
Verbouwing om productiehil Haagse groep geschikt te maken voor wzh of HACCP-standaarden	-	74	74	-	-		74
08 - Zorg en Welzijn	1.153	1.221	1.221	-	-		68
Ruimtebedende wijckentra	19.406	3.278	3.278	-	-		16.128
Ambulancevervoer	561	-	-	-	-		561
09 - Jeugd	19.967	3.278	3.278	-	-		16.689
Gezinsondersteuning	12.362	-	-	-	-		12.362
	12.362	-	-	-	-		12.362

Naam project	Resterend krediet 1-1-2014	Totaal investeringen 2014	Gefinancierd met middelen van:		Financiering gemeente		Resterend krediet 31-12-2014
			Genente (krediet)	Derden	Voorzettingen	Uitkomst 2014	
10 - Ontwikkeling Buitenruimte							
Speelvoorzieningen	3.537	1.741	1.741	-	-	1.741	1.816
Afvalverwijdering	8.893	7.914	3.267	-	4.647	3.267	5.626
Rioleering	-	12.849	-	-	12.849	-	-
Begraafplaatsen	428	111	111	-	-	111	317
Bruggen viaducten en tunnels	1.643	1.863	1.315	548	-	1.315	328
Meerjarenprogramma Kunstwerken	7.518	2.002	2.002	-	-	2.002	5.516
Overige projecten (Haagse markt)	21.739	10.432	10.432	-	-	10.432	11.327
Software IbdH	368	51	51	-	-	51	317
WarenMarkten	24	-	-	-	-	-	24
Zeehavens	4.668	-	-	-	-	-	4.668
Schenkviaduct	18.730	-	-	-	-	-	18.750
Attractieve Haagse binnenstad 1)	7.134	3.238	3.238	-	-	3.238	3.896
Boulevard Scheveningen 1)	220	636	636	-	-	636	416
Herinrichting De Kern Gezond 1)	1.499	3	3	-	-	3	1.496
Dienstvoertuig Savavian 2)	170	-	-	-	-	-	170
12 - Sport	76.631	40.840	22.796	548	17.496	22.796	51.835
Groene sportvelden en terreinen	49.990	8.818	8.818	-	-	8.818	41.172
Groene sportvelden en terreinen	6.774	646	646	-	-	646	6.128
Sport en spelaccommodaties	221	-	-	-	-	-	221
13 - Verkeer en Milieu	56.985	9.464	9.464	-	-	9.464	47.521
Haags Sarcistation Erasmuslijn (HSE)	20.230	6.652	-	6.652	-	-	20.250
Rotterdamsebaan	-	26.337	-	26.337	-	-	-
Hubertustunnel	2.488	11	11	-	-	11	2.477
Kruispunt de Put	34	6	6	-	-	6	28
Meerjarenplan Fiets	14.287	5.088	3.773	1.315	-	3.773	10.514
Meerjarenplan Fiets 2011-2014	5.831	2.513	631	1.882	-	631	5.200
Milieu- en Verkeersnormering (Neherkade)	40.269	27.164	8.888	18.276	-	8.888	31.381
Netwerk Randsdail	17.530	-	-	-	-	-	17.550
Overige projecten	489	21	22	1-	-	22	467
Parkergrages	20.219	-	-	-	-	-	20.219
Parkeren op straat	2.425	1.216	1.216	-	-	1.216	1.209
Toegankelijkheid OV	355	-	-	-	-	-	355
Trekdiertzooë (Rotterdamsebaan)	61.230	-	-	-	-	-	61.250
VCP	15.836	5.099	5.099	-	-	5.099	10.737
Verkeersplan	8.420	336	141	195	-	141	8.279
Verkeersveiligheidsplan 2012-2015	2.000	301	234	67	-	234	1.766
Dynamisch Verkeersmanagement	1.805	3.112	-	3.112	-	-	1.805
Luchtkwaliteit	8.530	-	-	-	-	-	8.530
Electrische laadpalen	-	1.486	-	1.486	-	-	-
	222.038	79.342	20.021	59.321	-	20.021	202.017
							401
							19.620
							7.203-
							8.555-

(bedragen in €1.000)

Naam project	Resterend krediet 1-1-2014	Totaal investeringen 2014	Gefinancierd met middelen van:		Financiering gemeente		Resterend krediet 31-12-2014
			Gemeente (krediet)	Derden	Voorzettingen	Uitkomst 2014	
15 - Stadsontwikkeling							
Beheer bedrijfspanden (strategische aankopen)	-	5.363	5.363	-	-	-	5.363
Concurrence Informatiesystemen (CIS)	1.332	124	124	-	-	162	1.208
Update Pagoni/PKS	-	175	175	-	-	-	175
Erfpacht	-	31.970	31.970	-	-	-	31.970
	1.332	37.632	37.632	-	-	162	36.300
16 - Financiën							
Nieuw belastingstelsel	3.601	930	930	-	-	900	2.671
	3.601	930	930	-	-	900	2.671
18 - Interne dienstverlening							
8e SDK Leidscheveen	673	-	-	-	-	673	673
Bordes Groenmarkt	149	-	-	-	-	149	149
Concurrence Informatiesystemen (CIS)	1.090	-	-	-	-	490	1.090
Diverse investeringen installaties	2.084	779	779	-	-	1.137	1.305
Extra krediet Leyweg	2.138	812	812	-	-	2.138	1.326
ICT project bekabeling Spui	56	-	-	-	-	56	56
Investeringen CO2 neutraal	1.112	-	-	-	-	1.112	1.112
Leyweg, afbouw	1.701	-	-	-	-	1.701	1.701
Orade payroll (rendabel)	750	-	-	-	-	750	750
SDK Haagse Hout	28	-	-	-	-	28	28
Vervangen binnenzonwering	526	-	-	-	-	200	526
Vervangingen/revites installaties	2.714	621	621	-	-	900	2.093
Vloerafwerking stadhuis en garage	122	122	122	-	-	122	-
Vloerafwerking stadhuis en garage	525	236	236	-	-	264	289
Overige materiële vaste activa in uitvoering	-	4	4	-	-	-	4
CIS Basisinfra 2014	-	1.799	1.799	-	-	-	1.799
Transitie Haagmet	-	1.681	1.681	-	-	-	1.681
Aanschaf hardware	-	1.168	1.168	-	-	-	1.168
	13.668	7.214	7.214	-	-	9.720	6.454
Totaal	824.477	242.119	162.990	61.633	17.496	120.956	661.487

1) Deze investeringen stonden in de Programmabegroening 2015-2018 per abuis begroot op programma 13 Verkeer en milieu.

2) Deze investering is middels collegebesluit "Vervanging Dienstvaartuig Havenbedrijf Scheveningen" (RIS 272121) toegevoegd aan het MIP

Bijlage 11 Grote Investeringsprojecten MIP

Programma / project	Actuele fase	Geplande oplevering	Toelichting
5. Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg			
Installaties overkapping tuin Gemeentemuseum	Afgerond	2014	Projecten zijn afgerond
6. Onderwijs			
Onderwijs Huisvestingsplan diverse jaren	n.v.t.	diverse jaren	De programma's tot en met 2014 zijn operationeel. De uitgaven in de investeringen onderwijshuisvesting waren in 2014 € 11 miljoen hoger dan geraamd. De volgende oorzaken kunnen daarvoor worden aangewezen: Sommige projecten zijn eerder gestart; schoolbesturen declareren sneller wegens minder goede kaspositie dan vroeger en snellere start is mogelijk door gunstige aanbestedingen.
Huisvestingsplan voorschool peuterspeelzalen diverse jaren	n.v.t.	diverse jaren	De jaarprogramma's tot en met 2014 zijn operationeel. De voortgang van de voorschoolpeuterspeelzalen ligt in lijn met de voortgang van de nieuwbouw van scholen.
8. Zorg en Welzijn			
Locaties Naschoolse Opvang	diverse	diverse	De locaties Abeel-/Cederstraat en Schelpkade zijn opgeleverd. Overige projecten: <ul style="list-style-type: none"> • Klaverveld: aanbestedingsprocedure vindt plaats. Project wordt Q2-2016 afgerond. • Frederikstraat: Opdracht tot realisatie wordt april 2015 gegund. Oplevering Q1-2016 • Withuysstraat; Bevindt zich in fase van definitief ontwerp. • Melis Stokelaan: In ontwerpfasen. De aanbesteding start in 2015, oplevering Q1-2017 • Uitenbroekestraat: verbouwing start na goedkeuring op de vastgoedberekeningen
Locaties Kinderopvang Integraal Kindcentrum	diverse	diverse	Locatie Verhulstplein: De aanbestedingsprocedure is begonnen. Project wordt Q1-1 2017 afgerond. Houtrustweg (Europese school): Het definitief ontwerp is gemaakt, de bouw wordt Q2-2016. De projecten Ametishorst, Jacob de Graefflaan, D Curtiusstraat, Diamanthorst en Rijslag zijn in voorbereidingsfase
Kinderopvang Moerwijk	uitvoering	2015-2	Project loopt conform planning
Morgenstond (naschoolse opvang en welzijnsdeel)	bouwvergunning	2017-1	In 2014 is het definitief ontwerp gemaakt en de sloop van het bestaande gebouw is in het vierde kwartaal 2014 van start gegaan. Start uitvoering van de bouw wordt verwacht in het vierde kwartaal 2015.
10. Ontwikkeling Buitenruimte			
Ondergrondse restafval containers (ORAC's)	Uitvoering	2009-2016	In 2014 zijn 750 ORAC's geplaatst. Deze zorgen ervoor dat huisvuilzakken van straat verdwijnen en dragen bij aan een schonere stad. In de periode 2014-2015 worden in totaal 1800 ORAC's geplaatst. Tevens wordt er jaarlijks tot en met 2016 voor € 0,5 miljoen aan ORAC's vervangen in Leidschenveen/Ypenburg.
Speelvoorzieningen	Uitvoering	2015-4	Investeringen vinden plaats in het kader van nota Spelen in de Stad. In 2014 is voor 19 speelplekken een kwaliteitsverbetering gerealiseerd. 16 speelvoorzieningen zijn in 2014 geselecteerd voor een kwaliteitsimpuls (investeringsbedrag van € 1,1 mln.).
Haagse Markt	Oplevering	2014-2015	In maart 2014 is de uitvoering van de vernieuwing van de Haagse Markt gestart. De herinrichting van het marktterrein (ondergrondse en bovengrondse infrastructuur en de marktinstallatie) en het nieuwe marktgebouw worden in 2014 en 2015 in vier fases gerealiseerd. De eerste fase, 144 nieuwe kramen met opslagunit, is in oktober 2014 opgeleverd en in gebruik genomen. Oktober 2015 wordt de laatste fase opgeleverd. Voortgang is conform de bijgestelde planning.
Stadsentrees	Uitvoering	2013-3	De werkzaamheden aan de Stadsentree Utrechtsebaan / Benoordenhoutseweg / N44 zijn in 2013 voltooid. In 2014 hebben afrondende werkzaamheden plaatsgevonden. Het project is financieel afgesloten. In december 2014 is het programma Welkom in Den Haag – de agenda voor stadsentrees – naar de Raad gestuurd.
Westduinpark	Eindafrekening	2013-2	Het project is in 2013 afgerond. De definitieve vaststelling van de subsidie zal in 2015 plaatsvinden, zodra de accountantsverklaring (benodigd voor afwikkeling) is ontvangen.
Groencompensatie Amerikaanse Ambassade	Afgerond	2014-1	Van het Ministerie van ELI is € 5 mln. subsidie ontvangen als groencompensatie voor de Amerikaanse Ambassade. De compensatiemaatregelen zijn uitgevoerd en de subsidieafwikkeling met het Ministerie heeft Q3-2014 plaatsgevonden.
MJP Kunstwerken 2011-2014	Uitvoering	2015-3	Dit meerjarenprogramma is grotendeels afgerond. De bruggen Laan van Meerdervoort en Laan van NOI zijn vervangen. De brug Mauritskade is in combinatie met het doorvoerbaar maken van de Dr. Kuypersdam in uitvoering. Het kadevervangingsproject Prinsessegracht is vorig jaar aan het programma toegevoegd en is in uitvoering. De taluds worden begin 2015 vervangen.
Dr. Kuypersdam	Uitvoering	2015-4	De vervanging van de brug Mauritskade is in combinatie met het doorvoerbaar maken van de Dr. Kuypersdam uitvoering. Het gecombineerde werk wordt naar verwachting in 2015 afgerond.
Herinrichting Grote Marktstraat	Uitvoering	2015-2	De Grote Marktstraat wordt een winkelboulevard met internationale allure, sfeer en kwaliteit. In 2014 is de nieuwe bestrating en het plaatsen van het straatmeubilair uitgevoerd (excl. gedeelte vanaf de Wagenstraat-Grote Markt. Dit gedeelte is uitgesteld tot de eerste helft van 2015 wegens de werkzaamheden bij Sijthoff-City). De aanbesteding van de verlichting heeft in 2014 niet tot het gewenste resultaat geleid. De raad is in januari 2015 geïnformeerd over het vervolgtraject.

Programma / project	Actuele fase	Geplande oplevering	Toelichting
Boulevard Scheveningen	Uitvoering	2013-2	De boulevard is in 2013 geopend voor het publiek, afsluiting project is in 2015. <ul style="list-style-type: none"> • Op de projectkosten ontstaat een overschot. Dit is verdeeld in een tekort op het gemeentelijk aandeel en een overschot op het aandeel van het Hoogheemraadschap/ Rijk. Met deze partijen loopt een traject om het tekort op het gemeentelijk aandeel te dekken. Er is nog geen formele toezegging • De onderhandelingen met verzekeraars over de afhandeling van de schades aan de basaltlava zijn nog niet tot afgerond in 2014. • De uitvoering van maatregelen ter bevordering van de veiligheid en gebruiksvriendelijkheid is in het eerste kwartaal van 2015 afgerond.

11. Economie, Internationale Stad en Binnenstad

Scheveningen Haven	Ontwerp	2016-3	In de Scheveningse haven is met het oog op de ontwikkelingen op het Norfolk terrein gestart met de voorbereidende werkzaamheden voor de vervanging van de damwand in de 3e haven en de realisatie van de brug over de Pijp. Vooruitlopend worden de onderloopschermen van de kademuren in de Pijp hersteld. De uitvoering zal zo veel mogelijk afgestemd worden op de ontwikkelingsplannen voor de visafslag.
--------------------	---------	--------	---

12 Sport

Sportcomplex Aagje Dekenlaan	Eindafrekening	2014-4	Het project is opgeleverd, in 2015 wordt het project financieel afgewikkeld. De laatste onderdelen van het project worden met de scholengemeenschap besproken.
Sportcampus Zuiderpark	Voorbereiding/ Uitvoering	2016-3	<ul style="list-style-type: none"> • Het definitief ontwerp van de Sportcampus Zuiderpark is voor de zomer van 2014 vastgesteld waarna direct de bestekfase is gestart. De gunning tot de bouw is in december 2014 afgegeven. De 1e paal wordt in maart 2015 geslagen. Er wordt naar gestreefd om de Sportcampus in september 2016 in gebruik te nemen. Zie de bijlage Grip op grote projecten voor meer voortgangsinformatie over de Sportcampus. • De tweede fase van de aanleg van de sportvelden in het Zuiderpark vindt in 2015 plaats ipv 2014 door herprioritering van de beschikbare capaciteit voor het aanleggen en vervangen van sportvelden in 2014.

13 Verkeer en Milieu

Laan van Meerdervoort	Voorbereiding	PM	De aanbesteding van de herinrichting de Laan van Meerdervoort (Azaleaplein - Thorbeckelaan) is stopgezet nadat een voorlopige voorziening tegen de kapvergunning was toegewezen. Onder leiding van een externe voorzitter heeft een denktank, bestaande uit vertegenwoordigers van het wijkberaad en het actiecomité, de omvang van het parkeerprobleem in kaart gebracht en vastgesteld. Er blijkt een tekort van ca 250 parkeerplaatsen. Het rapport met bevindingen van de denktank wordt in 2015 voorzien van een ambtelijk advies en ter besluitvorming aan college en raad voorgelegd. Hierna kan een planning worden opgesteld
Hubertustunnel, deel ICC	Uitvoering	2015-3	Op 1 oktober 2008 is de Hubertustunnel voor het verkeer opengesteld. Onderdeel van het project vormt de herinrichting van de kruising Waalsdorperweg - van Alkemadelaan. Vanwege de plannen voor het ICC is dit uitgesteld. In oktober is gestart met de werkzaamheden. Daarna wordt de Oude Waalsdorperweg tussen de Van der Aastraat en de rotonde Hubertustunnel uitgevoerd.
Parkeren in woongebieden	Uitvoering	2015-1	<p>Parkeren in woongebieden heeft tot doel het op grote schaal toevoegen van parkeercapaciteit in een vijftal woongebieden met een parkeerdruk van boven de 100%. Waar mogelijk worden de herinrichtings-werkzaamheden in combinatie met rioolvervangingswerkzaamheden uitgevoerd.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het uitvoeringsprogramma 2011-2013 is bijna gereed met uitzondering van de grote projecten garages Allard Piersonlaan en herinrichting Laan van Meerdervoort. Van de aan de eerste tranche toegevoegde gebieden zijn de projecten Schilderswijk-west, Suezkade, Noordpolderkade, Rosenburg en Moerwijk 't Puntje. Boendalastraat gerealiseerd. De uitvoering van Noord Brinckerinckstraat en van de Okkernootstraat en de Walnootstraat in Rosenburg staat gepland voor 2015. In 2014 heeft dit ongeveer 460 extra parkeerplaatsen opgeleverd. • Het Meerjarenprogramma 'Parkeren in woongebieden 2014 - 2017' is in 2014 vastgesteld (RIS 269544). Voorbereiding werkzaamheden is gestart, de werkzaamheden op straat starten in 2015.
Fietspad Trekfietsstracé	Gereed	2013	Het project is in 2014 administratief gesloten.
MeerjarenProgramma Fiets (incl. asfalteren fietspaden)	Oplevering	2012-2016	<ul style="list-style-type: none"> • Er resteerde nog 4 km tegelfietspaden om te zetten in rode asfaltpaden in het kader van het MJP fiets. Het college heeft in 2014 besloten om 14,5 km (RIS 270320 en RIS 24418) toe te voegen aan het omzettingsprogramma. Van de totale opgave (18,5 km) is in 2014 zo'n 10 kilometer gerealiseerd. Dit wordt afgerond in 2015. • Een viertal stertroutes worden gerealiseerd. Van twee stertroutes (Binnenstad - Leidschenveen en Binnenstad - Scheveningen Haven) is de voorbereiding bijna afgerond. Inspraak loopt en besluitvorming wordt Q1 of Q2 2015 verwacht. Uitvoering 2015-2015 • Het succes van de fiets vraagt extra stallingscapaciteit in centrum en woongebieden. Het werk voor de fietsstalling onder het Prins Bernhardviaduct is gegund in 2014. Bouw begint Q1-2015. Het terrein achter de Bijenkorf is leeg opgeleverd, in 2015 worden fietsparkeervakken gerealiseerd. De uitbreiding van de stallingscapaciteit bij 29 OV-haltes is afgerond. In totaal zijn 288 fietsparkeerbeugels en 10 fietskluizen geplaatst. • De plaatsing van fietstrommels tranche 1 is gestart, er zijn 29 trommels geplaatst. • Naar aanleiding van een burgerinitiatief is de Groot Hertoginnelaan heringericht.

Programma / project	Actuele fase	Geplande oplevering	Toelichting
Netwerk RandstadRail	Uitvoering	2013-2015	De gemeente wil, samen met het Stadsgewest Haaglanden de kwaliteit van het openbaar vervoer verder verbeteren. In het kader van deze kwaliteitsverbetering wordt de infrastructuur van de regio-tramlijnen (lijnen 9, 11, 15 en 16) aangepast. In 2014 zijn, naast de omvangrijke voorbereidende werkzaamheden aan de lijnen, de volgende werkzaamheden uitgevoerd: <ul style="list-style-type: none"> • Hollands Spoor: Gestart met de herinrichting van het brede deel van het stationsplein. • lijn 11: Verbreding van het perron van de halte Jacob Catsstraat is gerealiseerd. • lijn 17/16: Werkzaamheden t.b.v. aanpassingen aan de perrons op traject Wateringseveld is gestart. • lijn 9 Vredenburg: Gedeelte Melis Stokelaan tussen Troelstrakade-Moerweg is opgeleverd. • lijn 9 naar Scheveningen. Deel Koninginnegracht bij Dr. Kuypersdam is afgerond. Het deel Koninginnegracht (Laan Copes van Cattenburgh – Madurodam) is in uitvoering.
Rotterdamsebaan	Diverse	2019-4	De voorbereidende en conditionerende werkzaamheden in uitvoering. De dialoofase met een vijftal consortia in het kader van de aanbestedingsprocedure voor het hoofdcontract is opgestart. Zie de bijlage Grip op grote projecten voor meer voortgangsinformatie.
Toegankelijkheid OV	Uitvoering	2011-2015	In 2014 is een nieuwe dienstregeling ingevoerd. Van 29 bushaltes is besloten deze niet aan te passen wegens de te hoge inpassingskosten in de openbare ruimte. Het totaal aantal aan te passen bushaltes is 477. Hiervan zijn 468 bushaltes gereed. Met name door afstemming met andere werkzaamheden zullen de resterende 9 haltes in 2015 worden aangepakt. Ook de subsidieafwikkeling zal in 2015 plaatsvinden.
Verkeersveiligheidsplan	Uitvoering	2015	Doel is het verbeteren van de objectieve en subjectieve verkeersveiligheid in Den Haag. In juni 2014 is het Uitvoeringsprogramma 2014-2015 vastgesteld. In 2014 zijn werkzaamheden uitgevoerd t.b.v. veilig en herkenbaar wegbeeld aan de Nieboerweg – Duindorpdam. Kleine verkeersmaatregelen zijn gerealiseerd bij de Neckstraat, de Goudsbloemlaan, bij de fietsoversteek Houtrustweg en bij de blackspot Melis Stokelaan – Vredelustlaan. Het project Limastraat – Laan Wateringseveld is in uitvoering. <p>Voor het aanpakken van schoollocaties zijn 13 locaties voorbereid waarvan 4 locaties in 2014 zijn aangepakt. De aanleg van oversteekplaatsen en aansluitingen van woonstraten aan de Sportlaan is gerealiseerd, het Willem Royaartsplein is aangepakt. Het visiedocument “Verbetering verkeersveiligheid op de aanrijdroutes van de hulpdiensten en het openbaar vervoer” is in december aan de Commissie Leefomgeving aangeboden. Op basis van deze visie wordt als eerste een uitwerking gemaakt voor de Van Boetzelaerlaan. Deze uitvoering schuift door naar 2015.</p>
Verkeers Circulatie Plan	Afronding	2014-1	Het Verkeerscirculatieplan is nagenoeg afgerond.
VAB Noordwal/Veenkade	Uitvoering	2015-2	Dit project betreft terugbrengen van de gracht met daaronder een volautomatische autoberging (VAB) van ca. 160 plaatsen. In 2014 is de bouw van de autoberging gerealiseerd en gestart met aanbrengen van de technische installaties in berging. Sinds september stroomt na 90 jaar weer water in de gracht tussen de korte zijden van de Noordwal en de Veenkade. Werkzaamheden bovengrond lopen door t/m Q-1 2015.
Haags Startstation Erasmuslijn	Uitvoering	2016-1	De E-lijn is de metrolijn die vanuit Rotterdam eindigt op Den Haag CS. De treinstellen komen nu aan op het treinspoor van NS, dit kan slechts tijdelijk. In het derde kwartaal is gestart met de werkzaamheden voor een nieuwe aanlanding. De inrichting van spoorpark fase 1 is inmiddels afgerond. De nieuwe aanlanding wordt in maart 2016 opgeleverd.
Zichtenburg Kerketuinen Dekkershoek fase 2a en 2b	Nazorgfase	2014-4	Het project is in eind 2014 opgeleverd.
Stil Asfalt	Uitvoering	2014-4 e.v.	In 2007 heeft het college de Haagse geluidsbelastingkaarten voor wegverkeer, spoorwegen en industrie vastgesteld (RIS 149846). Het structureel toepassen van geluidsreducerende wegverhardingen is één van de effectieve maatregelen om de “stedelijke geluidsdeken” te verminderen. Dit kan gerealiseerd worden door het toepassen van geluidsaarm asfalt. <p>Wegvakken uitgevoerd in 2014:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lekstraat (2e fase) ts Scheldeplein – Binkhorstlaan (tot na viaduct) • Rijswijkseweg ts Waldorpstraat – Neherkade • Parallelweg ts Hoflandplein – Wouwermanstraat. <p>Voor sommige wegvakken zijn geen opbrekingsvergunningen verkregen i.v.m andere werkzaamheden om zo de verkeersdoorstroming niet in gevaar te brengen. Een nieuwe planning vindt plaats om deze wegvakken alsnog uit te voeren.</p>
Actieplan Luchtkwaliteit	Uitvoering	2009-2015	Het actieplan luchtkwaliteit bestaat uit een dertigtal maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren. Het actieplan maakt deel uit van het Nationale Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL). Het MIP Luchtkwaliteit dient als de cofinanciering van diverse projecten uit het actieplan Luchtkwaliteit. Het beschikbare krediet van € 20 mln. is inmiddels ter beschikking gesteld voor de uitvoering van projecten Dynamisch Verkeersmanagement, projecten uit het programma MJP Fiets en de reconstructie van de Neherkade. Voor een aantal projecten loopt uitvoering door tot in 2015.
Doorontwikkeling Dynamisch Verkeersmanagement (DVM)	Uitvoering	2015	In 2013 heeft de raad besloten tot een investeringsprogramma van € 15,6 mln. ten behoeve van de doorontwikkeling van het dynamisch verkeersmanagement (DVM) in de stad. <ul style="list-style-type: none"> • De aanpassing/vervanging van verkeerslichten op de hoofdwegen van het DVM-netwerk is nagenoeg afgerond. 234 van de 252 Haagse verkeerslichten zijn aangesloten op de verkeerscentrale. • De systemen van de verkeerscentrale zijn evenals de fysieke centrale zelf, vernieuwd. Een laatste systeem wordt in 2015 geïmplementeerd. • Het plaatsen van verkeerscamera's is (contractueel) voorbereid, uitvoering in 2015

Programma / project	Actuele fase	Geplande oplevering	Toelichting
Neherkade	Uitvoering	2015-4	De Neherkade maakt deel uit van de CentrumRing van Den Haag en zal via de Mercuriusweg aansluiten op de Rotterdamsebaan. De doorstroming van het verkeer en het openbaar vervoer is in de huidige situatie problematisch en de verkeersveiligheid laat te wensen over. De Neherkade vormt een knelpunt op het gebied van luchtkwaliteit. In 2013 heeft de Raad het uitvoeringsbesluit Neherkade vastgesteld en het krediet ter beschikking gesteld (€ 80 mln.). Tot het project behoren ook de aanpassing van de ontsluiting van een parkeerdek, aanleg van een fietspad en de aanleg van twee insteekhavens. Eind 2014 is de onderdoorgang Leeghwaterplein gerealiseerd en bovenliggend tramspoor aangelegd. Verder zijn de insteekhavens Fokkerhaven en Poolsterhaven uitgegraven en voor waterberging beschikbaar gekomen. Ook is het fietspad Laakweg / parkgedeelte gereed gekomen in 2014, met uitzondering vergroening spoorbaan en plantwerkzaamheden.
Walstroom Scheveningse Haven	Vorbereiding	2016	Het project Walstroom is een onderdeel van het actieplan luchtkwaliteit. De emissie van grote schepen wordt verminderd door deze aan te sluiten op het elektriciteitsnetwerk ter vervanging van stroomopwekking met eigen dieselaggregaat. Op de wal moeten hiervoor installaties worden gerealiseerd. De aanbesteding zal plaatsvinden in 2015 en de daadwerkelijke aanleg van de walinstallatie vindt plaats in 2016. De planning is bijgesteld. In eerste instantie werd de aanbesteding gestart voor het ontwerp, realisatie en exploitatie bij één partij. Dit is niet gelukt en daarom is een andere aanbestedingswijze gekozen.
Muntloos parkeren	Afgerond	2013	In 2013 is het project modernisering parkeerautomaten afgerond. Alle automaten zijn hierbij omgebouwd van betalen met munten naar muntloos betalen. Klanten kunnen nu bij de automaten pinnen en de creditcard gebruiken. Door de overgang naar muntloos parkeren is ook het gebruik van GSM parkeren verder gestegen (43% van de betalingen is per telefoon). Het project is in 2014 financieel afgewikkeld.

Financiën

Nieuw belastingsysteem	Uitvoering	2013-2017	Het systeem voor processen rondom Belastingzaken wordt vernieuwd om inwoners betere dienstverlening te bieden en de gebruikers van het systeem beter te ondersteunen. De looptijd van het programma is bijgesteld van 2016 naar 2017. Het heeft extra tijd gekost om mensen met de juiste kennis te werven en/of in te werken. Het programma kent een aantal deelprojecten. Momenteel wordt hard gewerkt aan de aansluiting met de Landelijke Voorziening WOZ, het centrale loket waar de WOZ-gegevens van alle gemeenten verkregen worden. Dit is bijna klaar
------------------------	------------	-----------	--

CE-53 Den Haag Nieuw Centraal

(X) Grondexploitatie MPG
() Niet-grondexploitatie

Stand: 01-01-2015
Jaarrekening 2014

	Jaarrekening 2014	Prijspeil	Ontwikkeling t.o.v. IpSO 2015
Positie Top 40	3	1-1-2015	
Saldo NCW	€ 1,34 mln POS	1-1-2015	
Saldo Eindwaarde	€ 1,91 mln POS	31-12-2023	↑
Totaal omzet	€ 275,9 mln	1-1-2015	
Realisatie	77,7 %	1-1-2015	↑
J. Wijsmuller /H. Harms	Risicoprofiel	Hoog	> € 2,5 mln

Projectomschrijving

De grondexploitatie Den Haag Nieuw Centraal betreft de (her)ontwikkeling van Den Haag Nieuw Centraal exclusief de OV-Terminal, te weten de deelgebieden Koningin Julianaplein, Babylon en het Anna van Buerenplein. In 2011 heeft er een herziening van de grondexploitatie plaatsgevonden, mede om de volgende redenen:

- de overbouw van de locatie busplatform (70.800 m² bvo) verviel;
- de locatie Anna van Buerenplein is gewijzigd van kantoor, museum en dure woningen naar studentenwoningen en de Universiteit Leiden University College The Hague;
- de uitgangspunten van de locatie KJ-plein zijn gewijzigd na het niet doorgaan van de overeenkomst met ontwikkelaar Eurocommerce.

Het is de bedoeling dat in 2015 de grondexploitatie opnieuw wordt herzien vanwege nieuwe uitgangspunten voor het KJ-plein.

Bij de start van het plan CE-53 Den Haag Nieuw Centraal voldeed het Centraal Station niet meer aan de eisen van een volwaardig vervoersknooppunt en werd besloten het station ingrijpend te verbouwen. De belangrijkste reden was dat het aantal gebruikers van het station in de komende 20 jaar naar verwachting zal verdubbelen. De centrale hal van het Centraal Station wordt ruimer, lichter en overzichtelijker, met een duidelijk herkenbare plek voor alle vervoersvormen. Voorzieningen zoals winkels, horeca en andere functies worden zo gepositioneerd dat reizigers en passanten er in de hal minder last van hebben en er bovendien beter van kunnen profiteren. Deze verbouwing van het Centraal Station (OV-terminal) en de aanlanding van de HSE zijn overigens geen onderdeel van de grondexploitatie. Van het totaal aan kosten is inmiddels 82,6 % gerealiseerd.

Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden)
 54.500 m² bvo dure woningen
 32.750 m² bvo kantoor
 12.000 m² bvo detailhandel
 940 parkeerplaatsen
 396 studentenwoningen
 5.277 m² bvo onderwijs - en onderzoeksinstelling
 1.595 m² bvo retail/horeca

Programma verwacht (uit te geven gronden)
 29.930 m² bvo woningen
 43.290 m² bvo kantoor
 3.950 m² bvo detailhandel
 ondergrondse parkeergarage en fietsenstalling

Verschillenverklaring Jaarrekening 2014

Bestuurlijke stand	d.d.	Saldo grondexploitatie
1. Halfjaarbericht 2014	01-6-2014	€ 491.000 NCW N
2. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 1.106.000 NCW V
3. Jaarrekening 2014 incl. autonome mutaties	1-1-2015	€ 1.342.000 NCW V

Te verklaren verschil (1-2) € 1.597.000 NCW V

De grondexploitatie Den Haag Nieuw Centraal heeft vooral betrekking op het gebied rondom de stationshal, met name het Anna van Buurenplein, het Koningin Julianaplein en de toeleidende wegen. In 2014 is gestart met de definitieve inrichting van het Anna van Buurenplein. Deze inrichting wordt in 2015 afgerond. Eind 2014 is besloten een ondergrondse fietsenstalling onder het Koningin Julianaplein te realiseren. In 2015 wordt de bouw van deze stalling voorbereid. Ten opzichte van de begroting is het saldo van de grondexploitatie € 1.597.000 verbeterd. Dit komt door een positief faseringseffect, langere verhuur van bouwterrein en vooral door een aanzienlijk aanbestedingsvoordeel als gevolg van marktomstandigheden.

Projectomschrijving deelplannen en programma

Proces en informatie

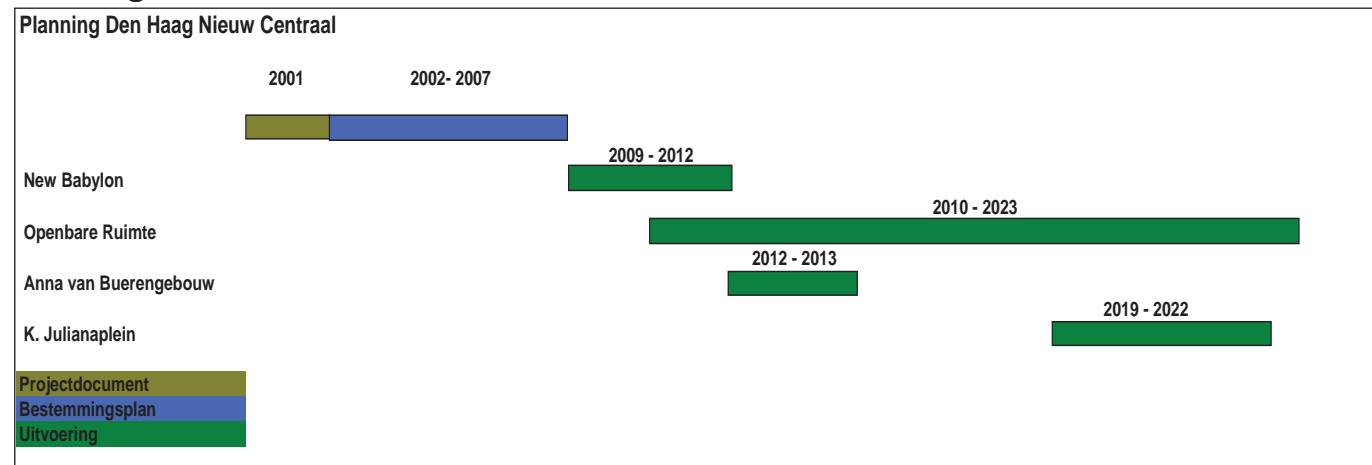
Bestuurlijke besluitvorming

Den Haag Nieuw Centraal					
tijd	voorbereiding	start		uitvoering	
	2001-2002	2003-2004	2005-2006	2007-2009	2010-2014
informatie	RIS 91480 Voortgangs rapportage DHNC november 2001	RIS 103126 Voortgangs rapportage DHNC februari 2003	RIS 126153 Voortgangs rapportage DHNC februari 2005	RIS 148208 Voorstel vast- stelling bestem- mingsplan DHNC 2007	RIS 262600 Voortgangs rapportage Project DHNC aug 2013
	RIS 96906 Voortgangs rapportage DHNC mei 2002	RIS 109418 Voortgangs rapportage DHNC oktober 2003		RIS 164469 Voortgangs rapportage DHNC mei 2009	RIS 279743 Uitgangsp. Plankaderw GREX DH NC 2014
besluit	RIS 87562 Proj.doc.CS Kwadrant 2001	RIS 102689 Masterplan DHNC 2003	RIS 140644 Herinrichting Openbare Ruimte DHNC 2006	RIS Projectdocument herziening grondexploitatie 2008	RIS 181048 1e partiele herz. ontwerp bestem- mingsplan DHNC 2011
		RIS 117422 NSP subsidieaan vragen I + II DHNC 2004			RIS 181802 Projectdocument herziening grondexploitatie DHNC 2011
overeenkomst		RIS 111779 BOU Bestuurlijke overeenkomst uitvoering DHNC 2003	DSO 2005.3223 Allonge SOK Babylon Anna van Buerenplein 2005	DSO 2008.4288 SOK Koningin Julianaplein 2008	DSO 2011.20 SOK Anna van Buerengebouw 2011
		RIS 116468 Convenant kabels en leidingen DHNC 2004		DSO 2008.4297 SOK Anna van Buerengebouw 2008	
		DSO 2004.1993 SOK Babylon BV DHNC 2004			

Op 15 november 2011 is de herziene grondexploitatie Den Haag Nieuw Centraal (CE-53) door het college vastgesteld. De grondexploitatie is een herziening van de in juni 2004, door het college vastgestelde grondexploitatie voor Den Haag Nieuw Centraal (CE-53).

Bij besluit van de raad van 20 september 2007 is het bestemmingsplan “Den Haag Nieuw Centraal” vastgesteld. Dat bestemmingsplan maakt de herontwikkeling van het Centraal Station en het gebied eromheen mogelijk. In 2011 heeft een partiële herziening van het bestemmingsplan plaatsgevonden (RIS181048).

Planning

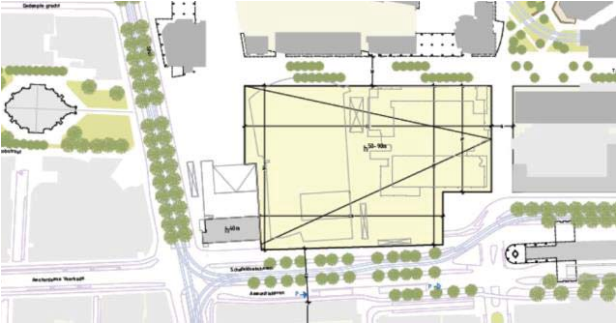

New Babylon: De renovatie en nieuwbouw van Babylon (kantoren, winkels en woningen) is in 2012 afgerond. Kantoren en woningen zijn in gebruik genomen. Het winkelcentrum is in 2013 geopend.

Anna van Buerengebouw: De Leidse Universiteit heeft voor de vestiging van de Leiden University College The Hague gekozen voor de nieuwbouw van het Anna van Buerengebouw. De bouw is gestart in januari 2012 en het complex is opgeleverd in augustus 2013.

Koningin Julianaplein: Vanwege de omstandigheden in de vastgoedmarkt voor zowel woonruimten als kantoren is de planontwikkeling van het Koningin Julianaplein uitgesteld tot 2019. Eind 2014 zijn nieuwe uitgangspunten voor het Koningin Julianaplein geformuleerd die in 2015 nader uitgewerkt zullen worden. Onderdeel hiervan is een zo snel mogelijke bouw van een ondergrondse fietsenstalling onder het KJ-plein.

Openbare ruimte: Het Koningin Julianaplein heeft begin 2011 een tijdelijke inrichting gekregen. Aansluitend bij de gefaseerde oplevering van het gebouw is de openbare ruimte rondom New Babylon gefaseerd (en gedeeltelijk tijdelijk) ingericht. Het Anna van Buerenplein wordt een aangenaam verblijfsgebied door het toepassen van groen, watertafels en zitbanken. De definitieve inrichting van het plein is in uitvoering en wordt medio 2015 afgerond. De Anna van Buerenstraat wordt in 2016 ingericht, na afronding van de bouw van HSE.

Spuikwartier ☐ Grondexploitatie MPG ☒ Investeringsproject	Stand: 01-01-2015			
			Datum	Ontwikkeling
	Prioritair project	ja		
	Prognose	€ 177,4	1-1-2015	-
	Saldo Eindwaarde	n.v.t.	31-12-2025	-
	Gemaakte kosten	€ 0,74 mln (excl. ZST)	1-1-2015	-
J. Wijsmuller / Henk Harms / Ben Elsenaar	Risicoprofiel	Hoog	> € 2,5 mln	-
Projectomschrijving				
<p>Het nieuwe plan Spuikwartier behelst een samenhangende gebiedsontwikkeling waarin een onderwijs- en cultuurcomplex (OCC) en commerciële ontwikkeling zijn opgenomen.</p> <p>Voor de realisatie van het OCC is gekozen wordt voor een integrale aanbesteding waarin het ontwerp (Design), de uitvoering (Build) en het technisch onderhoud (Maintain), oftewel DBM, is gecombineerd in één opgave. De aanbestedingsprocedure bestaat uit een selectiefase (selectie van drie beste consortia uit aanmeldingen) en daarna een dialoog- en inschrijvingsfase (gunning aan één consortium), waarin de drie geselecteerde consortia elk een gebiedsvisie en Voorlopig Ontwerp opstellen en aan de hand van beoordelingscriteria het werk wordt gegund aan de beste inschrijver.</p> <p>Voor de gebiedsontwikkeling Spuikwartier is een geïntegreerde nieuwe grondexploitatie opgesteld die verder zal gaan onder de naam 'Spuikwartier' en zal bestaan uit het cultuurcomplex en woon-, horeca- en winkelfuncties. Deze vervangt de grondexploitatie Spuiforum.</p>				
	Bijzonderheden:			
	Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden)			
	n.v.t.			
Programma verwacht (uit te geven gronden)				
Zie programma bij grondexploitatie. Aanvullend aan de in de grondexploitatie opgenomen 600 stallingsplaatsen voor fietsen, zullen 900 stallingsplaatsen worden gerealiseerd in het investeringsproject.				
Verschillenverklaring DSO Jaarrekening 2014				
n.v.t.				

Proces en informatie

Bestuurlijke besluitvorming

Spuikwartier						
Tijd	voorbereiding				start	
	2011	2012	2013	2014	2015	2016-2019
Informatie				Oktober 2014 RIS 277540 Nadere informatie rv Kredietaanvraag en kader gebiedsontwikkeling	januari 2015: Start dialoog- en inschrijvings-fase	Verwacht: GRIP- rapportage
				December 2014 RIS 279940 Resultaat selectiefase aanbesteding Spuikwartier	april 2015: Profielen beoordelings- commissie	Verwacht: GRIP- rapportage
					Oktober 2015 GRIP- rapportage begroting	
Datum besluit				Oktober 2014 RIS 276522 Projectdocument Spuikwartier	Juni 2015: Vaststellen bestemmingsplan	
				December 2014 RIS 276520 Raadsbesluit 94/2014 Kaders en kredietaanvraag gebieds- ontwikkeling Spuikwartier	aug/sept 2015: Gunning en presentatie winnende gebiedsvisie en VO	

Planning

In deze GRIP-rapportage is er geen reden de planning aan te passen, maar kan wel kennis genomen worden van mogelijk optredende risico's die vaak ook een factor tijd kennen. Indien en zodra die zich voordoen, zal de raad hierover uiteraard geïnformeerd worden. Indien het aanmerkelijke gevolgen voor de totaalplanning betreft, zal daarmee niet gewacht worden tot de eerstvolgende GRIP-rapportage. De gedetailleerde planning is als volgt:

OCC

- januari 2015 start dialoog- en inschrijvingsfase

- februari 2015 start asbestsanering en inwendig strippen Justitietoren
- 1 juli 2015 inzending drie consortia: VO OCC en gebiedsvisie Spuikwartier
- zomer 2015 verbouwing deel LDT tot woonhuis NDT
- Juni 2015 start sloop DAPZ/LDT en bouwrijp maken
- augustus 2015 gunning en presentatie plan door winnende consortium
- begin 2016 DO gereed, start bouwwerkzaamheden
- maart 2019 oplevering OCC
- September 2019 start theaterseizoen en schooljaar

Gebiedsontwikkeling Spuikwartier

- juni 2015 vaststellen bestemmingsplan Spuikwartier
- 1 juli 2015 inzending drie consortia: VO OCC en gebiedsvisie Spuikwartier
- augustus 2015 gunning en presentatie plan door winnende consortium
- 1 januari 2016 uiterlijke start onderhandeling met Heijmans ontwikkeling bouwkael fase 2
- 1 juli 2017 ontvankelijke aanvraag omgevingsvergunning indienen door Heijmans (ten minste 10.000 m2 bvo).
- juni 2019 herinrichting openbare ruimte rondom OCC en inclusief Spuiplein gereed
- 1 januari 2022 uiterlijke start onderhandeling met Heijmans ontwikkeling eventueel resterende deel fase 2
- 1 juli 2023 ontvankelijke aanvraag omgevingsvergunning indienen door Heijmans voor eventueel resterende deel fase 2.

CE-113 Spuikwartier ☒ Grondexploitatie MPG ☐ Niet-grondexploitatie	Stand: 01-01-2015 Jaarrekening 2014			
		JR 2014	Prijspeil	Ontwikkeling t.o.v. prodo
	Positie Top 40	2	1-1-2015	
	Saldo NCW	€ 0,42 mln POS	1-1-2015	
	Saldo Eindwaarde	€ 0,64 mln POS	31-12-2025	↑
	Totaal omzet	€ 76,9 mln	1-1-2015	
	Realisatie	2,1 %	1-1-2015	
J. Wijsmuller / H. Harms / F. van Eck	Risicoprofiel	Hoog	> € 2,5 mln	

Projectomschrijving

Het nieuwe plan Spuikwartier behelst een samenhangende gebiedsontwikkeling waarin een onderwijs- en cultuurcomplex (OCC) en commerciële ontwikkeling zijn opgenomen.

Voor de realisatie van het OCC is gekozen voor een integrale aanbesteding waarin het ontwerp (Design), de uitvoering (Build) en het technisch onderhoud (Maintain), oftewel DBM, is gecombineerd in één opgave. De aanbestedingsprocedure bestaat uit een selectiefase (selectie van drie beste consortia uit aanmeldingen) en daarna een dialoog- en inschrijvingsfase (gunning aan één consortium), waarin de drie geselecteerde consortia elk een gebiedsvisie en Voorlopig Ontwerp opstellen en aan de hand van beoordelingscriteria het werk wordt gegund aan de beste inschrijver.

Voor de gebiedsontwikkeling Spuikwartier is een geïntegreerde nieuwe grondexploitatie opgesteld die verder zal gaan onder de naam Spuikwartier en zal bestaan uit het cultuurcomplex en woon-, horeca- en winkelfuncties. Deze vervangt de grondexploitatie Spuiforum.

In de grondexploitatie CE-113 Spuikwartier zijn de kosten en opbrengsten opgenomen die gerelateerd zijn aan het mogelijk maken van de gebiedsontwikkeling.

Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden)
n.v.t.

Programma verwacht (uit te geven gronden)

48.000 m2 bvo cultuur
1.250 m2 bvo detailhandel en horeca in plint onderwijs- en cultuurgebouw
56.438 m2 bvo commercieel programma
600 parkeerplaatsen
600 stallingsplaatsen voor fietsen
(In het investeringsproject zullen aanvullend aan deze 600 plaatsen nog 900 stallingsplaatsen voor fietsen worden gerealiseerd).

Verschillenverklaring DSO jaarrekening 2014

Bestuurlijke stand	d.d.	Saldo grondexploitatie
1. Projectdocument 2014	03-10-2014	€ 235.000 NCW V
2. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 371.000 NCW V
3. Jaarrekening 2014 incl. autonome mutaties	1-1-2015	€ 415.000 NCW V
Te verklaren verschil (1-2)		€ 136.000 NCW V

Het saldo van de grondexploitatie is € 136.000 op Netto Contante Waarde (NCW) verbeterd. Dit verschil is voornamelijk het gevolg van faserings-effecten. Doordat betaling van de kosten van asbestsanering in een later boekjaar zal plaatsvinden dan in de grondexploitatie voorzien, treedt een positief effect op met betrekking tot de rentelasten.

Sportcampus Zuiderpark gebouwoontwikkeling ☐ Grondexploitatie MPG ☒ Gebouwoontwikkeling	Stand: 01-01-2015			
			Datum	Ontwikkeling t.o.v. IpSO 2015
	Prioritair project			
	Prognose	€ 50,4 mln	01-01-2015	
	Saldo Eindwaarde	n.v.t.		
Gemaakte kosten	17 %	01-01-2015		
K. Klein / P. Broekhoff / A. van Dam	Risicoprofiel	Laag	< € 1,0 mln	

Dit betreft de gripportage voor het gemeentelijke deel van de bouwoontwikkeling Sportcampus. Het format wijkt af van de standaard Grip rapportage voor grondexploitaties.

Projectomschrijving

Bij het opstellen van deze rapportage heeft de definitieve gunning plaatsgevonden. Voor deze fase gelden dezelfde financiële uitgangspunten als vermeld in de eerdere rapportages, en zoals opgenomen in het raadsbesluit van december 2013. Deze rapportage bevat daarom in opzet dezelfde financiële gegevens als eerder.

Het project betreft de integrale ontwikkeling van de Sportcampus Zuiderpark. Het college heeft de ambitie om conform het Krachtwijkenprogramma ter plaatse van het voormalige ADO-stadion in het Sportkwadrant van het Zuiderpark een gecombineerde (top)sport en onderwijscluster (HBO- en MBO niveau) te realiseren. Doel van het project is de realisatie van deze Sportcampus met daarin opgenomen een (top)sportcentrum met sporthallen en een onderwijsvoorziening waarin de vestiging van de Academie voor Sportstudies van De Haagse Hogeschool wordt gehuisvest en de afdeling Lifestyle, Sport en Beweging van ROC Mondriaan. Hierdoor ontstaat een unieke combinatie van (top)sport en een doorlopende leerlijn op MBO en HBO niveau. Met deze bundeling van sport en onderwijs wordt de ambitie van Den Haag gerealiseerd om in het kader van de wijkaanpak deze plek in het Zuiderpark en de directe omgeving een stevige impuls te geven.

In december 2013 is voor het gebouw het raadsvoorstel Realisatie Sportcampus Zuiderpark door de gemeenteraad vastgesteld. Voor het bouw- en woonrijp maken, de aanleg van de openbare ruimte, de inpassing van het parkeren en de uitgifte is in november 2013 het Projectdocument Sportcampus Zuiderpark inclusief de (geheime) grondexploitatie Sportcampus Zuiderpark door het college van Burgemeester en Wethouders vastgesteld. Voor de realisatie heeft de gemeente in oktober 2013 een samenwerkingsovereenkomst (SOK) met de Haagse Hogeschool getekend. De Haagse Hogeschool wil de onderwijsfuncties in de Sportcampus in de zomer van 2016 in gebruik nemen (studiejaar 2016-2017). Omdat de Haagse Hogeschool gebruik maakt van de gemeentelijke sportvoorzieningen in het gebouw, moet dan ook het gemeentelijke deel van het complex gereed zijn.

Bijzonderheden:

De ontwikkeling van de Sportcampus was een gezamenlijk project van de Haagse Hogeschool, de gemeente Den Haag en Vestia. Vestia heeft zich in 2012 teruggetrokken uit project. Door het uitstappen van Vestia is een deel van het programma vervallen waaronder de gebouwde parkeervoorziening. De gemeente en de Haagse Hogeschool hebben vervolgens samen een aangepast (verkleind) programma vastgesteld en het ontwerp voor het gebouw en het ontwerp voor de openbare ruimte verder uitgewerkt.

Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden)

n.v.t.

Programma verwacht (uit te geven gronden)

Het uitgifteprogramma is opgenomen onder het grondexploitatieproject Sportcampus.

Proces en informatie

Bestuurlijke besluitvorming

Sportcampus Zuiderpark					
Tijd	Voorbereiding				
	2010	2011	2012	2013	2014
Informatie	RIS 170702 16 februari 2010 Raadsmededeling over ontwikkeling sportcampus	RIS 181465 13 oktober 2011 Raadsmededeling contractering architect Sportcampus	RIS 250769 10 juli 2012 Raadsmededeling terugtrekken Vestia en gezamenlijk verder ontwikkelen door gemeente en Haagse Hogeschool	RIS 260905 18 juli 2013 Raadscommissies Samenleving en Ruimte geïnformeerd over voortaan	RIS 272321 7 mei 2014 Algemene Commissie geïnformeerd over DO gebouw en voortgang DO openbare ruimte
Datum besluit	12 februari 2010 Collegebesluit (vertrouwelijk) over gemeenschappelijke ontwikkeling door gemeente, Vestia en Haagse Hogeschool			RIS 264669 18 september 2013 Raadsmededeling over voortgang	RIS 276826 14 oktober 2014 Commissies Samenleving en Ruimte geïnformeerd over besluitvorming parkeersituatie
	RIS 177642 14 december 2010 Raadsbesluit Nota van Uitgangspunten			RIS 264666 17 september 2013 Collegebesluit instemming SOK	RIS 279231 2 december 2014 Raadsmededeling inzake voorlopige gunning gebouw, akkoord bevonden DO openbare ruimte en uitwerking moties fietsenstalling en zonnepanelen
				RIS 267470 12 november 2013 Collegebesluit projectdocument Sportcampus	RIS 279852 23 december 2014 Commissie Samenleving geïnformeerd over definitieve gunning aan Ballast Nedam / Kuijpers
Overeenkomst	6 december 2010 Ondertekening SOK gemeente, Vestia en Haagse Hogeschool			RIS 267472 19 december 2013 Raadsbesluit realisatie Sportcampus	December 2014 Collegebesluit (vertrouwelijk) inzake definitieve aanbesteding gebouw aan Ballast Nedam / Kuijpers
				10 oktober 2013 Ondertekening SOK gemeente en Haagse Hogeschool	

Met de vaststelling van het Uitwerkingsplan Sportcampus Zuiderpark op 28 augustus 2012 door het college wordt de ontwikkeling van gebouw en openbare ruimte juridisch planologisch mogelijk gemaakt.

De parkeervoorziening uit het nieuwe inrichtingsplan ligt buiten het gebied van het uitwerkingsplan en valt binnen het bestemmingsplan 'Zuiderpark'. Een deel van de parkeervoorziening langs de Meester P. Droogleever Fortuynweg wijkt af van het bestemmingsplan. Hiervoor is een aanvraag omgevingsvergunning ingediend. Deze is inmiddels verleend en onherroepelijk.

2013

Het bestuurlijke besluitvormingstraject heeft plaatsgevonden. Op 12 november 2013 heeft het College van BenW het projectdocument Sportcampus Zuiderpark en de bijbehorende (geheime) grondexploitatie vastgesteld. Hiermee is het plan operationeel en zijn de financiën beschikbaar gesteld voor het bouw- en woonrijp maken waaronder het aanleggen van de openbare ruimte en de parkeervoorziening.

Op 19 december 2013 heeft de Gemeenteraad ingestemd met de realisatie van de Sportcampus en zijn de financiën voor het gebouw beschikbaar gesteld.

2014

De Stuurgroep heeft op 25 maart 2014 ingestemd met het DO en de bijbehorende investeringsraming van het gebouw. De Algemene Commissie is hierover op 7 mei 2014 geïnformeerd.

Op 31 oktober 2014 heeft de Stuurgroep het Definitieve Ontwerp voor de openbare ruimte vastgesteld inclusief de oplossing voor het fietsparkeren op piekmomenten (n.a.v. een ingediende motie tijdens de behandeling van het Raadsbesluit realisatie Sportcampus op 19 december 2013).

Op 7 november 2014 heeft de Stuurgroep ingestemd met het gunnen aan de economisch meest voordelige inschrijver van de gehouden Europese aanbesteding ten behoeve van de bouw van de Sportcampus Zuiderpark.

Op 2 december 2014 is de raad geïnformeerd over de voorlopige gunning van het gebouw, het akkoord bevonden DO van de openbare ruimte en de uitvoering van de moties over de fietsenstalling bij piekmomenten en de zonnepanelen. In december 2014 is de gunning definitief geworden na het verstrijken van de bezwaartermijn. De commissie Samenleving is hierover op 23 december 2014 geïnformeerd (RIS 279852).

Planning

	2013	2014	2015	2016	2017
Planning SCZ					
Raadsbesluit					
Omgevingsvergunning					
Uitvoering					

De aanvraag omgevingsvergunning voor het gebouw is op 16 mei 2014 ingediend, vervolgens is de omgevingsvergunning op 15 september 2014 verleend. De aanbestedingsprocedure is afgerond en de het project is in december 2014 aan de combinatie Ballast Nedam/ Kuijpers gegund. De start van de bouw van de Sportcampus Zuiderpark wordt in maart 2015 en de oplevering in het najaar van 2016 verwacht.

ES-135 Sportcampus Zuiderpark (X) Grondexploitatie MPG () Niet-grondexploitatie	Stand: 01-01-2015 Jaarrekening 2014			
		JR 2014	Prijspeil	Ontwikkeling t.o.v. IpSO 2015
	Positie Top 40	7	01-01-2015	
	Saldo NCW	€ 4,1 mln. NEG	01-01-2015	
	Saldo Eindwaarde	€ 4,6 mln. NEG	31-12-2017	↓
	Totaal omzet	€ 20,9 mln.	01-06-2015	
	Realisatie	50 %	01-01-2015	↑
J. Wijsmuller/ H. Harms	Risicoprofiel	Laag	< € 1 mln.	

Projectomschrijving De omschrijving van het project is opgenomen onder het kopje "Projectomschrijving" van de gebouwoontwikkeling. Bij het opstellen van deze rapportage is het bouwrijp maken van de locatie afgerond en is het DO van de openbare ruimte goedgekeurd door de ACOR en vastgesteld door de Stuurgroep. De ontwikkelingen die zich het afgelopen half jaar hebben voorgedaan worden onder het kopje "Voortgang proces" (zie paragraaf 'Proces en Informatie') toegelicht.	
Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden) Het bouwrijpe perceel is in november 2014 "uitgegeven" via omlabeling door de CVDH uit het programma Ruimtelijke Ordening en Gebiedsontwikkeling van de dienst DSO naar het programma Sport van de dienst OCW. De CVDH zorgt dat het te realiseren complex Sportcampus Zuiderpark t.z.t. wordt gesplitst in appartementsrechten en dat deze aan de participerende partijen worden geleverd.	Programma verwacht (uit te geven gronden) In het gebouw, met een totaal oppervlak van circa 32.590 m2 bvo, zijn de sport- en onderwijsfaciliteiten van de gemeente, Haagse Hogeschool en ROC Mondriaan ondergebracht.

Verschillenverklaring Jaarrekening 2014				
Bestuurlijke stand 1. Halfjaarbericht 2014 2. Jaarrekening 2014 3. Jaarrekening 2014 incl. autonome mutaties	d.d. 01-06-2014 31-12-2014 1-1-2015	Saldo grondexploitatie € 3.784.000 € 3.891.000 € 4.108.000	NCW NCW NCW	N N N
Te verklaren verschil (1-2)		€ 107.000	NCW	N
Het saldo van de grondexploitatie is verslechterd. Het verschil (Netto Contante Waarde) wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door onvoorziene kosten die voor een deel gecompenseerd worden door een voordelig faserings-effect. In 2014 is het terrein bouwrijp gemaakt en is het definitief ontwerp voor de openbare ruimte en de aan te leggen parkeerplaatsen afgerond. De sloopkosten zijn toegenomen onder ander vanwege de extra begeleiding bij het trekken van de diepe funderingspalen en voor het transport van de oude kassahuisjes van ADO naar de locatie bij het nieuwe ADO-stadion in het Forepark. Daarnaast zijn de kosten voor het opstellen van het bestek voor het bouwrijp maken en het ontwerp openbare ruimte hoger uitgevallen dan was voorzien. En zijn er onvoorziene kosten gemaakt bij het bouwrijp maken als gevolg van het vergroten van de capaciteit van de riolering, archeologische begeleiding van de werkzaamheden en meerwerk voor het adviesbureau dat de werkzaamheden van de nutsbedrijven heeft begeleid en gecoördineerd om verdere stagnatie van de werkzaamheden te voorkomen. Voor een aantal van deze				

onvoorziene kosten is een risicovoorziening opgenomen in het MPG.

Het netto contante faseringseffect levert in dit project als gevolg van nominale wijzigingen in de kosten- en opbrengsten en een aangepaste planning een voordeel op.

Het voordelig faseringseffect is ontstaan doordat de uitvoering van het woonrijp maken en de fasering van de kosten beter in beeld komen. De uitvoering van het woonrijp maken start medio 2015 maar een deel van de facturering en betaling van de werkzaamheden schuift door naar 2016 en 2017.

Bij de uitwerking in 2013 van het Schetsontwerp van de openbare ruimte tot het Voorlopig Ontwerp zijn additionele kwaliteitsmaatregelen toegevoegd zoals een brug tussen de Sportcampus en de sportvelden, toegangspenanten bij de entree van het park en vergroening van het parkeerterrein. Dit heeft tot additionele kosten in de grondexploitatie geleid. Deze additionele kosten worden gecompenseerd door een bijdrage uit de Reserve Werk met Werk waardoor deze geen effect hebben op het saldo.

Voor de openbare gronden en de uit te geven gronden direct om het gebouw wordt geambieerd deze een eenduidige uitstraling te geven en derhalve in één ontwerp en één uitvoering te realiseren. Het ontwerp en uitvoering worden daarom in één hand gerealiseerd vanuit de gemeente. Dit betekent voor de grondexploitatie dat er additionele kosten gemaakt worden, nl. t.b.v. de inrichting van het uitgeefbaar terrein. Deze additionele kosten worden gecompenseerd door extra grondopbrengsten en een bijdrage uit de VEX Sportcampus, waardoor deze geen effect hebben op het saldo.

Programma

De Sportcampus Zuiderpark bestaat uit:

A. Het gemeentelijk deel (ca. 65% van het totale gebouw) met onder meer:

- een topsporthal met een tribune voor 3.500 bezoekers;
- een dubbele breedtesporthal voor amateur sporten;
- een turnhal, met de specifieke faciliteiten voor de turnsport;
- een beachsporthal;
- voor deze hallen bijkomende voorzieningen als kleedkamers, toestellenbergingen en dergelijke;
- kantoorfaciliteiten voor sportondersteunende organisaties;
- ontvangst- en horecavoorzieningen voor de gebruikers en bezoekers.

B. De Academie van Sportstudies van de Haagse Hogeschool (HHS) (ca. 30% van het totale gebouw) met:

- college- en studieruimtes;
- ondersteunende ruimtes voor docenten en (naar verwachting een groei tot 1.400) studenten;
- drie gymzalen met de daarbij horende voorzieningen;
- een danszaal en een dojo (voor oosterse vechtsporten).

C. De School voor Lifestyle, Sport en Bewegen van ROC Mondriaan (ca. 5% van het totale gebouw), als dependance van de hoofdvestiging in Delft.

Plan voor de openbare ruimte waaronder de ringweg en parkeervoorzieningen

De komst van de Sportcampus maakt het mogelijk de ringweg in het park af te maken tot een autovrije route voor fietsers, skaters en wandelaars. Bij ingang aan de Melis Stokelaan is een parkeervoorziening op maaiveld ontwikkeld passend bij het monumentale karakter van het Zuiderpark. Met deze voorziening en extra parkeerplaatsen bij ADO/De Aftrap, HDV, het zwembad en bestaande wegcapaciteit aan de Melis Stokelaan wordt voorzien in de parkeerbehoefte van 667 parkeerplaatsen.

DO openbare ruimte

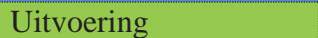

Proces en informatie

Bestuurlijke besluitvorming

Het schema "bestuurlijke besluitvorming" is opgenomen onder de gebouwontwikkeling.

Planning grondexploitatie

	2013	2014	2015	2016	2017
Planning SCZ					
					
Projectdocument					
Omgevingsvergunning					
Uitvoering					

Voortgang proces

Sloop en bouwrijp maken

Na de bestuurlijke besluitvorming eind 2013 is in januari 2014 gestart met de sloopwerkzaamheden en in mei 2014 met het bouwrijp maken. De oplevering was gepland eind september 2015. Vanwege onvoorziene

werkzaamheden aan onder andere de pompput bij het gemaal en het verleggen van kabels en leidingen is het bouwrijp maken in november 2014 opgeleverd. Dit heeft geen nadelig effect gehad op de bouwplanning. Het bouwrijpe perceel is in november 2014 overgedragen aan de CVDH.

Definitief Ontwerp openbare ruimte

Het definitief DO voor de openbare ruimte is goedgekeurd door het VOV en de ACOR en is op 31 oktober 2014 vastgesteld door de Stuurgroep. Het plan wordt nu verder uitgewerkt voor de aanbesteding.

Tenderboard heeft de uitvoering van het woonrijp maken aangewezen als pilot project om op een innovatie manier aanbesteed te worden. Op basis van het risicoprofiel van het project is een voorstel voor de aanbestedingsstrategie opgesteld. Dit voorstel is in oktober 2014 goedgekeurd door Tenderboard en gaat uit van twee aanbestedingen: een aanbesteding op basis van een traditioneel RAW-contract voor het parkeerterrein e.o. en een aanbesteding op basis van een geïntegreerd contract van de ruimte rond de Sportcampus. Aanvullend worden de werkzaamheden voor de aanpassingen aan het spoortracé van Stoomgroep West apart aanbesteed vanwege de specialistische kennis en kunde die hiervoor nodig is.

Woonrijp maken

De start van de werkzaamheden om het terrein woonrijp te maken wordt eind 2015 verwacht en zal doorlopen tot in 2017.

LA-38 Laakhaven West (X) Grondexploitatie MPG () Niet-grondexploitatie	Stand: 01-01-2015			
	Jaarrekening 2014			
		JR 2014	Prijspeil	Ontwikkeling t.o.v. IpSO 2015
	Positie Top 40	6	1-1-2015	
	Saldo NCW	€ 34,8 mln NEG	1-1-2015	–
	Saldo Eindwaarde	€ 49,5mln NEG	31-12-2023	↓
	Totaal omzet	€ 81,8 mln	1-1-2015	
Realisatie	64,2 %	1-1-2015	↑	
J. Wijsmuller / H. Harms / T. van der Caaij	Risicoprofiel	Laag	< €1 mln	-

Projectomschrijving

Laakhaven West wordt begrensd door de Calandstraat, het water van de Laak/Neherkade, Waldorpstraat en de spoordijk. Het gebied is het derde gebied dat ter hand genomen is in Laakhaven. Na het niet haalbaar blijken van het tweede maaiveld concept met bedrijfsruimte wordt nu ingezet op een gemengd gebied met een mix van bedrijven, woningen en een enkele voorziening. Om woningbouw mogelijk te maken is het bestemmingsplan in 2012 herzien. De hiervoor benodigde aanvullende maatregelen die behoren tot het kader van de grondexploitatie zoals geluidswerende- en externe veiligheidsmaatregelen zijn met de partiële herziening 2011 aan de grondexploitatie toegevoegd. De eveneens benodigde aanpassing van het programma (minder middel dure appartementen) is meegenomen in de herziening projectdocument Laakhaven-West en Petroleumhaven van 2012.

Het herziene stedenbouwkundig raamwerk gaat uit van de huidige wegenstructuur en bestaande bedrijven zijn ingepast. Locaties in gemeentebesit zijn geschikt gemaakt voor kleinschalig opdrachtgeverschap. Naast de uitgifte van bouwrijpe kavels wordt ook de gehele openbare ruimte opnieuw ingericht. Het woonrijp maken sluit aan op het bouwproces. Met uitzondering van de Spoorzone zijn alle bouw kavels bouwrijp gemaakt. In de Spoorzone is een nieuw ontwerp damwand noodzakelijk gebleken en nu in uitvoering. Op basis van de raadsuitspraak over het initiatiefplan Maakhaven is dit pand voorlopig gehandhaafd en wordt aanvullende dekking voor de grex gezocht. Het gebouw Calandtower is opgeleverd en de Waldorpstraat is nieuw ingericht.

De KO kavels 1^e en 2^e tranche zijn geleverd en aan de Waldorpstraat wordt in dit kader gebouwd. Aan de 1^e van der Kunstraat is de tempel voor Sikhs in aanbouw. De grond voor het woongebouw White Nile is geleverd.

Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden)

321 woningen
1.500 m2 bvo commercieel
850 m2 bvo maatschappelijk programma
146 parkeerplaatsen

Programma verwacht (uit te geven gronden)

500 tot 850 woningen
1.550 m2 bvo commerciële ruimte
8.000 m2 bvo bedrijfsruimte
2.030 m2 bvo maatschappelijke programma
440 parkeerplaatsen

Verschillenverklaring Jaarrekening 2014

Bestuurlijke stand	d.d.	Saldo grondexploitatie
1. Halfjaarbericht 2014	1-06-2014	€ 31.540.000 NCW N
2. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 33.290.000 NCW N
3. Jaarrekening 2014 incl. autonome mutaties	1-1-2015	€ 34.794.000 NCW N
Te verklaren verschil (1-2)		€ 1.750.000 NCW N

Het plaatsen van de damwand in de spoorzone om daar te kunnen bouwen is aanzienlijk vertraagd en duurder geworden. Nadat tijdens de uitvoering begin 2014 het 1^e ontwerp niet bleek te voldoen is eind 2014 een veel zwaarder ontwerp in uitvoering genomen. Deze uitvoering verloopt vooralsnog voorspoedig. Het nieuwe ontwerp en de vertraging hebben niet alleen voor aanzienlijke meerkosten bij CTW gezorgd maar ook bij de plankosten en bijzondere kosten. Dit laatste vanwege een schadevergoeding omdat de grond niet volgens afspraak geleverd wordt. De bijdrage op basis van kostenverhaal waar in de kostenopstelling rekening mee is gehouden is naar beneden bijgesteld omdat gebleken is dat onze onderhandelingspositie vrij zwak is. Naast de damwandproblematiek is ook voor Maakhaven extra capaciteit ingezet. Per saldo is de grondexploitatie € 1.750.000 verslechterd.

Proces en informatie

Bestuurlijke besluitvorming

LAAKHAVEN WEST (LA38)

tijd	2000	2001-2002	2004-2005	2006-2007	2009-2011	2012	2014
informatie	RIS80948 Projectdocument Laakhaven West, fase 1	RIS85314 Vaststelling Bestemmings plan Laakhaven 2e herziening	RIS 115886. Stand van zaken Laakhaven west	RIS145171 Po.j.doc. en Stedenkundig plan	RIS162607 Voortgangsrap portage	RIS 251778 Herziening Proj.document Laakhaven- West	RIS 269681. Bestemming splan Laakhavens. Raad
		RIS87577 Projectdocu ment Laakhaven West, fase 2	RIS123187 Voortg.bericht Laakhaven West en Petroleumhvn	RIS149853 Stedenb.kundi g plan laakhaven West en petroleumhvn	RIS 181995 Partiële herziening project document	RIS 254080 Bestemming s plan Laakhaven West/Petrol eumhvn	RIS 267639. Initiatiefvoor stel Maakhaven. Raad
datum bsluit	30 nov.2011	10 mei. 2001 19 juli. 2001	27 apr. 2004 23 febr. 2005	23 mei. 2007 13 dec. 2007	17 mrt. 2009 6 dec. 2011	28 aug. 2012 20 dec.2012	20 feb.2014 20 feb.2014
overeen- komst		RIS98910 Laakhaven West (beeindiging samenw erkin g J.Matser proj.ontw . bv	RIS127051 Keuze Ontw ikkel. Variant Laakhaven West	RIS134635 Sluiten samenw .over eenkomst herontw . Laakhaven West			
datum		11 juni. 2002	19 apr. 2005	10 jan. 2006			

Planning

PLANNING Laakhaven West

Planning (PmDH).

In 2007 is het projectdocument met bijbehorende grondexploitatie van Laakhaven West vastgesteld. Door middel van jaarrekeningen en halfjaarberichten is de stand van zaken van de begroting tot aan de herziening in 2011 aan het bestuur voorgelegd. De meest recent bestuurlijk vastgestelde stand betreft nu de herziening van het projectdocument in september 2012 (RIS 251778). In 2015 wordt een plankaderwijziging Maakhaven verwacht.

LA-39 Laakhaven Petroleumhaven (X) Grondexploitatie MPG () Niet-grondexploitatie	Stand: 01-01-2015			
	Jaarrekening 2014			
		JR 2014	Prijspeil	Ontwikkeling t.o.v. IpSO 2015
	Positie Top 40	9	1-1-2015	
	Saldo NCW	€ 13,7mln NEG	1-1-2015	-
	Saldo Eindwaarde	€ 18,1mln NEG	31-12-2021	↑
	Totaal omzet	€ 46,6mln	1-1-2015	
Realisatie	65,7%	1-1-2015	-	
J. Wijsmuller / H. Harms / T. van der Caaij	Risicoprofiel	Gemiddeld	€ 1 - € 2,5 mln	

Projectomschrijving

De herontwikkeling van de locatie Petroleumhaven is onderdeel van de begin jaren '80 ingezette herontwikkeling van het bedrijventerrein Laakhavens. Eind 2000 is de grondexploitatie Petroleumhaven met alleen bedrijfsbebouwing operationeel geworden. Hierna zijn de gronden verworven en is de bodemsanering gestart. Het oorspronkelijk te realiseren programma met alleen bedrijfsruimte bleek markttechnisch niet te realiseren. Op 10 april 2007 is het Stedenbouwkundig Plan Laakhaven-West/Petroleumhaven vastgesteld. Met de Ontwikkelingscombinatie Laakhaven West zijn de plannen nader uitgewerkt, maar door marktomstandigheden is het plan niet uitvoerbaar gebleken. Eind 2012 is formeel afscheid genomen van OCLW.

In het derde kwartaal van 2012 is een gewijzigd stedenbouwkundig plan vastgesteld in het vierde kwartaal gevolgd door een nieuw bestemmingsplan. De voornaamste wijzigingen betreffen Laakhaven-West, waar bovendien een aantal plandelen in de vorm van kleinschalig opdrachtgeverschap (KO) op de markt gezet zijn. In Petroleumhaven is sprake van beperkte aanpassing in het ontwerp. Er is sprake van een versmalling van de uit te geven kavel aan de Neherkade om ruimte te reserveren voor de in de toekomst aan te leggen Centrumring, zoals in 2009 besloten naar aanleiding van Masterplan Knoop Moerwijk (RIS 168977). Deze wijziging is al eerder financieel verwerkt in de grondexploitatie.

In het bestemmingsplan zijn de torens bij de waterknoop in hoogte teruggebracht tot 50 meter, is er ruimte voor veel grondgebonden (werk)woningen en appartementen tot 8 lagen. Gelet op de ruimte die kleinschalig opdrachtgeverschap biedt qua woningtype en -grootte is niet een exact woningaantal te noemen. Uitgegaan wordt van 175 tot 275 woningen. Het parkeren zal bovengronds per blok opgelost worden.

Ter voorbereiding op het uitgeven van gronden heeft eind 2014 een quickscan KO plaats gevonden.

Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden)

10.500 m2 bvo bedrijfsruimte.

Programma verwacht (uit te geven gronden)

6 goedkope woningen
119 middel dure woningen
89 dure woningen
4.086 m2 bvo bedrijfsruimte

Verschillenverklaring Jaarrekening 2014

Bestuurlijke stand	d.d.	Saldo grondexploitatie		
1. Halfjaarbericht 2014	1-06-2014	€ 13.362.000	NCW	N
2. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 13.230.000	NCW	N
3. Jaarrekening 2014 incl. autonome mutaties	1-1-2015	€13.731.000	NCW	N
Te verklaren verschil (1-2)		€ 132.000	NCW	V

Het saldo van de grondexploitatie is € 132.000 verbeterd. Dit komt vooral door gerealiseerde opbrengsten uit tijdelijke verhuur van gronden in afwachting van een definitieve invulling. Hierdoor is ook sprake van een positief faserings-effect. Het positieve effect wordt enigszins gedrukt door hogere plankosten als gevolg van het in de markt zetten van het gebied en herziening van de grondexploitatie.

Proces en informatie

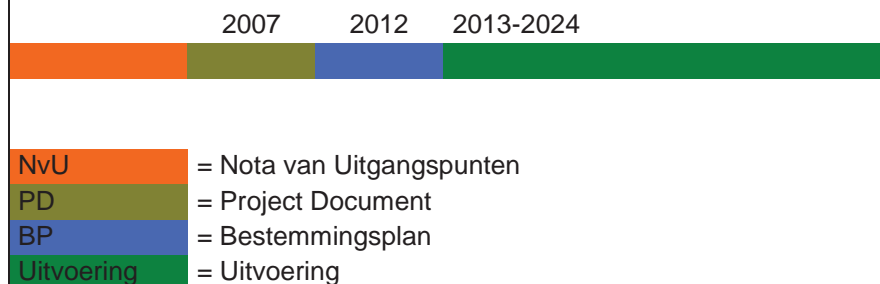
Bestuurlijke besluitvorming

LAAKHAVEN Petroleumhaven (LA39)

tijd	2000	2004-2005	2006	2007	2010	2012
informatie	RIS 80941 Projectdocument Laakhaven- petroleumhaven	RIS 123187 Voortg.bericht Laakhaven West en Petroleumhaven	RIS 134638 Vervoltraject transformatie Petroleumhaven	RIS 149853 Stebenbouwkun- dig plan Laakhaven West en Petroleumhvn (RV190)	RIS 168282 Projectdossier Laakhavens- Petroleumhvn.e	RIS 251778 Herz. Proj.doc. laakhavenWest/ petroleumhvn.
		RIS 134637 Voortgang heroverweging Petroleumhaven				RIS 54080 Bestemmingspl an Laakhaven- West/Petroleum haven
datum besluit	30-nov-00	21-dec-04 11-jan-05	10-jan-06	13-dec-07	30-jul-10	28-aug-12 20-dec-12

PLANNING Laakhaven-Petroleumhaven

Planning (PmDH).

Toelichting

In 2007 is het projectdocument met bijbehorende grondexploitatie van Laakhaven Petroleumhaven vastgesteld. Door middel van jaarrekeningen en halfjaarberichten is tot 2012 de stand van zaken van de begroting aan het bestuur voorgelegd. De meest recent bestuurlijk vastgestelde stand betreft nu de stand 1-1-2015 (jaarrekening 2014). In 2015 wordt een herziening van de grondexploitatie bestuurlijk ingebracht.

SC-96 Scheveningen Haven (X) Grondexploitatie MPG () Niet-grondexploitatie	Stand: 01-01-2015			
	Jaarrekening 2014			
		JR 2014	Prijspeil	Ontwikkeling t.o.v. IpSO 2015
	Positie Top 40	1	1-1-2015	
	Saldo NCW	€ 18,1 mln NEG	1-1-2015	
	Saldo Eindwaarde	€ 25,3 mln NEG	31-12-2025	↓
	Totaal omzet	€ 135,2 mln	1-1-2015	
Realisatie	13,3 %	1-1-2015	↑	
K. Klein / H. Harms	Risicoprofiel	Hoog	> € 2,5 mln	

Projectomschrijving	
<p>Het projectdocument Scheveningen Haven (RIS 246576) en bijbehorende stedenbouwkundig plan en grondexploitatie is op 17 februari 2012 door het college vastgesteld. Het bestemmingsplan is op 28 november 2013 vastgesteld door de gemeenteraad (RIS 266034_131126). De in het bestemmingsplan opgestelde financiële paragraaf sluit aan bij het stedenbouwkundig plan en bij de ontwikkelingen die in het bestemmingsplan zijn meegenomen, maar buiten de grenzen van de grondexploitatie liggen. In 2013 zijn besluiten genomen en bestuurlijke afspraken gemaakt over de tijdelijke huisvesting van het Zuiderstrandtheater (ZST). 70% van de grond is beschikbaar voor de grondexploitatie. De resterende 30% dient nog te worden verworven/ huur worden ontbonden. Het totale grondexploitatiegebied, exclusief het water, bedraagt ongeveer 25 ha. Het plangebied is het bruto exploitatiegebied en heeft een oppervlak van 353.608 m² en bestaat uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Water (Voorhaven, de Derde Haven en een deel van de Eerste haven); - Het voormalig Norfolkterrein; - Het Noordelijk en Zuidelijk Havenhoofd (NHH en ZHH); - Gebied rondom de Kom; - Openbare ruimte vanaf het voormalig Norfolkterrein tot aan de Duindorpdam (verversingskanaal). 	
Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden) n.v.t.	Programma verwacht (uit te geven gronden) 645 woningen (20% sociaal) 13.000 m2 bvo vijfsterren + 10.260 m2 bvo driesterren hotel 7.616 m2 bvo kantoor 9.600 m2 bvo horeca/retail 10.105 m2 bvo leisure 4.000 m2 bvo museum 1.535 stuks gebouwd parkeren 7.005 m2 bvo overig

Verschillenverklaring DSO Jaarrekening 2014				
Bestuurlijke stand	d.d.	Saldo grondexploitatie		
1. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 14.193.000	NCW	N
2. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 17.501.000	NCW	N
3. Jaarrekening 2014 incl. autonome mutaties	1-1-2015	€ 18.122.000	NCW	N
Te verklaren verschil (1-2)		€ 3.308.000	NCW	N
<p>In het saldo van de grondexploitatie zijn de gevolgen van een stijging van de kosten (€ 2.167.000 nominaal) en een daling van de opbrengsten (€ 1.997.000 nominaal) verwerkt, die mede het gevolg zijn van plankaderwijzigingen. Ook zijn de effecten als gevolg van een aangepaste fasering (€ 856.000 voordelig) in het saldo (Netto Contante Waarde) verwerkt.</p> <p>De stijging van de kosten wordt veroorzaakt door het realiseren van het Zuiderstrandtheater (gedekt middels besluitvorming over de gebiedsontwikkeling Spuikwartier, RIS276520), extra apparaatskosten als gevolg van de werkzaamheden voor de procedure van het bestemmingsplan Scheveningen Haven bij de Raad van State en door kosten voor mitigerende maatregelen in het kader van Natura 2000.</p>				

De daling van de opbrengsten met € 1.997.000 wordt verklaard door een daling van de grondopbrengsten bij uitgifte. Dit betreft een tweetal plankaderwijzigingen. De eerste plankaderwijziging is een lagere grondprijs (28 mei 2014, DSO/2014.437-RIS 272927 en DSO/2014.880 - RIS 275840) m.b.t. bouwblok 6 vanwege een gewijzigd programma. De tweede plankaderwijziging is ook een lagere grondprijs voor de bouwblokken 7 & 8. Oorzaak is een lagere grondopbrengst a.g.v. een hoger aantal sociale huurwoningen dan oorspronkelijk was voorzien. Dit als gevolg van rijksregelgeving met betrekking tot woningcorporaties dan waar eerder vanuit was gegaan bij het vaststellen van de grondexploitatie (en DSO/2014.1209). Corporaties moeten zich meer op kerntaken richten.

Proces en informatie

Bestuurlijke besluitvorming

Scheveningen Haven

Tijd	voorbereiding				start	
	2008	2009	2010	2011	2012	2013-2014
Informatie		Raadsmededeling uitwerking Nota van Uitgangspunten en samenwerkings-overeenkomst		DSO/2011.234 15-02-2011 Commissie brief belangrijkste wijzigingen t.o.v. de Nota van Uitgangspunten en instelling Klankbordgroep	Commissiebrief over collegebesluit (DSO 1791)	
Datum besluit	RIS 151113 14 februari 2008 Raadsbesluit geamendeerde Nota van Uitgangspunten planontwikkeling Scheveningen Haven	RIS 167936 5 november 2009 Ondertekening samenwerkings-overeenkomst ING/ ASR/ Malherbe voor uitwerking haalbaarheidsstudie en stedenbouwkundig plan	RIS 169987 18 januari 2010 Raadsbesluit vaststelling Masterplan Scheveningen Kust		RIS 246576 17 februari 2012 Collegebesluit Projectdocument en grondexploitatie	november 2013 Beeldkwaliteitsplan
Overeenkomst	8 juli 2008 ASR, Malherbe, ING ontwikkelingscompetitie	RIS 168251 5 november 2009 Collegebehandeling Stand van zaken Nota van Uitgangspunten Scheveningen Haven		RIS 180873 28 juni 2011 Collegebesluit Voortgangsrapportage Scheveningen Haven	RIS 246576 17 februari 2012 Collegebesluit - Realisatieovereenkomst Schev. Haven met ASR/Malherbe - Intentieovereenkomst Viscluster - Intentieovereenkomst BSH	RIS 266034 28 november 2013 Raadsbesluit vaststelling MER en bestemmingsplan
		Eind 2009 Ondertekening Vispact Noordelijk Havenhoofd		1 februari 2011 Verlenging samenwerkingsovereenkomst	RIS 248200 11 april 2012 Overeenkomst belangenvereniging en gemeente Den Haag	
				Eind mei 2011 Businesscase Noordelijk Havenhoofd		
tijd	uitvoering					eind
	2015	2016	2017-2023			
Informatie	Verwacht: Omgevingsvergunning deelgebied 4c en deelgebied 10					
	Verwacht: Start bouw 4c en 10					

Eind 2007 zijn in diverse collegebehandelingen de NvU Planontwikkeling Scheveningen Haven, het Masterplan Scheveningen Kust en diverse nota's van de portefeuillehouder besproken. Op 4 december 2007 is een nota portefeuillehouder besproken waarin alle voorstellen werden samengevat en is besloten over een financieel taakstellend resultaat van € 34,4 miljoen (later opgenomen in de Reserve Grote Projecten). De Nota van Uitgangspunten is vervolgens op 14 februari 2008 door de Raad vastgesteld.

De gemeente heeft per 1 juli 2007 op verzoek van Norfolkline vroegtijdig de huur van het Norfolkterrein beëindigd. In verband met planontwikkeling heeft de dienst Stedelijke Ontwikkeling in overleg met de Dienst Stadsbeheer vooruitlopend op de formele inbreng het Norfolkterrein in beheer genomen. Dit was noodzakelijk om de nodige beheer- en veiligheidsvoorzieningen te treffen. Het Norfolkterrein zit in het kapitaalbezit van de dienst Stadsbeheer.

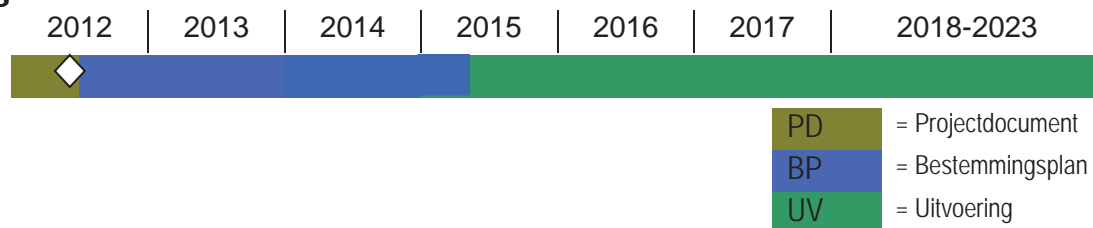
Bij de Jaarrekening 2010 is het gereserveerde bedrag van € 34,4 miljoen teruggebracht tot € 29,9 miljoen. In verband met afsluiten van de grondexploitatie Noordelijk Havenhoofd (SC-48) en discussie over historische kosten van de periode vóór vaststelling van de NvU is € 2,25 miljoen beschikbaar gesteld voor SC-48 en € 2,2 miljoen voor Scheveningen Haven, beiden verwerkt in het exploitatieresultaat.

Op 17 februari 2012 heeft het college het Projectdocument en bijbehorende grondexploitatie vastgesteld. Hierbij is uit de dekking van € 29,9 miljoen, € 7,3 miljoen toegekend voor het NHH Viscluster, dat geen deel uitmaakt van deze grondexploitatie. Daarnaast is er € 7,8 miljoen toegekend voor investeringen in de Derde Haven, maar is ondergebracht in het MIP. Verder wordt € 2,3 miljoen gedoteerd aan de RGB om de risico's van de eerste fase af te dekken. Voor het afdekken van het nadelige plansaldo per 1/1/2012 van deze grondexploitatie is € 12,5 miljoen gedoteerd aan de Voorziening Negatieve Plannen.

Tevens is besloten om het risicoprofiel van deze grondexploitatie fors te verlagen, in het bijzonder het marktrisico. De financieel getroffen maatregel betreft het besluit tot invoering van financieel gefaseerde besluitvorming en financieren via het MIP, waarbij voor de eerste fase een netto contant investeringsplafond van € 12,5 miljoen per 1/1/2012 is vastgesteld en de bijbehorende risico's gedekt zijn door de RGB bestaande uit projectrisico's en vertragingsrisico's. Bij besluitvorming, afzonderlijk door het college over fase 2, moet zicht zijn op realisatie door een ontwikkelaar of andere initiatiefnemer, waarmee het marktrisico grotendeels komt te vervallen. Wanneer hierover meer bekend is zullen wij u hierover informeren.

Ook is dat jaar een realiseringsovereenkomst afgesloten met ASR/Malherbe voor de realisering van het grootste deel van de bebouwing op het Norfolkterrein. Tevens is een intentieovereenkomst gesloten met Intel voor de realisering van een 5***** hotel bij het zuidelijke havenhoofd en is met de visserijsector een overeenkomst afgesloten voor de herontwikkeling middels zelfrealisatie van het visserijcluster op het Noordelijk Havenhoofd. Intel heeft ook aangegeven het initiatief te willen nemen voor het 3***hotel op het noordelijk havenhoofd. De gesprekken met Rijkswaterstaat over de herontwikkeling van de RWS-locatie aan de Derde Haven zijn opgepakt. Inmiddels is de intentieovereenkomst over het 5***** hotel met Intel verlopen en heeft het college besloten de uitgifte t.b.v. dit hotel niet in deze collegeperiode te laten plaatsvinden.

Planning

Toelichting

In november 2013 zijn de m.e.r. en het bestemmingsplan Scheveningen Haven door de raad vastgesteld. De reparaties in het bestemmingsplan worden voorgelegd aan de Raad en vervolgens zal bij de Raad van State de verdere beroepsprocedure worden afgehandeld. Voor het deelgebied 4c op het Norfolkterrein is een omgevingsvergunning aangevraagd. De werkzaamheden voor het bouwrijp maken starten juli 2015 en de start bouw wordt verwacht rond september 2015. Tevens zijn de herstelwerkzaamheden aan de kade korte zijde in de Derde Haven gestart. Voor het Noordelijk Havenhoofd wordt een gebiedsontwikkelingsovereenkomst opgesteld, die naar verwachting in mei wordt ondertekend. Daarna kan gestart worden met verplaatsingen en het bouwrijp maken voor de eerste fase ter voorbereiding voor de start bouw van het hotel.

ZZ-26-31 A12-Zone (X) Grondexploitatie MPG () Niet-grondexploitatie	Stand: 01-01-2015			
	Jaarrekening 2014			
		Jaarrekening 2014	Prijspeil	Ontwikkeling t.o.v. IpSO 2015
	Positie Top 40	4	1-1-2015	
	Saldo NCW	€ 8,2mln NEG	1-1-2015	
	Saldo Eindwaarde	€ 10,3 mln NEG	31-12-2020	↑
	Totaal omzet	€ 212,9mln	1-1-2015	
	Realisatie	79 %	1-1-2015	↑
J. Wijsmuller / H. Harms	Risicoprofiel	Hoog	> € 2,5 mln	

Projectomschrijving

In 2002 zijn vijf deelplannen en de bijbehorende hoofdplanstructuur afgescheiden van het Samenwerkingsverband Ypenburg en ingebracht in een Haagse grondexploitatie. Het projectdocument A12-zone (RIS 124442) is in 2005 door de raad vastgesteld. De A12-zone is een buitenstedelijk plan, gericht op de ontwikkeling van bedrijventerrein (standaard, hoogwaardig), kantoorlocaties en ca. 1.000 woningen.

Door de veranderende marktomstandigheden hebben de volgende plankaderwijzigingen plaatsgevonden:

- het uit exploitatie nemen van deelplan 25 (143.000 m²) bedrijfsterrein, en verkleinen van de kantorenvorraad in deelplan 26 met 49.000 m² bvo. (partiële herziening 29 november 2011; RIS 181916),
- het aanpassen van een woningbouwprogramma (470) met vooral appartementen naar een programma (239) met vooral grondgebonden woningen in deelplan 20 (partiële herziening 11 december 2012; RIS 255232)
- het aanpassen van het programma voor de Fregatsingel (deelplan 19) ten behoeve van het KO programma. Het woningbouwprogramma is daarbij aangepast van 34 woningen naar 22 kavels. (partiële herziening 19 november 2013 RIS 267843)
- Als onderdeel van de financiële deelafsluiting van 22 grondexploitaties zijn ook de hoofdplanstructuur (gerealiseerde delen) en deelplan 20 (zwembad) gedeeltelijk afgesloten (17 december 2013, RIS 269144).

Het gebied bestaat nu uit vier ontwikkellocaties (deelplan 19, 20, 24 en 26) en de hoofdplanstructuur. De totale ontwikkeling is in een vergevorderd stadium. Deelplan 19 is grotendeels gerealiseerd. In deelplan 20 is het zwembad gereed. Ook Deelplan 24 en deelplan 26 zijn deels bebouwd. De hoofdplanstructuur is civieltechnisch aangelegd. Op korte termijn zullen de groenaankleding van hoofdplanstructuur, deelplan 19 en deelplan 24 worden gerealiseerd. Op de langere termijn (na 2015) zullen de ontwikkelingen plaatsvinden voor het woningbouwdeel in deelplan 20 en de ontwikkeling in het oostelijk en westelijk deel van deelplan 26. Hierna zal op de verschillende deelgebieden nader worden ingegaan.

Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden)

- 17 vrije kavels
- 718 woningen
- 24.000 m² bvo kantoor (o.a. politie)
- 9.725 m² grond bedrijfsterrein
- 63.567 m² bvo overige functies (o.a. stadsdeelkantoor, zwembad en school)

Programma verwacht (uit te geven gronden)

- 5 vrije kavels
- 239 woningen
- 33.000 m² bvo kantoor
- 6.437 m² grond bedrijfsterrein

Verschillenverklaring Jaarrekening 2014

Bestuurlijke stand	d.d.	Saldo grondexploitatie		
1. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 9.779.000	NCW	N
2. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 7.877.000	NCW	N
3. Jaarrekening 2014 incl. autonome mutaties	1-1-2015	€ 8.170.000	NCW	N
Te verklaren verschil (1-2)		€1.902.000	NCW	V

Hoofdplanstructuur

Door het verkorten van de looptijd komt € 319.000 van de verwachte plankosten en kosten voor tijdelijk beheer te vervallen. Op basis uitwerking van definitief ontwerp is de raming voor de tweede fase en de groenvoorzieningen verlaagd met € 825.000. In het MPG 2014 was al deels met deze verlaging rekening

gehouden. Bij de aanbesteding van verkeerslichten en de tweede fase is vervolgens nog een aanbestedingsvoordeel behaald van €782.000. Verder is het waarschijnlijk niet nodig de Koningsboog aan te passen waardoor € 91.000 vrijvalt. In het MPG wordt hiervoor een risicovoorziening opgenomen. Samen leidt dit tot een netto voordeel van € 2.017.000. Ter voorbereiding van het afsluiten van de hoofdplanstructuur A-12 zone (ZZ.26.1) is voor een bedrag van € 672.000 (€610.000 NCW) aan kosten die niet op korte termijn worden gerealiseerd en samenhangen met realisatie deelplan 20 overgebracht naar Deelplan 20. De faseringseffecten samenhangend met de nominale wijzigingen in de kosten- en zijn in dit project € 23.000 nadelig (NCW).

Deelplan 19

De uitgifte van de kavels vindt naar verwachting volledig in 2015 plaats waardoor er voordeel van € 66.000 NCW ontstaat. Het bouwrijpmaken kost € 10.000 meer door het verplaatsen van een duiker die niet bekend was. De versnelde uitgifte van 17 kavels heeft geleid tot een voordelig faseringseffect van € 192.000 voordelig (NCW).

Deelplan 20

Ter voorbereiding van het afsluiten van de hoofdplanstructuur A-12zone (ZZ.26.1) is voor een bedrag van €672.000 (€610.000 NCW) aan kosten die niet op korte termijn wordt gerealiseerd en samenhangt met realisatie deelplan 20 overgebracht naar Deelplan 20. Voor de totale A12-zone is deze wijziging budgettair neutraal. Verder nemen door het niet tot overeenstemming kunnen komen met Dura Vermeer de plankosten met € 180.000 (€117.000 NCW) toe omdat het project opnieuw moet worden voorbereid. In het MPG 2014 was dit risico voorzien. De faseringseffecten samenhangend met de nominale wijzigingen in de kosten zijn in dit project €81.000 voordelig (NCW).

Deelplan 26

De uitgifte van de kantoren die was gepland vanaf 2016 tot 2020 is vertraagd naar 2017 tot 2020. De fasering van de civiel technische werken is hierop afgestemd. Hierdoor ontstaat een verschil van € 220.000 (NCW).

Projectomschrijving deelplannen

De A12-zone bestaat uit vijf deelplannen:

Hoofdplanstructuur (ZZ-26)

De Hoofdplanstructuur (ZZ-26) bestaat uit de uitbreiding van de al door BOY aangelegde Ypenburgse Stationsweg, de aanleg van de ontsluiting van de GAVI-kavel via deelplan 26-west en uit bijdragen aan verschillende bijzondere elementen: de onderdoorgang ter hoogte van het NS-station, de aansluiting op de A12 en de geluidsschermen langs de A12 (zuidzijde). Bovendien is het beheer van de gemeentelijke grond in alle deelplannen voor het grootste deel ondergebracht in de hoofdplanstructuur. De uitvoering van de Hoofdplanstructuur wordt in twee fasen uitgevoerd, de eerste fase is met het planten van de bomen in maart 2014 afgerond. De tweede en laatste fase is in de 2^e helft van 2014 aangelegd en wordt begin 2015 afgerond met het planten van bomen.

Deelplan 19 (ZZ-27)

Het gebied ligt achter het stadsdeelkantoor Leidschenveen-Ypenburg. Start bouw van de eerste woningen was in september 2008 en de eerste opleveringen in augustus 2009. Het programma bestaat uit de bouw van 740 woningen waarvan 265 in de sociale sector, 28.000 m² voor Politie, 7.000 m² stadsdeelkantoor, 17.255 m² overige maatschappelijke voorzieningen, 1.800 m² commerciële ruimte. De gronden in dit deelplan zijn uitgegeven m.u.v. de Fregatsingel in vlek 5. Eind 2013 heeft een partiële herziening van het plankader plaatsgevonden. De Fregatsingel is een van de locaties in de 3^e tranche voor Kleinschalig Opdrachtgeverschap, die in maart 2014 op de markt zijn gekomen. Inmiddels zijn 17 kavels uitgegeven. Voor de andere 5 kavels is een reserveringsovereenkomst gesloten. Uitgifte zal waarschijnlijk in de loop van 2015 plaatsvinden.

Deelplan 20 (ZZ-28)

Deelplan 20 bestaat uit twee delen: woningbouw en een zwembad. Het zwembad is in 2012 gerealiseerd. In een Nota van bevestiging is in 2010 voorgesteld het woningbouwdeel van deelplan 20 vijf jaar later tot ontwikkeling te brengen. Het woningbouwprogramma in deelplan 20 is wegens marktomstandigheden herijkt. In december 2012 heeft de partiële herziening van de grondexploitatie plaatsgevonden. Het woningbouwprogramma is daarbij teruggebracht van 470 naar 239 woningen waarbij de scope van het programma is gewijzigd van het realiseren van voornamelijk een appartementenprogramma, naar de realisatie van grondgebonden woningen. tussen 2012 en 2014 heeft een ontwikkelcombinatie een ontwikkelingsvisie uitgewerkt Dit heeft niet geleid tot een overeenstemming. De gemeente is eind 2014 gestart met een quick scan naar de haalbaarheid van kleinschalig opdrachtgeverschap (KO) voor deze locatie. De uitgifte van grond staat gepland voor 2018/2019.

Deelplan 24 (ZZ-29)

Deelplan 24 bestaat uit drie deelgebieden. In deelgebied I zijn twee kleinschalige kantoorunits gerealiseerd. Deelgebied II is een toekomstige bedrijvenlocatie. Met een potentiële ontwikkelaar is in 2012 inhoudelijk overeenstemming bereikt over de uitgifte van 15.262 m² bedrijventerrein in drie fasen. De eerste fase is uitgegeven en deels gerealiseerd. Fase 2a is in het 2^e kwartaal van 2014 uitgegeven. Vanwege de aanhoudende marktomstandigheden is een verdere deelfasering doorgevoerd en tevens doorgeschoven in de tijd. Voor deelgebied III is in 2010 op basis van een tender een partij gevonden voor het huren van grond ten behoeve van een tankstation (voor een periode van 20 jaar) met wasstraat. Deze is gerealiseerd in 2012. Er wordt onderhandeld over de uitgifte van de laatste 2 kavels in 2015.

Deelplan 26 (ZZ-31)

Deelplan 26 West is een zichtlocatie grenzend aan de A12, naast station Ypenburg en direct gelegen aan de groene en waterrijke omgeving van de Plas van Reef. Op deze locatie, het Prins Willem-Alexanderkwartier, ontwikkelen de Gemeente Den Haag en projectontwikkelaar OVG gezamenlijk een hoogwaardige kantorenlocatie. Het stedenbouwkundige plan voor dit gebied is ontworpen door Mecanoo Architecten. In het gebied zal in totaal ongeveer 49.000 m² bvo kantoor met ondersteunende voorzieningen gefaseerd worden gerealiseerd. Ca. 16.000 m² bvo is reeds uitgegeven ten behoeve van het gebouw Extra Verde (hoofdhuurder is de Nederlandse Hartstichting) en het gebouw van KPMG. Vanaf 2017 tot 2020 staat nog de uitgifte van 33.000m² bvo kantorenprogramma in dit deelgebied gepland, afhankelijk van de recessie op de kantorenmarkt.

Deelplan 26 Oost is een zichtlocatie grenzend aan de A12, gespiegeld aan deelplan 26 west. De ontwikkeling van deelplan 26 oost is met de herziening eind 2011 bevroren.

Programma gronduitgifte

	<i>Totaal</i>	<i>realisatie</i>	<i>verwacht</i>
Deelplan 19 (ZZ.27)			
Totaal woningen	740 won.	735	5
Kantoren	6.000 m ²	6.000	-
Bedrijven	900 m ²	900	-
Retail, restaurant en cafe	900 m ²	900	-
Nonprofit	46.255 m ²	46.255	-
Deelplan 20 (ZZ.28)			
Totaal woningen	239 won.	-	239
Nonprofit	10.047 m ²	10.047	-
Deelplan 24 (ZZ.29)			
Kantoren	2.000 m ²	2.000	-
Bedrijven	15.262 m ²	8.825	6.437
Retail, restaurant en cafe	6.365 m ²	6.365	-
Deelplan 26 (ZZ.31)			
Kantoren	49.000 m ²	16.000	33.000
Totaal			
Sociale huur appartementen	264 won.	188	76
Sociale huur eengezinswoningen	77 won.	77	-
Vrije sector huur appartementen	269 won.	198	71
Middeldure koop appartementen	58 won.	58	-
Middeldure koop eengezinswoningen	136 won.	66	70
Dure eengezinswoningen	175 won.	148	27
Totaal woningen	979 won.	735	244
Kantoren	57.000 m ²	24.000	33.000
Bedrijven	16.162 m ²	9.725	6.437
Retail, restaurant en cafe	7.265 m ²	7.265	-
Nonprofit	56.302 m ²	56.302	-
Totaal niet woningbouw	136.729 m ²	97.292	39.437

Proces en informatie

Bestuurlijke besluitvorming

A12-zone										
	Vorbereiding		Start	Uitvoering						
Tijd	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009-2010	2011	2012	2013
Informatie					RIS 151178 13 dec 2007 Stand van zaken A4/12 Zone					
Besluit	RIS 11035 28 november 2003 Afsplitsing A-12 zone van het samenwerkingsverband penburg	RIS 124442 1 februari 2005 Projectdocument A-12-zone		RIS 139013 4 juni 2006 Projectdocument deelplan 19 A-12-zone		RIS 155493 18 juni 2008 Stedenbouwkundig plan deelplan 24 A12-zone		RIS 181916 29 nov. 2011 Partiële herziening projectdocument A-12-zone (DSO/2011.0000))		RIS 267843 19 november 2013 Partiële herziening projectdocument Deelplan 19 (Fregatsingelzone), Ypenburg, A12-zone
				RIS 142199 28 november 2006 Nota van uitgangspunten deelplan 20 A-12-zone		RIS 160045 16 dec. 2008 Stedenbouwkundig plan deelplan 26 West A-12-zone			RIS 255233 11 dec. 2012 Partiële herziening deelplan 20	

In de raadsvoorstellen Toekomst Samenwerkingsverband Ypenburg (rv 15 d.d. 22 januari 2002) en het raadsvoorstel Afscheidsregeling Rijswijk (rv 266 d.d. 3 december 2002) is de afsplitsing van de A12-zone al kenbaar gemaakt. De afscheidsregeling van Rijswijk heeft door middel van raadsbesluiten in alle gemeenten in december 2002 zijn beslag gekregen. Op 25 maart 2003 is door de colleges van Den Haag en Pijnacker Nootdorp aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties het bereikte bestuurlijke resultaat ten aanzien van de gemeenschappelijke regeling en de boekhoudkundige afsplitsing van de A12 zone gemeld.

In het principebesluit van het college van B&W is op 25 november 2003 (DSO/2004.694) ingestemd met de strategische verwerving en afsplitsing van de A12-zone van het Samenwerkingsverband Ypenburg. Dit besluit is door middel van een raadsmededeling (rm 207 RIS111035 d.d. 25 november 2003) aan de gemeenteraad voorgelegd en op 2 maart 2004 formeel bekrachtigd tot besluit. De kern van dit besluit is dat de gemeente Den Haag alle rechten en plichten van het samenwerkingsverband voor het betreffende gebied overneemt: het betreft feitelijk een afsplitsing en eigen voortzetting van de grondexploitatie van Ypenburg. Het samenwerkingsverband is sindsdien bekend onder de naam Bestuursorgaan Ypenburg (BOY).

Op 20 januari 2005 heeft het college ingestemd met het projectdocument A12 zone en is de grondexploitatie operationeel verklaard. In bovenstaande tabel is aangegeven welke besluitvorming sindsdien heeft plaatsgevonden.

Planning

	2015	2016	2017	2018	2019-2022
Deelplan 19 Fregatsingel		1)			
Deelplan 20 w oningbouw	2)				
Deelplan 24 bedrijven fase 1B-b					
Deelplan 24 bedrijven fase 2A					
Deelplan 24 bedrijven fase 2B					
Deelplan 24 bedrijven fase 3					
Deelplan 26 West		3)			
Hoofdplanstructuur fase 2					

	= Besluitvorming PD
	= Voorbereiding
	= Uitvoering

Toelichting:

1) Gaat om KO-project.

De uitgifte (17 kavels) aan Dutch House Company heeft op 30 december 2014 plaatsgevonden. DHC realiseert hier 17 prefab-woningen. De resterende 5 kavels zijn nog niet uitgegeven.

2) De samenwerking met de huidige ontwikkelaar is beëindigd. Quickscan KO wordt uitgevoerd.

3) Op dit moment geen uitvoeringsplanning , voortgang is afhankelijk van kantorenmarkt.

PPS Vroondaal () Grondexploitatie MPG () Niet-grondexploitatie MPG (x) PPS	Stand: 01-01-2014			
	Grondexploitatie Vroondaal 2014*			
			Prijspeil	Ontwikkeling t.o.v. IpSO 2015
	Positie Top 40	n.v.t.		
	Saldo NCW	€ 0,9 mln POS	1-1-2014	-
	Saldo Eindwaarde	€ 1,8 mln POS	31-12-2032	-
	Totaal omzet	€ 672 mln	1-1-2014	-
	Realisatie	39 %	1-1-2014	-
J. Wijsmuller / W. van der Hoek/ S. Dietze	Risicoprofiel	Hoog	> € 2,5 mln	-

*De grondexploitatie Vroondaal 2015 wordt in het voorjaar vastgesteld door de RvC Vroondaal. Financiële gegevens betreffen daarom de stand grondexploitatie 1-1-2014.

Projectomschrijving

Op 8 maart 2010 is de PPS Vroondaal formeel opgericht, bestaande uit een Grondexploitatie maatschappij (GEM) en een Vastgoedmaatschappij (VEM), beiden ondergebracht in een CV/BV. Vanwege de oprichting van de GEM Vroondaal in maart 2010 is de gemeentelijke grondexploitatie Madestein bij jaarrekening 2010 afgesloten. De samenwerking tussen de partijen in de PPS is aangegaan op 50/50 basis tussen enerzijds gemeente en anderzijds een combinatie van marktpartijen: Bouwfonds Ontwikkeling B.V en Synchroon B.V. Ter verlaging van de financieringsbehoefte van de onderneming zijn gronden die nog niet fiscaal bouwrijp zijn gemaakt in een gemeentelijke groundbank ondergebracht. Deze gronden worden op afroep aan de GEM uitgegeven.

Het oorspronkelijke plan Vroondaal omvatte de uitgifte van ca. 970 woningen/kavels in het topsegment. Als gevolg van de economische en financiële crisis is de woningmarkt ingezakt, waardoor ook de vraag naar bouw kavels voor de bouw van luxe woningen in het topsegment sterk is gedaald. Op basis van marktonderzoeken hebben de partijen geconcludeerd dat verbreding van het woningbouwprogramma noodzakelijk is om enerzijds te kunnen voldoen aan de vraag en anderzijds voldoende afzet te creëren om zodoende de risico's op de grondexploitatie beter te kunnen beheersen. Deze verbreding in woningbouw categorieën is verwerkt in de ontwikkelingsvisie Vroondaal Revisited (2011 RIS 180771). De visie Vroondaal Revisited gaat uit van een verdichting tot maximaal 2.150 woningen in het plangebied.

In 2012 heeft de GEM Vroondaal de ontwikkelingsvisie in samenwerking met Gemeente Den Haag verder uitgewerkt in een stedenbouwkundig plan, inclusief nieuwe grondexploitatie en ontwikkelingsstrategie. Het stedenbouwkundig plan 'Aangenaam Haags' is door de CV/BV geaccordeerd. Op 12 februari 2013 heeft B&W het projectdocument (2013 RIS 256696) inclusief stedenbouwkundig plan, ontwikkelingsstrategie, grondexploitatie e.a. vastgesteld plus nadere randvoorwaarden geformuleerd. Deze zijn met name gericht op bovenwijkse ontsluiting en de up-grading van het park Madestein. De commissie Ruimte heeft het besluit eind maart 2013 besproken. Met de partners zijn in 2013 ook aangepaste samenwerkingsafspraken overeengekomen en vastgelegd in een Allonge op de Samenwerkingsovereenkomst (DSO.2013.1731 geheim).

Het stedenbouwkundig plan is verwerkt in het nieuwe bestemmingsplan en exploitatieplan Madestein-Vroondaal. Voor het opstellen van een nieuw bestemmingsplan zijn meerdere aanleidingen. Ten eerste vanwege het feit dat de termijn van 10 jaar waarbinnen een bestemmingsplan moet worden geactualiseerd is verstreken. Ten tweede maakt het nieuwe bestemmingsplan het planologisch / juridisch mogelijk in te spelen op de vraag uit de woningmarkt. In het bestemmingsplan is alleen de hoofdstructuur vastgelegd waardoor de secundaire planstructuur veel flexibeler is voor de toekomstige inrichting.

Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden)

176 woningen Vroondaal Noord I

Programma verwacht (uit te geven gronden)

Tot max. 2.150 woningen incl. gerealiseerd programma
10.000 m2 bvo voorzieningen.

Verschillenverklaring Jaarrekening 2014

Niet van toepassing.

Proces en informatie

Bestuurlijke besluitvorming

VROONDAAL										
tijd	2000-2001	2002-2003	2004-2006	2007	2008	2009-2010	2011	2012	2013-2014	
informatie	RIS81271 Proj.doc Zuidrand ontw.fase2 Madestein incl.stbk.pla n en grex rv457.Raad 21dec2000	RIS98579 Convenant, struct.visie+ Uitw.plan Westl.Zoom rv202 Raad26sep 2002.	RIS121432 Vaststelling Ontw.kader Madestein 1e tranche rv220.Raad 16dec2004	RIS147704 Voortgangs rapportage Madestein B&W 17jul2007	RIS154764 SOK Vroon daal (GEM/ VEM rv86. Raad:22me i 2008	RIS 168720 Ontwikkeling Vroon daal (garantstell ing financiering. B&W 1dec 2009	RIS180764 NvU. Nwe visie Vroon daal B&W 21jun2011	RIS249303 Stedenb.k. progr.van eisen. B & W 21mei2012	RIS 256696 Proj.doc. B&W 12 febr.2013	
	RIS76644 HBH.studie Madestein rv 228. Raad 6jul- 2000	RIS95592 Best.plan Madestein 2001. rv93. Raad 25 apr.2002	RIS124690 Best.Pl, 1e herziening rv39 Raad 10mrt2005.					DSO/ 2011.1617 31/10 GEHEIM	RIS 249915 Voortg.rapp .Vroon daal. Cie. 6juni 2012	RIS 269828 Best.plan Madestein- Vroon daal met expl.plan Vroon daal. Raad 20 feb.2014, vigerend aug.2014
overeen komst	Intentiever- klaring West landse Zoom rv17 Raad 15feb2001	RIS111785 SOK Madestein (Ontw.com b. Madestein VOF) B&W 16dec 2003	RIS131163 Best.plan 2e herz. rv30 Raad23feb 2006		Onderteke ning SOK Vroon daal Raad15de c.2008	RIS168720 RIS168721 Allonge. B&W getekend 17febr2010	RIS181905 Cie brief. B&W 29nov2011	RIS 248165 Voorber. Besluit 7 juni 2012		DSO/ 2013.1731 10/12/13. GEHEIM
							DSO/ 2011.1764 6/12 GEHEIM			

In het raadsbesluit (RV 228) van 30 juni 2000 is de haalbaarheidsstudie voor Madestein (thans Vroon
daal) vastgesteld met uitgangspunten en randvoorwaarden voor de ontwikkeling van het plangebied Madestein. Op 15 december 2000 (RV 457) is het projectdocument vastgesteld voor Madestein. In 2003 is een samenwerking aangegaan met de VOF Madestein, bestaande uit de partijen Rabo Vastgoed BV en Johan Matser Projectontwikkeling BV, thans Bouwfonds BV en Synchron BV. Deze samenwerking ging uit van een scheiding van taken en verantwoordelijkheden met de gemeente als grondexploitant en de VOF als ontwikkelaar.

In april 2008 heeft het College besloten tot het oprichten van de Grondexploitatie en Vastgoedexploitatie Maatschappij Vroon
daal (kortweg: GEM en VEM) (DSO/2007.4186) onder voorbehoud van wensen en bedingen van de gemeenteraad (RV 86). Tegelijkertijd heeft het college ingestemd met het verstrekken van de financiering van maximaal € 150 miljoen.

Elk jaar stellen de Commanditaire Vennootschappen en de Beheer b.v.'s van de Vastgoed- en Grondexploitatie
maatschappijen een jaarrekening op, evenals de Participatiemaatschappijen. Deze zes jaarrekeningen worden ter goedkeuring voorgelegd aan het College, waarna een vertegenwoordiger van de gemeentelijke aandeelhouder deze jaarrekeningen in de Algemene Vergaderingen kan ondertekeningen.

Met het doel het afzettempo te verhogen heeft de PPS Vroon
daal een nieuwe visie gepresenteerd. Op 21 juni 2011 heeft het college de nieuwe visie 'Vroon
daal Revisited' vastgesteld (RIS 180764). Deze nieuwe visie houdt in dat

Vroondaal sterker verdicht kan worden met meer verschillende woningtypologieën in andere prijsklassen. De nieuwe visie is in de raadscommissie besproken en toegelicht met een drietal vertrouwelijke commissiebriefven (DSO/2011.1617, DSO/2011.1458 en DSO/2011.1764). De raadscommissie heeft aangegeven dat onder een aantal aanvullende voorwaarden m.b.t park Madestein en bovenwijkse voorzieningen, de visie kan worden uitgewerkt (RIS 181905). De PPS Vroondaal is in 2012 gestart met de uitwerking, door middel van het opstellen van een Stedenbouwkundig Programma van Eisen (SPvE). Dit SPvE is vastgesteld door het college (RIS 249303). In een brief d.d. 6 juni 2012 (RIS 249915) is de commissie geïnformeerd over de voortgang van de uitwerking van de nieuwe visie in een stedenbouwkundig plan. Ter voorbereiding op het nieuwe bestemmingsplan is door de raad op 7 juni 2012 een voorbereidingsbesluit genomen (RIS 248165) met het doel ongewenste ontwikkelingen tegen te gaan.

Het stedenbouwkundig plan is samen met Vroondaal Ontwikkeling gemaakt inclusief een herziene grondexploitatie, ontwikkelstrategie vastgesteld door het college in de vorm van een projectdocument (RIS 256696) op 12 februari 2013. In december 2013 zijn aangepaste samenwerkingsafspraken vastgelegd in een allonge op de Samenwerkingsovereenkomst (SOK) en geaccordeerd door het College (DSO.2013/1732 geheim). Na vaststelling van het projectdocument is het stedenbouwkundig plan vertaald in een bestemmingsplan en exploitatieplan die door de Raad zijn vastgesteld (RIS 269828) op 20 februari 2014.

Het opstellen van een exploitatieplan is in beginsel verplicht. Op basis van het exploitatieplan is het kostenverhaal volgens een wettelijk vastgestelde methodiek verzekerd. Tegen zowel het bestemmingsplan als het exploitatieplan is beroep aangetekend. Op 7 november 2014 was de zitting bij de Raad van State. De uitspraak van de Raad van State m.b.t exploitatieplan en bestemmingsplan Madestein - Vroondaal is positief voor de gemeente Den Haag. Beide plannen zijn inwerking getreden en zullen na de afhandeling van de bestuurlijk lus m.b.t contour rondom Levende Have, deze zomer onherroepelijk worden.

PLANNING VROONDAAL									
Planning (PmDH).									
2011	2013	2013-2015	2015 - 2032						
NvU	= Nota van Uitgangspunten								
PD	= Project Document								
BP + EXP	= Bestemmingsplan en Exploitatieplan								
Uitvoering	= Uitvoering								

1^e kwartaal 2014 is het bestemmingsplan vastgesteld door de Raad.

3^e kwartaal 2014 inwerkingtreding bestemmingsplan.

1^e kwartaal 2015 start uitvoering Vroondaal Zuid 1 1^e ontwikkelfase.

1^e kwartaal 2015 verwachte uitspraak RvS bodemprocedure bestemmingsplan en exploitatieplan.

Leyweg/Escamplaan- HAGA () Grondexploitatie MPG (X) Anticiperende grondexploitatie	Stand: 31-12-2014		
	Jaarrekening 2014		
	Positie Top 40	n.v.t.	
	Bijdrage (Reëel)	€ 24,9 mln. NEG	
	Saldo Eindwaarde	n.v.t.	
	Totaal omzet	€ 77,7 mln.	
	Realisatie	63%	
J. Wijsmuller / H. Harms	Risicoprofiel	Gemiddeld	

Projectomschrijving

Het project betreft de integrale herontwikkeling van het gebied rondom het HagaZiekenhuis tot een woongebied in combinatie met maatschappelijke en commerciële functies. Het gebied wordt begrensd door de Leyweg, Escamplaan, het Florence Nightingale park en de keerlus van tramlijn 6. Het HagaZiekenhuis en Apotheek Haagse Ziekenhuizen nemen de uitbreiding van het medisch cluster zelf ter hand.

Lange tijd was het de intentie om met de Ontwikkelingscombinatie Leyenburg (OCL, een samenwerking tussen Vestia en Heijmans/Proper Stok) het gebied integraal tot ontwikkeling te brengen. In 2011 is hiervoor tussen de gemeente en OCL een samenwerkingsovereenkomst gesloten. In 2012 is Vestia echter in financiële problemen gekomen en was OCL niet langer bij machte om uitvoering te geven aan de samenwerkingsovereenkomst. Door de status van Vestia als saneringscorporatie die onder toezicht staat van het Centraal Fonds voor de Volkshuisvesting zijn de opties zeer beperkt gebleken. Om uit deze impasse te komen is met de betrokken partijen onderzocht op welke wijze Vestia zich kan terugtrekken uit OCL.

Het terugtrekken van Vestia heeft een gewijzigde uitvoeringsstrategie tot gevolg. In plaats van faciliteren van de ontwikkeling middels een groundbank zal de gemeente zelf actiever optreden en de grondexploitatie zelf ter hand nemen, inclusief bijbehorende risico's. In de *Nota van Uitgangspunten gewijzigde uitvoeringsstrategie* (RIS 269974) zijn de gevolgen hiervan in beeld gebracht en is een strategie gebaseerd op gefaseerde uitvoering gepresenteerd om op een verantwoorde manier met deze risico's om te gaan.

Kern van de aanpak is het splitsen van het plan in 2 fasen zodat met de ontwikkeling van het gebied gestart kan worden en op langere termijn de kans op integrale ontwikkeling wordt vergroot. Onder fase 1 vallen de verwerving van de Kas-In locatie en het Oogziekenhuis, het bouw- en woonrijp maken van deelgebieden 3 en 4, de sloop van het Zusterflat, het creëren van een tijdelijk verbinding tussen de hoofdentree van het ziekenhuis³ en de OV-halte Leyweg, het verlengen van de opstelstrook Leyweg richting Florence Nightingalelaan.

Vrijwel heel het plangebied is in eigendom van de gemeente. Met het HagaZiekenhuis is vastgelegd dat het Oogziekenhuis in afwijking van de Hoofdlijnenovereenkomst per 1-6-2015 in plaats van 1-1-15 wordt overgenomen. Dit in verband met benodigde tijd om het oogziekenhuis leeg en ontruimd te kunnen leveren. De zgn. Kas-In locatie is eind 2014 overgenomen van OCL. Op deze kavel op de hoek van het kruispunt Leyweg-Escamplaan zijn ca. 140 parkeerplaatsen gesitueerd die functioneel deel uitmaken van het totale parkeerterrein. Verwerving maakt het mogelijk eigenstandig strategische keuzes te maken, zowel ten aanzien van de exploitatie van het parkeerterrein als de beoogde gebiedsontwikkeling. Inmiddels vindt overlegplaats met Heijmans B.V. over een ontwikkelovereenkomst voor de eerste fase. Deze overeenkomst kan naar verwachting in het tweede kwartaal 2015 worden gesloten.

Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden)

n.v.t.

Programma verwacht (uit te geven gronden)

1^e fase

28 sociale / goedkope koopwoningen
 96 dure koop eengezinswoningen
 27.000 m2 bvo uitbreiding Haga ziekenhuis

2^e fase

208 sociale / goedkope koopwoningen
 58 koopwoningen in de marktsector
 89 sociale huurwoningen
 135 meergezinswoningen in de marktsector
 9.488 m2 bvo commercieel

³ HagaZiekenhuis is zelf verantwoordelijk voor inrichting van haar eigen terrein, waaronder die direct aan de hoofdentree.

Proces en informatie

Bestuurlijke besluitvorming

Leyweg/Escamplaan- HAGA								
tijd	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
informatie	RIS144494 NvU Haga ontwikkeling ; Cie SO en RO 13 mrt 2007	RIS154371 Raamoveree nkomst Investerings- programma Krachtwijken ; rv97		RIS 170641 Bestemming middelen programma Krachtwijken 19 feb 2010	RIS181104 Projectdoc en stdbk. Kader CieRuimte 15 sep 2011			
overeenkomst				RIS172305 svz planontwikkeling alg. raadsie 20apr2010 Cie Ruimte 30 jun 2010	Hoofdpijnen overeen komst met Hagazieken huis in werking na goedkeuring meerjaren begroting 2012	koopovereen komst met Haga inzake verwerving parkeerterre in en zusterflatco mplex		koopovereen komst met OCL inzake Kas-In locatie
juridisch planologi sch					Samen werkings overeen komst met OCL in werking na goedkeuring meerjarenbe groting 2012		Bestemmings plan Florence Nightingale Park 13 juni 2013 vastgesteld	Bestemmings plan Florence Nightingale Park 12 november 2014 onherroepelij jk

- Op 13 maart 2007 heeft het college ingestemd met de uitgangspunten (uitgangspuntennota) voor de Gebiedsontwikkeling Leyweg-Escamplaan. Hierin stond het gehele ruimtelijke programma, inclusief de beoogde bebouwingslocaties en -volumes opgenomen. Dit stuk is naar de Commissie gezonden en leidde niet tot nadere opmerkingen. Op basis hiervan is met de partijen (HagaZiekenhuis en OCL de haalbaarheid verder onderzocht en zijn nader bindende afspraken gemaakt. Dit heeft geleid tot het actualiseren van een aantal uitgangspunten. Het bouwvolume is iets teruggebracht, hetgeen leidt tot een meer ontspannen programma ten opzichte van de uitgangspunten die voor kennisgeving waren aangenomen.

- In 2008 is de locatie Voorzieningszone Leyweg-Escamplaan vastgelegd in de “Raamovereenkomst Investeringsprogramma Krachtwijken Den Haag”, waarmee de gemeenteraad heeft ingestemd (rv 97: 2008). De gebiedsontwikkeling Leyweg-Escamplaan betreft één van de 77 business cases uit de Raamovereenkomst.
- In 2010 heeft het college € 3,5 mln geormerkt in het Krachtwijkenfonds voor de dekking van een deel van het tekort van de gebiedsontwikkeling Leyweg-Escamplaan (Voorzieningszone Leyweg-Escamplaan) (RIS 170641, Bestemming middelen Programma Krachtwijken, de zogenaamde Batch 3).
- Op 20 april 2010 is per brief met kenmerk DSO 2010.492 (RIS 172305), de voorzitter van de Algemene Raadscommissie, geïnformeerd over de stand van zaken van de planontwikkeling rondom het HagaZiekenhuis locatie Leyenburg aan de Escamplaan hoek Leyweg. Deze brief is op 30 juni 2010 in de Commissie Ruimte besproken en voor kennisgeving aangenomen. Het vervolgtraject voorzag in een verdere afronding van de onderhandelingen met de bij de gebiedsontwikkeling betrokken partijen. De resultaten hiervan zijn vastgelegd in twee overeenkomsten met respectievelijk het HagaZiekenhuis en de OCL, die in werking treden na goedkeuring van de gemeenteraad. Op grond daarvan hebben ook onze externe partners Haga en OCL in de planvoorbereiding geïnvesteerd.
- Op 23 augustus 2011 heeft het college van B&W een besluit genomen over het projectdocument (RIS 181104). In het collegebesluit is onder voorbehoud van instemming van de gemeenteraad met de begroting 2012-2015 ingestemd met het projectdocument en stedenbouwkundig kader.
- Op 15 september 2011 is het projectdocument voorgelegd aan en besproken in de Commissie Ruimte.
- Op 3 november 2011 is met het besluit van de Gemeenteraad over de Programmabegroting het project operationeel geworden.
- Op 13 juni 2013 is door de gemeenteraad het bestemmingsplan Florence Nightingale Park vastgesteld (RIS259104). In het bestemmingsplan is de gebiedsontwikkeling juridisch planologisch mogelijk gemaakt. Tegen het vastgestelde bestemmingsplan is beroep aangetekend met betrekking tot de bestemmingslegging in het bestemmingsvlak GD-4. De beroepsprocedure bij de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State loopt momenteel nog.
- Op 4 februari 2014 is de Nota van Uitgangspunten gewijzigde Uitvoeringsstrategie gebiedsontwikkeling Leyweg-Escamplaan in het college van burgemeester en wethouders vastgesteld. In het betreffende collegebesluit is tevens besloten extra middelen toe te voegen aan de Reserve Stedelijke Ontwikkeling ten behoeve van de verwerving van de Kas-In locatie.
- 12 november 2014 definitieve uitspraak Raad van State m.b.t. bestemmingsplan Florence Nightingale Park (onherroepelijk).
- Op basis van de vastgestelde Nota van Uitgangspunten kan naar verwachting in het tweede kwartaal van 2015 met Heijmans Vastgoedontwikkeling B.V., als overgebleven partij uit de OCL, een nieuwe overeenkomst worden gesloten. Aan de hand van de overeenkomst zal een projectdocument worden opgesteld en kan de grondexploitatie worden geoperationaliseerd.

Planning

Planning Haga	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
NvU										
Projectdocument										
Bestemmingsplan										
Uitvoering										

- 2^e kwartaal 2015 sluiten ontwikkelovereenkomst, vaststellen projectdocument en operationaliseren grondexploitatie
- Medio 2015 sloop zusterflatcomplex

1 juni 2015 juridisch en economische levering voormalig oogziekenhuis

<h1>Rotterdamsebaan</h1> <p>() Grondexploitatie (X) Infra project</p> <p>B. Revis / A. Sterkenburg / P. Janssen</p>	Stand: 31 december 2014		
	Prioritair project	Ja	
	Prognose	€ 635,4 mln.	31-12-2014
	Saldo Eindwaarde	€ 0 mln.	2019
	Gemaakte kosten	€ 48,5 mln.	
Het betreft een infrastructuurproject. Het standaard format grip op grote projecten is daarop aangepast.	Risicoprofiel	Gemiddeld	€ 40,0 mln.

<h2>Samenvatting</h2> <p>Bestuurlijke besluitvorming Status: ● (groen)</p> <p>Uitvoeringskrediet Status: ● (groen)</p> <p>Planning Status: ● (oranje)</p> <p>Kosten- en dekingsraming Status: ● (groen)</p> <p>Risico-ontwikkeling Status: ● (oranje)</p> <p>● (groen) = verloopt naar wens, beheersing door maatregelen mogelijk ● (oranje) = enkele risico's, effect beheers maatregelen nog onzeker ● (rood) = risico's doen zich voor, geen beheersmaatregelen mogelijk</p>	
---	--

<h2>Projectomschrijving</h2> <p>De Rotterdamsebaan is de nieuwe verbindingsweg tussen het rijkswegennet vanaf knooppunt Ypenburg (A4/A13) en de Centrale Zone (Binckhorst- Centrum-Scheveningen) van Den Haag. De bereikbaarheid van Den Haag staat onder druk. Momenteel maakt veel verkeer dat Den Haag in- en uit rijdt gebruik van de Utrechtsebaan (A12). Met de komst van de Rotterdamsebaan worden de Utrechtsebaan en andere invalswegen in Den Haag, Rijswijk en Voorburg-West ontlast.</p> <p>Het realiseren van de Rotterdamsebaan is een intensief, ingrijpend en complex proces. De gemeente Den Haag heeft in 2008 de trekkersrol van Stadsgewest Haaglanden overgenomen. De volgende partijen zijn naast de gemeente Den Haag betrokken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gemeente Leidschendam-Voorburg; • Gemeente Rijswijk; • Stadsgewest Haaglanden; • Ministerie van Infrastructuur en Milieu (i.h.k.v. medefinancier); • Rijkswaterstaat (i.h.k.v. wegbeheerder rijkswegen). <p>Het project Rotterdamsebaan bevindt zich na de instemming van de gemeenteraad van Den Haag met het Uitvoeringsbesluit (27 juni 2013) en het vaststellen van het bestemmingsplan en Voorlopig Ontwerp (17 oktober 2013) in de fase 'voorbereiding van de uitvoering'. In deze fase vinden o.a. de volgende werkzaamheden plaats:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verwerven van benodigd vastgoed: via minnelijke overeenstemming of onteigeningstraject; • Voorbereidende werkzaamheden: o.a. bomen kappen, kabels- en leidingen verleggen, aanpassen verkeersstructuur in de Binckhorst; <p>Aanbesteden en contracteren van zowel het hoofdcontract als de diverse nevencontracten.</p>	
--	--

<p>Programma gerealiseerd</p> <p>Rijksbijdrage van het ministerie van Infrastructuur en Milieu aan het stadsgewest Haaglanden. Haaglanden heeft dit geld, inclusief haar eigen bijdrage, aan de gemeente Den Haag verstrekt. Den Haag heeft dit incl. haar eigen bijdrage beschikbaar gesteld t.b.v. de realisatie.</p>	<p>Programma verwacht</p> <p>Aanbestedingsprocedure van een niet openbare Europese aanbesteding door middel van concurrentie gerichte dialoog.</p>
--	---

In de afgelopen jaren zijn op diverse momenten en door verschillende overheidsorganen richtinggevende besluiten genomen over de komst van de Rotterdamsebaan en de wijze waarop deze gerealiseerd moet worden. Daarbij gaat het om zowel beleidskaders als specifieke besluiten over de doelen en randvoorwaarden van de Rotterdamsebaan. Hieronder volgt per jaar een overzicht van de specifieke besluitvorming t.a.v. de Rotterdamsebaan door (in ieder geval) de gemeente Den Haag.

1990

- **Verkeersplan Den Haag** (Raadsbesluit 20 december 1990, RIS 10154)
In het Verkeersplan Den Haag 1990 is naast de Utrechtsebaan een tweede verbinding tussen de rijkswegen A4/A13 en het centrum van Den Haag voorzien.

1999

- **Beleidsvoorbereidende notitie / Voortgangsrapportage haalbaarheidsstudie Mercurius/Trekvliettracé** (Commissiebehandeling 2 juni 1999, RIS 227097)
In de studie zijn voor het (noodzakelijk) autoverkeer twee alternatieven naast elkaar gezet: het Mercuriustracé, een verbinding van de Centrumring met de A12 en het Trekvliettracé, een verbinding van de Centrumring met de A13. Op grond van de eerste bevindingen lijkt het Trekvliettracé het meeste perspectief te bieden als oplossing voor de beschreven problemen. Teneinde meer inzicht te verkrijgen in de wenselijkheid van een dergelijke aansluiting, wordt voorgesteld nader onderzoek te verrichten en dit te richten op het Trekvliettracé, waarbij de beperkte variant van het Mercuriustracé open blijft in relatie tot de verdere studie Trekvlietunnel.

2001

- **Haalbaarheidsstudie Trekvliettracé** (Raadsbesluit 12 juni 2001, rv165/2001, RIS 86596)
Instemming met de resultaten van de Haalbaarheidsstudie voor het Trekvliettracé, alsmede instemming met het vervolgotraject, waarin onder meer een Voorlopig Ontwerp wordt gemaakt en de procedures voor bestemmingsplan en MER worden aangevangen.

2005

- **Richtlijnen MER** (Raadsbesluit 15 december 2005, RIS 132876)
De gemeenteraad is bevoegd gezag in de m.e.r. procedure. Het bevoegd gezag stelt de richtlijnen voor de inhoud van het MER op en toetst daarna het MER op volledigheid, juistheid en kwaliteit. Voorgesteld wordt de richtlijnen voor de inhoud van het MER vast te stellen conform het advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage (commissie voor de m.e.r.).

2007

- **MKBA Trekvliettracé** (Commissiebrief 1 mei 2007, RIS 145774)
Aanbieding Maatschappelijke Kosten-Baten Analyse (MKBA) welke is uitgevoerd volgens de OEI-methodiek (Overzicht Effecten Infrastructuur). De MKBA dient te ondersteuning van de keuze tussen de alternatieven.
- **Aanvaardingsvoorstel MER en Nota voorkeursalternatief** (Raadsbesluit 5 juli 2007, RIS 146559)
Op basis van zowel de resultaten van het MER als deze MKBA heeft het Stadsgewest Haaglanden alle onderzochte varianten tegen elkaar afgewogen en een voorkeur uitgesproken voor de Noordelijke Boortunnel. Deze afweging is opgenomen in de nota voorkeursalternatief. Het raadsvoorstel inzake MER verbetering bereikbaarheid Den Haag en Nota Voorkeursalternatief wordt als aanvaardbaar beoordeeld, MER wordt vrijgegeven voor inspraak en de 'Noordelijke boortunnel' wordt als voorlopig voorkeursvariant aangemerkt.

2008

- **Vaststelling voorkeustracé Noordelijke boortunnel en Nota van antwoord MER verbetering bereikbaarheid Den Haag** (Raadsbesluit 8 maart 2008, RIS 151944)
Op basis van de Nota Voorkeursalternatief, de Maatschappelijke Kosten Batenanalyse en het MER 'Verbetering bereikbaarheid Den Haag' wordt de Noordelijke Boortunnel als voorkeursalternatief aangemerkt. Deze vaststelling is tevens genomen door de raad van Leidschendam-Voorburg (18 maart 2008) en de raad van Rijswijk (19 juni 2008).
- **Voorjaarsnota 2010** (Raadsmededeling 18 april 2008, RIS 154444)
Bevat o.a. de gereserveerde financiële bijdrage aan project Rotterdamsebaan door de gemeente Den Haag voor de realisatie van het tracé in aanvulling op de reservering van het Stadsgewest Haaglanden.
- **Voorwaardenbrief Rijkssubsidie i.h.k.v. MIRT** (Raadsmededeling 8 juli 2008, RIS 156403)
De minister van Verkeer en Waterstaat heeft tijdens het bestuurlijk overleg op 28 mei 2008 besloten om het project Trekvliettracé op te nemen in de planstudiefase van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) inclusief de financiële bijdrage.

2010

- **Nota van Uitgangspunten** (Raadsbesluit 14 januari 2010, RIS 168478)
De Nota van Uitgangspunten bevat de belangrijkste uitgangspunten voor de verdere uitwerking van het project Rotterdamsebaan.
- **Schetsonwerp** (Collegebesluit 20 april 2010, RIS 172256)

Instemming met Schetsontwerp. De rapportage bevat een nadere onderbouwing ten opzichte van de Nota van Uitgangspunten. Een groot deel van het tracé van de Rotterdamsebaan is vastgelegd, maar nog niet alles. De belangrijkste punten van nader onderzoek en uitwerking zijn de aansluiting bij Knooppunt Ypenburg (aansluiting Rijkswegennet) en de kruising Binckhorstlaan-Mercuriusweg (aansluiting Haagse centrumring)

2011

- **Vorbereidingskrediet** (Raadsbesluit 10 november 2011, RIS 181331)
Gezien de complexiteit en omvang van het project wordt aanvullend op het voorbereidingsbudget € 4,5 mln. beschikbaar gesteld uit de reeds gereserveerde middelen in de reserve grote projecten.

2012

- **Uitkomst IBO-bemiddelingstraject** (Commissiebrief 4 april 2012, RIS 248060)
De drie colleges hebben ingestemd met advies van onafhankelijk bemiddelaar om de nieuwe variant '+300meter' als voorlopige bestuurlijke voorkeursvariant te betrekken als één van te onderzoeken varianten in de m.e.r.-procedure.
- **Vrijgave Notitie Reikwijdte en Detailniveau en Trechteringsdocument** (Raadsmededeling 25 mei 2012, RIS 249311)
Vrijgave en ter inzage leggen van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau Rotterdamsebaan met het Trechteringsdocument door de drie colleges. In deze notities worden alle varianten van de Rotterdamsebaan afgewogen en wordt één evenwichtige voorkeursvariant gemotiveerd (dubbel T-aansluiting met +300meter variant).
- **Nota van Beantwoording, Subsidieaanvraag en Overbruggingskrediet** (Raadsbesluit 20 sept 2012, RIS 251372)
De ingediende zienswijzen en het advies van de Commissie voor de m.e.r. zijn behandeld in een Nota van Beantwoording. Deze nota met de definitieve voorkeursvariant is door de raad vastgesteld waarna de benodigde planologische procedures opgestart zijn (bestemmingsplan(nen) incl. MER). Tevens is de 'subsidieaanvraag' richting het Stadsgewest en het Rijk behandeld. Ook is er een overbruggingskrediet beschikbaar gesteld tot medio 2013. In September 2012 hebben ook de gemeenteraden van Leidschendam-Voorburg en Rijswijk de Voorkeursvariant vastgesteld als uitgangspunt voor het bestemmingsplan.
Op 10 oktober 2012 heeft het Algemeen Bestuur van Stadsgewest Haaglanden ingestemd met een extra reservering voor haar bijdrage en het verzenden van de subsidieaanvraag aan het ministerie van I&M.

2013

- **Bestuursovereenkomst** (Collegebesluit 22 januari 2013, RIS256343)
Sluiten van de Bestuursovereenkomst Rotterdamsebaan tussen de gemeenten Den Haag, Leidschendam-Voorburg en Rijswijk.
- **Woningen Vestaweg, milieuonderzoek en afdoening motie** (Raadsmededeling 23 januari 2013, RIS255700)
N.a.v. de milieuonderzoeken t.a.v. luchtkwaliteit en geluidsbelasting door de realisatie van de Rotterdamsebaan heeft het college besloten de woningen van Vestia aan de Vestaweg niet te kunnen handhaven. Hiermee is ook de ingediende motie van 20 september 2012 afgedaan.
- **Inspraakbesluit ontwerp-bestemmingsplan en MER** (Collegebesluit Den Haag 28 mei 2013 (RIS259502) en Leidschendam-Voorburg 4 juni 2013)
Vrijgave bestemmingsplan-Rotterdamsebaan (incl. MER) voor ter inzage legging t.b.v. de mogelijkheid tot het indienen van zienswijzen. De inspraak plaats te laten vinden van 7 juni 2013 tot en met 18 juli 2013.
- **Verwerving onroerend goed t.b.v. de Rotterdamsebaan** (Raadsbesluit 27 juni 2013, RIS259500)
Voor de realisatie van de Rotterdamsebaan is het o.a. noodzakelijk om onroerend goed te verwerven en boven het tracé van de boortunnel opstalrecht te vestigen. In een aantal gevallen is slechts een gedeelte van een perceel nodig voor de realisatie van de Rotterdamsebaan maar is verwerving van het gehele perceel noodzakelijk. De gemeenteraad heeft voor deze laatste categorie budget beschikbaar gesteld.
- **Uitvoeringsbesluit-Rotterdamsebaan en afdoening motie 'inzet kunst en natuur in het Binckhorstgebied'** (Raadsbesluit 27 juni 2013, RIS259498_130625)
N.a.v. het raadsbesluit van 20 september 2012 door de gemeente Den Haag, de daaropvolgende subsidiebeschikkingen van het ministerie van Infrastructuur & Milieu aan het Stadsgewest Haaglanden (4 juni 2013) en het doorbeschikking door Haaglanden (18 juni 2013) van de financiële middelen van het ministerie en het stadsgewest aan de gemeente Den Haag heeft de gemeenteraad van Den Haag (incl. de gemeentelijke bijdrage) het uitvoeringsbudget van € 573 mln. beschikbaar gesteld. Tevens is de motie 'inzet kunst en natuur in het Binckhorstgebied' (20sept 2012 RIS252061) als afgedaan beoordeeld.
- **Vaststelling Bestemmingsplan Rotterdamsebaan, gemeente Den Haag** (Raadsbesluit 17 oktober 2013, RIS264198)
Om de Rotterdamsebaan, de Spoorboogweg, de Verlengde Melkwegstraat en bijbehorende functies te kunnen realiseren is wijziging van enkele bestemmingsplannen nodig. Met de inwerkingtreding van dit bestemmingsplan Rotterdamsebaan is de realisatie van de Rotterdamsebaan in dit gebied juridisch-planologisch mogelijk.
- **Vaststelling Voorlopig Ontwerp Rotterdamsebaan** (Raadsbesluit 17 oktober 2013, RIS264197)
Binnen de contouren van eerdere besluitvorming, het bestemmingsplan en contact met betrokkenen is het ontwerp nader uitgewerkt en gedetailleerd.

- **Vaststelling bestemmingsplan Rotterdamsebaan, gem Leidschendam-Voorburg** (Raadsbesluit 12 november 2013)
Om de tunnel van de Rotterdamsebaan te kunnen realiseren is wijziging van het bestemmingsplan in Voorburg-west nodig. Met de inwerkingtreding van dit bestemmingsplan Rotterdamsebaan is de realisatie van de tunnel voor de Rotterdamsebaan in dit gebied juridisch-planologisch mogelijk.
- **Samenwerkingsovereenkomst Golfvereniging Leeuwenbergh en gemeente Den Haag** (Commissiebrief 19 december 2013, RIS269204)
De locatie van de tunnelmond, een deel van het (ondergrondse) dienstgebouw en het werkterrein voor de Rotterdamsebaan zijn gelegen op grondgebied dat thans in erfpacht is uitgegeven aan de Golfvereniging Leeuwenbergh. Er is overeenstemming bereikt met de golfvereniging over het beschikbaar stellen van deze gronden.

2014

- **Samenwerkingsovereenkomst Drievliet en gemeente Den Haag** (Commissie 12 februari 2014, RIS269491 + RIS269864)
Voor de aanleg van de Rotterdamsebaan zijn gronden benodigd van Drievliet en dient ten minste de verloren parkeergelegenheid te worden gecompenseerd om de bedrijfseconomische gevolgen tot een minimum te beperken.
- **Onteigeningsplan fase 1** (Raadsbesluit 20 februari 2014, RIS268684)
De gemeente Den Haag is met de eigenaren en gebruikers van de benodigde percelen in overleg over verwerving dan wel het vestigen van een opstalrecht ten behoeve van de realisatie van de Rotterdamsebaan inclusief bijkomende werken. De overleggen uit fase 1 concentreren zich in hoofdzaak op de percelen die benodigd zijn voor de conditionerende werkzaamheden en het boren van de tunnel. De Kroon is verzocht een aantal percelen hiervoor te onteigenen. Gedurende de onteigeningsprocedure blijft het streven de percelen langs minnelijke weg te verkrijgen.
- **Gemeenschappelijke verordening nadeelcompensatie, planschadetegemoetkoming en schadevergoeding voor onrechtmatige handelingen Rotterdamsebaan** (raadsbesluit 26 maart 2014, RIS270664)
Omdat burgers en bedrijven uit drie gemeenten (Den Haag, Leidschendam-Voorburg en Rijswijk) mogelijke schade of nadeel gaan ondervinden als gevolg van één project (Rotterdamsebaan) hebben de drie gemeentebesturen afgesproken om haar procedures op elkaar af te stemmen en één Schadeloket in te richten die de verzoeken in behandeling neemt.
- **Onteigeningsplan fase 2** (Raadsbesluit 10 juli 2014, RIS273505)
De gemeente Den Haag is met de eigenaren en gebruikers van de benodigde percelen in overleg over verwerving dan wel het vestigen van een opstalrecht ten behoeve van de realisatie van de Rotterdamsebaan inclusief bijkomende werken. De overleggen uit fase 2 concentreren zich in hoofdzaak op de percelen die benodigd zijn voor de definitieve inrichting van het maaiveldniveau in de Binckhorst en de benodigde percelen in de gemeente Leidschendam-Voorburg. De Kroon is verzocht een aantal percelen hiervoor te onteigenen. Gedurende de onteigeningsprocedure blijft het streven de percelen langs minnelijke weg te verkrijgen.
- **Vaststelling Voorlopig Ontwerp Molenvlietpark** (College 16 december 2014, RIS279688)
Het college heeft (na de ter inzage legging) het Voorlopig Ontwerp vastgesteld voor het Molenvlietpark. Dit ontwerp betreft de inpassing van de Rotterdamsebaan in de Vlietzone en de realisatie van een calamiteitenberging op verzoek van het Hoogheemraadschap van Delfland (voor dit laatste is het college tevens een Samenwerkingsovereenkomst met het hoogheemraadschap aangegaan. Het Voorlopig Ontwerp en het dekkingsvoorstel wordt in 2015 aan de gemeenteraad voorgelegd).
- **Uitvoerings- en Beheerovereenkomst** (College 11 november 2014, RIS278127)
Deze Uitvoerings- en Beheerovereenkomst Rotterdamsebaan tussen de colleges van Den Haag, Leidschendam-Voorburg en Rijswijk is een aanvulling op en nadere uitwerking van de afspraken uit de eerdere Bestuursovereenkomst Rotterdamsebaan tussen de drie gemeenten (januari 2013).

Uitvoeringskrediet

Status: (groen)

Tabel: Ontwikkeling kostenbudget per kostensoort Rotterdamsebaan. Raming p.p. 2013 Stand: 31-12-2014

Omschrijving	Bedrag (€ x mln.) 31-12-2014	Bedrag (€ x mln.) 30-09-2014
Bouwkosten, engineering, bijkomende kosten en onvoorzien	525,4	525,4
Vastgoedkosten en onvoorzien	110,0	110,0
Totaal raming	635,4	635,4

Toelichting op het uitvoeringsbudget

Het uitvoeringsbudget is per 31-12-2014 op € 635,4 mln. te stellen (was: € 635,4 mln.)

In deze raming is geen rekening gehouden met het Molenvlietpark en de waterberging in de Vlietzone. Hier dient nog bestuurlijke besluitvorming over plaats te vinden.

Planning

Status: (oranje)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Subsidiebeschikking/Uitvoeringsbesluit	◆◆						
Planvorming		◆					
Verwerving		◆◆	◆				
Aanbesteding en contractering		◆		◆			
Conditionering							
Realisatie incl. testen							
◆ Besluitvorming							
1 Subsidiebeschikking							
2 Uitvoeringsbesluit							
3 Vaststelling bestemmingsplan							
4 Behandeling onteigeningsverzoek fase 1 door Gemeenteraad t.b.v. de Kroon							
5 Behandeling onteigeningsverzoek fase 2 door Gemeenteraad t.b.v. de Kroon							
6 Aankondiging aanbesteding							
7 Gunning hoofdcontract							

Het afgelopen kwartaal zijn voor het project een aantal (bestuurlijke) mijlpalen gepasseerd, te weten:

- Aanleg nieuw wegprofiel Regulusweg/Wegastraat;
- Verleggen kabels & leidingen Binckhorstlaan Zuid fase 1 gereed (aan de zijde met de oneven huisnummers);
- Minnelijke overeenstemming met diverse perceeleigenaren;
- Archeologisch vervolgonderzoek 1e perceel in de Vlietzone afgerond;
- Aanbrengen voorbelasting toekomstige 'Sporboogweg'.

Voor komend kwartaal staan o.a. de volgende gebeurtenissen op het programma:

- Uitspraak Raad van State inzake bestemmingsplan Rotterdamsebaan (inmiddels 4x met 6 weken uitgesteld);
- Behandeling van het collegevoorstel Voorlopig Ontwerp Molenvlietpark door de gemeenteraad;
- Voorzetten aanbestedingstraject door middel van dialooggesprekken met de consortia voor het hoofdcontract;
- Oplevering van de herinrichting Regulusweg/Wegastraat;
- Start sloopwerkzaamheden gebouwen voormalig Mayfield en AutoBinck aan de Binckhorstlaan;
- Start aanbesteding aanleg Spoorboogweg inclusief inrichting kruising met Binckhorstlaan/Plutostraat.

De activiteiten in deze fase van het project verlopen volgens planning. De actieggebiedaanwijzing (Vestia woningen) en gesprekken met vastgoedeigenaren worden voortgezet. De voorbereidende werkzaamheden in de gebieden Binckhorst (o.a. slopen, kappen bomen, verleggen kabels en leidingen) en Vlietzone (o.a. archeologisch onderzoek en verleggen TenneT en GasUnie leidingen) zijn in volle gang. Het aanbestedingsdossier voor het hoofdcontract wordt gevormd. Het bestek van de inrichting Spoorboogweg is bijna gereed voor de aanbesteding. De uit te voeren waterhuishoudkundige aanpassingen in de Vlietzone vormen samen met de archeologische onderzoeken een onzekerheid in de planning. In de loop van het aanbestedingsproces zal blijken of de geplande einddatum haalbaar geacht wordt door de consortia.

Bijlage 13 Grondexploitatie

Grondexploitatie	bedragen x 1.000	Boekwaarde* 31-12-2013	Boekwaarde* 31-12-2014	Totaal Eindwaarde grexen per 1-1-2015	Totaal Eindwaarde grexen stand 31-12-2014 contant gemaakt per 2015 = netto contante waarde	Nog te maken kosten per 1-1-2015	nog te realis. opbrengsten per 1-1-2015
Totaal grondexploitatie in exploitatie		151.687	152.515	211.250	177.609	294.294	281.427
Totaal grondexploitatie niet in exploitatie		655	4.539				
Totaal grondexploitatie		152.342	157.054				
Voorzieningen en reserves		Balans 31-12-2013	Balans 31-12-2014		Totaal neg. Eindwaarde grexen contant per 1-1-2015 = netto contante waarde		Verschil
Totaal voorziening(en) grondexploitatie		184.674	192.042		B 176.809		B-A 15.233-
Totaal algemene reserve grondexploitatie		51.590	45.124				
Totaal aan grexen gerelateerde reserves		236.264	237.166				

* NB Bruto: voor verrekening met voorzieningen (zie toelichting op de balans)

Bijlage 14 Verschillenverklaringen grondexploitaties

In paragraaf grondbeleid is een standenlijst gegeven van de operationele grondexploitaties. Hierin is aangegeven voor welke grondexploitaties een verschillenverklaring wordt gegeven. Deze verschillenverklaringen worden in deze bijlage gegeven.

Verschillenverklaring projecten met grootste omzetverwachting

Voor de 40 grondexploitaties met de grootste omzetverwachting (de TOP40), wordt altijd een verschillenverklaring opgesteld. De verschillenverklaringen zijn ingedeeld op volgorde van projectcode.

Rivierenbuurt / Projectcode: C-87 / Bestuurlijk stuk: RIS168347

		Saldo grondexploitatie			
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 571.000	NCW	N	
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 585.000	NCW	N	
Verschil (2 - 1)		€ 14.000	NCW	V	

Het saldo van de grondexploitatie is € 14.000 op Netto Contante Waarde verbeterd, dit is het gevolg van faseringseffecten.

Maasstraat / Projectcode: C-90 / Bestuurlijk stuk: RIS181993

		Saldo grondexploitatie			
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 4.252.000	NCW	N	
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 4.924.000	NCW	N	
Verschil (2 - 1)		€ 672.000	NCW	V	

Het project is versneld uitgevoerd om de bouw van het project in 2014 te kunnen starten. Voor verwerving (€ 136.000) en bodem (€ 350.000) zijn minder kosten gemaakt dan geraamd. Ook vallen de plankosten, de kosten van vastgoedbeheer en de opbrengsten mee (€ 186.000).

Den Haag Nieuw Centraal / Projectcode: CE-53 / Bestuurlijk stuk: RIS181795

		Saldo grondexploitatie			
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 1.106.000	NCW	V	
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 491.000	NCW	N	
Verschil (2 - 1)		€ 1.597.000	NCW	V	

Het saldo van de grondexploitatie is met € 1.597.000 verbeterd. Dit komt door een positief faseringseffect, langere verhuur van bouwterrein en vooral door een aanzienlijk aanbestedingsvoordeel bij de aanleg van het Anna van Buerenplein.

Nieuwe Schoolstraat / Projectcode: CE-79 / Bestuurlijk stuk: RIS 181987)

		Saldo grondexploitatie			
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 18.000	NCW	N	
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 27.000	NCW	N	
Verschil (2 - 1)		€ 9.000	NCW	V	

Het gaat voorspoedig met het project; de uitgifte (en start bouw) heeft in Q1 van 2014 plaatsgevonden. Wel zijn enkele werkzaamheden naar 2015 doorgeschoven. Per saldo uit zich dat in iets minder plankosten en een faseringsvoordeel. Ook is een voordeel behaald op het tijdelijk vastgoedbeheer en een klein voordeel op de uitgifte. Alles bij elkaar betekent dit dat het saldo van de grondexploitatie met € 9.000 is gestegen.

Wijnhavenkwartier / Projectcode: CE-81 / Bestuurlijk stuk: RIS 276521

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 45.431.000	NCW	N
2. Plankaderwijziging	03-10-2014	€ 45.396.000	NCW	N
Verschil (2 - 1)		€ 35.000	NCW	N

Deze verschillenverklaring heeft betrekking op de verschillen ten opzichte van de vastgestelde herziene grondexploitatie van 3 oktober 2014. Het grondexploitatie saldo is € 35.000 Netto Contante Waarde (NCW) verslechterd. Faserings- en rente-effecten, waaronder het naar achter schuiven van enkele uitgaven, hebben een klein financieel voordeel opgeleverd. Het opstellen van alle splitsings- en uitgafte documenten voor Wijnhavenkwartier Fase 2.1 heeft meer gekost dan geraamd was. Hierdoor is een financieel nadeel ontstaan.

Woonzorg Centrum / Projectcode: CE-112 / Bestuurlijk stuk: RIS252115

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 485.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 531.000	NCW	V
Verschil (2 - 1)		€ 46.000	NCW	N

Het saldo grondexploitatie is € 46.000 op Netto Contante Waarde (NCW) verslechterd. De kosten zijn in totaal € 28.000 nominaal gestegen. Dit komt door een reservering voor Civieltechnische kosten t.b.v. de herinrichting van het naastgelegen Beijersveld. Een groot deel van deze gereserveerde kosten wordt bekostigd uit vrijval van plankosten. De faserings-effecten zijn in dit project € 18.000 nadelig. Dit komt doordat er voor fase 2 langer naar een invulling is gezocht.

Gebiedsontwikkeling Spuikwartier / Projectcode: CE-113 / Bestuurlijk stuk: RIS 276522

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 371.000	NCW	V
2. Plankaderwijziging	03-10-2014	€ 235.000	NCW	V
Verschil (2 - 1)		€ 136.000	NCW	V

Deze verschillenverklaring heeft betrekking op de verschillen ten opzichte van de vastgestelde herziene grondexploitatie van 3 oktober 2014 (RIS 276522). Het saldo van de grondexploitatie is € 136.000 verbeterd. Dit verschil is voornamelijk het gevolg van faserings-effecten. Doordat betaling van de kosten van asbestsanering in een later boekjaar zal plaatsvinden dan in de grondexploitatie voorzien, treedt een positief effect op met betrekking tot de rentelasten.

Sigma-locatie / Projectcode: CE-116 / Bestuurlijk stuk: RIS267853

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 2.720.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 2.650.000	NCW	N
Verschil (2 - 1)		€ 70.000	NCW	N

Het saldo grondexploitatie is € 70.000 op Netto Contante Waarde (NCW) verslechterd. De kosten zijn € 78.000 nominaal gestegen. Dit komt door een reservering (aansluiting op openbare ruimte HS), € 4.000 hogere sloopkosten en extra verwervingskosten van € 45.000. Dit laatste doordat in 2014 een potentiële investeerder is afgehaakt waardoor er meer inzet is geweest om de uiteindelijke investeerder de zaken te regelen. De faserings-effecten zijn € 8.000 voordelig.

Uithofslaan / Projectcode: ES-103 / Bestuurlijk stuk: 253824

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 10.482.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 9.870.000	NCW	N
Verschil (2 - 1)		€ 612.000	NCW	N

Het saldo van de grondexploitatie is € 612.000 op Contante Waarde (CW) verslechterd. De verslechtering van het resultaat wordt vooral veroorzaakt doordat de raming voor de algehele reconstructie van de Uithofslaan € 400.000 hoger uitvalt. Als gevolg hiervan zijn de plankosten ook verhoogd met € 52.000. De overige verslechtering van € 160.000 is een gevolg van actualisatie van de begroting voor vastgoedbeheer, verlaging van de grondopbrengsten als gevolg van lagere onderhandelde verkoopprijzen en een faseringseffect.

Leyweg MTS locatie / Projectcode: ES-115 / Bestuurlijk stuk: RIS 181796

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 437.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 893.000	NCW	N
Verschil (2 - 1)		€ 456.000	NCW	V

Op grond van een besluit (RIS 272263) zijn de nog uit te voeren werkzaamheden ten behoeve van de inrichting Leyweg uit de grondexploitatie gehaald en opgenomen in het project Herinrichting Openbare Ruimte Leyweg en de Tophalte Leyweg.

Morgenstond Midden / Projectcode: ES-119 / Bestuurlijk stuk: RIS 101187

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 12.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 21.000	NCW	V
Verschil (2 - 1)		€ 9.000	NCW	N

In dit project is een beperkt verschil (ad € 9.000) opgetreden door een faseringseffect als gevolg van een vertraging bij de uitvoering van deelplan 8 (Tinaarlostraat).

De Stede Winkelcentrum / Projectcode: ES-125 / Bestuurlijk stuk: RIS 147466

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 1.751.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 1.751.000	NCW	N
Verschil (2 - 1)		€ 0	NCW	

Er zijn geen verschillen te verklaren.

Eurocinema / ES-129 / Bestuurlijk stuk: RIS 156742

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 2.543.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 2.549.000	NCW	N
Verschil (2 - 1)		€ 6.000	NCW	V

De kosten zijn met € 5.000 nominaal gedaald door een actualisatie van de kostenraming voor het onderhoud van het pand en plankosten. De kasstroom is met € 1.000 verbeterd.

Sportcampus Zuiderpark / Projectcode ES-135 / Bestuurlijk Stuk: RIS 267472

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	3.891.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	3.784.000	NCW	N
Verschil (2 - 1)		107.000	NCW	N

bedragen in €

In 2014 is het terrein bouwrijp gemaakt en is het definitief ontwerp voor de openbare ruimte en de aan te leggen parkeerplaatsen afgerond. Het saldo van de grondexploitatie is met € 107.000 verslechterd. Het wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door onvoorziene kosten die voor een deel gecompenseerd worden door een voordelig faseringseffect.

Onvoorziene kosten:

- De sloopkosten zijn toegenomen vanwege extra begeleiding bij het trekken van de diepe funderingspalen en voor het transport van de oude kassahuisjes van ADO naar de locatie bij het nieuwe stadion.
- Kosten voor het opstellen van het bestek voor het bouwrijp maken en het ontwerp openbare ruimte zijn hoger uitgevallen.
- Er onvoorziene kosten gemaakt bij het bouwrijp maken als gevolg van het vergroten van de capaciteit van de riolering, archeologische begeleiding van de werkzaamheden en meerwerk voor coördinatie en begeleiding van de werkzaamheden van de nutsbedrijven. Deze inzet heeft geholpen stagnatie van de werkzaamheden te voorkomen.

Faseringseffect:

- De uitvoering van het woonrijp maken start medio 2015 maar een deel van de facturering en betaling van de werkzaamheden schuift door naar 2016 en 2017. Dit heeft een voordelig effect.

Neutrale effecten:

- In 2013 zijn bij de uitwerking tot het Voorlopig Ontwerp additionele kwaliteitsmaatregelen toegevoegd zoals een brug tussen de Sportcampus en de sportvelden, toegangspenanten bij de entree van het park en vergroening van het parkeerterrein. Dit heeft tot additionele kosten in de grondexploitatie geleid. Deze additionele kosten worden gecompenseerd door een bijdrage uit de Reserve Werk met Werk waardoor deze geen effect hebben op het saldo.
- Voor openbare gronden en de uit te geven gronden direct om het gebouw wordt geambieerd deze een eenduidige uitstraling te geven en derhalve in één ontwerp en één uitvoering te realiseren. Deze worden daarom in één hand gerealiseerd vanuit de gemeente. Dit betekent voor de grondexploitatie dat additionele kosten gemaakt worden, nl. t.b.v. de inrichting van het uitgeefbaar terrein. Deze additionele kosten worden gecompenseerd door extra grondopbrengsten en een bijdrage uit de Vastgoedexploitatie Sportcampus, waardoor deze geen effect hebben op het saldo.

Esdo locatie / Projectcode: ES-137 / Bestuurlijk stuk: RIS246412

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	47.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	13.000	NCW	V
Verschil (2 - 1)		34.000	NCW	V

De saldoverbetering is enkel het gevolg van faseringseffecten samenhangend met het in de tijd zetten van kosten- en opbrengsten. Deze zijn € 34.000 voordelig.

Pluvierhof / Projectcode: F-93 / Bestuurlijk stuk: RIS133933

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 72.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 437.000	NCW	N
Verschil (2 - 1)		€ 365.000	NCW	V

In 2014 zijn de voorbereidingen gestart voor het laatste deel van het woonrijpmaken Pluvierhof en het Tesselseplein. Het plan kan naar verwachting in 2015 worden afgesloten. Het saldo van de grondexploitatie is verbeterd met 365.000. Dit komt voornamelijk door het bijstellen van de begroting civieltechnische werken en plankosten. Er is voordeel op het woonrijpmaken. Daarnaast is voor de bijdrage aan het verstratingsfonds al afgerekend en is de restbegroting vrijgevalen. De lagere restantbegroting civieltechnische werken heeft geleid tot een neerwaartse bijstelling van de plankosten.

Grotiusplaats / Projectcode: HA-56 / Bestuurlijk stuk: RIS255711

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 7.961.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 7.981.000	NCW	N
Verschil (2 - 1)		€ 20.000	NCW	V

Het project ligt al enige tijd stil als gevolg van de afwikkeling met Multiveste die betrokken was bij de eerdere planvorming Grotiusplaats. Het voordeel van € 20.000 heeft te maken met faseringseffecten.

Isabellaland / Projectcode: HA-83 / Bestuurlijk stuk: RIS097171

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 180.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 307.000	NCW	V
Verschil (2 – 1)		€ 127.000	NCW	N

Het saldo van de grondexploitatie is verslechterd met € 127.000 op Netto Contante Waarde. Dit is het gecombineerde effect van gestegen kosten welke deels gecompenseerd worden door positieve faseringseffecten. De gestegen kosten worden voornamelijk veroorzaakt door het moeten ophogen met € 250.000 van de post plankosten. De reden voor de ophoging is dat er voor de resterende looptijd onvoldoende middelen beschikbaar zijn. Dit wordt veroorzaakt doordat de vraag naar KO-kavels groter was dan verwacht. Daardoor is de uitgifte van de kavels ook veel sneller gegaan dan verwacht waardoor meer inzet noodzakelijk is geweest. De overige extra kosten worden veroorzaakt door niet voorziene kosten voor beheer van de locatie ad € 22.000. Deze extra kosten worden deels gecompenseerd doordat de uitgifte van de kavels sneller gaat dan verwacht. Hierdoor worden opbrengsten eerder gerealiseerd. Faseringseffecten zijn € 145.000 voordelig

Uitenhagestraat / Projectcode: K-256 / Bestuurlijk stuk: RIS181992

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 7.095.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 7.357.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€ 262.000	NCW	V

Het saldo van de grondexploitatie is € 262.000 verbeterd. Dit is voornamelijk veroorzaakt door faseringseffecten.

Laakhaven Centraal / Projectcode: LA-9 / Bestuurlijk stuk: RIS181996

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 111.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 235.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€ 124.000	NCW	V

Het saldo is € 124.000 verbeterd. Dit komt vooral door gerealiseerde opbrengsten uit tijdelijke verhuur van gronden (in afwachting van een definitieve invulling) en door lagere beheerkosten. Hierdoor is ook sprake van een positief faseringseffect. Voor de locatie tegenover de Gamma is een tijdelijk contract van 10 jaar gesloten voor de vestiging van een horeca in tent vorm. De effecten zijn voor 3 jaar verwerkt in afwachting van nader onderzoek of deze tent definitief de locatie tegenover de Gamma kan gaan afnemen. De grondexploitatie LA.9 zal in dat geval herzien worden.

Binckhorst Noord West / Projectcode: LA-17 / Bestuurlijk stuk: RIS 1819971

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 3.945.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 4.104.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€ 159.000	NCW	V

Het project betreft de gronden van de voormalige gasfabriek Binckhorst. Afspraken over de wijze van sanering en de inzet van de financiële bijdragen voor de nazorg voor de plannen gasfabrieken Binckhorst en Gaslaan, zijn vastgelegd in het convenant bodemsanering en betreft in totaal 7 plannen (LA.17, LA.49, LA 50 LA.51, E. 146, E.172 e E.173). De dekkingsbijdrage voor nazorg bodem is tussen deze plannen onderling uitwisselbaar .

Het saldo van de grondexploitatie is € 159.000 op Netto Contante Waarde (NCW) verbeterd. Dit verschil bestaat uit gewijzigde kosten en opbrengsten en faseringseffecten. Dit zijn de volgende drie:

- De kosten zijn met € 194.000 gedaald door een bezuinigingstaakstelling die is opgelegd op de begroting bodem.
- Plankosten zijn met € 107.000 gestegen. De ontwikkeling van deze locatie ondervindt enige vertraging, waardoor de looptijd van het plan met 2 jaar moet worden verlengd. In het MPG 2014 is dit risico benoemd.

- Het faseringseffect samenhangend met de nominale wijzigingen in de kosten- en opbrengsten als gevolg van de verlenging van de looptijd, bedraagt € 72.000 positief (NCW).

Er is een saldoneutraal volume-effect van: € 963.000. Zowel kosten als opbrengsten zijn met dit bedrag gedaald omdat de gerealiseerde kosten voor nazorg bodem in E.146 (€ 189.000) en LA.49 (€ 774.000) conform het bodemconvenant bij declaratie kunnen worden gedekt uit de voorziening nazorg Eneco. Deze subsidie komt niet toe aan LA.17 maar aan beide genoemde plannen. Daarom zijn de opbrengsten in LA.17 verlaagd en die in E.146 en LA.49 zijn verhoogd. De kosten zijn voor een even hoog bedrag van € 963.000 vrijgevallen, omdat de kosten niet meer in LA.17 worden gemaakt, maar reeds zijn gerealiseerd in E. 149 en LA.49.

Laakhaven Hollands Spoor / Projectcode: LA-19 / Bestuurlijk stuk: RIS 181996

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 1.554.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 1.728.000	NCW	N
Verschil (2 - 1)		€ 174.000	NCW	V

bedragen in €

Het saldo grondexploitatie is € 174.000 op Netto Contante Waarde verbeterd. Dit komt door verhuuropbrengsten van de grond onder de tijdelijke studentenhuysvesting aan het Leegwaterplein en de overdracht van een kostenpost openbare werken naar het nieuwe project Stationsentree Den Haag Hollands Spoor Laakhavenzijde (in totaal € 203.000 voordelig). Hiertegenover staat een negatief faseringseffect van € 29.000 doordat de begrote opbrengsten naar achteren zijn geschoven.

Projectnaam: Laakhaven West / Projectcode LA-38 / Bestuurlijk stuk: RIS 251779)

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 33.290.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 31.540.000	NCW	N
Verschil (2 - 1)		€ 1.750.000	NCW	N

Het plaatsen van de damwand in de spoorzone om daar te kunnen bouwen is aanzienlijk vertraagd en duurder geworden. Nadat tijdens de uitvoering begin 2014 het 1^e ontwerp niet bleek te voldoen is eind 2014 een veel zwaarder ontwerp in uitvoering genomen. Deze uitvoering verloopt vooralsnog voorspoedig. Het nieuwe ontwerp en de vertraging hebben niet alleen voor aanzienlijke meerkosten bij CTW gezorgd maar ook bij de plankosten en bijzondere kosten. Dit laatste vanwege een schadevergoeding omdat de grond niet volgens afspraak geleverd wordt. De bijdrage op basis van kostenverhaal waar in de kostenopstelling rekening mee is gehouden is naar beneden bijgesteld omdat gebleken is dat onze onderhandelingspositie vrij zwak is. Naast de damwandproblematiek is ook voor Maakhaven extra capaciteit ingezet. Per saldo is de grondexploitatie € 1.750.000 verslechterd.

Laakhaven Petroleumhaven / Projectcode: LA-39 / Bestuurlijk stuk: RIS251778)

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 13.230.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 13.362.000	NCW	N
Verschil (2 - 1)		€ 132.000	NCW	V

Het saldo van de grondexploitatie is € 132.000 verbeterd. Dit komt vooral door gerealiseerde opbrengsten uit tijdelijke verhuur van gronden in afwachting van een definitieve invulling. Hierdoor is ook sprake van een positief faseringseffect. Het positieve effect wordt enigszins gedrukt door hogere plankosten als gevolg van het in de markt zetten van het gebied en voorbereiding op de herziening van de grondexploitatie in 2015.

Binckhorst, Hotspot VROM / Projectcode: LA-49 / Bestuurlijk stuk: RIS 78434

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 593.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 50.000	NCW	V
Verschil (2 - 1)		€ 543.000	NCW	V

Dit project maakt deel uit van het convenant bodemsanering en de afspraken over de wijze van sanering en de inzet van de financiële bijdragen voor de nazorg voor de plannen gasfabrieken Binckhorst en Gaslaan. In totaal betreft het 7 plannen: LA.17, LA.49, LA 50 LA.51, E. 146, E.172 e E.173. De dekkingsbijdrage voor nazorg bodem is tussen deze plannen onderling uitwisselbaar. Op basis van gerealiseerde kosten kan er een claim ingediend worden op de Voorziening Nazorg Bodem, waarna de bijdrage in het plan geboekt wordt.

Het saldo op deze grondexploitatie is € 543.000 op Netto Contante Waarde (NCW) verbeterd.

- De post overige opbrengsten in LA.49 is met €774.000 gestegen als gevolg van een overheveling van middelen uit het plan LA-17:Binckhorst Noord West (zie ook toelichting aldaar).
- Het netto contante faseringseffect is in dit project € 231.000 nadelig. Ten laste van dit project is een bodemsanering uitgevoerd voor de aanleg van een waterbekken (Poolsterhaven), als compensatie voor de verbreding van de Neherkade. De kosten hiervoor zijn eerder gemaakt dan in de oorspronkelijke planning aangenomen. Het toevoegen van een extra opbrengst aan het plan en de aanpassing van de planning leiden tot een nadelig faseringseffect voor de grondexploitatie.

FA258 Beetsstraat 200 / Projectcode: LA-60 / Bestuurlijk stuk: RIS 179043

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 2.560.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 2.553.000	NCW	N
Verschil (2 - 1)		€ 7.000	NCW	N

De kosten zijn € 23.000,- nominaal gestegen. Alle 10 kavels zijn eerder verkocht met een totaal hogere grondprijs dan was begroot. Hierdoor zal de inrichting van de openbare ruimte gefaseerd worden uitgevoerd. De looptijd van het plan met twee jaar verlengd. De opbrengsten zijn gelijk gebleven. Door de vertraging van de inrichtingskosten is er voordelig faseringseffect ontstaan van € 16.000,-. In totaal is het grondexploitatie saldo € 7.000 op Netto Contante Waarde (NCW) verslechterd.

Ketelstraat 21-23 / Projectcode: LA-63 / Bestuurlijk stuk: RIS 166207

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 620.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 398.000	NCW	N
Verschil (2 - 1)		€ 222.000	NCW	N

Het grondexploitatie saldo is € 222.000 op Netto Contante Waarde (NCW) verslechterd. De kosten zijn in totaal € 50.000 nominaal gedaald, de opbrengsten zijn € 291.000 nominaal gedaald. Oorzaak is het collegebesluit om het pand aan de huidige huurder te verkopen. Hierdoor zullen de uitgifteopbrengsten lager uitvallen dan gepland. De faseringseffecten zijn in dit project € 19.000,- voordelig (NCW).

Wijndaelerplantsoen/Lvm1762-1779 / Projectcode: LO-52 / Bestuurlijk nummer: RIS 177627

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 749.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 751.000	NCW	V
Verschil (2 - 1)		€ 2.000	NCW	N

Voor de ontwikkeling van fase 2 is een nieuwe ontwikkelaar gevonden. Naar verwachting zal deze fase medio 2015 in uitvoering genomen worden. Rondom de gerealiseerde nieuwbouw is het openbaar gebied reeds ingericht evenals de nieuwe ontsluiting van het terrein d.m.v. een brug voor zwaar verkeer. Na realisatie van fase twee wordt de resterende openbare ruimte ingericht.

Ockenburgh Landgoed / Projectcode: LO-57 / Bestuurlijk stuk: RIS144656)

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 3.388.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 1.792.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€ 1.596.000	NCW	N

De openbare tender voor de verkoop van het landhuis, de dienstwoning en het chalet heeft niet geleid tot verkoop van dit vastgoed. Door intensieve begeleiding van deze tender zijn de plankosten met € 63.000 overschreden. De eerste helft van 2015 wordt de (financiële) haalbaarheid van een alternatief Plan B (initiatief van Haagse burgers en ondernemers) voorgelegd voor bestuurlijke vaststelling. Bestuurlijke vaststelling van het (aangehouden) bestemmingsplan en een herziene grondexploitatie lopen hieraan parallel.

De renovatie van het groene deel van landgoed Ockenburgh wordt in 2015 afgerond. Hiervoor is een dekkingsbijdrage van € 1,6 mln. (versnellingsimpuls, RIS 260165) beschikbaar gesteld. Deze is rechtstreeks opgenomen in de Voorziening Negatieve Plannen. De grondexploitatie is op dit punt gecorrigeerd, dit leidt tot een afname aan de opbrengstenkant van € 1,6 mln. in de grondexploitatie. Een aangepaste fasering van werkzaamheden leidt tot slot tot een positief effect van € 68.000. Het saldo grondexploitatie is € 1.596.000 op Netto Contante Waarde (NCW) verslechterd.

Escamplaan 2^e fase (KO) / Projectcode: LO-72 / Bestuurlijk stuk: RIS 181341)

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 314.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 335.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€ 21.000	NCW	V

De verkoop van bouwrijpe kavels verloopt voorspoedig. Op 12 na zijn alle kavels uitgegeven (getransporteerd bij de notaris). Dit heeft een positief rente-effect opgeleverd. Voor de resterende kavels zijn grondreserveringsovereenkomsten afgesloten. Bij het bouwrijp maken is sprake van meerwerk omdat het ontwerp en de uitvoering van de constructie van de bruggen is aangepast. Met het Hoogheemraadschap is onderhandeld over het langdurig beheer van de waterpartij en dit leidt tot extra kosten. Ook heeft voorgaande in 2014 tot extra plankosten geleid. Vanwege de voorspoedige uitgifte zijn de werkzaamheden voor woonrijp maken één à twee jaar naar voren geschoven en is de plankostenbegroting mee naar voren geschoven en verlaagd. Per saldo is sprake van een voordelig verschil van € 21.000.

Acaciastraat 178b-180 / Projectcode: R-365 / Bestuurlijk stuk: RIS268792)

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 18.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 134.000	NCW	V
Verschil (2 – 1)		€ 116.000	NCW	N

Het saldo van de grondexploitatie is met € 116.000 verslechterd. Om de ontwikkeling mogelijk te maken is uitplaatsing nodig van wijkvereniging De Kruin. Dit proces heeft een moeizaam verloop gekend en een mediationtraject is ingezet. De kosten van de mediator en de extra ambtelijke inzet zijn voor rekening van de grondexploitatie. De mediation heeft een positief resultaat opgeleverd, de wijkvereniging is inmiddels bereid gevonden te verhuizen naar een gemeentelijk pand in de Anemoonstraat, mits daar een uitbreiding plaatsvindt. De extra kosten voor deze aanbouw zijn niet ten laste van de grondexploitatie. Het realiseren van deze aanbouw vergt wel de nodige voorbereidings- en bouwtijd, waardoor de kavels aan de Acaciastraat ten vroegste bouwrijp kunnen worden opgeleverd in april 2016. Deze aanpassing in de planning heeft een ongunstig effect op de grondexploitatie omdat de opbrengsten later binnenkomen dan verwacht. Daartegenover staat het voordeel dat er langer huuropbrengsten in de Acaciastraat worden gekregen omdat de wijkvereniging er tot aan de oplevering van de aanbouw in haar oude pand blijft.

Alle kavels zijn in optie genomen, er is dus goede zekerheid over de opbrengsten. De reserveringsovereenkomst wordt echter pas aangeboden als de omgevingsvergunning voor de aanbouw voor De Kruin onherroepelijk is.

The Hague World Forum / Projectcode: SC-91 / Bestuurlijk stuk: RIS134956

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 2.090.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 1.975.000	NCW	N
Verschil (2 - 1)		€ 115.000	NCW	N

Het saldo grondexploitatie is € 115.000 verslechterd. Dit wordt veroorzaakt doordat voorgeschoten uitvoeringskosten van een gezamenlijk project (zie het volgende project) niet verrekend kunnen worden met het budget van de samenwerkingspartners wat hiervoor op een geblokkeerde Escrow-rekening is gezet. De curatoren van een failliete partner weigeren medewerking aan vrijgave van dit budget. De gemeente heeft in 2014 een juridische procedure gestart tegen de curatoren om de bijdrage te laten vrijvallen aan de gemeente.

Kwaliteitsimpuls OR THWF / Projectcode: SC-94 / Bestuurlijk nummer: RIS134956

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 0	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 98.000	NCW	N
Verschil (2 - 1)		€ 98.000	NCW	V

Het saldo grondexploitatie is € 98.000 op Netto Contante Waarde (NCW) verbeterd. Dit verschil bestaat uit gewijzigde kosten en opbrengsten en uit faserings-effecten. De werkzaamheden in de openbare gebied, bevinden zich in een afrondende fase. Dit plan wordt afgesloten en voortgezet in een zogenaamd 99-plan om de laatste rekeningen af te kunnen handelen. Er wordt overigens nog een juridische procedure gevoerd over de gemeentelijke bijdrage aan het project en de bijdrage van derden. Een uitspraak wordt vooraansnog niet op korte termijn verwacht. Voor de afsluiting van dit project (SC-94) is de bijdrage voorgeschoten uit SC-91, waarop uiteindelijk de bijdrage uit de derdenrekening binnen komt.

Norfolk, A maasplein en NHH boulevard / Projectcode: SC-96 / Bestuurlijk stuk: RIS 246577

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 17.501.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 14.193.000	NCW	N
Verschil (2 - 1)		€ 3.308.000	NCW	N

In het saldo van de grondexploitatie zijn de gevolgen van een stijging van de kosten (€ 2.167.000 nominaal) en een daling van de opbrengsten (€ 1.997.000 nominaal) verwerkt, die mede het gevolg zijn van plankaderwijzigingen, welke bij besluitvorming gedekt zijn. Ook zijn de effecten als gevolg van een aangepaste fasering (€ 856.000 voordelig) in het saldo (Netto Contante Waarde) verwerkt.

De stijging van de kosten wordt veroorzaakt door de aanleg van parkeerplaatsen en overige buitenruimte voor het Zuiderstrandtheater, extra apparaatskosten als gevolg van de werkzaamheden voor de procedure van het bestemmingsplan Scheveningen Haven bij de Raad van State en door kosten voor mitigerende maatregelen in het kader van Natura 2000. De kosten verband houdende met het Zuiderstrandtheater zijn middels besluitvorming over de gebiedsontwikkeling Spuikwartier gedekt (RIS 276520).

De daling van de opbrengsten met € 1.997.000 wordt verklaard door een daling van de grondopbrengsten bij uitgifte. Dit betreft een tweetal plankaderwijzigingen. De eerste plankaderwijziging is een lagere grondprijs (28 mei 2014, DSO/2014.437-RIS 272927 en DSO/2014.880 - RIS 275840) m.b.t. bouwblok 6 vanwege een gewijzigd programma. De tweede plankaderwijziging is ook een lagere grondprijs voor de bouwblokken 7 & 8. Oorzaak is een gewijzigd programma in de verhouding huur-koopwoningen als gevolg van rijksregelgeving met betrekking tot woningcorporaties dan waar eerder vanuit was gegaan bij het vaststellen van de grondexploitatie (en DSO/2014.1209).

Het netto contante voordelig faserings-effect van € 856.000 voordelig (NCW) wordt voornamelijk veroorzaakt door de uitgifte voor de bouwblokken 6, 7 en 8 en de daarbij behorende investeringen naar voren te halen.

Eurojust / Projectnummer: SC-102 / Bestuurlijk stuk: RIS181868

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 1.622.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 1.729.000	NCW	V
Verschil (2 – 1)		€ 107.000	NCW	N

In het saldo van de grondexploitatie zijn mee- en tegenvallers verwerkt. Bedragen van restantbegrotingen (€ 152.000 V) voor kosten voor verwerving, vastgoedbeheer, sloop en bodem zijn niet meer nodig. Deze kosten voor het bouwrijp maken zijn hoger (€ 101.000 N). Het budget voor apparaatskosten is opgehoogd vanwege extra benodigde personele inzet (€ 159.000 N). De faseringseffecten beïnvloeden het saldo positief (€ 1.000 V).

Mient 351 / Projectcode: SE-28 / Bestuurlijk stuk: RIS 267844

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 362.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 352.000	NCW	V
Verschil (2 – 1)		€ 10.000	NCW	V

De plansaldoverbetering is het gevolg van € 10.000 aan faseringseffecten.

Forepark / Projectcode: ZZ-20 / Bestuurlijk stuk: RIS181794

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 1.241.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 855.000	NCW	V
Verschil (2 – 1)		€ 386.000	NCW	V

De saldoverbetering van € 386.000 is het gevolg van € 760.000 voordeel op kosten, € 6.000 nadeel op opbrengsten en een negatief faseringseffect van € 368.000. Deze worden toegelicht:

Kosten € 760.000 V

€ 919.000 V verlaging begroting CTW als gevolg van voortschrijdend inzicht en voordelen in het werk als gevolg van aanbestedingsvoordelen en tussentijds aanpassen van ramingen.

€ 228.000 N plankostenverslechtering als gevolg van communicatiecampagne inclusief marktconsultatie, opstellen en procedure bestemmingsplan en procedures bij Raad van Stat.

€ 64.000 V Bijzondere kosten: maatregelen externe veiligheid

€ 5.000 V Vrijval restantbegroting verwerving

Opbrengsten € 6.000 N.

Vrijval van een historische restantbegroting.

Faseringseffecten € 368.000 N

Dit als gevolg van nominale wijzigingen in de kosten- en opbrengsten en aangepaste planning (mede door de raad van Staten procedure als gevolg van niet verkrijgen provinciale ontheffing op de verordening Ruimte).

Westlandse Zoom / Projectcode: ZZ-25 / Bestuurlijk stuk: RIS097171

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 4.752.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 2.332.000	NCW	V
Verschil (2 – 1)		€ 2.420.000	NCW	V

In 2003 is een Convenant en de structuurvisie Westlandse Zoom gesloten tussen Den Haag, Westland, Haaglanden en de Provincie. Voor de ontwikkeling van deze twee locaties zijn aparte grondexploitaties geopend. De dekking van deze investering komt van een bijdrage uit de grondexploitaties Madestein en Uithofslaan. Mede als gevolg van het opheffen van Haaglanden en de gewijzigde woningmarkt, is in 2014 door de partners besloten het Convenant te beëindigen (RIS 274460). Met de beëindiging van het Convenant worden de gemeenten

zelfstandig verantwoordelijk voor de woningbouwprogrammering. Tevens is overeengekomen welke groen/blauwe infrastructurele projecten worden voltooid en welke kunnen vervallen. Ten behoeve van de voltooiing van deze projecten blijft de grondexploitatie in stand, maar valt als gevolg van de gewijzigde afspraken wel een deel van de budgetten vrij. Het saldo van de grondexploitatie ZZ-25 is hierdoor met € 2.420.000 op Netto Contante Waarde (NCW) verbeterd, zoals hierna toegelicht:

De kosten zijn in totaal € 2.581.000 nominaal gedaald, de opbrengsten zijn nominaal niet gewijzigd. Dit voordeel op de kosten wordt veroorzaakt door de volgende wijzigingen:

- Bij het beëindigen van het convenant is overeengekomen dat de laatste rekening van Westland ad € 1.860.000 niet hoeft te worden betaald en Westland een bedrag van € 350.000 zal terugstorten. Tevens valt een bedrag van € 237.000 onvoorzien vrij. Dit leidt totaal een voordeel van € 2.447.000 op de post 'Bijzondere kosten'.
- Door de beëindigingsovereenkomst Westlandse Zoom valt een bedrag van € 2.376.000 vrij als gevolg van het schrappen van projecten. Ter uitvoering van het projectdocument Vroondaal d.d. 12-02-2013 (RIS 256696) wordt een groot deel van deze vrijval ingezet voor het opknappen van park Madestein en is een begroting van vooralsnog € 2.042.000 conform besluitvorming toegevoegd aan de post CTW Westlandse Zoom. Over de definitieve inzet volgt nog bestuurlijke besluitvorming hierover. Het totale voordeel op de kosten voor CTW bedraagt hierdoor € 334.000 (NCW).
- Op de plankosten treedt een nadeel op van € 200.000 (NCW). Met het beëindigen van het convenant zijn gewijzigde afspraken gemaakt over voltooiing van de resterende werkzaamheden en uitvoeringsperiode. In relatie hiermee zijn de plankosten opnieuw bezien. De periode tot de beëindigingsovereenkomst zijn arbeidsintensief geweest, waardoor het restant van de plankosten sterk was afgenomen.

Als gevolg van het vrijvallen van bedragen en de wijziging van de planning treedt een nadelig faseringseffect op van € 161.000 (NCW).

A12-zone / Projectcodes ZZ-26 t/m ZZ-29 en ZZ-31

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	12-31-2014	€ 7.877.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 9.779.000	NCW	N
Verschil (2 - 1)		€ 1.902.000	NCW	V

De A12 zone bestaat uit 4 deelplannen en de hoofdplanstructuur. In totaal is ten opzichte van het halfjaarbericht sprake van een voordelig verschil van € 1.901.000 NCW. Dit verschil is als volgt opgebouwd:

- **ZZ.26. Hoofdplanstructuur (€ 1.994.000 voordelig)**
Door het verkorten van de looptijd komt € 319.000 van de verwachte plankosten en kosten voor tijdelijk beheer te vervallen. Op basis uitwerking van definitief ontwerp is de raming voor de tweede fase en de groenvoorzieningen verlaagd met € 825.000. In het MPG 2014 was dit (gedeeltelijk) als kans benoemd. Bij de aanbesteding van verkeerlichten en de tweede fase is vervolgens nog een aanbestedingsvoordeel behaald van € 782.000. Verder is het waarschijnlijk niet nodig de Koningsboog aan te passen waardoor € 91.000 vrijvalt. In het MPG wordt hiervoor een risicovoorziening opgenomen. Samen leidt dit tot een netto voordeel van € 2.017.000. De faseringseffecten samenhangend met de nominale wijzigingen in de kosten- en opbrengsten zijn in dit project € 23.000 nadelig (NCW)
- **ZZ.27.1 Deelplan 19 (fregatsingel) (€ 182.000 voordelig)**
De versnelde uitgifte van 17 van de 22 kavel in 2014 heeft geleid tot een voordelig faseringseffect van € 192.000 voordelig (NCW). Bouwrijp maken kost € 10.000 meer omdat een duiker moet worden verplaatst.
- **ZZ.28.1 Deelplan 20 (€ 48.000 nadelig)**
Plankosten stijgen met 117.000 omdat het project opnieuw moet worden voorbereid. Met de beoogd ontwikkelaar is geen overeenstemming bereikt. Dit risico was benoemd in het MPG 2014. De faseringseffecten samenhangend met de nominale wijzigingen in de kosten zijn in dit project € 81.000 voordelig.
- **ZZ.29.1 Deelplan 24 (€ 6.000 nadelig)**
Om de uitgifte van de laatste kavels van het plan op korte termijn mogelijk te maken was het noodzakelijk € 51.000 aan extra plankosten te maken. Deze meerkosten wordt echter grotendeels gecompenseerd door een rentevergoeding (€ 19.000) en gunstige faseringseffecten (€ 26.000).

- ZZ.31.1 Deelplan 26 (€ 220.000 nadelig)

De uitgifte van de kantoren die was gepland vanaf 2016 tot 2020 is vertraagd naar 2017 tot 2020. De fasering van de civiel technische werken is hierop afgestemd. Hierdoor ontstaat een verschil van € 220.000.

Ter voorbereiding van het afsluiten van de hoofdplanstructuur A-12 zone (ZZ.26.1) is voor een bedrag van € 672.000 aan kosten die niet op korte termijn wordt gerealiseerd en samenhangt met realisatie deelplan 20 overgebracht naar Deelplan 20. Voor de totale A12-zone is deze wijziging budgettair neutraal. De overboekingen zijn daarom niet apart benoemd bij de wijzigingen van de saldi van de deelplannen.

Ypenburg (Gele Lis) / Projectcode: ZZ-34 / Bestuurlijk stuk: RIS 246413

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 840.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 1.370.000	NCW	N
Verschil (2 - 1)		€ 530.000	NCW	V

Door het wijzigen van de functie voor de locatie aan de Frits Diepenlaan zijn de uitgifteopbrengsten toegenomen met € 111.000. Het afgelopen jaar zijn de begrotingen voor bouw en woonrijpmaken van de verschillende deellocaties geactualiseerd. Daarbij zijn met Pijnacker-Nootdorp afspraken gemaakt over kostenverdeling herinrichting Brasserskade. Bij elkaar heeft dit op de posten voor bouwen woonrijpmaken geleid tot een voordeel van € 726.000 (inclusief bijdrage van Pijnacker-Nootdorp). Omdat de uitgifte van twee kavels in Bosweide door hinderzone van naastgelegen locatie van TNO op redelijke termijn niet mogelijk is, is in de grondexploitatie een voorziening van € 259.000 opgenomen om deze kavels in 2015 naar strategisch bezit over te brengen. Begeleiding voor kleinschalig opdrachtgeverschap heeft extra inzet gevraagd. De begroting is daarom opgehoogd met € 115.000. In het MPG 2014 was dit als risico gesignaleerd. De faseringseffecten zijn in dit project € 67.000 voordelig.

Verschillenverklaringen overige projecten

Dit betreffen verschillenverklaringen voor de kleinere grondexploitaties (niet TOP-40 projecten) waar op grond van de beheersregels een verschillenverklaring nodig is. De verschillenverklaringen zijn ingedeeld op volgorde van projectcode.

Verademing bodem VROM / Projectcode: E.173 / Bestuurlijk stuk: RIS 78434

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 60.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 25.000	NCW	N
Verschil (2 - 1)		€ 35.000	NCW	N

Het grondexploitatie saldo is € 35.000 verslechterd. In het project worden de saneringskosten voor de voormalige gasfabriek bij de Verademing geboekt, die gedeclareerd kunnen worden bij de Rijksoverheid. Voor de kosten die Secco en gemeente moeten dragen en de nazorg zijn aparte projecten aangemaakt (E-172, E-146 en LA.17). De sanering is inmiddels in de beheerfase. De grondexploitatie wordt in 2015 afgesloten. De verschillen in kosten en opbrengsten zijn een gevolg van verschuiving in kosten en dekkingsmiddelen tussen de plannen onderling en het afsluiten van verplichtingen.

Exloostaat / Projectcode: ES-138 / Bestuurlijk stuk: RIS 251598

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 0	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 309.000	NCW	V
Verschil (2 - 1)		€ 309.000	NCW	N

Het project van 11 eengezinswoningen is medio 2014 opgeleverd en het project wordt bij deze jaarrekening afgesloten. De verslechtering van het project heeft enkel een technische oorzaak. Het positieve saldo van het af te sluiten project a € 309.000 wordt toegevoegd aan de Reserve Grondbedrijf en vormt daarmee geen onderdeel meer van het plansaldo.

Nieuw Rozenburgstraat 8 en 10 / Projectcode: LO-56 / Bestuurlijk stuk: RIS 140969

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 0	NCW	
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€504.000	NCW	N
Verschil (2 - 1)		€ 504.000	NCW	V

De panden aan de Nieuw Rozenburgstraat 1 t/m 9 (oneven), 13, 8, 10 en 10a, Kokosnootstraat ongenummerd en Oude Haagweg 2x percelen ongenummerd zijn in de zomer van 2014 overgedragen aan de projectontwikkelaar. Deze grondexploitatie wordt bij de jaarrekening afgesloten. Met het afsluiten wordt het resterende tekort van de grondexploitatie aangevuld naar € 0,- uit de hiervoor beschikbare middelen in de Voorziening Negatieve Plannen.

Landhoofd C, bedrijfslocaties / Projectcode: SC-50 / Bestuurlijk stuk: RIS 23291)

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 0	NCW	
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 856.000	NCW	N
Verschil (2 - 1)		€ 856.000	NCW	V

De provincie Zuid-Holland heeft een subsidie toegekend voor dit project. De kans op een subsidiebijdrage was eerder benoemd in de Meerjarenprognose Grondexploitaties (MPG). Het project is nu opgeleverd en de grondexploitatie wordt bij deze jaarrekening afgesloten. Met het afsluiten wordt het resterende tekort (met € 65.000 van de grondexploitatie aangevuld naar € 0,- door een dotatie uit de hiervoor beschikbare middelen in de Voorziening Negatieve Plannen.

De Verademing Bedrijfskw. GIT / Projectcode: SE-22 / Bestuurlijk stuk: Ris 145339

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2014	31-12-2014	€ 0	NCW	
2. Halfjaarbericht 2014	01-06-2014	€ 1.289.000	NCW	N
Verschil (2 - 1)		€ 1.289.000	NCW	V

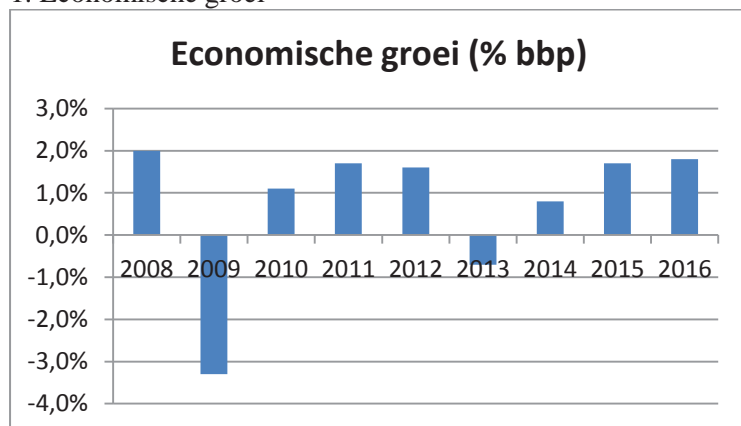
Het inrichten van het plangebied De Verademing Bedrijfskw. GIT is bijna afgerond. In 2014 hebben de laatste werkzaamheden plaatsgevonden in het kader van het herinrichting openbare ruimte. Daarnaast zijn de dekkingsbijdragen vanuit ontwikkelende partijen aan de openbare ruimte gerealiseerd. Rekening wordt gehouden met enkele afrondende (herstel)werkzaamheden. De kosten hiervoor zijn opgenomen in het restplan. Deze grondexploitatie wordt bij de jaarrekening afgesloten. Met het afsluiten wordt het resterende tekort van de grondexploitatie aangevuld naar € 0,- uit de hiervoor beschikbare middelen in de Voorziening Negatieve Plannen.

Bijlage 15 Financieel Economische monitor

Deze monitor geeft zowel prognoses als gerealiseerde cijfers weer. Het vaststellen van gerealiseerde cijfers kost tijd. De cijfers worden zodra ze bekend zijn in de monitor opgenomen. De set indicatoren kan iets verschillen ten opzichte van de vorige versie van de monitor. Voortschrijdend inzicht, maar ook de mate waarin betrouwbare en/of actuele cijfers beschikbaar zijn spelen hierbij een rol.

Landelijke financieel economische ontwikkelingen

1. Economische groei

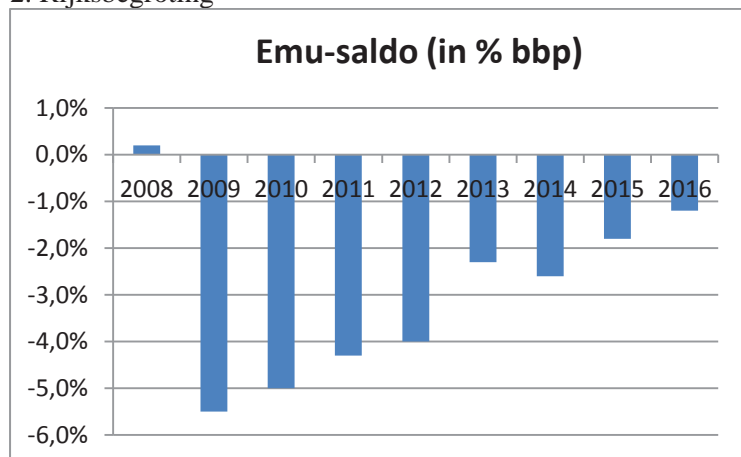

Bruto binnenlands product

De economische groei trekt dit jaar aan tot 1,7% en volgend jaar tot 1,8%. De daling van de euro ten opzichte van de dollar en de forse daling van de olieprijs zijn gunstig voor de Nederlandse economie. Er is sprake van een gestaag herstel, dat vanaf dit jaar ook gedragen wordt door de binnenlandse bestedingen.

Bronnen: Kortetermijnraming mrt. 2015 (CPB), Kerngegevens voor Nederland 1970-2015 dec. 2014 (CPB)

2. Rijksbegroting

EMU-saldo

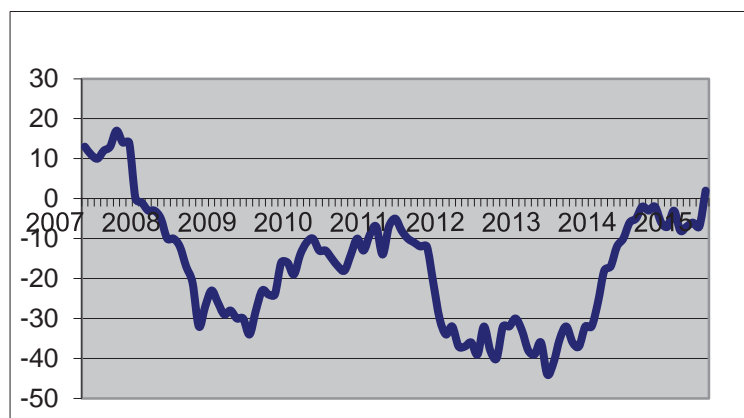
Het overheidstekort daalt naar -1,8% bbp in 2015 en -1,2% bbp in 2016. De daling van het overheidstekort is terug te voeren op diverse factoren. De collectieve uitgaven nemen voor het eerst sinds 2009 duidelijk af. Door de fors lagere rente nemen ook de rente-uitgaven af van 1,5% bbp in 2014 tot 1,2% bbp in 2016. Door lagere productie en lagere gasprijzen dalen de gasbaten aanzienlijk. De collectieve lasten als percentage van het bbp stijgen per saldo enigszins.

Het voor conjunctuur en incidenten gecorrigeerde structurele saldo is -0,5% bbp in 2015 en 2016. Daarmee is het structurele EMU-saldo in beide jaren gelijk aan de middellangetermijndoelstelling (MTO) volgens de Europese begrotingsregels.

Bronnen: Kortetermijnraming mrt. 2015 (CPB), Kerngegevens voor Nederland 1970-2015 dec. 2014 (CPB)

3. Vertrouwen in de economie

3.1 Consumentenvertrouwen

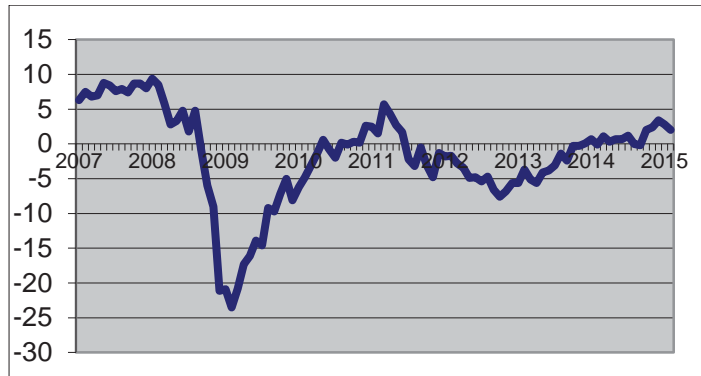
Consumentenvertrouwen*

Na de sterke terugval van het consumentenvertrouwen in 2008 leek het zich langzaam te herstellen. Vanaf mei 2011 neemt het vertrouwen iedere maand verder af. Het dieptepunt werd bereikt in maart 2013. Daarna is sprake van een herstel. Voor het eerst sinds september 2007 is het consumentenvertrouwen weer positief.

Bron: CBS, bewerking DSO/PSO

*De cijfers zijn gecorrigeerd voor seizoensinvloeden

3.2 Producentenvertrouwen

Producentenvertrouwen

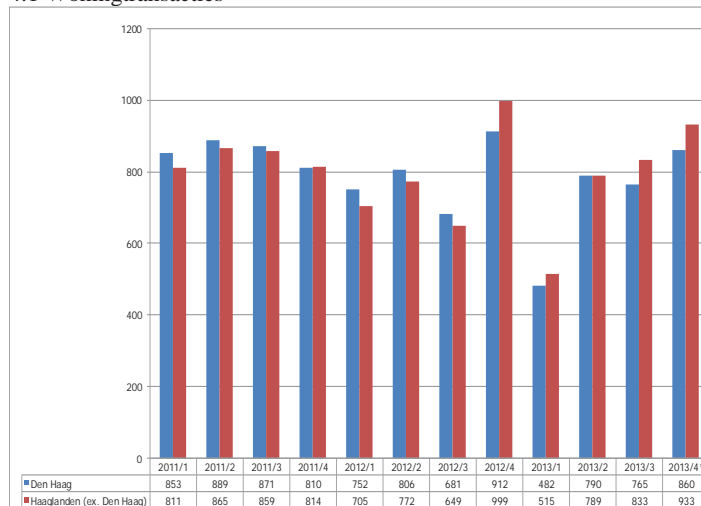
Na een scherpe daling van het producentenvertrouwen eind 2008 was er een langzaam herstel van het vertrouwen. In de eerste maanden van 2011 was het producentenvertrouwen zelfs positief. Daarna volgde een lichte daling in 2012 en vervolgens een lichte stijging in 2013. Sinds november 2013 is het producenten vertrouwen bijna alle maanden positief.

Bron CBS, bewerking DSO/PSO

Haagse en regionale financieel economische ontwikkelingen

4. Woning- en kantorenmarkt

4.1 Woningtransacties

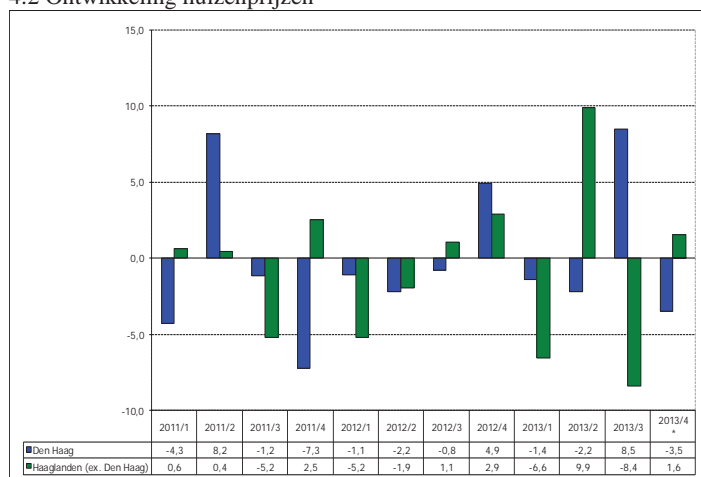
Aantal verkochte bestaande woningen in Den Haag en Haaglanden

Ten opzichte van het 4^e kwartaal 2012 is het aantal verkochte bestaande woningen in Den Haag in het 4^e kwartaal van 2013⁴ gedaald van 912 naar 860 woningen, een daling van 5,7%. In Haaglanden⁵ is het aantal verkochte woningen in de bestaande voorraad gedaald van 999 verkopen in het 4^e kwartaal van 2012 naar 933 woningverkopen in het 4^e kwartaal van 2013^{*1}, een daling van 6,6%.

Ten opzichte van het 3^e kwartaal 2013 stijgt het aantal verkopen in Den Haag en Haaglanden. In Den Haag stijgt het aantal verkopen met 12,4% en in Haaglanden met 12%. Het 4^e kwartaal 2013 is qua verkoopaantallen een van de betere kwartalen tot nu toe.

4e kwartaal 2013 geschat aantal op basis van voorlopige cijfers. Onder Haaglanden wordt hier verstaan alle gemeenten die deel uitmaken van het stadsgewest Haaglanden, exclusief de gemeente Den Haag

4.2 Ontwikkeling huizenprijzen

Ontwikkeling huizenprijzen

Ten opzichte van het 4^e kwartaal 2012 is de verkoopprijs in Den Haag met 1% gestegen tot een verkoopprijs van € 242.000. In Haaglanden is de verkoopprijs met 4,5% gedaald tot een verkoopprijs van € 242.000.

Ten opzichte van het 3^e kwartaal 2013 is de verkoopprijs in Den Haag in het 4^e kwartaal van 2013⁶, met 3,5% gedaald, in Haaglanden is de verkoopprijs met 1,6% gestegen.

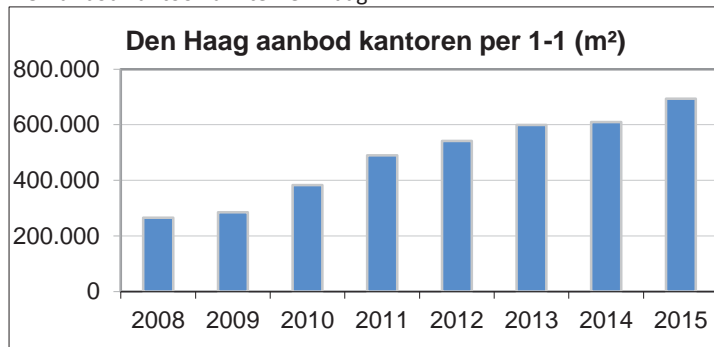
2e kwartaal 2014 geschat aantal op basis van voorlopige cijfers. Onder Haaglanden wordt hier verstaan alle gemeenten die deel uitmaken van het stadsgewest Haaglanden, exclusief de gemeente Den Haag.

⁴ 4e kwartaal 2013 geschat aantal op basis van voorlopige cijfers.

⁵ Onder Haaglanden wordt hier verstaan alle gemeenten die deel uitmaken van het stadsgewest Haaglanden, exclusief de gemeente Den Haag.

⁶ 4e kwartaal 2013 op basis van voorlopige cijfers.

4.3 Aanbod kantoorruimte Den Haag

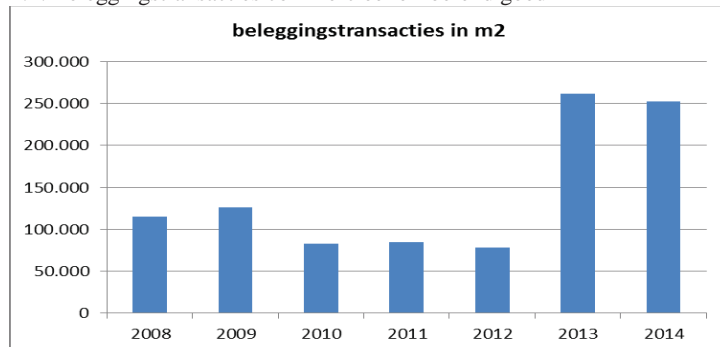

Aanbod kantoorruimte

Het betreft het op de markt aangeboden volume aan kantoorruimte in de bestaande voorraad. De laatste jaren beweegt het aantal vierkante meters zich rond de 600.000 m². De toename in 2014 is grotendeels toe te schrijven aan het op de markt komen van het gebouw van het Ministerie van SZW aan de Anna van Hannoverstraat. Daarnaast is er een grote uitbreiding geweest in het aanbod aan de Regulusweg.

Bron: Steenworp Haaglanden, bewerking DSO/PSO

4.4. Beleggingstransacties commercieel onroerend goed in m²

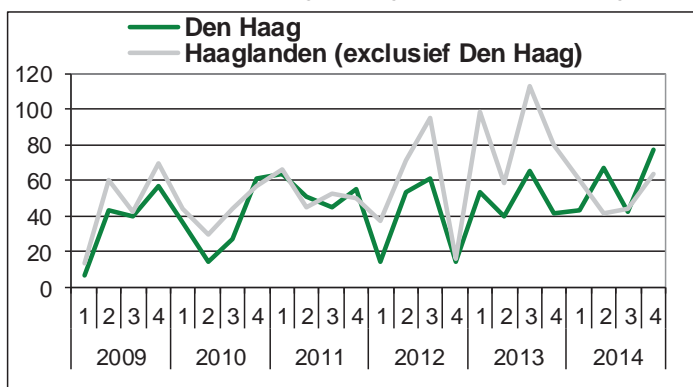
Beleggingstransacties onroerend goed Den Haag

Dit is de som van het aantal (bruto) vierkante meters van kantoren, detailhandel, horeca en vrijetijdsvoorzieningen dat van eigenaar is gewisseld. Transacties van minder dan 500 m² zijn niet meegerekend. Na 2006 is er sprake van een dalende trend. In 2012 is het volume vergelijkbaar met dat van 2011 en 2010. In 2013 zien we een aanzienlijke toename. Deze is toe te schrijven aan twee grote transacties, te weten het World Forum en 50.000 m² bedrijfsruimte op Ypenburg. In 2014 is het aantal vierkante meters vergelijkbaar met 2013 als gevolg van een toename van het aantal transacties.

Bron: Property.nl bewerking DSO/Onderzoek

5. Financiering van ondernemers

5.1. Faillissementen in Den Haag en Haaglanden (excl. Den Haag)

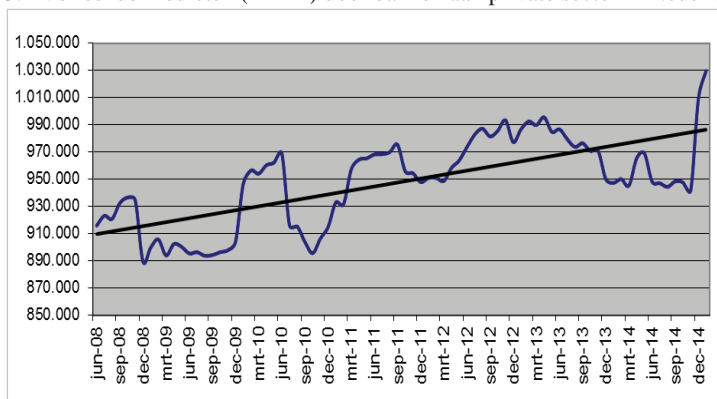
Faillissementen

Het aantal faillissementen per kwartaal vertoont in Den Haag een grillig verloop.

Als we kijken naar de som van de laatste 4 kwartalen, dan beweegt dat aantal zich zowel voor Den Haag als voor de rest van Haaglanden rond de 200. Gemiddeld per kwartaal dus rond de 50. Voor de rest van Haaglanden zien we een afname ten opzichte van 2013.

Bron: Kamer van Koophandel, bewerking DSO/PSO

5.2 Verleende kredieten (in mln) door banken aan private sector in Nederland

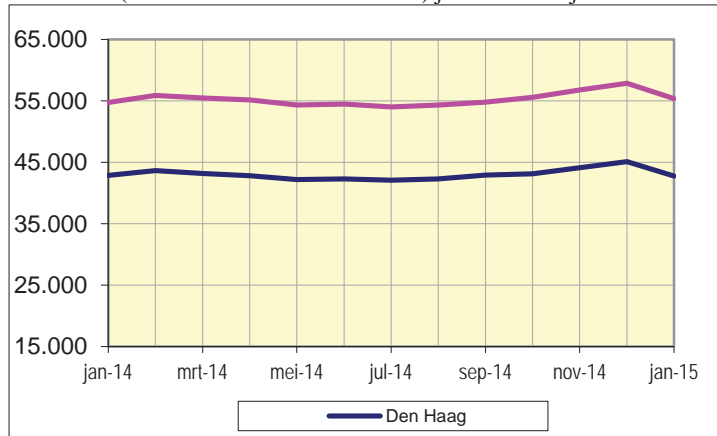
Verleende kredieten door banken

Weergegeven wordt geleend geld van monetaire financiële instellingen in Nederland aan de private sector. Het totale bedrag aan verleende kredieten vertoont een grillig verloop met een licht stijgende trend. Het cijfer voor december 2014 is een voorlopig cijfer.

Bron: De Nederlandse Bank, bewerking DSO/PSO

6. Werkgelegenheid en arbeidsmarkt

6.1 NWW (niet-werkende werkzoekenden) januari 2014- januari 2015

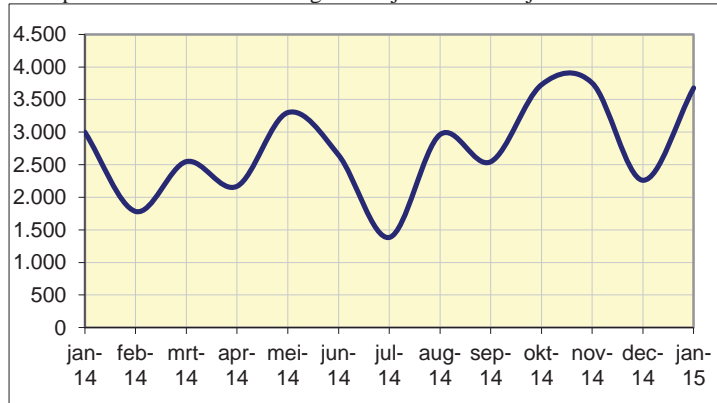
Werkloosheid

Het aantal Hagenaars dat als niet- werkend werkzoekend registreert staat bij het UWV- werkbedrijf is tussen januari 2014 en januari 2015 vrijwel constant. Eind januari 2015 waren er in Den Haag 42.767 NWW'ers. De regio Haaglanden weerspiegelt de Haagse situatie.

**) " Vanaf januari 2015 volgt het CBS de internationaal afgesproken definitie van werkloosheid. Aansluitend daarop past ook UWV de definitie van de niet-werkende werkzoekenden (nww) aan op de internationale definitie. Hiermee vervalt het urencriterium van 12 uur en de leeftijdsgrens van 65 jaar. Een niet-werkende werkzoekende is per januari 2015 iemand van 15 tot en met 74 jaar die bij UWV als werkzoekende staat ingeschreven. De afkorting is nww-i, van nww-internationaal. De nww-i bestaan uit WW-ers, WWB-ers en werkzoekenden zonder uitkering". Voor 2014 is eveneens uitgegaan van de nieuwe definitie.*

Bron: UWV-Werkbedrijf

6.2 Openstaande vacatures Haaglanden januari 2014- januari 2015

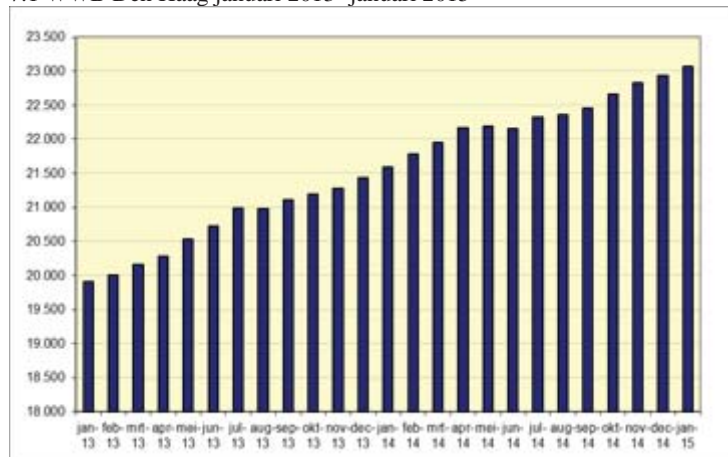
Vacatures

Het aantal openstaande vacatures in de regio Haaglanden laat tussen januari 2014 en januari 2015 een wisselend beeld zien. Perioden met veel openstaande vacatures worden afgewisseld met perioden waarin minder vacatures beschikbaar zijn. Eind 2014 ging het maximaal 3.800 vacatures. In juli 2014 waren 1.384 openstaande vacatures online beschikbaar.

Bron: UWV-Werkbedrijf

7. Bijstandsuitkeringen

7.1 WWB Den Haag januari 2013- januari 2015

WWB-uitkering volgens Wet Werk en Bijstand

Tussen januari 2013 en januari 2015 nam het aantal WWB- uitkeringen vrijwel iedere maand toe. Eind januari 2015 zijn er 23.068 WWB uitkeringen in Den Haag verstrekt.

Bron: SZW

Bijlage 16 Begrippenlijst

Activa met maatschappelijk nut

Activa met een maatschappelijk nut leveren in economische zin geen geld op en zijn niet verhandelbaar. Zij leveren echter wel gedurende meerdere jaren een bijdrage aan het maatschappelijk nut. Voorbeelden van activa met maatschappelijk nut zijn wegen, water en bruggen.

Activeren

Het op de balans presenteren van de financiële waarde van het aangeschafte of vervaardigde kapitaalgoed met meerjarig nut dat vanaf dat moment als bezitting kan worden beschouwd.

Afschrijving

Het bedrag van waardevermindering in de boekhouding van (een) kapitaalgoed (eren).

Afwaarderen

Wanneer een bezitting (bijvoorbeeld een gebouw) minder waard is geworden of een vordering oninbaar blijkt te zijn, moet deze worden verlaagd. De verlaging van de boekwaarde heet afwaarderen.

Algemene middelen

Gelden die de gemeenten vrij kan besteden met inachtneming van wet- en regelgeving, voornamelijk de algemene uitkering en belastingen.

Apparaatskosten

Kosten gemaakt om de gemeentelijke organisatie in stand te houden en te laten functioneren.

Balans

Een overzicht van de bezittingen, vreemd en eigen vermogen (activa en passiva) van de gemeente op een bepaald moment. De balans is onderdeel van de jaarrekening. De balans geeft aan waarin is geïnvesteerd en hoe deze investeringen zijn gefinancierd. Zowel de activa als het vermogen kunnen verder worden onderverdeeld.

Baten

Inkomsten die aan een periode zijn toegerekend. De baten in een begrotingsjaar zijn inkomsten die in dat jaar of een ander jaar hebben plaatsgevonden of zullen plaatsvinden, maar die op het begrotingsjaar betrekking hebben, omdat hetzij de uitvoering van een taak die tot opbrengsten leidde in het begrotingsjaar plaatsvond, hetzij omdat het voordeel in het begrotingsjaar plaatsvond. De definitie van baten omvat zowel opbrengsten als andere voordelen. Zie ook lasten.

Begroting

Een door de raad vastgesteld document dat aangeeft welke beleidsvoornemens de gemeente heeft, welke activiteiten ter realisatie daarvan moeten worden ondernomen, hoeveel middelen met de realisatie daarvan zijn gemoeid en uit welke bronnen die middelen afkomstig zijn.

Begrotingswijziging

Besluit van de raad tot wijziging van de begroting per programma. Bij wijziging van de productenraming wordt gesproken van een administratieve wijziging cq een productaanpassing.

Beschikking

In de Algemene wet bestuursrecht (Awb) wordt onder beschikking verstaan "een besluit dat niet van algemene strekking is, met inbegrip van het afwijzen van een aanvraag daarvan".

Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV)

Algemene maatregel van bestuur inhoudende regels voor de begroting, jaarstukken, productenraming, productenrealisatie en informatie voor derden door gemeenten, provincies en wgr's.

Bestemmingsreserve

Door de raad voor een specifiek doel gereserveerde middelen. Is een onderdeel van het eigen vermogen. Zolang de raad de bestemming kan veranderen is er sprake van een vrij aanwendbare (bestemmings)reserve. Een deel van de bestemmingsreserves kan niet vrij aanwendbaar zijn als sprake is van 'dekkingsreserves' of andere reeds bestaande verplichtingen.

Boekwaarde

Waarde van een activum of meerde activa in de financiële administratie en dus op de balans.

Bouwgrondexploitatie

De activiteit waarbij ruwe onbebouwde gronden dan wel voor stad en dorpsvernieuwing bestemde gronden onder aanwending van arbeid, materialen en kapitaalgoederen worden omgevormd tot een gevarieerde hoeveelheid aan derden te verkopen dan wel in erfpacht uit te geven bouwterreinen.

Cofinanciering

Overeenkomst waarbij overheden en eventueel bedrijven afspraken maken over de gezamenlijke financiering van een investering.

Doeluitkering (specifieke uitkering)

Vergoeding van andere overheidslichamen (veelal het Rijk) bestemd voor een vooraf bepaald en voorgeschreven doel. Een andere benaming is specifieke uitkering.

Dotatie

Toevoegingen aan reserves en voorzieningen.

Egalisatiereserve

Reserve waarmee ongewenste schommelingen (in tarieven of lasten) kunnen worden opgevangen, bij bijvoorbeeld riolrechten.

Eindbeschikking

De eindbeschikking geeft de definitieve hoogte van het subsidiebedrag aan en vormt het sluitstuk van het project.

Exploitatie

De bedrijfseconomische baten en lasten van alle gemeentelijke taken die tot uitdrukking komen in de begroting, de meerjarenraming en de jaarrekening.

Gemeentefonds (algemene uitkering)

Uitkering van het Rijk die de gemeenten in principe vrij mogen besteden. Dit ter onderscheid van doeluitkeringen met een gebonden besteding.

Financiering

De wijze waarop (geld) middelen worden ingezet om activa aan te schaffen. Financiering kan met eigen financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen) geschieden dan wel met externe financieringsmiddelen (opgenomen geldleningen).

Investing

Het vastleggen van vermogen in een object waarvan het nut zich over meerdere jaren uitstrekt.

Kapitaallasten

De rente- en afschrijvingslasten van de investering in (een) kapitaalgoed(eren).

Lasten

Lasten zijn uitgaven welke aan een periode zijn toegerekend. De lasten in een begrotingsjaar zijn de uitgaven die in dat jaar of in een ander jaar hebben plaatsgevonden of zullen plaatsvinden, maar die op het begrotingsjaar drukken, omdat hetzij de uitvoering van een taak die zal leiden tot kosten in het begrotingsjaar plaatsvond, hetzij omdat het verlies in het begrotingsjaar plaatsvond.

Leges

Leges worden geheven ter dekking van de kosten van gemeentelijke dienstverlening (bijvoorbeeld de afvalstoffenheffing en het rioolrecht). Leges mogen maximaal kostendekkend zijn.

Neutraal

Kosten en opbrengsten zijn in evenwicht: er is geen positief of negatief resultaat

Onderbesteding

Achterblijven van de feitelijke lasten bij de in de begroting opgenomen bedragen.

Onttrekking

Beschikken over de reserves ten gunste van het resultaat.

Overschrijdingen

Hogere lasten voor een bepaald doel dan in de begroting is geraamd. Soms ook gebruikt bij hogere baten dan geraamd.

Passiva

Vermogensbestanddelen (eigen vermogen (reserves) en vreemd vermogen (voorzieningen en schulden))

Programma

Een samenhangend geheel van producten, activiteiten en geldmiddelen gericht op het bereiken van vooraf bepaalde maatschappelijke effecten, waaraan idealiter indicatoren gekoppeld zijn.

Risico's

Kans op gevaar of schade met financieel gevolg van substantiële omvang.

Single information Single audit

Geen aparte verantwoording over *specifieke uitkeringen* maar gebruikmaken van het eigen *jaarsverslag* en gebruikmaken van de reguliere controle van de *jaarrekening* door de accountant.

Specifieke uitkeringen

Vergoeding van andere overheidslichamen (veelal het Rijk) bestemd voor een vooraf bepaald en voorgeschreven doel. Een andere benaming is doeluitkering.

Subsidie

Niet vrij te besteden bedrag maar is gekoppeld aan activiteiten waarover achteraf in enigerlei vorm verantwoording moet worden afgelegd; de subsidiegever wil achteraf weten hoe het geld is besteed en welke effecten daarmee zijn bereikt.

Verplichtingen

Door opdrachtverstrekking ontstaat voor de gemeente de verplichting tot betaling op enig moment.

Voorzieningen

Afgezonderde vermogensbestanddelen (vreemd vermogen) die gevormd worden wegens:

- a) verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is doch redelijkerwijs te schatten;
- b) risico's waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is doch redelijkerwijs te schatten;
- c) fluctuaties in kosten (gelijkmatige verdeling van kosten) op te vangen;
- d) nog niet bestede middelen die specifiek besteed moeten worden, voor zo ver zijnde bijdragen van andere overheidslichamen.

Bijlage 17 Afkortingenlijst

AB	Algemeen Bestuur
ABBA	Aanvraag Beschikken Betalen Afrekening
ACM	Autoriteit Consument en Markt
ALV	Algemene Ledenvergadering
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
AMW	Algemeen Maatschappelijk Werk
AOW	Algemene Ouderdomswet
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
ARBO	Arbeidsomstandighedenwet
ASIS	Internationale organisatie voor veiligheidsprofessionals
AWB	Algemene Wet Bestuursrecht
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
B&W	Burgemeester en Wethouders
BAG	Basisregistraties Adressen en Gebouwen
BBP	Bruto Binnenlands Product
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
BDU	Brede Doel Uitkering
Bibob	Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur
BIT's	Buurt preventie- en interventieteams
BIZ	Bedrijven Investeringszones
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOY	Bestuurlijk Orgaan Ypenburg
BOVO	Ondersteund overstap van basis- naar voortgezet onderwijs
BRP	Basisregistratie Personen
BRW	Brandweer
BSD	Bestuursdienst
BSKB	Binnenstad, Stadsontwikkeling, Kerngebieden en Buitenruimte
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
BUIG	Bundeling van uitkeringen inkomensvoorziening aan gemeenten
BV	Besloten Vennootschap
BWS	Besluit Woninggebonden Subsidies
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CAO	Collectieve Arbeids Overeenkomst
CB	Centrale Bibliotheek
CB&I	Amerikaans ingenieurs-, inkoop- en constructiebedrijf
CBRM	Chemische, Biologisch en Radiologische/nucleaire stoffen
CBRN	Condition Based Risk Management; risicomanagement model
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CCP	Centraal Coördinatiepunt
CCO	Callcenterplatform
CEP	Centraal Economisch Plan
CIS	Concern Informatie Systemen
CJG	Centrum voor Jeugd en Gezin
CO ₂	Kooldioxide
COC	Belangenorganisatie van homoseksuele mannen, lesbische vrouwen, biseksuele mannen en vrouwen
COELO	Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere overheden

CPB	Centraal Planbureau
CS	Centraal Station
CSA	Cyber Security Academy
CTR	Centrale Treasury
CV	Commanditaire Vennootschap
CV-ketel	Centrale Verwarmingsketel
CVDH	Centrale Vastgoedorganisatie Den Haag
3D	Drie Decentralisaties
DCR	Dienstcompensatiereserve
Deco	Deconcentratie; op stadsdeelniveau
DPZ	Dienst Publieke Zaken
DRIP's	Dynamische Route Informatie Panelen
DRIVER	Demonstratieproject om EU-breed protocollen voor incident- en crisismanagement te delen, verbeteren en gezamenlijk te testen
DSB	Dienst Stadsbeheer
DSO	Dienst Stedelijke Ontwikkeling
DMV	Dynamisch Verkeersmanagement
€	Euro
ECB	European Central Bank
EFRO	Europees Fonds Regionale Ontwikkeling
EK	Europese Kampioenschappen
EMU	Economische en Monetaire Unie
EPC norm	Energieprestatiecoëfficiënt
EU	Europa
EWR gemeenten	Eigen Woning Reserves
FIDO	Financiering Decentrale Overheden
FTE	Fulltime-equivalent
FunX	Nederlands publiek radiostation voor jongeren in de grote steden
FVVM	Financien, Verkeer, Vervoer en Milieu
G4	Grote Vier Steden (Amsterdam, Rotterdam, Utrecht en Den Haag)
GAD	Gemeentelijke Accountantsdienst
GALO	Geautomatiseerde afhandeling aanvragen levensonderhoud
GAVI	Gemeentelijk afvalverwijderingsinstallatie
GBA	Gemeentelijke Basisadministratie
GEM	Grond Exploitatie Maatschappij
Geo-informatie	Geografische informatie
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
GGZ	Geestelijke gezondheidszorg en verslavingszorg
GHOR	Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio
GKB	Gemeentelijke Kredietbank
GR	Gemeenteraad
GRP	Gemeentelijk Rioleringsplan
GSB	Grotestedenbeleid
GSC ESDO	Voetbalvereniging Den Haag
Halt	Het ALternatief
HBO	Hoger beroepsonderwijs
HBO-V	Hoger beroepsonderwijs verpleegkunde
HDM	Haagsche Hockeyvereniging
HDS	Hockeyvereniging Houdt Dapper Stand
HSD	The Hague Security Delta
HGA	Haags Gemeente Archief

HGR	Haeghe Groep
HH1 en 2	Huishoudelijke Hulp 1 en 2
HKV	Haagse Korfbalvereniging
HMC	Haags Milieu Centrum
HMS	Haagse Milieu Service NV
HRS	Human Resources Services
HS	Hollands Spoor
HTM	Haagsche Tramweg Maatschappij
HWB	Haags Werkbedrijf
IDC	Intern Dienstencentrum
ISV3	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
IOAW	Wet Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte werkloze Werknemers
IPP	Industrieschap Plaspoelpolder
IpSO	Investeringsprogramma Stedelijke Ontwikkeling
JESSICA-fonds	Europees financieringsinstrument
JGZ	Jeugdgezondheidszorg
JGGZ	Jeugd Geestelijke GezondheidsZorg
JuBi-toren	Toren voor de ministeries van Veiligheid & Justitie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
JUNO-blok	Kluskavels
KIJO	Kenniseconomie, Internationaal, Jeugd en Onderwijs
KNVB	Koninklijke Nederlandse Voetbalbond
KVO	Keurmerk Veilig Ondernemen
LBB	Landelijk Bureau Bibob
LexNova	Advies- en onderzoeksbureau
LIEC	Landelijk Informatie- en Expertisecentrum
Mbo	Middelbaar beroepsonderwijs
Mln.	Miljoen
Ministerie BZK	Ministerie van Binnelandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Ministerie I&M	Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Ministerie SZW	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Ministerie V&J	Ministerie van Veiligheid en Justitie
MIP	Meerjaren Investerings Programma
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
MJPK	Meerjaren Programm Kunstwerken
MKA	Meldkamer Ambulancezorg
MKB	Midden- en Klein Bedrijf
MOOI	Maatschappelijke Ondersteuning van Omgeving en Individu
MOOOV	Podium voor dans, sport,muziek en beweging
MOP	Meerjaren onderhoudsprogramma
MPG	Meerjaren Prognose Grondexploitaties
MRDH	Metropoolregio Rotterdam Den Haag
MVC	Multifunctioneel Vrijtijdscentrum
1,5 MW	Megawatt
NAVO	Noord-Atlantische Verdargsorganisatie
NCW	Netto Contante Waarde
NFI	Nederalnds Forensisch Instituut
NGO	Niet-gouvernementele organisatie
NOC*NSF	Nederlands Olympisch Comité* Nederlandse Sport Federatie
No2	Stikstofdioxide

NRR	Netwerk Randstad Rail
NS	Nederlandse Spoorwegen
NSS	Nuclear Security Summit
NWW	Niet-werkende werkzoekende
OBL	Ontwikkelings Bedrijf Leidschenveen
OCW	Dienst Onderwijs Cultuur en Welzijn
OCWW	Ontwikkelingscombinatie Wateringse Veld
ODH	Omgevingsdienst Haaglanden
OGGZ	Openbare Gezondheidszorg
OHW	Onder handen werk
OGGZ	Openbare geestelijke gezondheidszorg
OM	Openbaar Ministerie
OOV	Openbare Orde en Veiligheid
ORAC	Ondergrondse Afvalcontainers
OVHP-reserve	Openbaar Vervoer op een Hoger Plan
OZB	Onroerend zaakbelasting
P&O	Personeel & Organisatie
P&R	Park & Ride-locatie
PGB	Persoonsgebonden Budget
PKVW	Politiekeurmerk Veilig Wonen
POI	Personeel, Organisatie en Informatievoorziening
PO	Primair Onderwijs
PPS	Publiek-Private Samenwerking
RBS	Royal Bank of Schotland
RGB	Reserve Grondbedrijf
RGP	Reserve Grote Projecten
RIEC	Regionaal Informatie en Expertise Centrum Haaglanden
RIS	Raadsinformatiesysteem
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RO	Ruimtelijke Ordening
RvS	Raad van State
SEZH	Stedelijke Economie, Zorg en Havens
SGBO	Sociaalgeneeskundige Beroepsopleidingen
SGK	Stichting Sportbelang speciaal voor Sporters
SHOP	Expertisecentrum hulpverlening sekswerkers en slachtoffers mensenhandel
SLOK-reserve	Stimulering Lokale Overheidsdoelen Klimaatbeheersing
SWDC	Stadsontwikkeling, Wonen, Duurzaamheid en Cultuur
SWWS	Sociale Zaken, Werkgelegenheid, Wijkaanpak en Sport
SZW	Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheidsprojecten
TBC	Tuberculose
TNS-NIPO	Nederlands opinieonderzoeksbureau
UFA	United Fish Auctions N.V
UNICRI	United Nations Interregional Crime and justice Research Institute
UWV	Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen
VCP	Verkeer Circulatie Plan
VEM	Vastgoed exploitatie Maatschappij
VHV-DHZW	Volkshuisvestingsfonds Den Haag Zuid West
VJN	Voorjaarsnota
Vmbo	Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
VN	Verenigde Naties
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten

VNG-KING	Kwaliteits Instituut Nederlandse Gemeenten (onderdeel van de VNG)
VNP	Voorziening Negatieve Plannen
VOF	Vennootschap onder Firma
VOM-reeks	Populair wetenschappelijke serie Monumentenzorg
VRH	Veiligheidsregio Haaglanden
VROM	Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
VSV	Vroegtijdige schoolverlaters
VvE	Vereniging van Eigenaren
VVE	Voor- en vroegschoolse educatie
WABO-vergunning	Wet algemene bepaling omgevingsrecht
WGR	Wet gemeenschappelijke regelingen
Webgis	Kaartviewer
Wethouder BSKB	Binnenstad, Stadsontwikkeling Kerngebieden en Buitenruimte
Wethouder FVVM	Financien, Verkeer, Vervoer en Milieu
Wethouder KIJO	Kenniseconomie, Internationaal, Jeugd en Onderwijs
Wethouder SEZH	Stedelijke Economie, Zorg en Havens
Wethouder SWDC	Stadsontwikkeling, Wonen, Duurzaamheid en Cultuur
Wethouder SWWS	Sociale Zaken Wekgelegenheid, Wijkaanpak en Sport
Wigo4it	Werk, Inkomen, G4, voor Informatietechnologie
Wmo	Wet maatschappelijke Ondersteuning
WNT	Wet normering bezoldiging topfunctionarissen
WOM	Wijk en Ontwikkelingsmaatschappij
WOZ	Wet waardering onroerende zaken
WWB	Wet Werk en Bijstand
WFIA	West Holland Foreign Investment Agency
WPG	Wet Publieke Gezondheid
Wsw	Wet sociale werkvoorziening
WTC	World Trade Center
WW	Wet Werkeloosheid
Wwb	Wet werk en bijstand
ZKD	Bedrijventerreinen Zichtenburg, Kerketuinen en Dekkershoek
ZZP	Zelfstandige Zonder Personeel

Colofon

Uitgave

Gemeente Den Haag
Bestuursdienst
Directie Concernbedrijfsvoering / Financiën

Bezoekadres
Spui 70, Den Haag

Postadres
Postbus 12600
2500 DJ Den Haag

E-mail: financiën@denhaag.nl

Fotografie

<http://www.thehagueomc.com/imagebank/flex/clean/list/denhaag> copyright Jurjen Drenth
Den Haag Marketing

Productie

Gemeente Den Haag
Intern Dienstencentrum

April 2014

